ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ

Dimanche 1 JUIN 1947 Կիրակի 1 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5048-Նոր շրջան թիւ 657 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՓՐԿԱՐԱՐ ԲԱԶՈՒԿԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ ալ փրփուր կը առդան գոյնզգոյն իմաստակներ, ծանծաղամիտներ, ուրացողներ եւ դատալիքներ, վարկաբեկելու համար 1918 Մայիս 28ը։

Նորէն բացուած են ակռաալիկ բերանները, գարշահոտ ցնդաբանութիւններ եւ սուտեր արտասանելու համար։

Ոչինչ։ Հազար աղբիւրէ ջուր բերեն, հազար վկայութիւն կարկտեն աջէն — ձախէն հաւաքուած նիւթերով, պատմութեան վճիռը կը մնայ անսասան,—

1918 Մայիսի ճակատագրական օրերուն, այս ժողովուրդին զաւակները կռուեցան եւ թշնամին կեցուցին Երեւանի դուռներուն առջեւ։ Նոյնիսկ յաջողեցան յառաջ խաղալ ռազմադաշտին վրայ ի հարկին Ալեքսանդրապոլ հասնելու վճռականութեամբ։

— «Ռազմամթերքի եւ ուտեստի պակաս, բազմահազար գաղթականութեան թշուառութիւն, հարեւաններու թշնամութիւն եւ յետոյ մարտիկներու հոգիներու մէջ անհուն դառնութիւն ապրած անտանելի անիրաւութիւններից եւ չարիքներից։

Երզրումը խլել էր նրանցից բոլշեւիկ Ռուսիայ անձնատուր յեղափոխութիւնը, Կարսը՝ Հայոց աշխարհի բռնկէ դուռը, բացել էր թշնամու առաջ մեր հարեւանների կարճամիտ, յանցաւոր ու ինքնասպան թրքասիրութիւնը։ Ալեքսանդրապոլը փոխ էր գնացել թիւրքական ներգուստութեան։

Դրսից օգնութեան ոչ մի յոյս, թշնամին՝ յամառ ու վայրագ, օրհասական պայքարի ժամն էր հնչել մեր արիւնաքամ եւ պարտասած բանակի համար»։ (*Ա. Ահարոնեան*)

Եւ ռակայն կռուեցան։ Զարկին ու զարնուեցան։ Հրացանով, հրանօթով, սուինով, դաշոյնով։ Նոյնիսկ ակռաներով եւ եղունգներով։

Թշնամին անգամ յարգանք զգաց այս յանդգնութեան եւ վճռականութեան հանդէպ։

Միայն մէկ հոսանքի անձնուէրներ չէին այս 12.000 քաջերը։

Միայն «Փէտայի»ներ, խմբապետներ եւ «մաւզէրիստ»ներ չէին անոնք, այլ զաւակները ամբողջ ժողովուրդին։ Բոլորն ալ տոգորուած միեւնոյն խօսքով,— Մահ կամ Ազատութիւն։ Ազատութիւն եւ հայրենիք։

Մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ ե՞րբ է պատահած որ հալածական ժողովուրդ մը իր ճակատագիրը տնօրինէ այսքան գիտակցութեամբ, ինչպէս վճռականութեամբ։

Եւ այս՝ առանց որեւէ արտաքին օժանդակութեան։ Բոլորովին ինքն իր գլխուն։

Հայեր էին բոլորն ալ, հրամանատարներէն մինչեւ յետին զինուորը։

Իրենց բուն խարիսխը՝ հայրենիքի արիւնազանգ հողը։ Իսկ իբրեւ առաւուած՝ լեռ մը բարձրաբերձ ու խոժոռ, Արարատ, եւ գետ մը որ չի հանդուրժեր որեւէ կամուրջի, Արաքս։

Թե՛ւ տուէք ձեր երեւակայութեան եւ փորձեցէք պատկերացնել այդ եղերական օրերը — Մայիս 23, 24, 25, 26։

Աչքի առջեւ բերէք այդ եւ յետագայ օրերու ազգային – քաղաքական գործունէութեան պատկերն ալ, կաթողիկոս պատրիարքներով, Գարեգին արքեպիսկոպոսներով, Ազգ. ժողովներով, Համագումարներով եւ մնացեալով։

Դուք ո՞ւր պիտի դնէիք Սեւրի դաշնագիր, Ուիլսընեան սահմաններ եւ ուրիշ «մուրհակ»ներ, առանց Մայիս 28ի պատմական եւ հերոսականգործողութեան։

Ի՞նչ համարձակութեամբ, ահա երկու տարիէ ի վեր բերան կ'առնէք այդ բառերը։ Գո՛ւք որ կ'ուրանաք ամենի երկունքը,— Հայկական Հանրապետութեան ծնունդը։ Փրկարար բազուկին վաստակը, արիւնով եւ արցունքով։

Մտուրը բուրաստա՞նի վերածուեր է երեսուն տարի վերջը, նոր կարգուսարքով։

Խոնարհեցէք, խոնարհեցէք երկուքին ալ առջեւ։ Մէկը դժուար թէ ողջունէիք առանց միւսին։

Ազգերու պատմութիւնը ոչ «չէքիստ» է, ոչ ալ «դիպլոմատիկա», որպէսզի ամէն մարդ իր ուզած եղանակով մեկնէ։

Մոռնուանք այս ժողովուրդին պատմութիւնը, իր անհնարին փոթորիկներով եւ զարհուրելի ելեւէջներով։

Շ.

Հայաստանին

Դո՛ւ, երկնամերձ իմ հայրենիք, դու հինաւուրց
իմ Հայաստան,
Անմահ բանի սպասարկու, խորհուրդ խորին, իմ
Հայաստան,
Դո՛ւ ալեւոր տեսիլներիստեղծ իմ Հայաստան
Եւ նոր խօսքի աւետաբեր, հազարամեայ իմ Հայաստան :
Սաղաւարտներ դրած կանգնած քու լեռներդ կուռ
երկաթի,
Արօրներդ սրինգային՝ արդարութեան ցորեն
արտի.
Երփներիդ ծուխերն անուշ՝ նուիրական Նաւասարդի,
Հին օրերի երգ սրբազան, անզան զոհի, իմ Հայաստան:
Քու գետերդ՝ տէգ սուրացող, ազատատենչ, կամուրջ քանդող,
Քաղաքներիդ մոխիրներից ծլած վարդերն արիւն —
բուրող.
Շարականներդ՝ հոգեբուղխ, շինականիդ երգը՝
լացող,
Հին ուէրերի, նոր կարօտի ոսկի բամբիռ, իմ Հայաստան:
Դստրիկներդ քո փափկասուն՝ անաղարտ գայլերին կեր,
Որբուկներդ՝ մերկ ու ծարաւ, սովալլուկ, մահի ընկեր,
Բախտիդ վրայ՝ ծափ ու ծիծաղ, սփոփանքի ունայն խօսքեր,
Նոր յոյսերի, նոր երգերի երազարոյր իմ Հայաստան :
Թարեկամներից վաճառուած, անիրաւուած իմ հայրենիք,
Ոսոխներիդ կրունկի տակ աւերակուած ո՛րբ հայրենիք,
Սարսափներով, եղեռներով յաւերժացած հի՛ն հայրենիք,
Արիւնիդ մէջ՝ սուրբ իրաւունք, հոգիդ արեւ, իմ Հայաստան :
Կռունկներդ համբաւ տանող պանդուխտների աշխարհալած,
Նահատակուած տանարների գմբէթները երկնասլաց,
Մագաղաթները արիւնաներկ՝ ձայն հեծութեան, հառաչանաց,
Հրեղէն ուխտի վրկայարան, աւանդատուն, իմ Հայաստան:
Ծիրանաւոր քաջ–Մասիսդ՝ սպարապետ քեզ պահապան,
Ծերունիներդ նակատագրիդ նամբաների սուրբ օրհնարան,
Նոյ Նահապետ առուածատես՝ ածուներիդ վեհ այգեպան,
Մանուկներիդ ու կոյսերիդ արեան հրնձան, իմ Հայաստան:
Արդարախօս ու մեծասքանչ քո հին լեզուով օրհներգուած.
Լուսաւորչի լոյս կանթեղով երկինքներդ լուսաբացուած,
Անճառելի ու դարերի տանջանքներով հոգիացած,
Հրաշափառ քո Յարութեամբ՝ նորամանուկ իմ Հայաստան :

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՆՈՐ ՏՈՒՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«Սով. Հայաստան» կը գրէ թէ անհատական եւ բազմայարկ տուներու շինութիւնը՝ յառաջ կը տարուի գլխաւոր քաղաքներու եւ 22 շրջաններու մէջ, հայրենադարձ Հայերուն համար։ 1947 տարուան ընթացքին, այդ նպատակին համար պիտի շինուին 7350 առանձնական բնակարաններ, երկու սենեակով եւ յարմարութիւններով։ Կառավարութիւնը անկախ իր յատկացուցած հեկայական գումարներէն եւ շինանիւթերէն, սահմանած է նաեւ անհատական տուներու շինարարութեան հոգատարութիւնը, արագացնելու համար անոնց շինութիւնը։

Պետութեան զանազան կազմակերպութիւններ հաւաքաբար պիտի կառուցանեն աւելի քան 5000 տուն։ Ներգաղթողները միայն Երեւանի մէջ շինած են 1300 տուն։ Ծրագրուած է այս տարի Երեւանի արուարձաններուն մէջ հողամասեր յատկացնել 2000 անհատական տուներու շինութեան, 1198 տուներու հողամասերը արդէն բաշխուած են։

ԱՐԱՄ

Որ վճռական դեր կատարեց Հայաստանի Հանրապետութեան հաստատման մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Խանութները պիտի փակուի՞ն Չորեքշաբթի օր

Ամէն օր նոր հող մը կը ծանրանայ կառավարութեան գլխուն։ Կազի եւ ելեկտրականութեան գործադուլը հազիւ յետաձգուած, ահա միջին եւ մանր առեւտրականներն են որ կը սպառնան փակել խանութները, չորեքշաբթի օր։ Միւս կողմէ, Միթրօէնի բանուորները սկսած են 50 առ հարիւր պակսեցնել արտադրութիւնը, կառավարութեան վրայ ճնշելու, իրենց պահանջներուն գոհացում տալու համար։ Հացագործներու խնդիրն ալ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Երէկ, շաբաթ, վերջին փորձ մը պիտի կատարուէր համաձայնութիւն գոյացնելու, այլապէս անխուսափելի է գործադուլը, վաղը, երկուշաբթի։

Վարչապետը ուրբաթ օր շատ կարեւոր խօսակցութիւն մը ունեցաւ Պ. Ժէնժամպրի հետ, նախագահ մանր եւ միջին առեւտրականներու Դաշնակցութեան որ ունի 2.500.000 անդամ։ Խօսակցութիւնները երէկ ալ շարունակուեցան։ Վարչապետը առաջարկեց եւս առնել խանութներու փակման հրամանը։ Բայց, ինչպէս կը գրեն թերթերը, չկրցաւ համոզել խանութպաններու ներկայացուցիչը։ Առաջին խօսակցութենէն վերջ, առեւտրական նախարարը յայտարարեց.— «Կարգ մը պահանջներ բանաւոր կը թուին»։ Իսկ արտադրութեանց նախարարը չի հաւատար գործադուլին»։

Խանութպաններու ներկայացուցիչը, որ նոր վերադարձած էր Պելժիայէն, յայտարարեց թէ Յունիս 4ի ցոյցը պիտի սահմանափակուի խանութները փակելով, առանց որեւէ անկարգութիւն յարուցանելու։ Այդ գործադուլի պահուն մանր եւ միջին առեւտրականները պատկան քաղաքապետութեանց պիտի յանձնեն իրենց պահանջները։ Եւ չեշտեց.

— Մեր պահանջները ոչինչ ունին ամբոխավարական։ Մենք որոշ բարեփոխումներ կը պահանջենք։ Այսպէս, ջնջել հիւսուածեղէնի կէտերը, իւրաքանչիւր նախարարութեան մէջ հաստատել զատական յանձնախումբեր, քննելու համար թղթածրարները այն առեւտրականներուն որոնք հետապնդուած են տնտեսական տեսչութեան կողմէ, բարձրացնել ուղղակի տուրքէ ազատ համարուած գումարը, ջնջել շատ մըկանոնագիր–հրամանագիրներ որոնք կը կաշկանդեն ազատ վաճառականութիւնը, ջնջել բոլոր կեղծ գործակցականները (Քօօփէրաթիֆ) եւ գնումի յանձնախումբերը եւն։

Եզրակացնելով, առեւտրականներու ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ երկուշաբթի օր առեւտրական սէնտիքաներու ներկայացուցիչներուն պիտի ներկայացնէ կառավարութեան առաջարկը (եւս առնել գործադուլի հրամանը)։ Այս առթիւ բացատրեց թէ երկու տարիէ ի վեր կը սպասեն, գոհացում տալու համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Անհատական բնակարաններ պիտի շինուին նաեւ Էջմիածնի, Վեդիի եւ Բերիայի շրջաններու եօթը աւաններուն մէջ, թուով 800։ Այդ աւանները պիտի բարեկարգուին տարուէ տարի։ Պիտի շինուին պարտէզներ, պուրակներ, բաղնիքներ, ակումբներ, խանութներ եւն.։ Բացի անհատական տուներէն՝ պիտի կառուցուին 58.670 քառ. մեթր տարածութեան վրայ բազմայարկ բնակարաններ ներգաղթողներուն համար։ Այս տարի անոնց պիտի տրուի 13.000 սենեակ։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆ Է

Սփիւռքի հայութեան որոշ մասի մէջ մի տարօրինակ հոսանք է յառաջ եկել, — ժխտել 1918 Մայիս 28ի մեծ դէպքը, Հայոց անկախ Հանրապետութեան սկզբնաւորութիւնն այդ թուականից, եւ նոյնիսկ նրա գոյութիւնն ի չիք համարել:

Ուրիշ ազգեր իրենց ժողովուրդի ազատութիւնը մի քանի տարիով չէ, այլ ամսով եւ շաբաթով յառաջ կը քշէին, որպէսզի ցոյց տային օտարներին, թէ իրենք աւելի շուտ են ազատագրուել... Մենք հակառակն ենք վարւում: Փորձում ենք ջնջել պատմութեան էջերից մեր ազատագրութեան օրը, երկու տարուայ ու եօթ ամիսների այն անօրինակ, անհաւասար, ահաւոր պայքարը, որ մեր անոք անօգնական ժողովուրդը մէս մենակ մղեց իր դարաւոր, ոխերիմ թշնամիներու, խաւարի եւ տգիտութեան ուժերու դէմ, որպէսզի պաշտպանած լինէր իր նորաբողբոջ ազատ, անկախ Հայրենիքը...

Անթիւ ու անհամար էին այն զոհերը, մեր խնկելի հայրերն ու մայրերը, մեր պաշտելի եղբայրներն ու քոյրերը, որոնք ինկան Հայաստանի լեռներում եւ դաշտերում, ձորերում եւ քերծերում, մեր սրբազան Հայրենիքի սուրբ ազատութիւնը պաշտպանելով... Միակ տենչանքը հոգիներու մէջ, թէ իրենց Հայրենիքն ու Ազգը ազատ պիտի մնան, ու գալոց սերունդը երախտագիտութեամբ եւ օրհնութեամբ է, որ պիտի յիշէ իրենց նուիրական գործը եւ անունը...

Հարկաւ կուսակցական պայքարը յաճախ մոլեգնութեան հասնելով կուրացնում է մարդկանց միտքն ու գողում սիրտը, բայց զարմանալին այն է, որ այն մարդիկ, որոնք դէմ են Մայիս 28ին, իրենց այդ քայլը արդարացնում են նրանով, որ իբրեւ թէ այժմեան Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնն է, որ այդպէս է պահանջում... Ես համոզուած եմ, որ սա առնուազն մի սուտ զրպարտութիւն է մեր Հայրենիքի այժմեան կառավարութեան հասցէին եւ հետեւանք մղուած կոյր պայքարի: Խ. Հայաստանի մէջ այսօր կառավարութեան գլուխ են կանգնած հասուն, խոհական, պետականօրէն ու քաղաքականապէս պատրաստուած եւ իրենց ժողովուրդի շահերին նուիրուած կարող անձինք, որոնք քաջ գիտեն թէ ինչ են պատմական փաստերը, թէ որքան նրանք զօրեղ, անողոք են ու կարծր, աւելի կարծր, քան գրանիտն ու պողպատը, եւ որ հայ ժողովուրդի իմաստուն առածը, թէ «Այն ինչ որ գրուած է գրիչով, կարելի չէ ոչնչացնել բրիչով», այսինքն կոպիտ ուժով ու յամառութեամբ — բացարձակ ճշմարտութիւն է: Որ ժխտելով պատմական այդ անողոք, ճշգրիտ փաստը նրանք դէմ պէտք է երթան այն նշանաբաններուն-յօդուածներուն, զոր քարոզեցին խորհրդային իշխանութեան հիմնադիրները — Լենինը, Ստալինը իրենց իշխանութեան առաջին օրերից:

Իսկ որո՞նք էին այդ նշանաբանները ու նրանցից բխած հետեւանքները:

Յայտնի է, որ բոլշեւիկները 1917 թուի Նոյեմբերի 7ին, երբ իշխանութիւնը իրենց ձեռքն առան՝ անմիջապէս ի լուր աշխարհի յայտարարեցին.—

1. Կորչի համաշխարհային աշխարհակալական (իմպերիալիստական) պատերազմը:

2. Կեցցէ խաղաղութիւնը բոլոր ազգերու եւ պետութիւններու միջեւ «ազգերի ինքնորոշման» հիման վրայ:

Այս հիմունքը նկատի առնելով էր, որ խաղաղութեան դաշինքը կնքելու ժամանակ Լեհաստանը զատուեց Ռուսաստանից, Գերմանիայից ու Աւստրիա - Հունգարիայից եւ անկախ հանրապետութիւն յայտարարուեց:

Չեխօ-Սլովակիան անկախ յայտարարուեց: Խրուաթները եւ Սլաւները Աւստրիա Հունգարիայից անջատուեցին ու միացան Սերբերու հետ կազմելով Իւգօ-Սլաւիա (Հարաւային Սլաւիա):

Լենինի կառավարութիւնը ճանաչեց այս նոր հանրապետութիւնները, եւ ԱՌԱՋԻՆԸ ՆԱ ԵՂԱՒ, ՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՑ ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆԸ:

Նոյն Լենինի կառավարութիւնը «ազգերի ինքնորոշման» հիմունքով անմիջապէս ճանաչեց Ռուսաստանից անջատուած — անկախ Ֆինլանդիայի, Լատվիայի, Էստոնիայի եւ Լիտվիայի հանրապետութիւնները:

Նոյն ձեւով Լենինը ճանաչեց հետեւողական լինելու համար, Անդրկովկասեան Հանրապետութիւնների անկախութիւնը եւ ողջունեց Հայաստանի անկախութեան հռչակումը ու հէնց որ Դենիկինի վրայ յաղթութիւնը կատարեալ եղաւ ու Հարաւի եւ Հիւսիսի միջեւ հաղորդակցութիւնը վերսկսուեց բանակցութիւններու մէջ մտաւ նրանց հետ: Եւ 1920 թուի սկիզբները պաշտօնական յարաբերութիւնները սկսան Վրաստանի հետ, նոյն նպատակով անմիջապէս նաեւ Հայաստանի հետ բանակցութեան մէջ մտաւ:

1920 թուի Մայիսին էր որ Հայոց կառավարութեան ներկայացուցիչները, Լեւոն Շանթի նախագահութեամբ Համբարձում Տէրտէրեանի եւ միւսներու ընկերակցութեամբ հասան Մոսկուա եւ իջեւանեցան Մալայա Մալչանովկա փողոցի վրայ, խորհրդային իշխանութեան կողմից նրանց տրամադրութեան տակդրուած մի ընդարձակ բնակարանի մէջ, ամէն յարմարութիւններով օժտուած:

Ես այսօրուայ նման յիշում եմ, թէ ինչ խանդավառութիւն եւ ոգեւորութիւն էր տիրում Մոսկուայի հայկական գաղութի բոլոր խաւերի մէջ: Առաջին անգամն էր, որ մեր անկախ Հայրենիքի դեսպանները եկած էին Մոսկուա եւ Հայերս մեր ազգային հպարտութեամբ զգում էինք, որ անպաշտպան չէինք այլեւս: Ժողովուրդի բոլոր հատուածները հետզհետէ այցելութեան գնացին մեր ներկայացուցիչներին, եւ խնդրում էին շուտափոյթ վերջացնել բանակցութիւնները, որպէսզի ցանկացող Հայերուն հնարաւորութիւն տրուէր անմիջապէս տեղափոխուելու Հայաստան եւ լծուելու Հայրենիքի վերաշինութեան: Իսկ ցանկացողներու թիւը մի քանի հազարի էր հասնում: Դրանց թւում էին բոլոր հայ մտաւորականները— իրաւաբաններ, բժիշկներ, ճարտարագէտներ, ուսուցիչ-ուսուցչապետներ — մի քանի հարիւր հոգի, հայ բազմաթիւ յայտնի առեւտրականներ, արհեստաւորներ եւ այլն:

Մինչ այդ հայ իրաւագէտների մի խումբ առաջարկել էր Գ. Շանթին պատրաստել Հայաստանի մշտական Սահմանադրութեան օրինագիծը, ինչպէս եւ քաղաքացիական ու քրէական օրէնքներու դատաստանագիրքը: Հայ ճարտարապետներու խումբը Հայաստանի վերաշինութեան յատակագիծը, իսկ բժիշկներու եւ բժշկապետներու խումբը Հայաստանի առողջապահական վիճակի բարելաւման օրինագիծը:

Դժբախտաբար բանակցութիւնները, որ տեղի էին ունենում այդ ժամանակուայ խ. իշխանութեան շատ տաղանդաւոր արտաքին գործավար Չիչերինի ու նրա օգնական հայազգի Լեւոն Կարախանի եւ մեր ներկայացուցիչների միջեւ, շատ ձգձգուեց: Չիչերինը վերին աստիճանի համակրելի անձնաւորութիւն էր, հմուտ իր գործին, որովհետեւ ցարի ժամանակից Լոնտոնի ռուսական դեսպանութեան մէջ քարտուղարի պատասխանատու պաշտօնն էր վարած, ինքը կալուածատէր եւ հարուստ՝ շատ էր օգնած իր միջոցներով Լենինի եւ ընկերներուն արտասահմանի մէջ: Չիչերինը միաժամանակ եւ շատ հայասէր էր, քանիզի յետագայում լսած ունենք հանգուցեալ Սահակ Տէր Գաբրիէլեանից, որ հայ ժողովուրդն ու Խ. Հայաստանը յանձին Չիչերինի ունէին մի մեծ, սրտակից բարեկամ:

Դժբախտաբար խորհրդային իշխանութեան շահը այդ օրերին պահանջում էր մերձեցում Քեմալական Թուրքիոյ հետ, ուստի մեր ներկայացուցիչներու առջեւ դրուած էր մի անլուծելի խնդիր — զիջել Կարսի երկաթուղին ռուսական զինուորական ուժեր, ռազմամթերք եւ ոսկի տեղափոխելու Թուրքիա... Կրկին չեշտում եմ, այնքան էինք շահագրգռուած այս խնդիրներով, որ դեռ մոռացած չեմ, որ Չիչերինի կամ Կարախանի հետ հանդիպումները յաճախ տեղի էին ունենում գիշերուայ տասներկուքից յետոյ՝ ժամը 2ին, 3ին, 4ին... Այդ բանակցութիւնները երեք ամիս տեւելուց յետոյ ապարդիւն անցան եւ երկու կողմերն ալ ոչ մէկ վերջնական որոշման յանգել չկրցան:

Որոշուեց միջին ճամբան: Խ. իշխանութիւնը կարգեց իր կողմից Լեգրանին ներկայացուցիչ Հայաստան երթալու Սահակ Տէր Գաբրիէլեանի եւ Աշոտ Յովհաննիսեանի հետ միասին, բանակցութիւնները այնտեղ, Կովկասում շարունակելու եւ վերջացնելու նպատակով: Իսկ Մոսկուայի մէջ Հայաստանի ներկայացուցիչ կարգուեց Գերմանիա ուսանած Եղիազարեան առեւտրական տան տնօրէնը՝ Հայրիկ Գրիգորի Եղիազարեանը, որ շարունակ այնուհետեւ իր սուրհանդակների միջոցաւ յարաբերութեան մէջ էր Հայաստանի կառավարութեան հետ, տեղեկութիւններ եւ լրագիրներ էր ստանում այնտեղից, ու գաղութի անդամներին իրազեկ պահում Հայաստանում տեղի ունեցող անցուդարձին: Ինչպէս Հ. Եղիազարեանը, նոյնպէս եւ նրա սուրհանդակներու փոխադրած փոստը վայելում էր դեսպաններու համար ընդունուած անձեռնմխելիութիւնը:

Մոսկուայի հայ գաղութը հանդիսաւոր ճաշով պատուեց Լ. Շանթին ու ընկերներուն, մէկ միլիոն րուբլու չափ գումար յանձնելով նրանց:

ԱՐՍԷՆ ԱՒ. ՔԱՀ. ՍԻՄԷՈՆԵԱՆՑ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՐԳԷ» ձայնագրուած երգարանին 9րդ տետրակը: Կը պարունակէ 6 նոր երգեր Սայեաթ Նովայէն: Էջեր ունին նաեւ Հայաստանի եւ արտասահմանի երգահանները: Գին՝ 250 ս. դ.: Դիմել Գ. Աճէմեանի, Հայոց եկեղեցի Հալէպ, Սուրիա:

ԻՐԲ ՈԳԻՆԵՐԸ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

(ԻՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ)

Նուէր Մայիս 28ը կերտող մեր անյայտ զինուորներուն :

1918ին էր:

Մեր երկրի սահմանները սուինահար էին եղած: Ամէն ինչ շրջուած էր: Մարդկութիւն, գիտակցութիւն եւ զգացում:

Յեղափոխութի՛ւն էր:

Բանակները պղտոր ալիքներու վերածուած, մէկը կը վազէր դէպի տուն, միւսը՝ դէպի ռազմաճակատ: Գաղափարներու ուժը՝ ամբոխային խելագար գալարումները ձիթենու ճիւղով էր զարդարած:

Մինակ էինք: Մեր երկիրը մեծ, մեր լեռները ամեհի ու բարձր եւ մեր բազուկները կարճ: [illegible] զգացումներով, զոհն ու սուրը, կանգնած էին դարձեալ դէմ-դիմաց: Անդին խօսքեր, յոյսեր եւ քաղաքակիրթ լռութիւն: Մեր արցունքին խորութիւնը ոչ ոք կը հասկնար: Քիփլինկ կ'ըսէր՝ Արեւելքն ու Արեւմուտքը երբեք պիտի չկրնան ըմբռնել իրար:

Պատերազմ էր:

Մենք կ'ուզէինք պահել գրաւուած հողամասերը, որ պատմականօրէն մերն էին: Ռուսը կը լքէր, Թուրքը՝ կը պահանջէր: Թնդանօթները կ'որոտային:

Երզնկա էինք:

Վառօդի ծուխը կը բարձրանար ամէն կողմէ: Թուրք բանակը սկսած էր յառաջ շարժիլ: Մեր հինաւուրց վանքերը, մեր աւերակներն ու լեռները դիմադրական ամրոցներ դարձած էին: Ջուր էր օգնութիւն սպասել: Հողը կը փախչէր մեր ոտքերուն տակէն: Մեր անզօր նահատակներու մրրկուած ու լքուած ոգիները, կարծես, կը յաճախէին մեզ: Պէտք էր կռուիլ, դիմանալ ու սպասել: Չգիտեմ, մեր հայրենիքը հո՞ղ էր, թէ արիւն, չիրե՞մ թէ բուրաստան: Պարզ էր որ մեր հոգիէն, մեր միսէն աննշմար բան մը կար հոն, որ մեզ կը դիւթէր, կը կաչկանդէր:

Ցուրտ ձմեռ էր: Հայկական բարձրաւանդակի ցուրտը: Նահանջ էր: Նահանջ՝ բոլոր ճակատներուն վրայ: Երզնկայէն Կարին մեր զօրամասերը յուղարկաւորի կերպարանք ունէին: Անյատակ ու անդուլ վրէժխնդրական զգացումը կը փոթորկէր բոլորի սիրտը: Չէ՞ որ վրէժխնդրութիւնն հայրենասիրական անզուսպ արտայայտութիւն մըն է: Ռազմիկին համար պատերազմն ամբողջական էր: Ան կը կիրառէր թշնամու զէնքերն ու մեթոտները, ճիշդ այնպէս, ինչպէս ըրին այս վերջին պատերազմի բոլոր քաղաքակիրթ ժողովուրդները:

Չորս ռազմիկներ, փլած գոմի մը անկիւնը, կրակին շուրջ բոլորած կը չորցնէին իրենց զգեստները եւ կը պատմէին եղերական, այլազան դրուագներ: Իրենց սիրտերը կ'այրէին ի տես այն արհաւիրքներուն, որ ապրեր ու տեսեր էին:

— Վայրի գազանն անգամ ծնողականզգացում կը ճանչնայ, մինչդեռ Թուրքը ոչինչ կը ճանչնայ, ըսաւ Նշան:

— Ես ուխտած եմ ոչ մէկ խտրութիւն դնել ինչ որ Թուրք է, վրայ, ըսաւ Աւետիս:

— Մանուկէն ծերը՝ այս ցեղը բեռ է մարդկութեան վզին: Վեց դարերու ընթացքին՝ վեց հարիւր չարիք հասցուց մեր գլխին: Ալ հերիք է, ըսաւ Յարութիւն:

Վէրքը կը մխար բոլորի կուրծքին տակ եւ անզօր ցասումի արտայայտութիւնները թեւ կ'առնէին, երբ ամէնէն տարէցը՝ Տիգրան, որ վագրի անհանդիստ աչքերով սրտամորմոք մտիկ կ'ընէր, պատմեց հետեւեալը.

— Մեծ Եղեռնի օրերն էին, երբ իմ թաքստոցէն զիս ալ բռնեցին գիւղիս երիտասարդներուն հետ: Ամայի վայրի մը մէջ մեզ սկսան անխնայ գնդակահարել: Չգիտեմ ի՛նչպէս մահաբեր գնդակներէն փախայ եւ ինկայ լեռները: Օր մը, կիրճի մը գլուխը կեցած, կը դիտէի անցքերը, երբ ձիաւոր Թուրք ոստիկան մը երեւցաւ: Հազիւ քանի մը քայլ մնացած, հսկայ քարով մը զինք տապալեցի գետին եւ ցատկեցի վար եւ փարեցայ կոկորդին: Զին ձգեցի հոն եւ զէնքերը խլած կրկին բարձրացայ լեռ: Լեռներուն մէջ հանդիպեցայ ուրիշ բախտակից ընկերներու: Սարերն ու ձորերը կարծես մերն էին: Ակամայ աւազակներ էինք դարձած: Տեսանք մեր կարաւաններն ու ամայի գիւղերը: Գիշերով, երբ կը տեղափոխուէինք, անոնց անցած ճամբաներու փոշիները կը համբուրէինք... Չէինք հաւատար: Վճռեցինք, օր մը, լեռնային ճանապարհով մտնել մեր գիւղը ստուգելու համար իրողութիւնը: Ահա մեր գիւղի դաշտերն ու աղբիւրները, լեռներն ու գետակները: Ոչ մէկ հայ երդիքէ ծուխ կը բարձրանայ: Լուռ է ամէն ինչ, ամայի ու աւեր: Կ'ուղղուիմ դէպի մեր տունը: Դուռ ու պատուհան քանդուած: Ձայն կուտամ, ոչ ոք կը պատասխանէ... Սարսուռ կը պատէ զիս: Կ'ենթադրեմ թէ, շուտով, գոմէն ու մարագէն հարազատ ձայն մը պիտի լսեմ: Թալլուած է մեր տունը: Անկիւն մը, պատին երկայնքը կը տեսնեմ, մեր մաշած արօրը՝ խաղաղու—

Ի խորոց սրտի...

(ՄԱՅԻՍ 28Ի ԱՌԻԹՈՎ)

Այս իրիկուն տօնական, հոգիս նորէն սրբազան ընդվզումով մը անզսպելի կ'ոգեկոչէ մեր նահատակներն անմահ...

Փառապանծ է տօնը, խորախորհուրդ, բայց անիմանալի անոնց համար, որոնք փոքրոգի սարկամութեամբ, օտար արձաններու կ'երկրպագեն եւ կուէ հերոսներ կը փառաբանեն:

Վա՜յ անոնց, որոնք թրքական պիղծ սովորութիւններով եւ տմարդի գաւերով համեմուած նկարագիրներ կը պատգէին գաղութէ գաղութ ու երկրէ երկիր, թոյն եւ ապականութիւն սրսկելով տառապած սրտերու մէջ:

Կատղած շուներ եւ թունաւոր իժեր, երկսեռէ եւ ամէն տարիքէ, ուրացողներ ու մետասաններորդ ժամու «յառաջդիմական»ներ, `Հայաստանասէր»ներ...

Վա՜յ բոլորին, բոլորին... հացկատակ մտաւորականին, կարգալոյծ եւ անպատիւ կղերականներուն, դաւանափոխներուն ու բոլոր տեսակ թափթփուքներուն, նահատակաց սգատօնը այպանողներուն ու Մայիս 28ի անշէջ լոյսին անարժան կոյրերուն...

Հայոց աշխարհի բոլոր լեռնալանջերուն վրայ, անդնդախոր ձորերուն, խոպանացած դաշտերուն մէջ ու կապուտակ ծովակներուն յատակը, անօրինակ շարժում մը, անկապտելի հողին ու հոգեկան խռովայոյզ փոթորիկ մը տեղի կ'ունենայ:

Զե՛ն լսեր ու չեն տեսներ անոնք, որ հեռու են մեր շարքերէն յաղթապանծ, անհարազատ մեր սուրբերուն ու Լուսաւորչի կանթեղին եւ անմասն են մեր պայքարէն հերոսական:

Վասնզի, այն դաժանագին օրերուն երբ ցեղին առնականութեամբ աստուածացած նահատակները օրհասական ու անհաւասար կռիւներ կը մղէին Սարդարապատի ու Ղարաքիլիսէի մէջ, Ատրպատականէն մինչեւ Եփրատան նոր օրերու «հայրենասէր»ներէն շատերը, ճերմակ փաթթոցներով ու կիսալուսնով զարդարուած կոճակներով «խաֆիէ»ները իրենց ախտաւոր մարմինները կ'ապահովագրէին հայ բեկորներու արնագնով:

Զե՞նք ճանչնար... — Անուններ ու մանրամասնութիւններ ծանօթ են մեզի:

Զենք խօսիր յաճախ, չենք գրեր, վասնզի, անոնց անուններու վերյիշումն անգամ զզուանք կը պատճառէ բոլորին ...:

Հեշտ է օրն իրիկուն ընել, «Հայաստան» հոլովել: Բայց ի՞նչ տուիք, ի՞նչ զոհեցիք այն Հայաստանի հիմնադրութեան համար, որու գոյութեամբ կը հպարտանաք:

Ո՞ւր էիք, երբ՝ հայ հերոսները վերջին փամփուշտը իրենց ճակատներուն կ'ուղղէին:

Ո՞ւր էիք, երբ հայ նորահարսերը ծծկերները գրկած լեռնակատարներէն խորխորատները կը գահավիժէին կամ գետերու եւ ծովակներու ալիքներուն կը յանձնէին ցեղին պատիւն ու սրբութիւնները:

Ո՞ւր էիք, երբ՝ օրերով ու տարիներով Թուրք բորենիներու դէմ կուրծք տուող հայդուկները իրենց առանց փամփուշտի մնացած հրազէնները ժայռերու վրայ կը փշրէին եւ իրենց ակռաներով թշնամիի կոկորդները կը պատռէին:

Ունի՞ք հերոսական, հայդուկային ահեղ կռիւներու մէջ ստացած վէրքերու սպիներ:

Ունի՞ք թշնամիի վայրագ ճիրաններէն հայ մանուկի մը կեանքը կամ հայ աղջկան մը պատիւը ազատած ըլլալու փաստ մը, կամ հպարտանքը:

Վայելա՞ծ էք թշնամի զօրավարներու եւ սարսափահար դողացող փաշաներու ծնրադիր պաղատանք լսելու գերագոյն երջանկութիւնը:

Այն դժնդակ օրերուն, Թուրքը ձեր «պէյ»ն էր, ձեր «աղա»ն, անկէ վերջ ալ ձեր «եղբայր»ը, ձեր ընկերը կամ «տավարիշչ»ը:

Դուք կռնակէն զարկիք մանուկ Հայաստանի Հանրապետութեան, երբ Թուրք բորենիներու հորդաները մեր սահմանէն ներս մտած էին:

Դուք Հայկական Դատը լուծուած կը համարէիք: Ձեզի համար Հայաստանը «Ամենայն Հայոց կառավարութիւնը» չէր:

Դուք Նահատակներու տօնն անգամ կ'անարգէիք, մինչդեռ այժմ կը տօնէք դղրդադին ծափերով եւ սնապարծութեամբ:

Դուք սրբութիւն չունի՛ք:

Ձեր հաւատամքը սո՛ւտն է եւ կեղծիքը, ձեր զէնքերը դաւն ու նենգութիւնը:

Ձեր յիշատակարաններու մէջ, ձեր կեանքի պահպանումի, մեր ջանքերու վերյիշումներու բոլոր ծալքերուն մէջ, Թո՛ւրքն է նստած իր բոլոր արատներով:

Դուք ապիկար էք ձեր անցեալի վրայէն սրբելու յաւիտենական դարձած աղտն ու մուրը: Ձեր խիղճերը քարացած են:

Ձեր լեզուները անարժան են « Հայաստան » բառն անգամ արտասանելու:

Ուրացողնե՛ր, ուրացողնե՛ր...

Ձեր աչքերը կը շլին, կը կուրնան Հայաստանի եռագոյնին ի տես, ու ձեր թարախակալ սիրտերը կը ծիւրին ձեր ուղեղներուն նման, երբ Հայոց աշխարհի ազատագրութեան նուիրական տօնը կը տօնուի:

Ու չենք զարմանար, վստահ ենք որ օր մը՝ այդ տօնին ալ պիտի կառչիք, Հայոց գունագեղ եռագոյնին ծալքերուն տակ պիտի ծուարիք ծնրադիր, սրբուելու, մաքրուելու համար ձեր արատներէն...

Ձեր բերանները պապանձուե՞ր են, ինչո՞ւ մեր փոքրիկ հայրենիքէն վերջերս խլուած հողամասերը չէք պահանջեր, ո՞վ է «զավթեր» (խորհրդային հայերէն է) Նախիջեւանն ու Ղարաբաղը, Ախալքալաքը...

Ո՞ր Հայաստանի, ո՞ր կառավարութեան անունով պիտի շարունակէիք ձեր շահատակութիւնները, եթէ ներկայ — ըստ ձեզ՝ խորհրդային Հայաստանը գոյութիւն չունենար:

Ո՞ր Հայաստանին պիտի կցէիք, ներկայիս բոլոր Հայերու կողմէ անխտիր պահանջուած, դեռ թրքական բռնակալութեան տակ գտնուած մեր, հայկական հողամասերը:

Գաղթահայ ձեր մունետիկները կը խօսին բռնակալութեանց ենթակայ հայկական տառապանքներու, բանտի եւ աքսորի շրջաններու մասին: Պատմութիւնը ըստ ձեզ կը սկսի հայկական դարաւոր ստրկութեամբ, կը հասնի մինչեւ նախորդ մեծ պատերազմը: Տգէտ տիրացուներու նման շարականի առաջին տունէն կը ցատկէք երրորդ տունին, Հայաստանի խորհրդայնացման:

Բայց ազգերու պատմութիւնը իր արդար դատաստանն ու շառաչող խարազանն ունի, ու Մայիս 28 — չի ջնջուիր ոչ մեր եւ ոչ ալ թշնամիի պատմութեան էջերէն:

Այս օրուան տօնին առթիւ, մենք երախտագիտութեան եւ սրբազան պաշտամունքի խօսքը ունինք՝ մեր յայտնի եւ անյայտ բոլոր հերոսներուն՝ Արմենական ըլլան անոնք թէ Հնչակ, Դաշնակ ըլլան թէ ռամկավար կամ չէզոք:

Փա՜ռք մեր հերոսներուն, որոնց արեան շաղախը կերտեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը, եւ ներկայ Խորհրդային Հայաստանը:

ԱՐՇԻՒԵԱՆ

Կեցցէ՛ Մայիս 28ը

1918 Մայիս 28ը պատմական այն մեծ թուականն է ուր մեր ժողովուրդը հուրի եւ սուրի մէջէն անցնելով, դարաւոր ստրկութեան ամենադաժան պայմանները ապրելէ վերջ, ստեղծեց ինքնիշխան պետութիւն եւ ազատ հայրենիք:

Հինգ դարերու աշխարհածանօթ ջարդարարը, պատերազմական բոլոր յարմարութիւններով զինուած, քայլ առ քայլ հասած էր Երեւանի դուռը, պատրաստ մահացու հարուածով վերջ տալու պատմական հայրենիքի զանազան կողմերէն հոն ապաստանած մօտ մէկ միլիոն հայութեան, ինչպէս բարբարոսաբար ըրած էր Ապրիլեան Եղեռնին Թրքական Հայաստանի մէջ:

Հազիւ 12 հազարնոց հայկական բանակ մը, այն ալ ոչ այնքան սպառազինուած՝ մոլեգնօրէն կռուեցաւ 35 հազարնոց Թուրք բանակին դէմ, եւ յաղթեց:

«Արդարեւ 1918 Մայիս 24ին զօրավար Սիլիկեան այնպիսի ուժով գրոհ տուաւ Թուրքերուն վրայ, որ կատարելապէս ջախջախեց անոնց դիմադրութիւնը, եւ հայկական հեծելազօրքը հալածեց փախչող Թուրքերը մինչեւ Ալեքսանդրապոլի բարձունքները»: Ահա այս տողերով կը փառաբանէ Հայոց յաղթանակը ֆրանսացի գնդապետ Poidebard, իբրեւ ականատես եւ մասնակից այդ կռիւներուն:

Քանի մը օրուան այդ օրհասական պատերազմները թէեւ սուղ արժեցին մեզ, — չորս հազար հայ քաջեր նահատակուած, — որպէսզի վառ ու կանանչ մնայ հայրենի արեւը մեր երկնակամարին վրայ, — բայց փրկուած էր հայ ժողովուրդի մնացորդը: Թուրքը ճանչցաւ մեր հայրենիքի, Հայաստանի սահմանները, որոնք ճիշդ էր, թէեւ չափազանց նեղ էին, բայց ոչ վերջնապէս քարացած, ինչպէս խիզախօրէն կը յայտարարէր Աւետիք Սահակեան, Հայաստանի անդրանիկ Խորհրդարանի նախագահը, իր առաջին ճառին մէջ իսկ:

Սրտով ու մտքով պարպուած մարդիկ ատենէ մը ի վեր գիտակցաբար կ'ուրանան Մայիս 28ի պատմական նշանակութիւնը: Բայց հազար կտոր կ'ըլլան, այդ օրուան Դաշնակցական կառավարութեան կողմէ ստորագրուած Սեւրի դաշնագրով մեզի տրուած Ուիլսընեան սահմանները պահանջելու համար, անդադար ամբաստանելով Չորս Մեծերու ժողովները...

Մենք կը տօնենք Մայիս 28ը, յարգելու համար մեր քաջարի հայորդիներու նահատակութիւնը եւ թափուած յորդահոսան արիւնը, եւ հպարտ ենք որ այդ կատաղի եւ հերոսական կռիւները յանգեցան մեծ եւ փառաւոր յաղթանակի մը:

Մայիս 28ը ոչ միայն երկրի, այլ երկրէն դուրս գտնուող հայութեան տուաւ քաղաքացիական իրաւունք: Հայաստան մեր ցանկալի երկիրը, մենք ալ անոր հարազատ զաւակը դարձանք:

Առաջին օրէն իսկ Հայը իրաւունք ունեցաւ ուզած ատեն երկիր մտնելու եւ ուզած ատեն ալ դուրս ելլելու: Ոչ մէկ կաշկանդում, ոչ մէկ արգելք ու պարտադրանք:

Ջնջուեցան հատուածները, այլեւս Ռուսահայ, Թրքահայ կամ Պարսկահայ չկար, այլ կար մի միայն Հայ:

Խօսքի, մամուլի եւ խղճի ազատութիւն: Ազատ ասպարէզ քաղաքական գործունէութեան եւ

թեան ու աշխատանքի գործիքը, կը փաթթուիմ հարազատ զաւակի մը խանդաղատանքով եւ սիրտս կը փղձկի ...

Ամիսներ անցան, երբ լսեցինք որ Ռուսերը գրաւած են Երզնկան: Մեր խումբը՝ մերթ պատսպարուելով, մերթ կռուելով, վերջապէս, հասաւ Երզնկա: Եւ ահա կը նահանջենք: Կարին հասած օրս իսկ, պահակ էի Ուլուճամիի առջեւ: Ուշի ուշով կը հետեւէի տեղական Թուրքերու բոլոր շարժումներուն: Դիմացի տունը կասկածելի թուեցաւ ինծի: Վարդանին հետ որոշեցինք այդ տունը մտնել եւ դուրս բերել տանտէրը: Շուրջ յիսուն տարեկան, փառաւոր մօրուքով, հաստ ու փաւաչոտ շրթներով, թիկնեղ ու հաստամարմին Թուրք մըն էր: Երբ տան դուռը զարկինք, տնեցիները բոլորը դող ելած էին: Ապահովցուցինք ամէնքը, թէ բան մը պիտի չընենք, եթէ զինուորական տեսակէտէ կասկածելի պարագայ մը չնկատենք: Սկսանք խուզարկել տունը եւ ահա անկողիններուն ետեւ պահուըտած մարդը մէջտեղ ելաւ: Մեր կասկածը աւելի խորացաւ: Պարզուեցաւ, որ Ուլուճամիի թաղապետն է: Իր կնոջ եւ զաւակներու ողբ ու կոծին մէջ, սպառնալիքով եւ մեծ դժուարութեամբ, դուրս հանեցինք տունէն: Բերինք մեր կայանը՝ կիսաքանդ գոմ մը: Անմիջապէս կանչեցինք մեր գիւղացի պատանի Յովսէփը, դպրոցական, չարն ու բարին շատ կշռած ու կարդացած.

— Յովսէ՛փ, շուտ եկուր, ոճրագործ մը քեզի նուէր բերած ենք:

Թաղապետն ու Յովսէփը առանձնացան նրբանցքի մը մէջ եւ ես քանի մը քայլ անդին, դրանն ետեւ պահուըտեցայ, անթարթ դիտելով Թուրքին շարժումները: Կը մտածէի — Զըլլայ թէ յանկարծ պատանի Յովսէփին զէնքը խլէ եւ փախչելու փորձ ընէ:

Յովսէփն սկսաւ հարցաքննել զայն:

— Թաղապետ, խոստովանէ՛ ճիշդը, որքա՞ն Հայ ես սպաննած եւ ինչո՞ւ ես սպաննած:

— Լուր անգամ չունիմ մեր վաթանտաշներու գլխուն եկածէն: Կառավարական հրաման էր գործադրեցին: Ես անմեղ եմ եւ զաւակներու պատուական հայր:

— Կը ստես, անպիտան: Կառավարական հրաման է կ'ըսես եւ դուն ինքդ ալ կը ներկայացնես այդ նոյն կառավարութեան հեռաւոր մէկ մասնիկը: Ո՞ւր են այս շէն քաղաքի Հայերը, մեր հազարաւոր եղբայրներն ու քոյրերը, ո՞ւր են, ո՞ւր, դահիճներ, հրէշներ ...

Իմ թաքստոցէն ուշի ուշով կը հետեւէի հարցաքննութեան եւ աչքիս առջեւէն կը տողանցէին բոլոր քստմնելի տեսարանները որոնց ականատես էի եղած:

Յանկարծ Թուրքը փղձկեցաւ, ինկաւ Յովսէփի ոտքերը եւ այս անգամ հայերէն սկսաւ ողոքել.

— Աստուած վկայ, պարոն, Հայ մը չեմ սպաննած, խնայէ ինծի եւ զաւակներուս ...

Ակներեւ էր Յովսէփին այլայլած դէմքն ու յուզումը: Հայոց լեզուի անսպասելի հնչիւնը թաղապետի շրթներուն վրայ, տկարացուցած էր անոր վճռական կեցուածքը: Մարդ մըն էր, — մսի եւ ոսկորի կտոր մը — գետին ինկած, ողորմելի ու լալկան աչքերով:

Զիս ալ յուզումը պատած էր եւ իմ ալ բազուկները պիտի տկարանային, եթէ աչքերուս առջեւ անակնկալ տեսիլք մը չպարզուէր: Այդ խարխուլ տան պատի ճեղքերէն, յանկարծ սկսան դուրս գալ իմ հարազատներուս ուրուականները՝ սարսափահար, վտիտ ու ոսկրացած: Ուզեցի փաթթուիլ, դրկել այդ թռչող ոգիները, կարօտս առնելու համար: Ասուպի պէս անյայտացան եւ խոցեցին սիրտս: Չկրցայ դիմանալ: Իսկոյն նետուեցայ Թուրքին վրայ, մատներս խրեցի կոկորդը իմ ամբողջ ուժովս ...

Առանց բառ մը արտասանելու՝ Յովսէփին հետ դուրս ելանք այդ տեղէն ...

Հեռուէն, հրացանի ձայներ կը լսուէին: Կրակին շուրջ բոլորուած ռազմիկները կէս ձգեցին իրենց խորհրդածութիւնները եւ անցան գիրքերը: Ահ, այդ օրերու անյոյս մարտնչումներն ու մռայլ պատկերները:

Ամիսներ վերջ, նոյն ռազմիկները կանգ առին Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի դռներուն առջեւ, երբ մեր ցեղը մահու եւ կենաց կռիւ կը մղէր:

Յաղթանակը մերն էր եւ Հայաստանն անկախ:

Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

չինարար օրէնքներ, նման ժողովրդավար մեծ երկիրներու:

Այսօր վարչաձեւի պարզ փոփոխութեամբ «սովետական» մակդիրը կուտան մեր հայրենիքին:

Անխախտ է մեր հաւատքը վաղուան համար, Ինչո՞ւ: Մեր տարագիր հոգիներուն մէջ Հայաստանն է միշտ-ապրողը, առանց տարակուսանքի եւ համբերութիւնը եղբայրացած հաւատքին՝ աւելի տոկուն եւ զօրաւոր կը դարձնէ մեզ: Հայրենիքը ժողովուրդին կը պատկանի: Մենաշնորհը չի կրնար ըլլալ որեւէ կուսակցութեան ու վարչաձեւի:

Այսօր, Մայիս 28ի պատմական անկախութեան 29րդ տարեդարձի առթիւ, վերստին ոգեկոչելով մեր քաջակորով եղբայրներու եւ քոյրերու անվեհեր կամքն ու վճռականութիւնը, կոկորդ կոկորդի մարտնչումներով շահուած անմահ յաղթանակը, իրաւունք ունինք լիաթոք, բարձր ձայնով գոչել,— Կեցցէ՛ Մայիս 28ը, կեցցէ՛ զայն ստեղծող յաւիտենական հերոսը, հայ ժողովուրդը:

ԳՈՒՍԱՆ

«Զէնքերը յանձնեցէ՛ք» (Սուրիա)

Սուրիոյ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, որ պիտի կատարուին յուլիս 7ին, վարչապետ եւ ներքին նախարարը, Ճէմիլ Մէրտամ պէյ, կոչ մը ուղղեց ազգին, որպէսզի կառավարութեան յանձնուին անհատական զէնքերը: Պետութիւնը պիտի վճարէ մինչեւ յունիս 14 յանձնուած զէնքերուն եւ ռազմամթերքին փոխարժէքը, բայց պիտի գրաւէ նոյն թուականէն վերջը բռնուած զէնքերը, պատժելով յանցաւորները:

Վարչապետը կ'ըսէ թէ զէնք ունենալը ազգային անհրաժեշտութիւն մըն էր որոշ ատեն մը, եւ անոնք որ զինուած էին, արժանի էին գովեստի, որովհետեւ կ'ուզէին ծառայել իրենց երկրին: «Հիմա որ մեր երկիրը անկախ է, եւ անդորրութիւնն ու ապահովութիւնը կը տիրեն ամէն կողմ, ոչ նուազ հայրենասիրական ծառայութիւն մըն է պետութեան յանձնել զէնքերը»:

Ապահովութեան պաշտօնեաները արտօնուած են խուզարկութիւններ կատարելու կասկածելի վայրերու մէջ:

Անշուշտ այս կարգադրութիւնը հետեւանք է Լիբանանի երեսփ. ընտրութեանց առթիւ ծագած արիւնալի կռիւներու, որոնց հայկական արիւն ալ խառնուեցաւ, դժբախտաբար:

★ Արաբական գործակալութեան վերջին զեկոյցէն կը տեղեկանանք թէ Թուրքիոյ նախագահը, Իսմէթ Ինէօնիւ, Լիբանան կը սպասուի յառաջիկայ նոյեմբերին, փոխարինելու համար Լիբանանի հանրապետութեան նախագահին այցելութիւնը:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Թուրքիոյ մէջ նոր հոսանք մը կազմուած է որ կը ձգտի Թուրքեւարաբական Միութիւն մը հաստատել, կարգադրելու համար բոլոր վիճելի խնդիրները, քաղաքական, տնտեսական եւայլն:

★ Երեսփ. ընտրութիւնները, որոնք երկաստիճան էին հոգատարութեան շրջանին, այս անգամ պիտի կատարուին ուղղակի քուէարկութեամբ: Ընտրական օրէնքը կը նախատեսէ մէկ երեսփոխան 6000 ընտրողներու դիմաց: Դամասկոսի օրթոտոքս համայնքը, որ ամէնէն զօրաւորն է քրիստոնեայ համայնքութեանց մէջ, ունի միայն 1200 ընտրողներ, իսկ աւելի պակաս՝ ուրիշ շրջաններու մէջ:

Դիակներ կ'իյնան երկինքէն

140 զոհեր 24 ժամուան մէջ

Վերջին ուրբաթը չարաշուք օր մը եղաւ օդանաւային պատմութեան մէջ,— 140 մեռեալ 24 ժամուան ընթացքին: Այս մահաշուք արկածները այնքան յուզում պատճառեցին որ, շատեր ետ առին իրենց օդանաւային ճամբորդութեան տոմսակները:

Ահաւասիկ նոյն օրուան դէպքերը.—

1. Առեւտրական օդանաւ մը, որ ունէր 48 ուղեւորներ, ինկաւ Լա Կարտիայի օդակայանին վրայ, Նիւ Եորք: Մեռան 39 հոգի, որոնց մէկը տղեկ մը որ կայանին մօտէն կ'անցնէր հեծելանիւով: Օդանաւը կրակ առաւ: Բոցերը կը հասնէին մինչեւ 120 մեթր բարձրութեան: Մէկ ժամէն հազիւ կարելի եղաւ մարել հրդեհը: Մեքենավարը, որ ողջ մնացած է, կը յայտարարէ թէ չկրցաւ գետնէն վերցնել օդանաւը, որ փշաթելերու մէջէն անցնելով, ջախջախուեցաւ անդունդի մը մէջ:

2. Զինուորական օդանաւ մը, որ կը պատկանի ամերիկեան բանակին, ջախջախուեցաւ Թոքիոյէն հարիւր քիլոմեթր հեռու, լեռնային շրջանի մը մէջ: Օդանաւը ունէր 33 ճամբորդներ եւ 8 պաշտօնեաներ:

3. Իսլանտայի լեռնային ապառաժներուն վրայ գտնուեցաւ ջախջախուած օդանաւ մը, որուն մէջ կը գտնուէին 25 ուղեւորներ, երեք մանուկներով եւ կիներով:

4. Եչ օր երկու դպրոց օդանաւեր ընդհարեցան Հոլանտայի մէջ: Մեռան 12 օդաչուները, որոնց 11ը աշակերտներ:

5. Ամերիկեան հետազօտիչ օդանաւ մը, «գերամրոց», Եչ. օր ջախջախուեցաւ մեկնումէն քիչ վերջը եւ բռնկեցաւ: Ութ օդաչուներ անհետացան: Ուրիշ 9 հոգի թեթեւ վէրքեր ստացան:

6. Պալթիմորի (Մ. Նահանգներ) մէջ յանկարծ ջախջախուելով բռնկեցաւ օդանաւ մը: Կը կարծուի թէ կորսուած են բոլոր ուղեւորները, 20 հոգի:

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԾ ՅՈՒԶՈՒՄ կը տիրէ Հունգարիոյ մէջ, իբրեւ հետեւանք բոլշեւիկեան գործունէութեան: Վարչապետը, Նաճի, որ Զուիցերիա կը գտնուի կնոջը հետ, հրաժարած է արդէն եւ կ'աշխատի Փէշթայէն փոխադրել իր չորս տարեկան զաւակը: Քաղաքական խուճապ մը ծագած է Փէշթայի մէջ, —ամենածանրը պատերազմին դադարումէն իվեր:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ 25 միլիոն սթերլինի անմիջական վարկ մը պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն: Աթէնք հասած են 40 ամերիկացի զինուորական եւ 40 քաղաքային մասնագէտներ, ուսումնասիրելու համար օգնութեան ծրագիրը:— Դամասկինոս արք., որ երկրին խնամակալութիւնը կը վարէր նախապէս, կոչ մը ուղղեց օրթոտոքս եկեղեցւոյ, որպէսզի մասնակցի ապստամբներուն դէմ մղուած պայքարին: Բուռն կռիւ մը մղուեցաւ Ֆլորինայի համար, Մանաստիրի մօտ:

ՀԱՅԻ ՅՈՒՆԻՍԻ ԿՏՐՈՆՆԵՐԸ, այժմէն կ'ընդունուին: Բաժնեչափը անփոփոխ, 250 կրամ:— Հարիւր կրամ աւելի ճարպեղէն պիտի բաժնուի Յունիսին: Թերթերը կը գրեն թէ յունիսին պիտի բաժնուին ապրիլի վերջին մէկ լիտր գինին եւ մայիսի երեք չիչերը:

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ վերատեսուչին մեղսակիցը, նոտար Տէքլու, ձերբակալուելով Սանթէի բանտը փոխադրուեցաւ: Իսկ վերատեսուչը ինք, Տոքթ. Ռուսի, որ ամբաստանուած է իբրեւ կեղծարար, առժամապէս ազատ կը մնայ:

ՊԸՆՈՒԱ ՄԷՇԷՆ, Վիշիի նախկին նախարարը, դատավարութեան Բ. օրը յայտարարեց թէ 1941ին Գերմանիոյ օդանաւերուն տրամադրելով Սուրիոյ օդակայանները եւ Պիզէրթան, յաջողեցան 83.000 գերիներ արձակել եւ 50 միլիոն զեղչել գրաւման ծախքերը: Դատը պիտի շարունակուի Դչ օր:

ԻՏԱԼԻՈՅ նոր դահլիճը կազմուեցաւ նախագահութեամբ Պ. Կասպէրիի, որ դուրս ձգած է ձախակողմեան տարրերը, համայնավար թէ ընկերվարական: Կարմիրները այժմէն սպառնալիքներ կը տեղան: Արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են, բարեկարգութիւնը պահպանելու համար:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ցաւով կ'իմանանք թէ ընկեր Ալիքսան Փանոսեան դժբախտութիւնը ունեցած է կորսնցնելու իր կինը՝ ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԱԿԱԹ ՓԱՆՈՍԵԱՆ: Թաղման մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Էմմանուէլ Փափազեանի

Հանրածանօթ երգիչը պիտի տայ իր միակ recitalը կազմակերպուած Gymnaseի թատրոնի կողմէ: ՅՈՒՆԻՍ 3, ժամը 8.30ին: Տոմսերու համար Gymnaseի guichetն բացուելէ առաջ, Հայերը կրնան իրենց տոմսերը ապահովել դիմելով Malakianի, 3 Bld. T. Turner, Marseille, tél. Lycée 09-02:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Հապոյեանի, զաւակներուն եւ ազգականներուն ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՊՕՂՈՍ ՀԱՊՈՅԵԱՆի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 25ին, Պուէվանի սանաթորիոմը: Թաղումը կատարուեցաւ 28 Մայիսին Պուէվանի գերեզմանատան մէջ:

ՎԻԷՆ.— ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 32ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ.

Կը տօնուի Յունիս 7ին շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Cercle Catholique սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Վասպուրականցիներէ կազմուած յանձնախումբի մը:

Կը խօսին հայրենակիցներ ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ (Փարիզէն), եւ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (Վալանսէն): Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՊՈՌՏՕ, Հայկունի.— Մայիս 28ի ազդը, կիրակի օրուան համար (այսօր) ստացանք շաբաթ կէս օրին:

ՀՆՉԱԿԵԱՆ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ, ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մեզի ծանօթ է նամակագրին անունը: Անցեալ տարի ալ բացատրութիւններ տուած էին: Ի զուր զոյգ եղած վերագրումներ կը փորձէք:

Տր. Կապոյտ Խաչի Օրը

8 Յունիս, կիրակի ժամը 15ին, Centre Marcelin Berthelot, 28bis, rue St. Dominique, métro Invalides:

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Էլ. ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Շնորհալի մասնակցութեամբ Օր. ՌԷԺԻՆԱ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի (Prix de Conservatoire):

Հայկ. հնգեակը կը նուագէ Սպենդիարեանէն, Կոմիտասէն եւ Բարխուդարեանէն: Կ'երգէ Պ. Մ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ (պաս), Պ. ԱՐԹՕ ՊԵՆՕՆ դաշնակ, եւ չէքէզ պալէներ, Օր. ԱՎՆԱԹԱՄՕՎԻ ղեկավարութեամբ: Մուտքը ազատ է:

ԲՈԼՈՐ ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՊԱՂՏԱՏ, 18 Մայիս.— «ԵՐԶՆԿԱ» գործին տպագրութիւնը վերջանալու վրայ է:

Այսու կը խնդրեմ մեր բոլոր ՎԵՐԱՊՐՈՂ հայրենակիցներէն, որ իրենց գտնուած վայրերու մէջ ի մի հաւաքուելով՝ նկարուին եւ իրենց խմբանկարները ղրկեն Եգիպտոս, հայրենակից Գ. Լազեանի հասցէին (Mr. K. Lazian, P. B. 868, Caire, Egypte) գրքի վերջին մասին մէջ լոյս տեսնելու համար:

Խմբանկարներուն ետեւը, կամ առանձին թուղթի վրայ նշանակելու է, իւրաքանչիւր նկարուողի անունը, ազգանունը եւ որտեղացի ըլլալը, Երզնկայի քաղաքէն՝ թէ գիւղերէն եւ որ գիւղէն:

Խիստ փափաքելի է, որ ոչ մէկ շրջան եւ ոչ մէկ հայրենակից դուրս մնայ այս ձեռնարկէն, որ գեղեցիկ յիշատակ մը պիտի ըլլայ մեր ապագայ սերունդին ու պատմութեան համար:

Այն տեղերը ուր Հայր. Միութիւններ չունինք, կը խնդրուի, որ ձեռներէց հայրենակիցներ իրենք ձեռնարկեն այս գործին եւ ջանան օր առաջ, ԱՄԷՆԷՆ ՈՒՇԸ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍԻ 20 իրենց շրջանի հայրենակիցներու խմբանկարը հասցնել Եգիպտոս:

Գ. ՍԻՒՐՄԷՆԵԱՆ

Դաշտահանդէս

Կազմակերպուած ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ: Կիրակի 15 Յունիս, ժամը 15էն 22, Սէվրի Սամ. Մուրատեան վարժարանի պարտէզներուն մէջ: 26, Rue Troyon, Sèvres, métro Pont de Sèvres:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հ: Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրկանին Գ. Թիւը (Մայիս), մեծ մասով նուիրուած Մայիս 28ի տարեդարձին, ՀԱՅԵՐԷՆ եւ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 3 JUIN 1947 Երեքշաբթի 3 ՅՈՒՆԻՍ

ԻԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5049-Նոր շրջան թիւ 658 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՏՕՆՈՒԵՑԱՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀՈԾ ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԵԾ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵԱՄԲ

Տարակուսանքով ու սարսամ խորհրդածութիւններով կը մտնեմ նախկին Petit Journalի ընդարձակ սրահներէն ներս։ Այս իրիկուն՝ Մայիս 31, շաբաթ Փարիզի հայութեան հայրենասիրութեան եւ քաղաքական գիտակցութեան փորձաքարը պիտի հանդիսանայ։ Ու նաեւ փորձաքարը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հմայքին եւ գաղափարական ուժին։

Ժամը 9 է, սրահները կիսով չափ լեցուն։ Հեղձուցիչ տաք։

— Անցեալ տարի աւելի շատ կ'երեւար բազմութիւնը։

— Քիչ մըն ալ սպասէ, պիտի տեսնես։

Եւ արդարեւ ժամը 9.30ին, երբ Նախագահ ընկեր Գ. Բալայեան բացումը կը կատարէր, սրահը ամբողջութեամբ լեցուած էր ծայրէ ծայր, մինչեւ սանդուղներուն գլուխը։ Բոլոր աթոռները գրաւուած են, նրբանցքներն ու յարակից սենեակները խճողուած։ Եւ դեռ կը հոսին սանդուղներէն վեր։ Հայեր ամէն դասակարգէ՝ Փարիզէն եւ շրջաններէն։ Եւ այս ալեկոծող բազմութիւնը եկաւ, հազարերորդ անգամ ըլլալով, հաստատելու թէ զուր է հակառակորդ տարրերու վայնասունը, նսեմացնելու եւ ուրանալու համար Մայիս 28ի պատմական մեծ արժէքը, պառակտելու եւ քանդելու Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ մեծագոյն դերակատարը անոր իրականացման։ Այս բազմութիւնը ամբողջ չորս ժամ, հակառակ ճնշացուցիչ տաքին, կարգապահութեամբ եւ անխառն ոգեւորութեամբ հետեւեցաւ հանդիսութեանց՝ ճառերուն, երգերուն, պարերուն։ Այն աստիճան խանդավառ, որ երբ երգիչ-երգչուհիները եւ պարերու կրկնութիւններէն խուսափելու համար վառվռուն խօսնակը, Ժ. Դատաւորեան՝ կ'ազդարարէր թէ «ուշ է», բազմութիւնը կը շարունակէր «պիս» աղաղակել։

Բեմին երկու կողմը հայկական եւ ֆրանսական եռագոյնները դիրկընդխառն՝ ամպհովանի են կազմեր խորքի ձիւնափառ Արարատին, որ կը փայլփլէր լուսարձակներու ցնցուղումով, մինչ կը բեկբեկին մելամաղձ խազերը հեռաւոր սրինգին։

Բեմ կուգայ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի եւ Շավիլի միացեալ երկսեռ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի, եւ հանդէսը կը բանայ «Մարսէյյէզ»ով ու «Մեր Հայրենիք»ով։ Փակումն ալ կատարուեցաւ նոյն երգչախումբով, որ երգեց ժողովրդական եւ յեղափոխական երգեր, արժանանալով բուռն ծափերու եւ կրկնութեանց։

Նախագահը՝ ընկեր Բալայեան ընդհանուր ակնարկ մը նետելով Մայիս 28ի պատմական դէպքին վրայ, հրաւիրեց ժողովուրդը ոտքի, ի յարգանս վեց հազար կորիւններուն, որոնք ինկան Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի հերոսամարտերու ընթացքին։ Ընկերը վառ գոյներով նկարագրեց այն դժոխային պայմանները, որոնց մէջ կռուեցին Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի հերոսները։ Կարդաց փոխանակուած հեռագիրները Արամի եւ զօր. Սիլիկեանի միջեւ, ինչպէս եւ սպարապետութեան հեռագիրները՝ յաղթանակի մասին։ Դարաւոր պայքարը հայութեան եւ իր թշնամիին կը յանգէր Մայիս 28ի եւ Սեւրի դաշնագրին, որով Հայաստանը պաշտօնապէս կը ճանչցուէր ազատ եւ անկախ։

Ֆրանսերէն շատ գեղեցիկ եւ փաստերով լեցուն ճառ մը խօսեցաւ, Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան նախագահը, ընկեր Ցովիկ Եղիազարեան.— «Դար մը ունինք որ հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր [illegible] կը մնայ։ Մեր ժողովուրդը շատ է տեսած տաք եւ պաղ օրեր։ Կուրծք է տուած շատ մը փորձութիւններու, տեսած է նաեւ փառքի օրեր։ Այդ փառքի օրերէն մէկն է 1918 Մայիս 28ը, Հայկական անկախութեան 29րդ տարեդարձը, որուն տօնախմբութեանը եկած ենք այս իրիկուն։

Շնորհակալութիւն մեր Ֆրանսայի ընկերվարական բարեկամներուն, որոնք մեզի հանդէպ միշտ ցոյց տուած են համակիր վերաբերում։ Շնորհակալութիւն նաեւ կովկասեան հայրենակիցներուն, որոնց հետ բաժնած ենք մեր վիշտն ու ուրախութիւնները։ Թարգմանը հանդիսականներուդ, կը խնդրեմ որ ծափահարէք մեր հիւրերը։ (Սրահը կը դղրդայ ծափերով)։

«Այս տօնը մեր յոյսերուն իրականացումն է, անոր համար մենք տարիներով պայքարեցանք, յուսացինք ու շատ արիւն թափեցինք, ինչպէս բոլոր մեզ բախտակից ազգերը»։ Բանախօսը յիշեց Սեւրի դաշնագիրը, որ վերջէն դրժուեցաւ, թուեց թրքական վայրագութիւնները, եւ յոյս յայտնեց թէ հայ ժողովուրդին համար ալ պիտի գործադրուին արդարութիւնն ու հաւասարութիւնը, որոնց իրականացման համար կռուեցանք ու տառապեցանք դարերով։

Ընկերվարական կուսակցութեան (S. F. I. O) ողջոյնները հաղորդեց քաղաքացի L'Huillier, որ յայտարարեց թէ հաճոյքով կը մասնակցի մեր ազգ. տօնին, որովհետեւ իրենք կը պայքարին տառապող ժողովուրդներու դատին համար։ «Ֆրանսան ալ տառապեցաւ օտար գրաւման ժամանակ, բայց մենք չյուսահատեցանք ամենածանր օրերուն իսկ, եւ դիմադրեցինք թշնամիին։ Մե՛ծ համակրանքով կը դիտենք Փարիզի ընկերվարական-դաշնակցական Հայերուն գործունէութիւնը։ Կը փափաքինք որ պահէք հայկ. մշակոյթը, որ շատ բարձր է։ Ամէն անգամ երբ որեւէ խնդրի առթիւ պէտք ունենաք մեր աջակցութեան, նկատի պիտի առնենք ամենայն բարեացակամութեամբ»։ (Բուռն ծափեր)։

Վրացիներուն կողմէ խօսեցաւ Տոքթ. Կվարցավաշէ, Բ. Միջազգայինի ներկայացուցիչը, յայտնելով իրենց եղբայրական անկեղծ զգացումները։ Իբրեւ դրացի եւ բախտակից ժողովուրդներ թելադրեց աշխատիլ ձեռք ձեռքի, դարմանելու համար անցեալին մէջ գործուած սխալները, ու այն ժամանակ պիտի ըլլանք անպարտելի։

Յաջորդ բանախօսն էր համակրելի Ֆրանսուհին, Տիկին Odette Միքայէլեան։ Անունը հազիւ արտասանուած՝ սրահը կը թնդայ ծափերով։ Միջին Ֆրանսայի հայութեան քաջածանօթ այս Տիկինը, որ Վալանս կը բնակի եւ որ Հայուն համար բաբախող սիրտ մը ունի, առաջին անգամն է որ կ'երեւայ Փարիզի Հայերուն։ Նախ Ֆրանսերէն, յետոյ հայերէն լեզուով կը պանծացնէ անկախութեան համար մղած մեր կռիւները՝ դժուարին պարագաներու տակ, որոնց ղեկավարը հանդիսացաւ, կ'ըսէ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ «Հպարտ եղէք այն Հայերուն համար, որոնք Ղարաքիլիսէն ու Սարտարապատը կերտեցին։ Կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը։ Կեցցէ Հայաստանը»։

Վերջին բանախօսն էր Շ. Միսաքեան, որ խօսեցաւ կրակոտ ճառ մը, կէս գիշերուան մօտ։ «Մենք, տարագիր ծիծեռնակներ, եկած ենք հայ ժողովուրդի բազուկին փառքը պանծացնելու։ Ո՞վ պիտի ուզէր խուսափիլ այս տարրական պարտականութենէն։ Ովքե՞ր են որ կը փորձեն անտեսել ամբողջ ժողովուրդի մը ահաւոր պայքարը եւ երկունքը՝ ճակատագրական պահու մը։ Դիմադրական պայքար, ինքնապաշտպանութեան եւ ազատագրութեան կռիւ՝ առանց դաւաճանքի եւ դասակարգի խտրութեան։ Բոլորովին մինակ։ Ոչ իսկ լեռներ՝ ապաստանելու համար, այլ բաց դաշտի վրայ, թիկունքն ալ անպաշտպան։ Եւ իբրեւ արդիւնք՝ ափ մը հող, պետական կորիզ մը, որուն շնորհիւ այս ժողովուրդը դարձաւ քաղաքական արժէք, դաշնագիր կնքելու համար հաւասարէ հաւասար, հոգ չէ թէ օրուան յաղթականները շուտ շուտ ուրացան զայն։ Այդ վաստակին, այդ ափ մը հողին եւ դաշնագրին շնորհիւ է որ այսօր ալ բոլորս միակամ կը պահանջենք Ուիլսընեան սահմանները միացնել ներկայ Հայաստանին»։

Բանախօսը վերջացուց վստահութիւն յայտնելով ապագայի մասին — միացեալ եւ ազատ Հայաստան — երբ մենք ալ պիտի կրնանք աղաղակել, ինչպէս Մարաթոնի դաշտէն վերադարձող Աթենացին.— «Յաղթեցի՛նք»։

Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր ու այլազան։ Խոր զգացումով երգեցին տիկիններ Արդուինեան եւ Գեւոնեան, ազգային ու ժողովրդական երգեր։ Մեծ յաջողութեամբ արտասանեցին ընկեր Զ. Ղարիպեան՝ Ահարոնեանի «Մասիս»ը, Տիկին Վասէօր (Օսմանեան) Վարանդեանի «Հերոսները» եւ ընկեր Ժիրայր Փալամուտեան հատուած մը՝ դարձեալ Ահարոնեանէն, «Արմենիա»։ Իրենց պարերով հանդէսին փայլը աւելցուցին Տիկին Հ. Թրոսեան եւ Օր. Հրանոյշ Գազազեան։ Հաճելի էին նաեւ խումբ մը աղջնակներու եւ երիտասարդներու Արարատեան պարերը, հայկական տարազով։

Բոլոր մասնակցողներն ալ արժանացան ջերմ ծափերու եւ կրկնութիւններու։ Խնջոյքն ու պարերը շարունակուեցան մինչեւ լոյս, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Մարոքի ապստամբապետը Եգիպտոս փախաւ ֆրանսական շոգենաւէ մը

Ապտ էլ Քէրիմ, Ռիֆի (Մարոք) հռչակաւոր ապստամբապետը, որ Մատակասքար աքսորուած էր 21 տարիէ ի վեր եւ վերջերս ներում ստացած ըլլալով Ֆրանսա կը փոխադրուէր, յաջողեցաւ Եգիպտոս ապաստանիլ, երեք կիներուն, 11 զաւակներուն եւ 25 սպասաւորներուն հետ։

Թերթերը [illegible] մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն այս փախուստի մասին, որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Ֆրանսայի, որովհետեւ Ապտ էլ Քէրիմ հազիւ ցամաք ելած, յայտարարեր է թէ պիտի շարունակէ պայքարը իր երկրին անկախութեան համար։

Աքսորականը, որ 67 տարեկան է, Ֆրանսա պիտի հասնէր Յունիս 4ին։ Իրեն յատկացուած էր շքեղ բնակարան մը Նիսի եւ Մարսէյլի միջեւ։ Շաբաթ առտու կանուխ, երբ շոգենաւը Փորթ Սայիտ հասած էր, դուրս ելաւ իր բեռներով եւ հետեւորդներով։ Մէկ օր առաջ Սուէզի կառավարիչը Եգիպտոսի հիւրընկալութիւնը առաջարկած էր յանուն Ֆարուք Թագաւորին։ Շաբաթ օր Փորթ Սայիտի կառավարիչը կրկնեց հրաւէրը եւ Ապտ էլ Քէրիմ շոգենաւէն դուրս ելաւ ընկերակցութեամբ Եգիպտոսի դատական նախարարութեան ներկայացուցիչին։ Խումբ մը ոստիկաններ եւ զինուորներ կը սպասէին քարափին վրայ։ Ապստամբապետը քանի մը խօսքեր փոխանակելէ վերջ, փառաւոր կառք մը նստելով գնաց Գահիրէ, իրեն յատկացուած պալատը։ Այս առթիւ էր որ յայտարարեց թէ այլեւս շոգենաւ պիտի չվերադառնայ, ճամբան շարունակելու համար դէպի Ֆրանսա, ընդունած ըլլալով Եգիպտոսի Թագաւորին հրաւէրը։

Սուէզ հասած առտեն ալ, Ապտ էլ Քէրիմ ըսած էր, տեսակցութեանց մը առթիւ.

— «Ֆրանսացիները ինծի ներում շնորհած են պայմանաւ որ Ֆրանսա բնակիմ։ Եթէ ինծի մնար, ես պիտի նախընտրէի Եգիպտոս մնալ, սպասելով Մարոք վերադառնալու արտօնութեան։ Մարոքը մաս կը կազմէ արաբական աշխարհին եւ պէտք է ազատ ըլլայ որեւէ օտար տիրապետութենէ։ Ես կռուեցայ Սպանիոյ դէմ, որովհետեւ կը մերժէր անկախութիւն տալ մեզի։ Ես թշնամի եմ բոլոր աշխարհակալ ազգերուն, իմ երկիրս դրուած ըլլան թէ ուրիշ որեւէ արաբական կամ իսլամ երկիր»։

Գահիրէ հասնելէ վերջ, Ապտ էլ Քէրիմ արքայական պալատ այցելելով, գնաց իր ապարանքը եւ հոն ալ թղթակիցներուն առջեւ կրկնեց իր յայտարարութիւնները։

Այս երկրորդ արաբ մեծ վարիչն է որ Եգիպտոս կ'ապաստանի, պատերազմէն ի վեր։ Առաջինը Եգիպտոսի նախորդ միւֆթին, որ պատերազմի առեն Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ հետ գործակցելէ վերջ, Եգիպտոս փախաւ Ֆրանսայէն։

Դժուար է ըսել թէ ի՛նչ հետեւանքներ պիտի ունենայ այս նոր դէպքը։ Ֆրանսական կառավարութիւնը լրիւ տեղեկագիր մը կը սպասէ Գահիրէի դեսպանէն, վերջնական որոշում տալու համար։ Երեսփոխան որոշած է հարցապնդում ուղղել Ազգ. Ժողովին մէջ։

ԱՊՏ ԷԼ ՔԷՐԻՄԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Արաբ իշխանաւորը, որ Քրիստոսի Գ. դարուն Եէմէնէն Մարոք գաղթած գերդաստանէ մը կը սերի, 1915ին ապստամբեցաւ Սպանիացիներուն դէմ։ Այն առեն նշանակուած էր «դատաւոր դատաւորաց» Մէլիլայի շրջանին մէջ եւ Սպանիացիները բանտարկեցին զինքը, մարշալ Լիոթէի պահանջին վրայ։ Հաստատուած էր թէ Ապտ էլ Քէրիմ, որ անկախութիւն կ'երազէր, պատրաստուած էր 4000 հոգինոց բանակ մը կազմելու։ 1919ին Ապտ էլ Քէրիմ ապստամբեցաւ Ֆրանսական Մարոք, իսկ 1922ին ընտրուեցաւ էմիր Ռիֆի։ Սպանիական շրջանի բոլոր ռազմիկները համախմբուեցան իր հրամանատարութեան տակ, բայց էմիրը չուզեց նուիրական պատերազմ յայտարարել առանց կռնակը ապահովելու։ Ելաւ գնաց Անգլիա, աջակցութիւն խնդրելու, բայց քաջալերութիւն չգտաւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մայիս 28ը Մարսէյլի մէջ

Մարսէյլէն հեռաձայնով կը հաղորդեն մեզի.

— Մայիս 28ը տօնուեցաւ շաբաթ գիշեր, մեծ խանդավառութեամբ եւ անհամար բազմութեամբ որ կ'անցնէր երեք հազարը։ Խօսեցան ընկեր Հր. Սամուէլ եւ երգեց Օր. Աստղիկ Առաքելեան։ Ոգեւորութիւնը տեւեց մինչեւ առտուան ժամը 8.30։ Մանրամասնութիւնները նամակով։

ՄԻԱՅՆ 150 ԿՐԱՄ ՀԱՑ

Պիտի տրուի Փարիզի մէջ, երկուշաբթի եւ հինգշաբթի, իբրեւ հետեւանք հացթուխներու գործադուլին։ Զինուորական իշխանութիւնը խոստացած է հացագործներ տրամադրել։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՕՆ Է

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հարկաւ այսօր մետասաներորդ ժամուն, 27 երկարաձիգ տարիներ անցնելուց յետոյ մենք ամէնքս ալ ե՛ւ խմբագիր ենք ե՛ւ նշանաւոր քաղաքագէտներ, ու Պիղատոսի քղամիդը հագած պատրաստ ենք դատապարտել Հայաստանի այդ ժամանակուայ վարիչները, թէ ինչո՞ւ նոցա իմաստութիւնը չունեցան ըմբռնելու մէկէն Հայաստանի օգուտը, եւ չգիջեցին Ռ. Իշխանութեանը Կարսի երկաթուղին ...

Սակայն եթէ մենք մի փոքր ցանկութիւն ունենանք ուղղամիտ եւ արդարամիտ լինելու, կը տեսնենք, որ այդ օրերուն խնդիրն այլ կերպ լուծուել չէր կարող: Եթէ մեր կառավարութեան գլուխ կանգնած լինէին ոչ թէ Դաշնակցական մեր վարիչները, այլ ուրիշները, նոյնիսկ հայ համայնավարները նոցա անգամ այդ զիջողութիւնը չէին անի հետեւեալ պատճառներով :—

1.— Եւրոպայում Դաշնակիցներն որոշած էին լուծել հայկական խնդիրը եւ ստորագրուել էր Սեւրի դաշնագիրն Աւ. Ահարոնեանի ձեռքով, որով վերջնապէս ազատագրւում էին Թուրքերի լուծից հայկական գաւառները եւ միացւում Հայոց հանրապետութեանը:

2. Նման քայլը Հայոց կառավարութեան կողմից կը բացատրուէր որպէս դաւաճանութիւն դաշնակից մեծ պետութիւններու հանդէպ :

3. Սփիւռքի բովանդակ հայութիւնը Գ. Նուպարի հետ պիտի ծառանար Հայոց կառավարութեան այդ դաւաճան քայլի դէմ եւ պիտի համարէր զայն լքումն Հայկ. Դատի:

4. Յետագայում տեղի ունեցած դաւաճանութիւնը մեծ պետութիւններու կողմից դէպի Հայութիւնը եւ Հայկական Դատը, եւ Լօզանի դէպքը՝ պիտի բացատրուէր իբրեւ արդիւնք Հայոց կառավարութեան անհեռատես քաղաքականութեան :

5. Այդ օրերին Խորհրդային Ռուսաստանը տակաւին շատ թոյլ էր եւ տկար: Ոչ ոք վստահ չէր, որ նա կրկին եւ այս անգամ վերջին յարձակման չէր ենթարկուի դրամատիրական պետութիւններու կողմից: Բոլշեւիկեան Ռուսիան յարքունիս էր գրաւել մի քանի միլիար ոսկէ ֆրանկի արժողութեամբ գոյքեր, կալուածներ, երկաթուղիներ, ելեկտրական կայաններ, նաւթային հանքեր, հեռախօսային ցանցեր, առեւտրական տուներ, դրամատուններ, եւայլն, որոնք սեփականութիւն էին Եւրոպացիներու: Հրապարակաւ մերժած էր հատուցանել մօտ երեքից – չորս միլիար ոսկէ ֆրանքի համազ Ֆրանսական պետութեան պարտքը, որ իբրեւ փոխառութիւն տրուած էր Ֆրանսիոյ կողմից ցարական կառավարութեանը: Ոչ մի կասկած չկար, որ Ֆրանսական Վագրը — Կլեմանսօն խաղաղութեան դաշինքը կռելուց յետոյ՝ այս խնդիրներով պիտի զբաղէր :

Մինչ իսկ նման կասկածներ եւ համոզումներ կային բոլշեւիկեան ոչ միայն վարի եւ միջին, այլ եւ վերին խաւերու մէջ: Շատ շատերը, նոյնիսկ Կամենեւի նման կուսակցականներ համոզուած էին, թէ իրենց իշխանութիւնը մի քանի տարուց աւելի չի տեւելու: Այդ ժամանակուայ շրջող մանրավէպերից մէկն էր. «Գիտէ՞ք ինչու բոլշեւիկեան պետութեան քրէական օրինագրքի մէջ ոճրագործներուն տասը տարուց աւելի պատիժ չէ նշանակուած: Որովհետեւ իրենք բոլշեւիկներն ալ համոզուած չեն, թէ իրենց իշխանութիւնը տասը տարուց աւելի պիտի տեւէ»: Նման անեկտոտներ շատ էին շրջում ժողովուրդի մէջ, եւ ասում էին, որ դրանց հեղինակը բոլշեւիկեան յայտնի գրող–կուսակցական Կարլ Ռադեկն էր :

Վերոյիշեալ մանրավէպը մի դատարկ սրախօսութիւն է: Բոլշեւիկները քրէական օրինագրքի մէջ տասը տարուց աւելի պատիժ նշանակած չէին, որովհետեւ նրանք սկզբունքով դէմ էին ծանր պատիժների, համարելով ոճրագործութիւնը արդիւնք տիրող ընկերային պայմանների: Սակայն նման անհեթեթութիւնները պատուղ էին տիրող հոգեբանական մթնոլորտի :

Ես դիտմամբ կանգ առայ այս ամէն մանրամասնութեանց վրայ ցոյց տալու համար, թէ ինչպէս Մոսկուայի եւ խորհրդային Ռուսիոյ բոլոր հայկական գաղութները շահագրգռուած էին, որպէսզի դրական լուծում ստանային բոլշեւիկներու եւ մեր ներկայացուցիչներու միջեւ կատարուած բանակցութիւնները: Այդ օրերին որոշւում էր մեր հայրենիքի բախտն ու ճակատագիրը ու մենք բոլորս ալ, ինչպէս նաեւ ամէն մի սրտացաւ Հայ, ապրում էինք մեր պատգամաւորներու բոլոր հոգեկան ապրումները...

Մեր խորունկ համոզումն է, որ այդ օրերին երկու կողմերն ալ անկեղծօրէն ձգտում էին բարեկամական խաղաղ դրացիական դաշինք կռել: Կովկասեան անկախ հանրապետութիւններու մէջ միայն Հայաստանն էր, որին Ամերիկա եւ եւրոպական մեծ պետութիւնները ճանաչած էին de jure եւ de facto: Ամէն երկրի մէջ մենք ունէինք մեր դեսպանները, եւ այն ժամանակ, երբ խորհրդային Ռուսիային ոչ ոք չէր կամենում ճանաչած լինել մեծ պետութիւններից,— Խորհրդային Ռուսաստանը բարեկամական դաշինք կապելով փոքրիկ Հայաստանի հետ կամենում էր ցոյց տուած լինել, որ ինքը պատրաստ է բոլոր պետութիւններու հետ փոքր թէ մեծ խաղաղ ապրիլ... Սակայն ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս Թուրքը — Հայութեան եւ մեր հայրենիքի չար ոգին, յանձին Քէմալի, իր գարշելի ու աւերիչ դերը կատարեց, արմատում խեղդելով այդ բարեկամութեան բողբոջները ...

Այս բոլոր պատմական փաստերը գտնւում են Ռ. Միութեան Արտաքին գործերու Նախարարութեան — Նարկոմինդելի դիւանին մէջ, եւ ոչ մի համայնավար, մանաւանդ հայ համայնավար, հետեւապէս եւ մեր այժմեան Հայոց կառավարութիւնն ոչ ժխտել եւ ոչ ուրանալ կարող չէ, այդ բոլոր պատմական դէպքերը, որովհետեւ դրանք բոլորը գրուած են մեր միլիոնաւոր նահատակների, զոհերի ու հերոսների արիւնով եւ արցունքով... Վերջապէս ինչո՞ւ պէտք է ժխտել այդ ամէնը, երբ 1918 Մայիսի 28ի Հայոց հանրապետութիւնն իր գոյութեամբ ոչ թէ նսեմացնում, այլ աւելի պանծացնում եւ բարձրացնում է մեր արդի Խորհրդային Հայաստանի տնտեսական, մշակութային գերազանց եւ աննախընթաց վերելքը: Մանաւանդ, որ հակառակորդներից շատերն անգամ յաճախ հակասութեան մէջ են ընկնում, եւ իրենց ելոյթների կամ զեկուցումների ընթացքում համեմատութիւններ են անում այժմեան Խ. Հայաստանի եւ 1918, 19 եւ 20 թուականներու հանրապետութեան միջեւ... Եթէ գոյութիւն չունէր այդ հանրապետութիւնը — ալ ինչո՞ւ համեմատութիւններու մէջ մխրճինք :

Յօդուածս լիովին վերջացրած չեմ լինի, եթէ մի լրացում եւս չանեմ: Մի քանի ամիս առաջ մեր թերթերից մէկի մէջ կարդացի,— մօտաւորապէս 1918 թուի Հայոց հանրապետութիւնը չպիտի ճանաչուի, որովհետեւ նա պետութիւն – տէրութիւն չկարողացաւ կազմել, քանի որ նրա հպատակները նրան չենթարկուեցան... Սա ինձ թւում է թիւրիմացութեան արդիւնք եւ կատարեալ անհեթեթութիւն: — Այդ տողերը գրողն ամենատարրական հասկացողութիւն եւ գաղափար չունէ պետական իրաւունքի մասին:

Պետութեան բնորոշումն արած է դեռեւս առաջ Պղատոնը: Նրա վարդապետութեամբ պետութիւն է կոչւում այն իշխանութիւնը, որ ունի առանձին հողամաս, հողային տարածութիւն (տերիտորիա), բնակչութիւն այդ հողամասի վրայ, զինուորական ոյժ եւ իշխանութեան միւս մարմինները: Յետագայում Շառլ Մոնտեսկիոն, որ նորագոյն պետականութեան հիմնադիրներից եւ տեսաբաններից մէկն է հաշւում, իր «Օրէնքների ոգին» երկասիրութեան մէջ ջատագովում է սահմանադիր օրէնքներով առաջնորդող պետութիւնը, որ բաղկացած պէտք է լինի երեք տեսակ իշխանութիւնից — Օրէնսդրական, դատական եւ գործադիր կամ վարչական իշխանութիւններից, որոնց իւրաքանչիւրն անկախ պիտի լինի, թէեւ վերջիվերջոյ այդ իշխանութիւններից գերազանցը համարւում է — Օրէնսդիր իշխանութիւնը:

Արդ, Մայիսի 28ին հիմնուած Հայաստանի հանրապետութիւնն համապատասխանո՞ւմ էր Պղատոնի եւ Մոնտեսքիոյի պահանջներուն — անպայման: Նա ունէր հողամաս, որ այժմեան Խ. Հայաստանից ալ ընդարձակ էր, որովհետեւ Կարսը, Սարիղամիշն եւ Սուրմալուն նրա սահմաններումն էին, ունէր զինուորական ոյժ, բնակչութիւն, խորհրդարան (Օրէնսդիր իշխանութիւն), դատարաններ եւ վարչութիւն: Եթէ այդ իշխանութիւնը նրա հպատակները չէին ճանաչում — դա ժամանակաւոր երեւոյթ էր: Չենթարկողները — բնիկ ժողովուրդը— Հայութիւնը չէր, այլ ռուս աղանդաւորները, այսպէս կոչուած Մալականները որոնց ցարական Ռուսաստանը բերել գաղթեցրել էր Հայաստանի սրտում — Սեւանայ լճի մօտ եւ Կարսի շրջանում, լաւագոյն, բարեբեր հողեր յատկացնելով նրանց, եւ Թուրքերը, որոնք ժառանգաբար ծնած օրից մեզի թշնամի են եղած:

Ռուսերը ծուռ աչքով էին նայում նոր կառավարութեան վրայ, որովհետեւ Հայը մինչ այդ Ռուսաց իշխանութեան ներքոյ էր եւ այժմ իշխանութեան տէր էր դարձել, ու հրամայում էր Ռուսերին: Նրանք այս երեւոյթի հետ դիւրաւ հաշտուել չէին կարող, եւ չարաչար, կացիններով սպաննեցին իրենց գիւղերում գտնուող հայ սպաներին ու զինուորականների: Այդ չկամութիւնն, անբարտաւանութիւնն եւ չիլութիւնը շարունակւում էր նոյնիսկ խորհրդային իշխանութեան օրով, այժմեան Հայաստանում:

Լաւ եմ յիշում, երբ առաջին անգամ կենդրոնական կառավարութեան ներկայացուցիչները — Կալինինը, Ռիկովը եւայլք Թիֆլիզում տեղի ունեցած առաջին համագումարից յետոյ այցելեցին առաջին անգամ Խ. Հայաստանը — Երեւան, Ս. Էջմիածին, Սեւանայ լիճն ու կղզին, այնտեղ Սիմէոնովկա, Ելենովկա եւ այլ ռուս գիւղերի բնակիչները գանգատեցան Ռիկովին, թէ «Խ. Հայաստանի կառավարութիւնն իրենց հալածում է, իրենց հողերի մի մասն առել եւ տուել է հայ գիւղացիներին, իրենք մնացած են սակաւ հողով»: Հայաստանի այդ ժամանակուայ վարչապետ Լուկաշին անմիջապէս պատասխանում է, թէ «մենք ամենատարրական արդարութիւնը կամեցանք վերականգնած լինել, որովհետեւ ձեր հողերն անհամեմատ աւելի ընդարձակ էին, քան հայ գիւղացիութեանը, եւ որ այսօր ալ ձեր հողամասերը կրճատումից յետոյ, աւելի ընդարձակ են քան Խ. Հայաստանի սահմաններում գտնուող որեւէ հայ գիւղացու »:

Սա բնական երեւոյթ էր: Ռայա Հայն իշխանաւոր էր դարձել իշխողի գլխին, պարզ էր, որ նախկին իշխանաւորը բողոքէր այդ բանի դէմ:

Նոյնպէս եւ Թուրքը, որ ազդակից գործակալների եւ զինուորականներու ազդեցութեան տակ գտնուելով չէր հնազանդւում հայ իշխանութեան եւ ճանաչում նրան: Հայը այս աչքին ալ նախկին ռայան էր...

Սակայն վերջիվերջոյ երբ ծեծը կերան՝ իսկոյն լռեցին եւ հնազանդութիւն ցոյց տուին երկուքն ալ ... Օրհնեալ է փայտն, որով լինի արդարութիւն... Նոյնպիսի անմխիթար վիճակ էր ներկայացնում խորհրդային իշխանութիւնն իր ծնած օրից: Օտարները չէ, այլ հէնց Ռուսերն էին, որ չէին կամենում ենթարկուել բոլշեւիկեան իշխանութեանը: Կոլչակը հեռաւոր Սիբերիայից, Ալեքսէեւ, Կորնիլով, Կրասնով Դոնից, Դենիկինը, Հարաւից, Վրանգելը՝ Ղրիմից, Իւդենիչը՝ Հիւսիսից: Ուկրայինան սկիզբները անջատուած էր, տիրապետելուց յետոյ ալ Մախնօն, Պետլիւրան եւ ուրիշներ շարունակւում էին իրենց ապստամբութիւնները եւ աւազակութիւնները...

Մինչեւ որ վերջ ի վերջոյ Խ. Իշխանութիւնն ամէնքն ալ ջախջախեց ու հնազանդեցուց իրեն, եւ դա տեւեց համարեա վեց տարի: Սակայն միայն անուղիղ մարդիկ կարելի են ասել այն անհեթեթութիւնը թէ «այդ ժամանակուայ Խորհրդային Իշխանութիւնը պետութիւն չի կարող կոչուել, որովհետեւ նրա հպատակներ հնազանդութիւն չէին յայտնում»: Ժողովուրդ ասածդ երբեք լիովին գոհ չի կարող լինել, եւ ամենակատարեալ ու բոլոր առաքինութիւններով օժտուած պետութեան մէջ ալ դժգոհ տարրեր միշտ ալ կը լինեն...

Հայ ժողովուրդի ի խորոց սրտի ցանկութիւնն է եւ աղերսն որ իր զաւակունք հաշտ ու միաբան, համերաշխ, սիրով եւ եղբայրաբար ապրին: Պառակտումի եւ պայքարի շատ առիթներ կուտայ կուսակցական կեանքը... Ցանկալի չէ, որ մեր ազգային վեհ ու բարձր պարգեւներն ու բարիքներն ալ ոտքի տակ տալով նորանոր առիթներ ստեղծենք անջատման եւ ատելութեան ...

1918 թուի Մայիսի 28ը մեր միլիոնաւոր նահատակների, զոհերի ու հերոսների արիւնով ու արցունքով է գրուած մեր պատմութեան էջերում, հրեղէն տառերով դրոշմուած այնտեղ... Մեր գլուխը խոնարհենք մեր նահատակներու եւ հերոսներու առջեւ, որ մեզի կերտեցին ու ժառանգութիւն թողեցին — Մայիսի 28 եւ Խ. Հայաստանը :

ԱՐՍԷՆ ԱՒ. ՔԱՀ. ՍԻՄԷՈՆԵԱՆՑ

«Գեղացի տղուն» օրը

Փարիզ, շքեղ սրահի մը, Սալ տը Ժէոկրաֆիի մէջ :

— Պէտք է տօնել :

— Ո՛չ, պէտք չէ տօնել: Խ. Հայաստանի գրականութեան հայհոյած է Օշական: «Հակա» մըն է:

— Աս ի՛նչ ծանր մեղադրանք: Կը չափազանցէք: Պէտք տօնե՛նք անպայման:

— Վտարուա՛ծ էք մեր շարքերէն...

— Դուն, իր աշակերտը, գոնէ նկատի առ...

— Պատճառաբանութիւն չի վերցներ: Հիմա առենը չէ...

Այս զուգերգէն ետքը, «ոչ-հառաջդիմականներ»ը կը կազմակերպեն Յակոբ Օշականի այդ կութքի հանդիսութիւնը: Ցորեկեանը :

Ո՛չ փող զարկին, ոչ թմբուկ: Կարճ ու կտրուկ «համմեցէք» մը յայսկոյններու մամուլին մէջ:

Լեփ լեցուն սրահ: Վա՛յ ուշ հասնողին: Գաւաթի հարսներուն պէս, ոտքի վրայ: Առնուազն վաթսուն հոգի ալ ետ վերադարձած :

Բանե՛ր, բաներ, ինչ բաներ գրուեցան, այս առթիւ, Օշականի մասին: Ինչե՛ր, ինչեր խօսուեցան բեմէն, նոր ու հետաքրքրական :

Հագած տրեխէն մինչեւ մէջքի գօտին ու ծոպաւոր փէսը՝ Փարիզի մէջ հրապարակ եկաւ իբր կենսագրութիւն: Քանի մը սեւ ձիթապտուղի եւ փրթոն մը հացի կարօտը, այն ալ Սէօլէօզի պէս շիրակուան գիւղի մը մէջ: Լոտին սիրտը տաշեցին: Թշուառութիւնն ալ այնչափ կ'ըլլայ :

Օշական, փուշ ու տատասկ պոկելէն՝ քալած է կեանքի ճամբան: Եւ ինչ զուգադիպութիւն: Հասնելու համար Արմաշի վանքէն Երուսաղէմի վանքը, Գողգոթայի ոտքը: Իսկական հայ գրագէտի հանդրուանը: Կ'արժէ՞ այսքան տառապանք, «Խենդ Սողոմէ»ի կամ «Տոպիճ»ի մը կենսագրութիւնը գրելու, քանի մը գրողներ «հարթելու» համար...

Սակայն պարզ մարդ է Օշականը: Դուք մի նայիք իր հարթող – փշրող ոճին: Անո՛ւշ սիրտ ունի:

Գիւղացի նոր փեսայի մը պէս ամչկոտ..., հակառակ տառապանքի խաղախորդարանէն դուրս գալուն ։

Ի՜նչ օրեր էին ։ Գերմանական զինուորի տարազով պատսպարուած՝ նետուած էինք Թուրքիայէն՝ ազատ Պուլկարիոյ հողին վրայ ։ Շերտ մը հացի, փրցունք մը միսի համար, կռնք փոխելու տրամադրութիւն կար մեր մէջ ։ Քիւֆէճեան, Պուլկարիոյ Փ. քաղաքին մէջ ծմերուկ եւ միս կը հայթայթէր իր բարեկամներուն, օրէնքին՝ քղանցքը մէջքը կոխած... Օր մը հարցուցի իրեն ...

— Պ. Քիւֆէճեան, ինչո՞ւ չէք ամուսնանար ։

— Բոլոր կիներն ալ ջուրին տար...

Առեն մը վերջը կ'իմանամ նշանուիլը ։

— Պ. Քիւֆէճեան, ճշմարի՞տ էք ։ Շնորհաւորութիւններ ։

Ժպիտով մը.— Ամէնէն խելացի մարդն ալ պարուշ վայրկեան մը ունի, եթէ կրցաւ անցընել, լա՛ւ...

Անցած կիրակի, բեմին վրայ իր նկարը, ժպիտուն, շապիկը՝ իր ոճին պէս ազատ— անփողկապ օձիքով, թեւ բացած էր դէպի ուսերը, Աստուածամարէն մուրազ խնդրողի մը պէս ։

Բեմախօսները մեծ ճիգ թափած էին, քանի մը թերթ թուղթով սահմանաւորելու այս փոթորիկ մարդը ։ Յաջողեցա՞ն ։ Ներողամ գիտէ...

Նոյն օրը, իր անուշիկ զաւկին միջոցաւ բեմ կուզար Օշական, «Հայր, թող դոցա»նամակով մը՝ իբրեւ հուսկ բանք հրամցուած հանդիսականներուն ։ Ոչ թշնամանք, ոչ դառնութիւն իր հակառակորդներուն հասցէին ։ Երբ հոս, Փարիզի մէջ ծափերը կ'որոտային, ինք Երուսաղէմ, Զիթենեաց Պարտէզի մօտը, իր տանը բաղձոցին երկայնքը ընկողմանած խաղաղօրէն կ'որոճար անշուշտ Սփիւռքի հայ գրականութեան անդաստաններն ցորենն ու որոմը զատելու մասին ...

Ա՛յ ապերախտ ! Քիւֆէճեան — ըսի մտովի — հապա ամուսնութիւնը անխելքի գործ էր, եթէ անապատականի մը պէս ամուրի մնայիր, ո՞վ «Հայրիկ» պիտի կանչեր քեզի ։ Հողեհան տառերով գրուած բարեւագիրդ ո՞վ պիտի կարդար մեզի շնորհալի ձեւով մը...

Օշականի ոճը՞ ։ Զյուսահատինք ։ Օր մը մեզի պիտի հրամցնէ՝ «Ոճարան եւ Քերականութիւն ի պէտս Օշական ընթերցողաց» մը...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Մեր մամուլը

Արեւմտեան Ազատ Օրը նոտեսեալ խորհրդածութիւններ կ'ընէ քրոնիկի մը մէջ (4 Մայիս).—

Ապրիլ 3ին, լոյս տեսած է «Յառաջ»ի 5000րդ թիւը ։ Ով չէ լսած անոր մասին կամ չէ կարդացած ինքնայատուկ նկարագրով այս օրաթերթը, որ տասնեակ տարիներ շարունակ, առաջնորդողն ու արտայայտիչը եղած է ոչ միայն Ֆրանսայի, այլ ամբողջ Արեւմտեան Եւրոպայի հայ գաղութին ։ Խորտակուած երազներու վաղորդայնին, երբ յոյսը յոգնած ու հաւատքը ցամքած էր սառոյց սրտերու մէջ իսկ, ի գին անհուն զոհողութիւններու ու նախնական միջոցներով, սկսուած էր հրատարակուիլ ան, Արեւմուտք ապաստանած խուճապահար բազմութեան մէջ տոկալու ու լաւագոյն օրերու հաւատքը վառ պահելու համար, նախ իբր երկօրեայ ու 1927ի Յունուարէն իբր օրաթերթ ։

Իր 5000 թուականին առթիւ առանց կուսակցական կամ որեւէ ուրիշ նախապաշարումներու, կընանք ըսել թէ ան գաղթաշխարհի մամուլին ամենաջղուտ, արու ու մարտական օրաթերթն է ։

Ապրիս ու ծաւալիս, սիրելի «Յառաջ» ։

★ Ահա եւ Եգիպտոսի «Յուսաբեր»ը, իր 32 տարիներու պատկառելի հասակովը ։ Նոյն դրօշով եւ նոյն գաղափարաբանութեամբ դաշնակցական այս քաղաքական մեծ օրաթերթը անսայթաք քալած է միշտ դէպի վերելք, դէպի ժողովրդականութիւն դիմելով շրջանի մը մէջ, որ նկատուած էր հայ ջոջերու եւ անոնց ձեռնասուն ռամկավարներու միջնաբերդը ։ Եւ եթէ նկատի ունենանք հողը, ուրկէ հասակ նետած է, եւ խռովայոյզ շրջանի մը մէջ, նիւթական դժուարութիւններու հետ իր դէմ բացուած խաչակրութեանց դէմ եւս պայքարիլ ստիպուած ըլլալու պարագան, հասկնալի կ'ըլլայ թէ արդէն Եգիպտոսի եւ Պաղեստինի հայ մեծագոյն զանգուածին կողմէ փնտռուած եւ կարդացուած այդ թերթի հրատարակիչներն ու խմբագիրները որքան տոգորուած էին գաղափարական մաքրութեամբ, բուռն հայրենասիրութեամբ եւ իրենց կոչումին բարձր գիտակցութեամբ ։ Թերթեր, որոնք կը հրատարակուին հայ ժողովուրդին հետ եւ անոր համար, հայ հայրենիքին հետ եւ անոր համար — ինչպէս է պարագան դաշնակցական բոլոր թերթերուն — կ'ապրին, կը բարգաւաճին այդ ժողովուրդին իսկ քաջալերանքովն ու օժանդակութեամբը» ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՎԱԼԱՅԷՆ կը գրեն մեզի.— Անցեալի տարի Հայաստան մեկնեցան 330 հոգի ։ Կը մնան 550 հոգի, որոնց 400ը արձանագրուած են ներգաղթի համար ։ Դպրոցը բաց է ։ Ունինք 42 աշակերտներ, երկու ուսուցիչներով ։ Արեւմտեան Թրակիոյ եւ արեւելեան Մակեդոնիոյ մէջ հայկական բոլոր դպրոցները գոց են, բայց Գավալայէն եւ Տրամայէն ։ Մշակութային ոչ մէկ շարժում ։ Ակումբները քայքայուեցան, գիրքերը ցիրուեցան ։ Համատարած լռութիւն եւ անորոշութիւն, մանաւանդ անգործութիւն եւ սղութիւն ։

ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ մեռած է ընկեր Խաչատուր Գրիգորեան (Ղարաբաղցի Խաչատուր) ։ Միջնակարգ կրթութիւնը ստացած Թաւրիզի մէջ, տարիներով ուսուցչական պաշտօններ վարած էր Ղազուինի, Ղարաբաղի եւ ուրիշ ազգ. վարժարաններու մէջ, սիրուած բոլորէն ։ Հաւատաւոր քարոզիչ մըն էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան ։ Մատնութեան մը վրայ, ձերբակալուեցաւ եւ ամիսներով բանտերը մնաց, երբ կարմիր բանակը 1943ին Ատրպատական մտաւ ։ Յետոյ անպարտ արձակուեցաւ, առողջութիւնը քայքայուած էր զրկանքներէն եւ տառապանքէն ։

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԱԹԷՆՔԻ մասնաճիւղը կը ծանուցանէ, թէ Ամերիկայի իր կեդրոնը Երեւանէն ստացած է հեռագիր մը, որուն համաձայն Յունաստանի մէջ ներգաղթի համար արձանագրուածները անպայման պիտի մեկնին այս տարի ։

ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ Ապրիլ 19ին մեռած է Յակոբ Տէր Յակոբեան (Տէրենց) ։ Դամբանականներ խօսած են Առաջնորդը, Ռամ. Ազատական կուսակցութեան կողմէ (որուն կը պատկանէր հանգուցեալը), Պ. Առաքել Պետրոսեան, նաեւ Պ. Յովհ. Մարեան, Պ. Զաքար Զաքարեան եւ Խաչիկեան, վեր առնելով անոր հանրանուէր գործունէութիւնը ։

Երկար տարիներ ուսուցչական եւ հանրային պաշտօններ վարած է Իզմիրի եւ Աթէնքի դպրոցներուն եւ ազգ. հաստատութեանց մէջ, կրթական ընկեր Հ. Բ. Ը. Մ.ի, եւն. ։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ կառուցուելիք Մայր եկեղեցիին եւ Ազգային Տան նախապատրաստական աշխատանքները վերջացած ըլլալով, հանգանակութեան ձեռնարկուած է ։ Խոստացուած եւ հաւաքուած գումարը ցարդ կը հասնի 100.000 տոլարի ։

ԽՄԲԱԳԻՐ ԵՒ ԲԱՆԱՍԷՐ Սարգիս Մոզիկեանի յիսնամեայ գործունէութեան յոբելեանը տօնելու համար յանձնախումբ մը կազմուած է Նիւ Եորքի մէջ ։ Մոզիկեան ծնած է Ակնայ մէջ 1873ին ։ Նախնական ուսումը ստացած է տեղւոյն ազգային վարժարանին մէջ եւ ինքնաշխատութեամբ զարգացած եւ մտած է գրական ասպարէզ ։ Եղած է Կովկաս, Եգիպտոս եւ Ամերիկա ։ Աշխատակցած է շատ մը թերթերու եւ վարած խմբագրական պաշտօններ ։ Հրատարակած է հայրենաշունչ բազմաթիւ գործեր.— Տարածուած ախտը, վեհ. Հայրիկը Բագու, Այց մը Անի քաղաքին, Դէպի փրկութիւն, Արթնութիւն, Հայկական, Հալածուածներ, Հայոց Հայրիկ, Արարատ, Կովկաս, Հայ Տարեգիրք-Մասիս ։

Հրատարակութեան պատրաստ՝ Արեւմտահայ Աշխարհ (Մեր երկրին 116 քաղաքներուն եւ շրջակայից պատմութիւնները՝ իւրաքանչիւրը առանձին բաժինով), Մեր հին մատենագիրները եւ իրենց գործերը, (մինչեւ ԺԷ. դարու վերջը), Արեւմտահայ գրականութիւն (ԺԸ. դարու սկիզբէն մինչեւ ներկայ ժամանակներս), Պարսկահայք եւ հայաբնակ քաղաքներ, ժամանակակից ազգային դէմքեր, Պէսպիսական էջեր, Կեանքի բեմին վրայ (պատմութիւններ), Հայուն սիրտը (վէպ), Լոյծը (ողբերգութիւն) եւն. ։

Յոբելեանի հանդիսութիւնը կատարուած է Մայիս 15ին, Նիւ Եորքի «Էմփայր» պանդոկի մեծ սրահին մէջ ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ.— ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ համար Պետհրատը լոյս պիտի ընծայէ երեսուն տեսակ դպրոցական դասագրքեր, իւրաքանչիւրը 25.000 — 80.000 օրինակ, ընդամէնը մօտ 1.200.000 ։ Մինչեւ Ապրիլ 20 տպագրութեան յանձնուած են 24 տեսակ դասագիրք, լոյս տեսած են 6 տեսակ դասագիրք ։ Ամէն միջոց ձեռք առնուած է որպէսզի դասագիրքերը լոյս տեսնեն ժամանակին ։

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

(Իր յոբելեանին առիթով)

Գաւառը գրեթէ հաւաքուած էր հոն ։ Գաղթականներ, որբախնամներ, Ազգ. խնամատարութիւն, որբահաւաք մարմիններ, մարմնակրթական ակումբներ, երաժշտական միութիւններ եւ այս բոլորին սասուլիսները ։ Մտաւորական ընտրանին՝ իր գլուխը կորսնցուցած էր, մեր ժողովուրդին վիրաւոր սիրտը՝ դեռ կը բաբախէր ուժգնօրէն ։

Յոյսեր կային իր վերածնունդին ։ Ողջ մնացող մտաւորականութեան պարտականութիւնը խիստ ծանր ու ճակատագրական էր, պէտք էր փրկել կենդանութեան նշաններ ցոյց տուող այդ սիրտը, փրկել հայ ժողովուրդը ֆիզիքապէս, փրկել բարոյապէս ։ Կը կազմակերպուէին ցնծատօներ, հանդէսներ ։ Մամուլ, բեմ, արուեստ, գրականութիւն առաջին շարքին վրայ կուգային այս աշխատանքներուն մէջ ։ Յաճախ միեւնոյն օրը քաղաքին զանազան կեդրոններուն մէջ կազմակերպուած կ'ըլլային հանդէսներ, դասախօսութիւններ, թատերական ներկայացումներ եւ ցոյցեր ։ Զգալի էր բանախօսի պակասը, կ'ուզէին Օշականն ալ քշել այդ ճամբուն վրայ, բայց ան ինքզինք յարմար չէր զգար այդ բանին մէջ, հռետորութիւնը իր խառնուածքէն դուրս էր, տոոր համոզուած էր Արմաշի դպրեվանքէն իսկ ։

Այնտեղ Դուրեան սրբ. պարտաւորիչ էր դարձուցած հետեւեալ սովորութիւնը.— Որ եւ է բանախօսութիւն որ կ'ըլլար հաւաքոյթի մը մէջ, կամ քարոզ, որ եկեղեցւոյ բեմէն կը տրուէր, դարձնել վիճաբանութեան նիւթ, ուսանողական շրջանակին մէջ, իր ներկայութեան, զարգացնելու համար՝ տղոց մէջ խօսքին ներութիւնն ու ճաշակը ։ Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններու պահուն Յակոբ յաճախ կը քննադատէր խօսուածքը ու գիրք բռնած կ'ըլլար ։ Թորգոմ վարդապետ տաղաւարի մը առիթով եկեղեցիին մէջ տուած էր իր շատ գեղեցիկ քարոզներէն մէկը ու այդ իր շատ սիրած վարդապետին քարոզին ալ չէր հաւնած Յակոբը ։ Դուրեան սրբ. հրապարակով յայտարարած էր թէ օր մը՝ անշուշտ առիթը պիտի տրուէր իրեն կատարելու այն բանախօսութիւնը՝ որ պիտի չըլլայ իր չհաւնածներուն պէս ու պիտի ըլլայ լաւը, հաւնածը ։ Զուշանար այդ առիթը ։ Հանդիսութեան օր մը՝ երբ սեղանի մը շուրջ խմբուածէին խնամակալութենէն հիւրեր, Պոլսէն եկած յայտնի դէմքեր, Սրբազանը ժպիտը դէմքին յանկարծ կը հրաւիրէ Յակոբը ըսելու երկու խօսք այդ հանդիսութեան առթիւ ։ Անակնկալի եկած Յակոբը՝ բաւական վարանելէ վերջ, չորս կողմէն եղած պնդումներուն վրայ կ'ելլէ ոտքի, վարագոյր մը կ'իջնէ աչքերուն, կ'ունենայ գլխու պտոյտ, կը փորձէ բանալ իր բերանը ու ծայրայեղ ջղային վիճակի մը ենթարկուած, բերնէն դուրս կուգան երեք բառեր.— Ես այս օր...

Վայրկեան մը լռութիւն ։— Ա՛յս օ՛ր ե՛ս...

Դարձեալ լռութիւն ։— Ա՛յս օ՛ր ե՛ս

Եւ չի գար վերջը ։ Զափազանց նեղուած կ'ելլէ սրահէն դուրս, ու իր կուզպ բերանը հոն ալ չի բացուիր ։ Կը չափէ, կը ձեւէ, ու կը համոզուի թէ ինքը մարդը չէ այդ հերոսութեան ու մինչեւ վերջըն ալ այդ համոզումը կը մնայ արմատացած իր մէջ ։ Երբ խօսք գրական դասախօսութեան մը մասին չէ, ան կը մնայ միշտ լուռ ։ Նոյնիսկ նման պարագաներու ալ կը գրէր իր ըսելիքը ու կուտար որ կարդային, ինչպէս պատահած էր 920էն 922 թուականներուն քանի մը Գրական Ասուլիսներու մէջ, որոնց մէկն էր Մեծարենցի համար սարքուածը Պոլսոյ մէջ, որքան որ կը յիշեմ կարդացուած Յ. Ճ. Սիրունիի կողմէ ։

Երբ Պոլիս էինք մեր ամէնօրեայ յարաբերութիւնները ունեցան մտերմութենէ ալ վեր բան մը ։ Հոգիի եղբայրներ բառն ալ քիչ պիտի գայ, այդ վիճակը արտայայտելու ։ Կնքեցի իր երկրորդ զաւակը Վահէն, որ այսօր հակառակ հօրը կամքին ինկած է անոր ճամբուն մէջ, ու իր մէկ պատմուածքը վարձատրուած «Յուսաբեր»ի գրական մրցանակովը ։ Կը յիշցնէ ինծի իր հայրը երիտասարդութեան զգաստ երազներովը ։ Տարօրինակ տղեկ մըն էր երբ կնքեցի զինքը ու այսօր վառվռուն երիտասարդ ուսանող մը Փարիզ՝ Սորպոնի՝ միջազգային գրականութեան, ու հանրօգուտ շինութեանց մէջ ելեկտրական մեքենագիտութեան ։

Պիտի չպատմեմ իր այդ Պոլիսը բոլոր մանրամասնութիւններովը ։ Միայն պիտի յիշեմ իր աշխատանքներէն քանի մը գործեր ու կեանքէն դրուագներ ։

Այդ ժամանակաշրջանին կ'աշխատակցէր ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏի ։ Հրատարակուած են 921ին «Երբ պատանի են», «Երբ պզտիկ են»ի իր շատ զգայուն ու բանաստեղծական շունչով մը գրուած պատմուածքներու շարքն ու «Կայսերական յաղթերգութիւն վերնագրին տակ խորհրդաւոր էջեր ։

Աշխատակցած է «Ոստան» հանդէսին, հոն հրատարակուած են «Խենթ Սողոմէն», «Մաղաք», ու «Վաթմանը» պատմուածքները ։ 921ին առանձին հատորով հրատարակած է «Խոնարհները» պատմուածքները, որ կը նկատուի իբրեւ հատոր իր առաջին հեղինակութեանց, ու Բ.ը, «Խորհուրդներու մեհեան» անունին տակ հաւաքուած հէքեաթներու ու տպաւորապաշտ բանաստեղծութիւններու շարքը ։ Անոնցմէ վերջ «Երբ պատանի են»ի երրորդ պատմուածքներու շարքը, որ հրապարակ ելաւ իր Պոլսէն հեռանալէն ետք ։

ԳԷՈՐԳ ԶԱԳՐԵԱՆ

եւ վերադառնալովթիֆ, պատերազմ յայտարարեց Սպանիացիներուն դէմ։ Ծանր պարտութեան մը մատնելով զանոնք, զէնքը դարձուց Ֆրանսայի դէմ։ 1925 ապրիլէն մինչեւ Յուլիս, մեծ յաջողութիւններ շահեցաւ, ամբողջ քաղաքներ պաշարելով։ 1926 Օգոստոսի վերջ փէթէն 80.000 զինուորներով եւ Սպանիացիները 25.000 հոգիով յարձակեցան եւ յաղթեցին։ Ապստամբները անձնատուր կ'ըլլային խմբովին։ 1925 Հոկտեմբեր 25ին Ապտէլ Քէրիմ բոլորովին լքուելով, անձնատուր եղաւ 1926 Մայիս 6ին եւ նոյն տարուան Սեպտ. 8ին աքսորուեցաւ Ռէիւնիոն կղզին։ 1929ին Մարոքի սուլթանը 12 հէքթար տարածութեամբ կալուած մը գնեց 337.000 ֆրանքի, ուր կը բնակէր աքսորականը ամբողջ ընտանիքով ։

ՈՒՐԻՇ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ

Եգիպտոսի կառավարութիւնը հանգամանկութիւն մը բացած էր, ցրելն զրկելու համար Թունուզ, որ կը տառապի սովէն։ Միեւնոյն առեն եգիպտական մամուլը բուռն պայքար մը կը մղէր Ֆրանսայի դէմ թէ անօթի կը ձգէ Հիւս. Ափրիկէն։ Շաբաթ օր, եգիպտական յածանաւ մը, «Էմինա Ֆավզիա», արմտիք բեռցած կը մօտենար Թունուզի ծովեզերքին։ Որպէսզի միջադէպ մը չծագի, Ֆրանսական կառավարութիւնը առաջարկեց Եգիպտոսի այդ ցորենը ցամաք հանել Ֆրանսական նաւահանգիստ մը, ուրկէ Թունուզ պիտի փոխադրուի անյապաղ ։

Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը նախապէս արտօնած էր որ եգիպտական օգնութիւն մը Թունուզ գայ Կ. Խաչի երկու պատուիրակներով։ Եգիպտական մամուլը բուռն պայքար մը բացաւ, բայց միջադէպը կարգադրուելու վրայ էր, երբ, Մայիս 27ին, լուր տրուեցաւ Գահիրէի ֆրանսական դեսպանին թէ «Ֆավզիա» յածանաւը ճամբայ ելած է Աղեքսանդրիայէն։

Լուրեր Միջին Արեւելքէն

Լիբանանի նորընտիր երեսփ. ժողովը իր առաջին նիստը պիտի գումարէ այսօր, երեքշաբթի։ Ըստ սովորութեան Ռիատ Սոլհի դահլիճը իր հրաժարականը պիտի ներկայացնէ։

Նորընտիր երեսփոխաններուն մէջ կը գտնուին Հ. Յ. Դաշնակցութեան երկու թեկնածուները, ընկեր Մ. Տէր Գալուստեան եւ Տոքթ. Մ. Հայրապետեան ։

Լիբանանի արտաքին նախարարութիւնը կը հերքէ այն լուրը թէ կառավարութիւնը պահանջած է Վատիկանէն պատժական միջոցներ ձեռք առնել Պէյրութի արքեպիսկոպոսին՝ գերապայծառ Մուպարէքի դէմ, որ վերջերս բաց նամակ մը ուղղած էր Հանրապետութեան նախագահին։

Հեռագրի մը համաձայն, հակառակ պետական արգելքին, քանի մը հարիւր հոգի Պէյրութի մեծ մզկիթէն դուրս ելլելով, փորձեցին թափօր կազմել։ Այս առթիւ թշնամական կանչեր արձակեցին մասնաւորապէս գերապայծառ Մուպարէքի եւ նախկին նախագահ Խուրիի դէմ։

★ Սուրիոյ եւ Պաղեստինի սահմանագլուխին հսկողութիւնը աւելի խստացնելու համար անհրաժեշտ հրահանգները հաղորդեց Սուրիոյ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը։ Երեք հեծելագունդեր պիտի տեղաւորուին Հաուրանի շրջանին մէջ եւ մեքենաշարժ պահակախումբեր պիտի գործեն սահմանագլուխին վրայ։— Աքրայի (Պաղեստին) բանտէն փախած երկու դատապարտեալներ ձերբակալուելով Պաղեստինի կառավարութեան յանձնուեցան, համաձայն կնքուած պայմանագրին։

★ Քարիւղի խառն մը երեւան հանուեցաւ Պէյրութի մեծ վաճառանոցին (Հալ) մօտ, գետինը փորուած առեն։ Հեղուկը, որ գտնուեցաւ 6—7 մեթր խորութեամբ, կանաչորակ գոյն մը ունի եւ բաւական մեծ քանակութեամբ աղի ջուր եւ քարիւղ կը պարունակէ։ Արդէն իսկ 500 տակառ իւղ հանած են աւազանէն որ կանոնաւորապէս կը լեցուի։ Եթէ քարիւղը առատ ըլլայ, այն առեն ամբողջովին պիտի փոխուի Պէյրութ քաղաքին յատակագիծը ։

★ Իրանի վարչապետը, Ղավամ Սալթանէ, ճառ մը խօսելով, յայտարարեց — «Հիմա որ արտաքին դժուարութիւնները քիչ մը հեռացած են մեր քաղաքական հորիզոնէն, կրնանք աւելի հանդարտ մթնոլորտի մը մէջ պատրաստել մեր ապագան եւ օգտուիլ առիթէն, խորհելու համար հիմնական բարենորոգումներու մասին»։

Վարչապետը այս առթիւ պարզեց իր ծրագրին գլխաւոր կէտերը, որոնց մէկն է պարտաւորիչ եւ ձրի նախակրթութիւն հաստատել, ինչպէս եւ շատ մը տնտեսական բարենորոգումներ ։ Կառավարութիւնը 280 միլիոն տոլարի փոխ մը խնդրած է Ամերիկայէն, բանակը եւ ոստիկանութիւնը արդիացնելու համար,

ՓՈՒԼԿԱՐԻԱ պահանջեց եւ կանչել Սոֆիայի ամերիկեան դեսպանատան զինուորական կցորդը, ամբաստանելով թէ նախատած է վարչապետը, Տիմիթրով, վար առնելով անոր պատկերը որ կախուած էր խրճիթի մը մէջ։

Հունգարիա՞ն ալ կը կորսուի

Անգլիասաքսոն մամուլը մեծ մտահոգութեամբ կը հետեւի Հունգարիոյ դէպքերուն, որոնք անակնկալ ընթացք մը առած են, իբրեւ հետեւանք խորհրդային հրամանատարութեան ճնշումին։

Այդ հրամանատարութիւնը ուղղակի ամբաստանեց թէ վարչապետը եւ երկու նախարարներ մեղսակից են դաւադրութեան մը։ Վարչապետը Զուիցերիա կը գտնուի, եւ ստիպուեցաւ հրաժարիլ։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, համայնավարական ճնշումը կը ձգտի տապալել մանր կալուածատէրերէ կազմուած կառավարութիւնը։ Արդէն իսկ վարչապետ նշանակուած է պատերազմական նախարարը, Լայոս Տիննիէս, նախկին յիսնապետ մը, 46 տարեկան, որ կը վայելէ խորհրդային իշխանութեան համարումը։ Բարձր պաշտօնատար մը յայտարարած է թէ համայնավար կուսակցութիւնը այժմ 100 առ հարիւր տէր տիրական է երկրին մէջ եւ շատ չանցած պիտի ստիպուին Ռուսերուն յանձնել բանակին մարդանքը եւ կազմակերպութիւնը։ Նոյն աղբիւրին համաձայն մանր կալուածատէրերու վարիչներէն շատերը անհետացած կամ ձերբակալուած են իբրեւ հակարուլշեւիկ։

Նոր վարչապետը, որ պիտի վարէ նաեւ պատերազմական նախարարութիւնը, խորհրդային հրամանատարին՝ զօր. Սվիրիտովի աչքը մտած էր համայնավար զօրավարներ նշանակելով եւ իր նախարարութիւնը մաքրելով հակարուլշեւիկ տարրերէ։

Համայնավարները իրենց պայքարը սկսան 1945 Նոյեմբերին, երբ տեսան երեսփ. ընտրութեանց արդիւնքը,— 57 առ հարիւր շահած էին մանր կալուածատէրերը, 16.9 առ հարիւր համայնավարները։ Այժմ Հունգարիան ալ կորսուած կը համարուի արեւմտեան պետութեանց համար։

Վերջին լուրերու համաձայն, ամերիկեան կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, համախորհուրդ՝ Անգլիոյ հետ։ Իր առաջին գործերէն մէկը պիտի ըլլայ ամբաստանել Խ. Միութիւնը թէ կը խախտէ զինադադարի պայմանները, որոնց գործադրութեան համար հաւաքաբար պատասխանատու են երեք պետութիւնները։ Հաւանական է որ տնտեսական միջոցներ ալ ձեռք առնուին։ Ամերիկա վերջերս 7.000.000 տոլարի փոխ մը բացած էր Հունգարիոյ, այժմ կրնայ ջնջել։ Անգլիա նեւ միջոցներ կը խորհի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ շաբաթ օր բացաւ իր նոր կազմակերպութեան վարիչներու առաջին համագումարը, մասնակցութեամբ 300 պատգամաւորներու։ Այս առթիւ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ Եւրոպան պէտք է վերակազմուի արեւմտեան եղանակով եւ ոգիով։ Հետեւաբար Ֆրանսան ալ պէտք է մնայ արեւմտեան։ Յետոյ շեշտեց թէ Ֆրանսա կը կարօտի ամերիկեան աջակցութեան, վերակազմուելու համար։ Այս առթիւ նորէն քննադատեց ներկայ սահմանադրութիւնը եւ ըսաւ թէ այսօր անզօր պիտի ըլլար, եթէ հրաժարած չըլլար մէկուկէս տարի առաջ։ Եզրակացնելով, քացատրեց թէ իր կազմակերպութիւնը կ'ուզէ փոխել ներկայ դրութիւնը, որպէսզի «իշխանութիւնը բխի ժողովուրդէն։ Ի՞նչ կը տեսնենք այսօր,— խորհրդարանը կը խոստովանի թէ խորհրդարան չկայ եւ կառավարութիւնը կը ցուցնէ թէ իրականին մէջ շատ քիչ կառավարութիւն կայ։ Վստահ ենք մեր գործին մեծութեան եւ ազնուութեան»։

ՖՐԷՆԻ ԲԱՆՏԻՆ կալանաւորներէն 30 հոգի, որոնք իբրեւ գործակից ամբաստանուած են, մերժեցին ճաշել շաբաթ կէս օրին։ Ուրեմն կամաւոր ծոմ կամ հացադուլ։ Բանտարկեալ մըն ալ փորձած է անձնասպան ըլլալ, ինքզինքը վար նետելով չորրորդ յարկէն։ Թերթերը կը գրեն թէ այս դէպքերէն առաջ խորհրդաւոր ձեռքեր կը ցրուէին պատճէնները անստորագիր նամակի մը որով ընդհ. ներում կը պահանջուէր քաղաքական յանցաւորներու համար։ Ուրիշ նամակ մը, ուղղուած նախագահ Թրումընի եւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանին, կը խնդրէ միջամտել եւ գոնէ «աւելի մարդկային» երկիր մը փոխադրել զիրենք ։

53 ՀՈԳԻ ԵԻՍ ԶՈՀ ԳԱՑԻՆ օդանաւային արկածի մը, Մ. Նահանգներուն մէջ։ Բոլորն ալ ողջ ողջ վառեցան։ Ասով 167ի կը հասնի զոհերուն թիւը 48 ժամուան մէջ, 9 տարբեր արկածներով։

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél Gob 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18 գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Claridge

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dames me - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՐԱՖՖԻ խումբի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Société Savantesի սրահը։ Կը խօսի Օր. Գեղարփի Տէր Մելքոնեան (Պէյրութ)։ Նիւթ՝ Սուրիա - Լիբանանի նոր սերունդը»։

ԻՍԻԻ «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» կոմիտէի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկեր Աղասիի սրահը։

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ, Յունիս 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սէն Շամոնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին։

Յունիս 9ին, երկուշաբթի, իրիկուն ժամը 8.30ին, Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին։

Յունիս 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Վիէնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը։ Սիրով կը հրաւիրուին Կապոյտ Խաչի սանուհիները։

Գ. Ալիքսան Փանոսեան եւ զաւակները՝ Յակոր, Հայկանուշ, Սիրանուշ, Գ. Սարգիս Վակըրամեան (Եկատերինոտար), Գ. Սարգիս Փանոսեան եւ զաւակներ, Բերիզա եւ Եղիսաբէթ Փանոսեաններ (Երեւան), Այրի Տիկին Մուրատեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Հ. Մանուկեան եւ զաւակները (Երեւան), Այրի Տիկին Ա. Փանոսեան եւ զաւակներ (Լենինական), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Փանոսեան եւ զաւակներ (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Աստուր Փանոսեան (Լենինական), Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Փանոսեան (Լենինական), սրտի խոր կսկիծով կը յայտնեն դառնաղէտ մահը իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, հարսին եւ զարմուհիին,

ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԱԿԱԹ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Վակրամեան)

որ մեռաւ ուրբաթ գիշեր, բժշկական գործողութեան մը հետեւանքով ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր, երեքշաբթի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, ապա մարմինը պիտի ամփոփուի Pantin Parisienի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբրեւ այդ նկատել ներկայս։

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

8 Յունիս, կիրակի ժամը 15ին, Centre Marcelin Berthelot, 28bis, rue St. Dominique, métro Invalides:

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Կը խօսի ՏԻԿԻՆ Էլ. ԲԻԻԶԱՆԴ
Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Շնորհալի մասնակցութեամբ Օր. ՌԷԺԻՆԱ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի (Prix de Conservatoire) ։

Հայկ. հնգեակը կը նուագէ Սպենդիարեանէն, Կոմիտասէն եւ Բարխուդարեանէն։ Կ'երգէ Գ. Մ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ (պաս), Գ. ԱՐԹՕ ՊԵՆՕՆ դաշնակ, եւ չքեղ պալէներ, Օր. ԱՎՆԱԹԱՄՕՎԻ ղեկավարութեամբ ։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Վահրամ Գալփկեանէ 2000 ֆրանք, Կապոյտ Խաչի Օրուան եւ 27 Մայիսի թէյասեղանին առթիւ։

ԲՈԼՈՐ ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ԳԱՂՏԱՏ, 18 Մայիս — «ԵՐԶՆԿԱ» գործիս տպագրութիւնը վերջանալու վրայ է։

Այսու կը խնդրեմ մեր բոլոր ՎԵՐԱՊՐՈՂ հայրենակիցներէն, որ իրենց գտնուած վայրերու մէջ ի մի հաւաքուելով՝ նկարուին եւ իրենց խմբանկարները ղրկեն Եգիպտոս, հայրենակից Գ. Լազեանի հասցէին (Mr. K. Lazian, P. B. 868, Caire, Egypte) գրքի վերջին մասին մէջ լոյս տեսնելու համար ։

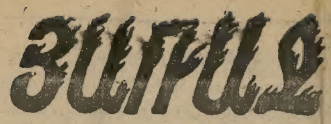
Խմբանկարներուն ետեւը, կամ առանձին թուղթի վրայ նշանակելու է, իւրաքանչիւր նկարուողի անունը, ազգանունը եւ որտեղացի ըլլալը, Երզնկայի քաղաքէն՝ թէ գիւղերէն եւ որ գիւղէն։

Խիստ փափաքելի է, որ ոչ մէկ շրջան եւ ոչ մէկ հայրենակից դուրս մնայ այս ձեռնարկէն, որ գեղեցիկ յիշատակ մը պիտի ըլլայ մեր ապագայ սերունդին ու պատմութեան համար։

Այն տեղերը ուր Հայր. Միութիւններ չունինք, կը խնդրուի, որ ձեռներէց հայրենակիցներ իրենք ձեռնարկեն այս գործին եւ ջանան օր առաջ, ԱՄԷՆԷՆ ՈՒՇԸ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍԻ 20 իրենց շրջանի հայրենակիցներու խմբանկարը հասցնել Եգիպտոս։

Գ. ՍԻՒՐՄԷՆԵԱՆ

ԾԱԽՈՒ է Սիթրօէն, traction avant décapotable, 11 ձի, նոր մօթէօռ։ Դիմել «Յառաջ»ի ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 4 JUIN 1947 Չորեքշաբթի 4 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5050-Նոր շրջան թիւ 659 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ԵՒՐՈՊԱՆ

Օրուան տաքին եւ անօրինակ տագնապներուն հետ, ջիղերն ալ գրգռուած են Եւրոպայի ամբողջ տարածութեան վրայ։ Գոնէ այն երկիրներուն մէջ ուր մարդիկ խօսելու, գրելու, շարժելու ազատութիւն, ինչպէս եւ արտաքին աշխարհին հետ հաղորդակցելու դիւրութիւններ կը վայելեն։

Ահաւասիկ մեր բնակած երկիրը, Ֆրանսա։

Անընդհատ իրարու կը յաջորդեն ընկերային եւ տնտեսական խլրտումները։ Ամէն օր մասնակի կամ ամբողջական գործադուլներ, բողոքի ցոյցեր, օրավարձի յաւելման պահանջներ, ուղղակի կամ անուղղակի սպառնալիքներ եւայլն։

Անշուշտ այս՝ դէպքերուն գլխաւոր պատճառն է ապրուստի սղութիւնը, որ կը շարունակուի, հակառակ 10 առ հարիւրի կրճատման։

Բայց կայ նաեւ հոգեբանական պատճառ մը։ Համայնավարները վերջերս դուրս ձգուեցան կառավարութենէն։ Փոխանակ վհատելու, անոնք այժմ իրենց տեսակէտները կը քալեցնեն Աշխատանքի Դաշնակցութեան միջոցաւ, որ ունի 5—6 միլիոն անդամներ, մեծ մասով իրենց տիրապետութեան տակ։

Քաղաքական հով մըն ալ կը փչէ այս ընկերային — տնտեսական խլրտումներուն վրայ։

Արդարեւ, զանցառելի քանակութիւն մը չեն կազմեր անոնք որ դժգոհ են ներկայ սահմանադրութենէն (ոչ թէ հանրապետական կարգուսարքէն)։ Դժգոհներ կան մինչեւ անգամ կառավարական կուսակցութեանց մէջ։

Այժմ այս շարժումին գլուխն անցած է 1940 Յունիս 18ի հերոսը, զօր. տը Կոլ, իր ժողովրդական «Համախմբումով»։

Ընդդիմադիրները անձնական իշխանութեան, «կեսարականութեան» միտում կը վերագրեն զօրավարին, զայն մեղադրելով իբրեւ յետադիմական, մինչեւ իսկ հակահանրապետական։ Ամէն օր գոյնզգոյն ծաղրանկարներ կը հրատարակեն, միեւնոյն ատեն մեղադրելով իբրեւ գործիք անգլեւսաքսոն դրամատիրութեան։

Խնդիրը այն է որ, այս պայքարներն ալ խորապէս կ՚ազդեն ժողովուրդին վրայ, որ ի զուր դարման կը փնտռէ իր ամենօրեայ հոգերուն։

Նոյնքան վրդովիչ է պատկերը՝ արտաքին ճակատին վրայ, քաղաքական թէ գաղթային։

Երկու կարեւոր գաղթավայրեր ապստամբած են արդէն։ Եւ ահաւասիկ Մարոքը, Ալժերիան, Թունուզը հետզհետէ գլուխ կը վերցնեն, յանուն ազգերու ինքնորոշման իրաւունքին, իրենց կռնակը տուած՝ արաբական աշխարհին որ բացէ ի բաց ասպարէզ կը կարդայ արեւմտեան պետութեանց։

Պատկերը շատ աւելի մռայլ է Ֆրանսայէն դուրս, հարեւան երկիրներէն մինչեւ Պալքաններ։

Իտալիան մէկ օր իսկ հանգիստ չունեցաւ, իր պարտութենէն ի վեր։ Ահաւասիկ չորրորդ կառավարութիւնն է որ կը կազմէ միեւնոյն վարչապետը, դուրս ձգելով ձախակողմեան տարրերը, եւ արդէն փոթորիկ մը պայթած է։ Նոր դահլիճը կը համարուի պարզապէս կղերա—յետադիմական։

Միւս պարտեալը, Գերմանիան, միշտ կը մնայ չորս մասի բաժնուած։ Չորս տարբեր իշխանութեանց տակ, որոնց իւրաքանչիւրը իր կարգուսարքը հաստատած է։ Անգլեւսաքսոնները վերջերս տնտեսական միութիւն հաստատեցին եւ այժմ ծրագիրներ կ՚որոճան վարչապէս ալ միացնելու երկու շրջանները, նոյնիսկ Ֆրանսականը։

Խորհրդային իշխանութիւնը կը մնայ անկախ եւ տէր—տիրական իր գրաւած շրջանին մէջ, որ բաժնուած է ամուր պատուարով մը։

Ուրիշ ամէն բան մէկդի դնելով, համատարած անօթութեան մղձաւանջը կը կազմէ մեծագոյն սպառնալիքը այդ երկրի ապահովութեան համար։

Հունգարիա, որ չափաւոր տարրերէ կազմուած կառավարութիւն մը ունէր, ընդհ. քուէարկութեամբ, հետզհետէ կ՚իյնայ խորհրդային տիրապետութեան տակ, ինչ որ կը նշանակէ նոր ճակատ մը՝ արեւմտեան պետութեանց դէմ։

Տակաւին չենք խօսիր Յունաստանի մասին, ուր եղբայրասպան արիւնը կը հոսի անընդհատ, ինչպէս եւ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ մասին, ուր անշնչելի մթնոլորտ մը ստեղծուած է եւ ուր ոստիկանական անձկութիւնը կը քամէ ժողովուրդին երակները։

Շ.

Հայաստանեան ճարտարապետ մը Պրիւքսէլի մէջ

ՊՐԻՒՔՍԷԼ, (Յառաջ) — Անցեալ շաբաթ, պելժ ճարտարապետներու ընկերակցութիւնը գումարած էր համաժողով մը, հիմը դնելու համար ճարտարապետներու միջազգային ապագայ կազմակերպութեան։ Համաժողովին ներկայ էին ֆրանսացի, անգլիացի, ռուս, զուիցերիացի, շուէտացի, հոլանտացի, չեխոսլովաք ճարտարապետներ։ Խ. Միութեան կողմէ եկած էին Կարօ Հալէպեան եւ Պաւլոնով։

Հալէպեան մեծ համբաւ կը վայելէ Խ. Միութեան մէջ իբրեւ առաջնակարգ ճարտարապետ։ Փոխ նախագահն է Խ. Միութեան ճարտարապետութեան ակադեմիային, նախագահ՝ Մոսկուայի Սովետ ճարտարապետներու միութեան, որ 400 անդամ կը հաշուէ։ Հեղինակն է Ստալինկրատի վերաշինութեան յատակագծին եւ պատգամաւոր Գերագոյն Խորհուրդին։ Հայ ճարտարապետը համաժողովին ներկայացուց այն հիմնական սկզբունքները որ կը տիրապետեն Խ. Միութեան մէջ, մասնաւորապէս ծանրանալով գեղագիտական կառուցումներուն վրայ։ Համառօտ ակնարկ մը նետելէ վերջ յունական, եգիպտական տաճարներու ու գոթական եկեղեցիներու ճարտարապետութեան վրայ, շեշտեց թէ ներկայ դարը կը պահանջէ հանրօգուտ շինութիւններ։ Ճարտարապետութիւնը թէեւ գաղափարով համաշխարհային է, սակայն պէտք է արտայայտէ իւրաքանչիւր ժողովուրդի ազգային ոգին։ Յետոյ Պ. Հալէպեան ժողովին ներկայացուց Ստալինկրատի վերաշինութեան յատակագիծը։

Պելժիոյ հայ գաղութը օգտուելով մեր մեծատաղանդ հայրենակցին ներկայութենէն, զինքը եւ իր ընկերը հրաւիրեց Հայկ. Ակումբ, ուր պատշաճ մեծարանքը եղաւ իրենց, ինչպէս նաեւ ռուս դեսպանատան հիւրերուն։ Այդ առթիւ, բաժակաճառեր արտասանուեցան թէ հիւրերուն ե թէ գաղութի անդամներուն կողմէ։ Պ. Հալէպեան ընդառաջ երթալով ներկաներուն կողմէ յայտնուած բաղձանքին, շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդեց Խ. Հայաստանի կացութեան, ինչպէս նաեւ կատարուած շինարարական աշխատանքներու մասին։ — Հ. Տ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ փութով յառաջ կը տարուի շինութիւնը մեծ ամբարտակի մը, 1500 մեթր խորութեամբ, որ պիտի կազմէ Խ. Միութեան ամենահզօր ջրաելեկտրակայանը, Սեւանայէս եւ պիտի բանի յառաջիկայ աշնան սկիզբը, ինչպէս հաղորդեց Մոսկուայի անթէլը, Մայիս 28ին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», խստօրէն կը քննադատէ հարաւային շրջաններու, մասնաւորապէս Ուկրայնայի Փոլթավա նահանգին եւ Կեդր. Ասիոյ կարգ մը շրջաններուն գիւղական իշխանութիւնները, «աններելի զանցառութիւն մը» վերագրելով անոնց։ Կ՚ըսէ թէ անխնամ ձգած են դաշտերը որոնք ծածկուած են վայրի խոտերով։ «Շատ մը շրջաններու մէջ դաշտերու վիճակը այնպէս է որ հունձքերը վտանգուած են։ Ղեկավարները երբեք հոգ չեն ըներ, եւ, օրինակի համար Փոլթավայի նահանգին մէջ, մշակուած տարածութեան միայն 10 առ հարիւրէն վայրի խոտերը մաքրուած են»։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ հարուստ ածխահանքեր գտած են Սիպերիոյ մէջ, աւելի քան 250 քառ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ։ Ածուխի խաւին միջին թանձրութիւնն է 4 մեթր։ Շահագործումը պիտի սկսի այս տարուընէ։

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը, Ճէմիլ Մէրտամ պէյ, խօսելով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, ըսաւ թէ Արաբական Դաշնակցութեան անդամ պետութեանց արտաքին նախարարները ժողով պիտի գումարեն մօտերս, անդառնալի որոշումներ տալու համար Պաղեստինի մասին։ Այս առթիւ շեշտեց.— «Պաղեստինի հարցը չի կրնար առարկայ դառնալ որ եւ է սակարկութեան։ Մենք ոչ Հրէական Ազգ. Տուն պիտի ընդունինք, ոչ ալ Պաղեստինի բաժանումը։ Միայն մէկ լուծում կայ,— այն որ առաջարկուեցաւ արաբական պատուիրակութեան կողմէ, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին մէջ»։

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԻ ապստամբութեան սպարապետը, Սամուէլ, ձերբակալուեցաւ իր թաքստոցին մէջ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԻՐԱՐՈՒ ԿԸ ՅԱՋՈՐԴԵՆ

Խանութպանները գոհացում ստացան

Բանուորական խլրտումները իրարու կը յաջորդեն ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, լուրջ մտահոգութեան մատնելով կառավարութիւնը։ Երկար բանակցութիւններէ վերջ, կարելի եղաւ համոզել միջին եւ մանր խանութպանները որ ետ առնեն իրենց նախորդ որոշումը։ Ուրեմն, անոնց խանութները պիտի չփակուին այսօր, չորեքշաբթի բայց միւս կողմէ աւելի ծանր գործադուլներ պատահեցան եւ վախ կայ որ շարժումը ծաւալի հետզհետէ։

Այսպէս, 48 ժամուան համար գործադուլ յայտարարեցին փուռերու բանուորները, որով կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ 150 կրամի զեղչել Բշ. եւ Գշ. օրերու հացաբաժինը։ Փուռերուն մէկ մասը դեռ լուր չէր ստացած, երբ այս որոշումը արուեցաւ, իսկ ուրիշ տեղերու մէջ երկար պոչեր կազմուած էին, 150 կրամը ստանալու համար։ Փռապանները եւ կառավարութիւնը ստիպուած էին արտակարգ միջոցներ ձեռք առնել, հաց ճարելու համար։ Անախորժ տեսարաններ ալ պարզուեցան։ Ինքնաշարժի եւ օդանաւի գործարաններու բանուորներ համախմբուելով վարչապետարանին առջեւ, աղմկալի ցոյցեր կատարեցին.— «Կը պահանջենք անմիջապէս եւ բաւարար հաց ճարել Ֆրանսայի բանուորներուն»։ Ցուցարարները կ՚ուզէին տեսնել Պ. Ռամատիէն, բայց մերժուեցան եւ ոստիկանութիւնը ցրուեց բազմութիւնը։

ՑՈՅՑԵՐ ՀԱՑԻ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հացթուխ բանուորները ժամական կը ստանան 41 ֆրանք 80, յետոյ պարգեւ մը՝ սովորական հացի քիլոյին, իսկ ուրիշ հացերու հատին վրայ, ուրեմն միջին հաշուով կը ստանան ժամը 60—80 ֆրանք, համաձայն իրենց արհեստակցական վարչութեան։ Այժմ կը պահանջեն ամսական 1500 ֆր. հատուցում տաժանելի աշխատանքի համար եւ մասնաւոր պարգեւ մը, երբ գործը կը դադրի, ալիւրի չգոյութեան հետեւանքով։

Օրուան հացը եփելու համար, շատ մը վայրերու մէջ հրաւէր ուղղուեցաւ հանգստեան կոչուած բանուորներու, հրշէջներու, գերիներու, եւայլն։ Փարիզի մէջ շատ մը ճաշարաններ փակեցին իրենց դուռները, ուրիշներ ալ պահանջեցին որ յաճախորդները իրենք բերեն հացը։ Թերթերը կը գրեն թէ բանուորներուն 30 առ հարիւրը շարունակեցին աշխատանքը, հակառակ գործադուլի հրամանին։ Տեղ — տեղ բանթողները մտան փուռերէ ներս, աշխատանքը դադրեցնելու համար, սակայն ձերբակալուեցան, քանի որ աշխատանքի ազատութեան դէմ էր իրենց ընթացքը։ Բայց քիչ վերջը ազատ ձգուեցան, օրինական ստուգումներէն վերջը։

Երկուշաբթի օրն ի բուն պատուիրակութիւններ դիմեցին վարչապետարան, կացութիւնը հասկնալու եւ դարման խնդրելու համար։ Ռընոյի մեծ հաստատութեան երկու գործարաններուն բանուորները դադրեցուցին աշխատանքը, իբրեւ բողոք, հացի տագնապին առթիւ։

Շուազի լը Ռուայի մէջ ձերբակալուեցաւ փռապանուհի մը որ մէկ ամիսէ ի վեր հաց եւ խմորեղէն կ՚եփէր ճերմակ ալիւրով, փուռին մէջ գտան հազար ճերմակ հաց, չորս պարկ ալիւր (իւրաքանչիւրը հարիւր քիլօ), հինը քիլօ կարագ եւ 50 քիլօ շաքար։

Թերթերը կը գրեն թէ Փարիզի 5—6000 հացթուխ բանուորներուն մէկ չորրորդը չէր հետեւած գործադուլի հրամանին, այլապէս կացութիւնը աւելի պիտի ծանրանար։ Բայց թէ երկուշաբթի եւ թէ երէկ փուռերուն առնուազն մէկ չորրորդը փակուած էր, բանուորի կամ ալիւրի չգոյութեան հետեւանքով։

Ուրիշ գործադուլ մը եւս ծագեցաւ երկուշաբթի օր,— Քարիւղի բանուորները դադրեցուցին ամէն աշխատանք, յանձն առնելով էսանս ճարել միայն հիւանդանոցներուն, փուռերուն եւ ուրիշ կենսական հաստատութեանց։ Ասոնք ալ կը պահանջեն ժամական 10 ֆրանք յաւելում, գանգատելով թէ գործատէրերը 500 ֆրանք վճարած են միայն մէկ անգամ։ Շարժումը, որ նախ սահմանափակ էր, հետզհետէ տարածուեցաւ։

Ի՞ՆՉ ԳՈՀԱՑՈՒՄ ՍՏԱՑԱՆ ԽԱՆՈՒԹՊԱՆՆԵՐԸ

Կառավարութիւնը հետեւեալ խոստումները տուաւ միջին եւ մանր առեւտրականներուն.—

1. Ջնջել հիւսուածեղէնի կէտերը (կուպոն), «փնէօղներ եւ յախճապակի գնելու յատուկ տոմսերը, մօտերս գիներու կատարեալ ազատութիւն տալ պտուղի եւ բանջարեղէնի վաճառման համար.— 2. Ընդհ. օրէնքը գործադրել մեծ գործակցականներու հանդէպ.— 3. Ներել կարգ մը տուգանքներ որ դրուած են օրինազանցութեանց համար (մինչեւ 100.000 ֆրանք).— 4. Աստիճանաբար վերատանալ ազատութիւն, առեւտուրի բոլոր ճիւղերուն մէջ, երբ այդ ազատութիւնը դուռ չի բանար գիներու բարձրացումի կամ բաշխումի անկարգութեան.— 5. Ջնջել 23 առ հարիւր տուր—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ(1)

Ի՞ՆՉ Է ԱՐԺԷՔ ՄԸ

Նախորդ գրութիւնս կը վերջացնէի այսպէս՝ — Մանաւորելով բանաստեղծութիւնը՝ ի՞նչ է արժէք մը:

Հոս արծարծուելիք տեսակէտներուս շուրջ աւելի պայծառութիւն բերելու նպատակով, նախ կ'ուզեմ մատնանշել այս հարցին էութեան վրայ կառչած կարգ մը մակարոյծ ըմբռնումներու գոյութիւնը: Ըմբռնումներ որոնց բնոյթըկը հակասէ՝ գէթ իմ կարծիքով, արուեստի գործ մը վերլուծելու աշխատանքին:

Ոմանք, բանաստեղծութիւն մը արժեւորելու մէջ, իրենց կէտին չափ ընտրած են բաղդատութիւնը: Արժէքներ դատելու այս եղանակը, անոնք կը գործածեն նոյնիսկ արուեստի ամէն ճիւղին համար: Պիտի ըսեմ, տեսակ մը ձիարշաւի կապկութիւն, ուր սահմանագիծը դիւրով անցնող ձին՝ միայն արժէք ունի, իսկ միւսները կը մնան պարզ վազողներ, յաճախ յողնատանջ վազողներ: Դժուար չէ համոզուիլ թէ, այս կերպ մրցումի մը արդիւնքին հպատակ փորձառութիւն մը ինչ թիւրիմացութիւններու դուռ կը բանայ:

Զննելու եւ դատելու այս քմածին աշխատանքին մէջ, ինչպէս ակնյայտ է, վերլուծումը որեւէ դեր չունի: Կիրարկուած արուեստը, եթէ կը ներուի ինծի, բոպէի մը համար գայն այդպէս բնորոշել, կը կայանայ հակակշռութեան համար, բերելու մէջ, անհատը՝ անհատի դէմ, սերունդ մը՝ սերունդի դիմաց, ազգ մը՝ ուրիշ ազգի հետ, ու երբեմն հարցը աւելի կնճռոտելու համար, անցեալն ու ներկան՝ ապագային քով: Ու մենք անպայման կը հանդիպինք, անոնց բծախնդրհոգածութեան տակ առնուած, անվիճելի հռչակ ունեցող անուններու, ինչպէս Հոմերոս, Շէյքսպիր, Միլտոն, Կէօթէ, Պոպէր, Ռէմպօ: Եւ ուրիշներու նոյնքան անուանի: Ասոնք գրուած են կէտին փայփլուն նժարը, իսկ ժամգոտած միւս աչքինմէջ, յաճախ եկած են ուրիշներ, դատապարտուելու ու մէկդի ձգուելու համար, պակասաւորի պիտակը իրենց ճակտին դրոշմուած: Ու քննադատը՝ հպարտ է իր աշխատանքին համար, որովհետեւ հակասութեան մէջ իյնալու կամ սխալած ըլլալու վտանգը չունի:

Վերլուծելու այս եղանակը ո՛չ միայն միջակ է այլ եւ անբարեխիղճ: Միջակ է անոր համար որ արժէքի խոր քննութիւն մը կատարելու պէտքը չի տեսնուիր: Քանի մը հպանցիկ ընդհանրացումներ առաջադրուած գործին տարրական հիմերուն վըրայ ու արդէն խորանալու թափը սպառած է: Անբարեխիղճ, որովհետեւ բաղդատութեան համար իբրեւ չափանիշ ընդունուած արժէքներու բացառիկ դիրքը, արգելք կը դառնայ ուրիշ արժէքներու կարգը ճշտելու, տիրող տարբերութեան անհաւասար բնոյթին պատճառով:

Ճիշդ է հարկաւ եզրակացութիւնը: Սակայն կիրարկուած ձեւը իր էութեան մէջ սխալ է, որուած բացասական արդիւնքին համար: Մինչդեռ, երբ նկատի ունենանք թէ արժէքներու աստիճանաւորում մը կայ, եւ իւրաքանչիւր աստիճան արուեստի ինքնուրոյն եւ կենդանի վիճակ մը կը բնորոշէ, անտեսելով զանոնք՝ մենք կը սահմանափակենք ստեղծագործութեան գլխաւոր ենթահողը: Գիտակցաբար կամ ոչ. սակայն քննադատութեան ամէնէն անբարեխիղճ գործունէութիւնն է:

Այս ըմբռնումը ունի ուրիշ սխալ ճիւղաւորում մըն ալ:

Կարծես տրամաբանական ու բնական դարձած է այն կարծիքը թէ, արուեստները՝ շրջանէ շրջան, դարէ դար, փոփոխման մէջ են, զարգացման դէպի աւելի բարձր աստիճանի մը համար. հետեւաբար ծաւալուն հոսանք մը դէպի արժէքներու աւելի արժանաւոր նուաճումներ: Արուեստի մը ձգտումը, անշուշտ, իրականին մէջ այդպէս պէտք է որ ըլլայ: Յառաջանայ՝ զգացումի եւ իմացականութեան բիւրեղացած ու ճշգրիտ արտայայտումներով: Ճիշդ չէ սակայն, փոխանցման այս անհերքելի ու գործօն երեւոյթը, իբրեւ փաստ գործածել-ժամանակակից շրջանին համար, արժէքներու գերիվերութեան ապացոյց մը ենթադրելու համար: Ինչպէս կը տեսնենք, հոս ալ բաղդատութիւնը իբրեւ չափանիշ կ'ընդունուի արուեստը արժեւորելու մէջ: Ուրեմն, այս ձեւին մէջ եւս, վերլուծելու նոյն սխալ սկզբունքը տիրական է: Սխալ է անոր համար որ, շրջանները միշտ բարեշրջումով մը չեն ներկայանար ու չարունակեր իրենց հոլովոյթը: Գիտենք թէ, կային անցեալին մէջ շրջաններ որոնց գերազանցութիւնը մինչեւ այսօր անժխտելի կը մնայ եւ շատ հաւանական է որ անոնք դարերով մնան այդ բարձրութեան վըրայ՝ անհասելի:

Արուեստն ալ հողին նման, ունի իր բեղուն ու ամուլ շրջանները: Այս փոփոխականութիւնը անոր կենսունակութեան իսկ լաւագոյնապացոյցն է: Արդ, տրամաբանական չէ սպասել, ամէն ժամանակներու համար, տեւական բարեշրջում մը, ինչպէս գիտական ճիւղին վրայ կը կատարուի: Որովհետեւ արուեստը կրնայ յետադիմել, նոյն իսկ անկումի ախտանիշեր ցոյց տալ: Մենք տակաւին շատ հեռու չենք այն շրջաններէն ուր աստուածաբանական, բարոյագիտական եւ նոյն իսկ գեղագիտական ազդակներ ի՛նչ աւերներ ներմուծեցին արուեստներու էութեան մէջ: Մեր օրերուն ալ, ահա, քաղաքական ազդակն է որ իր մագիլները կը փորձէ մխրճել անոնց կենսունակութեան ամէնէն փափուկ խաւերէն ներս. ու պէտք չէ զարմանալ եթէ ձլատումը չուշանայ երեւան գալ, ներշնչումի ու ստեղծագործութեան ընդոծին յատկութիւնները ընդարմացնելու համար:

Եզրակացութիւնս այն է թէ, բաղդատութիւնը, ինչ ձեւի տակ ալ կը կիրարկուի, արժէքներ ճշտելու եղանակ մը ըլլալէ շատ հեռու է, որովհետեւ անիկա, բացարձակ արժէք մը փնտռելու մտահոգութեան մէջ, քանդելով աւելի ցանկալի արժէքներու յայտնութիւնը խեղդելու ամէնէն դժբախտ միջոցը դարձած է:

Մակարոյծ ըմբռնումներու կարգին, պէտք է մատնանշել նաեւ, իսկական կամ կեղծ արժէքներու մասին թեմադրուած իրարանցումը: Ինծի համար անտեղի է կեղծ կամ իսկական բանաստեղծութիւն մը բնորոշելու տագնապը. բանաստեղծութիւնը նշանակութիւն մը չէ, այլ գոյութիւն մը, ապրում մը, կեանք մը: Օրինակ, ինչպէս ծաղիկը: Ծաղիկները իրարմէ կը տարբերին, բայց իրենց կենսունակութիւնովը ծաղիկ ըլլալէ չեն դադրիր: Նոյնն է պարագան բանաստեղծութեան համար: Երկուքին համար ալ կայ, նուիրապետական աստիճանաւորում մը, բայց ոչ երբեք, իսկական կամ կեղծ որոնումով զանազանուող տեսակներ: Կայ գէշ ծաղիկ, կայ պարզ ծաղիկ, կայ զմայլելի ծաղիկ. բանաստեղծութեան մէջ ալ կայ, գէշ քերթուած, միջակ քերթուած, յաջող քերթուած ու անմահ քերթուած: Բուսաբանական գիրքի մը մէջ կեղծ ծաղիկներու վրայ խօսիլ, կամ մասնաւոր գլուխ մը յատկացնել, պիտի նշանակէր լրջութեան կատարեալ պակաս: Նոյնքան կասկածելի հեղինակութիւն ենթադրել կուտայ բանաստեղծութեան մէջ կեղծը փնտռելու փութկոտութիւնը:

Հիմա գանք, իսկապէս ուշադրութեան արժանի, ու ինծի համար, խորապէս արմատացած ու ամէնէն վտանգաւոր մակարոյծ ըմբռնումին, այն որ՝ արուեստագէտը՝ մեր պարագային՝ բանաստեղծը, իրաւունք չունի, կամ թէ անոր չի պատկանիր իր ստեղծագործութեան արժէքի մասին կարծիք յայտնել եւ կամ զայն արժեւորել իր հասկցած ձեւով: Մենք բնական կը գտնենք, փիլիսոփայի մը, գիտունի մը, նոյնիսկ արհեստաւորի մը, որ իր աշխատանքին գովասանքը ընէ, բացատրէ ու վերլուծէ զայն: Մենք, նոյն ժամանակ կը տեսնենք թէ, որքան գիտակցութեամբ անոնք հարցին կը մօտենան, մութ ու բարդ կողմերը աւելի մտերմութեամբ ընդգծելու, ու գործին շուրջ անսխալ հասկացողութիւն մը ստեղծելու համար: Մինչդեռ, երբ բանաստեղծը իր ստեղծագործութեան արժէքին վրայ ուղէ խօսիլ, կամ՝ խօսի, մենք այդ կը գտնենք անհանդուրժելի, չորակելու համար անպարկեշտութիւն: Կը զլանանք անոր միջոցներ՝ որոնցմով անիկա կարենար ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծել իր գործին շուրջ, իրաւօրէնտար իր զգացումներուն աղբիւրը ու յորդումին պատճառները: Պարզէր ապրումին՝ ներքին ու արտաքին ազդակներուն թափն ու անկեղծութիւնը: Փոխանակ ձգելու ուրիշի մը, որպէսզի յաճախ կամայական կամ քմածին վերաբերումով այդ գործին էութեան ներմուծէ, անշութենէ զուրկ ազդակներ, ծանրաբեռնէ գործին սիրտն ու կենսունակ շարժունութիւնը, օտար եւ սուտ ենթադրութիւններու արշաւանքով մը, իրականին մէջ, այսպէս խաթարելով բանաստեղծին ինքնութիւնը ու գործը: Ճիշդ է թէ բանաստեղծը բացարձակ անկողմնակալութեամբ չի կրնար մօտենալ իր գործին, քանի որ նոյն տաք արիւնը կը շրջի իր ու իր ու իր ստեղծագործութեան երակներուն մէջ: Սակայն, միւս կողմէն, ան լոյս աշխարհ կը բերէ, այնպիսի գաղտնի եւ գործին սերտօրէն մերձ վկայութիւններ, որոնք, ո՛չ միայն լիուլի կը հակակշռեն թոյլատրուած կողմնակալութիւնը այլ կը սփռեն հոն պայծառութիւն մը, զոր կարելի չէ ձեռք ձգել իր հոգիին օտար մէկու մը միջամտութիւնովը:

Համաշխարհային գրականութեան, ինչպէս նաեւ արուեստներու պատմութեան մէջ, ապացոյցներ չեն պակսիր, ուր արուեստագէտը, ինքն իսկ լուսաբանած է, իր գործին սաղմային վիճակէն մինչեւ հասած վերջին կայանը, հեղինակած գործին արժէք մը կազմող տարրերն ու տուեալները յստակօրէն պարզելով: Այսինքն ամէն ինչ որ կարեւոր է, գործին էութեան թափանցելու համար:

Յաջորդող յօդուածի մը առիթով, պիտի տեսնենք թէ, բանաստեղծները որքան ճիշդ ու համոզիչ կերպով մօտեցած են արժէքի հարցին: Անոնց տուած սահմանումներու միջոցաւ որքան լայնօրէն օգտուած է, մասնաւորապէս քննադատութիւնը:

(2) ԶԱՐԵՀ ԳԱՑԱՑԵԱՆ

(1) Տես «Յառաջ» թիւ 607, 30 Մարտ, 1947:

Մայիս 28ի առթիւ

Մայիս ամիսը այս երկրին համար ալ տօնական ամիս մը դարձաւ: Ութ Մայիս 1945ին զինաթափ եղաւ մեծն Գերմանիան: Հինգ-վեց տարուան ահաւոր սպանդը այնքա՛ն սահմռկեցուցիչ էր որ, երբ ազատութիւնը եկաւ, մարդիկ մէկ «տօնական օր»ով չգոհացան: Այդ «տօնական օր»ը վերածեցին օրերու, նոյն իսկ շաբաթներու: Ու այսպէս Մայիս ամսու ընթացքին, ամէն օր «այց», ամէն օր տօնախմբութիւն, ամէն օր ուխտագնացութիւն հերոսի մը կամ հերոսներու շիրիմներուն: Ու ծաղկեփունջեր, ծաղկեփունջե՛ր ամէն քայլափոխի:

Հրաւիրուած եմ թափորի մը մասնակցելու: Մեզմէ անդարձ բաժնուածներուն համար՝ տանենին զինուորի հագուստ կրողներուս կողմէ, զինադադարի տօնին առթիւայց մը կազմակերպուած է: Հոն՝ պարզ, բայց խորհրդաւոր յուշարձանի մը առջեւ պատուի պիտի կենանք եւ ծաղկեպսակներ պիտի զետեղենք: Արժանի եւ արդար տուրք մը անոնց որ հայրենիքի համար զինուոր դարձան, ճակատ մեկնեցան, կռուեցան ու ինկան: Ուրիշներ՝ որոնք4—5 տարի փշաթելերու դառնութիւնը ճաշակեցին յանուն երկիր հայրենիքի, այնտեղ թառամեցան իրենց կանանչ արեւով: Անոնց համար են այս ծաղկեպսակները: Անոնց յիշատակը յաւերժացնելու համար է որ հաւաքուած է այս յորդահոսուն բազմութիւնը իրենց դրօշներով եւ նշանախօսքերով:

Կա՞յ աւելի մեծ անհատ, մարդ, քան այն որ կը կռուի ու կը մեռնի հայրենիքին համար...

Կը հետեւիմ թափորին: Դանդաղ քայլերո՛վ, լո՛ւռ ու երկիւղած կը յառաջանանք: Դրօշներ, գոյնզգոյն: Աջ ու ձախ, նշանատախտակներ հոս ու հոն: Կը քալեմ: Կորսուած թափորին մէջ: Կորսուած, թաղուած եմ ես խոհերուս մէջ... Տխուր եմ: Հոգիս փոթորիկ դարձած է: Երեւակայութիւնս անսանձ երիվար... Ո՞ւր եմ... Ո՞ւր կը դեգերիմ: Հո՞ս, Ֆրանսայի մէ՞ջ: Լիոնի հանրային պարտէզին առջեւ, թէ՞... Հոն, հեռո՛ւն, Արարատին մօտ, Երեւանի եւ կամ Լենինականի մէջ...

Զինուոր եմ: Ճակատի վրայ, թշնամիին դէմ յանդիման: Զօրաւոր է անիկա, անթիւ, անհամար: Սակաւաթիւ ենք մենք, բայց կորովի, հաստատակամ: Մեզի համար ճշմարտութիւն դարձած է թէ՝ այս դաշտին վրայ, կամ մահը եւ կամ ազատութիւնը կը գտնենք: Ուրիշ ելք կամ ճամբայ չունինք: Հայրենիքը ճշմարտօրէն սիրող զինուորին համար աւելի դուրս՝ ուրիշ տեսակէտ կամ համոզում չկայ:

Եթէ մեռնիլ պէտք է — պատուով պէտք է մեռնիլ, եւ կամ, պէտք է Ազատութիւն ամէն գնով գնել:

Կռիւը կը սկսի: Կատաղի, անհաւասար գօտեմարտ մըն է որ տեղի կ'ունենայ:

Սարդարապատ... Ղարաքիլիսէ... Բաշաբարան... Կրակ ու բոց կը տեղայ ամէն կողմէ:

Ձայն մը կը հասնի ականջիս: Մեր անձնուէր զօրավարն է — մեզի հետ՝ մեզի պէս ճակատի պարզ զինուոր — «Քաջ եղէք, տղաք, խփեցէք անվախ: Թող թշնամին համոզուի թէ այստեղ Տէր-Զօրի անապատը չէ, թէ իրենց գործը անճար բազմութիւններու հետ չէ, թէ թափուած անմեղ արիւնին փոխան նոյնքան արիւն պիտի վճարէ: Ոչընչացէք, իմ Սասունցի Դաւիթներս, առիւծ Մհերներս, Գայլ Վահաններս, Տորք անգեղներս, խփեցէ՛ք...»

Ահարկու է թշնամիին ուժը: Կրակ մը տեղայ աջ ու ձախ: Կարծես երկինքն կարկուտ կը մաղեն մեր վրայ: Մենք ուխտած ենք կռուի՛լ, կռուի՛լ, «յաղթել կամ մեռնիլ...» Հայոց աշխարհի պատմական Աւարայրն է: Ժամերը կ'անցնին: Օրերը կը թաւալին: Շատերը ինկած են, ուրիշներ վիրաւոր: Մենք դեռ յամառողներս յոգնած, ուժասպառ...

Յանկարծ շեփոր մը կը հնչէ տարօրինակ, ուժգին եւ երկար: Մեր յոգնած գլուխները գետնէն վեր կը բարձրացնենք: Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կը նշանակէ այս տարօրինակ շեփորին ձայնը:

Զինադադա՛ր, կը ձայնէ ուրախ մեր սուրհանդակը եւ դիրքէ դիրք կը ցատկէ: Ուրախառիթ լուրը կայծակի արագութեամբ կը տարածուի խըրամէ խրամ, բոլոր ճակատներու վրայ:

Թշնամին — Թուրքը — զինադադար, հաշտութիւն կ'ուզէ: Կը հաւաքուինք. մեր զօրավարը ուրախութենէն այլայլած, փղձկած թաց աչքերով մեզ բոլորս մէկիկ մէկիկ կ'ողջագուրէ: Մենք կ'ողջագուրենք իրար պնձայն:

Հուռա՛... Հուռա՛, խաղաղութիւնը կու գայ: Ճակատները կը պարպուին: Մշակը կը լեցնէ ռումբերուն բացած փոսերը: Խանձուած արտերը կը հերկուին, կը ծաղկին, կը կանանչանան: Օրհնութիւնը կը տարածուի մեր երկրին ու հայրենիքին վրայ: Մենք ճակատի զինուորներս ազատ քաղաքացիներ կը դառնանք:

Այժմ անկախ ենք: — Մեր ճիգերը վարձատրուած են: Այժմ հայրենիք, պետութիւն եւ դրօշ ունինք: Ու... տօնական այս օրերուն, Մայիսի

պայծառ արեւին տակ Թափոր կազմած՝ դրօշներով, ծաղկեպսակներով ու նշանախօսքերով Երեւանի Աբովեան մեծ պողոտայէն կը յառաջանանք։ Սարդարապատի, Գարաքիլիսէի, Բաշաբարանի ճակատներուն վրայ չորս հազար տարի առանց հայորդիներու մեծ ու փառաւոր յուշարձանին առջեւ վայրկեան մը խոնարհելու եւ մեր ծաղկեպսակները հոն տեղաւորելու ...

Հո՛ն է, մեր չէն — հայկական շունչով չինցած — մայրաքաղաք Երեւանի ամէնամեծ հրապարակին վրայ հսկայ յուշարձանը որուն ճակատը ոսկեղէն անջնջելի տառերով արձանագրուած է — «Երախտագիտօրէն՝ Չորս Հազար տարի առանց հայորդիներուն, որոնք Սարդարապատի, Գարաքիլիսէի, Բաշ-Ապարանի պատնէշներուն տակ, մեր հայրենիքի փրկութեան եւ ազատութեան համար իրենց կեանքն ու արիւնը նուիրեցին ...»։

Հոն ենք, յուշարձանին առջեւ։ Շեփորները կը հնչեն։ Գլուխները, դրօշները կը խոնարհին։ Լռութիւնը կատարեալ է։ Ցանկարծ գլուխս վեր կ'առնեմ։ Կը ցնցուիմ։

Գոյնե՛րը, գլուխնե՛րը, բազմութի՛նը, այս մա՛յրը ... Այո, այո։ Բայց, ճշմարիտ, մայիսեան այս տօնական օրով ես իմ հոգիիս մէջ ապրեցայ մեր ազատութեան, հայրենիքին ու անկախութեան համար կռուող ու մեռնող Սուրբերուն յիշատակը։

«Մայիս 28»ը կերտող Սուրբերուն նուիրական եւ անմոռանալի յիշատակը։

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ

Մայիս 28ը Տէսինի մէջ

ՏԷՍԻՆ, 29 Մայիս — Մայիս 28ի անկախութեան տարեդարձը այս տարի տօնեցինք բացառիկ խանդավառութեամբ եւ շուքով։ Երկուշաբթի ցերեկին սրահը բերնէ բերան լեցուն էր։ Բարոյական ապտակ մը բոլոր անոնց որ իրենց սեւ հոգիներով կ'ուզեն արատաւորել այս ազգային, նուիրագործուած օրը։

Ահա Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մեր տղաքը մրջիւններու նման իրարու ետեւէ բեմ կը բարձրանան։ Ժողովուրդը զիրենք կը դիտէ առանձին հպարտութեամբ ու խանդաղատանքով։ Անոնք կը շարուին բեմին վրայ առոյգ կեցուածքով ու խրոխտաբար։ Հերոսներու նկարները կանանչազարդ կամարով մը շրջապատուած՝ պատուոյ տեղը կը գրաւեն բեմին վրայ։ Իսկ մեր պաշտելի եռագոյնը, խորհրդանիշը Մայիս 28ի, մեզ նման Թափառական՝ Ֆրանսական դրօշին դէմ յանդիման իր գեղեցիկ գոյներով կը ժպտի այս բազմութեան որ զինքը չի լքեր ու չուրանար ...

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ Նոր Սերունդի «Յառաջ Նահատակ» քայլերգով որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Նախագահ ընկեր Վ. Հիւսեան բացատրեց Մայիս 28ի պատմական դերը, յետադարձ ակնարկ մը նետելով նախընթաց դէպքերուն վրայ։ Յիշեց Սարտարապատի, Ղարաքիլիսէի ճակատամարտները որոնք մեր ոխերիմ թշնամիին անգամ յարգանք պարտադրեցին։ Գեղարուեստական բաժնին անցնելէ առաջ ընկեր Նախագահին առաջարկով մէկ վայրկեանի յոտնկայս յաւութեամբ յարգուեցան բոլոր այն հերոսները, որոնք իրենց արեան գնով ձեռք բերին Հայաստանի անկախութիւնը։

Նոր Սերունդի վարչական անդամներէն ընկեր Սերոբ Ղազարեան պատրաստած էր բաւական յաջող նրբախառն պատկերմը, որ կ'արտայայտէր յաջորդական հանգրուանները մեր յեղափոխական պատմութեան, որոնք ի վերջոյ յանգեցան Մայիս 28ին։ Այս պատկերը արժանացաւ խանդավառ ծափերու։ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան կողմէ ընկեր Արշէն Փափազեան գեղեցիկ ատենախօսութեամբ մը բերաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի յարգանքի տուրքը օրուան տօնակատարութեան։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը կար որ մասնաւոր փայլ մը տուաւ հանդէսին։ Յաջողապէս արտասանեցին Նոր Սերունդի անդամներէն Աւագ Լուսարեւեան, Վրէժ Հիւսեան, Վիէնի Նոր Սերունդէն Ա. Գալայճեան որ ժողովուրդին փափաքին վրայ երկրորդ արտասանութիւն մը ըրաւ, Արամ Գրիգորեան, այս տաղանդաւոր տղան երկու արտասանութիւններով ջերմ ծափերու արժանացաւ։ Ինչպէս նաեւ Օր. Վիքթ. Խօրէնեան եւ Պ. Շահպազ (Լիոնէն)։ Տիկին Փափազեանի երգեցիկ խումբը մէջ ընդ մէջ երգեց «Գնա պլպուլ», «Ո՛վ մեծասքանչ» ու «Երնեմ ման գամ», ափ ու խանդ ներարկելով մեր հոգիներուն մէջ։

Յաջող մեներգներ ըրին Տիկիններ Պ. Ահարոնեան (Լիոնէն), Ա. Պօյաճեան, ինչպէս նաեւ Վալանսի Նոր Սերունդի ընկերներէն Գասեան որ իր գեղեցիկ ու թրթռուն ձայնով յայտնութիւն մը եղաւ մեր մէջ։ Տիկին Փափազեանի աշակերտուհիներու կողմէ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկեր մը որ կը խորհրդանշէր «Ազատ Հայաստան»ը։ Ցեռոյ դպրոցի պարի խումբը պճնուած հայկ. տարազներով, շնորհալի շարժումներով պարեց երեք պարեր, ջերմ ծափերու մէջ։ Այս պարերը կը ներկայացնէին ճաշակ մը ուսուցչուհիին արուեստի եւ. ... ութեննէն։

Աղա կարգը Օր. Աստղիկ Առաքելեանինն էր։ Վերջապէս մեր գաղութին ալ բախտը կ'ունենար լսելու շնորհալի երգչուհին որ իր քնքոյշ ձայնով եկաւ տօնակատարութիւնը փառաւորելու երկու երգերով։ Այս առթիւ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէն ծաղկեփունջ մը նուիրեց Օրիորդին։

Ցետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը ընկեր Հր. Սամուէլ, որ մէկ ժամէ աւելի տեւող իր կուռ բանախօսութեամբ պարզեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը, անդրադարձաւ ներկայ քաղաքական պայմաններուն, Թրքահայ Դատին, Ներգաղթին եւ Մայիս 28ի շուրջ յարուցուած քուռթեանց։ Բաղդատելով երկու համաշխարհային պատերազմներէն վերջ Հայկ. Դատի մասին ստեղծուած պայմանները, ըսաւ թէ Մայիս 28ի շնորհիւ էր որ նպաստաւոր գետին մը ներկայացաւ, որովհետեւ իբրեւ անկախ պետութիւն ունէինք մեր ներկայացուցիչները խորհրդաժողովներու մէջ, որոնց ջանքերով ձեռք բերուեցաւ Սեւրի դաշնագիրը։

Շատ երկար պիտի ըլլար ներկայացնել այս գեղեցիկ ճառը։

Մայիս 28ը դրոշմուած է ազատատենչ հայութեան սրտերու մէջ եւ ոչ մէկ ուժ կրնայ քանդել զայն, անով է որ ամէն տարին անգամ մը կը վերանորոգուինք նոր եռանդով ու տոկալու կամքով։ Կ'ապրինք ստեղծուած հայրենիքի հրճուանքով ու ապագայ յոյսերով։

Հանդէսը փակուեցաւ Նոր Սերունդի «Յառաջ ընթանանք»ով։

Հակառակ յաջորդ օրը գործի օր ըլլալուն, նոյն երեկոյեան տեղի ունեցաւ ընկերահամակրական խնջոյք մը ուր ստեղծուեցաւ խանդավառ մթնոլորտ։ Հոն էին մեր Նոր Սերունդի տղաքը որոնք երգեցին ու զուարճացան։ Եղան մեներգներ, արտասանութիւններ, զուարճախօսութիւններ եւ խմբերգներ։

Օրուան սեղանապետը, Պ. Արամ Միքայէլեան իբր «մենատէր» խստօրէն վարեց իր պաշտօնը պարտադրելով բոլորին իրենց բաժինը բերել ընդհանուր ուրախութեան։ Հոս ալ մեներգեց Օր. Աստղիկ Առաքելեան որ իր սրտաբուխ, քաղցր երգերով տրամադրութիւնները աւելի բարձրացուց։ Պ. Շահպազ իր փաքթէզինէրով կուշտ ու կուռ խնդացուց ներկաները։ Մեներգեցին նաեւ Տիկիններ Մարի Կարապետեան, Ա. Պօյաճեան, Տիկին Փափազեան եւ ընկեր Գասեան։ Արտասանեցին փոքրիկն Արամ Գրիգորեան, Օր. Վիքթ. Խօրէնեան։ Խօսք տրուեցաւ շատերու որոնք արտայայտուեցան օրուան պատշաճ խօսքերով։ Ի վերջոյ ընկեր Հր. Սամուէլ խօսք առաւ եւ իր ուրախութիւնը յայտնեց որ պատերազմէն վերջ ընդհանուր հոգեփոխութիւն մը յառաջ եկած է երիտասարդութեան մէջ, որ կը կազմակերպուի ու կը տարածուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին տակ, դառնալու ժառանգորդը իր հետապնդած գաղափարներուն։

Խնջոյքը վերջացաւ առտուան դէմ, ուրախ եւ զուարթ։

Գ. Պ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Լիոն-Տէսինի միջմասնաճիւղային հանդիպումէն վերջ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Վիէնի մասնաճիւղը իր կարգին այցելեց Մարսէյլ, առաջնորդութեամբ հայր Տէրմոյեանի։ Հիւրերը տեղաւորելէ վերջ, ընդունելութիւն մը սարքուեցաւ, ուր Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ պ. Սուր. Փափազեան բարի գալուստ մաղթեց։ Հայր Տէրմոյեան իր եւ Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ յայտնեց շնորհակալութիւնները եւ շնորհաւորեց Մարսէյլի մասնաճիւղը։ Վալանսի Հայ Մարզականի նախկին նախագահը, Պ. Վ. Պապիկեան իր կարգին գնահատեց այս հանդիպումներուն մեծ օգտակարութիւնը եւ կատարուած աշխատանքները։

Կիրակի օր լեցուած էր մարզադաշտը եւ երբ ժամը 5ին մուտք կը գործեն երկու խումբերը, ներկայ հազարէ աւելի բազմութիւնը անընդհատ կը ծափահարէր։ Վիէնի խմբապետը կը նուիրէ Մարսէյլի գեղեցիկ դրօշ մը, իսկ Մարսէյլի խմբապետը կը նուիրէ գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը։ Կը սկսի խաղարկութիւնը։ Կրկին նուէրներ առաջին նշանակէտը շահող յաղթական խումբին։ Հազիւ 10 վայրկեանէ ի վեր որ սկսած է խաղը ե Մարսէյլ կը շահի առաջին նշանակէտ, բայց Վիէնցիները հետզհետէ կը կազմակերպուին եւ կը յաջողին հաւասարիլ։ Դժբախտ արկածով մը Վիէնի մարզիկներէն մին կը վիրաւորուի եւ դուրս կ'ելլէ դաշտէն։ Անմիջապէս եղբայրը իր տեղը կը բռնէ։ Մարսէյլի տղաքը յուզուած ենայսարկածէն, կը շարունակեն խաղը, բայց Վիէնցիները, աւելի աշխոյժ, հետզհետէ մօտենալով Մարսէյլի սահմաններէն ներս երկրորդ նշանակէտը կը շահին։ Պահ մը Մարսէյլ կ'ուզէ հաւասարիլ, բայց անօգուտ եւ Վիէնի մասնաճիւղը մինչեւ խաղին վերջը իր գեղեցիկ ցուցադրական խաղով կը տանի յաղթանակը 1ի դէմ 2 նշանակէտով։ Կեցցէք, Վիէնցի մարզիկներ, լաւ դաս մը տուիք Մարսէյլի մասնաճիւղին։ Արդէն Լիոն Տէսինի խաղարկութեան օրը, Մարսէյլ արժանի չէր յաղթանակի, եւ Վիէն իր կարգին ցոյց տուաւ թէ sérieներու տարբերութիւնը արժէք չունի խումբի մը ունեցած խաղարկութեան մէջ։

Երեկոյեան Պօմօնի Նորակառոյց դպրոցի սրահին մէջ ի պատիւ Վիէնցիներու սարքուած էր ճոխ պարահանդէս մը, ու արտասանութիւններ, երգեր եւ պարեր իրարու յաջորդեցին մինչեւ առտուան ժամը երեքը, ջերմ մթնոլորտի մը մէջ։

Յունիս 22ին Հ.Մ..Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղի առաջին խումբը կը մեկնի Լիոն, ընկերակցութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի անպարտելի ժիւնիօռ խումբին, մրցելու Լիոն-Տէսինի Ա. եւ պահեստի խումբերուն դէմ։ Անոնք որ կը փափաքին մեր տղոց հետ միասին ճամբորդել եւ օգտագործել billet collectifը, անմիջապէս դիմեն վարչութեան եւ ֆութպոլի յանձնախումբի անդամներուն։

Վահան Շամլեան

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ — Հոգեգալուստի տօնին առթիւ Մայիս 26ին, Վալանսի Հայ Մարզականը, U. S. A. կազմակերպած էր Tournoi de Sixte, երկու բաժակի մրցումներ, ի յիշատակ U. S. A.ի առաջին նախագահին, ողբացեալ Պ. Հայկազուն Գարսամեանի, որ զոհ գնաց 1944 Օգոստոս 15ի ռմբակոծութեան, իր բնակարանին մէջ, ընտանիքին հետ։ Մրցումը տեւեց առտուան ժամը 10էն մինչեւ 19։

Մրցումներուն կը մասնակցէին 16 խումբեր, այժմ տանք ըւլլ եւ վճռական խաղերուն նկարագրութիւնը։ Մեր աննման Juniorները յաղթեցին Bourg les Valeinceի առաջին խումբին, 1ère série 2-0 եւ շահեցան առաջին պատուոյ բաժակը, ընդհանուր եւ խանդավառ ծափերու մէջ։ Ասոնք յաղթելով քաղաքին Ռուսիկաններու առաջին խումբին U. S. P. Finaleն էր որ տեղի կ'ունենար, մեր եւ Պուրկի միջեւ։ Մեր պատանիները Տոմ եւ Արտէշ ախոյենական տիտղոսին արժանանալէ ետք, երրորդ փորձութեան ալ դիմացան միշտ յաղթական։ Խաղին ամէնէն շահեկանը ու ճակատագրականն էր Գարսամեան բաժակը որ գրեթէ կէս finale մըն էր, մեր առաջինին եւ F. C. V.ի promotion, առաջինին միջեւ։ Փութանք ըսել թէ մեր լաւագոյն ուժերը կը չափուէին հակառակորդին հետ։ Յ. Գազանճեան, կեդրոնի յառաջապահը բերդապահ Սրապեան։ Աջ եւ ձախ ծայր Մարտիրոսեան եւ Սիմոնեան, աննման Օսկին եւ Փափազեանը։ Երկու անգամ խաղը երկարաձգուեցաւ, ամբողջ երեք քառորդ ժամ հանդիսականները շլացած կը դիտէին, այդ պզտիկ դաշտին վրայ թէ ինչպէս գնդակը կիցերու տակ, կը թռչկոտէր։ Այս խաղը ոչ թէ մրցում մըն էր այլ գնդախաղի արհեստագիտական ցուցադրութիւն մը։ Երկրորդ երկարաձգումէն վերջ երբ վերստին դաշտ մտան 2. վայրկեան ետք F. C. V.ն, նշանակեց յաղթական կէտը, խաղը վերջացաւ մէկ սուաւելութեամբ։ Հանդիսաւորապէս բաժակը յանձնուեցաւ փրենց եւ ապա լուսանկարուեցան։ Եզանակը փակուելէ առաջ Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը promotion պիտի այցելէ Վալանս, այս առթիւ բարեկամական մրցում մը մեր առաջինին 1ère Série եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի միջեւ։— Թղթակից

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ժողովին մէջ, խորհրդային պատուիրակը մերժեց այն բանաձեւը որ կը տրամադրէր Պուլկարիոյ մէջ ալ քննութիւն կատարել, յունական ապստամբութեան առթիւ։

ԳՆԴԱԿԱՀԱՐՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ Սերպիոյ «Սպիտակ Արծիւ» կազմակերպութեան վարիչը, Մարքօ Լուզարեւիչ։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ այս դաւոնի կոմիտէն ծրագրած էր տապալել Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը եւ թէ 1946ին։ Փարիզի խորհրդաժողովին ատեն, ռումբեր պիտի նետուէին ամերիկեան եւ անգլիական դեսպանատուններուն մէջ, միջադէպ մը յարուցանելու համար։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ կարօտ երկիրներուն օգնելու համար Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան 55 անդամներէն 12ը միայն յանձնառութիւններ ստանձնած են,— Անգլիա, Մ. Նահանգներ, Խ. Միութիւն, Ֆրանսա, Աւստրալիա, Նոր Զելանտա, Չեխոսլովաքիա, Տանըմարքա, Նորվեկիա, Լեհաստան, Եուկոսլաւիա եւ Շուէտ։ Անհրաժեշտ 583 միլիոն տոլար պէտք է, օգնելու համար եօթը եւրոպական երկիրներու։ Մ. Նահանգներու խորհրդարանը քուէարկած է 350 միլիոն տոլար, Անգլիա՝ 40 միլիոն տոլար, Չեխոսլովաքիա շաքար եւ գետնախնձոր պիտի ճարէ, Տանըմարքա՝ մէկ միլիոն սթերլին, Ֆրանսա՝ ֆոսֆաթ եւ պարարտանիւթ, Նոր Զելանտա՝ կօշիկ եւ ուտելիք, Լեհաստան՝ շաքար, Եուկոսլաւիա՝ մէկ միլիոն տոլար արժէքով ատաղձ, պտուղ եւն։ Իսկ Խ. Միութիւնը յանձն կ'առնէ օգնել միայն Սպիտակ Ռուսիոյ եւ Ուկրանիայի։

ԶԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Պերլինի ընդհ. դատախազը, Վիլհելմ Քիւնաստ։ Վերջերս դատի քաշած էր երկու Գերմաններ որոնք ամբաստանուած էին զինքը թէ անհետացուցած է իրեն համար վտանգաւոր փաստաթուղթեր։

քը այն ճաշարաններուն համար որոնց գինը 300 ֆրանքէն վեր է եւն.:

Խմանութիւնները նորէն ժողով պիտի գումարեն Յուլիսին եթէ արդիւնքը բաւարար չգտնեն, պիտի փակեն խանութները:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԿՈՉԸ

Պ. Դանիէլ Մայէր, Աշխատանքի Նախարարը, պաշտօնապէս հաղորդելով մինչեւ հիմա կատարուած բարեփոխութիւնները, հանդիսաւոր կոչ մը ուղղեց բանուորներուն:

— «Անօգուտ է անձնատուր ըլլալ անպատեհ ցոյցերու: Որ եւ է շարժում որ պիտի յանգի գիներու անխորհուրդ բարձրացման, յառաջ պիտի բերէ թղթադրամի աճում, ընդհանուր թշուառութիւն, մանաւանդ խոնարհներուն եւ անժառանգներուն համար: Արտաքին ճակատի վրայ ետ հետեւանքները նոյնքան ծանր պիտի ըլլան, քանի որ, մօտաւոր ապագայի մը մէջ, պիտի յանգին անկախութեան կորուստի: Պէտք է յարգել օրէնքը, որովհետեւ հանրապետական օրէնքն է»:

Նախարարը այս առթիւ ըսաւ թէ Դշ. օրէն իսկ ժողով պիտի գումարէ մասնաւոր յանձնախումբը, ճշդելու համար արտադրութեան յաւելման պարգեւի ընդհանուր կանոնները: Իսկ Յունիս 15էն առաջ պիտի առաջարկէ ատժամեայ պարգեւի մը քանակը եւ ձեւակերպութիւնները, գործադրելի յունիս 1էն սկսեալ:

Ապտ էլ Քէրիմի թնճուկը

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պ. Պիտօ, ուժգին բողոքագիր մը ուղղեց Փարիզի եգիպտական դեսպանին, իբրեւ մեղսակից ամբաստանելով եգիպտական կառավարութիւնը Ապտ էլ Քէրիմի փախուստին համար: Թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը շատ մը փաստեր ունի, որոնք կը հաստատեն Եգիպտոսի պատասխանատուութիւնը: Դեսպանը պատասխանեց թէ իր կառավարութիւնը պարզապէս ասպնջականութիւն ընծայած է քաղաքական յանցաւորի մը որ ապաստան կը խնդրէր:

Աւելորդ է բացատրել թէ ֆրանսական կառավարութիւնը մտահոգութեան մատնուած է այս դէպքին առթիւ, քանի որ Ապտ էլ Քէրիմ կը համարուի խորհրդանշանը արաբական երկիրներու անջատողական շարժումին: Ինքն էր որ Ռիֆի անկախութիւնը հռչակեց 1920ին, Մարոքի մէջ եւ հիմա կրնայ վերսկսիլ շարժումը: Թէեւ ծերացած է եւ հիւանդ, բայց մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ իսլամական աշխարհին մէջ:

Հաւանական չէ որ Ֆրանսա պահանջէ իրեն յանձնել փախստականը: Եւրոպական երկիրները միշտ ապաստան կու տան քաղաքական յանցաւորներուն, եւ իսլամական օրէնքով ալ նուիրական է այս կանոնը: Բայց եւ այնպէս, ֆրանսական կառավարութիւնը համոզուած է թէ Ապտ էլ Քէրիմ ամէն աջակցութիւն վայելած է եգիպտական իշխանութեանց կողմէ: Փարիզի թերթերը խորին վրդովում կը յայտնեն այս դէպքին առթիւ, զարմանալով որ գաղթային իշխանութիւնը ոչ մէկ զգուշութիւն ձեռք առած է, եւ մարդիկ հաւատացած են Ապտ էլ Քէրիմի խօսքին: Եգիպտական իշխանութիւնները կ'ըսեն թէ Ապտ էլ Քէրիմ խոստացած է քաղաքական խնդիրներով չզբաղիլ, բայց փախստականը ինք բարձրաձայն յայտարարեց թէ կ'ուզէ Մարոք վերադառնալ եւ գործել անոր քաղաքական անկախութեան համար: Եւ մասնաւորապէս շեշտեց.

— Ես կը հաւատամ թէ այլեւս արիւնահեղութիւն պիտի չըլլայ: Ես կը հաւատամ թէ աշխարհակալութիւնը մահամերձ է. Ֆրանսա եւ Սպանիա պէտք է ընդունին այս իրողութիւնը: Եթէ ֆրանսական միութիւնը նշանակէր ազատ գինակցութիւն անկախ պետութեանց, ես վերջինը պիտի ըլլայի զայն դատապարտող, պարզապէս անցեալի վրէժր լուծելու համար: Բայց ես այսօր կը տեսնեմ շատ մը արաբական եւ ասիական երկիրներ որոնք ազատագրուած են, իսկ Մարոքը՝ կը մնայ նոյն տիրապետութեան տակ ինչպէս 1926ին»:

Երբ յիշեցուցին Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան յարաճուն շահագրգռութիւնը Հիւս. Ափրիկէի մասին, Ապտ էլ Քէրիմ պատասխանեց.— «Ես կը հաւատամ թէ Իսլամը կրնայ մեզ փրկել թէ դրամատիրութենէն եւ թէ համայնավարութենէն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

200,000—300,000 ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ Անգլիա պիտի ընդունուին մինչեւ յառաջիկայ տարի, համաձայն պաշտօնական զեկոյցի մը:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ երեսփ. ժողովին ատենապետը, Պէլա Վարկա, որ նոյնպէս իբրեւ դաւադիր՝ ամբաստանուած էր խորհրդային իշխանութեանց կողմէ, յաջողեցաւ փախչիլ եւ ապաստանիլ Աւստրիոյ ամերիկեան շրջանը: Այս երկրորդ փախստականն է (առաջինը՝ վարչապետը):— Ջօր. Մարշըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, հրամայեց ջնջել Հունգարիոյ յատկացուած 30 միլիոն տոլար վարկին մնացեալ կէսը, 15 միլիոն, իբրեւ բողոք Ռուսերու ոտնձգութեան դէմ:

20.000 ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆԵՐ վարդուած են Ֆրանսայի կողմէ, կ'ըսէ Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա»: Յօդուածագիրը, հիւելով կ'ըսէ թէ Ֆրանսա Խ. Միութեան յանձնեց 676 քաղաքացիներ, բայց կը շարունակէ պահել ուրիշ 12.000 հոգի, Աւստրիոյ ֆրանսական շրջանին մէջ: Ասկէ զատ, 8000 խորհրդային քաղաքացիներ կը գտնուին Ֆրանսա, բաժնուած՝ ռազմագերիներու, Օտար Լեգէոնի, հողագործութեան եւ ճարտարագործութեան մէջ: Եւ ինչ որ աւելի գրգռիչ է — միշտ յօդուածագրին յայտարարութեամբ — բանակցութիւններ կը կատարուին ամերիկեան եւ անգլիական իշխանութեանց հետ, 300.000 տարագիրներ փոխադրելու համար Ֆրանսա: Յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ Աւստրիոյ ֆրանսական իշխանութիւնները թշնամական քարոզութիւններ կատարել կու տան խորհրդային քաղաքացիներուն մէջ եւ կեղծ թուղթեր կը շինեն, զանոնք դարձնելով ռումանացի, թուրք եւ կամ անհայրենիք Ռուս եւն.:

ՏԱՔԸ ՆՈՅՆ ՍԱՍՏԿՈՒԹԵԱՄԲ կը շարունակուի Փարիզի մէջ, անցեալ շաբթուընէ ի վեր: Առջի օր մինչեւ 33 աստիճան էր շուքի մէջ, անշնչելի դարձնելով մթնոլորտը: Շատ աւելի տաք է ուրիշ քաղաքներու մէջ, իսկ բաղդատաբար տանելի՝ Միջերկրականի ափերուն վրայ: Լոնտոն այսքան տաք չէր տեսած 91 տարիէ ի վեր:

ՋԳՈՒՇԱՑԷՔ.— Հազարաւորներ ջուրը կը նետուին զովանալու համար, բայց արկածներն ալ յաճախադէպ են: Միայն կիրակի օր ինը հոգի խեղդուեցան Փարիզի շրջակայ գետերուն մէջ, իսկ Բշ. օր վեց հոգի՝ գաւառի մէջ: Զուշութիւն, հայ երիտասարդներ եւ ծնողներ: Փարիզի գետերը նոյնքան լպրծուն են որքան փողոցները:

ՖՐԷՆԻ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ կամաւոր ծոմ պահողներու թիւը հասած է 1500ի:

ԳԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ երկրորդ անգամ ըլլալով փախաւ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի, 1945ի քրտական ապստամբութեան վարիչը, որ վերջերս մահուան դատապարտուած էր, ի բացակայութեան: Կը կարծուի թէ Իրան է, Ատրպատականի լեռներուն մէջ եւ կամ Ռուսիա ապաստանած:

ԻՐԱՆ 30 միլիոն տոլար պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն, իր բանակը արդիացնելու եւ ռազմական պիտոյքներ գնելու համար (հրասայլ, օդանաւ, համազգեստ, կօշիկ եւն.):

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Յակոբեան եւ զաւակները, Յակոբ, Արմենուհի, Բարունակ եւ Արշալոյս, Տէր եւ Տիկին Եսայի Մխիթարեան եւ զաւակները՝ Սարգիս, Ժորժ եւ Ենահիտ, սրտի խորունկ կսկիծով կը յայտնեն դառնաղէտ մահը իրենց հօր, մեծ հօր, աներ հօր

Պ. ՂԱԶԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

(Ախլաթի Ոզակ գիւղացի)

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր 4 Յունիս առաւօտեան ժամը 8.30ին, իր բնակարանը, 17 rue de Paris, Gentilly, մարմինը պիտի ամփոփուի Ժանթիյի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ ոչ ոքի ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի իբր այդ ընդունիլ ներկայս:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ օդափոխութեան կայանի երախաներու արձանագրութեան համար դիմել Տիկին ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԻ, 5 rue Mayran, Paris (9), Tél. Tru. 27-35:

ՎԻԷՆ.— ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 32ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ.

Կը տօնուի Յունիս 7ին շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Cercle Catholique սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Վասպուրականցիներէ կազմուած յանձնախումբի մը:

Կը խօսին հայրենակիցներ ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ (Փարիզէն), եւ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (Վալանսէն): Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ՔԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ կը փութայ ծանուցանել Տէսինի եւ շրջանի՝ բոլոր հայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի 8 Յունիս առաւօտեան ժամը 8.30ին, Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ օծման քառասունքին առթիւ:

SANA PETIT ARBOISի հայ հիւանդները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Ֆր. Կապոյտ Խաչին որ իրենց տրամադրած էր 5 հատոր նոր գիրքեր:— Ս. Հայրապետեան

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տէսինէն Այրի Տիկին Համասփիւռ Ժամկոչեան՝ իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Սրբուհի եւ Պ. Յակոբ Յակոբեաններուն, իրենց զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն եւ եղբօր՝ ՇԱՀԷՆ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ մահուան առթիւ (Մարսէյլ):

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՐԱՖՖԻ խումբի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Société Savantesի սրահը: Կը խօսի Օր. Գեղարփի Տէր Մելքոնեան (Պէյրութ): Նիւթ՝ Սուրիա - Լիբանանի նոր սերունդը»:

ԻՍԻԻ «ԶԱՒԱՐԵԱՆ» կոմիտէի ժողովը՝ այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ընկեր Ազատի սրահը:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ, Յունիս 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սէն Շամոնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին:

Յունիս 9ին, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին:

Յունիս 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Վիէնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը: Սիրով կը հրաւիրուին Կապոյտ Խաչի սանուհիները:

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

8 Յունիս, կիրակի ժամը 15ին, Centre Marcelin Berthelot, 28bis, rue St. Dominique, métro Invalides:

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼ. ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Շնորհալի մասնակցութեամբ Օր. ՌԷԺԻՆԱ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ (Prix de Conservatoire):

Հայկ. հնչեակը կը նուագէ Սպենդիարեանէն, Կոմիտասէն եւ Բարխուդարեանէն: Կ'երգէ Պ. Մ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ (պաս), Պ. ԱՐԹՕ ՊԵՆՕՆ դաշնակ, եւ չքեղ պալէներ, Օր. ԱՎՆԱԹԱՄՕՎԻ ղեկավարութեամբ: Կ'երգէ նաեւ Տիկին ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ: Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ. «ԵԳԻՊՏԱՑԻ» ԿՈՄԻՏԷՆ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Ալէքսան Փանոսեանի իր կնոջ ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԱԿԱԹի դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՄԱՅԻՍ 28ի հանդէսին նկարագրութեան մէջ, երէկ, մոռցուած էր յիշել Պ. Յովսէփ Յովնանեանը, որ ընտիր կտորներ նուագեց թառի վրայ:

Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.— Իսի լէ Մուլինոյի համաթողաթի Վերաշինաց եւ Հայր. Միութիւնը իր անդրանիկ խնջոյքը կազմակերպած է 15 Յունիս, Պ. Սարգիս Եղիազարեանի սրահին մէջ: Նկատի ունենալ այս թուականը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Լեւոն Շիրինեանէ հազար ֆրանք Պրէվանի հիւանդներուն համար:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԿԱՐՕ ԵՐԱՄԵԱՆ հազար ֆր. կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի, տարաբախտ ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԱԿԱԹ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ 500 Ֆր. կը տրամադրէ Ռուսահայ շօֆէօր Պ. Ադրեանց, Պ. Վաչեանցի միջոցով: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Նիկողոսեան ընտանիքը, եւ Տէր եւ Տիկին Վահրամ Աղնաւուրեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որ ներկայ գտնուեցան ՏԻԿԻՆ ԱԳԱԳԻ ՀԱԼԷՊԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան, Մայիս 26ին:

ԾԱԽՈՒ Է Սիթրօէն, traction avant décapotable, 11 ձի, նոր մօթէօր: Դիմել «Յառաջ»ի:

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 5 JUIN 1947 Հինգշաբթի 5 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5051-Նոր շրջան թիւ 660 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԼԵԶՈՒՆԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՎԱՐԺՈՒԻՆ

Ամէն անգամ որ տօնակատարութիւն մը տեղի կ'ունենայ, կազմակերպիչները իրար կ'անցնին, բանախօս ճարելու համար։

Անշուշտ բոլորն ալ կ'ուզեն քաջ հռետորներ ։ Առ նուազն ծանօթ, հեղինակաւոր դէմքեր ։

Առանց վիճելու, բսենք անմիջապէս, որ այս քարեմիտները, ընկեր կամ քաղաքացի, կը մոռնան մէկ բան,— քանի կարչած մնան ծանօթ անուններու, այնքան պիտի ամայանայ հրապարակը։

Արդարեւ, քանի սփ մը տրամադրելի բանախօսներ գտնուին հրապարակին վրայ, մարդիկ պիտի չմտածեն յաջորդներու մասին։

Եւ այսպէս ամէն ասպարէզի մէջ։

Երբ առաջին Մեծ Պատերազմը վերջացաւ, ամբողջ սերունդ մը անհետացած էր։ Պարպուած էին շատ մը դիրքեր եւ ճրագով մարդ կը փնտռուէր ։

Հարկ եղաւ լարել բոլոր ուժերը, եւ լեցնել պակասները։ Ուրիշ խօսքով՝ նորեր հասցնել, ամէն ճակատի վրայ։

Լայն ասպարէզ՝ բոլոր ընդունակ տարրերուն առջեւ։ Ո՛վ որ քիչ – շատ յարմարութիւն ունէր, կը զգար թէ պարտաւոր է դիրք մը գրաւել։ Բազմապատկել իր ուժերը եւ գործել։ Նոյնիսկ ճառ խօսելու վարժուիլ ։

Կեանքը դադար չի ճանչնար։ Ոչ ալ գացողը ետ կը վերադառնայ։

Անդարմանելի, անփոխարինելի էր կորուստը։ Բայց, ի՞նչ օգուտ։ «Թէ լանք, թէ քալենք»։

Եւ քալեցին ողջ մնացողները ։

Ահաւասիկ անոնք են որ կը մաշին օտար ափերու վրայ, վերջին արտագաղթէն ի վեր։ Անոնց հետ ալ՝ Կովկասէն եւ ուրիշ վայրերէ արտասահման անցած տարրեր։

Արդ, անոնք ալ կը նօսրանան հետզհետէ։ Այստեղ եւ ամէն տեղ։

Միայն Ֆրանսայի վրայ աչք մը նետելով, կրնանք չափել կորուստը։ Ամէն ճակատի վրայ եւ բոլոր հոսանքներուն համար։

Անշուշտ մնացողները պիտի շարունակեն գործել։ Գրել, խօսիլ, տքնիլ։ Վառ պահել ճրագը, ինչպէս կ'ըսեն ։

Բայց, իմաստութի՞ւն է սպասել որ վերջին «հեղինակաւոր» ձայներն ալ մարին։

Ինչո՞ւ «շրջանաւարտներ» չհասցնել նաեւ ճարտասանական ճակատին վրայ, որ մեծ մասամբ յարմարութեան, համարձակութեան եւ վարժութեան խնդիր է։ Ի հարկէ, պաշար ունենալու պայմանով։

Օսմ. Սահմանադրութեան կարճատեւ շրջանին (1908—1914), շատեր ճառ խօսիլ սորվեցան, ճառեր լսելով, երբ հազիւ կրնային արտասանութիւն մը թոթովել դպրոցին մէջ։

Արտասահմանի մէջ, ո՞րքան ճառեր՝ 1921—22էն ի վեր։

Ինչո՞ւ պիտի չօգտուէին «կոչեցեալ»ները...

Բարեբախտաբար պատկերը այնքան ալ սեւ չէ։ Մեր գաղութէն մինչեւ Սուրիա - Լիբանան եւ այլուր։

Արդէն կը տեսնենք շատ մը նորեր՝ բեմերու վրայ։ Իրենց քաղաքին մէջ թէ դուրսը։

Մանաւանդ այս տարի, Մայիս 28ի տօնակատարութեան առթիւ, մենք եղբայրական խանդաղատանքով արձանագրեցինք խումբ մը երիտասարդ անուններ, Փարիզի թէ գաւառի մէջ։ (Հայաչատ շրջան մը նախագահ եւ բանախօս նշանակած էր երկու երիտասարդներ)։

Բացառիկ պարագաները կամ տեղական պահանջները մէկդի դնելով, մենք պիտի ուզէինք որ, օրինակ այս տարի Ծանասարի արշաւանքին 50ամեակը կամ Դաշնակցութեան Օրը տօնուած ատեն, բեմերուն վրայ տիրական դիրք բռնէին երիտասարդ բանախօսները,— անոնք որ թեւ կուտան 30էն 45։

Այնքան դժուա՞ր բան է տօնի մը, դէպքի մը իմաստը բացատրել ամփոփ, տաք շունչով մը ։ Առանց աւելորդ շարժուձեւեր կամ ճարտասանական մարզանքներ փորձելու։ Առանց բանդիտութիւն ծախելու կամ ջուրը պատէնվերհանելու։

Մանաւանդ որ, Դաշնակցականը արդէն խօսելու վարժութիւն կը ստանայ ընկերական ժողովներու մէջ ։

Դեռ ամէն բան չըսինք ։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՌԱՑՈ՞ՒՄ ԹԷ...

Տարիներ առաջ, այս տողերը գրողը Père Lachaise հանդիպելով, անձկութեամբ կը փնտռէր Անդրանիկի դամբարանը ։

Դամբարա՞ն, — Հողակոյտ մը, վրան՝ փայտէ խաչ, քանի մը տող արձանագրութեամբ։

Անձրեւն ու փոշին սրբած էին տառերը եւ հազիւ կարելի էր կարդալ անունը։

Անմիջապէս ազդանշան մը «Յառաջ»ի միջոցաւ, եւ հանգանակութիւն նախ Ֆրանսայի մէջ, ապա ի սփիւռս աշխարհի, պատշաճ դամբարան մը շինելու համար ։

Այդ ձեռնարկին կը պարտինք այսօրուան ձիաւոր շիրիմը,— շքեղ, բայց դժբախտաբար ո՛չ հարազատ։

Ամէն պարագայի մէջ, ամրակուռ յիշատակարան մըն է որ կրնայ հերոսին փառքը պատմել սերունդէ սերունդ։

Առջի օր, երբ մոռցուած, անհետ կորսուած հողակոյտերու մասին կը խօսէինք, իմացայ թէ Արմ. Շահ Մուրատեանի գերեզմանն ալ հողին հաւասարեր է արդէն։

— Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ, չէ՞ որ Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան Ամերիկայի կեդրոնը շօշափելի գումար մը հաւաքած էր, դամբարանի շինութեան համար։

— Ես ալ չեմ գիտեր։ Երեւի մոռցած են, եւ կամ թիւրիմացութիւն մը ծագած է։

— Ամէն պարագայի մէջ, խորապէս կսկծալի է այս պատմութիւնը։ Հայր. Միութեան Փարիզի վարչութեան կը մնայ անմիջապէս նամակ մը գրել եւ ստուգել խնդիրը։

Կը սպասենք։ Փարիզը չէ որ պիտի անճրկի, — Փարիզը որ մինչեւ այսօր ալ կը սարսռայ, երբ կը լսէ Մեծ երգիչին ձայնը, շատոնց մաշած սկաւառակներու վրայ։

ՎԱՀԷ

Մ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

La Volonté Socialiste, Վալմնի ընկերվարական շաբաթաթերթը, Մայիս 31ի թիւին մէջ, Ա. էջի վրայ հրատարակած է Միքայէլ Վարանդեանի նկարը, մահուան 13րդ տարեդարձին առթիւ, եւ քանի մը դնահատական տողեր։

Յօդուածագիրը, Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, որ այնքան զգայուն ճառ մը խօսեցաւ Մայիս 28ի առթիւ, ֆրանսերէն թէ հայերէն, մեր ողբացեալ ընկերը կը ներկայացնէ «իբրեւ սիրտը եւ ուղեղը հայկ. ընկերվարութեան։ Ան ապրեցաւ այդ խէքային համար, կատարեալ անշահախնդրութեամբ։ Հակառակորդներն ալ կը գնահատէին իր կատարեալ անկեղծութիւնը եւ ստեղծագործ միտքը։ Իր կեանքը եղաւ մեծ օրինակ մը կորովի եւ անձնուիրութեան՝ ի սպաս ընկերվարութեան։ Հերոս մըն է ան որ պայքարեցաւ անարդարութեան եւ անհաւասարութեան դէմ»։

Աղնիւ Ֆրանսուհին այս առթիւ մեր ողբացեալ ընկերը կը կոչէ «Հայ Ժոռէս»ը, անշուշտ փոխաբերաբար ։

ԱՊՏ ԷԼ ՔԵՐԻՄԻ փախուստը միշտ կը զբաղեցնէ Ֆրանսական կառավարութիւնը։ Փարիզ կանչուեցան Ռէպինիօնի (աքսորավայր) կառավարիչը եւ Գահիրէի Ֆրանսական դեսպանը, լրացուցիչ բացատրութիւններ տալու համար։ Եգիպտական մամուլը փառաբանելով Ապտ էլ Քէրիմը, փրփուր կը տեղայ Ֆրանսայի դէմ։ «Էլ Ահրամ» կը գրէ.— «Եգիպտոսի վարչապետը ուրիշ բան չէր կրնար ընել։ Ֆրանսայի վարչապետն անգամ նոյն բանը պիտի ընէր»։ «Էլ Մասրի» կը յայտարարէ.— «Եգիպտոս երջանիկ է, որովհետեւ իր Թագաւորը ասպնջականութիւն ընծայեց արաբ հերոսի մը, զայն փրկելով Ֆրանսայի կամայականութենէն»։ Ուրիշ թերթ մը կը պատմէ թէ խոլամ եղբայրները դեռ 1932ին որոշած էին աքսորավայրէն փախցնել Ապտ էլ Քէրիմը։

ՏԱՔԸ երէկ մեղմացաւ թեթեւօրէն։ Փարիզի մէջ օրական 1.700.000 քիլօ սառ կը ծախուի, մէկ շաբաթէ ի վեր։

ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍՄԱՆՈՂՆԵՐԸ դասադուլ պիտի յայտարարեն յունիս 6ին եւ 7ին, առանց հրապարակային ցոյցեր կատարելու ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Վարչապետը կ'ամբաստանէ կարմիրները

Բոլոր թերթերն ալ կը խոստովանին թէ երկիրը մատնուած է ծանր տագնապի մը, որ կրնայ աղէտի մը յանգիլ, եթէ այսպէս շարունակուին բանուորական խլրտումները, գործադուլները եւ ուրիշ ցոյցեր։ Ազգ. Ժողովին Գշ. օրուան նիստին մէջ, Պ. Ռամատիէ բացորոշապէս հաստատեց կացութեան ծանրութիւնը, եւ այս առթիւ ուղղակի ամբաստանեց համայնավարները։

Յտորեւ կ'ամփոփենք իր ճառը, որ միեւնոյն ատեն ազդարարութիւն մըն է։ Վիճաբանութիւնը բացաւ համայնավար երեսփոխան մը, էթիէն Ֆաժոն, խստօրէն քննադատելով կազի եւ ելեկտրականութեան գործարաններուն բռնագրաւման եւ պարտաւորիչ աշխատանքի հրամանը եւ դիտել տալով թէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը «դէպի աջ կը սահի»։ Այս առթիւ կ'ուզէր հարցապնդում ուղղել։ Վարչապետը ոտքի ելլելով, յայտարարեց, բուռն ծափերու մէջ։

— «Կառավարութիւնը չի կրնար ընդունիլ Պ. Ֆաժոնի առաջարկած հարցապնդումը։ Ամէն կողմէ, երբեմն արհեստակցական պահանջներու քօղին տակ, երբեմն բացէ ի բաց յարձակումի նշանախօսքեր կ'արձակուին հանրապետութեան եւ ժողովրդապետութեան դէմ։ Բանուորական կազմակերպութիւններ պահանջներ կը ներկայացնեն իրարու ետեւէ։ Կառավարութիւնը քննած է օրավարձերու խնդիրը եւ գտած է լուծում մը որ թէեւ անբաւական է բանուորներուն համար, բայց համեմատական է ազգին նիւթական կարողութեան հետ։ Մեր պարտականութիւնն է կշիռ մը հաստատել ցանկալիին եւ կարելիին միջեւ։ Եթէ կարելին անցնինք, ցանկալիին չէ որ պիտի հասնինք։ Մենք վճռած ենք խուսափիլ աղէտէն։ Անցեալ տարի աշխատավարձքի վրայ կատարուած յաւելումները տուին այնպիսի արդիւնքներ զոր չենք ուզեր կրկին տեսնել։ Ֆրանսայի տնտեսութեան ներկայ վիճակին մէջ եթէ կրկնենք այդ փորձը, յառաջիկային գայ աւելի արագ եւ ծանր անկում մը։ Մենք այդ վտանգը չենք ընդունիր ոչ ազգին, ոչ ալ բանուոր դասակարգին համար։ Անոնք որ կ'ուզեն այդ փորձանքին մատնել մէկը եւ միւսը, կամ չմոռցած են կիրքէ մը որ իրենց աչքէն կը ծածկէ իրականութիւնը, եւ կամ կ'ուզեն յառաջ բերել աղէտ մը որուն ծայրը չեմ գիտեր ի՛նչ արկածախնդրութիւն կը նշմարեն։ Մենք արկածախնդրութիւն չենք ուզեր ոչ մէկ, ոչ ալ միւս կողմէն։ Գործադուլներու թաւալում մը տեղի կ'ունենայ կարծես գաղտնի ղեկավարութեան մը տակ ։

Միշտ բանուորները եւ աւելի դժբախտները չեն որ գործադուլի կը մղուին։ Որքան գիտեմ, ելեկտրականութեան եւ կազի բանուորները սովորականէն շատ վար աշխատավարձք չունին։ Եթէ ես կը գնահատեմ իրենց աշխատանքը, պարտաւոր եմ ըսել թէ ամէնէն դժբախտները չեն անոնք։ Եւ երբ մարդիկ շահերու մասին կը խօսին, կը հարցնեմ թէ ո՛ր շահերու մասին է խօսքը ճարտարարուեստական գործունէութեան մը մէջ որ կը գտնուի ազգին ձեռքը։ Եթէ կ'ուզեն գործադուլ կազմակերպել ազգին շահուն դէմ, մենք թոյլ պիտի չտանք ։

Բայց գործադուլի ազդանշանները կը տարածուին ուրիշ ասպարէզներու մէջ ալ։ Կարգ մը կազմակերպութիւններ մղեցին առեւտրականները ամբողջ օր մը փակել իրենց խանութները։ Եւ գործակիցներն անգամ գործադուլ յայտարարած են Ֆրէնի բանտին մէջ (ծիծաղներ)։ Անշուշտ որեւէ գաւադրութիւն չկայ Ֆրէնի ծոմապահներուն եւ կազի եւ ելեկտրականութեան բանթողներուն միջեւ։ Բայց ամէն տեղ կը տեսնենք տեսակ մը դրոհ ժողովրդապետական հեղինակութեան դէմ։ Սահմանադրութիւնը ճշդած է մեր պարտականութիւնները։ Գործադուլը իրաւունք մըն է որ արձանագրուած է սահմանադրութեան մէջ եւ մենք դպած չենք անոր եւ պիտի չդպչինք։ Բայց կան կարգ մը պարագաներ որ կապ ունին ազգին կենսական շահերուն հետ»։

Այստեղ վարչապետը բացատրելով թէ ի՛նչ պարագաներու մէջ ստիպուեցան բացառիկ միջոցներու դիմել, աղօրիքներու գործադուլին առթիւ, խօսքը ուղղեց համայնավարներուն ։

— «Եթէ դուք իշխանութեան գլուխ ըլլայիք, մէկ երկվայրկեան իսկ պիտի չհանդուրժէիք այդպիսի կացութեան մը։ Արդէն կը լսեմ ձեր ճառերը Հանրապետութեան վնասարարներուն դէմ։ Բայց բանուորները լսեցին իմաստութեան ձայնը։ Այսօր, կը շարունակուի փուռերու գործադուլը, մէկ շաբթուան բանակցութիւններէ վերջ։ Ոմանք գործադուլ ուզեցին, բարձրացնելու համար տենդը երկրին մէջ։ Կը զգանք թէ կ'ուզեն ծանր, անըմբռնելի մթնոլորտ մը ստեղծել մեր շուրջը։ Գործարաններու բանուորները պատուիրակութիւններ կը ղրկեն Նախարարութեանց։ Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդներու կարգ մը անդամներ, որոնք որոշ կուսակցութեան մը կը պատկանին, կը փորձեն խցել վարչապետութեան գաւիթը։ Ցարձա –

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

Ի՞ՆՉ Է ԱՐԺԷՔ ՄԸ

Եթէ մինչեւ այսօր արտայայտուած կարծիքներու մերձեցում մը փորձենք, հասկնալու համար թէ, ինչո՞ւ եւ ո՞ր պարագային արժէք մը ձեւ կ'առնէ, պիտի տատամսինք, մեր առջեւ պարզուող ըմբռնումներու այլազանութեան մէջ, մեր ընտրանքը կատարելու: Սակայն մեր համոզումը պիտի չեշտուի այն իրողութեան վրայ որ, ամէն կարծիք, առանց երկդիմութեան նոյն կէտին վրայ կը կեդրոնանայ: Այսինքն թէ, արժէքը՝ արուեստին ամէնէն կարեւոր մասն է: Ուրեմն, ամէնուն համար ակնյայտ այս կէտը կը կազմէ լուսաւոր պատուհան մը՝ արուեստին ներքին՝ կենդանի ու բաբախուն մասին վրայ բացուած: Բանաստեղծութեան համար ալ, իբրեւ արուեստներուն վսեմը ու փստահելին, նոյնն է կացութիւնը:

Կարծուածին չափ դիւրին չէ սակայն խնդիրը լուծուած համարել: Կը մնայ այդ կէտը որոնել ու գտնել:

Անոր շուրջ, անտարակոյս, մեր մտքին մէջ թեւ պիտի առնեն կարգ մը մտածումներ: Պիտի ուղենք գիտնալ նախ թէ, իսկապէս ան գոյութիւն ունի՞: Կայո՞ւն է իր վիճակին մէջ, թէ ոչ ժամանակի ազդեցութեան տակ, ինչ ինչ ազդակներու ներգործութեամբ, կը պայծառանայ, կը լայննայ ու կը դառնայ հիւրընկալ դուռ մը լայնօրէն բաց, կենդանի ու լուսաշեղ աշխարհի մը վրայ: Եւ կամ նոյն գործօն ազդեցութիւններու տակ, հակառակը կը պատահի, ու առ յաւէտ կը գոցուի, մեռնողի մը աչքին պէս, լոյսէ ու կենդանութենէ զուրկ:

Մտածում մըն ալ ուրիշ ուղղութեամբ թէ, արժէքը իր լրացումին հասցնելու համար, ընթերցողը ի՞նչ դեր ունի, որքա՞ն մաս կը կազմէ անոր:

Արդ, կարելի է հետեւցնել որ, արուեստի գործի մը ամբողջական արժէքը որոշելու համար, պէտք է նախ անոր պարունակութեան բնոյթը ճշդել: Յետոյ անոր հաղորդական ուժը ու հմայքը վերլուծել:

Պարզ է թէ, առանց հաղորդականութեան — եւ այս կը թելադրէ ընթերցողի մը պէտքը — արժէք մը չամբողջանար: Որքան ծիծաղելի է ուրեմըն, կարգ մը գրողներու այն հակասական դաղափարը թէ երբեք պէտք չունին կարդացուելու ու կը գրեն միայն իրենց հաճոյքին համար:

Կայ սակայն երրորդ անձ մը որ իր ենթակայական վիճակէն դուրս կ'ելլէ դիտակցաբար, աշխատանոցին առարկայական նուրբ ու ճշդաչափ գործիքները կը ժողվէ, կը մօտենայ այդ պատուհանին, կը ջանայ բանալ փեղկերը լայնօրէն, ու կը սկսի աչքէ անցընել, ինչ որ կ'անցնի ու կը դառնայ, ներքին այդ կենդանի աշխարհին մէջ, ցաւի թէ երջանկութեան, կիրքի թէ արդարութեան, տգեղութեան թէ գեղեցիկին, գաճաճութեան թէ վսեմին ամբողջ համայնապատկերը իր ըմբռնողութեան մանրադիտակին տակ, զննութեան ենթարկելով: Անիկա քննադատն է, որուն իմացականանմխտելիպարզացումէն ու բնածին հոտառութենէն կախում ունի գաղտնի ու ամբարուած փորձառութիւնները ընդհանրացնել, անոնց բեղմնաւորութեան գետինը պատրաստել, լաւագոյն հունտերու ծիլը քաջալերելու համար:

Ահա երեք շատ կարեւոր իրողութիւններ որոնց վրայ խարսխած է, ստեղծագործութիւն մը ճանչնալու ու ըմբոշխնելու եւ կամ զայն վերլուծելու տեսակէտը: Թերեւս աւելի ճիշդ պիտի ըլլայ ըսել՝ իմ տեսակէտս:

Բանաստեղծութիւնն ալ, ուրիշ արուեստներու պէս եւ առաւելապէս, արժէքներ վերյիշեցնող շտեմարան մըն է: Հոն պիտի գտնենք փորձառութիւնը ամէն անոնց որոնք իրենց ներշնչուած վայրկեաններուն մէջ, ծնունդ տուած ու դրոշմած են, իրենց սրտին ու հոգիին ամէնէն բիւրեղացած ապրումները, ու որոնց հաղորդականութիւնը, զգայուն ու բծախնդիր հոգիներու համար, կը բանայ փորձառութիւններու վաւերական գաղտնիքները:

Ահա հասանք կէտ մը, ուր արդէն արժէքի մասին մեր փնտռած իմաստը կը ստուերագծուի, հոգ չէ թէ աղօտօրէն: Սակայն կրնանք ճշդել ու շեշտել անոր դիծերը հետեւեալ կարգով: (Ա) Արուեստի գործի մը պարունակութիւնը, այսինքն, հեղինակին հոն դրած՝ ապրուած փորձառութիւնը, նկատողութեան արժանի կամ ոչ: (Բ) Անոր հաղորդականութեան վարակիչ հանգամանքը՝ նոյն փորձառութիւնը ուրիշի մը վրայ վերապրեցնելու համար: (Գ) Քննադատին որոնած յատկութիւնը, որ թէեւ ուղղակի առնչութիւն չունի գործին էութեան հետ, սակայն անկախաբար կրած տպաւորութենէն, հոգեբանական աւելի լայն պեղումներ կ'ընէ, արժէքին բուն իսկ ստորճանորոշելու համար:

Այս կէտերը զարգացնելով, ընդլայնելով, պիտի կրնանք, կը յուսամ, մեր բուն հարցին գոհացուցիչ ու ընդունելի պատասխան մը գտնել:

Կը նախընտրեմ այս եղանակը, փոխանակ սահմանում մը տալու եւ անոր հպատակելով վերլուծումը շարունակելու: Արդէն սահմանումէ մը կը խուսափիմ երբ խնդիրը գիտական բնոյթ չունի: Կը խուսափիմ անոր համար որ դիւրին չէ կտրուկ, ամփոփ բացատրութիւն մը բանաձեւել, այնպէս որ, հոն գտնուի միայն այն ինչ որ հարցը կը ներկայացնէ իր էական հանգամանքներով: Կը համապատասխանէ այդ հարցին ամէն տեսակներուն իրարու նման եւ ոչ թէ այս կամ այն տեսակին, այնպէս բացատրութեան մը գոյութիւնը շեշտելու համար: Կարճ խօսքով, շրջապատել հարցը, դուրս ձգելու համար այն ինչ որ չպատկանիր իրեն:

Մինչդեռ մեր հարցը իր մէջ կը պարունակէ անհունի գիծեր ունեցող տարրեր, հետեւաբար, անկարելի աշխատանք, սահմանումի մը պայմանները լրացնելու:

(Ա) Ստեղծագործութեան մը առջեւ, յաջող կամ անյաջող, արուեստի որ ատրիճանին ալ պատկանի ան, մենք միշտ կը ջանանք թափանցել այդ ապրումին գրգիռը կազմող մթնոլորտին ու հոն տիրող պայմաններուն, այն յոյսով թէ, մեր երեւակայութեան բեմին վրայ պիտի կարենանք կենդանացնել ստեղծագործողը իր տիրական շարժումներուն մէջ, այսինքն իր ներաշխարհին թաւալումին մէջ, որպէսզի այդ մտերմական շփումին տակ, առաջադրուած փորձառութիւններէն վարակուելու համար, մեր տրամադրութիւնը մերկանայ իր կանխարգելիչ միջոցներէն: Ասիկա հոգեբանական մղում մըն է, գիտնալու ու նոյնալու համար այն գաղտնիքին որ հոն կը տիրէ: Եւ տարօրինակ է որ բնազդը մեզ հոն կ'առաջնորդէ, կեանքի իրադարձութիւններուն ճշմարիտ կարգուսարքը ճանչնալու համար: Որովհետեւ, գիտենք թէ, որեւէ մէկէն աւելի, բանաստեղծը՝ պատրաստ է գանոնք մեզ հաղորդելու իր հարազատ վերյիշումովը: Այս իսկ է, որ մենք կ'ըմբռնենք իբրեւ արժէք, ըլլայ այն անմիջմարելի, ըլլայ՝ հեղեղի նման յորդ ու տիրական: Որովհետեւ իր ներշնչումի վայրկեաններուն, վիճակ մը՝ որուն բնազանցական, բայց կ'ուզեմ չըսելու թեան, պատճանինը դեռ չեն ճշդուած, կեանքին փսխական տեսիլքը կը պարզուի անոր առջեւ, իր ամէն լուսածիր գոյներով եւ ստուերներու տխուր կամ [illegible]: Անիկա կը [illegible], կ'ապրի զանոնք: Կը [illegible] ամբողջութեամբ, յետոյ մեզ անոնց հաղորդակից ընելու համար: Ու մենք, պարզ էակներ, այդ փորձառութիւններով կը հարստանանք, կը լարուինք՝ կեանքի նոյն վսեմ նուագին ձայնակցելու համար: Այսպէս կը տեսնեմ ես արուեստի մը պարունակութիւնը: Այսպէս կ'ըմբռնեմ ես արժէք մը:

(Բ) Արժէք մը իր ամբողջութեան կը հասնի, — չեմ ուզեր ըսել կատարելութեան, հաղորդականութեան ուժովը ու հմայքովը: Ի հարկէ, նախ փորձառութիւն մը պէտք է գոյանայ, ուրիշի մը հաղորդուելէ առաջ: Արուեստները հաղորդականութեան գերագոյն ու գործօն միջոցները կը համարուին: Ուրեմն ճիշդ է այն կարծիքը թէ, արժէքի մը յատկանշական մասը կը կազմէ անոր հաղորդական ուժը ու հմայքը:

Սակայն, սխալ չի նշանակեր թէ, արուեստագէտը այդ ուղղութեամբ կ'աշխատի: Ընդհակառակը, այս կէտը շատ քիչ գինք կը հետաքրքրէ: Անոր առաջին ու միակ հոգն է դրոշմել իր գործին վրայ ճշգրիտ փորձառութիւն մը որ ներքին մղումէն կը ծնի, առանց նկատի ունենալու գնահատուելու հոգը: Յաճախ արուեստագէտին յաջողութիւնը այս անհատական ազատութեան մէջ կը բիւրեղանայ: Տարակոյս չկայ թէ, հոս մենք կը դըտնուինք հոգեբանական տարականոն երեւոյթի մը առջեւ, երբ հաղորդականութիւնը պայման կը սեպենք արժէքին, մինչդեռ արուեստագէտը զինք հեռու կը պահէ այդ գաղափարին ենթակայ ըլլալէ: Ու մենք տեսած ենք շատեր որոնք տուժած են շատ բան իրենց յաջողութենէն, երբ գնահատուելու մտատանջութիւնը մաս կազմած է իրենց ստեղծագործութեան երկունքին:

(Մնացեալը յաջորդով) ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՎԻԷՆՆԱՅԷՆ

Ուրախալի երեւոյթներ

ՎԻԷՆՆԱ, 17 Մայիս (Յառաջ). — Աւստրիոյ Հայկ. Միութիւնը շնորհիւ իր վարչութեան ժրաջան և գիտակից անդամներու, որոնց վերջերս նախագահ ընտրուեցաւ տաղանդաւոր գրագէտ Կոստան Զարեանի զաւակը՝ Վահէ Զարեան, իր առաջին տարին բոլորեց մեծ եռանդով եւ օգտակար գործունէութեամբ:

Բազմաթիւ եւ անվերջ են իր աշխատանքները եւ հոգերը: Կ'օգնէ նաեւ անոնց որոնք առեւտրական յանցանքով կը ձերբակալուին յաճախ եւ որոնք առանց իր միջամտութեան բանտարկուած պիտի մնային ամիսներով:

Միութիւնը ժամանակէ մը ի վեր կը կազմակերպէ կիսամսեայ երեկոյթներ, ուր կը խօսին փոխն ի փոխ գեղեցիկ եւ օգտակար նիւթերու շուրջ: Համեստ եւ հաճելի ժամանց, միեւնոյն ատեն առիթ մը իրարու քով գալու եւ պահ մը միասին ապրելու:

Ապրիլ 27ին Միութիւնը կատարեց 1915 Ապրիլ 11-24ի սգատօնը: Եկեղեցական բաժնէն՝ պատարագէն, հոգեհանգիստէն եւ քահանայի քարոզէն վերջ, խօսք առաւ վարչութեան անդամ, Տոքթ. Ա. Քարամանլեան եւ պարզեց այդ արհաւիրքին պատկերը: Եղան արտասանութիւններ մեր նահատակ գրագէտ — բանաստեղծներու գործերէն: Վերջացաւ սգահանդէսը, եւ այս առթիւ անգամ մը եւս բողոքներ լսուեցան մեր դահիճներու եւ անոնց ցարդ անպատիժ ձգողներու հասցէին:

Ա. Հ. Մ. Մայիս 14ի իրիկունը պատրաստած էր իր երկրորդ երեկոյթը: Ժամանակին լեցուած էր սրահը գաղութին ստուարմեծամասնութեամբ: Յատկապէս հրաւիրուած էին Ս. Միութեան քաղաքիս հիւպատոսին օգնականը, աւստրիական ոստիկանութեան խորհրդական եւ օտարականներու բաժնին պետը իր օգնականներով, Մխիթարեան վարդապետներէն Հ. Ն. Ակինեան եւ Հ. Գ. Տէր Պօղոսեան եւ ուրիշ օտար հիւրեր: Ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը, գեղեցիկ եւ յաջող էին երկսեռ երգչախումբին երգած կոմիտասեան եւ ուրիշ ընտիր կտորները, ղեկավարութեամբ Գ.Վ. Տիրկարեանի: Եղան մեներգներ, արտասանութիւններ Կովկասեան եւ եւրոպական պարեր եւն. եւն.: Ուտելիքի եւ խմելիքի այս տարապայման սղութեան օրերուն, Միութիւնը յաջողած էր դիւրամատչելի գիներով ճոխ պիւֆէ մը տրամադրել ներկաներուն:

Միութիւնը չունենալով հասոյթի որոշ աղբիւրներ, երբեմն այս օրինակ հանդէսներով կը յուսայ գործադրել իր օգտակար եւ գեղեցիկ ծրագիրները: Իսկ Վիէննայի հայ գաղութը երկար ժամանակէ ի վեր զրկուած ազգային մշակութային հանդէսներէ մեծ սիրայօժար կը մասնակցի եւ առատաձեռն է: Շատ գեղեցիկ էր տեսնել մէկ սրահի մէջ հաւաքուած - վաճառականը, ուսանողը, արհեստաւորը, գործաւորը, բոլո՛րը բոլո՛րը քով քովի, ուրախ եւ բարեացակամ, սիրով եւ համերաշխ: Երանի՛ թէ այս երեւոյթը տեսնէինք նաեւ սրահներէն դուրս:

Նորընտիր Գաղթ. վարչութիւնն ալ իր կարգին գործունէութեան նշաններ կը ցուցնէ: Կ'իմանամ թէ ձեռնարկներ կատարած է, քաղաքի յարմար մէկ մասին մէջ շէնք մը վարձելով եկեղեցիի վերածելու համար: Ոմանք ալ կը մտածեն կամ կ'երազեն նոր եկեղեցի մը շինել...

Լաւ եւ գեղեցիկ է թէ մտածել եւ թէ ձեռնարկել, «բայց լաւ է մինն առնել եւ զմիւսն չմոռանալ»: Ժամանակն է այլեւս որ Վիէննայի հայ գաղութը մտածէ ամենակարեւորը, — հիմնել մանկապարտէզ – ծաղկոց մը ուր հաւաքուին փոքրերը իրենց մայրենի լեզուն, իսկ օտար մայրերէ ծնած հայ զաւակներն ալ իրենց հայրենի լեզուն սորվելու: Ամէն տարի մատուռի հիմնարկութեան տարեդարձին, այսինքն շէնքի մը հինգերորդ յարկի սենեակները մատուռի համար վարձող, մեռած - գացած ազգայիններու հոգուն որքան օրհնութիւններ որ կ'ըլլան, կրկնապատիկը պիտի հասնի անոնց որ պիտի ձեռնարկեն ծաղկոց մը հիմնելու: Ինչպէս կ'ըսէ անմահն Խ. Աբովեան, «Մէկ աղքի պահողն էլ լեզուն ու հաւատը, եթէ սրանց էլ կորցնինք, վա՛յ են եկել ա մեր օրին»:

Մայիս 15ին, Համբարձման տօնին օրը Մխիթարեան վանքի եկեղեցիին մէջ, հայ եւ օտարազգի հաւատացեալներու ներկայութեան տեղի ունեցաւ Եկմալեան ձայնաւոր պատարագ: Պատարագիչն էր Աբբահայրը, Մեսրոպ արք. Հապօզեան, շրջապատուած մխիթարեան վարդապետներէ: Այս առթիւ վարդապետութեան աստիճան տուաւ սարկաւագ Կղեմէսին, որ իր կարգին իր առաջին պատարագը մատոյց նոյն ժամուն:

Վերջին պահուն ուրախութեամբ լսեցինք թէ Լինցի գաղթակայանի մէջ եղած մեր հայրենակիցները Նիւ Եորքի Հ. Բ. Ը. Մ.-է ստացած են 130 ուտելիքի ծրարներ (իրենց թիւին չափով), որուն իրաւամբ խիստ անհրաժեշտ պէտք ունէին: Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ հայ տարագիրները շատ կը նեղուին սնունդի պակասէն: Այս առթիւ ծանր պարտականութիւն մը կ'իյնայ առատ երկիրներու մէջ ապրող մեր հայրենակիցներուն կամ Բարեգործական մարմիններուն: Հայ ժողովուրդը վեհանձն է եւ անվարժ մուրալու, բայց իր լուռ համակերպութեան հետ ֆիզիքապէս կը տուժէ եւ կը ցամքի մանաւանդ աշխատաւոր դասակարգը, օրական 1200—1500 գոլով (քալորի):

ԳԱՂԹԱԿԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Arméniens, Peuple Tragique, (Etude Historique avec deux cartes hors-texte. Par Vazkène Aykouni (Վազգէն Այգունի): Beyrouth, 1945: Գին 100 Ֆրանք: Հասցէ — B. P. 26, Beyrouth (Liban):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ ալիւմինիումի հսկայ գործարանին շինութիւնները կը շարունակուին արագօրէն: Կը յուսան աւարտել մօտ ատենէն:

ՏԵՂԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ սպասարկութիւնը օրէ օր կ'ընդարձակէ իր արտադրութիւններուն որակն ու քանակը: Վերջին երկու ամիսներու ընթացքին բացուած են գլխարկի, կօշիկի ու պատրաստ հագուստներու նոր մասնաճիւղեր: Արտադրութիւնը այս տարի աւելցած է 60 առ հարիւր համեմատութեամբ: Կը պատրաստուին նաեւ այրերու եւ կիներու գլխարկներ, պատրաստ հագուստ:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆԻ, Արտաշատի, Կալինինոյի եւ ուրիշ շրջաններու հացահատիկներու, բամպակի եւ գետնախնձորի գարնանային ցանքը յաջողութեամբ աւարտած է: Ցանուած է նախատեսուածէն աւելի շատ քանակութեամբ ցորեն:

ՀԱՅԿՕՕՊԻ ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ բաժինը ընդարձակած է իր գործունէութիւնը, գոհացում տալու համար մայրաքաղաքի աշխատաւորութեան յաւրաճուն պահանջներուն: Բացուած են նոր խանութներ ու կրպակներ, ուր կարելի է գնել իւղ, պանիր, միս, երշիկ, հաւկիթ, մրգեղէն, խմորեղէն, ըմպելիներ: Խանութներէն մէկուն վարիչն ու սպասարկողներն են ներգաղթած հայրենակիցներ:

ՄԱՅԻՍ 1Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ Երեւանի եւ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, առեւտրական կազմակերպութիւնները վաճառքի հանած են մեծ քանակութեամբ ապրանք,— 15 թոն շաքարեղէն ու շոքոլա, 20 թոն շաքար, 13 թոն միս, 1.5 թոն իւղ, նոյն քանակութեամբ պանիր, 2 թոն հաստեայ (մաքարոնի), 17.000 տուփ պահածոյ, 10 թոն խմորեղէն եւ ուրիշ ապրանքներ:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍ ՏԱՐԻ կոլխոզներուն տրամադրած է մեծ վարկեր երկարատեւ պայմանաժամով: Գիւղատնտեսական դրամատունը արդէն յատկացուցած է աւելի քան չորս միլիոն ռուբլի անասնապահութեան, հինգ միլիոն ռուբլի ալ արհեստագիտական մշակութիւններու, 12000900 ռուբլի կոլխոզային գիւղատնտեսութիւններու ընդհանուր զարգացման համար: Կոլխոզներուն տրամադրուած է 65 միլիոն ռուբլիի երկարատեւ վարկ, ներգաղթողներու բնակարաններու շինութեան համար:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՏԱՆԸ մէջ բացուեցաւ, Ապրիլ 27ին, արտասահմանէն ներգաղթած հայ նկարիչներու գործերուն առաջին ցուցահանդէսը: Իրենց նկարները ցուցադրած են 14 նկարիչներ, 203 ստեղծագործութիւններով ,— իւղանկար, ջրանկար, քանդակ, փորագրութիւն, գծագրութիւն (կրաֆիգ) եւն:

Ցուցահանդէսին բացումը կատարած է Նկարիչներու Միութեան նախագահ՝ ժողովրդական նկարիչ Մ. Սարեան: Խօսք առած են նկարիչ Գ. Գիւրքճեան, ներգաղթող նկարիչներէն Գր. Ահարոնեան (Պուլկարիայէն), Բ. Վարդանեան, Արմինէ Պարոնեան եւ ուրիշներ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԻՒ 3 կօշիկի գործարանի վարպետ բանուորուհի Անգին Պետրոսեան, ամբողջ տարուան միջոցին կարելիք 7220 զոյգ կօշիկի երեսները (սայա) կարած վերջացուցած է Ապրիլ 28ին այսինքն նախատեսուած ժամկէտէն ութ ամիս եւ երեք օր շուտ:

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱՐԱՆ»ը որուն մէջ ներկայացուած պիտի ըլլան խորհրդային բոլոր հանրապետութիւններու պետական կառուցուածքը, վարչական բաժանմունքները, բնութիւնը, շինարարութիւնները եւ այլն, լոյս պիտի տեսնէ մինչեւ Հոկտեմբեր:

ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆԻ բարեզարդութեան համար՝ քաղաքին հրապարակին եւ կեդրոնական փողոցներուն երկու կողմեր տնկուած են ծառեր ու տունկեր:

ՄԱՅԻՍ 1Ի ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ մայրաքաղաքին եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ կազմակերպուած են մարզական մրցումներ՝ գնդախաղի, պասքէթ պօլի, վոլիպոլի, ինչպէս նաեւ ծանրութիւն վերցնելու, ըմբշամարտութիւն եւ ողիմպիական խաղեր:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ տուած թիւերուն համաձայն, մինչեւ Ապրիլ 25, Հայաստանի կոլխոզները կատարած են 157.394 հեկտար գարնանացան,— ցորեն 128.044 հեկտար, գետնախնձոր 9.753, բամպակ 6729, կտաւահատ 4580, ճակնդեղ 2761, միամեայ խոտաբոյսեր 1310 հեկտար: Նոյն ժամանակաշրջանին կատարուած է 106.349 հեքտար գարնանավար:

ՍՏԵՓԱՆԱՒԱՆԻ ձէթի եւ երշիկի արտադրութեան գործարանները մեծ յաջողութիւններ ունեցած են վերջերս:

Աշխատանքի լաւագոյն ցուցանիշները շահած են՝ ներգաղթող երշիկագործ Ա. Ագալմաղեան (որ գերակատարած է 190 տոկոսով) եւ Մ. Գալոյեան, ձէթի գործարանէն՝ 125 տոկոսով: Ծրագրուած է հիմնել նաեւ լիմոնատի գործարան մը, որուն կազմածները արդէն ստացուած են:

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ «Մ. Աբեղեան» գրականութեան բաժնին մէջ, Ապրիլ 21-23ին տեղի ունեցած է խորհրդային գրականութեան նուիրուած հարցերու չորրորդ նիստը: Առաջին նիստին ժողովը լսեց բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Ա. Ասատրեանի զեկուցումը, «Սովետահայ գրականութեան պատմութեան պատկերացման խնդիրները» նիւթին շուրջ: Երկրորդ օրուան ժողովին խօսած են էդ. Թոփչեան եւ Ս. Յարութիւնեան, «Սոցիալիստական ռէալիզմի մասին»: Վերջին նիստին խօսած են պրոֆ. Հ. Գիւլէքջօխեան եւ Ա. Կարինեան: Վիճաբանութեանց մասնակցած են Մամիկոնեան, Սիրաս, Կարինեան, Ե. Քոչար, Համբարձումեան, Վարդազարեան եւ ուրիշներ:

ԱԼԱՎԵՐՏԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ վիրաբոյժ Ա. Ջիլաւեան ճարտար գործողութեամբ մը վիրահատման ենթարկելով տիկնոջ մը արգանդը՝ դուրս հանած է ուռ մը, որ կը կշռէր 14 քիլօ: Հիւանդը երեք տարի է ստիպուած է եղեր քնանալ նստած վիճակի մէջ: Առողջացած է:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

ՇԱՎԻԼ.— Սիրելի «Յառաջ», հայրենասէր ու հաւատաւոր բազմութեամբ մը տօնեցինք մեր անկախութեան օրը, մեր ժամանակակից պատմութեան ամենամեծ տօնը: Անշուշտ ներկայ չէին վերջին ժամու «Հայաստանասէր»ները: Անոնց չէինք ալ սպասեր արդէն: Իրենց փառաւոր բացակայութեամբ կը փայլէին նաեւ մեր նորելուկ պոլիտիկոսները: Ի՞նչ փոյթ: Ներկայ Սոդոմգոմորեան կեանքին մէջ բարեբախտաբար դեռ ունինք «Տասը արդար»ները, որոնք կը փրկեն մեր հասարակութեան պատիւը, ունինք մեր նորահաս երիտասարդութիւնը որ շատ բարակը չի նայիր, երբ հարցը կը վերաբերի նուիրական յիշատակներ տօնելու: Ուրեմն տօնեցինք մեծ Օրը վայելուչ հանդիսաւորութեամբ, մեր սիրելի եռագոյնին հովանաւորութեան տակ:

Օրուան նախագահը, ընկեր Հրանտ Բալուեան բանալով հանդէսը, իրեն յատուկ խանդավառութեամբ զայն հասցուց իր վերջաւորութեան: Հայաստանի Հանրապետութեան անդրանիկ խորհրդարանի անդամ ընկեր Հայկ Սարգիսեան, ականատես վկայ մը մեր այդ փառաւոր օրերու պայքարներուն, մանրամասն ու պատմական փաստերով նկարագրեց պայքարին բոլոր դրուագները, մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը: Խօսեցաւ նմանապէս երիտասարդ ընկեր Ժիրայր Փալամուտեան, պատմական օրինակներ յիշելով եւ փառաբանելով «Մայիս 28»ի անկախութեան գաղափարը:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շավիլի խումբին կողմէ ուղերձ մը կարդաց Օր. Մառի Պետեան:

Գեղարուեստական բաժինը նոյնպէս անցաւ շատ հաճելի: Ողջ մնայ մեր Երիտասարդաց Միութիւնը, «Րաֆֆի»ն որ մեր երեսը ճերմակ կը հանէ: Ընկեր նախագահը զայն նմանցուց գեղեցիկ ծաղկեփունջի մը ու այդ ծաղկեփունջէն մէկիկ մէկիկ մեզի հրամցուց սիրուն ու անուշահոտ ծաղիկներ, Օրիորդներ, Աստղիկ Քէօսէեանը, Քնարիկ Օհանեանը, Լուիզ Յովհաննէսեանը, Մառի Սարգիսեանը եւ փոքրիկ Մառին, պարոններ Խորէն Մինասեանը ու Ժիրայր Թուրիկեանը:

Խմբերգներ ղեկավարութեամբ ընկեր Ս. Յովհաննէսեանի եւ վերջաւորութեան խմբապար մը հայկական տարազներով ու հայրենական երգերով, զոր այնքան յաջողութեամբ պատրաստած էր ընկեր Բ. Հայէչեան:

Ժամը 8էն վերջ սկսան եւրոպական պարերը եւ խնջոյքը, ու ահաւասիկ նոր անակնկալ մը: Յանկարծ սրահէն ներս կը մտնէ ընկեր Շաւարշ Միսաքեան խումբ մը ուղեկիցներով որոնց մէջ նաեւ «Գիւլիզարի» հեղինակը՝ Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան: Է՛հ, Շավիլցին առիթը կրնա՞ր փախցնել: Երկու սիրուն երգ մեր շնորհալի երգչուհիէն եւ քանի մը խանդավառ խօսքեր մեր երեք ընկերէն մեր տօնակատարութիւնը հասցուցին կատարելութեան: Կէս գիշերին իրաւ որ դժուարաւ բաժնուեցանք այդ ջերմիկ մթնոլորտէն:

Թղթակից

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

(Իր յոբելեանին առիթով)

Աշխատակցած է «Նաւասարդ»ին (Պուքրէշ), «Հայաստան»ին (Սոֆիա), «Հայրենիք»ին (1922էն 38 Ամերիկա), ու խմբագրած է Վահան Թէքէեանի, Կ. Զարեանի, Շ. Պէրպէրեանի ու Գ. Գավաֆեանի հետ «Բարձրավանք» ամսեայ գրական հանդէսը: Հոն է որ դուրս կուգայ իբրեւ անողորմ քննադատ հարթելով արտակարգ գլանով մը գրականութեան ճամբան, լրացնելու համար «Մեհեան»ին իր կէս ձգած հարթումները:

Նոր կազմուած հայ բեմին՝ որուն տիրական ոյժերն էին Տիկին Էլիզ Գովան, Ա. Շահխաթունի, Նշանեան եւ ուրիշ յայտնի դերասաններ), պահանջովը ան յանձն առաւ հեղինակել թատերական խաղեր: Այդ օրուան Գորքաուոներն ու Տրիլփիները տառապանքներ դարձած էին մեզի... ու դէմ մեր ճաշակին, կը խաթարէին մեր ցաւագար հասկացողութիւնը թատերական գրականութեան: 1921ի ամրան արձակուրդի օրերուն ան գնաց Պուլկարիա, ու լեռնանիստ գիւղի մը մէջ՝ տասնըհինգ օրուան մէջ գրեց երեք խաղեր: Անոնց մէկը լոյս է տեսած 1925ի Ազգային Հիւանդանոցի տարեցոյցին մէջ, երկրորդը, «Նոր պսակ»ը ներկայացուեցաւ 1922ին Պոլիս: Ներկայացման օրը (Դեկտեմբեր) ինքը հիւանդ էր ու պառկած իր տան մէջ, առաջին արարուածին իսկ՝ խանդավառութիւնը հասած էր իր գագաթնակէտին: Ինծի պաշտօն տրուեցաւ հեղինակը բերել բեմ: Առի ինքնաշարժ մը, հանեցի հիւանդը անկողինէն, ու բերի Սամաթիայէն Բերա: Տեսար էր, ուսանողները կ'ուզէին զինքը ուսամբարձ տանիլ բեմ, ելաւ բեմ, կը թուէր օտար մէկը, կը տառապէր ընդհանուր համակրանքէն, ծափերու ժխորէն: Յաջորդ օրը ընդդէմ այդ խանդավառութեան բոլոր Պոլսոյ թերթերը, բացի Վահան Թէքէեանէն, որ խանդավառ բառերով ողջունած էր խաղը, ու Գուրգէն Միխիթարեանէն որ վերապահութեամբ ընդունած էր զայն, գործադրեցին անկարելի, տմարդիգապալ մը: Օշական առաջին անգամ էր որ կը զգար խաժամուժին ոյժը՝ այսքան ընդարձակ, ու կազմակերպուած: Շաբաթներով՝ Պոլիս, կրնամ ըսել ամէն տուն, փողոցները, ժողովուրդը խօսեցաւ խաղի մասին, որ առնուած էր իրական կեանքէ յայտնի ու ծանօթ դէմքերու:

Այդ խաղին երրորդը, «Կրնքահայրը» դարձեալ իրական կեանքէ, կը մնայ անտիպ ու չէ ներկայացուած:

Այս դրուագը ցոյց կուտայ՝ Օշականը՝ իր ստեղծագործ թափին ինչպէս եւ իր կամքին պըրկութեանը մէջ: Գնահատանքի հանդէպ իր համեստութիւնը ու պարսաւանքի դէմ ալ իր անտարբերութիւնն ու անվրդով արհամարհանքը:

1922ին Օշական հրաւէր էր ստացած խորհրդային Հայաստանի ներկայացուցչութենէն, Երեւանի համալսարանի մէջ՝ արեւմտահայ գրականութեան դասախօսութեան: Նոյն հրաւէրը Կ. Զարեան ալ: Այս վերջինը գնաց ու թերեւս բարիք մը եղաւ այդ պարագան իր գրականութեան համար, թէեւ կործանեցաւ Զարեանի նիւթական ամբողջ ոյժը, բայց տուաւ մեզի իրաւ ու ազնուական գրական գործ մը, որ կը պարտի այդ հրաւէրին հետեւանքով ունեցած իր փորձառութեան: Օշական որ ապրած էր 1915—18ի Սարսափները, վախեր ունէր իր ներսը արմատացած: Քաղաքական տագնապը այդ արեւելքին՝ կը շարունակուէր աճիլ: Ռուսերը իրենց քաղաքացիական կռիւներուն մէջ խորասոյզ: Թուրքերը տիրական Հայաստանի կէսին, սահմանին, եւ ինքը իր գլխուն ունէր հիմա կին մը ու երկու զաւակներ, ու այդ մտավախութիւնով մերժեց հրաւէրը:

Նոր տագնապի օրեր էին, Իզմիրէն յունական բանակը ծով էր թափուած, քէմալական ուժերու կողմէ, պաշարման օղակը սեղմուած էր Պրուսայի եւ Էսկիշէհիրի շուրջ: Բանակի հրամանատարութիւնը փոխադրուած էր Կէմլէյիկ ծովեզերեայ քաղաքը: Նիկիոյ լիճի եզերքի հայ գիւղերը կրկին ձգուած էին իրենց բախտին, ընդհարումները քէմալական ասպատակային ուժերու հետ դարձած էին յաճախադէպ, գերադաս այդ ուժերուն դէմ պաշտպանուելու համար, ստիպուած էին պարպել շատ մը գիւղեր ու ցրուիլ զանազան ուղղութեամբ: Շատեր եկած հաւաքուած էին, Սէօլէօզ՝ Օշականի գիւղը, որ դիրքի տեսակէտով աւելի լաւ պաշտպանուած էր ու ունէր յարմարութիւն ինքնապաշտպանութեան համար: Ա՛ս ալ պաշարուեցաւ ու սկսան ճակատագրական կռիւները: Թշնամի ուժերը օրէ օր կը զօրանային՝ հարեւան թուրք գիւղերու մասնակցութեամբ: Մենք Օշականին հետ կը բնակէինք Պոլիս, անհաւասար ուժերու դէմ՝ մեր հայրենակիցներուն մղած այս պայքարին անտարբեր չէինք, ամէն փորձ կ'ընէինք անոնց հասցնելու համար զէթ քիչ մը փամփուշտ եւ ձեռնառումբ: Ինչպէս ըսի, Օշական՝ այդ օրերուն յանձնառութեան տակն էր գրեթէ Պոլսոյ բոլոր հայ երկրորդական վարժարաններու դասախօսութեան: Այդ բոլորին հասնելու համար իր կէս օրուան ճաշը կ'ընէր ճամբու ընթացքին պատառ մը բան կրծելով: Իմ գրասենեակս կը գտնուէր Բերայէն Մաքրի գիւղի ճամբուն վրայ: Կէս օրերը կը հանդիպէր ինծի, խորհրդակցելու համար օժանդակութեան գործի մասին: Գտանք ճարը Պոլիսէն մինչեւ Կէմլէյիկ փոխադրելու փամփուշտ եւ ռումբ, անկէ ալ գիւղ պիտի ղրկուէր մաքսանենգութեան եւ յելուզակային կեանքի վարժ մարդու մը միջոցաւ, լեռան ճամբով:

ԳԷՈՐԳ ՋԱՓՐԵԱՆ

կումները բազմապատկելով, մարդիկ կ'ուզեն վնասել կառավարութեան հեղինակութեան»:

Եւ, նորէն խօսքը ծայրայեղ ձախակողմին ուղղելով, Պ. Ռամատիէ շարունակեց.

— «Եթէ դուք մեծամասնութիւն ունիք, եթէ ձեր քաղաքականութիւնը մեծամասնութեան քաղաքականութիւնն է, թո՛ղ երկիրը եւ Ազգ. Ժողովը ըսեն: Գալով ինծի, ահա կը յայտարարեմ — եւ այստեղ եմ պաշտպանելու համար Հանրապետութիւնը, Հանրապետութեան հեղինակութիւնը: Մենք պիտի պաշտպանենք զայն: Եւ եթէ դպչիք մեզ, գիտցէք թէ Հանրապետութիւնն է որ կը զարնէք: Թող իմանայ բանուոր դասակարգը — այս պահուն Հանրապետութեան ճակատագրին հետ է որ կը խաղան: Անխոհեմութիւնները կամ խորամանկութիւնները չեն կրնար ծածկել ճշմարտութիւնը: Բանուոր դասակարգը պիտի լսէ իմ կոչս, ան պիտի գիտնայ թէ այն շարժումները որ տեղի կ'ունենան հոս ու հոն, արհեստակցական պատրուակներով, թաքուն եւ ծածկամիտ նպատակ մը կը հետապնդեն»:

Եզրակացնելով, Պ. Ռամատիէ մերժեց հարցապնդումը եւ ժողովը վստահութիւն յայտնեց ստուար մեծամասնութեամբ:

Գործադուլներու վիճակը

Հացթուխ բանուորներու գործադուլը պիտի վերջանար երէկ, որոշ զիջումներով: Վերահաստատուեցաւ հացի բաժնեչափը, 250 կրամ:

«Էսանս»ի բանուորները մերժեցին գործատէրերու նոր պայմանները: Կ'ըսուի թէ հազիւ մէկ երկու օրուան վառելանիւթ մնացած է ինքնաշարժներու եւ հանրակառքերու համար:

Մասնակի գործադուլները կը շարունակուին զանազան գործարաններու մէջ:

Փարիզի աղբահաւաքներն ալ գործադուլ հռչակած են: Իսկ ամէնէն ծանրը,— երկաթուղիներու բանուորները կը սպառնան ընդհ. գործադուլ յայտարարել: Կառ. տը Լիոնի եւ Վիլնէօվ Սէն Ժորժի կայարաններուն մէջ 4500—6000 բանուորներ դադրեցուցին աշխատանքը: Վարչապետին միջամտութեան վրայ, ընդհ. գործադուլը յետաձգուեցաւ:

Առջի օր ալ մետաղագործական հաստատութեանց բանուորներէն 250 հոգի ցոյց մը կատարեցին վարչապետարանին առջեւ, հաց պահանջելով:

Կարգ մը բանգէտներ կը կարծեն թէ համայնավարները ուժ պիտի տան ընդհ. գործադուլի մը, բայց կը վախնան որ զօր. տը Կոլ կ'օգտուի առիթէն, իշխանութեան գլուխ անցնելու համար: Նոյն աղբիւրին համաձայն, ուրիշ պարագայ մըն ալ մտածել կուտայ համայնավարներուն,— Բանուորներու Ազգ. Դաշնակցութիւնը, (C. N. T.) որ կազմուած է սենտիքայականներէ եւ թրոցքիականներէ, հետզհետէ կը զօրանայ: Մէկ տարի առաջ ունէր 600 անդամ, այսօր կը հաշուէ 120.000: Ցորչափ այս կազմակերպութիւնը կը գործէ, համայնավարները չեն կրնար ծայրայեղ ձախ համարուիլ եւ իբր այդ ազդել օրուան քաղաքականութեան վրայ:

★ Վարչապետութեան դրասենեակէն հաղորդուած զեկոյցի մը համաձայն, Պ. Ռամատիէ անձամբ հերքած է այն զրոյցները թէ ֆրանքը նորէն պիտի արժեզրկուի: Վերջին արժեզրկումը տեղի ունեցաւ 1946 յունուարին:

Հնդկաստան անկախ

(ՀԻՆՏՈՒՍՏԱՆ ԵՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆ)

Երկար եւ տքնաջան բանակցութիւններէ վերջ, Հնդկաստան կատարեալ անկախութիւն պիտի ստանայ, բաժնուելով երկու մասի,— Հինտուստան (Հնդիկներ) եւ Փաքիստան (Իսլամներ): Երկու ազգերն ալ հաւանութիւն յայտնեցին բրիտանական ծրագրին: Նոր կարգուսարքը պիտի սկսի յառաջիկայ օգոստոսին: Փոխանցման շրջանին համար, երկու նորազատ պետութիւնները պիտի ունենան կուսակալներ, իբրեւ ուղղակի ներկայացուցիչները Անգլիոյ թագաւորին: Խորհրդարանին կողմէ քուէարկուած օրէնք մը պիտի վաւերացնէ անկախութեան յայտարարութիւնը: Երկու պետութիւնները կրնան մաս կազմել բրիտանական համարակապետութեան, եթէ կ'ուզեն, այսինքն դառնալ գաղթապետութիւններ, ինչպէս Քանատան, Աւստրալիան եւն.: Անոնք իրաւունք ունին իրենց դեսպանները նշանակելու, առեւտրական դաշնագիրներ կնքելու, ազգ. պաշտպանութիւնը կազմակերպելու եւայլն:

Կարճ խօսքով, արմատական փոփոխութիւն մըն է որ կը կատարուի բրիտանական աշխարհավարութեան մէջ, դարաւոր տիրապետութենէ մը վերջ: Չորս հարիւր միլիոն ժողովուրդի ճակատագիրն է որ կը տնօրինուի, վերջապէս:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ կացութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ Մ. Նահանգներուն մէջ: Վանտէնպէրկ, ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին նախագահը, խօսելով ծերակոյտին առջեւ, յայտարարեց թէ պոլշեւիկներու ոտնձգութիւնը «յաղթանակ մըն է դաւաճանութեամբ, որ կրնայ անհրաժեշտ դարձնել Միացեալ Ազգերուն միջամտութիւնը»:

Մայիս 28ը կը տօնուի

ԳՈՄՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Նարաշէն գալըրց – սրահին մէջ.

×

ԳԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի, ՅՈՒՆԻՍ 15ԻՆ, կիրակի կէսօրէ վերջ, մինչեւ կէս գիշեր, Bourg la Reine, քաղաքապետական սրահին մէջ:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ եւ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ:

Տր. Կապոյտ Խաչի Օրը

8 Յունիս, կիրակի ժամը 15ին, Centre Marcelin Berthelot, 28bis, rue St. Dominique, métro Invalides:

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼ. ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Շնորհալի մասնակցութեամբ Օր. ՌԷԺԻՆԱ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ (Prix de Conservatoire):

Հայկ. հնգեակը կը նուագէ Սպենդիարեանէն, Կոմիտասէն եւ Բարխուդարեանէն: Կ'երգէ Պ. Մ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ (պաս), Պ. ԱՐՓՕ ՊԵՆՕՆ դաշնակ, եւ չէքող պալէներ, Օր. ԱՎՆԱԹԱՄՕՎԻ ղեկավարութեամբ: Կ'երգէ նաեւ Տիկին ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ: Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ — ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 32ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ.

Կը տօնուի Յունիս 7ին շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Cercle Catholique սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Վասպուրականցիներէ կազմուած յանձնախումբի մը:

Կը խօսին հայրենակիցներ ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ (Փարիզէն), եւ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (Վալանսէն): Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ԳԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ կը փութայ ծանուցանել Տէսինի եւ շրջանի բոլոր հայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի 8 Յունիս առաւօտեան ժամը 8.30ին, Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ օծման քառասունքին առթիւ:

10 ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ կը տրուին Théâtre Melingueի մէջ (11 rue Melingue, métro Pyrénées), Յունիս 4էն 12, (բացի երկուշաբթիէն) C. A. Pagetի «ԵՐՋԱՆԻԿ ՕՐԵՐԸ», (Les Jours Heureux), դերակատարներէն մէկն է Յովսէփ Ուզունեանի որդին Ժ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ:

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Փարիզի Առաքելական Ուղղափառ Հայոց Կրօն. ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ, կիրակի 8 Յունիս, ժամը 3ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Օրակարգն է.— 1. Ընթերցում եւ վաւերացում նախորդ ընդհ. ժողովներու ատենագրութիւններու: 2.— Վարչութեան տեղեկագրի ընթերցում: 3.— Հաշուեքննիչ Յանձնաժողովի տեղեկագրի ընթերցում: 4.— Արեւմտեան Եւրոպայի Թեմական կազմակերպութեան հարց: 5.— Օրակարգի խնդիրներու քննութենէն եւ վիճաբանութենէն ետք, ըստ հիմնական կանոնագրի, պիտի կատարուի վարչութեան պաշտօնէ դադրած 9 անդամներու տեղ նոր անդամներու ընտրութիւն: Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն՝ որ հաճին անձամբ ներկայ ըլլալ սոյն ընդհ. ժողովին եւ կատարեն իրենց եկեղեցասիրական պարտականութիւնը: — Դիւան վարչութեան

ԲՈԼՈՐ ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՊԱՂՏԱՏ, 18 Մայիս — «ԵՐԶՆԿԱ» գործիս տպագրութիւնը վերջանալու վրայ է:

Այսու կը խնդրեմ մեր բոլոր ՎԵՐԱՊՐՈՂ հայրենակիցներէն, որ իրենց գտնուած վայրերու մէջ ի մի հաւաքուելով՝ նկարուին եւ իրենց խմբանկարները ղրկեն Եգիպտոս, հայրենակից Գ. Լազեանի հասցէին (Mr. K. Lazian, P. B. 868, Caire, Egypte) գրքի վերջին մասին մէջ լոյս տեսնելու համար:

Խմբանկարներուն ետեւը, կամ առանձին թուղթի վրայ նշանակելու է, իւրաքանչիւր նկարուողի անունը, ազգանունը եւ որտեղացի ըլլալը, Երզնկայի քաղաքէն՝ թէ գիւղերէն եւ որ գիւղէն:

Խիստ փափաքելի է, որ ոչ մէկ շրջան եւ ոչ մէկ հայրենակից դուրս մնայ այս ձեռնարկէն, որ գեղեցիկ յիշատակ մը պիտի ըլլայ մեր ապագայ սերունդին ու պատմութեան համար:

Այն տեղերը ուր Հայր. Միութիւններ չունինք, կը խնդրուի, որ ձեռներէց հայրենակիցներ իրենք ձեռնարկեն այս գործին եւ ջանան օր առաջ, ԱՄԷՆԷՆ ՈՒՇԸ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍԻ 20 իրենց շրջանի հայրենակիցներու խմբանկարը հասցնել Եգիպտոս:

Գ. ՍԻՒՐՄԷՆԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին, Société Savantesի սրահը: Կը խօսի Օր. Գեղարփի Տէր Մելքոնեան (Պէյրութ): Նիւթ՝ Սուրիա – Լիբանանի նոր սերունդը»:

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի եւ Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ, Յունիս 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սէն Շամոնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին:

Յունիս 9ին, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին:

Յունիս 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Վիէնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը: Սիրով կը հրաւիրուին Կապոյտ Խաչի սանուհիները:

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ (Մարսէյլ) Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Բ. ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 15ին, Studio Caumartin 19a rue Caumartin:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի, առաւօտեան ժամը ճիշդ 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ շարք մը խնդիրներ եւ զեկուցում: Նիւթը՝ Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութիւն (շար.):

Դաշտահանդէս

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓ. ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ցօգուտ Սեվրի Մուրատեան վարժարանի վերաշինութեան, 15 Յունիս ժամը 2էն 10: Սեվրի վարժարանի ընդարձակ պարտէզներուն մէջ, 26 rue Troyon, métro Pont de Sèvres:

Մարզահանդէս — բացօթեայ թատրոն եւ շարժապատկեր — երգ, աճպարարութիւն, «Գռօշէ, անռէժիւդռէ», պար, նուագ, դաշտային հաճելի խաղեր, ժամանցներ եւ անակնկալներ:

Այլազան եւ ճոխ պիւֆէ, գոհացում տալու համար ներկաներու պահանջին: Ոչ մէկ հանգանակութիւն կամ աճուրդ:

Սեղանները կանխաւ ապահովեցէք հետեւեալ վայրերէն.— Ալէմշահ 19a rue Caumartin, Opéra, **Heratchian**, 6 rue Lamartine, Cadet, **Saradjian**(18 rue Melingue, Belleville եւ Տարօնեան 115 rue d'Aboukir:

Ուշադրութիւն.— Պահեցէք ձեր մուտքի տոմսերը որոնց թիւերը կրնան մեծարժէք նուէրներու արժանանալ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Տաղաւարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն որ այս կիրակի, Յունիս 8, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց զաւկին եւ եղբօր՝ ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՋԱՏԸՐՃԵԱՆԻ (Տաղաւարեան) հոգւոյն Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

1.— Նախկին Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Յունիս 8ին, կիրակի, ժամը 14ին, Sociétés Savantesի D սրահին մէջ, 28 rue Serpente, Paris (6): Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

2.— Անհրաժեշտ է նաեւ որ ունենանք պատերազմի բոլոր հայ զոհերուն ճիշդ թիւը: Կրկին ու կրկին կը դիմենք բոլոր զոհերու ընտանիքներուն, բարեկամներուն եւ ծանօթներուն խնդրելով որ բարեհաճին պատասխանել հետեւեալ հարցարանին եւ զայն ղրկել՝ Association des A. C. Arméniens, 31, rue St. Lazare, Paris (9): 1.— Անունը, 2.— Մականունը, 3.— Ծննդավայրը, 4.— Ծննդեան թուականը, 5.— Զօրամասը, 6.— Մահուան տեղը, 7.— Մահուան պատճառը, 8.— Մահուան թուականը:

Վարչութիւն

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր., Արտաս. 10 Տօ.

Vendredi 6 JUIN 1947 Ուրբաթ 6 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5052-Նոր շրջան թիւ 661 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱԳԱՑՈՒՄ

Մէկ ձեռքը Աւետարան, միւս ձեռքը տոլար, Ամերիկան հետզհետէ կը տեղաւորուի Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։ Անկէ սրընթաց քայլ կը սպասուէր ։

Եւ օրէ օր կ'ընդարձակուի ճակատը։

Արդէն գետին շահած եւ մենաշնորհներ ապահոված Արաբիոյ, Սուրիա – Լիբանանի եւ Իրանի մէջ, այժմ իր հովանաւորութեան տակ առած է աւանդական Թուրքիան՝ բարոյապէս թէ նիւթապէս։

Շաբաթս Անգարա հասած է ամերիկեան առաջին պատուիրակութիւնը եւ անմիջապէս գործի ձեռնարկած, նախագահութեամբ զօրավարի մը ։

Ձեռնարկին կարեւորութիւնը հասկնալու համար, կը բաւէ ըսել թէ Թուրքիոյ Ապահովութեան Տեսչութիւնը արգիլած է որեւէ լուր հրատարակել, ամերիկեան պատուիրակութեան պաշտօններու եւ աշխատանքներու մասին։

Այս արգելքէն առաջ, կարգ մը տեղեկութիւններ հրատարակուեցան, որոնց համաձայն երկու պետութեանց զինուորական խորհրդակցութիւնները յանգած են բարեյաջող ելքի մը։ Երկու կողմերն ալ Թուրքիոյ պաշտպանութիւնը կը նկատեն Միջին Արեւելքի եւ արեւելեան Միջերկրականի խնդիր ։

Այս մտահոգութեամբ, ամերիկեան վարկերը ամէն բանէ առաջ պիտի գործածուին արդիացնելու թրքական բանակը։

Ուրեմն, զարկ պիտի տան երկաթուղիներու, նաւահանգիստներու եւ ճամբաներու շինութեան, ինչպէս եւ մեքենաշարժ ուժերու կազմակերպութեան, որպէսզի թրքական բանակը «թեթեւնայ», կարենայ աւելի ազատ եւ արագ շարժիլ մէկ սահմանագլուխէն միւսը։

Այսպէս Թուրքիան պիտի օժտուի բոլոր յարմարութիւններով, որպէսզի կարենայ դիմադրել, որեւէ արշաւանքի կամ նախայարձակման, ինչպէս կ'ըսեն հիմա, դիւանագիտօրէն ։

Անշուշտ այս թանկագին աջակցութեան շնորհիւ է որ, Թուրքիոյ վարիչները շատ աւելի վճռական լեզու մը կը գործածեն այսօր։

Անցեալ շաբթու առիթ ունեցանք զբաղելու Թուրքիոյ վարչապետին նոր յայտարարութեամբ, հիմնուելով «Տէյլի Մէյլ»ի տեղեկութեանց վրայ։

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ Րէճէպ Փէքէր այդ յայտարարութիւնն ըրած է ամերիկեան անթելի ընկերութեան թղթակցին, իբրեւ պատասխան անոր հարցումներուն։

Թուրքիոյ վարչապետը ջերմապէս կը մաղթէ որ վերահաստատուին բարի դրացնութեան յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ։

— «Մենք չունինք որեւէ պահանջ, մինչ Ռուսիա զիջումներ եւ հողեր կը պահանջէ։ Որպէսզի կարելի ըլլայ տեւական բարեկամութիւն հաստատել, Ռուսիա պէտք է ետ առնէ իր պահանջները, որոնք կը դպչին Թուրքիոյ գերիշխանութեան եւ հողային ամբողջութեան եւ նուազագոյն հիմք չունին պատմական, ցեղագրական կամ իրաւական տեսակէտով։ Ռուսեւթուրք յարաբերութիւնները կրնան վերահաստատուիլ նման 1919 — 20ի շրջանին, եթէ Ռուսիա ետ առնէ իր պահանջները, ոչ թէ անցողակի, այլ վերջնապէս»։

Րէճէպ Փէքէր չէ մոռցած է նաեւ թէ Թուրքիա «երբեք չի հաւանիր արբանեակ դառնալ», ոչ ալ տկարացնել Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն հետ հաստատուած սերտ բարեկամութիւնը, «ի սէր ռուսեւթուրք լաւագոյն համաձայնութեան մը» ։ Եւ կրկնած է նոյն յանկերգը ։

— Որ եւ է պարագայի տակ, Թուրքիա թիզ մը հող չի տար ու եւ է մէկուն, ոչ ալ կրնայ թոյլատրել որ խարիսխներ հաստատուին իր հողերուն վրայ»։

Ինչո՞ւ զարմանալ որ այսքան կարճ եւ կտրուկ վճիռներ կ'արձակէ Անգարան, երբ իր գլխուն վերեւ կը հսկեն Անգլոսաքսոնները, առատաձեռն օժանդակութիւններով, իսկ միւս ջիղը, իր անմիջական հարեւանը կը գոհանայ ջլամարտով ։

Արդարեւ, մինչ մէկը խարիսխներ կը պահանջէ ծանուցագիրներով, միւսները խարիսխներ կը յարդարեն թրքական ցամաքին եւ ծովերուն վրայ։ Կը զօրացնեն անոր ինքնապաշտպանութեան դիրքերը, զօրացնելու համար իրենց յենարաններն ու տիրապետութիւնը։

Զարմանալի «արեւելեան խնդիր»ն է որ դետին եւ բաժնեկից կը փոխէ։ Միշտ ի վնաս փոքր ժողովուրդներու ։

Շ.

Հրահանգներ գլխագիրներու գործածութեան մասին

ԽՄԲ.— «Ս. Հայաստան» օրաթերթի 1947 Ապրիլ 25 թուակիր թերթէն կ'արտատպենք հետեւեալ հրահանգը, մեր ուղղագրութեամբ.—

Վերջերս Հայկական ՍՍՌ Լուսաւորութեան Մինիստրութեան առընթեր Տերմինաբանական կոմիտէն քննութեան առաւ մեծատառերի գործածութեան հարցը եւ սահմանեց մեծատառերի գործածութեան հետեւեալ նորմաները։

Մեծատառով են սկսւում՝ 1.Անկախ նախադասութիւնը, օրինակ՝ Գիւղացի Համբոյի տունը կռիւ էր ընկել։ 2. Ուրիշի ուղղակի խօսքը, երբ նա առնւում է չակերտների մէջ .

Օրինակ՝ Մեսրոպն ասաց. «Ի զուր ժամանակ չպէտք է կորցնել, պէտք է սկսել պարապմունքը»։

3. Ոտանաւորի իւրաքանչիւր տողը, օրինակ՝
«Հէյ ջան, հայրենիք, ինչքան սիրուն ես,
Սարերդ կորած երկնի մուժի մէջ»։

4. Երկրորդ դէմքի դերանունը, որպէս քաղաքավարական ձեւ, օրինակ՝
Ստացայ Ձեր նամակը։

5. Գրքերի վերնագրերը, օրինակ՝
Նար – Դոսի «Մահը» վէպը։

6. Չակերտների մէջ առնուած արտադրական, արտելային եւայլ հաստատութիւնների անունները, օրինակ՝ «Դէպի Կոմունա» արտել, «Արշալոյս» կոլտնտեսութիւն եւն.։

7. Անձնանունները, հայրանունները եւ ազգանունները, օրինակ՝
Գէորգ, Ցամիկ, Աշոտ Արամի Կարապետեան եւն.։

Ծանօթութիւն.— 1. Եթէ անձնանունների յոգնակին գործ է ածւում հասարակ իմաստով, սկըսւում է փոքրատառով, օրինակ՝ մենք այժմ ստախանովներ շատ ունենք։

Ծանօթութիւն.— 2. Եթէ անձնանունների յոգնակին նշանակում է տոհմ, ընտանիք կամ ամուսնական զոյգ, սկսւում է մեծատառով, օրինակ՝ այսօր մեզ մօտ հիւր էին Ցարութիւնեանները։ Սամուէլը Մանուկեաններից էր։

8. Բոլոր յատուկ անունները, ըստ որում յատուկ անուն են կոչւում միատարր առարկային տրւող անունը միւսներից տարբերելու համար։ Յատուկ անուններ են՝ անձնանունները, կենդանիներին տրւող անունները, պետութիւնների, երկրների, հիմնարկների, կազմակերպութիւնների, հաստատութիւնների եւ հասարակական միաւորումների անունները, նոյնպէս եւ հասարակական երեւոյթների անունները։

Ծանօթութիւն.— 1. Եթէ յատուկ անունը բաղադրեալ է, մեծատառով սկսւում է՝

ա) Լրացական կապակցութեան իւրաքանչիւր բառը, օրինակ՝ Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկաների Միութիւն, ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետ, ՀՍՍՌ Լուսաւորութեան Մինիստրութիւն, Երեւանի Ժողովրդական Կրթութեան Բաժին, Հայաստանի Կոմունիստական (բ) Պարտիայի Կենտրոնական Կոմիտէ, Սովետական Բանակ, Հայրենական Մեծ Պատերազմ, Երեւանի Պետական Մանկավարժական Ինստիտուտ եւն.։

բ) Սկզբնատառերով գրւող յապաւուած բաղադրեալ յատուկ անւան առաջին տառը, օրինակ՝ Ժողկրթբաժին, Երեւանի Պետհամալսարան եւն.։

Ծանօթութիւն.— 2. Եթէ բաղադրեալ յատուկ անւան լրացեալը աշխարհագրական հասարակ անուն է, մեծատառով սկսւում են լրացումները, իսկ լրացեալը սկսւում է փոքրատառով, օրինակ՝ Վերին լիճ, Սեւ ծով, Պարսից ծոց, Մեծ կամ Խաղաղ ովկիանոս։

Ծանօթութիւն.— 3. Եթէ լրացեալը յատուկ անուն է, մեծատառով սկսւում են եւ՛ լրացումը, եւ՛ լրացեալը, օրինակ՝ Մեծ Պարնի, Վերին Արտաշատ, Նոր Արաբկիր, Հին Յունաստան եւն.։

Ծանօթութիւն.— 4.Յատուկ անուններից կազմուած լեզուական արտայայտչականկապակցութիւնները սկսւում են փոքրատառով,օրինակ՝ աքիլլէսեան գարշապար, գորտեան հանգոյց, դամոկլեան սուր եւն.։

9. Տարեթիւ ցոյց տուող տառերը, օրինակ՝ Հայոց ՌՃՀ թուականին։

10. Տառերով արտայայտուած թուականները, օրինակ Խորենացի, գիրք Բ. գլուխ Գ. եւն.։

Ծանօթութիւն.— Գլխակարգութեան մէջ տողադաս թուականները գրել փոքրատառերով, օրինակ՝ Խորենացի Բ. դ (երկրորդ դրքի չորրորդ գլուխ)։

Մեծատառերի գործածութեան այս նորմաները պարտադիր են Հայկական ՍՍՌ գիտական եւ հասարակական բոլոր կազմակերպութիւնների համար ։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

Գործադուլ մը հազիւ վերջացած ուրիշ մը կը սկսի

Կառավարութիւնը լարած է իր բոլոր ուժերը, կասեցնելու համար գործադուլներու հոսանքը որ հետզհետէ կ'աճի։ Տագնապ մը հազիւ լուծուած, նոր մը կը սկսի, մէկը միւսէն ծանրակշիռ ։

Ինչպէս գրած էինք երէկ, Դշ. օր մասնակի գործադուլ հռչակեցին Կառ. տը Լիոնի եւ Վիլնէօվ Սէն Ժորժի կայարաններուն աշխատաւորները։ Իբրեւ հետեւանք, չկրցան մեկնիլ հեռաւոր գիծերու կառախումբերը, մեծ դժգոհութիւն պատճառելով ճամբորդներուն, մանաւանդ անոնց որ օդափոխութեան կ'երթային։ Մարդիկը հազիւ տեղաւորուած իրենց վակոններուն մէջ, ստուգիչ պաշտօնեան հաղորդեց թէ ճամբայ պիտի չելլեն դէպի Միջերկրական, Իտալիա, Զուիցերիա եւայլն գացող կառախումբերը։ Բնականաբար անհամ տեսարաններ պարզուեցան։ Գործադուլը սկսաւ ժամը 4.30ին։ Մասնաւորապէս ազդուած էին Արեւելեան ճեպընթացը եւ Փարիզ Ժընեւ, Փարիզ Պէռն ճեպընթացները։ Երեք հարիւր ուղեւորներ մէկ ժամ սպասեցին կայարանին մէջ։ Մօտաւոր արուարձաններու կառախումբերը կը բանէին սովորականին պէս։ Բարեբախտաբար կարճ տեւեց գործադուլը, ընդամէնը երեք ժամ, վերջանալով ժամը 7.30ին, շնորհիւ կառավարութեան միջամտութեան։ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարը, Պ. Ժիւլ Մոք, իր մօտ հրաւիրեց երկաթուղիներու պաշտօնէութեան ներկայացուցիչները, ելք մը գտնելու համար։ Նախարարը կը յուսար համաձայնութեան մը յանգիլ երէկ, հինգշաբթի։ Կառավարութիւնը որոշած է փորձել բոլոր հաշտարար միջոցները, վճռական միջոցներ ձեռք առնելէ առաջ, ինչպէս յայտարարեց վարչապետը։ «Բայց կարգ մը գործադուլներ, որոնք արտաւորուած են սպառնալիքներով եւ մարտակոչերով, կը դժուարացնեն բանակցութիւնները» ։

Ի՞նչ կը պահանջեն երկաթուղիներու բանուորները, ըսենք՝ ուղեւոր (շըմինօ).— 1. Բարելաւում պարենաւորման.— 2. Ամսական 5500 ֆրանքի հիմնական թոշակ մը, առանց հաշուելու հատուցումները եւ պարգեւները.— 3. Նոր դասաւորում պաշտօնէութեան, Յուլիս 1էն սկսեալ.— 4. Տարեկան պարգեւ բոլոր պաշտօնեաներուն եւ բանուորներուն։ Ներկայիս երկաթուղիներու հասարակ բանուորուհի մը կը ստանայ ժամական 27.50 ֆրանք, պարզ բանուոր մը՝ ամսական 4500, օգնական մը՝ 6000, բանուորը՝ 7500, հնոցպանը՝ 10—12.000, մեքենավարը՝ 12 հազար — 15.000 ։

ՄԻՒՍ ՃԱԿԱՏՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Հացթուխներու գործադուլը վերջացած կը համարուի, շնորհիւ աշխատանքի Նախարարին՝ Պ. Դ. Մայէրի միջամտութեան։ Բանուորները պիտի ստանան 7 առ հարիւր յաւելում, ինչպէս եւ 500 ֆրանքի կանխավճար մը, մինչեւ որ վերջնապէս ճշդուի աշխատավարձքը։ Փռապանները մերժած էին այս առաջարկները եւ բանուորները կը սպառնային վերսկսիլ գործադուլը, երբ Նախարարը միջամտեց, պարտադրելու համար կառավարութեան որոշումը։ Փռապանները իրենց վերջնական պատասխանը պիտի տային երէկ։

Փարիզի 12.000 սակաչարժներուն (թաքսի) կէսը անհետացած է հրապարակէն։ Քարիւղի բանուորներու գործադուլը չէ վերջացած տակաւին. — Ռընոյի բանուորները մէկ ժամ դադրեցուցին աշխատանքը Դշ. կէս օրէն վերջ, ժամական 10 ֆրանք պարգեւ եւ հաստատութեան վերատեսուչին պաշտօնանկութիւնը պահանջելով.— Պետական պաշտօնեաները կը սպառնան 24 ժամ գործադուլ յայտարարել յունիս 15էն առաջ.— Շինութեանց բանուորները աշխատանքը դադրեցուցին երէկ, ժամը 16ին, բայց պիտի վերսկսին այսօր ։ Վախ կայ որ մեթրոյի եւ հանրակառքի բանուորներն ալ գործադուլ յայտարարեն ։

Թերթերը կը հարցնեն թէ ո՛ւր պիտի յանգին այս խլրտումները, որոնք հիմնովին կը [illegible] երկրին տնտեսութիւնը ։

Վարչապետին վերջին ճառը, մարտակոչ մը կը համարուի, ուղղուած համայնավար կուսակցութեան, որպէսզի պարզէ իր քաղաքական ծրագիրները, փոխանակ կառավարութեան դէմ պայքար մղելու արհեստակցական-բանուորական քօղի տակ ։

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒՆԻ — Հ. ՎԱՀԱՆ ԱՒԳԵՐ

Ցաւով կ'իմանանք թէ անցեալ ապրիլի ընթացքին Վենետիկի մէջ վախճանած է Հ. Վահան Աւգեր, 72 տարեկան։ Մխիթարեան միաբանութեան, գիտնական անդամներէն էր եւ ունի զանազան հեղինակութիւններ ։

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

Ի՞ՆՉ Է ԱՐԺԷՔ ՄԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ցոյցուածքս մէջ տեղ մը, հարց կուտայի թէ, ընթերցողը ի՞նչ դեր ունի, որքա՞ն մաս կը կազմէ արժէքը իր լրացումին հասցնելու համար։ Ճիշդ է որ այս մէկը, պարզ դիտ մը իսկ չի բերեր, արուեստի գործին վրայ։ Սակայն, առանց անոր աջակցութեան արժէքը նշանակութիւն մը ըլլալէ կը դադրի։ Վասնզի ընթերցողը, միակ միջոցն է արուեստագէտին ապրած փորձառութիւնը վերապրեցնելու։ Փոքրիկ տարբերութեամբ մը, նոյնն է նաեւ հեղինակին դիրքը երբ կ'ուզէ վերստին ապրիլ իր փորձառութիւնը։ Ուրեմն, իր հարազատութեամբը կրկնուելու համար, հաղորդականութիւնը պէտք ունի արտաքին անձի մը յուզակցութեան։ Գործին մօտենալու համար, պայման է որ այդ անձը հոգեկան լաւագոյն տրամադրութեան մէջ գտնուի։ Ինչպէս որ բանաստեղծը ամէն ժամանակի համար բանաստեղծ չէ, նոյնպէս ալ ընթերցողը ամէն վայրկեան պատրաստ չէ գործ մը հասկնալու եւ ըմբռնելու։ Ո՛չ ալ քննադատը, միշտ վերլուծելու յայտնատեսութեան մէջ։ Ներշնչումի վայրկեաններ կան երեքին համար ալ։ Հակառակ պարագային՝ բանաստեղծը՝ կ'արտադրէ գէշ, ընթերցողը՝ չեզոք կամ շուարած է, իսկ քննադատը՝ շատախօսութեան նոպայի մը նշաւակ։ Ուրեմն, հաղորդականութիւնըհոգեկան որոշ վիճակ մըն է ու այդ վիճակին հարազատութեամբ փորձառութիւնը կրնայ կրկնուիլ լաւագոյն պայմաններու մէջ։

Ինչպէ՞ս պէտք է ըմբռնել կրկնութեան գաղափարը։ Բժշկութեան մէջ, նոյնաբուժութիւնը՝ խնծի տուած է այդ երեւոյթին լաւագոյն բացատրութիւնը։ Անիկա կը կայանայ,— նախապէս փորձուած փոքրիկ քանակութեամբ դեղեր տալ հիւանդին, որոնց առողջ մարմնի վրայ տուած ախտանիշները, ըսենք թունաւորումը, յար եւ նման են, բժշկուելիք հիւանդութեան ախտանիշերուն։ Մեր պարագային՝ նմանութեան եղրը կը կայանայ արժէքը՝ իբր ախտանիշ ընդունելու մէջ։ Այսինքն՝ արժէքը՝ պէտք է յառաջ բերէ նոյն փորձառութիւնը, ախտանիշը, իր ամբողջ ուժովը ու հմայքովը, ընթերցողին վրայ ճիշդ ինչպէս որ արուեստագէտը ապրած էր զայն ստեղծելու ժամանակ։

Այսպէս, այդ ուժին ու հմայքին համաձայն արժէքները կը ստանան իրենց աստիճանաւորումը։

գ) Արուեստներու հետ ամէնէն աւելի շփում ունեցող ու հոն արժէքներու խորութիւնը փնտռող անձը որ տակաւին կայ ու կը մնայ, քննադատն է։ Անոր մտածումներուն կեդրոնը գրաւուած է միշտ նոյն հոգով։ Անիկա նոյն մտատանջութեամբ կը մօտենայ մտքի պայծառատեսութեան, ինչպէս բժիշկը մարմնի առողջական վիճակին։ Անշուշտ շատ տարբեր եղանակներով եւ առողջական շատ նուրբ հասկացողութեամբ մը, այն համոզումով թէ պայծառ մտքի մը ազդեցութեան տակ միայն, արժէքը իր լրիւ արտայայտութեան կը հասնի։

Եթէ ընթերցողին համար, ան յաճախ ուշադրութեան արժանի գործերու տեղեակ մնալու լրագրական հնարք մը, աղբիւր մը կը նկատուի, ան իր բուն կոչումին մէջ, կը ներկայանայ արուեստը դասաւորելու, հոն յայտնուող կամ դեռ թաքուն մնացած արժէքներու իրական վայելքը պատրաստելու եւ կամ անօգուտ ու մակաբոյծ ուժերուն նաստակար անճումըչէզոքացնելով ու երբեմն արմատախիլ ընելով աւելի արժանաւորներու կենսական աւիշը ապահովելու իբրեւ լաւագոյն ազդակ։

Ծանրակշիռ է իր պատասխանատու դիրքը ու շատ բարձր ըմբռնողութեան մը կարօտ անոր ըստանձնած գործն ու գործունէութիւնը։ Թերեւս մտաւորականներու մէջ միակն է ան որուն համար, իմացական կարողութեան ու զարգացման բարձրագոյն աստիճանին ընդմնակ եւ զայն իւրացուցած ըլլալու ապացոյցը պարտադիր ըլլայ։ Իրմէն կը պահանջուի ամբարած ըլլալ, անվիճելի արժէքներու ճանաչողութիւն մը։ Կը պահանջուի նաեւ անկողմնակալ ըլլալ իր գնահատումով, անդորր իր դատելու եղանակին, ու ներշնչումի վայրկեաններուն մէջ։ Որովհետեւ քննադատն ալ արուեստագէտ մըն է եւ այդ արդարացնելու համար, կը պահանջուի հոգեբանի մը լրջախոհութիւնը, կարենալ խորանալու համար դիւրազգաց մղումներու ցանցին մէջ, յարգելով հոն տիրող կարգապահութիւնը, առանց խանգարելու, առանց խաթարելու արժէքը ներկայացնող յօրինուածքին նիւթը ու ծրագրին բնատիպարը։

Մանաւանդ մեր ժամանակներուն, որքա՞ն չեշտուած է այս պահանջը։ Քննադատներ կան որոնք կը մօտենան արժէքներուն ճիշդ այնպէս ինչպէս ցուլ մը կը մտնէ յախճապակիի խանութէն ներս, իր դունչը աչքին զարկած առարկային դպցնելու տենչով։ Սակայն ի՛նչ աղէտալի վերջաւորութեամբ բոլորտիքին համար։ Թող ներուի հոս ինծ այս փոխաբերութիւնը, որովհետեւ շատ պատկերալից ու կտրուկ կերպով միտքս կը բացատրէ։

Կայ նկատի առնելու ուրիշ կէտ մըն ալ։ Ինչպէս կը տեսնենք, հասարակութեան զարգացումը օրէ օր աւելի կը նրբանայ։ Անոր ճաշակը նոյնքան խստապահանջ կը դառնայ, որքան թիւով աւելի նուազ, բայց իրենց ըմբռնումով աւելի բարձր ճանչցուած դասակարգին ճաշակը։ Իրար բաժնող խրամը կը լայննայ ամէն վայրկեան։ Ջայն կամրջելու առիթը տակաւ կը դժուարանայ։ Ու մենք արդէն հանդիսատես կ'ըլլանք արժէքներու փոխանցման շրջանի մը, չըսելու համար վտանգաւոր յեղաշրջումի մը։

Քննադատին ուսին վրայ կը ծանրանայ այդ հոսանքին դէմ թումբ բարձրացնելու պարտականութիւնը ու աշխատանքը։ Որովհետեւ արժէքը ամփոփոխ է։ Քննադատին կը մնայ զայն պաշտպանել ու պահել հասած բարձունքին մէջ։

Կոչումին գիտակից քննադատին մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ, առաջնորդել արուեստի բարդութիւններուն մէջէն, հասնելու համար անոր բարձունքին ուր արուեստագէտին ամբողջական փորձառութիւնը կը բաբախի, իմաց. յաղթանակը կը թաւալի գաղտնօրէն. որպէսզի մենք կարողանանք դիւրութեամբ զգալ անոր վարակիչ ուժն ու հմայքը։ Վերապրիլ անոր ներքին աշխարհին խորհուրդը, ունենալու համար դժուարութիւններու հանդէպ հաշտ վերաբերում մը, անոնց անխուսափելիութիւնը խառնելով մեր առօրեայ կեանքի դրուագներուն։

Հարկ կը սեպեմ կրկնել թէ, բանադատումով կամ արուեստական միջոցներով տաղանդներ չեն ծնիր։Քննադատը մանաւանդ՝ ոչինչ ունի կատարելիք այդ ուղղութեամբ։ Բայց ան կրնայ արժէքներու մասին ունեցած հեղինակութեամբը, լոյս աշխարհ բերել անտեսուած տաղանդները, եւ կամ նեցուկ դառնալ նորածին տաղանդներուն մինչեւ որ անոնք ծաղկին իրենց բոյր ու հրապոյրին մէջ անկորնչելի։

Արժէքի մասին ըրած այս պրպտումներէն յետոյ, թերեւս անտեղի չէ, միջանկեալ կերպով յիշել ու շեշտել լեզուի ու ոճի կարեւորութիւնը իբրեւ ազդակ՝ բանաստեղծութիւն մը արժեւորելու մէջ, մանաւանդ ծանրանալով անոնց յստակութեան ու ճշտութեան վրայ, որոնցմով կարելի պիտի ըլլայ արթնցնել նոյն փորձառութիւնը եւ յոյզը, ընթերցողին մտքին ու հոգիին մէջ առանց երկդիմութեան։ Լեզուի ու ոճին բնոյթը այս է, պահելով հանդերձ, ներդաշնակութիւնն ու կշռոյթը, պատկերները ու անոնց գրաւիչ երանգը, որպէսզի յուզականութիւնը միայն գաղափարէն չծնի, այլ այդ գաղափարին արտայայտութեան եղանակէն։ Այս տարբերութիւնը պէտք չէ մոռնալ։ Բանաստեղծը ոճն ու բառերը պէտք է ընտրէ ոչ թէ միայն անոնց պարունակած իմացական նշանակութեան համար այլ եւ անոնց երաժշտական արժէքին համար։ Միայն այս կերպով լեզուի ու ոճի յուզականութիւնը զերծ կը պահուի հռետորական այլափոխումէ։

Նկատի առնելու դեռ շատ կէտեր կան, արժէք մը իր կատարեալ բնոյթով ներկայացնելու համար, սակայն ինչ որ հոս զարգացուցինք համառօտ բացատրութիւններով բաւական կրնայ համարուիլ անոր իսկական դիրքը ճշտելու։ Արդէն օրաթերթի մը պայմաններն ալ աւելի չեն թոյլատրեր։

Մոլորած քննադատութեանց տողանցք մը, խորագիրը՝ յաջորդ յօդուածիս։

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Թուրքիա միշտ վտանգ

Գ.

Թուրք երիտասարդ քաղաքագէտ մը՝ Օրխան Գօնգէր, Անգարայի մէջ հրատարակած էր գիրք մը, որ առիթ տուաւ խորհրդային գեսպան Վինոկրատովի անմիջական բողոքին։ Ասոր վրայ թուրք կառավարութիւնը ստիպուեցաւ գիրքին վաճառումը արգիլել... գրատուններուն մէջ մնացեալ քանի մը օրինակները բոլորն ալ գնուեցան խորհրդային դեսպանատան գործակալներու կողմէ։ Այս գիրքը կը թուէր այն բոլոր բախումները, զորս յարոյց Թուրքիա Հիւսիսի մեծ դրացիին, վերջին երեք դարու ընթացքին.... Ճիշդ իններուներեօթը կռիւ տեղի ունեցած է Թուրքիոյ եւ Ցարերու կայսրութեան միջեւ, երկու տարի խաղաղութեան դէմ մէկ տարի պատերազմ։ -

Երբ Անգարայի ղեկավարներուն հարցնես թէ ի՞նչ բանն է որ իրենց կասկածիլ կուտայ թէ Սթալին կ'ուզէ Ցարերու քաղաքականութեան հետեւիլ, անոնք կը պատասխանեն.

— «Բոլոր դիկտատորներուն յատկանիշն է այդ, ոչ ոք կրնայ ժխտել թէ Սթալին ալ այդպէս չէ, որ ան ալ փառասիրութիւնը չունի դառնալու շարունակողը տարածումի այն մեծ ծրագիրներուն, որոնք իր երկրին փառքը կազմեցին։ Նաբոլէոն Գ. շարունակեց ընթանալ իր հօրեղբօր քայլերուն վրայէն, Մուսոլինի կը փափաքէր նոր կեսար մը ըլլալ, Հիթլէր իր գրասենեակին մէջ ունէր նկարը Ֆրետէրիք Բ.ին, որ մինչեւ վերջին օրը իր տիպարը հանդիսացաւ եւ որ ինքզինքը կը համարէր նոր Պիզմարք մը, երբեմն մինչեւ իսկ Ֆրէտէրիք Շիկամօրուս։ Ֆրանքօ՝ Կարոլոսն.ի երազանքն ունի։ Սթալին ինքը կ'երազէ Իվան Ահեղի, Մեծն Պետրոսին եւ թերեւս Կատարինէի մասին... Սթալինի բոլոր գործունէութիւնները կը ձգտին վերահաստատել Ցարերու կայսրութիւնը, Պալթեան երկիրներու գրաւումէն մինչեւ 1805ի ճափոնական պարտութեան վրէժը։

Թուրքը արեւելցի է եւ չի հետաքրքրուիր վիճակագրութիւններով... բայց ռուսական յարձակումներու յիշատակը այնքան կենդանի է չափահաս սերունդի մտքին մէջ, որ Սովետներու վըստահերու գաղափարը անհեթեթ կը թուի։

Անշուշտ Քէմալ Աթաթիւրք՝ հանգուցեալ նախագահը եւ հիմնադիրը սահմանադրական վարչաձեւին, փորձեց բարեկամաբար վարուիլ Սովետներուն հետ, մինչեւ անգամ որոշ ատեն մը անոնցմէ գնահատելի օգնութիւն ստացաւ։ Սակայն այս բանը ոչ թէ անոր համար, որ համայնավարները ուղղամիտ մտադրութիւններ կը սնուցանէին թուրքերու հանդէպ, այլ պարզ անոր համար որ Սովետները երկու պատերազմներու ժամանակաշրջանին մէջ կը գտնուէին եւ շատ տկար էին՝ իրականացնելու համար կայսերապաշտական ծրագիրները, իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուած ըլլալով հիթլէրականութեան ի նպաստ Գերմանիոյ խլրտումներուն վրայ։ Օգնելով թրքական նորաստեղծ հանրապետութեան, որպէսզի կարենայ յաղթել անճումի իր առաջին դժուարութիւններուն, անոնք մանաւանդ կ'ուզէին թոյլ չտալ որ Թուրքիան դառնայ մեծ խամաճիկը Անգլիոյ, որ այդ միջոցին ռուս համայնավարներուն մեծ մրցակիցն էր... Մոսկուա երբեք չէր երեւակայեր թէ թրքական վերածնունդը պիտի ըլլար այդքան արագ եւ այդքան ազդու.... Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ ստեղծուած քսան տարուան բնականոն վիճակը երբեք չքնացուց առհաւական զգուշացումը թուրք ղեկավարներուն՝ հանդէպ «Մոսկոֆներուն»։

Նախ որ Սթալին մեծ սխալ մը գործեց, թոյլ տալով որ 1929ին թուրք կառավարական պատուիրակութիւն մը Խ. երկիրը այցելէ։ Առաջին անգամն էր որ օտար պաշտօնատարներ կը մտնէին Խ. պետութեան մէջ քննական պտոյտի մը համար։ Իսմէթ Ինէօնիւ՝ այն ատեն վարչապետ, պատուիրակութեան վարիչն էր, նկատեց որ երկրին ճարտարարուեստը կը զարգանար խելայեղ արագութեամբ մը եւ ամէն բան կը տամադրուէր զինուորական անհրաժեշտութիւններու։ Ինէօնիւ, իրբեւ զօրավար եւ նախկին սպայակոյտին պետ, զգաց թէ հնգամեայ ծրագիրներուն իրական նպատակը՝ ժողովրդային զանգուածներու բարելաւումը չէր, այլ երկիրը օժտել զինուորական զօրութեամբ մը, որ առանց Հիթլէրի, Խ. Միութիւնը պիտի դարձնէր աշխարհի ամենաուժեղ զինուորական պետութիւնը։ Անգարա վերադարձին Ինէօնիւ մանրամասն տեղեկագիր մը տուաւ Քէմալ Աթաթիւրքի։ Բայց Անգարայի բոլոր ժողովուրդը գիտէ անոր պատասխանը։

«Արդիական պատերազմին յառաջդիմութիւններն ու հիւլէական ռումբին գոյութիւնը վեր ի վայր չըրջած չե՞ն ռազմագիտական պայմանները, մեծապէս նուազեցնելով Թուսերուն համար Նեղուցներուն կարեւորութիւնը, որովհետեւ անոնք այլեւս անհրաժեշտ պիտի չըլլան իրենց ապահովութեան տեսակէտով»։

— «Այո, պատասխանեց ինծի Հասան Սաքա, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը Լոնտոնի մէջ, բայց Սովետները նեղուցները կ'ուզեն ապահովութեա՞ն թէ ծաւալումի նպատակով»։

Նախարարը դիւանագիտօրէն չպատասխանեց իր իսկ հարցումին։ Բայց ամբողջ Անգարան գիտէ պատասխանը.—

«Նեղուցներն ու Թուրքիոյ անկախութիւնը՝ կը կազմեն գլխաւոր արգելքը արեւելեան Միջերկրականի համայնավարացման»։ Ֆալիհ Րըֆքը Աթայ, որ թուրք մամուլին մէջ կառավարութեան պաշտօնական բերանը կը հանդիսանայ, ինծի երկարօրէն բացատրեց այս կէտը։ Խնդիրը միայն նեղուցներու վրայ չէր կայանար։ Վոսփորի եւ Տարտանէլի գրաւումը կարմիր բանակներու կողմէ՝ վտանգաւոր է անոր համար, որ այդ գրաւումը պիտի նշանակէր անմիջական ոչնչացումը Թուրքիոյ վեհապետական իրաւունքներուն եւ զայն պիտի վերածէր Խ. իշխանութեան հարկատու պետութեան մը։ Վտանգը Կելիպոլուի թերակղզին ծայրը գտնուող ռուսական թնդանօթները չէին, այլ Միջերկրականի ափին վրայի երկաթեայ վարագոյրը։

Պատերազմի միջոցին Թուրքիա ապրող Անգլիոյ եւ Ամերիկայի առաքելութեանց պետերը, ինչպէս նաեւ ներկայիս հոն գտնուող անգլիացի զինուորական մասնագէտները, կատարելապէս համաձայն են թուրք սպայակոյտին եւ անոր պետ Քեազիմ Օրպայի կարծիքին թէ՝ Նեղուցները ռազմագիտական կերպով կենսական անհրաժեշտու-

թիւն ունին, նոյնիսկ հիւլէական ռումբի դիւտէն վերջն ալ։ Գիքինիի փորձառութիւնը ցոյց կուտայ թէ, ռազմական նաւատորմին դերը կը մնայ անփոփոխ, մինչեւ անգամ հիւլէական դարուն, եւ Նեղուցները կը կազմեն էական պատուար մը կամ պաշտպանութիւն մը ընդդէմ նաւատորմերուն ; Նեղուցներու պաշտպանութիւնը յանձնել Թուրքիոյն՝ կը նշանակէ ամէն բանէ առաջ, հակառակ չարժիլ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան սկզբունքներուն։

Եթէ Ապահովութեան Խորհուրդը որոշելու ըլլայ գործել նախայարձակ պետութեան մը դէմ, եւ եթէ այդ նախայարձակը ըլլայ Սովետները կամ Սովետներու ենթակայ Սեւ–ծովեան պետութիւն մը, այդ պարագային ՄԱԿի արամադրութեան ներքեւ գտնուող զինուորական ուժերը ստիպուած պիտի ըլլան անցնիլ Նեղուցներէն, պատժելու համար յարձակող պետութիւնը։ Ուրեմն, Խ. Միութեան առաջին նպատակն է՝ արգելք հանդիսանալ Միացեալ Ազգերուն որպէսզի անոնք չգործադրեն Կազմակերպութեան տրամադրութիւնը, որ ուղղուած պիտի ըլլայ իրենց դէմ Միջերկրականէն, եւ որ միակ ճամբան է արագ ու ազդու գործողութեան մը համար։

Անգարայի մէջ ներկայիս մեծ նմարբերութիւն կը տեսնեն ցարերու կայսերապաշտ քաղաքականութեան եւ Ստալինի քաղաքականութեան միջեւ. երկուքին ալ նպատակը նոյնն է, միայն գործադրութեան միջոցները կը տարբերին։ Կայսրութիւնը զօր ցարերը կը մտածէին յաղարձակել, քաղաքական կայսրութիւն մըն էր։ Իսկ Ստալինի ստեղծել ուզածը՝ վարդապետական կայսրութիւն մըն է, խորհրդային իշխանութեան ներքեւ։ Անոր ամենակարեւոր զէնքը միջազգային համայնավարութիւնն է։ Կարմիր բանակները կը յառաջանան բերելու համար համայնավարութիւն իրենց գրաւած երկիրներուն մէջ, բայց համայնավարութիւնն է որ ճամբայ կը բանայ կարմիր բանակներուն։ Խ. Միութեան մէջ տեղի ունեցած դէպքերը կը հաստատեն, թէ՝ համայնավարութիւնը լոկ միջոց մըն է հլու հպատակ դարձնելու համար ժողովուրդները Քրեմլինի տէրերու փառասիրութիւններուն։ Թուրքիա ներկայիս կը հանդիսանայ գլխաւոր արգելքը համայնավարութեան այս տարածումին եւ անոր նպաստընկալ խորհրդային կայսերապաշտութեան։

Մայիս 28 Վիէնի մէջ

ՎԻԷՆ (Յառաջ),— Այս տարի ալ մեծ յաջողութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան հաստատման տարեդարձը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ հովանաւորութեամբ Հ.Յ.Դ. Կոմիտէի, 1 Յունիս կիր. կէսօրէն վերջ ժամը 3ին քաղաքապետարանի շքեղ սրահին մէջ։ Հակառակ անսովոր տաքին եւ կարգ մը սմսեղուկներու կողմէ վերջին պահուն սարքած դաշտահանդէսի մը, ներկայ էր անսովոր բազմութիւն մը որուն մէջ կը նշմարուէին բաւական թիւով ֆրանսացի բարեկամներ, ընկերվարական ներկայացուցիչներ, թղթակիցներ, նկարիչներ եւ խմբագիրներ, իրենց տիկիններով միասին, որոնք մինչեւ վերջը ուշի ուշով հետեւեցան յայտագրին։

Բեմին աջ եւ ձախ կողմերը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական դրօշները, իսկ բեմին մէջտեղը եռագոյն պաստառներու վրայ խոշոր գիրերով պրձանագրուած,—Յարգանք նուիրական խորհրդանիշին եւ փառք ազատագրութեան զոհերուն։ Ժամը ճիշտ 3ին բացուեցաւ հանդէսը, Վարդգէսի նուագախումբով որ հնչեցուց ֆրանսական քայլերգը, յետոյ «Լուսին չկար»ը, որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս։ Օրուան նախագահը ընկ. Ս. Սիսլեան (Կրընօպլէն) ֆրանսերէն ճառով մը մեր օտար հիւրերուն ներկայացուց հայ ժողովուրդին վիճակը նախքան Մայիս 28ը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեանգործունէութիւնը որ եկաւ յանգեցաւ 1918 Մայիս 28ի։ Մօտ երեք տարի ապրեցանք ազատ եւ անկախ ու մեր երկիրը կառավարեցինք ընկերվարական սկզբունքներով։ Յետոյ յոյս յայտնեց որ դարձեալ պիտի վերադառնանք մեր երկիրը, այս անգամ Արարատի շուքին տակ տօնելով Մայիս 28ը։

Կարգով խօսք առին ընկերվարական ներկայացուցիչները։ Առաջին՝ Կրընօպլի մեծ օրաթերթին՝ Le Dauphiné Libéréի խմբագիրը, Պ. A. Berthet որ նախ ցաւ յայտնեց երեսփոխան եւ քաղաքապետ ընկեր Հիւսէյի ակամայ բացակայութեան համար (իր հօրը հիւանդութեան պատճառով), յետոյ Isère նահանգի ընկերվարականներու կողմէն իր ջերմ ուրախութիւնը յայտնեց օրուան տօնին առթիւ։ Խօսեցաւ իբրեւ ուղղափառ ընկերվարական մը, մաղթելով սերտ գործակցութիւն բոլոր ընկերվարականներու հետ, մինչեւ որ օր մը իրականան մեր իտէալները։ Իր խօսքերը վերջացուց գոչելով. «Կեցցէ Հայաստան, կեցցէ Ֆրանսա եւ կեցցէ Ընկերվարութիւնը»։ Երկրորդ խօսողն էր Վիէնի Ընկերվարականներու ընդհ. քարտուղարը, ընկեր Perrin, որ շատ գեղեցիկ գրաւոր ճառով մը ճիշդ Հայու մը պէս ներկայացուց հայ ժողովուրդի կրած չարչարանքներն ու տառապանքները։ Մենք շատ լաւ գիտենք ձեր երկիրը ձեր արիւնով է ներկուած, դուք ստիպման տակ Ֆրանսա եկաք ու զայն ընտրեցիք իբրեւ ձեր երկրորդ հայրենիքը. մենք երբեք խտրութիւն չունինք ձեզի հանդէպ, դուք արժէքաւոր ժողովուրդ էք եւ առոր համար ալ արժանի մեր գուրգուրանքին։ Վստահ եղէք որ օրին մէկը պիտի վերադառնաք ձեր հայրենիքը կառուցանելու ազատ, անկախ ընկերվարական կարգերը։ Երկու բանախօսներն ալ իրենց հիացումը յայտնեցին օրուան հանդէսի գեղեցիկ կազմութեան եւ ներկայ բազմութեան համար։

Լիոնի եւ իր շրջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ քանի մը յարգանքի խօսքեր ըրաւ երիտասարդ ընկեր Ա. Փափազեան (Տէսինէն)։ Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր ընկերուհի Էլլէն Բիւզանդ (Փարիզէն), որ մօտ մէկ ժամ տեւող կուռ եւ իմաստալից բանախօսութեամբ մը, ականատեսի աչքերով պատկերացուց օրուան տօնին իմաստը։ Սասունցի Դաւիթը բնաբան առնելով հասաւ մինչեւ մէկ ուրիշ Դաւիթ, յանձին Արամի եւ աւելցուց.— Թող ըսեն ինչ որ կ'ուզեն, նսեմացնելու համար Մայիս 28ի պատմական արժէքը, 32հազարնոց կանոնաւոր թրքական բանակը տեղի տուաւ ընդամէնը 12 հազար հայկական ժողովրդական բանակին առջեւ։ Եթէ մենք բոլորս ալ ուրանանք զայն, օտարները պիտի չմոռնան։ Միջազգային փաստաթուղթեր կան ստորագրուած, կայ Սէվրի դաշնագիրը, կան Ուիլսընեան սահմանները եւ անոնց հիման վրայ այսօր ամբողջ հայութիւնը միահամուռ կը պահանջէ իր հողերը։ Իր բանախօսութիւնը վերջացաւ ջերմ եւ երկարատեւ ծափերու մէջ, խոր տպաւորութիւն ձգելով բոլոր ներկաներու վրայ ։ Ֆրանսացի հիւրերը ջերմապէս կը փափաքէին որ ճառը թարգմանուի. դժբախտաբար անհնար այդ վայրկեանին։

Ճոխ էր նաեւ գեղարուեստական բաժինը ։ Կարգով արտասանեցին Ահարոն Գալայճեան (Նոր Սերունդէն), ընկ. Յ. Մաթոսեան, Տիկին Քիրիշեան (Կրընօպլէն)։ Այս անգամ ալ հաճոյքը ունեցանք լսելու Օր. Ծովինար Տէր Պետրոսեանը (Լիոնէն), իր չորս յաջորդական երգերով (մէկըֆրանսերէն), որոնք մեծ տպաւորութիւն ձգեցին ներկաներուն, մանաւորաբար մեր օտար հիւրերուն վրայ։ Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Օր. Մարի Տէրվիշեան (Շասէն) իր անուշ ձայնով երգեց «Քեզ եմ մնում անուշ գարուն»։ Մեներգեց նաեւ Տիկին Մարի Կարապետեան (Տէսինէն) շատ տպաւորիչ։

Կարգը Սանուհիներուն է։ Հազիւ բեմ մտած Տիկին Ա. Սիսլեանի առաջնորդութեամբ, սրահը թնդաց։ Իրենց պարերը խոր տպաւորութիւն ձգեցին ներկաներու վրայ, մանաւանդ Կրընօպլի զոյգ աղջիկներու պարը։ Տիկին Ա. Սիսլեանի կատարած աշխատանքը ամէն գնահատանքէ վեր է։ Հակառակ օրուան տաքին, ժողովուրդը անշարժ մնաց մինչեւ վերջը եւ չէր ուզեր բաժնուիլ սրահէն։

Նոյն օրը առտուան ժամը 10ին Իզէրի Ֆրանսական ընկերվարական երիտասարդները կազմակերպած էին հրապարակային մեծ ժողով մը ուր հրաւիրուած էին Իտալացի, Սպանիացի եւ Հայ ընկերվարական երիտասարդները իրենց ներկայացուցիչներով։ Հ. Յ. Դ. Միջին Ֆրանսայի Նոր Սերունդն ալ հրաւիրուած էր։ Երիտասարդ ընկ. Փափազեան յանուն Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան գրաւոր ճառ մը կարդաց բարձրախօսին առջեւ։ Յետոյ ժողովականները թափօր մը կազմելով պտտեցան քաղաքին զանազան մասերը։ Վիէնի Նոր Սերունդի անդամներն ալ կը մասնակցէին իրենց ամբողջ կազմով։

Գաբուտնի

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ. — Հայաստանի Հանրապետութեան տարեդարձը, այս տարի ալ տարագրութեան մէջ տօնեցինք, մեծ խանդավառութեամբ։

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 31ին, Salle Jeanne d'Arcի ընդարձակ սրահը եկած էր կոկիկ ու հայրենասէր բազմութիւն մը, հակառակ հեղձուցիչ տաքին, որ քանի մը օրէ ի վեր անտանելի դարձած է։ Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Հ.Յ.Դ. Վարուժան Կոմիտէն, մասնակցութեամբ Հայ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ Նոր Սերունդի «Վարդգէս» խումբին։ Բեմը զարդարուած էր Մայիս 28ի խորհրդանշանով եւ յեղափոխական նկարներով, իսկ խորքը լոյսերու վարդակարմիր գեղեցկութեան մէջ կը րոզար նուիրական դրօշը, կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն։ Խոշոր շրջանակի մը մէջ կը փայլէին հանրապետական Հայաստանի դահլիճին ղեկավարները (պատրաստուած ընկեր Մինաս Ճապուրեանի կողմէ)։ Նոր Սերունդի եւ Սանուհիներու կողմէ հանդէսը բացուեցաւ Բամֆորտատաճով ։Նախագահը, ընկ.Ս. Ընտրիկեան յարգանքի քանի մը խօսք ըրաւ բոլոր անոնց, որ իրականացուցին հերոսական մահով, ու կարմիր արիւնով, դարաւոր երազը։ «Մայիս 28ի ղեկավարներուն եւ կտրիճներուն շնորհիւ է, որ Սարդարապատիդաշտերէն, Բաշ Ապարան ումինչեւ Սեվռ արիւնով ու քրտինքով, այսօրուան Հայաստանին եւ Ուիլսընեան սահմաններուն ամուր փարած՝ Հայկական Դատն ու այսօրուան Հայաստանը ունեցանք»։

Նոր սերունդի կողմէ Մ. Դաւիթեան մեծ յաջողութեամբ ուղերձ մը կարդաց։ Գեղեցիկ արտասանութիւններ ըրին Սանուհիներէն եւՆոր Սերունդէն Օր. Տէյիրմէնճեան (Տարօնի համար), Մկրտիչեան (Ահարոնեանի Ահազանգը), Օր. Ս. Փոշաեան (Տրտունջ, Արամ Գառնէ), Րաֆֆի Մարգարեան (Հայ Հերոսներուն)։ Մեներգեցին Ս. Թիւթիւնճեան (Բարձր սարեր), Օրիորդներ ՈվսաննաՓոշաեան(Արաքսի արտասուքը), Հռ. Ընտրիկեան (Սիրուն ունենին)։ Նոր սերնդականներն ու Սանուհիները քանի մը անգամներ երգեցին«Ողջոյն քեզ, հայ դրօշ», «Յառաջ ընթանանք» եւ «Հայ Դրօշ»ին Յ. Պետիկեան «Զարթիր որդեակ»ը երգեց խոր յուզումով, վիրաւոր հայ զինուորի մը առջեւ (Ս. Թիւթիւնճեան)։

Օրուան խօսողն էր երիտասարդ գրող՝ ընկեր Թորոս Հերոյեան, որ խօսեցաւ շատ գեղեցիկ ու խանդավառ ճառ մը, պարզելով անցեալի փոթորկածին ալեկոծումներն ու մեր ժողովուրդին դիմադրական մարտնչումները։ «Մայիս 28ով մենք չահեցանք, 6դարերու պայքարին յաղթականջահը, եւ տրկութեան երկաթէ 'շղթաները փշրելով, կերտեցինք Հայաստանի Առաջին Հանրապետութիւնը։ Թող երկրորդ Մայիս 28ով մը ներկայ Հայաստանի մեր ղեկավարները, լրացնեն մնացեալ հողամասը, որ տակաւին Թուրքին կրունկներուն տակ կը գտնուին»։ Ընկերոջ կէս ժամուան կրակոտ ճառը բուռն ծափեր խլեց ։

Կէս գիշերի մօտ էր. օրուան նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որ ներկայ էին։ Քաջալերանքի արժանի են ՆորՍերունդի մեր վառվռուն տղաքն ու Սանուհիները, որոնք այլեւս հայ բեմերուն զարդերը դարձած են։ Գիշերը ուշ ատեն, հանդէսը վերջացաւ խմբական երգով մը։

Տարագիր

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՖՈՒԹՊՕԼԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ Մարսէյլի Աթլանթիկ մարզադաշտին մէջ տեղի ունեցաւ Նոր Սերունդի շրջաններու եւ ենթաշրջաններու միջեւ Ֆութպոլի խաղեր։ Կազմակերպիչները ամէն ջանք ի գործ դրած էին եւ լիուլի վարձատրուեցան իրենց ջանքերը։ Երբ երկուշաբթի առաւօտ սկսան նախնական խաղերը արդէն հետաքրքիրներու եւ մարզասէրներու հոծ բազմութիւն մը դիմած էր մարզադաշտը եւ անընդհատ կը քաջալերէր մարզիկները իրենց բարեկամական կանչերով։

Խաղարկութիւնները տուին հետեւեալ արդիւնքները.— Սէնթ Մարկրիթ յաղթեց Սէնթ Անթուանի 0ի դէմ 1ով։Պօմօն յաղթեց քաղաքի խումբին 0ի դէմ 1ով։ Կառտան յաղթեց Սէն Լուի (բ) 0ի դէմ 3ով։ Սէն Լու (ա) ավղթեց Aixի 1ի դէմ 3ով։ Պուլվառ Օտտօյաղթեց Սէնթ Անի 1ի դէմ 2ով։

Կէսօրէ վերջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան շարունակուեցան յաղթական խումբերուն վերջին խաղարկութիւնները այսպէս՝

Պօմօն յաղթեց Սէնթ Մարկրիթի 0ի դէմ 1ով։ Պուլվառ Օտտօ յաղթեց Կառտանի 1ի դէմ 2ով ։ Սէն-Լու յաղթեց Պուլվառ Օտտօի 1ի դէմ 3ով։

Վերջին բաժակի խաղարկութիւնը տեղի ունեցաւ Սէն Լուի եւ Պօմօնի խումբերուն միջեւ։ Ժամը 6ն էր արդէն երբ սկսաւ այս շատ հետաքրքրաշարժ խաղարկութիւնը, 500է աւելի բազմութեան մը ներկայութեան. դատաւորն էր Աշոտ Վարդանեան։ Պօմօնի տղաքը թէեւ տարիքով եւ հասակով փոքր էին սկսան նեղել Սէն Լուի պաշտպանողականը եւ քիչ մը բախտով պիտի կարողանային երկու նշանակէտ շահիլ եթէ կարենային շահագործել ներկայացուած առիթները։ Գալով Սէն Լուի, թէեւ քիչ մը յոգնած , կը տիրապետէին մարզադաշտին։ Երկուստեք ցոյց տուին կատարեալ բաժակի խաղարկութիւն մը եւ մինչեւ օրինական տեւողութեան վերջաւորութիւնը հաւասար մնացին 0ի դէմ 0ով։

Յաւելուածական ժամանակի մրցման միջոցին Սէն Լու կրցաւ շահիլ նշանակէտ մը եւ տանիլ յաղթանակը, խլելով բաժակը բուռն ծափերու մէջ։ Գովելի են բոլոր տղաքը եւ կազմակերպիչները որոնք օժտուած կարգապահութեամբ, ցոյց տուին իրենց մարզական բարձր ոգին։ Գովեստի արժանի է Պօմօնի խումբն ալ որ հակառակ իր պարտութեան մէկ նշանակէտով, տարաւ բարոյական յաղթութիւնը, իր լաւ խաղարկութեամբ եւ մարզիկի իրական արժանիքով։

Մարզասէր

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱՏԵՍՈՒՋԸ, Տոքթ. Թուսի, այժմ կ'ամբաստանուի թէ դրամ փախցուցած է Զուիցերիա,Գերմաններու աջակցութեամբ։ Կ'ըսուի թէ պիտի ձերբակալուի ։

ՃԵՊԸՆԹԱՑ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲ ՄԸ վառեցաւ Քըլէրմօն Ֆէռանի մօտ։ Հինգ հոգի մեռան , 22 հոգի վիրաւորուեցան ։

Տարագիրներու խնդիրը

ՀԱՅԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ՅԻՇՈՒԻՆ

Խ. Միութիւնը ծանր մեղադրանքներ ուղղած ըլլալով Ֆրանսական կառավարութեան, Աւստրիոյ Ֆրանսական շրջանի տարագիրներու մասին, արտաքին Նախարարութիւնը ուժգին պատասխան մը ղրկեց, երկու ծանուցագիրներով ։

Մոսկուայի կառավարութիւնը կ'ըսէր թէ աւելի քան 12.000 խորհրդային տարագիրներ (կամ այլուր փոխադրուած քաղաքացիներ) կը գտնուին Աւստրիոյ Ֆրանսական արգելարաններուն մէջ ։ Ֆրանսական ծանուցագիրը կը հերքէ այս մեղադրանքը, հետեւեալ թիւերը հաղորդելով.— Ցիշեալ թուականին Ֆրանսական շրջանին մէջ կը գտնուէին 4947 Ուկրայնացիներ, (Նախկին լեհական հպատակներ), 1244 պալթեան քաղաքացիներ, 296 ուրիշ խորհրդային քաղաքացիներ: Այս տարագիրներէն միայն 296 Ռուսեր ենթակայ են իրենց հայրենիքը վերադարձուելու, համաձայն 1945ի ֆրանքեւխորհրդային պայմանագրին եւ նոյնիսկ ասոնք չեն կրնար ղրկուիլ հակառակ իրենց կամքին ։

Երկրորդ ծանուցագրով, Ֆրանսական կառավարութիւնը կը մերժէ այն մեղադրանքը թէ հակախորհրդային կազմակերպութիւններ կը ծաղկին Ֆրանսական շրջանի գաղթակայաններուն մէջ: Այդ կարգի խումբերը լուծուած են անցեալ տարի եւ անոնց հրատարակութիւններն ալ գրաւուած ։

Ինչ կը վերաբերի Գերմանիա եւ Աւստրիա գտնուած տարագիրներէն մաս մը առժամապէս Ֆրանսա փոխադրելու հարցին, Ֆրանսական ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ այդ որոշումը երբեք արգելք չէ տարագիրներու հայրենադարձին: «Արդարեւ, ամէն տարի, Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'արտօնէ, համաձայն անհատի ինքնորոշման իրաւունքին, որ տասնեակ հազարաւոր խորհրդային եւ լեհ հպատակներ իրենց հայրենիքը վերադառնան, եթէ կը փափաքին: Այժմ Գերմանիա եւ Աւստրիա գտնուող տարագիրները, որոնք պիտի արձանագրուին Ֆրանսայի մէջ աշխատելու համար, կատարելապէս ազատ պիտի մնան, Ֆրանսա մտնելէ վերջ, եթէ կ'ուզեն՝ Խ. Միութիւն վերադառնալու, ինչպէս կ'ըլլայ այժմ Ֆրանսաբնակ Հայերու, Ուկրայնացիներու եւ Սպիտակ Ռուսիոյ բնակիչներուն համար: Եօթը հազար Հայեր եւ 3000 Ռուսեր իրենց երկիրը պիտի վերադառնան այս տարի ։

Ծանուցագիրը կը բացատրէ թէ աւելի դիւրին է որ տարագիրները իրենց երկիրները վերադառնան Ֆրանսայէն, քան Գերմանիայէն եւ Աւստրիայէն: Ցետոյ կ'առաջարկէ ժողով մը գումարել Փարիզի մէջ, բոլոր թիւրիմացութիւնները հարթելու համար ։

ԹԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ փորձեց Փարիզի համալսարանին վերատեսուչը, Տոքթ. Կիւսթավ Ռուսի, որ ամբաստանուած էր թէ 70 միլիոն Ֆր.ի խարդախ գործառնութիւններ կատարած է, գրաւման շրջանին: Ամբաստանեալը հարցաքննութեան կանչուած էր Դշ. օր, եւ յանկարծ լուեցաւ թէ մեծ քանակութեամբ քնաբեր դեղ մը, վերոնշեալ կլլած է, անձնասպան ըլլալու համար: Այս առթիւ կարգ մը նամակներ ալ գրած էր, յայտնելով իր մտադրութիւնը: Վիճակը յուսահատական ըլլալով, նախկին վերատեսուչը անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցաւ: Իր մեղսակիցը, Նոտար Տէքլու, կրկին հարցաքննուեցաւ ։

«ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ» ՆԱՄԱԿՆԵՐ ստացան Անգլիոյ սպարապետը, մարէշալ Մոնթկոմըրի, պարենաւորման, վառելանիւթի եւ առեւտուրի նախարարները, Պաղեստինի նախկին հրամանատարը եւ քիմիական ճարտարագործութեանց բարձր պաշտօնատար մը, սովորական թղթատարով: Բոլոր նամակներն ալ, որոնք պայթուցիկ նիւթեր կը պարունակէին, իտալական նամականիշներ կը կրէին եւ միաժամանակ պիտի հասնէին իւրաքանչիւրին գրասեղանին վրայ ։

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ ՊՈԼԻՍ ՀԱՍԱՆ օդանաւով, ութ փախստականներ, երեքը կին, հինգը այր, (մէկը՝ սպայ), չքիմանալով աւուսարսափին, ինչպէս կ'ըսէ հեռագիրը: Նոյն աղբիւրին համաձայն փախած է նաեւ Ռումանիոյ հրետաձիգ բանակէն զօրավար մը, Սթաւրէսքու, որ ամբաստանուած էր թէ 8000 Հրեաներ ջարդել տուած է Եաշի մէջ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Նախագահը պահանջեց խորհրդարանէն որ առաջ վաւերացնել պարտաւորիչ զինուորութեան օրէնքը, ինչպէս եւ կարգ մը արտակարգ իրաւասութիւններ յանձնել իրեն, ինչպէս եղած էր պատերազմի ատեն:

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ, Միջին Արեւելքի «խորհրդաւոր մարդը», ինչպէս կը կոչէ ամերիկեան թերթ մը, յայտարարութիւն մը հրատարակելով կը մեղադրէ Սթանդարտ Օյլ եւ Սոքոնի ընկերութիւնները՝ Իրաքի քարիւղի ընկերութեան հետ ծագած դժուարութեանց: Գ. Կիւլպէնկեան Լիզպոնա կը գտնուի այժմ ։

Մայիս 28ը կը տօնուի

ԳՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Նորաշէն գիւղի – սրահին մէջ,

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Գոմոնի Ջաւարեան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ Քրիստափոր խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Գոմոնի մասնաճիւղին ։ Կը նախագահէ ընկեր Գ. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ, կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր, ճոխ պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

×

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի, ՅՈՒՆԻՍ 15ԻՆ, կիրակի կէսօրէ վերջ, մինչեւ կէս գիշեր, Bourg la Reine, քաղաքապետական սրահին մէջ:

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ եւ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ ։

×

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Արդիկի դաշտին վրայ, կէս օրէ վերջ ժամը 3ին, Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբին: Երգ, նուագ եւ բանախօսութիւն: Փափաքողները կրնան արտօսրէ մեկնիլ որոշուած տեղը:

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

8 Յունիս, կիրակի ժամը 15ին, Centre Marcelin Berthelot, 28bis, rue St. Dominique, métro Invalides:

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼ. ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Շնորհալի մասնակցութեամբ Օր. ՌԷԺԻՆԱ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ (Prix de Conservatoire) :

Հայկ. հնդեակը կը նուագէ Սպենդիարեանէն, Կոմիտասէն եւ Բարխուդարեանէն: Կ'երգէ Պ. Մ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ (պաս), Պ. ԱՐԹՕ ՊԵՆՕՆ դաշնակ, եւ չքեղ պալէներ, Օր. ԱՎՆԱՓԱՄՕՎԻ ղեկավարութեամբ: Կ'երգէ նաեւ Տիկին ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ ։ Մուտքը ազատ է

Նուագահանդէս հայ երաժշտութեան

Կիրակի 15 Յունիս 947, ժամը 17ին, Salle Gaveauի մէջ, կը մասնակցին ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ (երգ), JANINE CAVARD (դաշնակ), Պ. ՆԱՀԱՊԵՏ ԱԼԱԼԸՄՃԵԱՆ (ջութակ), FRANCIS CAUMEL (որինգ), ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ, ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ։Կը նուագուին գործերը.— Տիգրանեանի, Չուխաճեանի, Սպենդիարեանի, Մեհրաբեանի, Մազմանեանի, Պարթեւեանի, եւն. ։

Տոմսերու համար դիմել.— Հրանտ Սամուէլի Dan. 88-65, Փամպուքճեանի 9 rue Jouy Rouve, Men. 64-27, Պարթեւեանի, 14 rue Petit, Bot. 99-22:

ՎԻԷՆ — ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 32ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ.

Կը տօնուի Յունիս 7ին շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Cercle Catholique սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Վասպուրականցիներէ կազմուած յանձնախումբի մը ։

Կը խօսին հայրենակիցներ ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ (Փարիզէն), եւ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (Վալանսէն): Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ Մուտքը ազատ է ։

ՎՐԻՊԱԿ.— Անցեալ Ա. Քաղ. Սիմէոնեանցի յօդուածաշարքին մէջ «Մայիս 28 Ազգային Տօն է», Ա. մաս վարէն 20րդ տող Լեռնային կարդալ Լեռնային եւ Բ. յօդուած վարէն 24րդ տող անուղիղ մարդիկը կարդալ անուղեղ մարդիկ ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ կատարուած փոփոխութեանց առթիւ, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը բացատրութիւններ եւ փաստեր պահանջեց խորհրդային հրամանատարէն: Ռուսինկթընի հունգարական դեսպանը մերժեց Փէշթա վերադառնալ, հակառակ նոր կառավարութեան հրամանին ։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Թուրքեւամերիկեան զինուորական խորհրդակցութիւնները վերջացան: Ամերիկեան պատուիրակութիւնը քննական պտոյտներ պիտի կատարէ նախագահութեամբ զօր. Օլիվըրի: Թուրքիոյ Ազգ. Ապահովութեան Տեսչութիւնը թերթերուն արգիլեց որեւէ լուր հրատարակել պատուիրակութեան պտոյտներու եւ աշխատանքներու մասին ։

ՏԱՓԵՐԸ ՄԵՂՄԱՑԱՆ Փարիզի մէջ, շնորհիւ Դշ. գիշեր եւ երէկ տեղացած անձրեւներու ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ, Յունիս 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սէն Շամոնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին ։

Յունիս 9ին, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին ։

Յունիս 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Վիէնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը: Միասին կը հրաւիրուին Կապոյտ Խաչի սանուհիները ։

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ (Մարսէյլ) Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի, առտուան ժամը ճիշդ 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ շարք մը խնդիրներ եւ զեկուցում ։ Նիւթը՝ Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութիւն (շար.):

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համաքղեցիական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին 7 Bld. d'Athènes, Café Globe: Օրակարգ.— Բացատրութիւններ ներգաղթողներու ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Այրի Տիկին Տաղաւարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն որ այս կիրակի, Յունիս 8, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց զաւկին եւ եղբօր՝ ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԱՏԸՐՃԵԱՆԻ (Տաղաւարեան) հոգւոյն Փարիզի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները ։

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՓՐԱՏՈՅԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԴՊՐԱՑ ԴԱՍԸ եւ ԱՐՄԵՆԻԱ երկսեռ խումբի վարիչ մարմինը կը ծանուցանեն որ, տարին անգամ մը՝ Յունիս ամսոյ առաջին կիրակին, յիշատակի օր նշանակուած ըլլալով, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի, այս կիրակի, ի յիշատակ բոլոր դպիրներու եւ երկսեռ երգիչներու հանգուցեալ ծնողաց կամ ընտանիքի հանգուցեալ անդամներուն: Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ յայտնի երգիչ Պ. ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն իր խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Ալիքսան Փանոսեանի եւ զաւակներուն, իրենց ողբացեալ կնոջ եւ մօր, ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԱԿԱԹ ՓԱՆՈՍԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ ։

ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԱԿԱԹ ՓԱՆՈՍԵԱՆի մահուան առթիւ Տիկին Թագուհի Գավէզեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Գանեյօ Քաշանի Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին փոխան ծաղկեպսակի ։

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Արմենակ Յակոբեանի, իր հօր՝ ողբացեալ Պ. ՂԱԶԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆի մահուան առթիւ ։

Պ. ՂԱԶԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Գէորգ Միրոյեան փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչին Շրջ. վարչութեան: Ստանալ Ցառաջէն ։

Տ. Տ. Հ. Միութեան Տէսինի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տիկին Հապոյեանի, զաւակներուն հայրենակից ՊՕՂՈՍ ՀԱՊՈՅԵԱՆի մահուան առթիւ ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Կազմակերպուած Ֆր. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Սէվրանի մասնաճիւղի կողմէ, Յունիս 15ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն 12, Լիվրի Կարկանի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ (Salle des Fêtes), կը ներկայացուի Սիպիլի « ՀԱՐՍԸ », նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, եւ մենակներ, ճոխ պիւֆէ ։ Մուտքը 50 ֆրանք:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Eglise Pantinէն առնել 147 թիւ օթօպիւս, իջնել mairie de Livry Gargan :

Առողջութեան կօշիկներ

Ոտքինք կաչիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie** : Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 233, r. **Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 7 JUIN 1947 Շաբաթ 7 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ ՏԱՐԻ — 19e Année N 5053-Նր շրջան թիւ 662 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ»

Վաղը, Կիրակի, Փարիզն ալ կը տօնէ այս ժողովրդական եւ գործօն կազմակերպութեան Օրը, պատշաճ հանդիսաւորութեամբ։ Այս առթիւ, հասարակութիւնը անգամ մը եւս պիտի լսէ կարգ մը տարրական գիտելիքներ, որոնք ինչքան կրկնուին, այնքան օգտակար կ՚ըլլան։

Առաջին.— Ինչ որ Կապոյտ Խաչ կը կոչուի այստեղ, Օգնութեան Միութիւն կամ Գթութեան Խաչ՝ այլուր, դեռ երէկ ծնած, արհեստականօրէն սարքուած կազմակերպութիւն մը չէ, այլ մօտ երեսուն տարուան հաստատութիւն մը։

Պոլսոյ մէջ էր որ դրուեցան անոր առաջին հիմերը, 1910ին։ Յետոյ կազմուեցաւ Ամերիկայի կեդրոնը, որուն կապուած են արտասահմանի բոլոր մասնաճիւղերը։

Խապէս կանացի կազմակերպութիւն, ան արագօրէն ծաւալեցաւ ժողովրդական խաւերուն մէջ, եւ այսօր կը ներկայացնէ պատկառելի ոյժ մը։ Թէ համրանքով եւ թէ գործունէութեամբ։

Թղթատեցէք իր պարբերական տեղեկագիրները ու թերթերը, եւ ձեր հոգին պիտի լեցուի արդար հպարտութեամբ։

Միայն մարդասիրական ճակատին վրայ չի սահմանափակուիր այս Միութեան աշխատանքը։

Լայն բացած՝ իր թեւերը, Կապոյտ Խաչը ներկայ է ամէն տեղ,— ուր որ վէրքեր կան դարմանի կարօտ, կամ ձեռնարկ մը հանրօգուտ։

Եւ այս բոլորէն վեր՝ հայրենիքը։

Դեռ վերջերս էր որ, կազմակերպութեան Ֆրանսայի Թեւը հարիւր հազար ֆրանք տրամադրեց, ներգաղթի համար։

Շատ աւելի պատկառելի գումար մը կը կազմեն այն օգնութիւնները որ կ՚ընծայուին Ամերիկայի կեդրոնին կողմէ, պատերազմին սկիզբէն ի վեր, ինչպէս աւելի առաջ։

Դեռ կրնայինք յիշել նոյնքան կենդանի փաստեր՝ մասնաւորապէս Եգիպտոսէն եւ Սուրիա-Լիբանանէն, ուր Կ. Խաչը եւ Գթութեան Խաչը դարձած են կատարեալ օրհնութիւն՝ ամենալայն ճակատի մը վրայ։

Միայն կարօտ աշակերտներուն տրուած ճաշը — «Պնակ մը ապուր» — պիտի կրնար լաւագոյն վկայութիւնը կազմել։

Ամփոփուելով մեր գաղութին վրայ, կրնանք ըսել թէ թերեւս հիմնադիրներն անգամ զարմացան, տեսնելով Կապոյտ Խաչին այնքան արագ ծաւալումը՝ 1928էն ի վեր։

Եւ այս՝ հակառակ այնքան վայրերան եւ փոքրոգի կանչերու։

Այսօր չկայ հայաշատ քաղաք մը ուր իր մասնաճիւղը չունենայ այս յարաճուն կազմակերպութիւնը։ Իր անդամներուն թիւը շատոնց անցած է 1200ը, մեծ մասով աշխատաւորուհիներ, համեստ մայրեր եւ քոյրեր, որոնք օրուան հոգերէն եւ աշխատանքէն բաժին կը հանեն իրենց սիրական Միութեան։

Այս նոր «Ազգանուէր»ին շուքին տակ է որ կը ծաղկին Սանուհիներու Միութիւնները, այնքան աշխոյժ եւ հայրենասէր։

Մեծ մասով այստեղ ծնած, այդ աղջիկները կը կազմեն, պիտի կազմեն Կապոյտ Խաչին նոր սերունդը։ Ատոր համար ալ՝ կարելին կը փորձեն հայերէն սորվելու, հայկական միջավայրի մէջ մեծնալու համար։

Յաճախ իրենք են որ կը ստեղծեն այդ միջավայրը, իրենց երգերով, խաղերով ու պարերով։

Վաղուան տօնակատարութեան առթիւ, մենք պիտի թելադրէինք որ Շրջ. Վարչութիւնը կրկնապատկէ իր ջանքերը մասնաւորապէս ամէնէն հիմնական ճակատին վրայ,— փրկութիւն նոր սերունդի։

Ձեռքեր չեն պակսիր, հասարակ հիւանդախնամ կամ աղքատախնամ օգնութեանց համար։

Մենք աւելի լայն, ինքնուրոյն գործ կը սպասենք Ֆր. Կապոյտ Խաչէն։ Գործ մը որ ոչ իր ծրագրէն դուրս կ՚իյնայ, ոչ ալ վեր է կարողութենէն։

Մեզի համար հիմնական գործ մըն է բազմապատկումը Սանուհիներու Միութեանց, սկսելով Փարիզէն։

Սրտի մօտ են ծաղկոցները։ Բայց, անոնց արդիւնքը շատ պիտի անհետանար, առանց լրացուցիչ դասընթացքներու։

Կարելի եղածին չափ շատ աղջիկներ փրկել օտարացումէ՝ պէտք է դառնայ նոր նշանաբանը մը Կապոյտ Խաչին համար։

Շ.

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

Զօրավար Լուի Էռնստ

Վերջերս դանիական բանակն ու ժողովուրդը կորսնցուցին իրենց սիրելի մէկ զօրականն ու անձնուէր մէկ զաւակը, ծերունազարդ հայասէր Զօրավար Էռնստ։ Լոնտոն հասած օրս իմանալով որ Տանըմարքայի բարի թագուհին՝ Քրիստինա ծրդ վախճանած էր, փութացեր էի իմ պատուական բարեկամիս յայտնել իմ ցաւակցութիւններս։ Մեծ եղաւ իմ վիշտս՝ երբ մէկ օր առաջ նամակիս սեւագիծ պատասխանը ստացայ ոչ թէ սիրելի Զօրավարէն, այլ իր շնորհալի դուստրը՝ Տիկին Կէրթրիտ Հայտիկէն՝ որ կը հաղորդէր թէ իր զօրավար հայրը հանդարտ ու առանց ցաւի մահով մը վախճանած էր մարտ 15ին, ծանր կրիփի մը եւ սրտի բորբոքումի մը հետեւանքով։

Այս պատուական հայասէր զօրավարը ճանչցայ 1925ին՝ երբ նոր հասած էի Հալէպ իբրեւ առաջնորդ ու ինքն ալ քանի մը շաբաթներ առաջ հասած էր Հիւսիսային Սուրիոյ մայրաքաղաքը, իբր Թուրքեւսուրիական սահմանագլխի ճշդման խառն յանձնաժողովի չէզոք նախագահ, իր Թիկնապահ՝ նոյնպէս Դանիացի հարիւրապետ Լունի հետ, այժմ գնդապետ։ Ֆրանսացի եւ Թուրք զինուորականներէ կազմուած խառն յանձնաժողովը իջած էր Օթէլ Պարոն ու շաբթուան քանի մը օրերը անոնք կ՚անցընէին Քիւրտ Տաղի շրջանը, զօրավարին ու իր գործունեայ թիկնապահին հետ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար այդ դըժուարին շրջանին երկրաբանական ու ցեղագրական բոլոր մանրամասնութիւնները, շրջան մը՝ ուր դարերէ ի վեր գրեթէ կողք կողքի ապրեր էին Թուրքը, Հայը, Քիւրտն ու Արաբը։

Քիլիսը պիտի մնար Թուրքիոյ բայց այս հայաշատ քաղաքին հարաւակողմը կային չորս հինգ հայկական գիւղեր եւ ագարակներ՝ զորս զօրավարը ամէն կերպով կը ջանայ սուրիական երկրին կցել, Հայոց այնքան մադկային ու նիւթական կորուստներէն վերջ գէթ անոնց սեփական քանի մը բարեբեր արտերն ու ագարակները Քիլիսի վերադարձող հողատէրերուն վերադարձնելու փափաքով։ Խառն Յանձնաժողովի Թուրք անդամները կը պնդէին թէ կարելի չէր այդ գիւղ-ագարակներուն Հայոց յանձնումը, քանի որ շրջանի Թուրք գիւղացիները տասը տարիէ ի վեր անոնց վրայ բնակեր հողը, վարեր, վրան ցանք ըրեր ու արդիւնք ստացեր էին։

Զօրավարը պարբերաբար տեղեակ կը պահէր զիս յանձնաժողովի աշխատութիւններուն եւ կը զգայի որ սիրտը կը ճմլուէր երբ անզօր կը մնար Թրքական պահանջներուն առջեւ։ Քիլիսի բազմահազար հայկական գաղութը երկու տարիէ ի վեր եկեր Հալէպ հաստատուեր էր, անտուն, թշուառ ու կը սպասէր յանձնաժողովի որոշումներուն, գէթ սեփական քանի մը գիւղերու մէջ երթալ վերստին իրենց հացը ապահովելու։ Յանձնաժողովը իր գործը լրացուցեր ու զօրավարը իր կարգին յուսահատօրէն մեկներ էր իր հայրենիքը, ցաւ յայտնելով որ չէր կրցած օգտակար դառնալ իմ ազգակիցներուս, ու այդ ցաւը շարունակ կը յայտնէր, մինչեւ իր անակնկալ մահը, ամէն անգամ որ իր սիրով ու համակրանքով գեղուն նամակները կը գրկէր ինծի։

Քիլիսցիք, առանց յուսահատելու, Ֆրանսական հողատարութեան նիւթական ու բարոյական օժանդակութեամբ Ազազ պատմական բերդաքաղաքի արեւմտեան կողքին վրայ կը սկսէին իրենց աղիւսէ տուները կանգնել, աշխատիլ ու չէննալ ու նոյն տարւոյ աշնան ես հոն կը դնէի հիմերը աղիւսաշէն եկեղեցիի մը, կիցը դպրոցով, եկեղեցին նուիրելով յանուն Ս. Թագաւորի եւ դպրոցը կոչելով Արամեան, երկու սիրալի անուններ, երբ մանկութեանս տարիներուն, Գասը գիւղի մէջ, առաջինի կամարներուն տակ իմ անդրանիկ աղօթքըս էի մրմնջեր ու երկրորդի յարկերուն տակ իմ առաջին այբուբէնս թոթովեր։

Դանիական Հայանպաստ Ընկերակցութիւնը Հալէպի մէջ կը պահէր այրիանոց եւ ձեռագործի տուն՝ ղրկացեալ Միս Քառէն Եէփէի տեսչութեամբ եւ Լիբանանի Ճէպէլ գիւղին մէջ ալ՝ «Թռչնոց բոյն», Միս Էլիզապէթ Ճէգըրսընի արթուն հսկողութեամբ ու հանգուցեալ զօրավարը իր բոլոր նամակներով գոհունակութիւն կը յայտնէր թէ փոքրիկն Տանըմարքա կրնար գէթ մասամբ թեթեւցնել Հայոց ծով տառապանքը։ Միս Քառէն Եէփէի մահուան տասներորդ տարելիցին առթիւ Դանիոյ ազնիւ ժողովուրդը ուզեց ողբացեալ Միսիոնարուհիին յիշատակը յարգել գիրքով մը եւ անոր հրատարակութեան հսկողութիւնը վստահեցաւ զօրավար Էռնստի, որ այդ յուշարձանին համար նուազագոյն հինգ յօդուածներով իմ ալ աշխատակցութիւնս խնդրեց, իբր Միս Եէփէի գործակցող մը։ Հակառակ անոր որ ես մամուլի տակ Հալէպի պատմութեանս Բ. հատորը եւ ուրիշ աշխատութիւններ ունէի, չկրցայ մերժել զինքը եւ իրեն ղրկեցի իմ յիշատակներս։ Յարգանք եւ օրհնութիւն՝ իր բարի յիշատակին։

Լոնտոն, 3 Յունիս ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ.

ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Նոր հոգեր եւ ցոյցեր

Կառավարութիւնը կը խորհի վճռական միջոցներ ձեռք առնել գործադուլներուն դէմ, որոնք հետզհետէ վտանգաւոր կը դառնան։ Բայց, վարչապետը ընկերվարական ըլլալով, ստիպուած է իր կուսակցութեան հաւանութիւնն առնել, ի հարկին պարտաւորիչ աշխատանք հաստատելու համար։ Արդ, ընկերվարականները չեն ուզեր տժան պատրուակ մը ընծայել համայնավարներուն, բռնի միջոցներ ձեռք առնելով գործադուլներուն դէմ։ Պ. Ռամատիէի քաղաքականութեան ջերմապէս կուսակից են Լէոն Պլում եւ ընկերվարական երեսփոխաններու մեծամասնութիւնը, որոնք անհանդուրժելի կը գտնեն համայնավարներուն խաղերը։

Հացթուխ բանուորներու գործադուլը վերջացաւ առջի օր։ Քարիւղի բանուորներու խնդիրն ալ կարգադրուելու վրայ է։ Եչ. օր ալ շինութեանց բանուորները դլուխ վերցուցին։ Հարիւր հազար բանուորներ Փարիզի, 800.000 հոգի ալ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ գործադուլ յայտարարեցին ժամը 16ին, ընդհանուր ազդանշանի մը վրայ։ Մօտ քսան հազար բանուորներ համախմբուեցան Աշխատանքի Սակարանին առջեւ, խանգարելով երթեւեկը։ Այս առթիւ գումարուած ժողովը կը պահանջէր փութացնել հաւաքական պայմանագիրներու կնքումը, վարկեր տրամադրել վերաշինութեան համար, բարւոքել պարենաւորումը եւայլն։ Յետոյ թափօր մը կազմուեցաւ։ Աշխատանքները վերսկսան երէկ առտու։

Շատ աւելի ծանր վիճակ մը կը ներկայացնէ երկաթուղիի պաշտօնեաներու եւ բանուորներու խլրտումը։ Կառավարութիւնը յաջողեցաւ յետաձգել տալ ընդհ. գործադուլի որոշումը, եւ բոլոր կառախումբերը բանեցան, բայց գործադուլը վերսկսաւ երէկ, ուրբաթ, մեծ գիծերուն վրայ։ Բանուորները բաւարար չեն գտներ կառավարութեան կատարած զիջումները, պնդելով իրենց պահանջներուն վրայ։ Կառավարութիւնը կը հաշուէ թէ 25—30 միլիառ ֆրանքի նոր ծախք մը պիտի ունենան, եթէ ընդունին բոլոր պահանջները։

Պետական պաշտօնեաները եւ ոստիկանութիւնն ալ կը շարունակեն տրտունջներ յայտնել, գործադուլի սպառնալիքով։ Մասնակի գործադուլները կը շարունակուին մետաղագործական հաստատութեանց մէջ։

Ինչպէս դիտել կուտայ թերթ մը, ուժի փորձ մըն է որ կը կատարուի համայնավարութեան եւ կառավարական կուսակցութեանց միջեւ։ Ընկերվարական կուսակցութեան ձախ թեւն ալ համաձայն չերեւար Պ. Ռամատիէի քաղաքականութեան եւ կը պահանջէ նոր դահլիճ մը կազմել մասնակցութեամբ համայնավարներու, որպէսզի բանուոր դասակարգին դէմ գործած չըլլան։ Կ՚ըսուի թէ Պ. Ռամատիէ պահանջած է ստիպողաբար նիստի հրաւիրել կուսակցութեան վարիչ մարմինը, իր դիրքը ճշդելու համար։ Ժողովրդական Շարժումն ալ (M. R. P.) շատ համաձայն չէ որ կառավարութիւնը կորսնցնէ միջոցներու դիմէ, պարտաւորիչ աշխատանքի ենթարկելով բանուորները։ Պ. Ռամատիէ որոշած է բոլոր հաշտարար միջոցները փորձել, բացառիկ իրաւասութիւնները գործադրելէ առաջ։

Ամերիկայի վրդովումը Հունգարիոյ դէպքերուն առթիւ

Վերջին տեղեկութիւններն ալ կը հաստատեն թէ Հունգարիոյ դէպքերը մեծ վրդովում պատճառած են Մ. Նահանգներուն մէջ։ Նախագահ Թրումըն Եչ. օր բացէ ի բաց «նախատինք» հռչակեց խորհրդային ոտնձգութիւնը այդ երկրին մէջ։ Ըսաւ թէ Մ. Նահանգները չեն կրնար անտարբեր դիտել Հունգարիոյ «սոսկալի» կացութիւնը եւ թէ արտաքին նախարարութիւնը կատարեալ քննութիւն պիտի պահանջէ։ Կը կարծուի թէ տնտեսական խստութիւններ ձեռք պիտի առնուին։ Մինչեւ անգամ կը խօսուի դիւանագիտական յարաբերութեանց խզման մասին։

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ Փէշթայի ամերիկեան զինուորական ներկայացուցիչներուն յանձնարարուած է նոր ծանուցագիր մը ուղղել Ռուսերուն, քննութիւն պահանջելով կատարուած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

ԽՄԲ. — Տարեդարձը կը տօնուի շաբաթ օր, Վիէնի մէջ, իսկ Փարիզը նորէն մոռցաւ...

... Հոն, անապատներու խանձող արեւներու տակ, նորահարսեր կ'այրիանան, ազատոր ու որդեկորոյս մայրեր կը խելագարուին, մանուկները կը ճչան լեղապատառ։

Կան՝ որ բռնաւորի պիղծ բազուկներուն անմատչելի, լեռներէն վար կը գահավիժին, Եփրատի ալիքներուն ծոցերը կը ճանկուեն։

Կան՝ որ Թոյնն ու դնդակը կը նախընտրեն։

Կան՝ որ կիզիչ արեւներու տակ կը ճենճերահոտին։ Ուրիշներ դեռ վիրաւոր՝ կը տքան, նզովք ու Թուք նետելով Թշնամիին եւ անոր զալրոյ սեբուռներուն։

Դիակնե՛ր, դիակնե՛ր ամենուրեք, մարմիններէն անջատուած գլուխնե՛ր, դեռ բաց ու պղտոր աչքերով։

Փշրուած գանկեր, ուղեղներէ պարպուած, ջախջախուած բազուկներ ու սրունքներ, մազկոյտեր, ոսկրակոյտեր եւ արեան ճապաղիքներ սեւացած։

Կան որ դէպի հարէմները կը քաշկռտուին, սարսուռի, լեղապատառ ճիչեր արձակելով, քարին ու հողին, ծառին ու պատերուն կառչելով։

Համատարած սարսա՛փ, արցունք ու արիւն, ջա՛րդ, ջարդ մէկ միլիոն անզէններու՝ երկու սեռի եւ ամէն տարիքի։

Բռնութիւնը կը գործէ սանձարձակ, ու ճիւաղները կը քրքջան...

Իսկ հոս, Վասպուրականի մէջ, օրհասական եւ անհաւասար կռիւը կը մղուի դարաւոր Թշնամիին արիւնարբու խուժանին եւ կանոնաւոր բանակին դէմ։

Արտաւուլէն Վարագ, Սիփանէն Եղերովն ու Կապուտ կողը, մինչեւ Զէյնեսի մօտերը, բոլոր լեռները կը դղրդան, հրազէններու որոտը կ'արձագանգէ եւ արիւնը կը հոսի հեղեղանման։

Գործի են բոլորը, ծեր Թէ երիտասարդ, կին Թէ աղջիկ, պատանինե՛ր, մանուկնե՛ր անգամ։

Անհատական եւ կուսակցական բոլոր տեսակի վէճերը Թաղուած են ու բոլորը մէկ եղբայրացած ու անձնուէր, ազատութիւնը կը դարբնեն։

Կիները կարի մեքենաներու առջեւ, ճախարակին եւ իլիկին փարած, հագուստեղէն, վիրակապեր ու գուլպաներ կը պատրաստեն։ Շատեր՝ Թոնիրներու առջեւ ծնրադիր՝ հաց կը Թխեն, կերակուր կ'եփեն։ Ուրիշներ հիւանդներ ու վիրաւորներ կը դարմանեն։

Անզէններ ու ծերունիները Թիկունքի աշխատանքներուն լծուած են։ Պատանիներ ու մանուկներ դիրքէ դիրք կը Թռչին, խրամէ խրամ կը սողոսկին, իբրեւ սուրհանդակներ քաջարի եւ անձնուէր։

Երիտասարդները կը կռուին հերոսաբար մէկը տասնի եւ հարիւրի դէմ։ Մահասկոտ չաղդեր իրենց, վանդի հաւատացեալներ են ազատութեան համար զոհուածներու հոգիներուն անմահութեան։

Ահա դիրք մը, որ Թշնամիի Թնդանօթներէն խորտակուած է։ Ռումբեր կը տեղան յարատեւ։ Հազիւ հինգ Հայեր իրենց բազուկին ու զէնքին յոյսը կապած, կը մարտնչին օրերէ ի վեր, նոր զոհեր խլելով բռնաւորէն։

Տեղ մը, ընկերներու դիակներով շրջապատուած քանի մը հայդուկներ, անօԹի, ծարաւ իրենց վերջին փամփուշտները կը կրակեն։

Ահա ուրիշ դիրք մը, բաց դաշտի մէջ անհաւասար ճակատամարտ մը կը մղուի։

Կռի՛ւ, անօրինակ կռիւ է։

Ու Վասպուրականցի հնարագէտը իր առաջին Թնդանօթը կը ձուլէ, ծխաւոր եւ անծուխ վառօդ կը շինէ, Թշնամին շուարումի մատնելով։

«Մահ կամ ազատութիւն» ահա օրուան նշանաբանը եւ ազատութեան կարմիր դրօշը կը ծածանի դիրքերու վրայ։

Ցանֆատը ազատաշունչ եղանակներ նուագելով դիրքէ դիրք կը շրջի։

Թշնամին կատղած է, բայց իր հազարաւոր ռումբերէն քարուքանդ տուներն ու պատնէշները, նոյն գիշերն իսկ կը վերանորոգուին։

Ներքին անօրինակ համերաշխութիւնն ու դիմադրական կորովը, յանդգնութեան եւ գերագոյն ընդվզումին ընդելուզուած կ'երթան զարնուելու բռնաւորներու ճակատներուն։

Հայը յաւետենական ստրուկը չէ՛ այլեւս։

Ահա խումբ մը հերոսներ որ Թօփրաք-Գալէի բարձունքն ի վեր կը մագլցին, զօրանոցը կը գրաւեն։ Ուրիշ մը Հաճի Պաքրի զօրանոցին դիմադրութիւնը կը խորտակէ, շէնքը կը հրդեհէ եւ «անպարտելի» համարուած զինուորները կոտորելով փախուստի կը մատնէ։

Խումբ մը, ստորերկրեայ անցք մը բանալու դժուարին աշխատանքը վերջացուցած, Համուտ-Աղայի զօրանոցը կը հրդեհէ։

Ու յաջորդաբար կը կործանին, կը հրդեհուին զօրանոցներ, կառավարական տուներ, զինապահեստներ, Շատախէն — Գաւաշ, Կարճկանէն — քաղաքամէջ եւ Այգեստան։

Եւ վերջապէս գերագոյն երանութեան պահը։

Թշնամին բռներ է անպատիւ նահանջի ճամբան։ Թրքական Թաղերը պարպուած են ու Թշնամիի Թնդանօթները հիմա լեղապատառ նահանջողներու աղաղակն է որ կը խեղդէ։

Եւ ահա առաջին անգամ Շամիրամի բերդին վրայ հայ դրօշը կը ծածանի ու Թշնամիէն խլուած Թնդանօթները հայկական յաղԹանակը կ'աւետեն։

Թշնամին պարտուած է եւ Վասպուրականը ազատ...

Այդ հերոսամարտովն էր որ կարելի եղաւ կազմել Վանի եւ ամբողջ հայութեան առաջին հայկական կառավարութիւնը։

Դարերու գերութենէն ազատագրուած Հայը տպագրեց հայկական առաջին խմորատիպ Թղթադրամը։

Այդ հերոսամարտին մէջ Թրծուած հերոսներն էին որ իրենց գնահատելի մասնակցութիւնը բերին Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներուն։

Այդ հերոսներն էին նաեւ որ մղեցին Ատրպատականի հերոսամարտը։ Առանց այդ փրկարար կռիւներուն գոյութիւն պիտի չունենար ներկայ Հայաստանը։

Ջե՞ք հաւատար, կարդացէք Թշնամի զօրավարին վկայութիւնը։

Ա. ԱՐԱՐՔԵՑԻ

Օր նոր, գայթակղութիւն նոր

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

Հասա՞ւ արդէն արձագանգը, Լոյս Քաղաք,— «Ատամնաբոյժ» Նուպար Նաճարեան, անդամ Դամասկոսի Քաղաքական Ժողովին, Ներգաղթի կոմիտէի գործօն «ակն»երէն, ԹԹու համայնավար, 90.000 սուրիական ոսկի չորԹելէ վերջ զանազան առեւտրականներէ, անհետացած է Դամասկոսէն։ Մամուլ, ոստիկանութիւն, տեղական Թէ ազգային շրջանակներ իրար անցած են, իւրաքանչիւրը իր դերին ու ցաւին մէջ։ Ապահովութեան տնօրէնութիւնը շարժման մէջ դրած է իրեն ենԹակայ մարմինները՝ ամէն գնով ձերբակալելու համար առաւ-փախաւը, որ բաւական ծաղկեալ անցեալի մըն ալ տէր է, ինչպէս կը հաւաստեն Թերթերն ու լրատեղեկները։

«Ատամնաբոյժ» Նուպար, ինչպէս կը կոչէին զինք «իր» շրջանակին մէջ, վկայեալ բժիշկ մը չէր։ Ոչ միայն այդ չէր, այլեւ սովորական մահկանացու մըն ալ չէ եղեր, ինչպէս կը տեղեկանանք այսօր։ Արդարեւ, Դամասկոսի արաբական մամուլը՝ ընդգծելէ վերջ յոռի անցեալը ու մեր օրերու շահատակութիւնները ենԹակային, կը յայտնէ Թէ ա)«ատամնաբոյժ» Նուպար կը վայելէր նաեւ «առեւտրական օտար հաստատութեանց ներկայացուցչի» համբաւ, եւ բ) տէր էր երեք անձնագիրներու, սուրիական, լիբանանեան եւ... Թրքական։

Ահա Թէ ինչ կը գրէ «Էլ-Մանար», պաշտօնական օրգանը Ախուան Էլ Մուսուլմուն (Միւսլիման Եղբայրներ) կազմակերպութեան։

— «Նուպար Նաճարեան, որ «ատամնաբոյժ»ի անունով ծանօթ է Դամասկոսի հայկական շրջանակներուն, ինքզինք իբրեւ «օտար առեւտրական տուներու ներկայացուցիչ» ներկայացուցած է բազմաթիւ վաճառականներու, եւ յաջողած է աւելի քան 90.000 (իննսուն հազար) սուրիական ոսկի (ընթացիկ սակարանով մօտ 5 միլիոն ֆրանս. ֆրանք) կորզել անոնցմէ։ Վաճառականները շլանալով պահանջուած գիներէն եւ ցոյց տրուած նմոյշներէն, ինկած են ծուղակ։ Աւազակը, գրպանելէ վերջ պարարտ այս գումարները, հետքը կորսնցուցած է։

«Հետաքրքրուեցանք ենԹակային ինքնուԹեամբ, եւ ստուգեցինք, Թէ «բժիշկ» Նուպար տէր է երեք տարբեր անձնագիրներու եւ անցագրերու, սուրիական, լիբանանեան եւ Թրքական։ Աւազակը անդամ է, միաժամանակ, տեղւոյս Ներգաղթի Կոմիտէին, ուր պատասխանատու պաշտօն կը վարէր։ Իր այս հանգամանքին բերումով, աւազակը բազմաթիւ խաղեր խաղացած է նաեւ զանազան ներգաղԹողներու գլխուն, (շատերէն մէկը միայն, Մ.)։ Յոռի անցեալի տէր, 1925ին դատապարտուած է նաեւ Հալէպի մէջ, իբրեւ դրամաչորԹ ու առաւ փախաւ։

«Կը պահանջենք, որ Ոստիկան. Տեսչութիւնը կրկնապատկէ իր քննութիւններն ու հետապնդումները, վերջ տալու համար տխրահռչակ այս խաբեբայի շահատակութիւններուն»։

Տասը-տասնըհինգ օր Թաւալած է արդէն գայթակղութենէն ասդին, ու հերոսը չէ ձերբակալուած մինչեւ այսօր, 18 Մայիս։ Ձերբակալութեան յապաղումը պատճառ կը դառնայ, որ մայրաքաղաքի Թէ գլխաւոր քաղաքներու բոլոր Թերթերը շարունակեն իրենց խարանիչ ու կծու հրատարակութիւնները, պատկերազարդ նոր մանրամասնութիւններ հրամցնելով իրենց ընԹերցողներուն։ Կը չիկինք այդ վկայութիւններէն, կ'ուզենք շեշտել, Թէ Դամասկահայութեան համար մասնաւորապէս, ու Սուրիոյ — Լիբանանի հայութեան համար ընդհանրապէս՝ արարքը ունեցած է եւ կ'ունենայ իր անուանարկիչ անդրադարձումները։ Երեւակայել՝ որ այս մարդուկը անդամ էր նաեւ Քաղաքական Ժողովին, եւ իբրեւ Թեկնածու համայնավար աղբիւրներուն, կը վայելէր «ընդհանուր... համակրանք եւ վստահութիւն»։ Մարդ գետնին տակը կ'անցնի ուղղակի։ Երեւակայել, դարձեալ, որ այս առաւ-փախաւին Թեկնածութեան շուրջ ահագին աղմուկ ու փոԹորիկ փրԹաւ Դամասկոսի մէջ, ու համայնավար — յառաջդիմականներու, անսասան յամառութիւնը՝ իր ընտրութեան համար, պատճառ դարձաւ, որ ձախողի «համաձայնական ցանկ»ի մը պատրաստութիւնը, ու Դաշնակցութիւնը հարկադրուի առնել քայլել...։ Երեւակայել վերջապէս՝ Թէ այս... Թանկագին «անձնաւորութիւն»ն էր, որ գլխաւոր դերը ունեցաւ անբաղձալի Մանասեան արք.ին «Կաթողիկոսական պատուիրակ» եւ Առաջնորդ, փոխանորդ ընտրութեան մէջ...։ Ո՞ր մէկն բռնել։

Ու հիմա, Ներգաղթի «պատասխանդիր» Կոմիտէն, պաշտօնական յայտարարութիւն է տուած համայնավարներու պնակին՝ Ժողովուրդի Ձայնի մէջ, Թէ «Նուպար Նաճարեան դադրեցուցուած(!) եւ հեռացուած» է Կոմիտէի անդամութեան իր հանգամանքէն...։ Մետասաներորդ ժամու այս խորշանքը՝ իր անմիջական մտերիմներուն եւ սեղանակից հացկատակներուն կողմէ, աւազակութեան դէպքէն շաբաթ մը վերջ, ինչո՞վ բացատրել...։ Մինչեւ երէկ, մինչեւ գայթակղութեան նախօրեակը, իրենց Թեւերուն անվերապահ ջերմութիւնն ու ընտանութիւնը կը վայելէր, իսկ այսօր դարձած է անտէր եւ անպաշտպան։ Այս փուԹկոտ վտարումը, բաւարար ստիփանք պիտի չըլլայ սակայն, որ ամօԹը դադրի ամօԹ ըլլալէ, ու արատը՝ որ քսուած է այսօր իրենց ճակտին, սրբուի կարկտան «յայտարարութիւններով»։

«Տօքթէօր Նուպար»ի պարագան միակը չէ, իբրեւ վարկաբեկիչ արարք։ Մենք գիտենք, Թէ Ներգաղթի Կոմիտէներու եւ «յառաջդիմական» ճակատներու վրայ ինչ հատընտիր տաղանդներ եւ ինչ ճարտար հանրային դէմքեր կը պապղան ...։ Ներգաղթի բազմաթիւ պարագաներ մերկացուած են արդէն, եւ հարիւրաւոր կեղեքուած ազգայիններ, Թշուառ ընտանիքի հայրեր ու մայրեր՝ սպառած են Կոմիտէներու դուռը, իրենց հազարաւոր ոսկիները պահանջելու համար...։ Դամասկոսի, Հալէպի եւ Պէյրութի մէջ կեղեքուած դժբախտներու Թիւը քիչ չէ։ Երէկ, իւղոտ օձիքով կը պտըտէին «հայաստանասէր» ու «ներգաղթ»ական բազմաթիւ խատուտիկ ջոջեր, այսօր՝ հող ու կալուած կը գնեն նոյն այդ հայրենասէր»ները, Լիբանանի գիւղերուն, ու օդափոխութեան զանազան շրջաններու մէջ, իրենց կարգին ... ներգաղթելու համար (!) անշուշտ։

Այս մարդիկն են, որ առանց խիղճի եւ ամօԹի, կուրծք կը ծեծեն տիւ եւ գիշեր, փարիսեցիական պոռոտախօսութեամբ հայրենասիրութենէ, ներգաղԹէ եւ Հայաստանէ ճառելով։ Այս մարդիկն են, որ կը յաւակնին հանրային կեանքի մէջ դեր ստանձնել, պատասխանատուութիւններու տէր դառնալ,... բարձրանալ մինչեւ Երեսփ. աԹոռներ՝ հայ համայնքը ներկայացնելու համար հիւրընկալ երկիրներու մէջ։ Այս մարդիկն են, որ ամէն ճիգ կը փորձեն միամիտ եւ հայրենասէր բազմութիւններու պայծառատեսութիւնն ու ողջմտութիւնը խաթարելու, կուրցնելու, եւ շահարկելու համար անոնց բարեմտութիւնը ...։

Ո՞վ պիտի սրբէ այս խայտառակ Փանջունիներու արատը՝ հայ ժողովուրդին ճակտէն։

Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԷՆ Պ. ՌՈՒԲԷՆ Դանիէլեան 25.000 րիալ յանձնած է տեղին առաջնորդին, յատկացուելու համար կաթողիկոսական ոսկեայ գաւազան մը շինելու։ Նուիրած է նաեւ 7000 րիալ Ճեմարանի սաներուն համար «ատեալներ»(վերմակներ) գնելու, 18.000 րիալ ալ Դաւթեան վարժարանի չքաւոր աշակերտներուն եւ Թեհրանի Եկեղեցասէր Կանանց Միութեան։ (Րիալը հաւասար է 35 ֆրանքի)։

«ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ Ց. Թ. ՀԻՆԴԼԵԱՆԻ» անունով հատոր մը հրապարակ հանուած է Պոլսոյ մէջ, նուիրուած բազմավաստակ դաստիարակ-ուսուցիչին յոբելեանին։ Հատորին մէջ ամփոփուած են զանազան քաղաքներու մէջ կատարուած յոբելենական հանդիսութիւններու նկարագրութիւններն ու այդ առԹիւ մամուլին մէջ երեւցած յօդուածները։

ՄԻԱՄԻԻ (Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ) Կանանց Քրիստոնէական ընկերակցութեան կազմակերպած «բոլոր ազգերու երաժշտական հանդէսին» (ֆէսթիվալ) հրաւիրուած եւ մասնակցած են նաեւ Հայերը, 16 ազգերու խումբերու կողքին։ Ներկայ եղած է 12.000ի հասնող բազմութիւն մը։ Իւրաքանչիւր խումբին յատկացուած էր միայն տասը վայրկեան, ցուցադրելու համար իր բնագաւառէն պատկեր մը տարազով, երգով ու պարով։ Հանդիսականները երկարատեւ ծափերով գնահատած են հայկական խումբին երգերն ու պարերը։

Մայիս 28Ը Լիոնի մէջ

ԼԻՈՆ (Յառաջ),— Էթիէն Տոլէի մեծ սրահը լեցուած՝ ծայրէ ծայր: Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ «Մարսէյյէզ»ով Նոր Սերունդի երկսեռ երգչախումբին կողմէ: Օրուան նախագահը, Գ. Ա. Կիւլպէնկեան հանդէսին բացումը կատարելէ վերջ յայտարարեց.— Բոլոր անոնք որ ինկան Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ ուրիշ որ եւ է ռազմադաշտի վրայ, արժանի են մեր յարգանքին: Եւ մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգանքի հրաւիրեց ժողովուրդը: «Ցխսուս երբ Երուսաղէմ մտաւ մեծ պատիւներով, ովսաննաներով ընդունեցին զինքը: Բայց վերջը խաչը հանեցին: Այսօր ալ պատկերը միեւնոյնն է, եթէ դէպքերը տարբեր կերպարանք են ստացեր, կան մարդիկ որ երեկ են դարձուցեր մեր անկախութեան տօնին եւ եռագոյնին: Սակայն այս բոլորը ժամանակաւոր դէպքեր են: Պատմութիւնը կիրք չի ճանչնար ու Մայիս 28ը պիտի արձանագրէ իբրեւ Հայաստանի անկախութեան օրը:

Մէջընդմէջ եղան խմբերգներ Սանուհիներու կողմէ ղեկավարութեամբ Տիկին Գ. Փափազեանի, ինչպէս նաեւ խմբական պարեր հայկական տարազներով: Յաջողութեամբ երգեցին օրիորդներ Էլիզ Տէրմանեան, Ադրինէ Պապաեան, Լուիզ Հայէլեան եւ Շուշանիկ Առաքելեան: Բոլորն ալ Նոր Սերունդէն: Տիկին Պերճուհի Ահարոնեան յաջողապէս երգեց «Հայաստան»ը: Յաջող էր՝ նաեւ Օննիկ Պոյաճեանի արտասանութիւնը:

Մեր առաջին բանախօսն էր հայր Կ. Տէրմոյեան (Վիէնէն), որ անցեալին վրայ ակնարկ մը նետելէ վերջ, կեդրոնացաւ օրուան տօնին վրայ եւ ըսաւ.— Հայ ազգին ազատութեան քրեւը 1918 Մայիս 28ին ծագեցաւ: Ոճրագործ Թալէաթը եւ իր արբանեակները երբ հայ ժողովուրդը ջարդեցին ու ցրուեցին աշխարհի չորս կողմը, չատ չանցած պատահեցաւ հրաշքը,—կոտորակուած եւ արիւնաքամ ժողովուրդը պարտութեան մատնեց ու յարգանքի բերաւ Թալէաթներու 32 հազարնոց բանակը: Բանախօսը բաղդատեց մանուկ Հայաստանը այսօրուանին հետ: Պարզ տրամաբանութեամբ, անշուշտ մանուկ մը չի կրնար այնքան գործ տեսնել որքան պատանի մը: Մենք Մայիս 28ը տօնեցինք մինչեւ այսօր, պիտի տօնենք մինչեւ որ ծերանանք, մինչեւ որ փոխանցենք մեր պարտականութիւնը նոր սերունդին որ իր արժանի տեղը եւ ուղղութիւնը գտած է արդէն:

Կենդանի պատկեր մը պատրաստուած էր շատ յաջող կերպով,— Մայր Հայաստան նստած բեմին մէջտեղը, երկու հրեշտակներ հետզհետէ մօտենալով ծաղիկներ կը ցանեն. շուրջը ազաւորներ, ջութակով «Մայր Արաքսի»ն կը նուագեն մեր Նոր Սերունդին ընկերները: Նուագին ձայնը հետզհետէ կը նուաղի, երկու հրեշտակները իրենց ծաղիկները ցանած ու սկսած են մէկդի քաշուիլ: Այդ միջոցին մեր Նոր Սերունդէն ընկ. Խրիմեան բեմ գալով կ'արտասանէ Ահարոնեանի «Մասիս»ը, ջերմ ծափեր խլելով: Նոր Սերունդի կողմէ ուղերձ մը կարդաց նաեւ ընկ. Արամ Թաթուլեան: Երկրորդ բանախօսն էր մեր տաղանդաւոր դրագիտուհին, Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, որ բեմ բարձրացաւ ծափերու մէջ: Տիկինը ակնարկ մը նետեց 1914ի պատերազմէն առաջ Թրքահայաստանի ու Ռուսահայաստանի մէջ տիրող կացութեան վրայ: Ունէինք դիւանագէտներ, քաղաքագէտներ, գրագէտներ Թրքահայաստանի մէջ: Զինուորականներ, արուեստագէտներ, բանաստեղծներ Ռուսահայաստանի մէջ: Գեղարուեստի ճակատին վրայ եւս կը փայլէինք, բայց դժբախտաբար մենք մերինչխանութեանտէրը չէինք: Ցիչեց 1914ի պատերազմի ծագումը, Հայերը ստիպուած էին զինուորագրուիլ երկու թշնամի բանակներու մէջ: Երբ կամաւորական շարժումը իրականութիւն դարձաւ անոր ղեկավարները մեծ մասով կը պատկանէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան (Անդրանիկ, Դրօ, Քեռի, Համազասպ, Վարդան, Մուրատ եւ այլն): Ո՞վ չի գիտեր ռուսական բանակին յառաջխաղացման ու նահանջի խաղերը, համայնավարական յեղափոխութիւնը. Կովկասի մէջ Սէյմի ծագումը, Ռուսական բանակի քայքայումը, Պրէսթ Լիթովսքի դաշնագիրը որով Կարսի շրջանը, Արտահանը եւ Պաթումը կը տրուէին Թուրքիոյ: Շնորհիւ ռուսական բանակի քայքայման Թուրքերը հետզհետէ կը վերակազմէին իրենց բանակը եւ ետ կը պահանջէին այդ հողերը: Այդ փափուկ շրջանին մեզի համար ստեղծուած էր գոյութեան պայքար: Եթէ ընդունուէր Թրքական առաջարկը, Թուրքերը պիտի չգոհանային Կարսով եւ Հայաստանը կոտորելէ վերջ, յառաջ պիտի խաղային դէպի Պաթում եւ Բագու: Հնչած էր օրհասական պայքարի ժամը: Այստեղ բանախօսը կենդանի գոյներով նկարագրեց այդ ճակատագրական կռիւը: Ամէն անգամ երբ հայ ժողովուրդը երկունքի է բռնուեր, հերոս է դարձեր: Թրքական վերջնագիրը չընդունող մարդը, Արամ, ըսաւ.— »Եթէ պատահի որ հայ ժողովուրդը կոտորուի, թող պատմութիւնը գրէ թէ այս հողերուն վրայ հայ ժողովուրդը մեռած է որպէս հերոս: Եւ պատահեցաւ այն, ինչ որ Թուրքերու մտքէն իսկ չէր կրնար անցնիլ,— փոխանակ յաղթական դրօշով Երեւան մտնելու, հաշտութիւն առաջարկեցին: Ահա այս է 1918 Մայիս 28ը: Հայաստան հետ պետութիւն դարձաւ: Ամէն տեղ ունէր իր դեսպանները: Աշխարհի բոլոր կողմերէն Հայեր Հայաստան հաստատուիլ կ'ուզէին: Երթեւեկի ազատութիւն կար: Հայաստան ունէր իր բանակը Նազարբէկեան, Սիլիկեան, Հախվերդեան եւն: Ռուսական բանակի այս փառապանծ զօրավարները յանձն առին ծառայել իրենց հայրենիքին, բարձր էր ժողովուրդին տրամադրութիւնը: Մեր մանուկ Հայաստանը հազիւ 30 ամսուան կեանք ունեցաւ. Նոր դաւերով Հայաստան ինկաւ պատերազմի մէջ ու 1920 Դեկտ. 2ին Հայաստանը յանձնուեցաւ խորհրդային իշխանութեան:

Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցաւ խնջոյք մը, տեւելով մինչեւ լոյս: Նորէն սրահը լեցուած էր: Տեղի ունեցան զանազան անակնկալներ, երգեր, ասացուածքներ, արտասանութիւններ, ուրախ ու զուարթ մթնոլորտի մը մէջ:

Մ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ԳԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «ընկեր Կարօ» ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Գ. Նաճարեանի ագարակը, 25 Մայիս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին: Ծառերը իրենց ճաչերը բերած էին: Գ. Համբարձումեանի ղեկավարութեամբ Սէնթ Անի Նոր Սերունդի 35 հոգինոց «Սիփան» երգչախումբը հանդէսը բացաւ «Մարսէյյէզ»ով եւ «Մշակ բանուոր»ով: Կը նախագահէր ընկեր Շտոյեան: Արտասանեցին օրիորդներ Վ. Մարգարեան, Ա. Քիւփէլեան: Երգեցին, Օր. Գօյաճեան, Եղիկեան: Ընկեր Ա. Դաշնակեան երգեց Օմար Խայեամի Անակիզբէն Գաղտնիքները, երգեցին նաեւ Գ. Քէօսէեան եւ Գ. Խ. Թորիկեան: Սէնթ Անթուանի Նոր Սերունդին կողմէ գրաւոր ուղերձ մը կարդաց ընկեր Մ. Գօյաճեան, բացատրելով այդ կազմակերպութեան փրկարար դերը օտարութեան մէջ: Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը խորունկ արձագանգ մը ունեցաւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Երկու տարի վերջ անդամներու թիւը 1000ի կը հասնի, որուն կէսը Մարսէյլի մէջ: Ուր որ հայաշատ շրջան մը կայ, Նոր Սերունդը հոն է: Սէնթ Անիի մասնաճիւղը ծնունդ առաւ 12 անդամով եւ այսօր հասած է 46ի: Մեծ յառաջդիմութիւններ եղած են ամէն ասպարէզի մէջ: Այսօրուան հանդէսին մէջ ալ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդն է որ կը փայլի: Ուշացած երիտասարդներ, անտարբեր ծնողքներ, մի սպասէք ձեր զաւակները փրկելու համար, ղրկեցէ՛ք մեզի»:

Գ. Համբարձումեան գեղեցիկ ձայնով երգեց «Կանչէ կռունկ», ու նորէն երգեց Սիփան երգչախումբը:

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկեր Յ. Նիկողոսեան, որ ակնարկ մը նետելով մեր ժամանակակից պատմութեան վրայ, եւ յեղափոխական շարժումներուն եւ Մայիս 28ի վրայ՝ դիտել տուաւ թէ մեր հակառակորդները կը նմանին այն թռչունին որ սովորութիւն ունի ուրիշին բոյնին մէջ ածել իր հաւկիթները ու պարծենալ: Եթէ մենք ալ իրենց պէս ըլլայինք, նիւթապէս չէինք օժանդակեր Ներգաղթին եւ Հայկ. Դատի համար առաջին ձեռնարկը չէինք կատարեր Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովին:

«Շանթ» թատերախումբը ներկայացուց խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը որ մեծ զուարճութիւն պատճառեց: Կարտանի Նիկոլ Դուման ենթակոմիտէն այս առթիւ 1000 ֆրանք նուիրեց Սէնթ Անթուանի ընկեր Կարօ ենթակոմիտէին: Խորին շնորհակալութիւններ:— Գ. Մ.

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐԹԻԿԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԹԻԿ, 30 Մայիս (Յառաջ),— Թուականէս գրեթէ երկու ամիս առաջ Մարսէյլի հանգանակիչ յանձնաժողովը նամակ մը ուղղելով Գ. Պետրոս Օքքաճեանի, խնդրած էր յանձնախումբ մը կազմել ձեռնարկելու Ներգաղթի հանգանակութեան: Անմիջապէս կազմուեցաւ յանձնախումբ մը երեք անդամներով, Գ. Գ. Պետրոս Օգգաճեան, Կ. Մինասեան եւ Մկրտիչ Ասլանեան, որոնց պաշտօնն էր տունէ տուն շրջիլ եւ դրամ հաւաքել Martiguesի, Port de Bouchի եւ Croix Sainteի մէջ: Արդէն վերջացած է հանգանակութիւնը. ամէն հայրենակից կատարած է իր պարտականութիւնը, բացի քանի մը անհատներէ, որոնք օրն ի բուն կուրծք կը ծեծեն Հայաստանի համար, բայց ամէն հնարաւորութիւն փորձեցին պարտականութենէ խուսափելու համար:

Հանգանակուած է 42.400 ֆրանք, որ յանձնուած է Մարսէյլի Շրջ. Հանգանակիչ Յանձնաժողովին, փոխան ընկալագիրի: Նուիրատուներու ցանկը ներփակ կը ստանաք: Վերոյիշեալ գումարին 11.000 ֆրանքը դպրոցի հաշուեյարդարէն մնացած է:

«Դպրոցի հաշուեյարդար» ըսի, սիրելի «Յառաջ», որովհետեւ այնքան խանդավառութեամբ սկսուած գործը առուպի մը կեանքն ալ չունեցաւ: Փակման գլխաւոր պատճառն էր ձեռնհաս եւ սրտցաւ անհատի մը պակասը գաղութիս մէջ, որ յանձն առնէր շաբաթը երկու օր եւ չորս ժամ հայերէն դասաւանդել պզտիկներուն, վճարովի:

. Իսկ երկրորդ եւ աւելի տխուր պատճառն այն է.— իմ կարծիքով — Մարթիկի Հայերս դեռ չենք սորված գնահատել նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան արժէքը: Խ. Արթինեան

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԴՊՐՈՑԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒ, 31 Մայիս (Յապաղած),— Մայիս 25ի կիրակին կէսօրէ ետքը խնջոյք մը տեղի ունեցաւ դպրոցի սրահին մէջ, որ լեցուած էր կոկիկ բազմութեամբ: Խնջոյքը բացաւ Պելմոնի երգչախումբը, «Բամ Փորոտան»ով: Ներկաները բոլորն ալ մասնակցեցան իրենց գեղեցիկ երգերով, ճառերով, արտասանութիւններով եւ հայկական պարերով:

Սթանօզի Հայր. Միութիւնը 500 ֆրանք նուիրելով՝ գնահատեց Ազգ. Եկեղ. վարչութեան եւ օրուան կարգադիր յանձնախումբի աշխատանքները: Տիկ. Զապէլ Գարիպեան եւս 500 ֆրանք նուիրեց Կ. Խաչի կողմէ: Գ. Գ. Գարիպեան երկու խօսքով գովեց դպրոցին աշխատանքները եւ երգչախումբի ջանքերը: Տէր եւ Տիկին Զիլինկիրեան իրենց գոհունակութիւնը յայտնելով մասնակցեցան նուիրատուութեան եւ գոյացաւ մօտաւորապէս 2000 ֆր.: Ընդհ. հասոյթը՝ 6000 ֆրանք:

Հանդէսին յաջողութեան համար իր աջակցութիւնը բերած էր Գ. Կ. Գասապեան իր գեղեցիկ նուագով, ազգային երգերով եւ պարերով: Ներկաները շատ գոհ մնացին: Կարգադիր յանձնախումբը իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնեց բոլոր ներկաներուն եւ մաղթեց որ միշտ այսպէս ներդաշնակօրէն տօնեն Սահակ-Մեսրոպ դպրոցի տարեդարձը նաեւ մեր ազգային բոլոր տօները:

Յ. Մ. Պիչաքճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Մ. Մ.ին վերջին բարեկամական մրցումը տեղի ունեցաւ իր դաշտին վրայ, Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի դէմ. U.S.A.ի Ա. խումբին Հ.Մ.Ը.Մ.ի Մարսէյլի Ա. խումբին Promotionի միջեւ, իսկ ouverture de Rideauն Մարսէյլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի Cadet եւ U.S.A.ի Cadetներու մէջ: Թէեւ օդը բաւական տաք էր, սակայն ստուար բազմութիւն մը փութացած էր դաշտը, քաջալերելու համար մեր Հայորդիները: Մեր մարզիկները ոչ միայն իրենք ամբողջ տարին բնութեան հետ, ազատ օդին մէջ կ'անցընեն իրենց ժամանակը, այլ եւ բազմութիւններ իրենցմով նոյն մաքուր բնութեան ծոցը կը քաշեն:

Առաջին մրցումը տեղի ունեցաւ Cadetներու միջեւ: Երկու կողմն ալ լաւագոյն խաղարկութիւն մը ցոյց տուին սկիզբէն մինչեւ վերջը: Խաղը վերջացաւ հաւասար, մէկ-մէկ: Կ'արժէ յիշել Մարսէյլի բերդապահ փոքրիկն Իմանէթեանը, որ ապագայ կը խոստանայ: Նմանապէս վերջապահ Սէֆէրեանը որ but նշանակողն էր: U. S. A. փայլեցաւ իր բերդապահով Բաթիկեան եւ Ռոմանոնով:

— Մեծերուն մրցումը տեղի ունեցաւ ժամը 5ին: Երկու խումբերն ալ դաշտ մտան խանդավառ ու բուռն ծափերով: Եւ որովհետեւ Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը 1934ին Վալանս եղած էր արդէն, տեղական թղթակիցները ծանօթ ըլլալով անոնց, դաշտ մտան լուսանկարի գործիքներով եւ մեր անմահ մարզիկները մէկ շարքի վրայ լուսանկարուեցան իրենց վարիչներուն հետ: Օրուան դատաւորն էր Գ. Ֆօնթէնը, առաջին կարգի իրաւարարը: Մրցումէն առաջ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբին պետը համբուրելով մեր խմբապետը, U.S.A.ին նուիրեց իրենց դրօշակը ի յիշատակ օրուան մրցումին: Խաղը սկսաւ U. S. A.ի յարձակողականով: Հովն ալ նպաստաւոր Վալանսցիներուն: Սակայն հակառակ որ մերինները առաջին կիսախաղին ամբողջութեամբ կը տիրապետէին, 37րդ վայրկեանին Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ առաջին նշանակէտը: Կիսախաղը կը վերջանար մեր պարտութեամբ 1—0:

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ աւելի ուժգին: Հրմշտուքներն ալ պակաս չէին եւ այսպէս 27րդ վայրկեանին U. S. A.ն նորէն շահեցաւ: Մեր լաւագոյն աջ ծայրը, Կէմիքսիզեան եւ այսպէս խաղը վերջացաւ հաւասար 1—1, փրկուելով երկու կողմի պատիւը:

Կ'արժէ յիշել Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերջապահ Թիւֆէնքճեանը, բերդապահ Յովհաննէսեանը, յառաջապահ Տ. Մեսրոպեանը եւ բոլորը: Իսկ U. S. A.ի կողմէ շնորհաւորելի էին: Կեդրոնէն Փ. Թէպոյեան եւ Գազանճեան անմահ բերդապահը Սրապեան, որ յառաջիկայ շրջանին Ֆրանսական խումբէն հեռանալով մեզի կը միանայ: Մրցումէն վերջ խումբերը առաջնորդուեցան Hôtél d'Angleterre, քաղաքիս գեղեցիկ պանդոկներէն մին, ուր իջեւանած էին, մեր Մարսէյլի հիւրերը, եւ հոն բոլորը մեծարուեցան խմիչքներով:

Շնորհաւորելի են U. S. A.ի վարչական եւ խնամակալ մարմինները, որոնք շաբաթ իրիկուն լաւագոյն ձեւով մը դիմաւորած էին իրենց Մարսէյլի ընկերները: U. S. A.ի պատուոյ Նախագահը՝ Վ. Գապիկեան այժմ մարսիլարնակ, որ կ'ընկերանար մարզիկներուն: Իր նիւթական թէ բարոյական ղոհողութիւններով U. S. A.ին համար եղած է լաւագոյն բարեկամ մը: — Թղթակից

գործողութեանց մասին։ Ամերիկեան հրամանատարը բացատրութիւն պահանջած է խորհրդային հրամանատարէն, կարծեցեալ դաւադրութեան մասին, որուն իբրեւ թէ մասնակից են եղեր վարչապետը նախարար մը եւ խորհրդարանին նախագահը։

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ խորհրդային իշխանութիւնը ուղղակի միջամտելով Հունգարիոյ ներքին գործերուն եւ իրեն համակիր դահլիճ մը կազմել տալով, կ'ուզէ լրացնել Պալքանեան Դաշնակցութեան ծրագիրը։ Ուրիշ խօսքով, իր թեւարկութեան տակ առնել Հունգարիան ալ, ինչպէս Ռումանիան, Պուլկարիան, Եուկոսլաւիան եւ Ալպանիան։ Յետոյ կարգը պիտի գայ Չեխոսլովաքիոյ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, այս բոլոր ձեռնարկները պատասխան կը համարուին Մ. Նահանգներուն կողմէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ կատարուած գործողութեանց։

Փէշթայէն կը հեռագրեն թէ համայնավարները այժմ տէր տիրական են երկրին մէջ եւ թէ մանր կալուածատէրերու կուսակցութիւնը, որ 57 առ հարիւր մեծամասնութիւն շահած էր վերջին ընտրութեանց մէջ, հետզհետէ կը կազմալուծուի։ Վարիչները փախած կամ բանտարկուած են, (վարչապետը Զուիցերիա ապաստանեցաւ), հակարուլշեւիկ տարրերը դուրս ձգուած են եւ դրամները սպառած։ Իբրեւ ականաւոր դէմք մնացած է միայն Նախագահը, Զօլթան Թիլտի, նախկին բողոքական քարոզիչ մը, այժմ ենթակայ համայնավար կուսակցութեան։ Կ'ըսուի թէ երեք ամիսէն իրեն պիտի յաջորդէ Պ. Վէրէշ, գիւղացիական կուսակցութեան վարիչը։ Միւս կողմէ վէճ մը ծագած է համայնավարներուն եւ ընկերվարականներուն միջեւ։

Ռուսիա ծանր պատիժներ կը սահմանէ գողութեան դէմ

Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը, որ Մայիս 27ին ջնջած էր մահապատիժը, Յունիս 4ին նոր հրամանագիր մը հրատարակեց, ծանր պատիժներ սահմանելով անհատական եւ հանրային ստացուածքներու գողութեան դէմ։

Մինչեւ հիմա հասարակ գողութեան համար օրէնքը կը տրամադրէր բանտարկութիւն կամ բռնի աշխատանք արգելափակման կայանի մը մէջ, երեք ամիս տեւողութեամբ։ Այս պատիժը այժմ բարձրացած է հինգ – վեց տարի բանտարկութեան, այսինքն 24 անգամ աւելի։ Ահաւասիկ նոր հրամանագրին քանի մը տրամադրութիւնները —

Հասարակ գողութիւն — Հինգ վեց տարի արգելափակում աշխատանքի կայանի մը մէջ։

Գողութիւն չարագործներու խումբի մը անդամներուն կողմէ կամ քանիցս կրկնուած հին յանցաւորի մը կողմէ — 6էն 10 տարի բռնի աշխատանք։

Աւազակութիւն, այսինքն յարձակում անձի մը վրայ, անոր ստացուածքը յափշտակելու համար, բռնութեամբ, 10էն 15 տարի բռնի աշխատանք։

Աւազակութիւն, այսինքն յարձակում խումբի մը անդամներուն կողմէ, եւ բռնութիւն մահուան սպառնալիքով կամ ծանր վիրաւորումով, 15էն 20 տարի բռնի աշխատանք եւ բռնագրաւում գոյքերու։

Գողութիւն անհատական կամ պետական գոյքերու, 7էն տասը տարի, թալան պետական գոյքերու՝ կրկին անգամ կամ խումբի մը անդամներուն կողմէ՝ 10—20 տարի բանտարկութիւն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Ազգ. Ժողովը կարեւոր գումար մը (15 միլիառ ֆրանք) քուէարկեց, երկաթուղիները արդիացնելու համար։ Ասկէ զատ, վեց միլիառ ֆրանք պիտի յատկացուի նոր երկաթուղի մը շինելու համար որ Թուրքիան պիտի կապէ Իրաքի եւ Իրանի։ Վերջապէս վեց միլիոն ֆրանք պիտի յատկացուի նաւահանգիստներու շինութեան։ Այս բոլոր շինութիւնները պիտի կատարուին ամերիկացի սպաներու եւ մասնագէտներու հսկողութեան տակ։

ՆՈՐԷՆ ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ ՆԱՄԱԿՆԵՐ հասան Լոնտոն, այս անգամ ուղղուած արտաքին գործերու ներկայ եւ նախորդ նախարարներուն, Պէվինի եւ Իտընի։ Ղրկողը՝ նոյն գաղտնի կազմակերպութիւնը՝ որ կը գործէ Իտալիոյ մէջ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը, զօր. Մարշըլ, ճառ մը խօսելով հրաւիրեց Եւրոպայի ազգերը ծրագիր մը պատրաստել իրենց պէտքերու մասին, որպէսզի կարենան ոտքի կանգնիլ Ամերիկայի աջակցութեամբ։ Ամերիկա գիտէ որ Եւրոպա շօշափելի օգնութեան պէտք ունի յառաջիկայ 3—4 տարիներու ընթացքին, այլապէս պիտի մատնուի «տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական կազմալուծման»։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ լուծեց իր երիտասարդական միութեան վարիչ մարմինը, որ ամբաստանուած էր «անկարգապահութեամբ եւ ծանր յանցանքներով»։

Մայիս 28ը կը տօնուի

ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս, Նորաշէն դպրոց – սրահին մէջ,

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Պոմոնի Զաւարեան ենթակոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին եւ Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղին։ Կը նախագահէ ընկեր Գ. ՔԷՆՏԻՐԵԱՆ, կը խօսի ընկեր Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր, ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է։

✕

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի, ՅՈՒՆԻՍ 15ԻՆ, կիրակի կէսօրէ վերջ, մինչեւ կէս գիշեր, Bourg la Reine, քաղաքապետական սրահին մէջ։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ եւ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ։

✕

ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Արդիկի դաշտին վրայ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Մուրատ խումբին։ Երգ, նուագ եւ բանախօսութիւն։ Փափաքողները կրնան առտուընէ մեկնիլ որոշուած տեղը։

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Օրը

8 Յունիս, կիրակի ժամը 15ին, Centre Marcelin Berthelot, 28bis, rue St. Dominique, métro Invalides:

Կը նախագահէ ՏԻԿԻՆ Տ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿԻՆ ԷԼ. ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

Շնորհալի մասնակցութեամբ Օր. ՌԷԺԻՆԱ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ (Prix de Conservatoire)։

Հայկ. հնգեակը կը նուագէ Սպենդիարեանէն, Կոմիտասէն եւ Բարխուդարեանէն։ Կ'երգէ Պ. Մ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ (պաս), Պ. ԱՐԹՕ ՊԵՆՕՆ դաշնակ, եւ չքեղ պալէներ, Օր. ԱՎՆԱԹԱՄՕՎԻ ղեկավարութեամբ։ Կ'երգէ նաեւ Տիկին ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՈՆԵԱՆ։ Մուտքը ազատ է

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԲԱԳՈՒԻ ՄԱՍԻՆ

Յայտնի դասախօսուհի՝ Տիկին Petit Ter Boghossian (վարձատրուած բարձր աստիճաններով ֆրանս. կառավարութենէն), պիտի խօսի Բագուի 1918Ի ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ մասին։ Շնորհիւ այս Ֆրանսուհիին գերմարդկային քաջութեան, բազմաթիւ Հայեր ազատեցան ջարդերէն։ Տիկինը Ֆրանսայի եւ հիւս. Ափրիկէի զանազան քաղաքներուն մէջ ըրած է արդէն այս շահեկան դասախօսութիւնը բազմաթիւ ունկնդիրներու առջեւ։ Դասախօսութիւնը, որ քաղաքական հանգամանք չունի, տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 14.45ին, Salle de Géographie, 184 Bd. St. Germain: Մուտքը 30 ֆրանք։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ — Պ. Ալեքսան Փանոսեան եւ զաւակները՝ Յակոբ, Հայկանուշ, Հրանուշ, նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, իրենց սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ընկերներու, բարեկամներու եւ ծանօթներու, որոնք՝ անձամբ, ծաղկեպսակներով, նուիրատուութիւններով, հեռագրով ու նամակներով իրենց վշտակցութիւնները յայտնեցին իրենց ողբացեալ կնոջ, մօր եւ ազգականին ՏԻԿ. ՇՈՂԱԿԱԹի դառնաղէտ մահուան առթիւ։ Եւ մասնաւորապէս այն ընկերներու եւ բարեկամներուն, որոնք մասնակից եղան իրենց կրած տառապանքին, ամբողջ մէկ շաբաթ։

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ, 200.000 ֆրանք տուգանքի եւ ստացուածքներու մէկ երրորդին գրաւման դատապարտուեցաւ ռուս գեղանի կոմսուհի մը, Մառիա Ձերնիչեւ, իբրեւ գործակից Ֆրանսական Կէսթափոյի, ինչպէս եւ սեւ շուկայով հարստացած։ Դատապարտեալը 1919ին Փարիզ փոխադրուած էր Ռուսաստանէն, երբ չորս տարեկան էր։ Ամուսնացած էր չարժանկարի մեծ արուեստագէտին՝ Անրի Կառայի հետ, որ մինչեւ Գրավիլիա տարած էր զինքը։ Յետոյ բաժնուեցաւ եւ գրաւման առեն խնջոյքներ կը սարքէր բ պատիւ գերման սպաներու, որոնց մէկուն սիրահարած էր, ինչպէս կը գրեն թերթերը։

ԼԻԲԱՆԱՆ բնակելու հրաւիրուեցաւ Ապտ էլ Քէրիմ, Հիւս. Ափրիկէի երիտասարդութեան կողմէ։ Երուսաղէմի նախորդ միւֆթին ալ հոն պիտի անցընէ ամառը։ Կ'ըսուի թէ երկու փախստականները գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած են։

ՀԻՒՍ. ԱՓՐԻԿԷԻ քսան միլիոն Իսլամները բացարձակ անկախութիւն կը պահանջեն, յայտարարեց Ապտ էլ Քէրիմ եւ ոչ թէ մաս կազմել Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ գաղթային իշխանութեանց։

Օր. ՍԻՒԶԱՆ ՊԷՃԻՏԵԱՆ
Ընկեր ՍՏԵՓԱՆ ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Փարիզ Ամուսնացած 27 Ապրիլ 1947

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Հարաւ. Ֆրանսայի Շրջ. վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ, Յունիս 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սէն Շամոնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին։

Յունիս 9ին, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին։

Յունիս 7ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Վիէնի մասնաճիւղը, սովորական հաւաքատեղին։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը։ Սիրով կը հրաւիրուին Կապոյտ Խաչի սանուհիները։

ՍԷՆ ԺԷՐՈՄ (Մարսէյլ) Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի, առտուան ժամը ճիշդ 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ շարք մը խնդիրներ եւ զեկուցում։ Նիւթը՝ Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութիւն (շար.)։

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՓՐԱՏՈՅԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԴՊՐԱՑ ԴԱՍԸ եւ ԱՐՄԵՆԻԱ երգեհոն խումբի վարիչ մարմինը կը ծանուցանեն որ, տարին անգամ մը՝ Յունիս ամսոյ առաջին կիրակին, յիշատակի օր նշանակուած ըլլալով, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի, այս կիրակի, ի յիշատակ բոլոր դպիրներու եւ երգեհոն երգիչներու հանգուցեալ ծնողաց կամ ընտանիքի հանգուցեալ անդամներուն։ Իր սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերէ յայտնի երգիչ Պ. ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

SOCIETE DES CONCERTS DU CONSERVATOIRE
Théâtre des Champs Elysées

Այս չորեքշաբթի 11 Յունիս ժամը 21ին

Ռաֆֆի Պետրոսեան

Պիտի նուագէ Պէթհովէնի, Ռախմանինովի, Լիստի եւ Լօպրիի Concertoները նուագախումբով, ղեկավարութեամբ JEAN FOURNETի։

ՀԱՄԱԹՈՔԱՏԻ ՎԵՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

Յունիս 15ին, կիրակի ժամը 2էն մինչեւ կէս գիշեր Ս. Եղիազարեանի սրահը, 4 rue de la Défense, Issy les Moulineaux։ Նուագ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ճոխ պիւֆէ, լաւ պատրաստուած մսեղէններ եւ փաքլավաներ։ Դիւրամատչելի գիներով։ Մուտքը ազատ է։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Ալէքսան Փանոսեանի եւ իր զաւակներուն, ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԱԿԱԹ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼ — ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ կողմէ պատերազմի ընթացքին բոլոր սկաուտներու եւ ծնողներու յիշատակին, Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ։ Վաղը, կիրակի, բոլոր արիներն ու արենուշները պիտի հաղորդուին։ Խմբապետական աստիճաններու բաշխում եւ երդում։ Կը նախագահէ շրջանային սպառուոյ պետ հրամանատար ՏԻՐԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին ծնողներուն հետ նաեւ բոլոր նախկին սկաուտներն ու բարեկամները։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.266

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 8 JUIN 1947 Կիրակի 8 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5054-Նոր շրջան թիւ 663 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԱՐԵՒԵԼՔԻՑ ԼՈՅՍ Է ԾԱԳՈՒՄ»

Նախ եւ առաջ՝ արտաքին ողջո՛յն Միջին Արեւելքի, Սուրիա – Լիբանանի մեր լոյս – եղբայրներուն, տարէց թէ երիտասարդ։

Ողջոյն եւ խնդութիւն, որովհետեւ անոնք յաջողած են ծաղկաւէտ անդաստանի մը վերածել երբեմնի անապատը, մտքի եւ արուեստի ճակատին վրայ, ինչպէս ուրիշներ՝ տնտեսապէս ։

Եւ այս՝ ճակատ ճակտի մաքառելով անհնարին դժուարութեանց դէմ։ Ասպարէզ կազդալով նիւթական թշուառութեան եւ հոգեկան ամայութեան, որ կը սպառնային փշրել իրենց թեւերը։

Այս թերթը միշտ ալ խանդաղատանքով արձանագրած է անոնց նուաճումները։ Թէեւ, որ օրին հրատարակուած տեղեկութիւններն ու անուանումները բաւական չեն, ըլլալ գաղափար տալու համար ։

Քսանեւհինգ տարուան ընթացքին, երբեմնի վրաններուն եւ հիւղաւաններուն վերեւ հասած է սերունդ մը, որ կրնայ չափուիլ Լոյս - Քաղաքի հին ու նոր բախտաւորներուն հետ։ Շատ մը տեսակէտներով ։

Կրթականին զուգընթաց՝ գրական - գեղարուեստականը։

Բարեհաճեցէք թղթատել, սերտել իրենց պարբերական հրատարակութիւններն ու գիրքերը, երբեւ յղացում, լեզու եւ շնորհ։ Նոյնիսկ երբեւ հմտութիւն։

Վստահ ենք որ երկա՛ր պիտի խորհրդածէք, ձեր գլուխը սեղմելով երկու ձեռքերու մէջ ։

Միայն երիտասարդ գրողներու ճիգն ու սեղծագործութիւնները, առանց դաւանանքի խտրութեան, պիտի խոնարհեցնէին շատ մը ինքնահաւան ճակատներ, այս լուսացնցուղ պողոտաներուն վրայ (թող կրկնած ըլլանք անգամ մը եւս)։

Դպրոցներու ցա՞նցը։ Հայ Ճեմարա՞նը, որ «ժառանգորդներ» կը հասցնէ, լուռ ու մունջ, երկու անմահ վաստակաւորներու շունչին տակ։ (Լ. Շանթ եւ Ն. Աղբալեան)։

Լո՛յս, լո՛յս։ «Արեւելքից լոյս է ծագում»։

— Բայց յեղափոխական երգի մը բառերն է որ փոխ կ'առնէք։ Անբնական չէ՞։

— Ընդհակառակն։ Երէկ լոյս յաղթութեան ազատութեան։ Այսօր լոյս՝ յանուն գրականութեան եւ արուեստի։ Մէկը միւսին լրացուցիչը։

... Եւ այժմ անցնինք բուն օրակարգին։

Հիմնական խնդիր մըն է որ կը յուզէ Հալէպի մեր հրաշունչ պաշտօնակիցը, «Նայիրի», յառաջ – կից սիւնակին մէջ։

Առաջարկը շատ մօտ է մեր սրտին։ Վերջին ամիսներու ընթացքին քանի՛ քանի՛ անգամներ փորձեցինք վերլուծել տագնապը, յանգելով միեւնոյն եզրակացութեան,— Ինքնապաշտպանութիւն ։

«Նայիրի» խնդիրը կը դնէ չեչտակի,— Համագումարի մը հրաւիրել Հայկական Արտասահմանի գրողները։ Պատեհութիւն ընծայել, որպէսզի արտայայտուին ու ելք մը գտնեն հինն ու նորը։

— «... Հայ միտքը կը գալարուի։ Հայ գրականութեան սլաքը վտանգաւոր տատանումներ կ'արձանագրէ։ Հայ հոգին կը ցնցուի, առհաւական իր յատակին ընդերքը մինչեւ։ Բան մը կը սարսի։ Բան մը կը խլրտի։ Բան մը կը ճարճատի»։

Բանաստեղծական մարզանքներ չեն այս նախադասութիւնները, այլ խիտ բնորոշումը խոր, շատ խոր տագնապի մը։ Կարելի է մանրել իւրաքանչիւր խօսքը, դարձնելով մատչելի, հասկնալի բոլորին համար ։

Կը յաջողի՞ այսպիսի ձեռնարկ մը, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Անշուշտ ոչ մէկ օրէն միւսը։ Բայց, ինչո՞ւ չէ, ուշ - կանուխ։ Կը բաւէ որ մարդիկ ըմբռնեն թէ ալեկոծութեան մը մատնուած ենք եւ նաւաբեկութիւնը կրնայ դառնալ անխուսափելի, եթէ իւրաքանչիւր գրող – բրոց նախընտրէ կծկուիլ իր պատեանին մէջ, ինքնագոհ եւ կարճատես ։

Եւ որպէսզի կարելի ըլլայ գործնական ելքի մը յանգիլ, անհրաժեշտ է որ իւրաքանչիւր գաղութի գրողները նախ կազմակերպուին իրենք իրենց մէջ, պայծառ գիտակցութեամբ։ Առանց հաւատաքննութեան հանոցներ կամ հլու-հպատակութեան փարախներ կազմելու ։

Մէկ նշանախօսք,— Փրկել Արտասահմանի հայկական մշակոյթը, առաւելապէս լեզուն եւ գրականութիւնը, լրացնելու համար այն միւսը որ կը մշակուի Խ. Հայաստանի մէջ։ Շ.

Պէտք է խօսի գրագէտը

ԽՄԲ — Հալէպի մեր յառաջապահ ամսագիրը, «Նայիրի», հիմնական խնդիր մը կը յուզէ, հետեւեալ կոչով։ Պիտի գրադինէ առանձին.—

Որոշ է այլեւս, թէ ազգովին կ'ապրինք ճակատագրական պահ մը, ուր Հայ Միտքը, հայ կեանքին հետ, հասած է վտանգաւոր դարձակէտի մը։ Մանրակշիռ տարողութեամբ եղելութիւններ կան, որոնք ծնունդ կուտան գայթակղեցնող հարցումներու եւ վճռական պատասխաններ կը փընտռեն։ Հայ կեանքը խորունկ տագնապ մը կ'ապրի։ Հայ միտքը կը գալարուի։ Հայ գրականութեան սլաքը վտանգաւոր տատանումներ կ'արձանագրէ ։ Հայ հոգին կը ցնցուի, առհաւական իր ընդերքին յատակը մինչեւ։ Բան մը կը սարսի, բան մը կը խլրտի, բան մը կը ճարճատի։ Թաքուն փոթորիկ մը կը հոնդայ հոգիներու մէջ ու ելք կը փնտռէ, ձեւ կը փնտռէ։ «Մեծ հովերու պէս յանկարծ խոհերը մեծ կ'այցելեն», ինչպէս կ'ըսէր Թէքէեան ։ Բայց նաեւ պզտիկ հովեր, ցուրտ, սուր, ցաւցնող չեղքերու պէս, արիւնող դաշոյններու պէս։ Տարօրինակ պահ մըն է, հաւաքական գինովութեան վիճակ մը, ուր բնորանին մօտ է խաժամուժի վերածուելու, ուր հայելիները ամէն ինչ բեկ ու ծամածուռ ցոյց կուտան, ուր երգը խժալուր պոռչտուք է միայն եւ Աղօթքը՝ անօրինակ բարբանջանք ։

Իմացական ու զգացական այս թոհուբոհին մէջ, հարկ է որ գրագէտը կանգնի իր ամբողջ հասակով ու գերագոյն ճիգով մը փորձէ քիչ մը պարծառութիւն, քիչ մը յստակութիւն հակադրել ելեւէջող քաոսին։ Հարկ է որ գրագէտը խօսի։ Գրագէտը, ժողովուրդին ամէնէն պայծառատես առաջնորդը, որուն խօսքին ուժը կուգայ անցեալէն ու ճառագայթ կ'արձակէ ապագային։ Հարկ է որ գրագէտը խօսի, գրագէտը պատգամէ, գրագէտը մէջտեղ գայ։ Պարագաներ կան, ուր լռութիւնը համազօր է մեղսակցութեան։ Հարկ է որ գրագէտը խօսի, ազատ ու անկաշկանդ, բանայ սիրտը իր ժողովուրդին առջեւ։ Ահա թէ ինչու հրապարակ կը դնենք կարեւորագոյն խնդիր մը,

ԳԱՂԹԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

որուն շուրջ կը հրաւիրենք մեր աշխատակիցները որ արտայայտուին լրջութեամբ ու համոզումով, անկախապաշար ոգիով ու քաղաքացիական քաջութեամբ։ Կոչ կ'ընենք նաեւ մտաւորական պարկեշտութիւնը ամէն բանէ վեր համարող բոլոր գրողներուն, որպէսզի անդրադառնան, թէ շաչող ու շառաչող այս ժամանակին մէջ, նուաստութիւն է խլուրդի դեր ստանձնել եւ մակընթաց գաղափարներու հեղեղին դէմ անտարբեր ձեւանալ։ Ապրող ամէն գրագէտ հարկատու է իր ժամանակին ու դարը ալեկոծող հոսանքներուն։ Պէտք է խօսի գրագէտը ծայրագոյն արժանաւորութեամբ, խորունկ գիտակցութեամբը իր կոչումին, հաւատարմութեամբը նուիրական իր դերին։

Ո՞վ պիտի նախաձեռնէ Համագումարը, ո՞ւր պիտի կայանայ, որո՞նք պիտի հրաւիրուին, ի՞նչ օրակարգեր պիտի դրուին — հարցումները մենք կուտանք, բայց կը սպասենք որ պատասխանները բանաձեւեն ուրիշներ։ Դիտել տանք միայն, թէ պատկառելի հեղինակութիւն մը կամ մեծակշիռ հիմնարկութիւն մը ինքնին պիտի բաւէն համագումարին տալու իր կշիռը, ծերունազարդ Զօպանեանէն մինչեւ Միխիթարեան Միաբանութիւն, Համազգայինէն մինչեւ «Հայրենիք» ամսագիր ։ Նիւթական մանրամասնութիւններ, գործնական դժուարութիւններ շուտով կը հարթուին, եթէ ըմբռնուի, թէ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ է Գաղութահայ Գրողներու Համագումարը։

Գիտենք, թէ անանուն եւ անպատասխանատու գրչակներու բազմութիւնը պիտի խլրտի նորէն, եւ Հայաստանն ու Արարատը վկայութեան պիտի կանչուին, փաստելու համար Համագումարին... հակայաստանեան բնոյթը։ Տիղմը պիտի բարձրանայ նորէն՝ օրաթերթերու սիւնակներէն ու փորձէ հանել տաղանդաւոր գրողներու պատուանդանին։ Եւ սակայն, իմացական ուժը, արուեստինփայլով ու տաղանդին ճնշող ծանրութեամբը պիտի ճզմէ բոլոր տզրուկները, թութակները, մանր – մունր արարածները, իրենց մանրիկ ձեռքով եւ անտեղի փառասիրութիւններով։ Կը բաւէ, որ յաւիտենական գեղեցկութիւններու խռովքը ապրող եւ ցեղային արժէքներու պաշտամունքը ունեցող դէմքեր հաւաքուին սեղանի մը շուրջ՝ ու անոնց հաւաքական խօսքը անվիճելի պատգամ էարդէն ներկայ եւ գալիք սերունդներուն համար։ Կը բաւէ, որ վաստակաբեկ Զօպանեան մը, Շանթ մը, Օշական մը, Զարեան մը կամ Աղբալեան մը իրենց պլիտակափառ հովանին տարածեն Համաստեղի մը, Նար – դոսնիի մը, Սարաֆեանի մը, Արամ Հայկազի մը, Նուբրիկեանի մը եւ նոյնքան մը աւելի երիտասարդ գրողներու խանդավառութեան վրայ, որպէսզի համագումարը յարգանք միայն պարտադրէ եւ անվերապահ հիացում ։

ՆԱՅԻՐԻՆ, ահաւասիկ, ըսաւ իր խօսքը, առանց ծամծմելու բառերը, խուսափելով մանուածապատ դարձուածքներէն, կակուղ բամպակ ատոյթներէն։ Այժմ խօսքը կը պատկանի հայ գրագէտին, հայ մամուլին, կը պատկանի խօսքը՝ իր կոչումին գիտակից հայ մտաւորականութեան ։ Պէտք է կազմակերպուի Գաղութահայ Գրողներու Համագումարը։

ՆԱՅԻՐԻ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Մերժել չեն ըներ վարչապետին գերագոյն կոչը

Փարիզի կեանքը ջլատուած

Երկաթուղիներու պաշտօնեաներն ու բանուորները ընդհ. գործադուլ յայտարարեցին Ուրբ. գիշեր, հակառակ վարչապետին յորդորներուն։ Այնպէս որ երէկ, շաբաթ, հաղորդակցութիւնները դադրած էին Փարիզի մօտաւոր թէ հեռաւոր գիծերուն վրայ, առտուան ժամը 1էն սկսեալ ։

Աւելորդ է բացատրել այս գործադուլին հետեւանքները, որոնք հիմնովին կը սարսեն երկրին տնտեսական կեանքը, մանաւանդ եթէ երկար տեւէ աշխատանքի դադարումը։

Ամփոփենք դէպքերու ընթացքը.—

« Շըմինօներու Դաշնակցութիւնը մասնակի գործադուլ յայտարարած էր ուրբաթ օր, գլխաւորաբար հեռաւոր գիծերուն վրայ, բայց տեղ – տեղ երթեւեկը դադրած էր նաեւ արուարձաններու համար, եւ վերսկսաւ իրիկուան ժամը 5էն վերջը։ Այնպէս որ քաղաքէն դուրս բնակողները կատարեալ անելի մը մատնուած էին, մասնաւորապէս Կառ տը լ'էսթի գծին վրայ։ Այս միջոցին Փարիզի մէջ պանդոկ ճարելն ալ չարչարանք է, ուրեմն կրնաք երեւակայել հազարաւոր քաղաքացիներու վիճակը ։

Ուրբաթ օր բանակցութիւններ պիտի կատարուէին կառավարութեան հետ, եւ կը կարծուէր թէ տագնապը պիտի լուծուի խաղաղութեամբ։ Սակայն, ճիշդ հակառակը պատահեցաւ։ Առտուն կանուխ երթեւեկը դադրած էր Կառ տը լ'էսթի գծին վրայ։ Ժամը 15ին բանուորներու պատուիրակութիւնը ունկնդրութեան ընդունուեցաւ հանրօգուտ շինութեանց նախարարին կողմէ, վարչապետարանին մէջ։ Նախարարը, Ժիւլ Մոք, շատ յուսատես էր։ Քիչ վերջը վարչապետը ձայնասփիւռ կոչ մը կ'ուղղէր աշխատաւորներուն, յորդորելով որ վերսկսին աշխատանքը։ Պարզելէ վերջ դրուած պահանջները եւ կառավարութեան տեսակէտը, Պ. Ռամատիէ կը շեշտէր.

— « Գիտէք թէ ինչ կը նշանակէ կառախումբերու դադարը ազգին համար, կը նշանակէ ջլատել տնտեսական կեանքը, վտանգել պարենաւորումը, արտէն դարնել ազգին կեանքը ։ Դուք հայրենասէրներ էք։ Դուք արիաբար դիմադրեցիք Գերմաններուն 1944ին։ Դուք տենդագին եւ արդիւնաւէտ աշխատանքով մը ապահովեցիք երկաթուղիներու վերահաստատումը 1944ին եւ 1945ին։ Դուք ի՞նչպէս կը զարնէք Ֆրանսան զոր նախ պաշտպանեցիք, յետոյ ոտքի հանեցիք։ Պահանջեցէք ինչ որ արդար կ'երեւայ ձեզի։ Կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ ընել ինչ որ կը թոյլատրէ երկրին տնտեսական հաւասարակշռութիւնը ։ Բայց, նախ գացէք աշխատեցէք այն դիրքերուն վրայ զոր ընդունած էք ազատօրէն, չէք կրնար դասալիք ըլլալ »։

Այս կոչն ալ օգուտ չունեցաւ։ Երկաթուղիներու սէնտիքան մերժեց բանուորներուն հաղորդել այս կոչը, եւ ընդհ. գործադուլի հրաման տուաւ ։

Վարչապետը խօսեցաւ նաեւ Ազգ. ժողովին մէջ, պարզելով կացութեան դժուարութիւնները ։ Հաստատեց թէ մէկ տարիէ ի վեր կրկնապատկուած է երկաթուղիի բանուորներուն աշխատավարձքը, թէեւ կարգ մը դասակարգեր կը գտնուին աննպաստ վիճակի մը մէջ։ «Եթէ ամբողջութեամբ ընդունինք անոնց պահանջները, 30 միլիառ Ֆրանքի նոր ծախք մը պիտի ունենանք որ պիտի ազդէ դրամին շրջաբերութեան վրայ։ Մենք պիտի փորձենք կարելին, ամբողջ կարելին»։

ԱՌ ԱՅԺՄ ՈՉ ՄԷԿ ԲԱՆԱԴԱՏՈՒՄ

Ընդհ. գործադուլի յայտարարութենէն վերջ, նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ մը գումարեց, ուր որոշուեցաւ առ այժմ պարտաւո –

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾԱՌԻՆ ՏԱԿ

Երբեմն երկվայրկեանի մը մէջ կը կորենք ամբողջ անցեալը, կը ծնինք, կ՚ապրինք մեր երեսուն, քառասուն տարիները եւ կուգանք, կը գըտնենք մեր ներկայ վիճակը։ Այս ուղեւորութիւնը կ՚երկարի երբեմն ու կուտայ մեզի անակնկալներ։ Գործը կը տեսնենի լրացած առանց մեր գիտակցութեան Փապուղիին մէջ՝ մեզ կը գտնենք յանկարծ սխալ ուղղութեան մը վրայ, կամ անցած՝ մեր իջնելիք կայարանը, հասած գիծին ծայրը ։ Երազ, մոլորում բայց պեղում մը նաեւ։ Կուգանք յիշատակներու ծովուն խորէն ճշմարտութեան մը մարգրիտովը։ Մեր ձեռքերը կ՚ըլլան պարապ երբեմն։ Բայց կայթագուն նպատակ մը միշտմերայդ սուզումին մէջ։ Այսպէս, հին գործառեղի մըն է որ կը քաշէ մերթ զիս իրեն՝ չեղեցնելով զիս ճամբէս, կամ օրեր առաջ գլխէս անցած բան մը։ Բընազդ, սովորութիւն, ենթագիտակցութիւն՝ բայց նաեւ ուրիշ ճշմարտութիւն մը։ Կ՚անցնինք մարդկային ընթացիկ պայմաններէն անդին ու, արագօրէն վերապրելով, կը տեսնենք բնական վիճակի մէջ չտեսնուած բաներ ։

Վերացում մը՝ մեր մտքին հսկողութենէն անդին, մեր զգայարանքներու սահմաններէն դուրս, դուրս նաեւ մեր անձին պատեանէն։ Ապրելու կշռոյթի փոփոխութիւն մը՝ ուր մեր մոլորող մասը կը դառնայ աւելի իրական քան սովորական, առօրեայ մարդը որ կայ մեր մէջ։ Այս ըմբռնումով է թերեւս որ էլ Կրէքօ այլակերպած է իր նկարած մարդերուն մարմինները, երկարած հասակները իր սուրբերուն եւ աղօթող ասպետներուն։ Միսթիք, դուչակ ու բանաստեղծ, վերացումի պահուն, կ՚ապրին աւելի խիտ։ Կշռոյթին արագութեամբ՝ անոնք ի վիճակի կ՚ըլլան ընդունելու ամէնէն արագ ճառագայթները ու հետեւիլ արտաքին երեւոյթներուն արագ յեղաշրջումին։ Գիտութիւնը կը խորհի ընդհանրացնել այս վիճակը մեքենայով մը։ Այդ օրը, մեր անկատար ուղեղն ու զգայարանքները պիտի լսեն չլսուած ձայներ։ Պիտի տեսնենք չտեսնուած բաներ։ Որովհետեւ, ինչպէս որ ձուկը չի տեսներ իր ծովէն անդին, այնպէս նաեւ մենք կոյր ենք մեզի տրուած պայմաններէն դուրս։ Այդ օրը դուրս պիտի գանք մեր աքսորէն։ Պիտի ընդլայնին արտաքին աշխարհին սահմանները եւ տարբեր պիտի ըլլայ անոնց ազդեցութիւնը մեր վրայ։

Կշռոյթի փոփոխութիւն մը՝ որովհետեւ չենք գիտեր թէ ինչպէս կ՚անցնի ժամանակը։ Ու արթննալով, կը հաստատենք թէ ան մենէ կախում ունեցող բան մըն է։ Ան կ՚երկարի ու կը կարճնայ մեր ներքին արագութեան համաձայն։ Ու երբ կ՚արթննանք, այսինքն երբ կը դանդաղինք, այդ փոփոխութիւնը կը զգանք իսկոյն։ Կը ճշտենք մեր դիրքը, մեր գտնուած վայրը։ Կը տեսնենք սովորականը։

Այսպէս է որ կիրակի օր մը՝ ինքզինքս գտայ, Վէնսէնի տեղ, Փէր-Լաշէզի կայարանը։ Օգտուեցայ առիթէն այցելելու համար գերեզմանատունը։ Այս փափաքս մոռցնել տուաւ մոլորումիս վրդովումը։ Մտածումս զոցեց պակասը։ Ծնած ենք բազմաթիւ ուղղութիւններ առնելու համար։ Ծերութեան մօտ՝ կ՚ըմբռնենք թէ կրնայինք ըլլալ այսինչ կամ այնինչ մարդը եւ այն որ եղած ենք կը պարտինք պատահարի մը։ Ու կը հաստատենք տակաւին թէ ոչ մէկ տեղ կը տանին բոլոր ուղղութիւններն ալ, կամ բոլորն ալ կը տանին դէպի հող։ Կեանքը չարժում մըն է ու առնուած ուղղութիւնները կը ծառայեն այդ չարժումին միայն ։ Շարժում՝ մեր սէրը, մեր բոլոր տենչերը։ Ու սիրելով կամ ատելով, երթալով նպատակներու ետեւէ, կը հասնինք մահուան հովիտը։

Գեղեցիկ էր գերեզմաննոցին բաց դուռնէն երեւցող անսահման կանաչութիւնը։ Ծառերը կեցած էին կարծէք փերեկրային լոյսի մը մէջ։ Թափանցիկ ու մաքուր էր առաւօտը ։ Վեհութեան, անդորրութեան ու բարութեան աշխարհ մը։ Ոգիները տուած էին անոր իրենց կարելի մեծութիւնը։ Շիրիմներով ու չքեղ դամբաններով կազմուած ուղիղ ու մաքուր ծառուղիներ։ Կը զգար մտածումէն աւելի ձեւին կարեւորութիւնը։ Ու ասիկա ճշմարտութիւն մըն է թերեւս երբ նկատի ունենանք գաղափարներու փոփոխութիւնը։ Ազնուականութիւն մը։

Ի՛նչ տարբերութիւն մեր գերեզմաննոցներուն հետ, որոնք կը գտնուէին առհասարակ քաղաքէն դուրս, ուր մեռելոցէ մեռելոց, կամ թաղման մը համար կ՚երթայինք միայն։ Անոնք կ՚արտայայտէին մահուան առջեւ մեր ունեցած խուժքը։ Ոչ մէկ դեղագիտութիւն որ գեղեցկացնէր զանոնք։ Ի՛նչ տարբեր նաեւ բազմութիւնը։ Վայնասուն, հեկեկանք, բողոք ու անհուն տառապանք ու խորունկ երկիւղածութիւն, որոնց կը մասնակցէին ծռած խաչքարերը, ծուռ ու անկանոն կերպով տնկուած ծառերը, առատօրէն աճող խոտերն ու տատասկները։ Տարբեր նաեւ ցաղկեպսակները։ Զերմանոցներէ չէին գար անոնք։ Գեղեցկութիւնը չէր սպաննած խորհուրդը։ Ահա թէ ինչու Փէր-Լաշէզի գեղեցկութիւնը կը թուի ինծի նորընտեն պաղ։ Դասական հաւասարակշռութիւն մը առանց պոռթկումի։ Ու հրաժարում մը հետեւաբար անծանօթին առջեւ զոր գեղեցկացնելէ զատ ուրիշ բանի չի մտածեր այլեւս քաղաքակրթութիւնը, սպառելէ վերջ ամէն փիլիսոփայութիւն։ Եւ ահա պարտէզը՝ ուր մայրերը իրենց ծերերաները կը բերեն կառքով, սիրահարները կը համբուրուին ու այրիները ճիդ կը թափեն զսպելու համար իրենց արցունքը որ կրնայ վար առնել իրենց թարթիչներու ներկը որուն սեւը կ՚այրէ աչքերը։ Ծունկի եկող չկայ։ Հաշտ են մահուան հետ։ Կը սպասեն իրենց կարգին։ Մինչ այդ՝ կը խորհին թէ զուղպաները կը պատռին ու սուգի հագուստը կը կորսնցնէ իր չքեղութիւնը։ Զեւապաշտութիւն անշուշտ։ Ու մեռելները չեն ապրիր հոս։ Անոնք կը կազմեն անցեալին մեծ թանգարանը ուր երբեմն աշակերտները կուգան սերտել պատմութիւն — Սառա Պէռնար, Ալֆրէտ տը Միւսէ, մարքիզներ ու մարքիզուհիներ, քաղաքական դէմքեր ու սպարապետներ...

Այսպէս հակասական տպաւորութիւնով մըն է որ կը մօտենամ մեր հերոսին շիրիմին։ Զիս քաշող, կախարդող կէտն է ան բազմահազար խաչերուն, հարուստ ու պերճ մատուռներուն ու շիրիմներուն եզին։ Մտածումներուս յուծումին խորանը։ Կը տարուիմ անձնական յիշատակով մը։ Ու ազգային, անբացատրելի զգացում մը կը մղէ զիս դէպի հոն։ Ու ցաւ մը նոյնպէս։ Զայն կը զգամ առանձին այս օտարութեան մէջ, այս մարքիզներուն ու մարքիզուհիներուն քով։ Սրահի մարդ չէր ան իր ողջութեան ոչ ալ դիրքի ու ճառի մարդ։

(Մնացեալը յաջորդով) Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՇՈԳԵՇԱՐԺ ՄԻՏՔԵՐ

« Ամէն դատաւոր առնուազն անիրաւ մարդ մըն է»։
Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Ան տուն կուգայ երեքշաբթի իրիկուն եւ դադրի միակ օրուան վարձքէն ետք, կրկին գնացք կ՚աճապարէ հինգշաբթի ու կը հասնի վերջին պահուն, ինչպէս միշտ։ Իստնօրէն ճիշտ ճշմարտութիւն անյեղլի,— ամենուրեք, ամէն բանի ափսոս չէ՞, ան կ՚ուշանայ, ժամանակին չի ժմներ... Ո՞վ է կրցեր բնութիւնը հասկնալ։ Վստահաբար, փայլուն աստղի ծնունդ չէ։ Կը զետեղէ ծանր բեռը, շունչ կ՚առնէ, կուտայ տաքուկ իր ընդհանուր բարեւը, պինդ կը սեղմէ վեց հայկական ձեռքերը եւ կը նստի իր սիրելի անկիւնը։ Ո՛, չէք գիտեր, որքան լաւ է ան այդպէս։ Վայրկեան մը վերջ, ճեպընթացը կը մեկնի, թօթուելէ ետք երկարաձիգ իրանը, իսկ ճամբորդը, էութեամբը մեկուսի, պիտի մոռնայ իր ուղեկից վեց հոգին։

Ան կը խցէ ականջները, կը լռէ, եւ ամբողջն փակելէ ետք ամէն դուռ՝ մեր աշխարհին արիւնաքամ նիւթին դէմ, կը յանձնուի խոկումներու իր կիրքին։ Ու գրահուած մտածումին, համրութեան, համբերութեան միշտ ապահով բարիքով, կը հանդուրժէ հացի, գործի ընթացիկ, շռայլ եւ փուճ ու տաղտկալի խօսքերուն, ուրանալով քաղաքական սին վէճը։

Ճեպընթացը ծուխ բաշխելով կը սուրայ, միօրինակ, իր համաչափ յանկերգով, կանոնաւոր, ճշմարտօրէն ներդաշնակ, ենթարկելով իր բնակալ կշռոյթին՝ մտածումին անզուսպ ժայթքը յորդառատ։ Մտածումին ուժգին վազքին ընդմէջէն, ճամբորդն ահա, իր եսին մէջ, վերստին, աչքերը գոց, հետամուտ է բո՛ւն կեանքին։ Այդ է ճամբան, ճակատագրէն սահմանուած։ Կը մտածէ, հետեւաբար, կ՚ապրի ան։ Կը մտածէ, որովհետեւ, լոկ այդպէս, ան կը իրա՛ւ կեանքը կ՚ապրի խորապէս։ Այդպէս միայն, անոր կեանքը կ՚ըլլայ լի՛, մեծափարթամ, իմաստալից, երջանիկ, եւ ո՛չ թափուր, աղքատ, միջակ ու թշուառ։ Եւ քանի որ ուժկավար է երկիրը, մտածումը անբանական ու պժգալի եւ ապերախտ ներկայէն ներս կը սուզուի։

Կը ղնէ զայն, կը քրքրէ վեհօգի, ապա, կ՚ելլէ կը բարձրանայ հանրութեան։ Մտածումը լռութիւնը կը խզէ։ Օրհնեա՛լ ըլլայ ազատութեան աստուածը ։ Քսաներորդ հիւանդ դարու հայելին, դաժան ներկան, սպաննած է ասպետը։ Հոն, կքած է բարոյական արձանը։ Հոն, սիրտերը կարծրացած են վատութեամբ։ Մարդկայնութիւն, վեհ զգացում չկայ հոն։

Մարդ էակը, նախամարդու մորթին տակ, հոգին պարպած, անսանութեան իջած է։ Ատամները կը կրճտեն անդադար։ Նայուածքները մռայլամած ու խիստ են։ Ու դէմքերէն՝ ազնուադրոշմ ժպիտը, ներողամիտ պայծառ լոյսը խոյս տուած։ Եւ անարդար արդարութեան խեռ հեւքը՝ դե՛ռ կ՚որոնէ յանցաւորներ, չէ յոգնած։ Այս ճակատը, ընտրեալ է ամէն ոք, ու ամէն ոք՝ առաքինի, կատարեալ ։ Մի՛ւս կողմն են ամէն յանցանք ու ոճիր։ Անդին, ոչ ոք կը պրպտէ իր հոգին, կը մեղադրէ եւ կը դատէ իր անձը, որովհետեւ, ոչ ոք ունի խղճի խայթ։ Հոն, ամէն ոք հանդիպակաց միւս կողմին դատաւորն է խիստ անողոք, յիշաչար։ Ու միութեան պերճ ու սրտցաւ քարոզը, եթէ կեղծ չէ, պիտի մոռնա՞յ անցեալը։

Այս ճակատը, ինչպէս գիտէք, անկասկած, միշտ միակամ եւ չափազանց համերաշխ, ու այդ ոգւոյն հուր սիրովը խանդավառ եւ ռահվիրայ, դրօշակիր նոյն ոգւոյն, միւս կողմին կը պատգամէ միութիւն ու մանաւանդ գործակցութիւն, անկեղծ սէր։ Բայց, այն ատեն, ըսէք խնդրեմ, ինչո՞ւ ան միշտ կը ձգտի ինքնագլուխ գործելու ։ Անկեղծութեան նորատեսակ ըմբռնո՞ւմ։

Ու պարմանի, հաւատաւոր հոգիներ, իտէալին սրբութեամբը վերացած, կեանքին անփորձ ու մարդ-գայլին անծանօթ, փոթորկաշունչ, ընդվզումի պոռթկումով, գայթակղալից, ահեղաստատ, այլ պարկեշտ, մաքրակրօն եւ բացարձակ ու անկեղծ, խստիւ կ՚ըսեն երիտասարդ, չափահաս, երէց, խելօք կամ իմաստուն պետերուն․ «Ապիկարնե՛ր, անպատկառնե՛ր, կը բաւէ, ա՛լ հեռացէք, աթոռներէն վար իջէք։ Արժանի չէք մեր յարգանքին եւ յոյսին։ Նիւթին գերի եւ նիւթով ալ այլակերպ, ընդունակ չէք մաքուր, ազնիւ արարքի։ Մեծ գործերը իտէալի պէտք ունին։ Ձեր տարիքը իտէալի չի տոկար։ Ձեզ լաւ ճանչցանք։ Ձեզմէ ոչինչ կը սպասենք։ Դուք չէք կրնար, սուտ քարոզով, մեր աշխարհին խաղաղութիւն պարգեւել»։

Կշտամբանքի ակնարկէն վերջ, ճամբորդը իր ուշադիր ականջները կախեց վար։ Խոժոռ դէմքը պայծառացաւ, վերստին, լայն ու հանդարտ եւ լուսաւոր ժպիտով։ Մտածումը երկար պահ մը կանգ առաւ։ Խո՛ր լռութիւն եւ գերագոյն թմրութիւն։ Ժամանակը իր բնական ընթացքէն շեղում չըրաւ ու սահեցաւ անսայթաք։ Ժամանակը ամէն ցաւի դարման է։

Ապա, կրկին, մտածումը արթնցաւ ու գնացքին կշռոյթին հետ ընթացաւ։ Եւ ունկնդիր տրամարան, չինջ ձայնին՝ ան վռնտեց սեւ ու յոռի ամէն միտք։ Հոչակաւոր դրագէտին դէմ ելաւ, դարձեալ յիշեց անոր զոյգ մը խօսքերը, լաւատեսը վաւերացուց, իւրացուց, յոռետեսը յանդգնեցաւ ուրանալ։ Երեսնամեայ Մեթերլինկի աստուածը գթացեր էր մարդ էակին հոգիին։ Ութսունամեան, այսօր, ափսո՛ս, կ՚ամչնայ նոյն էակին արարիչը ըլլալէն։ Մեր չափահաս եւ չափաւոր ճամբորդը մարդուն համար չունի ոչ մէկ դատողութիւն։ Ան չի դատեր, դատապարտեր մարդիկը ։ Եթէ մարդուն պիտի ըլլար դատաւոր, հապա ինչո՞ւ մարդը Աստուած ստեղծեց եւ իրմէ վեր, երկնքին մէջ բազմեցուց։

Բոլոր մարդիկ, չար թէ բարի, անխտիր, արժանի են կարեկցութեան, գորովի, մտերմական քաղցր խօսքի, վասն զի, վնասակար կամ օգտակար, ամէն մարդ տէր է ուրոյն եւ պիտանի յատկութեան, ինչպէս լեղի, անուշ դեղի սրուակը։ Ահա ինչո՛ւ, մեր ճամբորդը իր սիրտը պիտի պարպէր ամէն մարդու սրտին մէջ։ Մարդուն համար, կը տառապի անիկա։

Կը տառապի, հետեւաբար, կ՚ապրի ան։ Մտածումին այս ընթացքը սփոփեց մեր պարմանի, համբուրելի տղաքը։ Անոնք յանկարծ դարձի եկան, խաղաղի՛կ, բարկ զայրոյթին առագաստը վար առին, աչքերէն ներս յոյսի լոյսեր վառեցին, մարդկութիւնը, դառն կեանքը սիրեցին, ու ծնրադիր, հաւատքով լի եւ խոհուն, մարդոց համար լոյս հայցեցին Աստուծմէ։

ԱՐՇԱՀԻՐ ԽԱՆՋՏԱՆԵԱՆ

Ն. ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԳ ՆՈՐ ՏԱՆ ՄԱՍԻՆ

ՍԻՐՈՎ՝ ՆԵՐԳԱՂԹԱԾ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԻՍ

— Ո՞ւր ես գնում,— ասիր եղբայր փոքրիկ,—
Ես գնում եմ ծնո՛ւնդն երգեմ հասկերի,
Երգեր փնտրեմ այս ծաղկավարս օրերով,
Դու ժպտացիր՝ ու խիղդ ցոլաց աչքերիդ ։

— Իսկ ես,— ասիր բահը ձեռքիդ մէջ ամուր,—
Երգիչ ընկեր, տուն եմ շինում, մի նոր տուն,
Ա՛հ, փարւեցի կրծքիդ.— ընկե՛ր իմ անուշ,
Իսկ ես, մի երգ, որ միշտ ապրէ՛ քո սրտում։

Եւ ես եղայ մեր հասկերի աշխարհում ,
Տրակտորի եռնդիւնը լսեցի ,
Երեկոյեան ասիր,— լա՛ւ եմ աշխատում,
Հիմքը փորւեց, դու քո երգը հիւսեցի՞ր ։

Եւ ես նորէն եղայ սարերում մեր սէգ
Մարմարի քարի, ժայռի սիրտը կիսեցի,
Երեկոյեան տուն դառնալիս ասիր — ե՛կ
Պատերն ելան, դու քո երգը հիւսեցի՞ր։

Եւ ես նորէն եղայ անտառներում թաւ,
Եւ ծառերի սէգ բունները գրկեցի ,
Դարձիր ասիր,— երգիչ, արեւը մտա՛ւ,
Յարկը ծածկւեց, դու քո երգը հիւսեցի՞ր։

Ու երբ դադրած չափում էի դաշտ ու ձոր,
Յանկարծ , յանկարծ , ընկեր, ես քեզ յիշեցի,
Երբ ինձ տեսար՝ ասիր, — ընկեր երազող ,
Տունն շինւեց, դու քո երգը հիւսեցի՞ր ։

Վեր նայեցի, թռչնաց սիրտս ու եռաց,
Տեսայ տունդ մայրամուտում հրացայտ ,
Մասիսն իր դէմ, ինչպէս անմահ մի երազ,
Տունդ իմ դէմ ու տանըդ դէմ կռացայ։

Ու վերցրի գրիչն իմ ցողաթուրմ
Ու հիւսեցի այն որ ծնւեց իմ սրտում
Ընկեր, երգըս քո նոր տան մէջ հիւսե՛ցի,
Որ քո սի՛րտն է, ես քո սրտով յուզւեցի...

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Քանի՞ն .

Ազգային Ֆա՞ռ: Ներգա՞ղթ: Դպրոց: Եկեղեցի, Հայ մշակո՞յթ, բոլորը, ամէնքը կոճակ ըրէ:

Կայ ու չկայ, Հ. Մ. Ը. Մ. սիրաշահելու հարցըն է հրապարակի վրայ...

Սուրիոյ մէջ, «հրաժարական» տեղացնել կուտան Հ. Մ. Ը. Մ.ի ողջը, իբրեւ «Դաշնակցական — ոչ - հառաջդիմականներ»:

Հոս, Ֆրանսայի մէջ, մաս - հաղորդութեան վրայ կ'երդնուն, անոր Հայաստանասէր – հառաջդիմական» ըլլալը փաստելու համար...

Աս ինչ բախտաւոր, ինչ հրաշագործ կազմակերպութիւն է: «Աջ»ն ու «ձախ»ը մրցումի ելած են զայն սիրաշահելու կամ անոր պաշտպան կանգնելու համար:

Տեղ մը կը քարկոծեն, ուրիշ տեղ մը բուրվառ կը չխչխկացնեն անոր առջեւ:

Հասարակ մահկանացուներուն տրուած չէ անշուշտ, հասկնալ թէ՝ ինչ կը նշանակէ «Դաշնակցական», «Ռամկավար» կամ «Հակատական» Հ.Մ.Ը.Մ.:

Նոյնպէս ամէն գլխու գործ չէ հասկնալ թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ե՞րբ եւ ո՞ւր Դաշնակցական, Ռամկավար, Հակատական է կամ անկախ... ե՞րբ հայրենիքի կողքին է եւ ե՞րբ անոր կուրծքին կամուսին վրայ:

Այս բոլոր նրբութիւնները գիտնալը՝ տրուած է արտակարգ տաղանդով օժտուն գլուխներու, աստղագիտարանի մը հեռադիտակին չափ հեռատես աչքերու:

Հաստատ որ գիտեմ այս մեծ կազմակերպութիւնը անկախ եւ համահայկական է: Անոր խէքը կ'ընդգրկէ բոլոր տեսակի եւ գոյնի հայորդիները՝ անխտիր: Անոր նշանաբանը Բարձրացիր – Բարձրացուր եւ դաւանանքը՝ Ծառայել Հայրենիքին է: Ի՞նչ պէտք կայ փոխելու այդ գեղեցիկ խօսքն ու երգումը եւ զայն զարդարել ճգնիլ «Հայրենիքիս հետ եւ հայրենիքիս կողքին» յաւելուածով մըն ալ: Բարեխօսութեան վկայակա՞ն... Շատ բնական է որ ան պիտի չըլլար «Թուրքին հետ, հայրենիքին դէմ»...

— Ի՞նչ կը նշանակեն Հ. Մ. Ը. Մ. չորս գիրերը:

Նոր վարիչ մը.— Ի՞նչ ազնուութիւն, « Հայ Մարմնամարզական Միութիւն»:

Ուրիշ նոր մը.— Ատ ալ չգիտնալու բա՞ն է, ատ ո՛ւր է, ֆիթպոլ կը խաղան եէ ան է:

Հին անդամ մը.— Տակաւին անունն իսկ չեն գիտեր: Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութիւն է, որ իր սկաուտական խիտ շարքերով, մեր պատանիներուն փրկարար յառնն է:

— Հապա՛ ի՞նչ է ատ «Դաշնակցական Հ. Մ. Ը. Մ.»ը:

== Կ'երեւայ թէ ատոնց ֆութպոլը քառակուսի է եւ ձեռքով կը խաղան եւ իրենց սկաուտներն ալ միասրուն տափատ կը հագնին... իսկ միւսները եռանկիւն գնդակով եւ սկաուտներն ալ զոյգ տափատներ հագած դաշտ կ'իջնեն...

— Այո՛ այո: Մէկը կ'երդնու՝ «ծառայել հայրենիքիս» միւսը՝ «Հայրենիքիս հետ, հայրենիքիս համար»...

== Եւ այս վերջինները անցած օր, շա՜տ գեղեցիկ պիտակներով պատուած էին ճախկիները՝ «չար նախանձ», «սեւ հոգի մարդիկ», «խառնակիչներ», «մարգիկի կոչման անարժան տղաք», «զրպարտիչ», եւայլն, եւայլն ...

— Այդ վեհ նշանաբանի՞ն տակ այս բոլոր ջիշոցներդ... վա՜յ վայ, վո՜յ վույ: Եւ յանուն ի՞նչ բանի:

== Յանուն «հառաջդիմականութեան» եւ Հայաստանը սիրելոյ...

— Վա՜յ բարձրացիր, վա՜յ բարձրացուր...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«Յառաջ»ի 5000րդ թիւը

Փարիզի մեր պաշտօնակիցը՝ «Յառաջ», Ապրիլ 2ի թիւով հրատարակած է իր 5000րդ թիւը: Բազմապիսի նեղութիւններով հրատարակուող թերթի մը համար սակաւ փայլուն յաջողութիւն մըն է: Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն մասնաւոր գրութեամբ մը շնորհաւորած է այս յաջողութիւնը եւ նոր նուաճումներ մաղթած «Յառաջ»ին, որ իր օրկանն է: Այս հեռաւոր ափերէն մենք եւս սրտանց կը միանանք Կեդր. Կոմիտէի շնորհաւորութիւններուն:

Յաճախ ըսուած է որ խօսքը կամ գիրը արժէք չունին, եթէ անոնց չընկերանար գործը: Ասիկա ճիշդ է: Բայց աշխարհի մէջ, մանաւանդ մեր հայ իրականութեան մէջ, պիտի չըլլար ոեւէ գործ, եթէ անոր մասին օրերով, շաբաթներով ու ամիսներով չգրուէր ու չխօսուէր: Մօտ քառորդ դար է Յառաջը եղած է բերանը Ֆրանսայի հայ գաղութին, որ կանցնի 80.000ը: Այս գաղութը եղած է մեր կենդանի, գործօն ու զոհաբերող գաղութներէն մէկը: Բայց նոյնիսկ այսպիսի գաղութ մը պիտի չկրնար ոեւէ գործ յաջողութեամբ գլուխ հանել՝ եթէ չունենար իր մէջ «Յառաջ»ի նման կենդանի թերթ մը, որ շարունակ խօսած, գրած, չունչ սպառած է՝ ցան ու ցիր մտքերուն ամէն օր ձեւ տալու, օդի մէջ կախուած ծրագիրները գործի վերածելու համար:

Ֆրանսայի գաղութի կենդանի գործերէն մէկն ալ մեր կազմակերպութիւնն է՝ Դաշնակցութիւնը իր բազմաթիւ կոմիտէներով, Հայ Կապոյտ Խաչը իր մասնաճիւղերով ու մեծաթիւ անդամներով եւ հայ նոր սերունդը՝ ամէն տեղ ծաղկող իր ուխտերով: «Յառաջ»ի մէջ, ինչպէս հայելիի մը, մենք շարունակ կը տեսնենք այս կազմակերպութիւններ, անոնց ամէնօրեայ գործը եւ յարատեւ վերելքը: Առանց Դաշնակցութեան եւ անոր չունչին, պիտի չկրնար գոյութիւն ունենալ «Յառաջ»ը՝ այն սկզբունքներով եւ իտէալներով, որոնք անոր ամուր պատուանդանն են. փոխադարձաբար, առանց Յառաջի, Դաշնակցութիւնը եւ անոր կապուած կազմակերպութիւնները եւս շատ բան պիտի կորսնցնէին իրենց ուժէն ու հմայքէն: «Յառաջ»ը, ինչպէս Ֆրանսայի հայ գաղութին, նոյնպէս մեր կազմակերպութեան կենդանի զարկերակն է:

Ֆրանսայի հայ գաղութին անդրանիկ օրաթերթն է եղած «Յառաջ»: Ասիկա պատիւ մըն է անոր համար: Իրմէ առաջ գաղութը չէ ունեցած օրաթերթ: Եւ հազիւ ծնած, ան միայն վերելքներ, նոյնիսկ ոստումներ է ունեցած: Շնորհիւ իր փայլուն խմբագիր ընկեր Շ. Միսաքեանի, որուն բնական տարերքն է լրագրութիւնը, «Յառաջ»ը շարունակ դարձած է ամէնքի կողմէ փնտռուած թերթ մը: Որովհետեւ, ան կրցած է ըլլալ կենդանի, աշխոյժ ու բազմախօս, եւ ան մեր ամէնէն տրտում օրերուն ալ, ընթերցողէն չծածկելով հանդերձ դաժան իրականութիւնները, կրցած է անոր հոգւոյ մէջ կենդանի պահել ապագայ կարելիութեանց եւ աղուոր յոյսերու ջահը:

Ինչպէս ամէն տեղ, վստահ ենք Ֆրանսայի մէջ ալ շուտով կը վերնան յետ-պատերազմեան օրերու բոլոր դժուարութիւնները եւ «Յառաջ», ինչպէս եղած է որակով բարձր, նոյնպէս կը դառնայ ծաւալով ամէնէն մեծ թերթը այս գաղութին:

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ», 7 Մայիս)

Յ. Օշականի խօսքը Փարիզի գաղութին

ԽՄԲ.— Ահաւասիկ Յ. Օշականի այն նամակը զոր կարդաց իր որդին յոբելեանին գիշերը (24 Մայիս) .—

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ընկեր եմ որ իմ պարտքերը մեծ են, չվճարուելու չափ: Մեր սերունդը սա զգացումը յայտնելուն մէջ չէ հպատակ ոչ մէկ նկատումի: Սորվեցէինք մեզ կանխողներէն: Ուզեցի սորվեցնել մեզ յաջորդելու սահմանուածներուն: Դարը փոխուած ըլլալուն հակառակ, ես կը մնամ հաւատարիմ, իմ պարտքերուս եթէ ոչ վճարումին, գէթ ճանաչումին:

Ահա իմ պարտքեր,

—Ամէնէն առաջ իմ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ որ հալածանք, դառնութիւն, ցաւ չտուաւ միայն ինծի, այլ տուաւ մանաւանդ իմ գործը, իմ հպարտութիւնը, իմ ճակատագիրը: Առաջին շարքին պատկերները կ'աղօտին, երկրորդ շարքին ապրումները կ'աճին, կը բիւրեղանան: Կէս դար վերջ նոյնիսկ իսկ կը մաքրուի ու փշապսակի մը նման կը տեղաւորուի յիշատակին ճակատին, անոր տալով մարդկային իրաւութիւն մը: Իմ ժողովուրդին, մեր հողերուն վրայ երբ կը մորթուէինք, բայց կը ծնէինք Սփիւռքին մէջ՝ ուր կը դիմանանք հզօրագոյն հալածանքներու: Մեր հայրենիքին մէջ ուր կը ստեղծենք դարաւոր ճայներու տիկնութը: Իմ ժողովուրդին, հայր ու հեղինակ մեր բոլոր առաքինութեանց, գեղեցկութեան: Իմ երախտագիտութիւնը առանց վերապահի, բարեկամի ինչպէս հակառակորդի:

— Իմ ցանցառ ընկերներուն որոնք լման կէս դար քալեցին պարտքի ճամբէն ու հասած են ճակատագրական դարձուածքին: Ու իմ այն ընկերներուն որոնք ինկան այդ ճամբուն, քաղցր, սրբազան, վսեմ, հաւատալով Հայոց հայրենիքին որու սիրոյն իրենց նահատակութիւնը կ'ընէին դերազանց հեշտանքը, մահէն առաջ, իրենց մատչելի, իրենց իսկ միջոցներով: Ոչ մէկ գրականութիւն այդ զգացումը մշակած է այդ մարդկայնութեամբ, իրաւութեամբ, տաքութեամբ որքան կան անոնք մեր գրականութեան մէջ: Ամէն հայ գրող նախասահմանուած մըն էր, մեռնողներուն իմ օրհնութիւնը, հիացքը, աղը: Ողջերուն՝ իմ հպարտութիւնը:

— Ֆրանսային որ հայրը եղաւ իմ մտքին: Իր միջոցով ես բացի իմ ճամբան դէպի խորագոյն բովքերը մարդկութեան տագնապներուն: Արեւմտահայ գրականութեան անդրանիկ բանուորներէն մէկը, Նահապետ Ռուսինեան, իր ուսումը պսակող իր աւարտական ճառին մէջ էջ մը կը նուիրէ յաւիտենական Ֆրանսային: Բժիշկ մըն էր ու պարտաճանաչ մէկը: Այդ մարդերով սկիզբ առած սրտայոյզ դրականութեան մը վերջամնաց մէկ բանուորը, ուրախ է կրկնելու բժիշկին սրբազան բխումը, մանաւանդ անոր համար որ ի վիճակի է խորագոյն մարդկայնութեամբ, թափանցումով գործածելու բժիշկին տարազը երախտագիտութեան, աւելի քան յաւիտենական Ֆրանսային: Ռուսինեան դար մը առաջ էր գրած իր էջը, այսինքն շրջանի մը երբ Եւրոպայի մէջ իմաստին, ազգային հարստութեան, բարձրագոյն արժէքներու հարազատ խորհրդանշանը կը մնար Ֆրանսան: Հըպարտ, հիացիկ, երջանիկ բժիշկը, այդ փառքէն դողացող հոգիին ձայնն էր գրեր իր ձօնին մէջ: Ձեզի խօսուիլը, այդ փառքին արիւնոտ, հերձուած կողերուն գիմաց, տրտմօրէն ընդարձակ հպարտութեամբ կը խոստովանի անայլայլ իր հաւատքը յաւիտենական Ֆրանսայէն, իր դժբախտութիւններով լուսապսակուած աւելի քան իրաւ ու մարդկային: Ի վերջոյ օր մը պիտի դադրին արեան հեղեղներ, անկասկած: Ու չի կրնար չգալ օրը ուր ապրիլը առնուազն գեղեցկութիւն է ըլլալու, ինչպէս իրաւ, ինչպէս անամպ երկինքն է մեր գլխուն վերեւ: Ֆրանսա բացաւ իր ծոցը մեր տարագրութեան եւ իմացականութեան: Անոր՝ իմ երախտագիտութիւնը, դարձեալ առանց վերապահի:

— Իմ բարեկամներուն, հակառակորդներուն, ընկերներուն, այս հանդէսը կազմակերպող իմ մտքի եւ հոգիի ժղբայրներուն, իմ հայրենակիցներուն, որոնց բոլորին համար իմ սիրտը, սա բառերուն պզտիկ մարմինէն կ'աշխատի ըսել իմ անսահման հաւատքը միշտ իմ ժողովուրդէն:

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

Րաֆֆին Պետրոսեան

Ինչպէս թռչնիկ մը, որ այլեւս վստահ իր թեւերու ոյժին՝ կը նետուի բոյնէն դուրս, սլանալու անհունին մէջ, այնպէս ալ բոլորիս սիրելի Րաֆֆին, որ մեր հիացումով եւ գուրգուրանքով լեցուն նայուածքին տակ հասակ նետեցտարինէրէ ի վեր եւ իր գեղեցիկ տաղանդը հասցուց՝ օրէօր յամառ աշխատանքով՝ բիւրեղացած կատարելութեան ահա կը նետուի մեր գրկէն դուրս, դէպի հեռաւոր հորիզոններ, դէպի նոր աշխարհներ, ապրեցնելու համար բազմութիւն մը ամբողջ անծանօթ հոգիներու՝ իր հրաշագործ մատներէն հոսող հնչիւններուն կախարդանքով:

Հայ եւ օտար թերթեր արձագանգը եղան այս տարուան սկիզբը, Անգլիոյ մէջ իր տուած նուագահանդէսներու մեծ յաջողութեանց, որոնց շնորհիւ յայտնի impréssarioներ հրաւիրեցին զինք մասնակցելու նուագահանդէսներու շարքի մը, Հարաւային Ափրիկէի անգլիական գաղթավայրերուն մէջ: Րաֆֆի հոն կը մեկնի յառաջիկայ Յուլիս 10ին:

Իսկ վերջերս, բոլոր անոնք, հայ կամ օտար, որ ներկայ եղան Théâtre des Champs Elyséesի իր նուագահանդէսին՝ աննախընթաց ապրումներու յիշատակ մը պահած են անկէ: Րաֆֆիի այդ ամենափայլուն յաղթանակէն ոգեւորուած, Concert du Conservatoireի նուագախումբը ընդառաջ գնաց նուագահանդէս մը տալու իր մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ՝ ինքնատիպ ու տաղանդաւոր maestro Jean Fournetի:

Այդ նուագահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 11ի իրիկունը Th. des Champs Elyséesի մէջ:

Փարիզի հայ գաղութը, որ ամէն առթիւ չէ զլացած մեծատաղանդ Րաֆֆիին տալու ապացոյցները իր գնահատանքին եւ հիացումին՝ այս անգամ ալ աւելի գիտակից ոգեւորութեամբ եւ արդար հպարտութեան զգացումով մըն է որ պիտի լեցնէ Th. des Champs Elyséesն:

Այդ հոյակապ սրահը բարձրագոյն արուեստի տաճար մըն է, ուր միջազգային համբաւի տիրացած նուագի քուրմեր բեմ կուգան իրենք զիրենք արժեցնելու:

Ինչպէս որ անոնց համար, նուագի սիրահար միջազգային հասարակութիւն մը կը գրաւէ ամենայետին աթոռն իսկ եւ նուագահանդէսի օրը փակ կը գտնէ guichetն, նոյնը պէտք է ըլլայ եւ մեր Րաֆֆիին համար, քանի որ ան այլեւս կրցած է այսօր պարտադրել ինքզինք այդ նոյն հասարակութեան:

Մենք ո՞վ պիտի վարանէր իր ներկայութեամբ աւելի եւս բարձր պահել ներշնչումը մեր մէկ հատիկ Րաֆֆիին եւ այդպէսով պանծացնելու նաեւ հայ ցեղը՝ իր արժէքաւոր այս արուեստագէտին մէջ:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ, Եռամսեայ պարբերաթերթ, Ը. տարի թիւ 3 (31), Ապրիլ 1947: Տարեկան բաժնեգին մէկ տոլար: Հասցէ— 212 Stuart St. Boston, Mass. (U. S. A.):

բիչ աշխատանքի կամ զօրաշարժի չենթարկել բանուորները, քանի որ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած են, պարենաւորումը եւ ուրիշ կենսական պահանջներ գոհացնելու համար։

Ուրբաթ օր, առ նուազն 40.000 քաղաքացիներ չկրցան գործի երթալ կամ իրիկունը տուն վերադառնալ։ Իսկ երէկ, շաբաթ, աննկարագրելի էր արուարձաններու բնակիչներու վիճակը։

Ահաւասիկ երէկուան գործադուլին պատկերը.— Հարաւ. արեւելեան շրջան.— Ընդհանուր գործադուլ մեծ թէ փոքր գիծերու վրայ (հեռաւոր քաղաքներ եւ փարիզեան արուարձաններ)։ Արեւելեան շրջան.— Ընդհ. գործադուլ բոլոր գիծերուն վրայ։ Ամբողջական դադար Գասթիյի կայարանին մէջ։— Հիւսիսային շրջան.— Ընդհանուր գործադուլ հեռաւոր գիծերուն վրայ.— Արեւմտեան շրջան.— Ընդհ. գործադուլ,— Հարաւ-արեւմտեան շրջան, նոյնպէս։

Բնականաբար թղթատարական հաղորդակցութիւններն ալ խանգարուած են, թէեւ փոխադրութիւններ կը կատարուին տարբեր միջոցներով։ (Մի զարմանաք որ «Յառաջ»ն ալ ուշ կը հասնի ձերեմն)։

Եթէ գործադուլը շարունակուի, կառավարութիւնը զինուորներու միջոցաւ պիտի ապահովէ փոխադրութիւնները։ Գործադուլ հռչակուած է նաեւ շատ մը գաւառական քաղաքներու մէջ։

ՈՒՐԻՇ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ

Փարիզի բանուորներուն գործադուլը վերջացաւ եւ աշխատանքը վերսկսաւ երէկ, շաբաթ.— Պետական պաշտօնեաներու պատուիրակները երէկ ընդունուեցան վարչապետին կողմէ։ Կը պահանջեն որոշում տալ Յուլիս 1էն առաջ.— Հանքագործները կը պահանջեն պարզեւ՝ յաւելեալ արտադրութեան վրայ։ Կը վախցուի որ գործադուլ յայտարարեն Բշ. օր.— Աղբահաւաքներու գործադուլը կը շարունակուի։— Նոյնպէս կը շարունակուի մասնակի գործադուլը մետաղագործութեան մէջ.— Վախ կայ որ գործադուլ յայտարարուի նաեւ մեծ վաճառատուններու մէջ.— Համալսարանական ուսանողներու գործադուլը սկսաւ ուրբաթ օր եւ շարունակուեցաւ երէկ։ Ուրիշ վարժարաններու աշակերտներ ալ միացան շարժումին։— Զիարշաններու բանուորներն ալ գործադուլ պիտի յայտարարեն այսօր, օրական 80 ֆրանք յաւելում պահանջելով։— Թղթատարական պաշտօնեաները նոր համաձայնութիւն կը պահանջեն։

★ Ազգ. ժողովին ընկերվարական խմբակցութիւնը կատարեալ վստահութիւն յայտնեց Պ. Ռամատիէի։— «Իւմանիթէ», համայնավար պաշտօնաթերթը, ամէն կերպով ուժ կուտայ գործադուլներուն եւ կ'ազդարարէ,— «Կառավարութիւնը պէտք է լսէ երկրին ձայնը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Պրնուա Մէշէն, հեղինակ եւ նախկին նախարար, որ մէկ շաբաթէ ի վեր կը դատուէր Գերագոյն Ատեանին առջեւ, իբրեւ դաւաճան։ Ամբաստանեալը հանդարտութեամբ լսեց մահավճիռը, որուն ընթերցումը տեւեց քանի վայրկեան, բայց երբ ատեանը փակուեցաւ, խօսքը ունկնդիրներուն ուղղելով ըսաւ.— «Վերէն վար սուտ է»։ Այս առթիւ բուռն ցոյցեր կատարուեցան դատաւորներուն եւ երդուեալներուն դէմ։ Ունկնդիր մը պոռաց.— «Ձեր կարգն ալ պիտի գայ»։ Ժխորը այնքան սաստկացաւ որ ոստիկանները հարկադրուեցան միջամտել, պաշտպանելու համար երդուեալները։ Երեք հոգի ձերբակալուեցան, բայց յետոյ ազատ արձակուեցան։

ՍՈՖԻԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ երկու ընդդիմադիր թերթեր խափանուեցան եւ ձերբակալուեցաւ հողագործական կուսակցութեան վարիչը, Փէթքով։ Մաքրագործումները վերսկսած են յաճախուն խստութեամբ։

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԻ երեսփոխաններէն Ժոզէֆ Ռազէթա, որ ամբաստանուած է իբրեւ մեղսակից ապստամբութեան, ձերբակալուեցաւ ուրբաթ օր, ժողովէն դուրս ելած ատեն։ Ժողովը 195ի դէմ 324 ձայնով ջնջած էր իր անձեռնմխելի հանգամանքը, հակառակ համայնավարներու բողոքին։ Արդէն ոստիկաններ կը սպասէին դուրսը, ձերբակալման հրամանագրով։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ նոր կացութիւնը լրջօրէն կը զբաղեցնէ անգլեւսաքսոն պետութիւնները։ Վերջին լուրերու համաձայն, բանակը ամբողջովին անցած է համայնավարներուն ձեռքը եւ այժմ երկրին մէջ տիրապար կ'իշխէ փոխ-վարչապետը, Մաթիաս Ռաքոզի, համայնավար, որ յայտարարած է.— «Համայնավար կուսակցութեան արի բռունցքը ձեռք առաւ Հունգարիոյ տիրապետութիւնը, երբ Ամերիկան իր աչքերը կը շփէր»։ Հեռագիրները կ'ըսեն թէ ժողովուրդը ահուդողի մատնուած է եւ չատեր Աւստրիա կը փախչին։— Փարիզի հունգարական դեսպանը հրաժարեցաւ, չուզելով հնազանդիլ նոր կառավարութեան։ Մ. Նահանգները բողոքագիր մը պիտի ուղղեն Մոսկուայի եւ եթէ գոհացում չստանան, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան պիտի դիմեն։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդային շրջանի հինգ նախարար - նախագահները, որոնք Միւնիխ գացած էին խորհրդաժողովի մը մասնակցելու համար, առաջարկեցին օրակարգին անցընել կեդրոնական կառավարութեան մը կազմութեան խնդիրը։ Արեւմտեան շրջանի Դաշնակիցները պայման դրած են որ ժողովը քաղաքական խնդիրներով չզբաղի։ Երբ առաջարկը մերժուեցաւ, խորհրդային շրջանի նախարարները առին քալեցին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելը ազդարարեց առջի օր.— «Խ. Միութիւնը կը պահանջէ միանգամ ընդ միշտ արգիլել հիւլէական զէնքերը։ Հիւլէական ռումբը միջոց մըն է ահաբեկելու եւ սպաննելու խաղաղ եւ անզէն ժողովուրդները եւ չի կրնար վճռել բանակներու ճակատագիրը։ Զի կրնար գաղտնի ալ պահուիլ մինչեւ վերջը։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ապստամբները յարձակում գործեցին Պելոպոնէսի ոստիկան զօրքին վրայ, Սպարթայի մօտ։ Կռիւը տեւեց վեց ժամ։ Սպաննուեցան ութ ոստիկաններ եւ 37 ըմբոստներ։ Այս վերջինները նահանջեցին գիշերանց, կամուրջ մը պայթեցնելէ վերջ։ Կրետէի մէջ կռիւները մեղմացած են, որովհետեւ ժողովուրդը կը սպառնայ կզզիէն վտարել բոլոր օտարականները, նոյնիսկ այն Յոյները որ կը փորձեն Կրետէի մէջ ալ տարածել քաղաքացիական կռիւը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ վերլուծելով, «Թայմզ» կ'եզրակացնէ,— «Եթէ Ռամատիէի դահլիճը իյնայ, բուն իսկ սահմանադրութիւնը կրնայ փլչիլ»։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ համագումարը բացուեցաւ Ցիւրիխի մէջ։ Կը մասնակցին 17 երկիրներու 50 ներկայացուցիչները, մէջն ըլլալով Գերմանիան (Շումախեր)։ Օրակարգի գլխաւոր խնդիրն է Բ. Միջազգայինի վերակազմութիւնը։

Մայիս 28ը կը տօնուի

ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէի։

Նուագահանդէս հայ երաժշտութեան

Կիրակի 15 Յունիս 947, ժամը 17ին, Salle Gaveauի մէջ, կը մասնակցին ԻՐԻՍ ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ (երգ), JANINE CAVARD (դաշնակ), Պ. ՆԱՀԱՊԵՏ ԱԼԱԼԸՄՃԵԱՆ (թաւջութակ), FRANCIS CAUMEL (սրինգ), ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ, ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ԳԱՐԹԵՐԵԱՆԻ։ Կը նուագուին գործերը.— Տիգրանեանի, Չուխաճեանի, Սպենդիարեանի, Մեհրաբեանի, Մազմանեանի, Պարթեւեանի, եւն.։

Տոմսերու համար դիմել.— Հրանտ Սամուէլի Dan. 88-65, Փամպուքճեանի 9 rue Jouy Rouve, Men. 64-27, Գարթեւեանի, 14 rue Petit, Bot. 99-22։

Վասպուրականի հերոսամարտը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 32րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, նախաձեռնութեամբ Վասպ. Հայր. Միութեան, 15 Յունիս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Salle Mazenodի մէջ, 88 rue d'Aubagne։ Հրաւիրուած են քաղաքական կուսակցութեանց, Յարանուանութեանց եւ բոլոր Հայր. Միութիւններու ներկայացուցիչները։

Կը նախագահէ միութեան ատենապետ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ԳԱՆՏԻԿԵԱՆ։ Կը բանախօսեն Պ. Պ. ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ։

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր։ Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով։ (Աճուրդ եւ հանգանակութիւն չկայ)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Պ. Պ. Եդուարտ եւ Շարլ Տէմիրճեան, այրի Տիկին Անիտա Տէմիրճեան եւ պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որ հաճեցան ներկայ ըլլալ ողբացեալ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆի յուղարկաւորութեան եւ ցաւակցութիւն յայտնել անձամբ, գրաւոր, կամ ծաղկեպսակով։

Այրի Տիկին Լուսեր Պայտարեան, Տէր եւ Տիկին Կէվրէկեան, Պ. Արամ Պայտարեան, Օր. Յասմիկ Կէվրէկեան, Պ. Սարգիս Կէվրէկեան, Պ. Յակոբ Պայտարեան, ինչպէս նաեւ Պայտարեան, Տաղլեան, Ֆանտուլեան, Մինասեան, Պետանեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր եւ ազգականին

ՊԱՐՈՆ ԼՈՒՏԵՐ ՊԱՅՏԱՐԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ յունիս 5ին, իր բնակարանին մէջ, 72 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը, երկուշաբթի, յունիս 9ին ժամը 14.15ին, Աւետարանականներու եկեղեցին, 55 rue Manin, Paris։

ԾԱՆՕԹ.— Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

Աւետիսեանի ծննդեան 80ամեակը կը տօնուի

Յունիս 29ի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Salle Iénaի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան։

ՑՈՒՑԱՏԵՂ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի, առտուան ժամը ճիշդ 9.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ շարք մը խնդիրներ եւ զեկուցում։ Նիւթը՝ Հ. Յ. Դ. Երիտ. Միութիւն (շար.)։

SOCIETE DES CONCERTS DU CONSERVATOIRE

Théâtre des Champs Elysées

Այս չորեքշաբթի 11 Յունիս ժամը 21ին

Ռաֆֆի Պետրոսեան

Պիտի նուագէ Պեթհովէնի, Ռախմանինովի, Լիստի եւ Լօպրիի Concertoները նուագախումբով, ղեկավարութեամբ JEAN FOURNETի։

ՏԷՍԻՆԷՆ ընկեր Լ. Ասատուրեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին, Գէորգ Զավուշի մահուան 40ամեայ տօնակատարութեան առթիւ։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պ. Հ. Սարեան կը փնտռէ մայրը Մարիցա Քէշիշեան, Գողազլըեանի Իւրնէճ գիւղէն որ 1914ի ջարդերու ընթացքին բռնի կ'ամուսնանայ թուրք զինուորի մը հետ։ Այժմ Հիւս. Ամերիկա ըլլալ կը կարծուի, իր ամուսնոյն Կրպ. Քէշիշեանի մօտ։ Տեղեկացնողին մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ որդին՝ Saryan Roger au Garaillon Coussence par Condon (Gers), France։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԷՆ.— Ֆրանսայի Շրջանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի միջին Ֆրանսայի ենթաշրջանի մէջ սկաուտական խումբերու կազմութեան լիազօրուած են սկաուտ խմբապետներ՝ Ժ. Իբրասանեան, Թարարէն եւ Յ. Պաղտիկեան, Սէն Մօրիսէն։ Լիոնի մէջ կազմուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական «Շահինեան» խումբը, ղեկավարութեամբ եղբայրներ Մարիլոսեանի եւ Կարնապետեանի։ Թեկնածու սկաուտ եւ գայլիկներու արձանագրութեան համար դիմել 151 Cours Lafayette, Lyon։ Հեռաձայն M. 40-55։ (Կնիք)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Արմենակ Յակոբեանի իր հօր ՂԱԶԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԱԿԱԹ ՓԱՆՈՍԵԱՆի մահուան առթիւ ընկեր Գորգիկեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին։

Ամենակարեւոր հասցէ մը

ԼՈՒՏԵՐ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆԻ

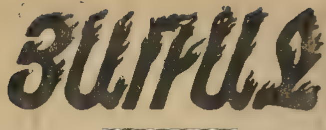
Աշխատանոցը բացուած է եւ կը ստանձնէ շէնքի նորոգութեան եւ զետեղումներու ամէն կարգի աշխատանք վարպետներու ձեռքով։ Նորոգութիւն աղօրքներու, արդուկներու եւ կազի վառարաններու։ Բաղնեսենեակի եւ խոհանոցի նորոգութիւն եւ ապակիներու զետեղում։ Դիմել՝ Entreprise Générale Etablissement LODER, 25 Route de Villejuif, L'Hay-les-Roses, հեռաձայն Ita. 38-36։ Autobus 186։

Ո՛չ աղ ու թթու կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie։ Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ.Գ.Փափազեան վաճառատունը, 233, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54։ Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը։ Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Clacière։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՕՐԱԹԵՐԹ

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Փր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 10 JUIN 1947 Երեքշաբթի 10 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5055-Նոր շրջան թիւ 664 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՍԱՆՔ ՀՈՍԱՆՔԻ ԴԷՄ

Ինչ որ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի մէջ, տագնապին է ընդհանուր ալեկոծութեան մը:

Նոյն երեւոյթը ամբողջ Եւրոպայի մէջ: Տնտեսական, քաղաքական թէ ընկերային խմորումներ ամէն կողմ: Տեղ մը բուռն ցնցումներ, այլուր ստորերկրեայ յեղաշրջում :

Ամէն պարագայի մէջ, երերուն վիճակ մը, որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ օրուան վարիչներուն :

Օրինակ, արտակարգ տագնապ մըն է որ կ'անցընէ Ֆրանսան, ճիշդ այն պահուն երբ կը փորձէր իր բոլոր ուժերը յատկացնել վերաշինութեան եւ տնտեսական գործունէութեան :

Գործադուլները արդէն դարձած են սովորական երեւոյթ, ջլատելով ամէն շարժում :

Կառավարութիւնը մատնուած է կատարեալ անելի մը: Եթէ ընդունի աշխատավարձքի ընդհանուր յաւելման սկզբունքը, հետեւանքը պիտի ըլլայ գիներու բարձրացում եւ նոր, թաւալգլոր անկում Ֆրանքի:

Եթէ ընդդիմանայ, ինչպէս կ'ընէ այժմ, յաւելման խնդիրը յետաձգելով մինչեւ 1947 Դեկտ. 31, խլրտումները պիտի շարունակուին անվերջ : Եւ այն ատեն,— ո՞վ պիտի կրնար գուշակել հետեւանքները...

Այլապէս նշանակալից երեւոյթ մը կը պարզուի Ֆրանսայէն դուրս: Շարժում մը որ նոյնպէս կապ ունի Ֆրանսայի հետ :

Այլեւս գաղտնիք չէ թէ Մ. Նահանգները ինչո՛ւ ոսկով - ձեռքով խրած են Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի, նոյնիսկ Եւրոպայի գործերունմէջ:

Մասնակի պարագայ մը չէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ընծայուած օգնութիւնը, այլ մէկ էջը հիմնական ծրագրի մը, որու մասին ամէն օր կը խօսին Ամերիկայի վարիչները :

Դեռ անցեալ շաբթու էր որ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, զօր. Մարշըլ, պատրաստակամութիւն կը յայտնէր նիւթական աջակցութիւն ընծայելու Եւրոպայի զանազան ազգերուն, որպէսզի ոտքի կանգնին եւ զարգանան ազատ ու անկախ : Շաբաթ օր, նախագահ Թրումըն նոյն միտքերը կը յայտնէր նոր ճառով մը:

Արդ, հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն, Խ. Միութիւնը հաճութեամբ չի դիտեր Մ. Նահանգներուն այս յարաճուն գործունէութիւնը եւրոպական ճակատին վրայ: Եւ արդէն գործի ձեռնարկած է, հակազդելու համար :

Ամերիկեան մեծ գործակալութիւնը, «Էսոշիէյթըտ Փրէս», կապ մը կը տեսնէ Մ. Նահանգներու այս գործունէութեան եւ հետեւեալ դէպքերուն միջեւ .—

1. Անցեալ շաբթու փոխուեցաւ Հունգարիոյ կառավարութիւնը, խորհրդային իշխանութեանց ճնշումով,— 2. Աւստրիոյ համայնավար կուսակցութեան ականաւոր անդամներէն մէկը յայտարարած է թէ Խ. Միութիւնը երբեք դաշնագիր պիտի չստորագրէ ներկայ կառավարութեան հետ (ուրեմն պիտի ջանայ իրեն համակիր կառավարութիւն մը հաստատել Աւստրիոյ մէջ, ինչպէս Հունգարիոյ մէջ) — 3. Զինեալ հրոսախումբեր կազմուած են Հիւս. Իտալիոյ մէջ, հակամերիկեան եւ հակակառավարական ցոյցեր կը սարքուին Հռոմի մէջ, ընդդէմ «տոլարի բռնակալութեան»,— 4. Ընդհանուր գործադուլներ Ֆրանսայի մէջ:

Նոյն աղբիւրին համաձայն, այս դէպքերը Սթալինեան վարդապետութեան պատասխանն են Թրումընի վարդապետութեան:

Ուրեմն, հոսանք հոսանքի դէմ, - իրենց ազդեցութեան տակ պահելու համար Եւրոպան, որ իրականին մէջ բաժնուած է երկու մասերու,— Արեւելք եւ Արեւմուտք :

Իրազեկներու կարծիքով, Խ. Միութիւնը այժմ իր աչքը յառած է Իտալիոյ վրայ, եւ եթէ յաջողի այնտեղ ալ տիրական դեր կատարել, կարգը պիտի գայ Ֆրանսայի:

Առանց նախապաշարուելու վայրերան գուշակութիւններէն, կարելի է հաստատել ակներեւ իրողութիւն մը,— քանի կը ձգձգուին հաշտութեան դաշնագիրները, յաղթական պետութեանց բանակները պիտի մնան իրենց գրաւած երկիրներուն մէջ, ուժ տալով իւրաքանչիւրին քաղաքական խաղերուն :

Ուրիշ խօսքով, Եւրոպան անվերջ պիտի տարուբերի երկու հզօր հոսանքներու միջեւ ... Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ՄԵՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ

Որքան գրենք ու խօսինք, շատ չէ երբ խնդիրը մեր երիտասարդ սերունդին կը վերաբերի:

Անցեալ հինգշաբթի գիշեր, Օր. Գ. Տէր Մերքոնեանի զեկուցումը Նոր Սերունդի հաւաքոյթին մէջ, Սուրիոյ — Լիբանանի հայ գաղութին ընդհանրապէս եւ երիտասարդ սերունդի մասին մասնաւորապէս, իր մեծ յաճեկանութենէն զատ ունէր երկու նկատելի պարագաներ:

Նախ՝ ինք Օրիորդը կը պատկանէր այդ սերունդին :Ո՛րքան հաճելի էր տեսնել որ մեր երիտասարդուհիներէն մէկը կրցած էր համադրել իր մտքին մէջ եւ տալ մեզի փրական պատկերը գաղութի մը ազգային, քաղաքական, մշակութային կեանքին, կշռուած բառերով: Ակնարկը պատուցուց կրթականէն մարզականին ,մամուլէն գրականին: Համառօտ, ամփոփ բայց եւ այնպէս ճշգրիտ ու իրաւ :

Երկրորդ նկատելի պարագան զեկուցանողին շեշտն էր, դրուած՝ Սուրիոյ եւ Լիբանանի երիտասարդութեան կատարած դերին վրայ:

— Հոն կարելի չէ զատել երիտասարդութիւնը ազգային կամ մշակութային կեանքէն: Գրեթէ ամէն բանի մէջ՝ ան է նախաձեռնողը կամ աշխատողը, անշուշտ երէցներու շունչով ու անոնց ակնարկին տակ :

Իր խանդավառութիւնը եւ յուզումը նկատելի էին, երբ կը խօսէր Հ. Մ. Ը. Մ-ի մասին, որուն բացառիկ կարգապահութիւնը, բարձր ոգին, մարզական յաջողութիւնները, կուռ կազմակերպութիւնը ոչ միայն հիացում պատճառած են Արաբ բնակչութեան եւ իշխանութեան, այլեւ ան համայնքին կեանքին մէջ դրած է յատուկ շեշտ մը որ պատիւ կը բերէ հայ գաղութին:

Այլրիք, տղաք, ցեղը ձեզմով պիտի ունենայ թերեւս իր փառքի օրերը: Հեռաւոր Սուրիայէն թէ Լիբանանէն, Եգիպտոսէն թէ Իրանէն ու Իրաքէն ձեր ճաճանչները կը տաքցնեն մեր հոգիները եւս այս մռայլ, խաբուսիկ երկինքին տակ: ՍՕՍԻ

«Զօրաւոր բլլանք եւ պատրաստ»

Նախագահ Թրումըն նշանակալից ճառ մը խօսեցաւ շաբաթ օր, անգամ մը եւս շեշտելով թէ Մ. Նահանգները պէտք է զօրաւոր ըլլան եւ միշտ պատրաստ, եթէ կ'ուզեն ապահովել երկրին պաշտպանութիւնը եւ աշխարհի խաղաղութիւնը: Այս առթիւ հաւկցուց թէ զինուորական ուժերու կրճատումը սկսած է քաջալերել «կարգ մը ազգեր »: Կ'ամփոփենք ճառին հիմնական կէտերը.

— « Իբրեւ աշխարհի ամենազօրաւոր ազգին քաղաքացիները, մեր պարտականութիւնն է երկրի ժողովուրդները առաջնորդել դէպի տեւական խաղաղութիւն: Միջազգային գործակցութեան եւ խաղաղութեան մեր յոյսերը հիմնուած են Միացեալ Ազգերուն վրայ: Մենք պիտի շարունակենք մեր ճիգը հասնելու Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մը որ կրնայ միանգամ ընդ միշտ խափանել պատերազմը: Բոլոր ժողովուրդները պէտք է իրաւունք ունենան ապրելու առանց նախայարձակման վախի, իրենց նախընտրած օրէնքներով: Մենք պէտք է օգնենք այն անբախտ ժողովուրդներուն որոնք եռանդով կը ջանան բարուքել կամ վերակազմել իրենց օրէնքները, իբրեւ ազատ եւ անկախ ազգեր :Մենք խաղաղութեան դատին համար մեր պարտականութիւնը կրնանք կատարել, պահպանելով մեր ուժը: Անօգուտ է խաղաղութեան կամքը առանց համապատասխան ուժի: Գերմանիոյ եւ Ճափոնի անձնատուութենէն վերջ մեր զինուորական ուժերուն կազմալուծումը քաջալերութիւն մըն է այն ազգերուն համար որոնք խաղաղասէր ազգերու տկարութիւնը կը նկատեն հրաւէր մը նախայարձակման, եւ այն երկիրները որոնց ժողովուրդները գաղափարակից են մեզի եւ որոնք մեր առաջնորդութեան կը սպասեն, բայց տկար են նիւթապէս կամ մարդկային ուժով, կը կորսնցնեն իրենց հաւատքը մեր կարողութեան մասին: Հիթլէրի համաշխարհային տիրապետութեան երազը ուժ առաւ իր այն կարծիքէն թէ արեւմտեան ազգերը տկար են եւ անկարող դիմադրելու: Հիթլէրի պատերազմի տենչը աճեցաւ, քանի կը նուազէր իր հաշիւը ժողովրդապետութեանց ուժի մասին: Հետեւաբար, պէտք է մեր բանակը, նաւատորմը եւ օդատորմիղը պահենք իբրապէս կազմ եւ պատրաստ որեւէ պաշտպանութեան համար: Անոնք պէտք է կազմակերպուին իբրեւ մէկ զինուորական հաստատութիւն, զօրացած՝ բաղձալի քաղաքացիներու պահեստի ուժերով »:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Պետական պաշտօնեաներն ալ..

Երկաթուղիներու պաշտօնեաներուն եւ բանուորներուն գործադուլը անօրինակ տագնապի մը մատնած է ամբողջ երկիրը: Շարժումը, սկսած էր Փարիզէն, գաւառի մէջ ալ տարածուեցաւ: Միայն ճամբայ ելած կառախումբերն են որ բանեցան, նշանակուած կայարանը հասնելու համար: Փարիզը կղզիացած վիճակ մը կը ներկայացնէր ուրբաթ օրէն ի վեր: Հաղորդակցութեանց նախարարը, Ժիւլ Մոք, արտակարգ միջոցներ ձեռք առաւ, ճամբորդներ եւ ժամանանդ ուտելիք փոխադրելու համար, բոլոր տրամադրելի միջոցներով: Կիրակի օր բազմաթիւ օթոքարեր յատկացուեցան, երթեւեկը ապահովելու համար Փարիզի եւ շարք մը քաղաքներու միջեւ, մինչեւ 250 մղոն տարածութեան վրայ, մէջն ըլլալով Քալէն, Հավրը, եւն.: Օդանաւային երթեւեկն ալ բազմապատկուեցաւ (օրական վեց երթեւեկ Փարիզէն Մարսէյլ եւ ուրիշ քաղաքներ): Զինուորական եւ նաւային սաւառնակները տրամադրուեցան ճամբորդներ փոխադրելու համար Մարսէյլ, Լիոն, Սթրազպուրկ, Պէլֆոր, Պոտօ, Թուլուզ եւն.: Բեռնակառքերու մասնաւոր սպասարկութիւն մըն ալ հաստատուեցաւ, ուտիտողական փոխադրութեանց համար:

Թերթերը կը գրեն թէ շաբաթ օր 1.500.000 ճամբորդներ անշարժութեան դատապարտուած էին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Ասոնց առ նուազն 680 հազարը Փարիզեան բանուորներ են, որոնք տեղական կառախումբերով գործի կ'երթան: Ամէն օր 12 միլիոն աշխատանքի ժամ կը կորսուի գործադուլին հետեւանքով: Երկաթուղիներու վարչութիւնը օրական 350 միլիոն Ֆրանքի հասոյթ մը կը կորսնցնէ :

Կառավարութիւնը մինչեւ վերջին պահուն կը մերժէր բանակցիլ, պայման դնելով որ նախ աշխատանքները վերսկսին :

Հաղորդակցութեանց նախարարը ձայնասփիւռ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ երկաթուղիներու աշխատաւորներուն օրավարձքերը գրեթէ կրկնապատկուած են 1945էն, թէ ամբողջութիւնը 60 առ հարիւր աւելցած է 1946 Յուլիսէն ի վեր: Կառավարութիւնը այժմ պատրաստ է 12 միլիառ եւս տրամադրել յաւելման համար, որով աշխատավարձքը 20 առ հարիւր բարձրացած կ'ըլլայ: Նախարարը ժամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ ալ խօսելով, հաստատեց թէ գործադուլը ծաւալած է ամէն կողմ եւ զարմանք յայտնեց թէ ինչխորհրդաւոր եղանակով մը պայթեցաւ,երբ կը պատրաստուէին բանակցիլ կառավարութեան հետ: Ընդունելով հանդերձ որ գործադուլը հետեւանք է«կարգ մը հրամաններուն», Պ. Ժիւլ Մոք՝չուզեց աւելի բաց խօսիլ :

Այս առուլիսին առթիւ էր որ ըսաւ թէ 50 հրսակայ հանրակառքեր եւ 30 սաւառնակներ տրամադրուած են անմիջապէս, ճամբորդներու փոխադրութեան համար: Հանրակառքերու ճամբորդներ միայն կառախումբի երրորդ կարգի գին կը վճարեն: Շատ մը հանրակառքեր ինքնաբերաբար տրամադրուած են իրենց կառավարներով, ուրիշներ գրաւուած կառավարութեան կողմէ :Անոնք որ ինքնաշարժ ունին, ոսկի կը ժողվեն: Թերթ մը կը գրէ թէ մարդ գլուխ 50.000 Ֆրանք պահանջուած է Փարիզէն Նիս երթալու համար, 20.000 Ֆրանք՝ Պոտոյի համար եւն.:

Ամէնէն աւելի կը նեղուին անոնք որ արուարձաններ կը բնակին: Հազարաւորներ սենեակներ վարձած էին ուրբաթ իրիկուն: Պանդոկները ծայր աստիճան խճողուած են: Ուրիշ հազարաւորներ ստիպուած են պոչ կապել հանրակառքերու առջեւ: Շաբաթ օր անընդհատ անձրեւ տեղաց, անտանելի դարձնելով սպասումը: Հեռաձայնի գործիքները անդադար կը բանէին, յուր տալու համար արուարձաններ.— «Այս գիշեր պիտի չգամ»...

Շաբաթ օր աւելի քան հազար զբօսաշրջիկներ, մեծ մասով ամերիկացի եւ անգլիացի, ստիպուեցան Անգլիա վերադառնալ, գիշերը Մանշի նաւերուն կամ մահճարարձ վակոններու մէջ անցընելէ վերջ (Քալէ եւ Տիէփ): Քանի մը հարիւր ամերիկացի զինուորներ որոնք արձակուրդով Փարիզ եկած էին, չկրցան Գերմանիա վերադառնալ, եւ որպէսզի դասալիք չհամարուին, օդանաւեր պահանջուեցան:

Կոխները անպակաս են հանրակառքերու մէջ : Շատեր դրամ ալ չեն վճարեր: Հազարաւորներ հեծելանիւներով կը ճամբորդեն, իսկ անճարներն ալ երկար պտոյտներ կը կատարեն մէկ արուար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾԱՌԻՆ ՏԱԿ

(Բ. եւ վերջին մաս),

Լեռներու եւ ապառաժներու արծիւը, ժողովուրդին զաւակը՝ այն որ կը կռուէր, կը մտածէր, կը տառապէր իր ցեղին ազատագրութեան համար եւ արհամարհանք մը ունէր քաղաքակիրթ մարդկութեան դէմ ։ Այս պայմաններուն մէջ, ան չի ճանչնար նոյնիսկ իր ազգին զաւակները, որ, թափօրով, կուգան տարին անգամ մը ճառել իր գլխուն վրայ։ Ճառել ու գանակ քաշել ի հարկին։ Շատ աւելի ուրախ պիտի ըլլար ան լսելով սրինգի մը ձայնը։ Ան պիտի նայէր զմայլանքով Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետի հրաշքին լարին վրայ երթեւեկող լարախաղացին։ Պիտի տեսնէր իր ազգը անոր թուլիկ ոտքերուն մէջ եւ հայրենասէրուկ բայց պարզ, հաւատաւոր ժողովուրդին արեան կրակը անոր բոցավառ ուղեղներուն մէջ։ Իր նայուածքը պիտի սահէր անոր ձեռքի փայտի մէկ ծայրէն միւսը։ Հաւասարակշռութեան ինչ սրբազան ձող։ Ժամանակին ինքն ալ գործածած էր զայն խելքի բերելու համար ծուռ ուղեղները...ուղղինք ցնցող ինքնաշարժներուն տեղ պիտի նախընտրեր լսել իր երկրին թմբուկները... Կը մօտենամ իրեն։ Ոչ շատ մօտ, որովհետեւ իր վրայ դրուած յուշարձանը մեծաւանջային նմանութիւն մըն է լոկ ու կեանքէ զուրկ, կերտուած անհարազատ ըմբռնումով մը, անճարակ իր օտար գեղեցկագիտական այդ ըմբռնումին մէջ իսկ եւ՝ տարիներու վէճերով, ցուցամոլութիւններով, մրցակցութիւններով...

Եւ ծառը որուն տակ կը կենամ աչքերս փակ, կը տեղափոխէ զիս հեռաւոր գիւղ մը եւ կը դառնայ այն ծառը, որուն տակ նստած էր հերոսը, 38 տարիներ առաջ, աչքերը յառած ծովուն վրայէն արշաւող ճերմակնժոյգներուն ,Վանայ ։ Բազմաթիւ անգամներ տեսած էի զինքը, Սուլկարական գիւղին իր ճղնարանին մէջ, բայց մանկութիւնս տպաւորող, յուզող այս պահն է որ կը մնայ մտքիս մէջ։ Թերեւս անոր համար որ ան, ամբան այդ օրը առած էր զիս իր ծունկերուն վրայ, իր մէկ թեւին տակ։ Թերեւս անոր համար որ ան կը փոխանցէր ինծի իր հոգիին խռովքը, հիմա, տարիներ վերջ միայն բացատրելի։

Նման գեղեցիկ առաւօտ մը։ Կը հոսէր ծառը։ Կը տանէր մեզ։ Թռչող միջատներ, բզէզներ, մեղուներ կ՚առնէին մեզ իրենց բզզիւններուն լուսեղէն թեւերուն մէջ ։ Կը փայլէին սարսռացող տերեւները ու անոնց ճեղքերէն ինկող լոյսերը կը բացուէին ու կը գոցուէին մեր վրայ, մեր շուրջ հողին երեսին։ Ու ծառին շուքը կ՚երթար հալիլ, գալարուիլ բարակ թուղթի մը պէս փետէն բարձրացող շոգեմման ջերմութենէն։

Կ՚այրէր հողը ։ Ու անոր տաքութեան հետ կը հասնէր մեզի նոր ջրուած բանջարեղէններուն հայելային լուսաւոր, տաք ցոլարձակումը։ Հեռուն՝ կը ծփային ծառերը, ծուխերը՝ գիւղին լռութեան մէջ, տանիքներուն փայլող յարդախառն պատերուն ու տանիքներուն վրայ։ Ու փղոսկրին ճերմակութիւնը ունէր կանաչներու այդ ծովին եզրին, փոշոտ ամայի ճամբան։ Ու կանաչներու եզրին դարձեալ ծովը՝ վարը, անսահման, լուսաւոր ապակիէ տարածութեան մը պէս։ Արեւին լոյսը ալիքներուն հետ կռուող հրեշտակներու բանակ մըն էր։ Սուրբ օր մը, երկինքին մօտ, լերան մը կողքին։

Կը տեսնեմ հերոսն ու զիս լուռ։ Չեմ յիշեր մեր խօսքերը։ Միտքս է միայն յուզումս։ Արժանացեր էի այդ օրը խիստ ,դաժան ու բոլորին պատկառանք ազդող մէկու մը գուրգուրանքին։ Մեր հայրս անգամ կը խոնարհէր անոր առջեւ.

— Փաշա՛...

Եւ այդ մէկ բառին մէջ կար ամբողջ ցեղի մը երախտագիտութիւնը, հաւատքը, սէրը, տառապանքը։ Աւելին՝ պաշտամունք մը։ Զիս կը քարացնէր կուռքին մեծութիւնը ։

Սուրբ օր մը։ Եւ սակայն տխուր էր փաշան։ Իր մտահոգ ու խռով նայուածքը չէր դատուեր ծովէն՝ ուրկէ դէպի Պոլիս կը մեկնէին Հայերով բեռնաւոր նաւերը։ Սահմանադրութիւն։ Բայց կասկածոտ էր փաշան։ Ա՞յդ էր որ հերոսը ուզած էր փոխանցել ինծի։ Ցամաք, յիմար ու կոյր տղան պէ՞տք էր գիտնար թէ ալիքները Ալիներ էին։ Եւ այդ խռովքն է որ կ՚անցնի մէջէս այս օրերուն։

Անդրանիկ կը տեսնէր ամբողջ ողբերգութիւնը, ջարդը որուն պիտի ենթարկուէին երգերով մեկնող իր հայրենակիցները։ Ազատութեան օր օր մը։ Բայց տխուր էր հերոսը։

Ծառին տակ կ՚ապրիմ այդ վայրկեանը։ Աւելին։ Քովս են մեր հերոսներն ու նահատակները ։ Եւ անոնք որ թաղուեցան օտար հողին տակ եւ որ պիտի մոռցուին։ Ասոնցմէ մէկուն ներկայութիւնը Անդրանիկին մօտ։ Ընկեր մը, վեհանձն ու կարեկից։ Որ մեռաւ անձնազոհ, արհամարհելով կեանքը, զահավիժելով հարուստ պանդոկի մը վեցերորդ յարկէն։ Եւ անոնք որ, մեր Փարիզ հասած օրերուն, մեռան աշխատանքէն, պարէն ու կիներէն։ Ու այս բոլորին հետ մահը նաեւ մանկութեանս եւ բոլոր գեղեցկութիւններուն զորս կորսնցուցի մտածումիս ճամբուն վրայ...

Եւ ծառին տակ, ժամանակէն ու տարածութենէն դուրս, լռութեան մէջ եւ անոր մէջ լսուող առտուներու երաժշտութեան մօտ, կը կորեմ ամբողջ անցեալ մը, արդ կշռոյթով մը։ Կը յուզուիմ օդին սրբութենէն ու պայծառութենէն ալ ։ Ամբողջ այդ գեղեցկութիւնը կը պարփակէ իր մէջ մահը։ Ամբողջ այդ պայծառութիւնը կը դարձնէ թափանցիկ մեր ճակատագիրը, որ անցնիլ է։ Ցուցում մը սակայն՝ վեր տխրութենէն։ Ու աղօթքի վերացում մը՝ հերոսին առջեւ ուր կը մնամ առանց աղօթքի, զմայլած, տարուած, թեթեւ ու կարմիր՝ էլ Կրէքօյի մը վրձինէն հոսող լոյսին պէս, ողբերգական բայց երջանիկ նոյն ատեն...

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

Քանի պահակները կը հսկեն...

Անցեալ օր, ընտանեկան համեստ յարկի մը տակ, ներկայ եղայ խումբ մը երիտասարդ երիտասարդուհիներու զրոյցներուն։ Խօսքերը խօսք բերին։ Վերջապէս, մէկ աջ մէկ ձախ, այս գնահատելի վիճաբանութիւնը գնաց ու կանգ առաւ նոր սերունդի փրկութեան վրայ։

— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը այս սերունդի մասին, կը հարցնէ երիտասարդ մը։ Շատ տարբերութիւն կա՞յ...

— Այս սերունդը, 1915ի սերունդէն բախտաւոր է ։ Ունի լայն ասպարէզ մը իր առջեւը։ Եթէ ուզէ, կրնայ հրաշքներ գործել։

— Ի՞նչպէս ։ Շատ լաւատես կ՚երեւաք։

— Իր ետեւը ունի գիտակից, երէց սերունդ մը, որ պատրաստ է ամէն ճար ու ճամբայ սորվեցնելու։ Իրեն կը մնայ միայն հետեւիլ։ Հարցնել, լսել եւ սերտել։ Մնացածը ինքնին կը լուծուի ։

— Օրինակի համար։

— Օրինակի համար, այս լոյս ոստանին մէջ ամէն առաւելութիւն կայ։ Ընկերական հաւաքոյթներ, լսարաններ, դասախօսութիւններ, հանդէսներ եւ, այլեւայլ ձեռնարկներ, որոնք կը կազմակերպուին սիրտ ու միտք զարգնելու համար։ Պէտք չէ փախցնել այս պատեհութիւնները։ Մանաւանդ Փարիզի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ, ուր մէկ ծայրէն միւսը ժամանակին հասնելու միջոցներ ալ չեն պակսիր։ Ուրեմն երիտասարդութեան կը մնայ երթալ եւ լսել իր երէցներուն ձայնը, որ ուրիշ բան չեն ըսեր եթէ ոչ զանոնք առաջնորդել դէպի լաւագոյն օրեր։

— Բայց ի՞նչպէս պէտք է վարժեցնել, կ՚ընդմիջէ ուրիշ մը անդիէն։ Կարելի՞ է այս փողոցներուն վրայ աչք բացող yéniyétménerուն խօսք հասկցնել ։

— Արդէն հարցին ամէնէն դժուար մասը այս կէտն է ։ Պէտք է այնպէս մը մօտենալ անոնց որ չխրտչին։ Ինչպէս որ մայր մը իր մանուկը իրեն հնազանդեցնելու համար կամաց կամաց շաքարի կտոր մը կ՚երկարէ շրթներուն, այնպէս ալ մեր ծնողները հասկցնելու են իրենց զաւակներուն՝ մեր մայրենի լեզուին, մեր աւանդութիւններուն, մեր հերոսական դրուագներուն քաղցրութիւնը ։ Եթէ անգամ մը համը առնեն, փրկուած են ։

— Շատ փափուկ հարց մըն է այս, խօսք կ՚առնէ ուրիշ մը։ Հակառակ մեր կամքին, դարձեալ, մեր զաւակներէն մաս մը պիտի երթայ կորսուիլ միջավայրին համայնակուլ խառնարանին մէջ։ Rien à faire ...

— Աշխարհի վրայ, անկարելի բան չկայ։ Օրինակի համար առէք, 1915ի սերունդը, որ թէ այս եւ թէ միւս սերունդներուն ամէնէն դժբախտն եղաւ, այսօր պատուաբեր, նախանձելի դիրք մը շահած է ազգային, գրական եւ քաղաքական մարզերուն մէջ։ Ոչ ոք կրնայ ետ կեցնել զայն։

Ձայները լռեցին։ Հարցումները հատան կարծես։ Բայց մեր բարեկամը, որուն կ՚ուղղուէին այս հարցումները, շարունակեց.

— Զարաչար սխալեցան անոնք որ մեռած կը կարծէին ապրիլեան սերունդը։ Հակառակ աքսորին, ջարդին, զրկանքներուն եւ տառապանքներուն, Թուրքին արիւնոտ թաթին տակ, 1915ի սերունդը դարձեալ յաղթեց։ Իր հօրը եւ մօրը յօշոտուած մարմիններուն քով, անոնց արիւնէն նոր կեանք առաւ։ Եւ ահա այսօր, ան կայ ու կը քալէ գլուխը բարձր, հպարտ ։

Այս պահուն, 12 տարեկան աղջնակ մը, Սոնիա Լ.Փիխանեան, խելօքիկ ունկնդիր, յանկարծ ոտքի ելաւ ու մօտեցաւ անոնց, որ օտար բառեր կը սահեցնէին մայրենի լեզուին մէջ։

— Հինգ ֆրանք, պարոն, եթէ կը հաճիք ։

— Ի՞նչ բանի համար, օրիորդ։

— Օրէնք դրած եմ, ով որ մեր տանը մէջ օտար բառեր կը գործածէ խօսակցութեան ատեն, հինգ ֆրանք տուգանք պիտի վճարէ։

Այս պզտիկ աղջկան մեծ յայտարարութիւնը զարմանք պատճառեց բոլորին։ Փոխանակ ընդդիմանալու, սրտանց ծափահարեցին։ Եւ ամէն անոնք որ այդ անհոգութիւնը ըրեր էին, հինգ ֆրանքը ցնծացին ։

— Շնորհակալ եմ, պարոններ, այս դրամներով, վաղը թուղթ եւ գրիչ պիտի առնեմ։ Գրականութիւն եւ պատմութիւն պիտի սորվիմ։ Պատմութիւնը իմ այնքան շատ չարչարուած սիրելի Հայաստանիս ։

Աղջնակին այս յանդուգն քայլը, այդ պահուն զիս առաւ ու տարաւ մինչեւ 1920—1930ի Սուրիա-Լիբանանը։ Այն ատեն թէեւ տխուր եւ վիրաւոր, հազարաւոր երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներ թրծուած Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարտական ոգիով, զոյգ զոյգ, խումբ խումբ կը մտնէին հոն՝ ուր որ Հայ կար, եւ մանաւանդ հոն ուր Թուրքերէն կը խօսէին։ Եւ իրենց գրպաններէն մէկ մէկ բացիկ հանելով՝ կը հրամցնէին, որոնց վրայ գըրուած էր հետեւեալ նախադասութիւնը .

— « Յիշեցէք մեր մէկուկէս միլիոնը ...»

Ի՞նչ տարբերութիւն այս նախադասութեան եւ մեր Սոնիկին հնարած գիւտին միջեւ ։

Քանի պահակները կը հսկեն, մեր մայրենի լեզուն պիտի աճի, պիտի զօրանայ եւ, իբրեւ անպատմելի ուժ, մեզ պիտի առաջնորդէ դէպի լուսաւոր ափեր։

ՓԱՐՄԱՆԻ

Մայիս 28ը Մարսէյլի մէջ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Ցառաջ),— Breban Marseillaisի սրահները անգամ մը եւս քրանեցան այս տարի՝ հայ ժողովուրդին շունչով։

Մայիս 31ին, շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին արդէն պարապ աթոռ չէր մնացած։ Ընկեր Սէրժի՝ բարձրախօսով ըրած մէկ յայտարարութեան վրայ, բոլոր ընկերները, նոյնպէս Կապոյտ Խաչի Սանուհիներն ու Նոր Սերունդի երիտասարդները իրենց տեղերը տուին՝ հետզհետէ հասնող բազմութեան։

Բեմը զարդարուած էր Մայիս 28ի հիմնադիր Արամի, զօրավարներ՝ Սիլիկեանի եւ Նազարբէկեանի կենդանագիրներով որոնք գեղարուեստական նրբութեամբ շրջանակուած էին հայկական Եռագոյնով։ Կարգապահութեան գործը յանձնուած էր Նոր Սերունդին, որ լրջութեամբ եւ ձեռնհասութեամբ կատարեց իր պարտականութիւնը։

Բոլոր ներկաներուն լամբակները զարդարուեցան «Արամ»ի նկար-զարդանիշով։ Նոյնպէս իւրաքանչիւրը ձեռքն ունէր «Ցառաջ»ը եւ Նոր Սերունդին օրկան՝ «Հայաստան»ը։

Բեմին առջեւ, տարէց ընկերներու կողքին տեղ գրաւած էին Ֆրանսացի ընկերվարականներ իրենց ընտանիքներով ,ինչպէս նաեւ ընկերվարական զինուորականներ։

Օրուան նախագահը, ընկեր Ա. Քէօսէեան իր բացման խօսքով պարզեց կարմիր Սուլթաններուն եւ Ցարերուն կատարած հայկական հալածանքները, ինչպէս եւ Սարդարապատի եւ Գարաքիլիսէի անհաւասար կռիւներէ վերջ՝ հայկական անկախութեան հռչակումը, ու վերջացուց գոչելով.— «Փա՛ռք ողջ ու մեռած բոլոր հերոսներուն որոնք հիմը դրին ներկայ Հայաստանին»։

Սրահին ձախ կողմի պզտիկ բեմէն Սէնթ-Անի Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Համբարձումեանի թնդացուց Ֆրանս. քայլերգը, որմէ վերջ յաջողապէս «Թէ թեւ ունէի, ո՛հ կը թռչէի, Ազատ Մասեաց սարերն ի վեր », «Զէյթունցի ենք մենք քաջազուն» որուն յանկերգին ժողովուրդը եւս իր ձայնը կը միացնէր.—

«Կեցցէ՛ Զէյթուն ապրի Զէյթուն,
Թող չտեսնէ ստրկութիւն:

Նոր Սերունդէն՝ Հրանդ Մակարեանի Ֆրանսերէն արտասանութիւնը խորիմաստ բանաստեղծութիւն մըն էր որ կը պախարակէր գերութիւնը եւ կը փառաբանէր ազատութիւնը։ Նոյնքան յաջողութեամբ արտասանեց՝ «Տուր ձեռքդ, եղբայր»... Պ. Սարգիս Զէօրէքճեան ջութակի վարպետ թրթռացումներով յուզեց բոլորին զգացումները , Սպենդիարեանի Ղայթարմայով եւ Երեւանի Էթիւտներով, ինչպէս նաեւ Բարխուդարեանի Նազ — պարով ։ Սէն - Լուի Նոր Սերունդէն՝ Օր. Մարի Ելքովանեան ներկաները յուզեց «Ինչպէս կերտեցինք Մայիս 28ը» յաջող արտասանութեամբ։

Խանդավառ ծափերով բեմ հրաւիրուեցաւ՝ Կարտանի քաղաքապետի փոխանորդը, M. Lerda, նախ շնորհակալութիւն յայտնեց Հ.Յ.Դ.ի Մարսէյլի Կոմիտէին, յետոյ ցաւով հաղորդեց թէ յայտնի երեսփոխաններ՝ Gaston Deferre եւ Fr. Leenhardt՝ հակառակ իրենց ջերմ փափաքին չկրցան ներկայ ըլլալ ու վերջացուց. «Բարեւներ եւ մաղթանքներ կը բերեմ ձեզ Մարսէյլի եւ Կարտանի բոլոր ընկերներուս կողմէ, որ Հայերը ունենան արեւի տակ ազատ հայրենիք մը, ուր ապրին համախումբ եւ համերաշխ»։

Գուլվար Օտտոյի Նոր Սերունդէն Օր. Պարոնիկեան յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ ուղղուած եռագոյնին։ Զոնը կը վերջանար. «Փա՛ռք քեզ Մեծահզօր Դաշնակցութի՛ւն» խօսքերով։

Բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը, ընկ. Հրանտ Սամուէլ, որ լայնօրէն բացատրեց Մայիս 28ի նշանակութիւնը, շեշտելով այս թուականին վեհութիւնն ու պատմական անհերքելի արժէքը ։ Կ՚արժէ առանձին հրատարակել յարգելի ընկերոջ այս խրախուսիչ բանախօսութիւնը որմէ կը ստորագծենք քանի մը խօսքեր.—

«Հայ ժամանակակից պատմութեան մէջէն կը ցցուի լուսաւոր թուական մը՝ ՄԱՅԻՍ 28Ը։ Վեց հարիւր տարուան շարունակական հալածանքներէ վերջ՝ հայ ժողովուրդը կրեց նաեւ քանդող ու անպատմելի հարուածը, Ապրիլեան Եղեռնը։ Քաղաքակիրթ պետութիւններ մեզ լքեցին։ Արիւնի դաշտին վրայ մինակ ու անպաշտպան բուռ մը քաջեր գերմարդկային ճիգով համախմբեցին իրենց շուրջ յուսահատ հայ ժողովուրդը որ առանց դաւանանքի եւ գաղափարի խտրութեան, մէկ մարդու պէս ցցուեցաւ թշնամի բանակին դէմ, եւ Սարդարապատի եւ Գարաքիլիսէի ճակատամարտով, մէկ միլիոն նահատակներու արեան գնով ըստեղծեց մեծ թուականը՝ Մայիս 28ը, 1918։ Այս թուականն էր որ մեզ պարգեւեց Սեւրի դաշնագրին պատմական մուրհակը որուն շնորհիւ այսօր կը պահանջենք Թրքահայ հողերու կցումը Ներկայ Խորհրդային Հայաստանին։ Քսանեւհինգ տարի առաջ մեր քաղաքական հայ հակառակորդները Հայկական Դատը յուծուած կը յայտարարէին եւ համայնավար Ռուսիան՝ Կարսն ու Արտահանը Թուրքին կը յանձնէր իր համաշխարհային ձգտումները իրագործելու համար։ Այսօր նոյն Ռուսիան ոչ միայն ետ կը պահանջէ այդ հողերը, այլ եւ քաջալեր կը հանդիսանայ Երեւանի կառավարութեան պահանջելու՝ Սէվրի դաշնագրին իրագործումը։ Անցեալի մէջ մեր հայ հակառակորդները կ'ուզէին մոռացութեան տալ Ապրիլեան Եղառնը, բայց այսօր զայն հռչակած են իբրեւ ազգային մեծ տօն զոր կը տօնեն մեծ շուքով։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը սկիզբէն ի վեր կը պահանջէ միացեալ եւ ազատ Հայաստան։ Այսօր ալ կառչած կը մնայ այդ պահանջին վրայ։ Երեւոյթները մեզ կը վստահեցնեն թէ օր մը պիտի գայ երբ հայ համայնավարները նախաձեռնարկ պիտի ըլլան տօնելու նաեւ Մայիս 28ը։ Կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, կեցցէ՛ Մայիս 28ը եւ կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը»։

Ընկեր բանախօսին այս խօսքերը արժանացան բուռն ծափերու որմէ յետոյ երգչախումբը երգեց «Մաղկիր ազատ իմ Հայրենիք»ը։

Տօնակատարութեան երկրորդ մասը տրուած էր Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած երգչուհի Օր. Ա. Առաքելեանի որ իր ժողովրդականներգերով հմայեց հանդիսականները։ Մասնաւորապէս Գ. Ալեմշահի «Իմ երգը» եւ Սայաթ Նովայէն երգած կտորները գնահատուեցան խանդավառ ծափերով։

Հանդէսին երրորդ մասը ժողովուրդինն էր այլեւս, որ երկու մասի բաժնուեցաւ ինքնաբերաբար, եւրոպական եւ հայկական։ Առաջինը մեր գիտցածն է, վալս - թանկօ, փօքս եւն, զոր կը վարէր Պ. Ս. Ջէօրէքճեանի նուագախումբը.

«Յառաջ»ի համար կենդանի պատկերներ քաղելու մտօք կը շրջիմ հայկական շրջանին մէջ, քովի սրահը։ Ահա տասնեակ մը սեղաններու շուրջ բոլորուած հայ ընտանիքներ, եւ ինչե՛ր ինչե՛ր սեղաններուն վրայ. տապկած հաւ, ձկնեղէն, երշիկ, ապուխտ, խաշած հաւկիթ, ձիթապտուղ, ճերմակ պանիր եւ հայկական տօլմաներ որթատունկի տերեւով։ Հապա սա սեղանին չիյ ճէօփթէն զոր տիկին մը թեւերը սօթտած կը թրէ, կը շաղուէ հակայ միսի կտորը լուծելով մանր ձաւարին մէջ։ Անդին ուրիշ տիկիններ՝ կը մաքրեն գէզ մը խաշած գետնախնձոր եւ կը պատրաստեն լոլիկով աղցանը։

Այս տասը սեղանները կը ներկայացնեն կարծես Թրքահայաստանի նահանգները,— Վան, Կարին, Սեբաստիա, Տիգրանակերտ, Խարբերդ, Բարձր Հայք եւն. իսկ խոլը քաշուած սա սեղանը գրաւած են Պարսկահայերը։ Սրեք-չորս սեղաններ աւելի հարուստ են նուագածուներով եւ երգիչներով, որոնք անհամբեր կը սպասեն սեղանապետ ընկ. Սարգիս Պօղոսեանի հրամանին։ Հազիւ պըտուկ ազդանշան մը եւ ահա սրահը կը թնդայ յեղափոխական երգերով, Չէյթունցի եմ, Կռունկէ տըղերք, Ցայտ մը հնչեց, Սերոբ Փաշան, Քեռին ամման... ։ Գլուխները տաքցած են, գինիի, գարեջուրի եւ շամփանեայի շիշերը կը պարպուին ու կրկին կ'ապարուին։ Այլեւս չեն կրնար զսպուած նստիլ, ամէն անկիւնէ պարողներու խումբեր կը կազմուին, կ'երգեն ու կը պարեն։ Վայրկեան մը դադար։ Օր. Ալիս Յարութիւնեան կ'արտասանէ «Գեղօն հայ դրօշին» տպաւորիչ ուղերձ մը, յետոյ կը խնդրուի Տիկ. Ռ. Մելտոնեանէն ցոյց տալ իր աշակերտուհիներուն արժէքը։ Եւ ահա Օր. Ժանէթ Դաւիթեանը իր բիւրեղ եւ հմայիչ ձայնով։ Ան Սայաթ Նովայէն երգեց Պլպուլը եւ իր ուսուցչուհիին վերամշակած «Հայրենիք»ը, որ ոչ միայն դուրս հանեց մեկուսացած անհատ հայրենակիցները, այլ եւ եւրոպական պարի սիրահարները հմայելով քաշեց հայկական շրջանակը։

Ընկ. Հրանտ Սամուէլ կրկին խօսք առնելով ըսաւ. «Այս յեղափոխական երգերով խանդավառ ժողովուրդը չի կրնար ստրուկ ապրիլ եւ չի կրնար թափառական մնալ։ Ես հաւատացած եմ թէ օր մը Մայիս 28ը պիտի տօնենք անկախ եւ ազատ Միացեալ Հայրենիքի հողին վրայ»։

Օր. Ա. Առաքելեան քանիցս երգելով՝ սեղաններու խրախճանքին փայլը աւելցուց։ Երբ արդէն առաւօտ լոյսը թափանցելով սրահներէն ներս, մեկնումի հրաւէր կու տար, ժողովուրդը ակամայ բաժնուեցաւ սրահէն։

ՊԱՐԹԵՒ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ մէջ Համբարձման տօնի արարողութիւնները եղած են շատ տպաւորիչ։ Ներկայ եղած է խուռն բազմութիւն մը։ Արձանագրուած են կարեւոր նուիրատուութիւններ։ Շնորհիւ այդ նուէրներուն Հիւանդանոցը պիտի օժտուի արդիական խոհանոցով մը։ Պիտի զետեղուի մշտատեւ տաք ջուր հայթայթելու դրութիւն մը՝ լուացարանին եւ խոհանոցին համար։ Կերակուրները պիտի եփուին առանց ածուխի եւ առողջապահական պայմաններու տակ։ Այս կերպով օրական պիտի խնայուի 2—300 քիլօ ածուխ։ Զետեղման ծախք կը նախատեսուի 20.000 ոսկի։

Հիւանդանոցի հանդիպակաց պարտէզին մէջ պիտի բացուի արթէզեան ջրհոր մը, 15.000 ոսկի ծախքով։ Շնորհիւ այս ջրհորին, հաստատութեան բոլոր բաժինները եւ բանջարանոցը տեւական կերպով տաք ջուր պիտի ունենան։ Ուրիշ մը խոստացած է հիւանդանոցին նուիրել մեծադիր անկոտրելի պահարան մը, հաստատութեան գիւտենաթուղթերը պահպանելու համար։ Նուիրուած են նաեւ այրերու եւ կիներու յատուկ ճերմակեղէններ, բժշկական շապիկներ եւն.։

Հողաբարձութիւնը կը մտածէ վերաբանալ դոմը, որ փակուած էր պատերազմի տարիներուն եւ կենդանիներն ալ ծախուած էին։ Բերայի Օժանդակ Մարմինը, որ ամէն շաբաթ կանոնաւորաբար անձնեղէն կը հայթայթէ թոքախտաւորներու, տօնին առթիւ տուած է 75 քիլօ ընտիր կարագ, 106 քիլօ պանիր, 70 քիլօ շաքար, հազար հաւկիթ, տասը քիլօ մեղր, 25 քիլօ միս, 15 քիլօ պանիր, 5 քիլօ ձէթ եւն.։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Հ. Կ. Խաչը Զատկի առթիւ միլիոններով դրախմի նպաստներ բաշխած է կարօտեալներուն։ Աւելի քան երկու միլիոն դրախմի Տուրղութիի, նոյնքան գումար մը Գոքինիոյ, 600.000 Թամպուրիոյ, 200 հազար Ամարուս — Մեսիլիա շրջանին, կարեւոր գումարներ Սելանիկի, Գավալայի, Ռէթիմնոյի եւ Միտիլլիի հիւանդներուն, տկարներուն եւ կարօտեալներուն։ Զարգաբարար դրամական եւայլ նուէրներ տուած է Սոթիրիայի հայ հիւանդներուն։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ, յոբելեանը Դամասկոսի մէջ ալ տօնուած է (Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ)։ Տօնակատարութեան ներկայ եղած է համեստ բազմութիւն մը, առանց բարձրաստիճան հիւրերու եւ պետական անձերու, իբրեւ հետեւանք յոբելենական յանձնախումբի թերացումին։

Հանդէսը բացած է նախագահ Ռուբէն եպս. Մանասեան։ Խօսած են Դերենիկ եպիսկ. եւ Պ. Շահան Պէրպէրեան, որոնք ընկերացած էին կաթողիկոսին։ Գեղարուեստական բաժինէն վերջ խօսք առած է կաթողիկոսը ինք։

ՊՈԼՍՈՅ ԿԵԴՐ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ հիմնարկութեան 60ամեակին առթիւ, պիտի հրատարակուի «Ոսկեմատեան» մը, որուն մէջ պիտի տրուին կենսագրական եւ այլ տեղեկութիւններ նախկին սաներու եւ ընթացաւարտներու մասին։ Թրքահայութեան այս միակ ազգ. բարձրագոյն կրթարանը 60 տարուան ընթացքին տուած է 635 շրջանաւարտներ (540 մանչ եւ 95 աղջիկ)։ Ասոնցմէ զատ, նոյն կրթարանէն ելած են բազմաթիւ մտաւորական դէմքեր, գրագէտներ, -արուեստագէտներ, բժիշկներ, իրաւագէտներ, առեւտրականներ եւն.։

ՀԱԶԱՐԱՊԵՏ ՏՈՔԹ. ՔԻՇԻՇԵԱՆ, Թրիբուլիի Մահարաճային անձնական բժիշկը, հասած է Պէյրութ, ուր պիտի երթայ նաեւ Մահարաճան, միասին այցելելու համար Եւրոպա։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ձայնասփիւռի կայանին մէջ հանրապետութեան նախագահին նուագախումբը նուագած է՝ երգահան Յարութիւն Սինանեանի դաշնաւորած «Օրիանթալ Ֆանթէզի»ն։

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

(Իր յոբելեանին առիթով)

Մեզի աջակից ունէինք գիւղէն Կէմլէյիկ ապաստանած սրտցաւ հայրենակից մը։ Դժբախտ օր մը՝ երբ այդ մթերքը պահած պիտակով լեցուն ղամբիւղներու մէջ, յանձնեցինք Կէմլէյիկցի յոյն աւանդատարի մը, Կէմլէյիկ բնակող մեր հայրենակիցի անունով, ան անտեղեակ մէջը պահուած ապրանքին, ղամբիւղները կը տեղաւորէ նաւին ապրանքի մթերանոցին կափարիչին վրայ։ Անցորդները կը նկատեն պիտակի ախորժակ գրգռող մթերքը ու կը փորձուին համտեսել։ Ախորժակը ակռային տակն է, կ'ըսէ առածը։ Անոնք օգտուելով յանձնակատարին բացակայութենէն, կը սկսին մաս առ մաս ղամբիւղները պարպել ու կը հասնին այն կէտին ուր պահուած էին փամփուշտներն ու ռումբերը։ Նաւուն մէջ ծայր կու տայ իրարանցումը, կը ձերբակալուի յոյն եփետասարդը ու քանի մը շաբաթ վերջ կը դատապարտուի երեք տարի բանտարկութեան։

Ծանր էր այս անակնկալը։ Պէտք էր ազատել այդ մարդը, որ զոհ էր եղած մեր վրայ ունեցած վստահութեան։ Զափազանց վրդովուած էր Օշական այս անարդարութենէն։

Գտանք ճամբան համոզելու դատաւորը։ Ի բացակայութեան այս վճիռ փոխանցել տուինք մեր այն հայրենակիցին, որուն անունովը բեռները յանձնուած էին յանձնակատարին։ Դատապարտութիւնը զեղչուեցաւ երեք ամիսի, այժմ կը մնար ազատել մեր հայրենակիցը։ Այդ ալ հնարաւոր եղաւ մեր յարգելի բարեկամ փրոֆէսէօր Առաքել Զաքրեանի՝ դրամական բանակի իշխանութեանց հետ ունեցած յարաբերութիւններու շնորհիւ։ Օշական շատ յոգնած էր այս բոլորին համար։ Ննդառութիւններ պէտք էին Թուրքիոյ մէջ։ Ինք չունէր այդ կոչումը, զինքը գործին լծող աղդակը իր ժողովուրդին հանդէպ ունեցած ծայրայեղ սէրն էր։ Ու բարի օր մը այդ ժողովուրդը մնալէ վերջ՝ ութ ամիս պաշարման տակ ու իրենց ունեցած բոլոր կենսամթերքը սպառելէ վերջ յուսահատական գրոհ մը տալով ելած էին շղթայէն դուրս ու ճամբու երկայնքին գտնուող թուրք գիւղերը հրկիզելով հասած էին Կէմլէյիկի մօտերը։ Հոն կը սկսի նոր ողբերգութիւն մը։ Մեր բոլոր տղաքը կը ձերբակալուէին յունական բանակին կողմէ ու կը բանտարկուէին իբրեւ խռովարարներ։ Սակայն չուշանար այն օրը երբ յունական բանակն ալ խուճապի մատնուած Կէմլէյիկէն կը թափին նաւերունվրայ, իրենց հետ վերցնելով ժողովուրդէն ալ մաս մը։

Խելագար այս բառը շատ թեթեւ պիտի գար այդ օրերու Օշականի հոգեկան վիճակը արտայայտելու համար։ Դարձած էր կուսակցութեան, նեղ սիրտ։ Կը վազէր Պատրիարքարանէն Ազգային խնամատարութիւն ու անկէ շոգենաւային գործակալութիւններուն, նաւ ճարելու ու տրամադրելու համար իր ժողովուրդի փախուստին, որ ծովեզերքները թափած ու մատնուած էր ջարդուելու վտանգին։ Չէր գոհնար գտածովը, կը փնտռէր աւելին։ Անհուն էր կարիքը ու վտանգը ահաւոր։ Թուրքին ձեռքը մնացողը դատապարտուած էր յօշոտուելու, կտոր կտոր ըլլալու։ Կը տեսնէր այդ պատկերին առջեւ։

Այս անգամ ալ իր արեան տուրքը տալէ վերջ, Թուրքին ճիրաններէն ճողոպրած ժողովուրդը՝ թափած էր Ցունաստանի եւ Պուլկարիոյ ծովեզերքներն ու Պոլսոյ փողոցները։ Վտանգը հասած էր այդ Պոլիսին ալ։ Համաձայնական բանակը պատրաստութիւններ կը տեսնէր քաղաքը պարպելու։ Օշական այս անգամ մինակը չէր։ Իր գլխուն ունէր կին մը ու երկու զաւակներ։ Որոշած էր խոհեմ ըլլալ։ Արկածախնդրութեան առենը չէր։ Իրեններուն ապահովութեան պատասխանատուութիւնը կը թելադրէր վստահ քայլեր առնել։ Ես մոռցած էի ինքզինքս իմ առանձնութեանը մէջ ու յանձնուած հօտանքին, մինակմարդուճակատագրով մը։ Կը խորհէր իմ մասին ալ ու կը յանձնարարէր զգուշութիւն։ Տարաւ զիս օր մը Կալաթա, Կեդրոնական վարժարան հանդիպում մը ունենալու համար բանաստեղծ Վահան Թէքէեանին հետ որ շատ աւելի սարսափած էր ու կը խորհէր օր առաջ հեռանալ Պոլսէն։ Ան նկատի ունէր Եգիպտոսը ու կը թելադրէր մեզի ալ հետեւիլ իր ճամբուն, իսկ Օշական կը նախընտրէր անցնիլ Պուլկարիա, մօտը ըլլալու համար իր տիկնոջ ընտանիքին։ Երկրորդ պատճառ մըն ալ՝ լսած էր որ Սէօլէօզցիներուն մեծամասնութիւնը արդէն հասած է Վառնա եւ մաս մըն ալ կը գտնուի արեւելեան Թրակիոյ մէջ, Պուլկարիոյ սահմանագլուխը։ Ես կը մտածէի իր ընտանիքին ապահովութեան մասին եւ չէի ճշդած իմ առնելիք քայլերս։ Ան վերջնապէս որոշած էր, Պոլսոյ մթնոլորտը քիչ մը աւելի անշնչելի դառնալու պարագային՝ անցնիլ Ֆիլիպէ ու իր պատրաստութիւնները սկսած էր, յանկարծակիի չգալու համար։

Ես առեւտրական գործով մը Գերմանիա ճամբորդել ստիպուած էի։ Պերլին՝ Թերթերէն իմացայ Րէֆէթ փաշայի քեմալական առաջինօրժերուն Պոլիս մուտքը։ Մտատանջութիւնը սկսած էր։ Երկարաձգեցի իմ վերադարձս։ Գործերս մնացած էին երեսի վրայ, Պերլինէն ճամբայ ելայ Ռումանիա, մնացի քանի մը շաբաթ ալ հոն, մօտէն հետեւելու համար Թուրքիոյ անցուդարձին։ Քէօսթէնճէի մէջ հանդիպեցայ ծանօթ ճամբորդներու որոնք կու գային այդ քաղաքէն։ Անոնք տուին ինծի ապահովութիւն թէ Համաձայնական բանակը դեռ հոն է ու քեմալականները իրենց համար որոշուած շրջանէն դուրս ելլելու իրաւունք չունին, թէ Բերայի եւ Կալաթայի սահմաններուն մէջ ապահովութիւնը աւելի քան ուժեղացած է եւ այլն։

ԳԷՈՐԳ ՁԱԳՐԵԱՆ

(12)

ձանէն միւսը, ստորերկրեայ երկաթուղի (մեթրօ) նստելու համար։ Ֆրանսայի քան օդանաւային հաստատութիւնները պաշարուած են ճամբորդներով, բայց որովհետեւ սաւառնակները մեծ մասով փոքր են, կարելի չէ օրական 1500 հոգիէն աւելի փոխադրել։ Երկաթուղիներու վարչական պաշտօնեաներն ալ միացան շարժումին ։

Գետական պաշտօնեաներն ալ որոշեցին 24 ժամ գործադուլ յայտարարել ուրբաթ օր, իբրեւ առաջին ազդարարութիւն։

★ Բանուորներու սէնտիքան հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ, արդարացնելով գործադուլը,— Որակեալ բանուոր մը կամ կառախումբի վերակացու մը այժմ կը շահի ամսական 8171 ֆրանք։ Մենք կը պահանջենք 10.254 ֆրանք։ 482.000 գործօն պաշտօնեաներու եւ 310 հազար հանգստեան կոչուածներու ծախքը պիտի ըլլայ 13 միլիառ ֆրանք, 1947ի վերջին վեց ամիսներուն համար ։

Իզմիր՝ Թուրքիոյ Սինկափուրը

Ջօր. Օլիվըր, ամերիկեան պատուիրակութեան նախագահը, շատ լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ Թուրք մամուլին.— «Մեր խորհրդակցութիւններն ու քննութիւնները՝ յառաջ կ՚երթան շատ յուսալից։ Թուրք սպայակոյտը մեծապէս կը դիւրացնէ մեր գործը։ Կարծեմ երեք շաբաթ պիտի տեւեն մեր խորհրդակցութիւնները։ Մենք միտք չունինք հակակշռի տակ առնելու ձեր բանակը կամ խառնուելու վարչական գործերու»։

Ամերիկեան պատուիրակութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ՚ընծայէ Միջերկրականի պաշտպանութեան ։ Ամերիկացի մասնագէտները անհրաժեշտ կը գտնեն Միջերկրականի մեծագոյն խարիսխը հաստատել Գոտրումի եւ Մէյիսի միջեւ (Իզմիր)։ Այս խարիսխը պիտի ըլլայ տեսակ մը Սինկափուր։ Հետեւաբար ամերիկացի մասնագէտները առաջարկած են նորոգել երկրին ներսերը տանող ճամբաները եւ 150 միլիոն ոսկի ծախքով վերաշինել Իզմիրի նաւահանգիստը, ինչպէս եւ շինել կեդրոնական կայարան մը ուր պիտի յանգին Անատոլուի բոլոր երկաթուղիները։

★ Պոլսոյ պաշարման վիճակի Ատեանին որոշումով, ատրճանակազուրկ եղաւ հանգստեան կոչուած զօրավար Ալի Իհսան Սապիս, (Ալի Իհսան փաշա), որ յուզումնալից եւ անհիմն լուրեր կը տարածէր եւ սպառնական նամակներ գրած էր։ Ատեանը զայն դատապարտեց մէկ տարի երեք ամիս բանտարկութեան։ Արդէն բանտարկուած է, զրկուելով բոլոր պատուանշաններէն եւ հանգստեան թոշակէն։

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ընդհ. դատախազը նամակ մը ուղղելով խորհրդարանին, կ՚ամբաստանէ ընդդիմադիր վարիչ մը, Նիքլաս Փէտքով, թէ դաւադրութիւն մը կը պատրաստէր յոյս դնելով միջազգային դժուարութեանց վրայ։ Ամբաստանագիրը կ՚ըսէ թէ ան կը ջանար ապօրէն կազմակերպութիւն մը ստեղծել բանակին մէջ, թէ յաջողած էր համախմբել կարգ մը սպաներ եւ Մակեդոնական հրոսախումբերու անդամներ, որոնք կը գտնուէին Իվան Միխայլովի հրամանին տակ։ Իր գործակիցներէն զօր. Իվան Փոփով եւ ուրիշներ դատի յանձնուած են արդէն։— Պուլկարիոյ Ազգ. ժողովը որոշեց ազգայնացնել կարգ մը հանքեր ։

ՍՈՒՐԻՈՅ ելմտական նախարարը կը հերքէ այն զրոյցները թէ ոսկին պիտի արժեզրկուի։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ խորհրդարանը վաւերացուց բանուորական նոր օրէնքը որ կը ձգտի սահմանափակել գործադուլները եւ արհեստակցական միութեանց իրաւասութիւնները ։

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը նամակ մը ստացաւ 17 քաղաքական դէմքերէ, որոնք կը պահանջեն նախաձեռնութիւնն ստանձնել եւ ժողովի հրաւիրել Սթալինն ու Թրումընը, լուծելու համար հիւլէական ուժի խնդիրը եւ ուրիշ թնճուկներ ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ, որ կը շարունակուի Ցիւրիխի մէջ, որոշեց պատուիրակութիւն մը ղրկել Պուլկարիա, կացութիւնը ուսումնասիրելու համար։ Ժողովը մերժեց ընդունիլ Պուլկարիոյ ընկերվարական կուսակցութեան ներկայացուցիչները, ոչ իբրեւ պատուիրակ, ոչ ալ իբրեւ դիտող ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ դահլիճին փոփոխութեան առթիւ, անգլիական կառավարութիւնն ալ բացատրութիւն պահանջեց խորհրդային իշխանութիւններէն ։ Ռուսլինկթընի հունգարական դեսպանը մերժեց իր երկիրը վերադառնալ, ինչպէս մերժած էր Փարիզի դեսպանը։ Հունգարիոյ մանր կալուածատէրերու կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, որ ձերբակալուած է Ռուսերուն կողմէ, իբրեւ թէ խոստովաներ է որ կուսակցութիւնը դաւեր կը սարքէր հանրապետութեան դէմ, կապ հաստատելով Աւստրիոյ բրիտանական շրջանի հունգարական բանակին հետ ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ հեղինակ մը, Թէվֆիք էլ Հաքիմի, Ֆրանսական դեսպանին վերադարձուց Ֆրանսական չքանշան մը զոր ստացած էր 1938ին, իբրեւ բողոք Ապտ էլ Քէրիմի հիւրընկալութեան առթիւ Ֆրանսայի բռնած դիրքին դէմ։

ՍԹԱԼԻՆԵԱՆ Ա. ՄՐՑԱՆԱԿ տրուեցաւ Խորհրդային գրագէտ Սիմոնովի վերջին թատերախաղին, «Ռուսական խնդիրը», որ ուղղուած է ամերիկեան լրագրութեան դէմ եւ որ վերջերս ներկայացուած էր Պերլինի մէջ, տեղի տալով Ամերիկացիներու բողոքին ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վերջին ընտրութեանց առթիւ, Փարիզի դեսպանը, Ահմէտ պէյ Տաուք, յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ հինգ շրջաններէն երեքը իրենց երեսփոխաններն ընտրած են առանց միջադէպի։ Յանձնախումբ մը կազմուած է, քննելու համար եղած բողոքները։ «Ընդհանրապէս անհիմն են այն տեղեկութիւնները թէ կառավարութիւնը միջամտած է։ Ազգ. տնտեսութեան նախարարը, Ճումլաթ, որ արձագանգ հանդիսացած էր ընդդիմադիրներու բողոքին, քուէհամարէն վերջ խոստովանած է իր սխալը»։ Նորընտիր երեսփ. ժողովը կը բացուի այսօր, 10 Յունիս։

ՏՈՐԻՈՅԻ անմիջական գործակիցներէն Քոսթանթինի, որ թերթ մըն ալ կը հրատարակէր գրաւման առեն, Իտալիոյ մէջ ձերբակալուելով Փարիզ փոխադրուեցաւ։ Ոստիկանութիւնը կը յուսայ Մարսէյ Տէայի հետքը գտնել այս կալանաւորին միջոցաւ ։

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ, յետաձգումով, ուսանող մը, Քլոտ Մէրսիէ, որ նախատած էր դատաւորները, Ըռնուա Մէչէնի մահավճիռին առթիւ։ Պիտի դատուի նաեւ կին մը։

ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍԻ ՄԸ, Փֆանչթէսլի դատավարութեան առթիւ, նախագահը վճռեց դռնփակ նիստ գումարել, նկատելով որ շատ կարեւոր յայտնութիւններ պիտի ըլլան։ Ամբաստանեալը յայտարարած էր, դատավարութենէն շատ առաջ, — «Ձեզի պիտի յայտնեմ անուններ որոնց մասին տեղեկութիւն չէ տրուած մինչեւ այսօր»։

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ այս տարի ալ մերժեց մասնակցիլ 1940 Յունիս 18ի տարեդարձին առթիւ սարքուած արարողութեանց։— Նորմանտիոյ մէջ հանդիսաւորութեամբ տօնուեցաւ դաշնակիցներու ցամաքահանութեան Գ. տարեդարձը (6 յունիս) ։

ԳԵՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Պ. Ֆէլիքս Կուէն եւ Նախկին Նախարար Պ. Իվ Ֆարժ դէմ դիմաց հանուեցան խորհրդարանի քննիչ յանձնաժողովին առջեւ, գինիի գեղծումներուն առթիւ։ — Պարենաւորման տեսչութիւնը ջնջուելով, ընդհ. քարտուղար մը նշանակուեցաւ, իբրեւ օգնական վարչապետին ։

Փարիզ 28ը կը տօնէ

ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէի։

×

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի, ՅՈՒՆԻՍ 15ԻՆ, կիրակի կէսօրէ վերջ, մինչեւ կէս գիշեր, Bourg la Reine, քաղաքապետական սրահին մէջ։

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ՆՈՒԱԳ, ԵՐԳ, ՊԱՐ եւ ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ։

Ի ՆՊԱՍՏ ՆԵՐԳԱՂԹԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տարօն Սալնոյ Զօրի Միութեան մասնաճիւղը ներգաղթի ֆոնտին յանձնած է, Ա. գումար 40 հազար ֆրանք։ Ասկէ զատ Մարսէյլի մեր հայրենակիցները անհատապէս մասնակցած են 60 հազար ֆրանքով ։

Մասնաճիւղը որոշած ըլլալով շարունակել հանգանակութիւնը, կոչ կ՚ընէ Կարտանի, Լա Սիոթայի, Վիէնի, Սէնթ Էթիէնի, Սէն Շամոնի եւ գաւառներու մեր քոյր մասնաճիւղերուն որ ջանք չխնայեն նորանոր գումարներ հաւաքելու ի նպաստ ներգաղթի, ազգահաւաքման նուիրական այդ գործին։ (Կճիf)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ կազմակերպուած Ֆր.-ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Սէվրանի մասնաճիւղի կողմէ, Յունիս 15ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն 12, Լիվրի Կարկանի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ (Salle des Fêtes). Կը ներկայացուի Սիպիլի « ՀԱՐՍԸ », նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, եւ անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ ։ Մուտքը 50 ֆրանք։

Հաղորդակցութեան միջոց.—Eglise Pantinէն առնել 147 թիւ օթօպիւս, իջնել mairie de Livry Gargan :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ օգափոխութեան կայանի երախաներու արձանագրութեան համար դիմել Տիկին ԹԱԴԷՈՍԵԱՆԻ, 5 rue Mayran, Paris (9), Tél. Tru. 27-35:

Miss MARJORIE DODD

Պ. ԵԴՈՒԱՐԴ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Փարիզ Ամուսնացած 1 Յունիս, 947

Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակը կը տօնուի

Յունիս 29ի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Salle Iénaի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Պանեօ Քաշանի դասախօսական ժողովը այս չորեքշաբթի, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի ժամը 9ին։ Կը խօսի Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ։ Անդիր գրականութիւն (շար.)։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 43 rue Paul Bartի սրճարանի ժողովասրահը։ Կարեւոր օրակարգ եւ ընթացիկ խնդիրներ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը Յունիս 29ին, Սէնթ Անտրէի պարտէզը, ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ առթիւ ։

Օշականի յոբելեանը

ԼԻՈՆ, 28 Յունիս, շաբաթ երեկոյ։

ՏԷՍԻՆ, 29 Յունիս, կիրակի ցերեկէն վերջ։

ՎԻԷՆ, 29 Յունիս, կիրակի երեկոյ։

Երեքն ալ նախագահութեամբ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ։

SOCIETE DES CONCERTS DU CONSERVATOIRE

Théâtre des Champs Elysées

Այս չորեքշաբթի 11 Յունիս ժամը 21ին

Սաֆֆի Պետրոսեան

Պիտի նուագէ Պէթհովէնի, Ռախմանինովի, Լիստի եւ Լալօի Concertoները նուագախումբով, ղեկավարութեամբ JEAN FOURNETի։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

Վարդավառեան

(Հէքեաթներ եւ պատմուածքներ)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«Հայ. - Բոյժ »ի բաժանորդներուն՝ որոշ զեղչով ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ կրթական յանձնախումբը կազմակերպած է տարեկան արձակուրդի առթիւ դպրոցական հանդէս մը Յուն. 14ին, երեկոյ ժամը 8.30ին, րիւ Էլիզէ Ռէքլիւի սրահը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ՀԱՄԱԹՈՔԱՏԻ ՎԵՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

Յունիս 15ին, կիրակի ժամը 2էն մինչեւ կէս գիշեր Ս. Եղիազարեանի սրահը, 4 rue de la Défense, Issy les Moulineaux։ Նուագ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ճոխ պիւֆէ, լաւ պատրաստուած մսեղէններ եւ փաքլավաներ։ Դիւրամատչելի գիներով։ Մուտքը ազատ է։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Ալեքսան Փանոսեանի եւ զաւակներուն, իրենց կնոջ եւ մօր՝ ընկերուհի ՇՈՂԱԿԱԹԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Etienne Doletի սրահին մէջ, (rue Boileauի անկիւնը)։ Տեղի կ՚ունենան դպրոցական – մանկական պարեր, երգեր, արտասանութիւններ։ Վկայականներու բաշխում ։

Ուշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie : Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ.Գ.Փափազեան վաճառատունը, 233, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 11 JUIN 1947 Չորեքշաբթի 11 ՅՈՒՆԻՍ

ԻԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5056-Նոր շրջան թիւ 665 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԱՅՍ ՓՐՓՈՒՐԸ

Կատարեալ չարժանկար՝ Լիբանանի վերջին թղթաբերը: Այն ալ պակասաւոր:

Ի՜նչ վայնասուն, ի՜նչ վայնպսուն: Եւ ի՜նչ անճոռնի, թունաւոր, զարշահոտ բաքեր:

Թուրքիոյ մէջ անգամ այսքան գռեհկացած, մանրացած չէին:

Մարդիկ փրփուր կը թողան օրն ի բուն եւ արիւն կը պղտորեն: Եւ ահաւասիկ անըմբռնելի մթնոլորտ մը այն բազմահայ, ժրաջան գաղութին մէջ որ կր կոչուի Սուրիա—Լիբանան:

Ինչպէս ամէն տեղ, այնտեղ ալ ափ մը խելագարներ ուխտեր են ասպարէզէն քշել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Առանց աջ-ձախ նայելու: Առանց կանգ առնելու որեւէ ստորնութեան, անբարոյականութեան առջեւ:

Իրենց չար բախտէն, ճիշդ հակառակն է որ կը պատահի: Դաշնակցութիւնը փոխանակ տկարանալու, ա՛լ աւելի կը զօրանայ: Կը բազմապատկուի: Իր թեւերը կը տարածէ ամէն ուր որ հայկական համրանք մը ծուարած է:

Ան տիրաբար կը պահէ իր հմայքն ու դիրքերը նաեւ հայկական շրջապատէն դուրս:

Ապացոյց՝ ահա Լիբանանի երեսփ. ընտրութիւնները, ուր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ընտրուած են, նաեւ, Դաշնակցութեան երկու թեկնածուները (25 Մայիս):

Եւ այս՝ հակառակ այնքան գռեհիկ եւ գրգռիչ խաչակրութեան մը: Կատարեալ «ճիհատ»: Կարդացէք եւ տարածեցէք, մինչեւ ո՛ւր որ կը հասնի ձեր ձայնը.

— «Ձեր քուէները մի՛ տաք հայրենասէր Հայերու արիւնը թափող, հայ ժողովուրդը պառակտող, հայենապաշտ եղբայրակցութիւնը դաշունահարող, սովետական Հայաստանի եւ ներգաղթի երդուեալ թշնամի Դաշնակցութեան թեկնածուին»:

Այս զարչելի մարտակոչէն երկու—երեք օր առաջ, Դաշնակցութիւնը սարքած էր հրապարակային ժողով մը, մասնակցութեամբ հինգ հազար քուէարկող երիտասարդներու, ինչպէս կը պատմէ Պէյրութի «Ազդակ»ը: Այս առթիւ խօսք առած են Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները եւ տեղացի ականաւոր դէմքեր: Մեր պաշտօնակիցն է որ կը պատմէ.

— «Ցետոյ խօսք առաւ Սիսնեի թեկնածու Սամի պէյ Սոլհ, որ արաբերէն գեղեցիկ ճառով մը փառաբանեց հայեւարաբ եղբայրակցութիւնը, որ տասնեակ տարիներու երկար կեանք ունի, կուզայ գուլումի եւ ջարդի այն շրջաններէն, երբ արաբական ու հայկական հայրենիքները կը տրորուէին թրքական լուծին տակ: Շեշտեց մանաւանդ թէ այդ շրջանին Դաշնակցութիւնը, յանձինս իր ղեկավարներուն, ի՛նչ մեծ դեր կատարեց արաբական աշխարհի ազատագրութեան պայքարի ճամբուն վրայ: Ու յիշեց մանաւանդ Գրիգոր Զօհրապը, որ Պոլսոյ մէջ գրեթէ ներշնչողը եղած է իրեն, խօսքի ազատութեան եւ իրաւունքի պաշտպանութեան մարգը, որ հայրենիքի փառակերտումի ճամբան ցոյց տուած է իրեն»:

Բաղդատեցէք այս երկու արտայայտութիւնները,— հայ «յառաջդիմական»ին եղբայրադաւ կիրքը՝ Դաշնակցութեան դէմ, եւ արաբ վարիչին մեծարանքը՝ նոյն կուսակցութեան հանդէպ: Մէկուն պժգալի մաղձը եւ միւսին յեղափոխական գիտակցութիւնը: Մէկուն գրգռիչ ատելութիւնը եւ միւսին հրապարակային երախտագիտութիւնը...

Եւ այս տեսարանները ճիշդ այն պահուն, երբ երկու լիազօրներ հասած են Երեւանէն, կազմակերպելու համար ներգաղթի նոր կարաւանները:

Մինչեւ ե՞րբ այս խուժանավարական փրփուրը, որ պարզապէս թշնամին խնդացնելու կը ծառայէ:

Ոչ թէ փրփուր եւ չողիք, համազարկ ալ արձակեն, տերեւ չի շարժիր Դաշնակցութեան ճակատին վրայ:

Գիտենք որ աւելորդ են լրջութեան, զգաստութեան հրաւէրները: Մարդիկ վճռած են չափուիլ 57 տարեկան հսկային հետ, իրենց կոնակը տուած արտաքին ուժերու:

Բայց եւ այնպէս, մեր պարտքն է պարբերաբար խելքի կանչել գոնէ անոնք որ տակաւին չեն կորսնցուցած մտածելու, տրամաբանելու կարողութիւնը:

Թող անգամ մը եւս իմանան թէ՝ ինչ ալ փորձեն, Դաշնակցութեան կրունկն է որ կը քերեն:

Շ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՆԿԵԼԱՆՈՑ ՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Աղքատախնամի վարչութենէն ստացած ենք հետեւեալ զեկոյցը.—

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերութեան վարչութիւնս գոհունակութեամբ կը յայտնէ ի գիտութիւն Փարիզահայութեան, որ, վերջապէս, իրականութիւն դարձաւ Ընկերութեանս նպատակներէն մին՝ Փարիզի մէջ ծերանոցի մը գոյութիւն տալու ծրագիրը: Ցարմարագոյն շէնքի մը գնումը կատարուեցաւ անցեալ ապրիլ 12ին, եւ կը գտնուի Անտոյնի (Սէն է Ուազ) Փարիզի ամենամօտիկ ու լաւագոյն արուարձաններէն՝ Մօնմօրանսիի Քանթօնին մէջ:

Վերոյիշեալ շէնքին գնումին իրականացումը գլխաւորաբար կը պարտինք Նանսէնեան — Օֆիսին այդ նպատակին համար ընկերութեանս տրամադրած 700.000 (եօթ հարիւր հազար) ֆրանքին ու անոր մեզի ընծայած բարոյական դիւրութիւններուն, որոնց համար Աղքատախնամի վարչութիւնս հրապարակաւ իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ: Ըսենք նաեւ անմիջապէս, որ Աղքատախնամը նոյնպէս իր սնտուկէն 500.000 (հինգ հարիւր հազար) ֆրանքի գումար մը տրամադրեց՝ իր սեփականութիւնը կարենալ դարձնելու համար սոյն շէնքը:

Վարչութիւնս ուրախութեամբ արձանագրելով մանաւանդ այս ուղղութեամբ իր թափած ջանքերուն եւ կատարած դիմումներուն յաջողութեամբ պսակուիլը, խորապէս համոզուած է, որ Փարիզահայութիւնը՝ գիտակցելով այս գերազանցապէս ազգօգուտ ձեռնարկին կենսական անհրաժեշտութիւնը, ըստ արժանւոյն պիտի գնահատէ զայն:

Անուրանալի է, որ համատարած թշուառութեան եւ կեանքի յարաճուն սղութեան ներկայ դժնդակ պայմաններուն մէջ, Ծերանոցի մը գոյութիւնը իսկապէս պահանջ մը դարձած էր, հոն կարենալ պատսպարելու համար մեր չքաւոր եւ անօգնական ծերերը, որոնք իրենց կեանքի մայրամուտին՝ հնարաւորութիւնն ու մխիթարութիւնը պիտի ունենան այդ ապաստանին մէջ անհրաժեշտ խնամքն ու հոգածութիւնը վայելելու:

Արդ, որպէսզի այս ծերանոցը իրապէս եւ լայնօրէն ծառայէ իր նպատակին, անհրաժեշտօրէն պէտք պիտի ունենայ գաղութիս բարոյական եւ նիւթական անվերապահ օժանդակութեան:

Իրենց պարտականութեան կատարումին մէջ, թող մեր հայրենակիցները առգօրուին այն գիտակցութեամբ, որ դժբախտներու, տառապողներու եւ ընչազուրկներու հանդէպ կարեկցութիւնն ու պաշտպանութիւնը հայ նկարագրի յատկանշական գիծերն են:

ԻՏԱԼԻՈՅ Աշխատանքի Դաշնակցութեան վարչական խորհուրդին 75 անդամներէն 38ը համայնավար են, 22ը ընկերվարական, միւսները՝ անդամ զանազան հոսանքներու:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԹՂԹԱՏԱՐԻ գիշերային սպասարկութիւնը ջնջուեցաւ: Թղթատարական կայանները ալ չեն ընդունուիր, գործադուլի հետեւանքով:

ԲԱՆՏՈՒԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ

Կազի եւ ելեկտրականութեան բանուորները նորէն կը սպառնան

Երկաթուղիներու գործադուլը երէկ ալ շարունակուեցաւ, ջլատելով ամբողջ երկրին կեանքը:

Բանթողներու կազմակերպութեան ներկայացուցիչները Աշխատանքի Դաշնակցութեան հետ խորհրդակցելէ վերջ, որոշեցին տեսակցութիւն մը խնդրել վարչապետէն, որ հաւանութիւն յայտնեց: Տեսակցութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ, Երեքշաբթի առտու, եւ որոյ լաւատեսութիւն կը տիրէր: Թէեւ կացութիւնը այնքան ծանրացած է որ, նոյնիսկ զբրոյց կը շրջէր թէ պաշարման վիճակ պիտի հաստատուի այսօր:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը տրամադիր է որոշ գոհացում տալ երկաթուղիի պաշտօնեաներուն եւ բանուորներուն, առանց խախտելու իր հիմնական քաղաքականութիւնը (անփոփոխ պահել աշխատավարձերը, պաշտպանելու ֆրանքը:

Մինչ լաւատեսութիւն կը տիրէ այս տագնապի լուծման մասին, ահաւասիկ նոր հոգ մը,— Կազի եւ ելեկտրականութեան բանուորները կը սպառնան վերսկսիլ գործադուլը — տեղ տեղ ըսկսած են արդէն — դժգոհ մնալով կառավարութեան նոր առաջարկներէն:

Ինչպէս կը յիշուի, առաջին գործադուլին ատեն, իրաւարար մը նշանակուեցաւ փոխադարձ հաւանութեամբ, վէճը լուծելու համար մինչեւ Յունիս 8: Պայմանաժամը լրացաւ կիրակի կէս գիշերին, եւ մասնակի գործադուլները վերսկսան առանց պաշտօնական յայտարարութեան: Այս գործադուլներէն մասնաւորապէս ազդուեցան Նէօյի սիւր Մառնի եւ Վիլմոմպլի շրջանները:

Քաղաքապետական պաշտօնեաներն ալ գործադուլ մը սարքած են ուրբաթ օրուան համար, իբրեւ խորհրդանշան բողոքի: Կը վախցուի որ մեթրօն եւ հանրակառքերն ալ կանգ առնեն այդ օրը:

Երէկուան տեսակցութենէն առաջ, կառավարութիւնը որոշած էր «ամբողջ ազդը քաղաքացիական զօրաշարժի ենթարկել» (մոբիլիզացնել!), համաձայն պատերազմի ատեն տրուած արտակարգ իրաւասութեանց:

Վարչապետը երէկ նիստի հրաւիրեց Ազգ. պաշտպանութեան Գերագոյն Խորհուրդը եւ նախարարները, նախագահութեամբ հանրապետութեան խորհուրդին, քննելու համար կացութեան պահանջած արտակարգ միջոցները: Եթէ «քաղաքային զօրաշարժ» յայտարարուի, ամէն Ֆրանսացի գործ մը պիտի ստանձնէ, իբրեւ ազգային պարտականութիւն: Բայց կը կարծուի թէ պէտք պիտի չըլլայ այս բացառիկ միջոցին դիմելու, քանի որ բանակցութիւնները վերսկսած են:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՃԱՄԲՈՐԴԵՆ

Պաշտօնական զեկոյցի մը համաձայն, խումբ մը բանթողներ ցոյցեր կատարած են Շէրպուրի մէջ, կեցնելու համար կառավարական հանրակառքերը որոնք շարժման մէջ դրուած են, երկաթուղիներու գործադուլին հետեւանքով: Զեկոյցը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը «թոյլ պիտի չտայ այսպիսի անկարգութիւններ» եւ թէ միջոցներ ձեռք առնուած են, ճամբաներու ապահովութեան համար:

Առջի օր 9200 ճամբորդներ մեկնեցան Էնվալիտ կայարանէն, կառավարութեան տրամադրած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մէկ միլիոն եւս պէտք ձաւալեն ներգաղթի համար

Բարեգործականի Կեդր. վարչութեան վերջին զեկոյցէն (20 Մայիս) կը տեղեկանանք թէ որոշուած է կէս միլիոն տոլարի յաւելուածական հանգանակութեան գումարը բարձրացնել մէկ միլիոնի, «այն վստահութեամբ որ այդ գումարը մինչեւ տարեվերջ պիտի ապահովուի»:— Միութիւնը երկու անգամէն 400.000 տոլարի թերհաշիւ գումար մը փոխադրած է Մոսկուայի պետական դրամատունը, ի հաշիւ Երեւանի կառավարութեան:

Ֆրանսայի հանգանակութեան գումարը հասած է 16 միլիոն ֆրանքի:

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ ՇՈՒՐՋ

Քրտական ապստամբութիւններու հետեւանքով, Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներէն տեղահանուեցան կարեւոր թիւով քիւրտ աշիրէթներ դէպի արեւմտեան նահանգները մասնաւորապէս Թրակիոյ շրջանը:

Վերջերս Թրքական մամուլին տրուած որոշ ազատութիւններէն օգտուելով, ընդդիմադիրները սկսան քննադատել Խալքի կառավարութիւններու գործունէութիւնը: Երբեմն խիստ հալածանքի կ՚ենթարկուին ընդդիմադիրները, բայց ժամանակ առ ժամանակ թոյլ կը տրուի որ անոնք խօսին, օտարներուն ապացուցանելու համար երկրին մէջ իբրեւ թէ գոյութիւն ունեցող ազատութիւնը:

Ահա այդ յարաբերական ազատութենէն օգտուելով, Թուրքիոյ մէջ սկսած են քննադատել «Ջեառզման օրէնք» անուան տակ Քիւրտերու հանդէպ կիրարկուած տեղահանութիւնը եւ կը պահանջուի իրենց նախկին վայրերը վերադարձնել տեղահանուածները:

Մենք չենք հաւատար թէ արդի Թուրք կառավարութիւնը այդքան քաջութիւն կ՚ունենայ նման քայլ մը առնելու եւ ճիշդ այս տեսակէտէն ալ շահեկան է ծանօթանալ տեղի ունեցած բանավէճին:

Ա. Աթապէկ անունին տակ հեղինակ մը նոր լոյս ընծայած է «Դեմոկրասիի շրջանին Բնակութեան Օրէնքը եւ անարդարութիւններ» գրքոյկը: Դժբախտաբար ղայն դեռ չունինք ձեռքի տակ: Բայց Էնկիւրիի կիսապաշտօն օրկան «Ուլուս»ի 1947 Մայիս 3ի թիւին մէջ համդիպեցանք տեղահանութիւնները եւ Քիւրտերու Թրքացումի քաղաքականութիւնը կիրառող Ընդհ. Քննիչ Ապիտին Էօզմէնի մէկ գրութեան որ յիշեալ գրքոյկով արծարծուած հարցին կը պատասխանէ եւ անգամ մը եւս ի յայտ կուգայ արդի «Դեմոկրատ» Թուրք կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը Քիւրտերու հանդէպ:

Ապիտին Էօզմէն նախապէս Արեւելեան Նահանգներուն մէջ Ընդհ. քննիչ էր ու տարիներով զբաղեցաւ քիւրտ աշիրէթներ տեղահանելու, անոնց տեղ Թուրք գաղթականներ զետեղելու, մնացեալ Քիւրտերը ամէն գնով Թրքացնելու եւ այս գործերու մասին Հանրապետութեան Նախագահ Իսմէթ փաշային ընդարձակ տեղեկագիր մը ներկայացնելով, բացատրեց հարցին դժուարութիւնները եւ Թուրք պաշտօնէութեան ապիկարութիւնը որ որեւէ գնով չէր ուզեր մնալ լեռնային այդ շրջանները, եւ կը նախընտրէր մեծ քաղաքներու հաճոյքի կեդրոնները:

Ապիտին Էօզմէն այժմ Թրակիոյ Ընդհ. Քննիչն է եւ խոր վրդովում ունի Ա. Աթապէկի գրքոյկին հանդէպ, ուր նոյն ատեն վիրաւորական տողեր կան եղեր իր անձին մասին: Ապիտին Էօզմէն կը գրէ.— «Համաձայն Բնակութեան Օրէնքի զանազան յօդուածներու տրամադրութեան եւ ապահովութեան, առողջապահական, տնտեսական նկատումներով մէկ վայրէն միւս վայրը փոխադրուած մեր ժողովուրդին հանդէպ իբրեւ թէ անարդարութիւն եղած է եւ իրենց նախկին վայրերը վերադարձնելու պահանջը կը ներկայացուի. այդ գրքոյկը իմ անձի ծագումի մասին խեղաթիւրումներ ըրած է եւ ինծի վերագրած է հաւաքոյթի մը ընթացքին արտասանուած խօսքեր ինչ որ ճշմարտութեան չի համապատասխաներ:

Ապիտին Էօզմէն կը հերքէ Արեւելեան Նահանգներէն արեւմուտք գաղթող ընտանիքի մը (ուրիշ խօսքով Քիւրտի) զաւակ ըլլալը: Գալով իր արտասանած խօսքերուն, անոնց հրապարակային քննութիւնը ներկայիս անպատեհ կը գտնէ: Բայց անպատկառօրէն կ՚ըսէ որ ինք լեռնական Թուրք անուանած էր (խօսքը Քիւրտերու մասին է) Արեւելեան Նահանգները բնակող եւ Թուրքերէն չգիտցող ժողովուրդը որմէ որոշ տարրեր անցեալին անհանդստութիւն պատճառած էին երկրին եւ իրենց հանդէպ գործադրուած էր տեղահանութեան օրէնքը:

Ապիտին Էօզմէն կ՚ըսէ. «Մեր քիւրտ ըսած տարրը, ըստ իր լեզուին, իր անցեալի կացութեան, իր գտնուած երկրի պատմութեան, ցեղ մը ըլլալէ աւելի միսով, ոսկորով եւ արիւնով Թուրք ցեղէն նկատուիլը ճշմարտութեան համապատասխան մտածում մըն է: Տօքթ. Ֆրից նման գիտուններ հաստատած են այս պարագան . . . Առաջին համաշխարհային պատերազմին Տէրսիմի կացութիւնը, վերջին դէպքերուն մէջ Ատրպատականի խնդիրը, Պարզանիի գործունէութիւնը, երբ մեր աչքերուն առջեւ է, երբեք չեմ կարող համոզուիլ Ա. Աթապէկի խորհած նպատակին օգտակարութեան որ Տերսիմ, Աղրի (Արարատ), Զէյլան եւ Սասուն արգիլեալ գօտիները դարձեալ լեցուին այն ժողովուրդով որ դեռ Թուրքերէն չի խօսիր»:

Քիւրտերը հալածող այս Թուրք վարիչը անամօթաբար կ՚աւելցնէ որ Թրակիա տեղափոխուած Քիւրտերէն ոմանք իբրեւ թէ չեն ուզած օգտագործել իրենց տրամադրուած նոր հողերը, ինչքերը, գէշ նպատակներ հետապնդած են, իսկ ուրիշներ ալ յաջողած են նոր վայրերու մէջ հանգիստ կեանքի մը տիրանալ: Նոյնիսկ տեղահանուած դժբախտները ոմանք շնորհակալութեան գիրեր յղած են ...իրենց բնաջնջումը հետապնդող Ապիտին Էօզմէնին:

Ա. Աթապէկի գրքոյկը եւ անոր տրուած պատասխանը յստակօրէն ցոյց կուտան որ Թուրքիա յաջողած չէ հաշուեյարդարի ենթարկել քրտական խնդիրը: Գործադրուած տեղահանութիւններէն ետքն ալ երկրին մէջ մնացողները կը շարունակեն չխօսիլ Թուրք լեզուն, կը պահեն իրենց քրտական ազգային գիտակցութիւնը եւ կացութեան մէջ ոչինչ կը փոխուի, եթէ Էօզմէններու կողմէ անոնք լեռնցի Թուրք որակուին:

Դէպքերու բերումով Հայկ. Դատը եթէ Թուրքիոյ համար դարձաւ արտաքին խնդիր մը, քրտականը կը շարունակէ մնալ Թուրքիոյ համար ներքին եւ արտաքին խնդիր մը: Արտաքին վտանգէն ազատելու համար է որ Ա. Աթապէկները ստիպուած են առաջարկել տեղահանուած Քիւրտերը վերադարձնել իրենց երկիրը, իսկ Էօզմէնները սարսափի մատնուած են տեսնելով իրենց զոհերուն յարութիւն առնելը:

Գ. ԼԱԶԵԱՆ

Գաղթահայ գրողներու համագումարը անյետաձգելի պահանջ մըն է

Մխիթարական եւ յուսադրիչ շարժում մը ծայր տուած է գաղութներու մէջ, մանաւորաբար «Սովետահայ գրողներու Բ. համագումար»էն ասդին, որ, կարծես, նոր զրգիռ մը հանդիսացած է արտասահմանի երէց թէ կրտսեր մտաւորականութիւնը մղելու հայ մտքի պաշտպանութեան կարելիութիւններով շահագրգռուելու:

Տակաւին ութ ամիս առաջ, երբ Երեւանի համագումարը խորտակեց ամէն յոյս, հայրենիքի եւ սփիւռքի միջեւ մտաւոր ու հոգեկան կամուրջ մը հաստատելու, մենք կը չէշտէինք կենսականութիւնը ստեղծելու գաղթահայ Գրողներու Միութիւն մը, եւ կայացնելու Գաղթահայ Գրողներու Համագումար» մը, որոնց դերը պիտի ըլլար վերջ տալ մտաւորական անտարբերութեան, ու լծուիլ Հայ Մշակոյթի հետ կապ ունեցող բազմաթիւ անյետաձգելի խնդիրներու քննութեան: Ահաւասիկ գրականութեան մարզը, ահա կրթական մարզը, եւ վերջապէս՝ ահաւասիկ լեզուական անիշխանութիւնը մանաւանդ: Հասած է պահը, կը խորհինք, ցանուցիր բոլոր ստեղծագործ ուժերն ու տարրերը համախմբելու նոյն սրբազան նպատակին շուրջ, եւ չձգելու որ պատահական հողմերու աւերին ենթարկուի Մայրենիքը, հեռաւոր Ամերիկայէն մինչեւ Սուրիոյ անապատները:

Շարունակութիւնը ներկայ ինքնագոհութեան կամ անտարբերութեան, համազօր պիտի ըլլար նպաստելու մէկ կողմէ լեզուական աղճատումին, միւս կողմէ՝ ոգեկան ուծացման: Ո՞վ պիտի կարենար վերցնել առաջին քարը անոնց դէմ, որոնք կը պնդեն թէ մեր վերջին տասնամեակի ընկերային տժգունացման վտանգը հասած է նաեւ մեր մշակութային եւ ոգեկան միութեան սանդուղներուն, մեզ մեր հոգիէն ու սիրտէն եւս վիրաւորելու համար:

Հրապարակային ախտաճանաչումի փորձ մը՝ իմացական մեր ապազգայնացումը բացատրելու, ոչ մէկ օգտակարութիւն, պիտի ունենայ ներկայիս: Ու, արդէն, ամէն յոյս կորսուած չէ կասեցնելու համար գահավիժումը: Օրուան կարգախօս պէտք է դառնայ սակայն արտասահմանեան հայ գրողներու գործակցութիւն մը եւ հոգեկցութիւն մը ստեղծելու փրկարար առաջադրութիւնը, ոչ միայն ժամանակակից մեր արժէքներն ու ժառանգութիւնները անաղարտ պահելու, այլ մանաւանդ ճամբայ յարդարելու համար դէպի նոր եւ պահօլ նուաճումներ:

Սերունդ մը հասաւ պատերազմէն վերջ, եւ երկրորդ սերունդ մը հասնելու վրայ է: Եթէ անոնցմէ առաջինը բախտաւոր եղաւ իր ողնասիւնը ձիգ բռնելու, ապրելու եւ ստեղծելու տեսակէտով, երկրորդը՝ սակայն, շատ քիչ բան գիտէ ու շատ քիչ բան կը ճանչնայ մեր գրական հարստութիւններէն մեր պատմութենէն, միակ բառով մը՝ մեր իսկութենէն: Այդ իսկութիւնը գտնատելու եւ այլասերելու ճիգեր ալ չեն պակսիր տարաբախտաբար: Եւ ընկերային - տնտեսական այժմու մեր պայմանները, իրենց կարգին, դաւադիր են այս տեսակէտէն: Տեղը չէ խորանալու: Բաւենք միայն, որ անզօր հաստատում պիտի ըլլայ ախտը մատնանշել, ու գոհանալ չոր ու ցամաք խոկումներով: — Կրնա՞նք գրական, գործնական քայլեր առնել հաւաքաբար: Կրնա՞նք շարժումը կապել եղբայրակցութեան մը, ու գլուխ գլուխի տալ, արժեցնելու համար մեր պավծառատեսութիւնը:

Ահաւասիկ, «Գաղթահայ Գրողներու համագումար» մը պիտի կազմէ առաջին ամուր ու վստահելի կռուանը՝ դէպի գերագոյն նպատակ լարելու եւ կազմակերպելու համար բոլոր օժանդակները: Եւ անհրաժեշտ է, եւ կենսական է, որ այդ համագումարը տեղի ունենայ այս աշնան, մասնակցութեամբը մեր երէց թէ կրտսեր մտաւորականութեան, գործակցութեամբը բոլոր այն գրողներուն՝ որոնք հանրային դեր մը կատարելու իրենց պարտաւորութիւնները կը զգան, ու ի վիճակի են անմշուշ աչքերով հակիլ ներկայիս պարզուած պատկերին վրայ:

Անշուշտ սահմանափակ եւ ընթացիկ նախաձեռնութիւն մը պիտի չըլլայ այդ համագումարը: Ու ոչ ալ պիտի ունենայ կարճամտութիւնը խորհելու՝ թէ կը բաւէ ծրագիրը որոճալ ու չսպասել անոր իրագործումին: Սփիւռքի մտաւորականութեան համար՝ գրական համագումար մը պէտք ունի, ամէն բանէ առաջ, «անտեսական բազա»յի, հիմնադրամի մը, որ պիտի քանդէ ամէն խոչընդոտ՝ դէպի լոյսի եւ գործի ճամբայ: Ընդունելով հանդերձ դժուարութիւնները, չենք հաւատար անկարելիութեան: Հայ ժողովուրդը տուաւ ու կուտայ հայրենիքին ու հայ եկեղեցիին համար: Պիտի տայ, պէտք է տայ նաեւ Մայրենիքին, — հայ գրականութեան համար, որ մեր գոյութեան ամէնէն անդաւաճան ու հաստատ խարիսխն է:

Ու հայ մտաւորականը պիտի չմուրայ, ճարելու համար այդ գումարը: Գաղութներու մէջ պէտք է կազմակերպուին հայ մտքի երեկոներ եւ դասախօսութիւններ, որոնք մէկ կողմէ նախներգանք պիտի հանդիսանան Համագումարի աշխատանքներուն, ու միւս կողմէ հնարաւորութիւններ պիտի ստեղծեն գոյացնելու երթեւեկի անհրաժեշտ գումարները: Եւ ասիկա միակ լուծումը չէ տակաւին: Շատ աւելի յստակ ու գործնական առաջադրութիւններ կարելի է յղանալ: Բաւական է, որ կամենանք:

Իսկ թէ ո՛ւր պիտի գումարուի այդ Համագումարը, առանձին խնդիր է, ու կարելի է որոճալ նաեւ այդ մասին: Ամէն պարագայի մէջ, յարմարագոյն կեդրոնը մըն է Մերձաւոր Արեւելքը, նախընտրաբար Եգիպտոս կամ Լիբանան, ուր եռուն է գրական, մշակութային կեանքը: Ուր կարելի է խարխսել նուազագոյն յոգնութեամբ եւ տաղտուկով: Ուր կարելի է լիաթոք շնչել:

Մխիթարական վճռականութեամբ մը համագումարի գաղափարին լծուած կը տեսնենք արդէն Հալէպի «Նայիրի»ն: Պիտի փափաքէինք, որ համարկային տարողութիւն սատանար նախաձեռնութիւնը, եւ եթէ անհրաժեշտ է որ ազգ. հիմնարկութիւն մը կամ մշակութային կազմակերպութիւն մը հովանաւորէ գործը, Եգիպտոսի «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»ը կրնայ լծուիլ գործնական փորձերու:

ՎԱԶԳԷՆ ՎԱՆԱՆԴԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Ով է պատասխանատուն քափուած արեան

Պէյրութի «Ազդակ» (շաբաթօրեակ) իրաւամբ դիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (16 Մայիս).

Դեմոկրատ ճակատը ղեկավարող պոլշեւիկեան խմբակը մէկ ամիսէ ի վեր իր կատարած զարհուրելի գրգռութիւններով պատճառ դարձաւ նոր դէպքերու: Տարաբախտ Պօղոսի արիւնը իրենց վիզին է որ կը ծանրանայ:

Այս մարդիկը ամէն օր, ամէն ժամ հազար տեսակ ստորնութիւններ, մատնութիւններ եւ գրգռութիւններ ընելէ վերջ, երեւի կը սպասէին որ մթնոլորտը չթունաւորուի:

Մեր կողմէ ոչ մէկ պայման չզրուեցաւ ցանկերուկազմութեան ընթացքին՝ այս կամ այն տարրերը դուրս ձգելու: Մինչդեռ իրենք օտարին անգամ չամչցան յայտարարելու թէ կը մերժեն մըտնել ոեւէ ցանկի մէջ, ուր Դաշնակցականի մը անունը կը գտնուի:

Մեր մամուլը ամիսներ շարունակ լուռ մնաց եւ զգուշացաւ խորացնելէ վէրքը. մինչդեռ իրենք ամէն օր նոր սուտեր հնարեցին՝ զանգուածները գրգռելու նպատակով:

Կիրակի օրուան մեր ընտրական չքերթին ոչ մէկ խօսք չարտասանեցինք իրենց հասցէին, մինչդեռ իրենք ամբողջ Նահրն ու քաղաքը շրջեցան, օր մը յետոյ, պարզապէս գրգռիչ հայհոյութիւններ տեղացնելու համար մեր կուսակցութեան հասցէին:

Մեր տղաքներուն՝ չուղեցինք նոյնիսկ Նոր Հաճընի քովէն Գարանթինա իջնել, իսկ իրենց կարաւանը ճամբայ ելաւ ուղղակի Նոր Սիս ու մինչեւ Դաշնակցութեան ակումբը անցաւ՝ հայհոյանքներ տեղացնելով աջ ու ձախ:

Այնքան լպիրշ եղած են հայհոյութիւնները, որ քաղաքին մէջ, բոլորովին առանձին դաշնակցական պատանի մը, չկարենալով հանդուրժել, կը նետուի հայհոյողներու օթօներուն վրայ եւ անոնց ապակիներուն դիմաց իր երակները կտրտելով՝ վտանգաւոր վիճակի մէջ կը փոխադրուի հիւանդանոց:

Արդ, տաքարիւն պատանին ինչո՞վ է մեղաւոր, երբ իր մօր եւ քրոջ պատուին համար կեան-

քը կը վտանգէ։ Ո՞րու ընտանեկան սրբութիւնը փրկուած է մնացած․ որպէսզի իւրաքանչիւր ստահակի դառնայ ոտքի կոխան։

Սակայն ինչո՞ւ այս բոլորը, ինչո՞ւ համար Դաշնակցութիւնը ամէն գնով սեւցնելու, եղբայրը եղբօր դէմ լարելու այս ոճրաբոյր թաքթիքը։

Ինչո՛ւ համար իրենց թերթերու իւրաքանչիւր տողէն, իւրաքանչիւր բառէն կաթկթող ահաւոր այս թոյնը։

«Զէզոքութիւն» խաղացող պոլշեւիկները չե՞ն անդրադառնար որ ոչինչ չեն շահիր «չէզոք» թեկնածուներ մոլորեցնելով ու զանոնք մեղսակից դարձնելով իրենց ոճիրներուն։

Մինչեւ ո՞ւր, մինչեւ ե՞րբ պիտի շարունակուի՝ մոլորեցնելու, կաշառելու եւ գրգռելու այս քաղաքականութիւնը։

Ինչո՞ւ հանդիստ չեն ձգեր հայկական գաղութները իրենց ցաւերուն եւ հոգերուն հետ։

Պոլշեւիկեան մենատիրութի՞ւն կ'ուզեն հաստատել նաեւ արտասահմանի մէջ, Դաշնակցութիւնը մեռցնել քաղաքական ասպարէզի վրայ։

Չեն տեսներ այդ օրը, որովհետեւ հայ ժողովուրդը այլեւս իր շահերուն գիտակցութիւնը ունի ու չի փափաքիր վերջնական անձնասպանութեան դիմել։

Մայիս 28ը Կրընոպլի մէջ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ (Ցապաղած) — Մայիս 28ի տարեդարձին տօնակատարութիւնը անջնջելի պիտի մնայ բոլոր հանդիսականներու յիշողութեան մէջ։ «Ազգ․ Ճակատի ամենափայլուն օրերուն իսկ՝ երբ գաղութիս բոլոր ուժերը քով քովի եկած հանդէսներ կը կազմակերպէինք, Sacré Cœurի սրահը այսպէս բերնէ բերան լեցուած չէինք տեսած։

Հոն էին Կրընոպլի քաղաքապետը՝ Տոքթ․ Martin, Ընկերվարական կուսակցութեան Շրջանային Վարչութեան կողմէ քաղաքացի Boissieu, ընկերվարական կիներու կողմէ Տիկիններ Blanchard (Conseillée Générale) եւ Տիկին Boissieu, Երիտասարդ Ընկերվարականներու կողմէ քաղաքացի Espagnac, Ընկերվարականներու Կրընոպլի վարչութեան կողմէ քարտուղար քաղաքացի Asy եւ իրենց ընտանեկան պարագաները։

Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի եւ սանուհիներու խառն երգչախումբը ղեկավարութեամբ ընկեր Մարաշլեանի՝ հանդէսը բացաւ «Մարսէյէզ»ով եւ «Բամ փորոտան»ով։ Օրուան նախագահը, ընկեր Սողոմոնեան իր բացման խօսքին մէջ, շեշտեց օրուան նշանակութիւնը եւ կարեւորութիւնը, որմէ վերջ ընկեր մը Ֆրանսացի հիւրերուն համար՝ իրենց լեզուով խօսեցաւ մեր տաժանելի պայմաններու, եւ ազատագրութեան մասին։

Յ․ Սէթեանի A la Franceը շատ յաջող կերպով արտասանեց Օր․ Մարի Տէր Կոմսեան, զարմացնելով մեր Ֆրանսացի հիւրերը։ Արդէն 1890ին մենք այդքան լաւ գնահատել գիտցած ենք Ֆրանսական յեղափոխութեան իմաստն ու արժէքը։ Օր․ Ա․ Առաքելեան ծափերու տեղատարափին առջեւ պարտաւորուեցաւ երրորդ անգամ երգել իր հետ տանելով Կրընոպլցիներու ջերմ զգացումներուն արտայայտութիւնը՝ գեղեցիկ վարդերու փունջ մը։

Թէեւ որոշուած էր որ միայն քաղաքացի Boissieuն պիտի խօսէր, բայց մթնոլորտի ջերմութենէն խանդավառուեցան բոլորը եւ հետզհետէ խօսք առին Տօքթ․ Martin եւ քաղաքացի Խափանեան։ Ամէնքն ալ հիացումով արտայայտուեցան մեր ազատագրական պայքարի հերոսական հանգամանքի մասին, շեշտեցին թէ անհատներու եւ ազգերու ազատագրման համար մղուած պայքարը ոչմիայն չի հակասեր, ընդհակառակն մաս կը կազմէ ընկերվարութեան ծրագրին։ Գովքն ըրին մեր ժողովուրդի աշխատասիրութեան, կարգապահութեան եւ Ֆրանսայի հանդէպ մեր մնուցած անկեղծ զգացումներուն։ Հայ ժողովրդական պարերով հիացած՝ գովքն ըրին մեր մշակոյթին։

Երբ Տքթ․ Martin բեմէն վար կ'իջնէր, ժողովուրդը ինքնաբերաբար ոտքի ելաւ զայն ծափահարելու համար։

Ջերմ ծափերու արժանացան նաեւ Օր․ Սիրան Տէր Կոմսեանի հայերէն եւ ֆրանսերէն երգերը, Օր․ Աւաքեանի եւ ընկեր Մարաշլեանի արտասանութիւնները։ Աւելորդ իսկ է խօսիլ սանուհիներու պարերու մասին՝ որոնք հետզհետէ կը զարգանան եւ առանց որոնց Կրընոպլցիները հանդէս կամ հաւաքոյթ չեն կրնար ըմբռնել։

Մեր Ֆրանսացի հիւրերը այնքան հիացած էին եւ խանդավառուած մեր յայտագրի գտած յաջողութեամբ որ ուզեցին մօտիկ ըլլալ նաեւ ընկեր Հր․ Սամուէլի հայերէն ճառը, որուն թարգմանութիւնը կատարուեցաւ իրենց փափաքին գոհացում տալու համար։ Ընկեր Հր․ Սամուէլ մէկը միւսի ետեւէն, Մայիս 28ի հետ կապուած բոլոր հարցերը քննեց ամփոփ եւ կուռ բանախօսութեամբ մը մէջ։ Փաստերով ցոյց տուաւ մեր հակառակորդներուն բռնած դիրքին հակասութիւնները։ Այս բանախօսութիւնը քանի մը անգամ ընդմիջուեցաւ ջերմ ծափերով։ Ընկերը գերազանցեց իր նախորդ բոլոր բանախօսութիւնները, արդեօ՞ք ինքն ալ վարակուեցաւ մեր մթնոլորտի անկեղծ ջերմութենէն։

Հանդէսը փակուեցաւ «Ջան վարդավառ» խմբերգէն վերջ, «Յառաջ նահատակ»ով։

Շատ մը բարեկամներու փափաքին գոհացում տալու համար՝ ժամը 9էն վերջ ունեցանք հաւաքոյթ մը Expositionի սրահին մէջ։ Ընկեր Արապեան ընտրուեցաւ թամադա։ Ընտանեկան մտերմիկ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ զուարճացան բոլորը։ Հոն էին նաեւ Լիոնի Նոր Սերունդի պատէբի խումբը եւ իրենց ընկերները, յաջորդ օրը մրցելու համար Կրընոպլի Նոր Սերունդի «պասքէթ»ի խումբին հետ։

Շնորհիւ ներկաներու պատրաստակամութեան երեկոյթը անցաւ շատ հաճելի։ Հոս ալ ընկեր Հ․ Սամուէլ խօսեցաւ մեր մշակոյթի մասին, ցոյց տալու համար նոր սերունդի տղոց թէ մենք կատարեալ ազգ ենք, ունինք ոչ միայն զինուորական, մարտական արժէքներ մեր պատմութեան մէջ, այլ եւ մշակոյթի։ Օր․ Ա․ Առաքելեան իր երգերով յուզեց բոլորը։ Երգեցին նաեւ Օր․ներ Աւավեան, Մարտիրոսեան։ Արտասանեցին Օր․ներ Ա․ Արապեան եւ Գոհ․ Թորոսեան։ Խօսք տրուեցաւ նաեւ ընկերներ Մ․ Մանուկեանի (Ս․ Էթիէն), եւ Վաչէի (Լիոնէն)։

Երեկոյթը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով։

Թղթակից

Յ․ Գ․— Կրընոպլի ընկերվարական շաբաթաթերթը, Le Droit du Peuple, նկարագրելով հանդէսը, կը յիշէ ճառերուն իմաստը եւ ջերմապէս կը գնահատէ պարերն ու երգերը «հայ գեղարուեստական խումբին որուն խաղացանկը, իր արուեստով եւ բանաստեղծութեամբ, կը մնայ անսպառ»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած Երեւանի թերթերէն)

ԱՆՅԱՋՈՂ ՎԷՊ ՄԸ

«Սով․ Հայաստան»ի Ապրիլ 27ի թիւին մէջ գրագէտ մը՝ Ցոլիկ Մելիքեան, խստիւ կը քննադատէ Ա․ Սահինեանի «Խաչուղիներ» անունով վէպը իբր ոչ բարոյացուցիչ գրուածք։

Վէպին գլխաւոր հերոսն է ժողովրդական կոմիսէր Գէորգ Մաճկալեան ու անոր վարած կեանքը։ Այս նախկին գիւղացին տիրացած է բարձր պաշտօններու, շնորհիւ սովետական իշխանութեան։ Ամէն ասպարէզի մէջ ան կը յայտնաբերէ կազմակերպական ձիրք ու կը դառնայ մասնագէտ։ Ունի բածին տաղանդ ու նուիրում։ Հայրենական պատերազմին կը կռուի քաջաբար։ Հակառակ այս բոլորին, Մաճկալեան անհատական կեանքին մէջ շատ ապիկար է։ Կը լքէ իր կինն ու 2 երախաները, առարկելով թէ կինը անգրագէտ է։ Այս անգամ կ'ամուսնանայ կրթեալ կնոջ մը հետ, ան ալ կը լքէ զանազան պատրուակներով։ Երրորդ անգամ ըլլալով կ'իյնէ կ ընհանէ իր հաստատութեան մէջ աշխատող Շաղիկը կ'ամուսնանայ անոր հետ։ Կր քայքայուի այս երրորդ ամուսնութիւնն ալ։

Սակայն հեղինակի գրքին մէջ լեցուն են նման պատկերացումներ։ Այդպէս են շատերը։ Ժողկոմատի մեքենագրուհին լքուած է իր ամուսինին կողմէն։ Հնագէտ Սահակեանի ընտանիքը կը քայքայուի։ Ճարտարապետ Համպարսումեանի ընտանիքը հիմնուած է դաւաճանութեան եւ կեղծիքի վրայ։ Ճարտարապետ Կատարեանը սիրոյ խնդրին մէջ անհաւատարիմ է, անբարոյական, Սեդան կը յանձնուի Սարիկին առանց սիրոյ զգացման։ Կոլխոզի նախագահը կ'ուզէ հինգ երախայով կինը ձգել։ Սիրահարած էր ուսուցչուհիներէն մէկուն վրայ։ Վանեցեանը լրբօրէն կ'ընդհանրացնէ թէ «սուտ է, չկայ բախտաւոր ընտանիք, ուժէ վեր բան է մարդէն տեւական սէր եւ հաւատարմութիւն պահանջել»։

Քննադատը կ'աւելցնէ․ «Սովետական ընտանիքի մասին ըրած այս լիբը, զրպարտիչ յայտարարութիւնն է, որ կը հանդիսանայ վէպի գաղափարական բովանդակութեան մեխը»։

Եզրակացութիւն։ «Ա․ Սահինեանի «Խաչուղիներ»ը իր գաղափարական բովանդակութեամբ՝ ձախողած եւ անընդունելի գործ է եւ սովետական ընտանիքի ու բարոյականութեան հարցերը քննութեան են առնուած քաղքենի դիրքերէն, ուր սովորական մարդոց կեանքը, անոնց բարոյական նկարագիրը ներկայացուած է ծուռ հայելիի մէջ»։

ԻՆՔՆԱԳՈՐԾ ԱՐՈՒԵՍՏԻ եւ ժողովրդական ստեղծագործութեան կոմիտէն՝ կազմակերպած է արուեստի մեծ ցուցահանդէս մը։ Մասնակցողներուն թիւը մինչեւ հիմա եղած է աւելի քան 150 ինքնուս վարպետներ եւ ստեղծագործներ — քանդակագործ, նկարիչ, ոսկերիչ, ասեղնագործ, գորգագործ, փայտի վրայ փորագրող եւն․։ «Գորգ» միութիւնը մինչեւ յունիսի վերջ, ցուցահանդէսին պիտի ներկայացնէ հայկական լաւագոյն գորգի հինգ նմոյշներ։ Երեւանի «Ատաղձագործ» արտէլի վարպետները կը պատրաստեն արծաթախառն փորագրութեան արուեստի տասնըհինգ լաւագոյն նմոյշներ։ Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը շարժեն ներգաղթած վարպետներու բարձրորակ փորագրութիւնները արծաթի վրայ։

Նշանաւոր արծաթագործ վարպետ Վ․ Հացագործեան, ցուցահանդէսին կը մասնակցի արծաթեայ գեղեցիկ ծաղկամանով մը։ Ծաղկամանը կը ներկայացնէ շուշան մը բացուած եւ ամբողջապէս պատրաստուած արծաթեայ հիւսուածքներով, որոնք հայկական զարդանկարներ են եւ կը ներկայացնեն Հայաստանի առատութիւնը, բազմատեսակ միրգերը։ Ծաղկամանը զարդարուած է նաեւ գոյնզգոյն քարերով։

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԻ մէջ այս տարի պիտի շինուին 450 բնակարաններ, ներգաղթողներուն համար։ Կառավարութեան օժանդակութեամբ՝ ներգաղթողները իրենք պիտի շինեն 210 տուներ։ Քաղաքին զանազան ձեռնարկութիւններու միջոցով՝ 240 բնակարան։

ԱՊՐԻԼ 27 ին ձիւն եկած է Հայաստանի մէջ։

ԵՐԵՒԱՆԻ «ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ» պետական թատրոնի «Օփերայի) խաղացանկին մէջ մտցուած են ու կը բեմադրուին Չայքովսկիի «Եոլանտա»ն, ինչպէս նաեւ Ռիմսկի — Կորսակովի» Շեհերազատը»։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ խորհուրդին Երեւանի համար պատրաստած փողոցները ջրող, աւլող, փոշին հաւաքող եւ ձիւն մաքրող հինգ ինքնաշարժ մեքենաներէն երկուքը արդէն ստացուած են։ Մնացեալները պիտի հասնին շուտով։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԱՀ զօրքի հրամանատար զօր․ Լոպատինի հրամանով՝ Մայիս 1ի առտուն զօրահանդէս մը տեղի ունեցած է Լենինի հրապարակին վրայ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ թաղային մատակարարութեան եւ հանրային հաստատութիւններու վարչութեանց մասին նոր կարգադրութիւններ պիտի ըլլան, ինչպէս հաղորդեցինք ժամանակին։ Նոր օրինագիծին համաձայն պիտի ջնջուին «թէք միւթէվէլլի»ի դրութիւնը եւ պիտի կազմուին ընտրողական մարմիններ, իւրաքանչիւր եկեղեցիի մատակարարութեան համար։ Կը կարծուի թէ Բերայի Ս․ Երրորդութիւն եկեղեցիին համար մատակարարական բոլորովին առանձին դրութիւն մը պիտի հաստատուի եւ փոխանցումը տեղի պիտի ունենայ նոր օրէնքին վաւերացումէն առաջ իսկ։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՀՈԳԵՒՈՐ Հովիւ Հայկազուն Ա․ քհ․ Կարապետեան Պոլսոյ «Մարմարա»ին մէջ կը գրէ․ «․․․Մինակ մնացած ըլլալով, հանրային բոլոր գործերը իմ վրայ կը ծանրանան։ Անտեսուած կամաւոր հովիւ մը, որ կը տանջուի գաւառին մէջ, որու հանդէպ նմանօրինակ գործեր մեր պարտականութեանը սահմանին մէջ է․ սակայն վերջապէս չափ մը, կշիռ մը պէտք է։

Ներկայիս կառավարութիւնը շատ լաւ վերաբերում մը ցոյց կուտայ մեզ, հայ հայրենակիցներուս հանդէպ․ սակայն ժողովուրդը աղքատ է։ Քաղաքիս չորս հարիւր յիսուն ընտանիքներէն հազիւ տասը իր սեփական բնակարանը ունի։ Հարիւրին 95ը վարձակալներ են։ Այր ու կին շարունակ կ'աշխատին հարեւաններու արտերուն ու պարտէզներուն մէջ։ Ուրախ եմ յայտնելու որ թէեւ հայ ժողովուրդը չքաւոր՝ սակայն մուրացկան մը չունինք։ Եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ ունինք անկելանոց մը, ուր, տասնի չափ ծեր ու անօգնական այրեր ու կիներ կը պատսպարուին։

Ամէն առտու եւ իրիկուն կանոնաւոր ժամերգութիւն կը կատարենք։ Կիրակի օրերը անպայման պատարագ կը մատուցուի։ Անցեալներս ընդհ․ մատաղօրհնութիւն կատարեցինք անձրեւի համար․ հինգ հարիւրէ աւելի անհատներու մատաղ բաշխուեցաւ եւն․»։

ՊՈԼՍՈՅ ԳԱՏԸ ԳԻՒՂԻ թաղին մէջ կազմուած է մատակարար մարմին մը, որ կը հոգայ գիւղին Ս․ Թադէոս եկեղեցին․ վարժարանին տարեկան կը վճարէ երկու հազար ոսկի, կը խնամէ աղքատները։ Ունին երեք քահանաներ։ Հազար տունէն գաղութին մեծ մասը կը բաղկանայ գաւառացիներէ։ Դժբախտաբար դպրոցի աշակերտներուն թիւը 170էն աւելի չէ։ Ազգային վիճակագրութիւններէն կը պարզուի թէ՝ գլխաւոր պատճառը կը կազմէ ծնունդներու պակասը։ Մահերը ծնունդներէն կէս առ կէս աւելի են։ 1940—45ին ունեցած են 202 ծնունդ եւ 439 մահ։ Միջակ դասակարգը ամուսնութեան դիւրութիւններ չունի, իսկ հարուստը կը բաւականանայ մէկ կամ երկու զաւակներով։ Նոյն պատկերը կը տիրէ բոլոր հայաբնակ թաղերուն մէջ։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ՀԱՅՈՑ Ս․ Աստուածածին եկեղեցին «Իտարէի Հուսուսիյէ»ի կողմէ աճուրդով ծախու հանուելու լուրը հաղորդած էինք նախապէս։ Վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ՝ շնորհիւ Ներքին եւ Ելմտական գործավարութեանց մօտ կատարուած դիմումներուն, վերջնականապէս ճշտուած է թէ եկեղեցին եւ յարակից կալուածները սեփականութիւնն են հայ համայնքին։

ԿԻՊՐՈՍԻ ՆԱՄԱԿԱՏԱՆ վարչութեան ընդհ․ տնօրէն նշանակուած է Պ․ Արամ Գէորգեան։ Պ․ Գէորգեան ատենապետն է թեմական ժողովին եւ հայ վարժարաններու հոգաբարձութեան, նաեւ անդամ Մելքոնեան կրթական հաստատութեան հոգաբարձութեան։

հանրակառքերով եւ փոխադրութեան ուրիշ միջոցներով: Իւրաքանչիւր քիլոմեթրէն 1.50 ֆրանք կը գանձուի: Նոյն օրը 1300 հոգի ալ օդանաւերով մեկնեցան:

Թերթերը կը գրեն թէ Գուլոնյըի (Մանշ) բանուորները, որոնք խոստացած էին կառախումբով փոխադրել մեծ քանակութեամբ ձուկ, ինչպէս եւ Նորվեկիայէն փոխադրուած պահածոներ, 200 թոն, վերջին պահուն փոխեցին իրենց միտքը: Զուկերը Փարիզ փոխադրուեցան բեռնակառքերով:

Փարիզի մէջ, Էսփլանատ տէ զ'Էնվալիտը կայարան մը դարձած է ամէն տեսակ կառքերու, առտուն կանուխէն մինչեւ գիշեր: Տեղացիներուն չափ դժուարութիւն կը կրեն օտարականները: Բազմաթիւ անգլիացի ճամբորդներ դեսպանատան բակը իջան, սպասելով փոխադրութեան միջոցներու: Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանէն օդանաւեր կուգան Փարիզ, փոխադրելու համար արձակուրդ ստացած զինուորները:

Մինչ այս մինչ այն, վէճ մը ծագած է երկաթուղիներու ելեւմտական եւ հաղորդակցութեանց նախարարին միջեւ: Ելեւմտական կ'ըսէ թէ իրենց պահանջած յաւելումները միայն 27.875.000.000 ֆրանքի ծախք մը պիտի պատճառեն, մինչ կառավարութիւնը կը հաշուէ 32 միլիառ: Նախարարը, Ժիւլ Մոք, յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պատրաստ է 8 միլիառ ֆրանք տրամադրելու մինչեւ 1947ի վերջը, իսկ 12 միլիառ՝ 1948ի համար: Ելեւմտական կը մերժէ այս հաշիւները: Այս բոլոր խնդիրները պիտի քննուէին երէկ, վարչապետին հետ:

★ Թերթ մը դիտել կուտայ թէ Ֆրանսայի պատմութեան մէջ աննախընթաց է երկաթուղիներու այս գործադուլը, այն ալ առանց հրամանի: Երբեք չէ պատահած որ Ֆրանսայի բոլոր կառախումբերը դադրին այսքան երկարատեն: 1910ին ընդհ. գործադուլ յայտարարուեցաւ, բայց իրական չէր: 1920ին նորէն գործադուլ յայտարարուեցաւ, բայց եւ այնպէս երթեւեկը գրեթէ սովորական էր, շնորհիւ Միլրանի ձեռք առած բացառիկ միջոցներուն: 1934 Փետրուար 12ին, ժամանակիցոյց մը տեղի ունեցաւ 24 ժամուան համար: 1938 Նոյեմբեր 30ին երկաթուղիներու բանուորները կ'ուզէին մասնակցիլ ընդհ. գործադուլին, բայց Տալատիէ բռնի աշխատանքի հրամանագիրներ հրատարակեց: Աւելի առաջ, 1905ին երկաթուղիները չազդուեցան ընդհ. գործադուլէն: Իսկ 1944 Օգոստոսի ընդհ. գործադուլը ուղղուած էր գերմանական գրաւման դէմ:

Արտասահմանի մէջ ալ հազուադէպ են այսպիսի պարագաներ: Երկաթուղիներու ընդհ. գործադուլ մը տեղի ունեցաւ Իտալիոյ մէջ, Մուսոլինիի արշաւէն առաջ (1922), եւ Մ. Նահանգներուն մէջ անցեալ տարի, երբ կառախումբերը 48 ժամ կանգառին Մայիս 22էն 23: Աշխատանքը վերսկսաւ, երբ նախագահ Թրումըն սպառնաց զօրաշարժ յայտարարել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ համար նոր մարք մը հաստատուեցաւ ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ, Յունիս 10էն սկսեալ: Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ սահմանագլուխն ալ փոփոխութեան ենթարկուած է, որպէսզի Սարի շրջանին մէջ մտնեն այն գերման համայնքները որ կ'աշխատին ածխահանքերու մէջ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ խումբ մը զինակատր ահաբեկիչներ Թէլ Ավիվի մէկ լողարանը մտնելով, առեւանգեցին երկու անգլիացի ոստիկաններ, երբ արեւի լոգանք կ'առնէին:

ՊԱՅԹՈՒՑԻԿ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ խնդիրը հետզհետէ կը լուսաբանուի: Պրիւսէլի մէջ մաքսային պաշտօնեաները կնոջ մը պայուսակին մէջ գտան պայթուցիկ նամակներ: Կինը եւ ամուսինը անմիջապէս ձերբակալուեցան: Երկուքն ալ Հրեաներ են եւ խոստովանեցան թէ կը պատկանին գաղտնի կազմակերպութեան մը: Վերջին պայթուցիկ նամակները ուղղուած են Անգլիոյ վարչապետին եւ արտաքին նախարարին:

ՍԵՐՏ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ հաստատուած է Սոֆիայի եւ Պելկրատի միջեւ, մասնաւորապէս յառաջ տանելու համար «մաքրագործումը»: Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին երկու երկիրներուն մէջ ալ: Դաշնակիցները բացատրութիւններ պահանջեցին ընդդիմադիր երեսփոխան Փէթքովի ձերբակալութեան մասին: Վարչապետը, Տիմիթրով, պատասխանեց թէ ատիկա զուտ պուլկարական խնդիր մըն է:

ՎԻՇԻԻ նախարարներէն զօր. Էօժէն Պրիտու, որ կը դարմանուէր Վալ տը Կրաս հիւանդանոցին մէջ, փախաւ կիրակի օր եւ չէ գտնուած տակաւին: Զօրավարը Փէթէնի հետ Գերմանիա գացած էր 1944 Օգոստոսին, եւ գերի բռնուեցաւ Ամերիկացիներուն կողմէ, 1946 Մայիսին: Նախապէս բանտարկուած էր Մոնռուժի բերդին մէջ: Զինուորական հիւանդանոցին մէջ իրեն եւ ուրիշ երեք ամբաստանեալներու վրայ կը հսկէին, վեց հանրապետական պահակներ: «Վիրակապութեան սրահը կ'երթամ», ըսած էր Պրիտու պահակին եւ կողմնակի դուռնէ մը մատուռը իջնելով, յաջողած էր փախչիլ:

Վասպուրականի հերոսամարտը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 32րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, նախաձեռնութեամբ Վասպ. Հայր. Միութեան, 15 Յունիս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին Salle Mazenodի մէջ, 88 rue d'Aubagne: Հրաւիրուած են քաղաքական կուսակցութեանց, Յարանուանութեանց եւ բոլոր Հայր. Միութիւններու ներկայացուցիչները:

Կը նախագահէ միութեան ատենապետ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ: Կը բանախօսեն Պ. Պ. ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ:

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով: (Աճուրդ եւ հանգանակութիւն չկայ):

ՀԱՅՆԻԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ այս կիրակի, Շավիլի անտառը, պաղ աղբիւրի մօտ, առտուընէ մինչեւ երեկոյ: Ճաշը միատեղ բերել:

ՎԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տօլմաճեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պալեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Զաւէն Վարպետեան, Այրի Տիկին Թագուհի Վարպետեան, Տէր եւ Տիկին Լուսաբեր Աչըքկէօզեան (Փարիզ), Այրի Տիկին Սրբուհի Արապեան (Լիոն), Այրի Տիկին Մաքրուհի, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Գասպարեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Փափազեան (Փարիզ), Միհրան Արապեան (Պուլկարիա), Օհան Պարիկեան (Հայաստան), սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, զոքանչին, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝ ՏԻԿ. ՆԱԶԵԼԻ ԱՅՎԱՅԵԱՆի դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ 5 Յունիս, 72 տարեկան հասակին մէջ: Թաղման տխուր արարողութիւնը կատարուեցաւ, 6 Յունիս 1947, Վիէնի գերեզմանատան մէջ:

Դաշտահանդէս

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓ. ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ցօգնւտ Սեվրի Մուրատեան վարժարանի վերաշինութեան, 15 Յունիս ժամը 2էն 10: Սեվրի վարժարանի ընդարձակ պարտէզներուն մէջ, 26 rue Troyon, métro Pont de Sèvres:

Մարզահանդէս — բացօթեայ թատրոն եւ շարժապատկեր — երգ, աճպարարութիւն, «Գռօշէ, անռէժիադռէ», պար, նուագ, դաշտային հաճելի խաղեր, ժամանցներ եւ անակնկալներ:

Այլազան եւ ճոխ պիւֆէ, գոհացում տալու համար ներկաներու պահանջին: Ոչ մէկ հանգանակութիւն կամ աճուրդ:

Սեղանները կանխաւ ապահովեցէք հետեւեալ վայրերէն.— Ալէմշահ 19a rue Caumartin, Opéra, **Heratchian** . 6 rue Lamartine, Cadet, **Saradjian**(18 rue Melingue, Belleville եւ Տարօնեան 115 rue d'Aboukir:

Ուշադրութիւն.— Պահեցէք ձեր մուտքի տոմսերը որոնց թիւերը կրնան մեծարժէք նուէրներու արժանանալ:

Իէնայի թատրոնը, **10 Ave. d'Iéna — Métro Iéna**

Շաբաթ, 21 Յունիս, ժամը 20.30ին, նախագահութեամբ Պ. ՌԸՆԷ ՖՕՇՈՒԱՅԻ, յայտնի թատերագիր եւ հեղինակ «Rêves d'Amour»ի, եւ Պ. ՄԱՔՍ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆԻ, սինէմայի եւ թատրոնի ծանօթ արուեստագէտը):

ՄԱՏԷԼԷՆ ԷՔԻԶԵԱՆ

Կը ներկայացնէ եւ կը խաղայ

Երջանիկ օրեր

(«LES JOURS HEUREUX» ֆրանսերէն)

Պ. Գլօտ Անտրէ Բիւժէի 3 արարնոց ծանօթ բիէսը, 1938ի Միշէլ թատրոնի գործը: Հետեւեալ դերաբաշխութեամբ – այբբենական կարգով՝ Պ. Պ. Էմիլ Ասլանեան, Ռուբէն Տէր Ասլանեան, Էքիէն Կիւլիւմեան, Օր. Օր. Հայկուհի Խտըշեան, Ալին Մաքէսեան եւն.:

Առաջին անգամ ըլլալով հայ երիտասարդ արուեստասէրներու խումբ մը Ֆրանսական երիտասարդ թատերախաղի մը մէջ:

Տեղերու գիները, 50էն 250 ֆրանք:

Տոմսերը ապահովել Maison Vigar 24 rue St. Lazare եւ Պարսամեան գրատուն 46 rue Richer:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Այրի Տիկին Հայկանուշ Կէնճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն որ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց զաւկին եւ եղբօր ԿԱՐՕ ԿԷՆՃԵԱՆի մահուան եօթներորդ տարելիցին առթիւ (ինկած պատերազմի դաշտին մէջ 13 Յունիս, -1940) Լիոնի Հայոց մատուռին մէջ, 69 rue Louis Blanc: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Օր. ՇԱՔԷ ՄԿՐԵԱՆ
Պ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Նշանուած

Վիէն 1 Յունիս 1947 Մարսէյլ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Գանէօ Քաջանի դասախօսական ժողովը այս չորեքշաբթի, ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի այս հինգշաբթի օրուան դասախօսութիւնը:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 43 rue Paul Bartի սրճարանի ժողովասրահը: Կարեւոր օրակարգ եւ ընթացիկ խնդիրներ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը Յունիս 29ին, Սէնթ Անտրէի պարտէզը, ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ առթիւ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ կրթական յանձնախումբը կազմակերպած է տարեկան արձակուրդի առթիւ դպրոցական հանդէս մը Յուն. 14ին, երեկոյ ժամը 8.30ին, րիւ Էլիզէ Ռէքլիւի սրահը: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Մուտքը ազատ է:

ԲՈԼՈՐ ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՊԱՂՏԱՏ, 18 Մայիս.— «ԵՐԶՆԿԱ» գործիս տպագրութիւնը վերջանալու վրայ է:

Այսու կը խնդրեմ մեր բոլոր ՎԵՐԱՊՐՈՂ հայրենակիցներէն, որ իրենց գտնուած վայրերու մէջ ի մի հաւաքուելով՝ նկարուին եւ իրենց խմբանկարները ղրկեն Եգիպտոս, հայրենակից Գ. Լազեանի հասցէին (Mr. K. Lazian, P. B. 868, Caire, Egypte) գրքի վերջին մասին մէջ լոյս տեսնելու համար:

Խմբանկարներուն ետեւը, կամ առանձին թուղթի վրայ նշանակելու է, իւրաքանչիւր նկարուողի անունը, ազգանունը եւ սրտեղացի ըլլալը, Երզնկայի քաղաքէն՝ թէ գիւղերէն եւ որ գիւղէն:

Խիստ փափաքելի է, որ ոչ մէկ շրջան եւ ոչ մէկ հայրենակից դուրս մնայ այս ձեռնարկէն, որ գեղեցիկ յիշատակ մը պիտի ըլլայ մեր ապագայ սերունդին ու պատմութեան համար:

Այն տեղերը ուր Հայր. Միութիւններ չունինք, կը խնդրուի, որ ձեռներէց հայրենակիցներ իրենք ձեռնարկեն այս գործին եւ ջանան օր առաջ, ԱՄԷՆԷՆ ՈՒՇԸ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆԻՍԻ 20 իրենց շրջանի հայրենակիցներու խմբանկարը հասցնել Եգիպտոս:

Գ. ՍԻՒՐՄԷՆԵԱՆ

Սփիւռքի մէջ Առաջին անգամ

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ԳԼՈՒԽ - ԳՈՐԾՈՑԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ: Ամբողջովին հայ երաժշտութեան նուիրուած աննախընթաց փառատօնի մը ընթացքին, որ պիտի կազմէ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ «ՔՆԱՐ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ, ղեկավարութեամբ Յ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆի:

Ա. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆի այդ հոյակապ, խորապէս յուզիչ եւ գերագոյնապէս հայաշունչ գործը պիտի նուագէ Հայու զգացումով օժտուն ծանօթ մեծատաղանդ սոլիստը ՆԻՔՕԼ ՔՈՒԼԱՆԺ, որ պիտի հրամցնէ նաեւ Կոմիտասի լաւագոյն էջերէն շատեր: «ՔՆԱՐ»ի այս երկրորդ համերգին բացառապէս փարթամ յայտագիրը կը կազմեն վարդապետին աշխարհիկ երաժշտութեան մեծագոյն մասը եւ բազմաթիւ կտորներ Ա. Սպենդիարեանէ, Գ. Սիւնիէ եւ Բ. Կանաչեանէ:

Այս անզուգական փառատօնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Օփերայի 60 հոգինոց նուագախումբը եւ անոր առաջին վարիչը՝

L. BROUILLAC

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ.— 15 ՅՈՒՆԻՍ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕՓԵՐԱՆ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3.30ին (15.30):

Տոմսակները օր առաջ ապահովել դիմելով Պ. Ս. ՖԷՍՃԵԱՆի, 2 rue Louis Astuin, Tél. C. 23.83 եւ կամ Մարսէյլի մէջ մասնաւոր թռուցիկներով ծանուցուած հասցէներու: Իսկ Յունիս 12էն սկսեալ՝ Օփերայի կիշէէն:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Փոքրիկներու մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է:

Ուշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie** : Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 233, r. **Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 12 JUIN 1947 Հինգշաբթի 12 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5057-Նոր շրջան թիւ 666 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Ո՞ւր պիտի յանգին այս խմորումներն ու խլրտումները, Եւրոպայի մէկ ծայրէն միւսը։

— Աւելորդ է գուշակութիւններ փորձել։ Կը բաւէ ուշադրութեամբ հետեւիլ անցուդարձին եւ մանաւանդ արթուն կենալ։ Արթուն եւ պատրաստ։

— Արդեօք անո՞ր համար որ կրնան ազդել նաեւ մեր տարագիր բազմութեանց վիճակին եւ ճակատագրին վրայ։

— Անշո՛ւշտ։ Ցիրուցան՝ բոլոր ցամաքներուն վրայ, խառնուած՝ իւրաքանչիւր երկրի զանգուածին, բնականօրէն պիտի կրենք որեւէ ցնցումի կամ յեղաշրջումի հետեւանքները։ Ամէն ուր որ կարգուսարքի փոփոխութիւն մը տեղի կ'ունենայ, ամէնէն առաջ օտարականները կ'ազդուին։ Օրինակ, Պրազիլիան եւ Արժանթինը վերապահ դիրք մը բռնած են հայ գաղթականներու հանդէպ։

— Ամէն չարիքէ բարիք մը կը ծնի։

— Ճիշդ է։ Ըրանի՛ թէ այս պարագան խելքի կանչէր զոյնզգոյն սոփեստիկներ եւ բախտախնդիրներ, միեւնոյն առեն դարձի բերելով անոնք որ տակաւին Աւետեաց երկիր կը փնտռեն այդ հեռաւոր ափերուն վրայ…

— Իսկ բուն Եւրոպայի մէջ, ի՞նչպէս կը պատկերացնէք մեր դիրքն ու կացութիւնը։

— Ինչ որ Եւրոպա կը կոչենք, տեսակ մը լաբիւրինթոս կը ներկայացնէ այսօր, գրեթէ անճանաչելի եւ միշտ երերուն։

— Կարելի չէ՞ր օրինակներով խօսիլ։

— Օրինակ, հայաշատ շրջաններէն Պուլկարիան եւ Ռումանիան առանձին, Յունաստանն ալ առանձին կը գտնուին հակոտնեայ տիրապետութեանց տակ։ Առաջին երկուքը շատ ալ տարբերութիւն չունին Խ. Միութեան զանազան հանրապետութիւններէն, իսկ վերջինը, Յունաստան, ահա երեք տարիէ ի վեր կը տատանի հակամարտ ուժերու միջեւ։ Այդ իսկ պատճառով, մեր դժբախտ գաղութն ալ մատնուած է անել կացութեան մը։

— Գոնէ միւս երկուքը բախտաւո՞ր են։

— Ընդհակառակն, երեքին մէջ ալ մեր տարագիր բազմութիւնները կը ծփուին տնտեսապէս թէ հոգեպէս։ Ապրուստի հոգն անգամ դարձած է մղձաւանջ։

— Կը թուի թէ ամէնէն բախտաւորը մենք ենք, այստեղ, ազատ Ֆրանսայի մէջ։

— Եւ այդ՝ հակառակ այն խոր ցնցումներուն զոր կրեց այս երկիրը եւ այն ծանր տագնապներուն որ իրարու կը յաջորդեն առենէ մը ի վեր։ Նոր կարգուսարքին երկունքի ցաւերն են որ կը շարունակուին, պարբերաբար սաստկանալով։

— Վախ կա՞յ որ այս ցնցումները ի վերջոյ վնասեն հանրապետական կարգուսարքին։ Եւ կամ դիկտատուրա հաստատուի։

— Այս ժողովուրդը չի հանդուրժեր որեւէ դիկտատուրայի։ Զարաչար ձախողած են այդ մտքով կատարուած բոլոր ձեռնարկները։ Ահարկու «Վագրը», Քլէմանսօն անգամ, ի վերջոյ հարկադրուեցաւ համակերպիլ Հանրապետութեան օրէնքներուն, թէեւ նոր կը վերադառնար փառաւոր յաղթանակէ մը։

— Ժամանակները շատ փոխուած են, այդ օրերէն ի վեր։ Փոխուած են նաեւ մարդիկը։ Նոր եւ հզօր հոսանքներ…

— Այս ժողովուրդին մէջ խոր արմատներ ձգած են կարգ մը հիմնական սկզբունքներ,— ազատութիւն, ժողովրդապետութիւն, սեփականութեան իրաւունք։

— Գալիք իշխանութիւնները չեն ժխտեր այդ սկզբունքները, ինչպէս կը յայտարարեն ամէն օր։

— Չեն ժխտեր, բայց կրնա՞ն ապահովել։ Ժողովուրդը մոլորի ալ, շուտ կը սթափի, յանձն առնելով ամէն զոհողութիւն։

— Ամփոփուինք մեր հոգերուն վրայ։

— Այո։ Եւ ըլլանք աւելի քան երբեք ուշադիր՝ մեր շարժումներուն մէջ։ Մեզի չվայլեր խառնուիլ երկրի ներքին՝ քաղաքական պայքարներուն։ Մանաւանդ հիմա որ ժողովուրդը դարձած է չափազանց դիւրազգած, իբրեւ հետեւանք յարաճուն տագնապներու։ Խրատ չէ որ կուտանք։ Տարրական զգուշութիւնը այս կը թելադրէ այստեղ, ինչպէս ամէն տեղ։ Աւելի լաւ՝ Զգոյշ՝ ցուցադրական շարժումներէ եւ այնպիսի քայլերէ որ կրնան թիւրիմացութիւններ պատճառել։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԽԻԹԱՐԻ ՃՐԱԳՆԵՐԸ

Ըստ աւանդութեան, Հայոց Տրդատ թագաւորը երկինք նետեց Լուսաւորչին բուրվառը, որ վար չիյնկաւ այլեւս, ու կանթեղի պէս կախուած մնաց, Արագածէն վեր, ամպերուն շրթներէն։

Այս պահուս, կը տեսնեմ Մխիթարի կանթեղները, որոնք վառ կը մնան, հայկական Սփիւռքին վերեւ, հորիզոնէ հորիզոն։

Կանթեղ մըն ալ այստեղ, Փարիզի մէջ։

Մեծն Մխիթարի միաբանները դպրոց մը հիմնած են Սէնի ափերուն վրայ։

Կանթեղ մը, որ լոյս ու պայծառութիւն կուտայ հայ պատանիներուն միտքին։ Ճառագայթ՝ հայ իմացականութեան։

Պատերազմի ընթացքին, ռմբակոծութիւններէն վնասուեցաւ այդ ճրագը։ Վարժարանին ննջարանը քանդուեցաւ բոլորովին։

Պատերազմէն ետքը եկան Մխիթարի ծիծեռնակները՝ շինելու իրենց բոյնը։ Աշխատեցան ծիծեռնակի պէս եւ մասամբ վերաշինեցին իրենց բոյնը։

Անհրաժեշտ է, սակայն, վերաշինել տակաւին կարեւոր մասեր վիրաւոր շէնքին մէջ, որպէսզի կարելի ըլլայ պատսպարել մեծ թիւով աշակերտներ։ Անցեալ տարուան շինութիւնը լրիւ չէր,— տանիք ծածկելու պէս բան մը, վերսկսելու համար ուսումնական կեանքը։ Այժմ առեն է որ լրացուի շինութիւնը, ապաստան տալու համար այն բազմաթիւ ուսանողներուն, որոնք կ'ուզեն արձանագրուիլ յառաջիկայ դպրոցական տարուան համար։

Այս ժողովուրդը, որ իր տասնոցներով հիւանդանոց է հիմներ, պետական հիւանդանոցի մը արժէքով մեծ, (Պոլիս), Արարատի վեղարով եկեղեցի հիմներ է իր բնաշխարհին մէջ եւ գրեթէ ամէն տեղ՝ ուր որ կ'ապրի, Նարեկացիներու եւ Մխիթարներու անունով դպրոց է հիմներ Սեւանէն մինչեւ ծովը Բղնունեաց, Տարօնէն մինչեւ լիճը Նիկիոյ եւ մինչեւ կանանչափառ Կիլիկիան, անշուշտ պիտի վերաշինէ Մխիթարի փլած տունն ալ, Սեւրի մէջ։

Աքսորի ճամբուն վրայ, ջարդէն քանի մը քայլ հեռու, վրաններու տակ իր երախային հայերէն կարդալ սորվեցնող հայ մայրը, Ֆրանսայի դիւղերուն մէջ, հազիւ քով քովի եկած՝ եկեղեցի ու դպրոց կառուցանող հայ մարդը անշուշտ պիտի վերաշինեն Մխիթարի ճրագը Սէնի ափերուն վերեւ։

Այս կիրակի, առո՛ր համար է որ Փարիզի եւ շրջակայից հայ գաղութը խուռն երամով պիտի երթայ Սեւրի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարան, պարտէզին մէջ փառքով եւ հպարտութեամբ դիտելու Մխիթարի կանթեղին բարձրանալը երկինքն ի վեր, ճառագայթելը հայ հոգիներու մէջ։

Ուղարկին կը կոչէ մեր ժողովուրդը ինչ որ կուտայ պայծառ պահելու համար իր եկեղեցիներուն կանթեղը։

Ժողովո՛ւրդ Հայոց, գնա՛ քու ժպիտովդ պայծառացնել Մխիթարի ճրագը։ Գնա՛ լեցնել Սէն գետը քու ժպիտներուդ տակիով եւ ուսումնատենչ Հայու մշակոյթին ճառագայթներով։

ԱՐԱԶ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ետ կանչուեցաւ բարեկարգութեան նախարարը, տոք. Զերվաս, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէր Մակեդոնիոյ մէջ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, կառավարութիւնը մտահոգութեամբ կը դիտէ «հիւսիսային սահմաններուն վրայ կատարուած յարաճուն ճնշումը»։ Ապստամբական շարժումը կը ծաւալի Մակեդոնիոյ մէջ, Եուկոսլաւիայէն մինչեւ Թրքական սահմանագլուխը։ Ըմբոստները աշխուժացած են նաեւ Պերոպոնէսի շրջանին մէջ եւ գիշեր ցերեկ յարձակումներ կը կատարեն ոստիկան-զօրքին վրայ։ Ժողովրդական (միապետական) կուսակցութիւնը երկուքի բաժնուած է։ Կրետէի 21 երեսփոխանները կը պահանջեն ընդհ. ներումը տարածել նաեւ Կրետէի մէջ։ Ծովային նախարարը, Սոֆոկլէս Վենիզելոս, ամբաստանեց համայնավարները թէ զէնք եւ ռազմանիւթ կը ղրկեն Կրետէ։

ԻԶՄԻՐԷՆ հասած հեռագրի մը համաձայն, ոստիկանութիւնը ձերբակալած է երկու երիտասարդ Հրեաներ, մէկը աղջիկ։ Ամբաստանուած են իբրեւ անդամները Սիոնական գաղտնի կազմակերպութեան մը որ կը ջանայ Պաղեստին փոխադրել գինուորցու Հրեաները։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՎԵՐՋԱՑՆԵԼՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՐՁԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

Վարչապետին յայտարարութիւնը Ազգ. ժողովին մէջ

Երկաթուղիներու գործադուլը վերջացնելու համար շարք մը ձեռնարկներ կատարուեցան երեքշաբթի, առաւօտէ մինչեւ կէս գիշեր, առանց արդիւնքի մը յանգելու։ Երէկ ալ շարունակուեցան ձեռնարկները։ Բանթողները Հանրապետութեան նախագահին դիմեցին, որպէսզի ելք մը գտնէ, իբրեւ գերագոյն իրաւարար։

Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 9.30ին Պ. Ռամատիէ ունկնդրութեան ընդունելով երկաթուղիի պաշտօնեաներու պատուիրակութիւնը, սրտառուչ կոչ մը ուղղեց։ «Պատուիրեցէք որ վերսկսին աշխատանքը եւ անմիջապէս կը բանակցինք»։

— Անկարելի է, պատասխանեց պատուիրակութիւնը, եթէ կառավարութիւնը նախ եւ առաջ չատանձներ նուազագոյն յանձնառութիւնը, մեր պահանջներու քննութեան համար։

Այսպէս ձախողեցաւ առաջին փորձը։ Ժամը 16ին բանուորներու Դաշնակցութիւնը ունկնդրութիւն խնդրեց Հանրապետութեան նախագահէն։

Ժամը 18ին Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը ունկնդրութիւն խնդրեց վարչապետէն։ Տեսակցութիւնը անցաւ ապարդիւն։ Բայց եւ այնպէս ընդհանուր կարծիքն այն է թէ ելք մը պիտի գըտնուի եւ գործադուլը պիտի վերջանայ այսօր-վաղը։

Նոյն օրը վարչապետը ճառ մը խօսելով Ազգ. ժողովին մէջ, պարզեց կացութեան ամբողջ ծանրութիւնը եւ կառավարութեան ձեռք առած միջոցները։

— «Ստեղծուած կազմակերպութեան շնորհիւ միայն այսօր 40.000 ճամբորդներ փոխադրուեցան։ Այսպէս փորձեցինք նուազագոյն աստիճանին իջեցնել գործադուլին հետեւանքով ծագած անպատեհութիւնները։ Բայց մեր հնարաւորութիւններն ալ սահման մը ունին, մանաւանդ նկատի առնելով հրանիւթի եւ ածուխի պաշարը։ Կարելի է հարցնել թէ ինչ կացութեան մէջ պիտի գըտնուինք, եթէ գործադուլը քանի մը օր եւս շարունակուի։ Ահա թէ ինչու հանդարտութեան կոչ կ'ուղղեմ։ Ոչ ոք հրամայած է այս գործադուլը։ Ոչ ոք կը ստանձնէ անոր պատասխանատուութիւնը։ Երկաթուղիի բանուորներու Դաշնակցութիւնը գործադուլի հրաման չէ տուած։ Երկու անգամ անոր դիմեցի, խնդրելով որ յանձնարարէ բանթողներուն վերսկսիլ աշխատանքը, եւ գոհացում չստացայ»։

Այստեղ Պ. Ռամատիէ պատմեց կատարուած բանակցութիւնները, ըսաւ թէ ուղղակի միջամտեց Աշխատանքի Դաշնակցութեան մօտ, թէ նամակ մը ուղղած էր ուր կ'ըսէր.— «Գործադուլները իրարու կը յաջորդեն։ Յունիս 13ին ալ պետական պաշտօնեաները գործադուլ պիտի ընեն։ Ի՞նչ է այս վէճը, պայքա՞ր ընչաքաղց դրամատիրութեան մը եւ անժառանգ բանուոր դասակարգին միջեւ։ Ո՛չ։ Կ'ուզեն հարուածե՞լ հանրապետական հեղինակութիւնը կամ ազգայնացումները։ Ամէն պարագայի մէջ, արդիւնքը այն է որ ազգային տնտեսութիւնը եւ Ֆրանսական դրամը կը տուժեն իւրաքանչիւր հարուածին։ Մեծ պատասխանատուութիւն մը կը ծանրանայ բանուորական մեծ կեդրոնին՝ Աշխատանքի Դաշնակցութեան վրայ։ Կարելի՞ բան է որ ան լուռ ու մունջ հանդիսատես ըլլայ գործադուլի այս մեծ շարժումին։ Ես չեմ ուզեր խօսիլ բռնի ուժի մասին. այլ կոչ կ'ուղղեմ բանուոր դասակարգին իմաստութեան։ Ամենավատ խելագարութիւնը, Հանրապետութենէ հրաժարում պիտի ըլլար, եթէ, ակներեւ սպառնալիքին առջեւ, կառավարութիւնն ալ չստանձնէր իր ամբողջ պատասխանատուութիւնը։ Մենք պարտաւոր ենք ապահովել հանրային սպասարկութեանց ընթացքը։ Ատոր համար պիտի գործածենք այն բոլոր միջոցները զոր օրէնքը դրած է մեր տրամադրութեան տակ։ Բայց կը յուսանք թէ կը մօտենայ ժամը ուր պիտի լսուի մեր կոչը։ Կը կրկնեմ, կառավարութիւնը միշտ պատրաստ է լսելու բանուորները, բայց ոչ սպառնալիքի տակ։ Մենք, համաձայն օրէնքին, պիտի երթանք մինչեւ մեր պարտականութեան ծայրը, որքան ալ տաժանելի ըլլայ»։

Երբ վարչապետը բեմէն վար իջաւ, բոլոր երեսփոխանները ծափահարեցին, բացի համայնավարներէն։ Հանրօգուտ շինութեանց նախարարը, Ժիւլ Մոք, իր կարգին բացատրեց թէ գործադուլը «կանխաւ պատրաստուած էր համաձայն ծրագրի մը որու մասին լուր հաղորդուած էր ինծի»։ Ցետոյ պարզելով կառավարութեան առաջարկները, ըսաւ թէ 11 միլիառ ֆրանքի տարբերութիւն մը կայ իրենց ընդունած եւ բանուորներու պահանջած գումարներուն միջեւ, «ինչ որ չափազանց շատ է»։

Ժաք Տիւքլօ (համայնավար) վիճելի գտնելով այս թիւերը, բացագանչեց.

— Կրճատեցէք նախարարներու, երեսփոխաններու եւ Հանրապետութեան Խորհուրդի անդամներուն թոշակները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ՁԻՆԹՈՐՈՒ ՓԱԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Դաւաճանի ապանութեննէն ետք ալ խուզարկութիւնները կը շարունակուէին։

Կարճատեւ դադար մը, մեզի մտածել տուաւ թէ արհաւիրքի օրերն անցած են եւ շուտով բնականոն վիճակը պիտի վերահաստատուի։

Կարինէն բազմահազար զինուորներէ բաղկացած զօրաբաժին մը բերելով, Թուրք կառավարութիւնը ոչ միայն ամուր զինուորական շղթայով մը օղակեց Այգեստանը, այլ եւ հայկական թաղերը լեցուց ասկեարներով, որոնք գիշեր ու ցերեկ կը հսկէին եւ ամէն շարժում կը խանգարէին, յաճախ ընդհարումներ ալ ստեղծելով։

Իշխան՝ բազմաթիւ զինուորներով հեռացած էր Այգեստանէն եւ լեռը բարձրացած, իրեն հետ տանելով բոլոր փախստական երիտասարդները, որոնք խստիւ կըհետապնդուէին կառավարութենէն։

Արամ Մանուկեան (Արամ փաշան), Հերոս Տաճատը, Գուլկարացի Գրիգոր եւ խումբ մը ուրիշներ ջրուղիներու մէջ շինուած թաքստոցէն մատնութեամբ ձերբակալուելով բանտարկուած էին։

Սոսկումն ու արհաւիրքը իրենց գագաթնակէտին էին հասած։ Եւ սակայն դեռ զինեալ խումբ մը պահուած կը մնար Այգեստանի մէջ եւ գիշերները գործի լծուելով, մնացած զէնքերը թաքստոցներէն ուրիշ վայրեր կը տեղափոխէր եւ կը պահէր։

Բեռնատար եւ վստահելի մարդոց պակասը զգալի էր։ Չգիտեմ թէ միւս թաղերու մէջ ինչ կ'ընէին, որո՞նք էին փոխադրողները։ Մեր շրջանի աշխատանքներուն մասնակից էին նաեւ «Նոր Սերնդական» երկու փոքրիկ խումբերը։ Իրիկուն մը հրահանգ ստացանք «գործի երթալու»։ Եթէ գործ կայ, կ'ըսուէր, հասկնալի էր թէ՝ կուսակցական գործի մասին է խօսքը։

Մութը կոխելուն պէս, գացինք մեր ժամադրավայրը։ Հոն գտանք Բարունակը, Արտաշէսը, Տէր Դիոնէսեան Վահան, Հմայեակներ եւ ուրիշներ։ Մեծ զգուշութեամբ հասանք Միրաւի Զառըրի թաղամասին մէկ փողոցը գտնուող Տպաղեան Նիկողոսենց այգին։

Ստուերախիտ ծառի մը տակ գտանք երեք պարկեր, հրացաններու մասերով լի, հրացանի խողովակներ, դանտաղներ (կոթեր) եւն։

Չգիտցանք թէ ո՞վ դրած էրատոնք այդ ծառին տակ, միայն մեզմէ քաւական հեռու, ուրիշ ծառի մը քով նշմարեցինք քանի մը մարդկային ստուերներ, որոնց հետ յարաբերութեան մէջ էր մեզմէ միայն մէկը։

Իւրաքանչիւրս իր բաժինը շալկած դիմեցինք դէպի Տպղենց ջրի դուռը։

Մեր յառաջապահները տեղեկացուցին թէ ոստիկանական պահակներ կ'անցնին փողոցէն։ Կարգադրուեցաւ՝ բեռները վար դնել եւ սպասել ծառերուն ետեւը։

Յուսինս երեք փորձառու զինեալները դիրք բռնեցին դուռին առջեւ եւ կը սպասէին։

Շատ չանցած, բեռնաւորուեցանք ու դուրս ելանք փողոց։ Կը քալէինք ոտքի մատներու վրայ կոխելով, անաղմուկ։

Արդէն շատ քալելիք տեղ չունէինք, փողոցը միայն պիտի կտրէինք եւ դիմացի դուռը բաց էր մեզի համար։ Երբ Տէր Դիոնէսիոսենց դռնէն ներս մտանք, ստուգուեցաւ ընկերներու թիւը, դուռը գոցուեցաւ եւ մտանք այգին։ Այգիէ այգի ճամբորդելով հասանք Աղուբաձոր թաղի մեր ընկերներէն մէկուն այգին ու խոտերու մէջ վար դրինք մեր բեռները։ Ծառերու ստուերներուն մէջէն երկու հոգի յառաջացան դէպի մեզ, երկու քարեր երեք անգամ իրար զարնելով։ Մեր առաջնորդներէն մէկը նոյն ձեւով պատասխանեց։ Հրահանգուեցաւ որ հեռանանք։ Այդ միջոցին, ստուերներէն մէկուն շարժուձեւերէն ես կռահեցի անձի մը ներկայութիւնը, որ կը պաշտէինք բոլորս։

Հետաքրքրութիւնս այդ օրերուն գոհացնել անկարելի էր։ Տարիներ անցան եւ միայն 1943ի ամբան կրցայ ստուգել կռահածս բուն անձին հետ այսօրուան գրածիս մասին խօսելով։

Տուն վերադարձանք հոգեկան մեծ վայելք ստացած մարդու մը գոհունակութեամբ։

Յաջորդ իրիկուն, նոյն գործը կը կրկնուէր, նոյն զգուշութեամբ եւ աւելի յանդգնութեամբ։

Զէնքերը մենք հանեցինք թաքստոցներէն։ Տանտիրուհին, բարի պառաւ մը, ճրագը ձեռքը կ'օգնէր հեռու կեցած։ Բոլորս ալ անծանօթ էինք պառաւին, իսկ տան երիտասարդ հայրը յատուկ կարգադրութեամբ մը, տունէն իր բացակայէր։

Աստճանակներ իրենց փամփուշտներով եւ ատրճաններով վառօդ կը տեղափոխէինք։

Մեր «Նեղ փողոցէն» դէպի Տպաղեաններու փողոցը տանող ճամբու կէսին հայ, ծխավաճառ մը (թիւթիւնճի) նոր տուն մը կը շինէր։ Երկու շաբաթէ ի վեր շինութիւնն ընդհատուած էր։ Տանտէրը մեր Արտաշէսի քեռին էր եւ ուրիշ տեղ կը բնակէր։ Արտաշէս իր քեռիին տան անփեղկ պատուհանէն ներս ցատկելով, բացաւ դուռը եւ կատակեց.— «Գերեզմանը պատրաստ է, մեռելները բերէք»։

Երբ թաղման արարողութիւնը վերջացաւ, սկսանք մտածել թէ՝ ո՞ւր է ամենամօտիկ եւ ապահով տունը, ուր կրնանք գիշերել բոլորս։

— Տե՛ղն ալ պատրաստ է, ուտելիք հաւերն ալ, ըսաւ Աբրահամ Բրուտեանը (Հնչակեան երիտասարդ գործիչը), տիրաբար։

Այն ատեն միայն պարզուեցաւ որ՝ զէնքերը Հնչակեաններուն էին, թէեւ փոխադրութեան կը մասնակցէին միայն երեք Հնչակեաններ, պատանի Սօլախեան, Ն. Գալիկեան եւ Բրուտեան։

Այգիէ այգի անցնելով, պատէ պատ մագլցելով հասանք Բրուտեաններու տունը, մեր «Նեղ փողան»ը։ Աւանդական թանապուրը կը թշշար օճախի վրայ, պոչերն աչքերուն անցուցած տաւեխը թէժ կրակին վրայ, կարմիր աղով պանիրը, խավուրման, խաշած հաւկիթները սինիի վրայ շարուած, ուտողներուն կը սպասէին։

— Աս ալ հոգեհացն է, Աստուած հոգին լուսաւորէ մեր մեռելներուն, կատակեց ընկերներէն մէկը, խոշոր փայտէ շերեփով տաք թանապուրը բերնին մօտեցնելով ու փչելով։

Այդ միջոցին Գալկանց շունը հաչել սկսաւ։

Մենք կենդանիներու, մասնաւորապէս շուներու մասին ալ փորձուած անձերէ պատմութիւններ եւ դասախօսութիւններ լսած էինք։ Կրնայինք զանազանել թէ շունը շա՞ն վրայ կը հաչէ թէ օտար ու վտանգաւոր մարդ մը կը տեսնէ։ Գիտէինք նաեւ շուն մը հրապուրելով իր տեղէն ուրիշ վայր մը ղրկել եւ զայն լռութեան դատապարտել։

Վերջ տուինք կատակին ու խօսակցութեան։ Պարզ էր որ՝ շունը վտանգաւոր մարդոց վրայ կը հաչէր։

Տանտիրուհին բարձրացաւ վերի յարկը, քանի մը վայրկեան վերջ վերադարձաւ եւ յայտնեց թէ՝ ոստիկանական շրջուն պահակներ էին, անցան արդէն։

— Շուները խավուրմայի հոտ առած են, ըսաւ ընկերներէն մէկը, անզուսպ ծիծաղի մատնելով մեզ։

Քանի մը օր վերջ, Նորաշէնի թաղին կողմերը, դեռ Այգեստան մնացած մեր աւագ ու զինուած ընկերներու խումբին եւ Թուրք ոստիկաններու միջեւ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ։ Մեր ընկերները ճեղքեցին պաշարման օղակը եւ հեռացան։

Առասպելականի հասնող այդ քաջագործութիւնը տասնապատկեց մեր եռանդն ու յանդգնութիւնը։

Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊ

Մեր էլ, հայ «թռչնատներ»

ՎԻԷՆՆԱ, 23 Մայիս.— Լսած էինք շատ մը «հայ թաղատուններու» անուններ՝ «Թաղատոր քաղխուղի», «Թաղատոր-կայսր գորգերու», «Թաղատոր պղպեղի», (որ բանտարկուեցաւ Լոնտոնի մէջ)։ Այս անգամ ալ «Թաղատոր գինիի», «Թաղուհի չամիչի»։

Կեցցէ՛, շատ ապրի մեր թագուհին, գոչեցին քաղցր բերնով, ատատօրէն չամիչ ստացող հայ կարօտեալները։

— «Տարօսը» մեզի; ըսին Վիեննացի իրենց նմանները։ Աստուած աւելցնէ մեր թագաւորներն ու թագուհիները։ Որքան շատ այնքան լաւ։ Լաւ՝ իրենց համար, պարծանք մեզի համար....։

Միայն Գալիֆոնիոյ — Ֆրէզնօ քաղաքին մէջ 15 հայ միլիոնատէրեր կը ճանչնամ, կ'ըսէր քանի մը ամիս առաջ «ճաշարաններու» թագաւորը, Գ. Ճօրճ Մարտիկեան, Վիէննայի հայ մատուռին մէջ՝ կէս կուշտ կէս անօթի հայ աշխատաւորներու առջեւ։ Եւ մեզի կը պատմէր աշխարհ կացութիւնը հայ գաղթականներու զոր տեսած էր Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ գաղթակայաններու մէջ։ Իր ականատեսի վկայութիւնները թող պատմէ, գէթ մամուլի միջոցով։

Շա՜տ հեռու ենք իրարմէ, հազարաւոր մղոններով հեռու, ծովերով եւ ցամաքներով կտրուած, բայց սրտո՞վ ալ հեռու....։

Լսեցէ՛ք, « վեհափառնե՛ր, մեծահարուստ միլիոնատէրներ, արհեստաւորներ եւ աշխատաւորներ»։ Լսեցէ՛ք, Ամերիկայի «Ժողովուրդ Հայոց», Հայրենակցական Միութիւններ, « Արանց եւ կանանց, ծերոց եւ տղայոց » բոլոր հայ կեանքի միակ պաշտպան ու պահապան, բայց իր կոչման գիտակից հայ մամուլ, լսեցէք եւ դարման մը, ճար մը խորհեցէք։

Պատերազմի փոթորիկներու հետ քշուած մօտ երեք հազար հայ գաղթականներ կան, անօթի, գրեթէ սովահար, օրական սնունդի բաժնեչափ 1000—1200 գոլ (քալորի)։ Երկու տարի է այս կերպ կ'ապրին, նիհար, դեղնած տալկացած եւ ֆիզիքապէս քայքայուած են։ Կան թոքախտաւորներ ալ։ Այս սնունդով որքա՞ն կարող են ապրիլ։ Պէտք ունին սնունդի, պէտք ունին հանդերձեղէնի, ճերմակեղէնի, ստնամանի, ինչ որ ունէին հին մաշեցան, լմնցան, նորերը անմատչելի են, հազուագիւտ են։

Մանուկներ եւ փոքր երախաներ, զրկուած կենսանիւթ պարունակող սննդարար ուտեստէ, կաթնեղէն, շաքարեղէն, բանջարեղէն, թարմ եւ չոր պտուղներէ, դեղնած, նիհար, տխեղծ եւ վատոյժ կը մեծնան։ Կան նրանցեր որ չեն տեսած, չեն գիտեր ի՛նչ է չամիչը, ի՛նչ է թուզը, շոքոլան, շաքարեղէնը կամ նարինջը։ Կան սրտցաւ ծնողներ որոնք դրամը ձեռքերնին վիշտը սիրտերնին, ասդին անդին կը զարնուին իրենց փոքրիկներու համար անուշեղէն մը, բան մը ճարելու։ Շատ քիչ անգամ ձեռք կը բերեն տարապայման սուղ գիներով։

Միայն Աւստրիոյ մէջ կ'ապրին մօտ կէս միլիոն, զանազան երկիրներէ, զանազան ազգութիւններէ հոս ինկած օտարական գաղթականներ։ Անոնց մեծ մասը բախտաւորներ, կանոնաւոր եւ կազմակերպուած, օգնութիւն կը ստանան իրենց Ամերիկայի ազգային մարմիններէն։ Մերո՞նք են անբախտ, թէ Ամերիկայի մեր հայրենակիցները անտարբեր....։ Թերեւս չէք գիտեր, չէք լսած որ հոս կան դժբախտ, օգնութեան կարօտ ազգայիններ։ Պատերազմը իր հետ ամէն ինչ սրբեց տարաւ, սակաւութիւն, աղքատութիւն, սով։ Աշխարհի աչքը Ամերիկայի վրայ է յառած։ Ամէնքը ծրարներ կը ստանան նոյնիսկ Թուրքերէն..։ Մեր կերածը քիչ է, ոչ կ'ապրեցնէ, ոչ կը մեռցնէ։

Աւստրիոյ Լինց քաղաքի գաղթակայաններու մէջ կան մօտ 150 Հայեր։ Վիէննայի մէջ հին գաղութով միասին 340 անձ։ Թերեւս 30—40 հոգի զանազան դժուարութիւններէ անցնելով յաւելեալ բաները կրնան ճարել, մնացեալները սնունդի պակասութիւն կը զգան ամէն օր։

Կան տեղս մօտաւորապէս փոքրեր 30—40 հոգի, որոնց անհրաժեշտ է մասնաւոր ծրարներով սննդարար ուտելիքներ հասցնել։ Առաքման ձեւեր եւ ձեւակերպութիւններ գիտէ Նիւ Եորքի Հ. Բ. Ը. Միութիւնը որ քանի մը ամիս առաջ մէկ անգամի համար ամէն մէկին մէկ մէկ ծրար ղրկեց Նիւ Եորքէն։ Բոլորն ալ մեռեալի տան մատաղ ուտողներու պէս կերան կշտացան, «Աստուած ողորմի հոգուն» ըսին եւ միւս օր իրար մոռցան, լմնցաւ...։

Թղթակցութիւն եւ որեւէ առաքում կարելի է ընել Վիէննայի հայ մատուռի հասցէով Գաղթականաց Վարչութեան, որ խղճմտօրէն եւ օրինաւոր բոլոր հրահանգները կը կատարէ։(Հասցէ.— Armenische Kirche, Dominikaner Strasse 10, Wien, I (Autriche)։

ԳԱՂԹԱԿԱՆ

Մայիս 28ը Միլանոյի մէջ

ՄԻԼԱՆՕ (Յառաջ) — Միլանոյի մէջ, նախաձեռնութեամբ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան, արտակարգ յաջողութեամբ տօնուեցաւ մեր ժամանակակից պատմութեան ամենէն հոյակապ թուականներէն Մայիս 28ի հրաշքը։ Ներկայ էր հայ եւ իտալացի ընտիր եւ հոծ բազմութիւն մը՝ հայ ազգայնականէն մինչեւ հայ համայնավարը։ Օրուան պաշտօնական ճառախօսներէն երկուքը կը պատկանէին տեղական համայնավար կուսակցութեան, որոնք իրենց կարգին ընդգծեցին Մայիս 28ի խորապէս ազգային, քաղաքական եւ պատմական անքննարարելի իմաստն ու արժէքը։Միլանոյի հայութիւնը Մայիս 28ի իր սրտաղեղ մասնակցութեամբ, համերաշխութեան այնպիսի ապացոյց մը ի յայտ բերաւ որ փափաքելի պիտի ըլլար զայն բազմապատկուած եւ ծաւալած տեսնել բոլոր գաղութներուն մէջ անխտիր։

Հանդէսը բացուեցաւ «Բամ. Փորոտան»ով, որմէ վերջ խօսք առաւ Գ. Արամայիս Սրապեան, որ իր հակիրճ ճառը փակեց հետեւեալ խօսքերով. — «Մայիս 28ը կոչուած է համայն հայութեան տօնն ըլլալու, յաղթանակի տօն մը, հաւատքի, կենսունակութեան, յամառ մաքառումներով եւ գերագոյն զոհողութիւններով շահուած յաղթանակի տօն մը, որ իր երեւումով երջանկութեամբ լեցուց համայն հայութեան սիրտը, ու մինչեւհիմա, երբ մեր շուրջ կը տրոփէ օտարութիւնը եւ կը բարձրանան հայրենարաղձութեան հովերն ու ալիքները, ա՜հ, Մայիս 28ը մեզ կը դիւթէ դեռ իր իմաստով, իր դեղեցկութեամբ, իր բարձր եւ անձեռնմխելի հոգեղինութեամբ, որովհետեւ ան ցեղին ձայնն է, ցեղին իսկութիւնն ու հոգին, ծնած ըլլալով անոր արիւնէն որպէս յայտնատեսութիւն մը եւ որպէս նոր դարաշրջանի մը բարձրախօսն ու լուսարձակը»։

Գրաւոր ճառ մը կարդաց Գ. Տիգրան Ալեքսանեան, մասնաւորապէս ծանրանալով Մայիս 28ի պատմականին եւ բարոյական տարողութեան վրայ։ Յաջորդաբար խօսք առին Գ. Գալուստ Մկրեան եւ Գ. Յուսիկ Աշրաֆեան, որոնք իրենց կարգին ողջունեցին Մայիս 28ը իբրեւ հարազատ ար—

տայայտութիւնը համայն հայ ժողովուրդին միաձոյլ կամքին, կերտելու համար իր ազգային ազատութիւնն ու անկախութիւնը։ Արտասանութիւններ ըրին փոքրիկ Անայիս Տիլմիզեան եւ Գ. Յարութիւն Ալեքսանեան, արժանանալով ջերմ ծափերու։ Երգչախումբը երգեց նաեւ «Լուսին չկար»ն ու «Տէր, կեցո՛»ն։ Օր. Մայտա Մնտկեան շատ յուզիչ կերպով երգեց «Տէր կեցո՛»ի իր մասը։ Հանդիսութեան մասնայատուկ հմայք մը տուաւ Գ. Իրակ Սագրըյեան, շրջանաւարտ Ռումանիոյ պետական երաժշտանոցէն, երգելով «Անոյշ»էն, Կոմիտասէն «Կռունկ»ն ու «Քելէ՛, քելէ՛»ն, եւ Ալեմշահի «Իմ իղձը»։ Ցստակ, կրթուած, յորդուն եւ հզօր ձայն մը որ կուգայ հոգիին խորունկէն, համակ հայկականութիւն իր զգալու եւ արտայայտելու մերթ բուռն ու մերթ ալ հեզ երփեցողութեամբ։ Մեր համակրելի արուեստագէտին դաշնակով կ'ընկերանար Օր. Անահիտ Կիւլպէնկեան։ Հանդիսականները ջերմագին ծափերով ողջունեցին եւ փակեցին Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը Միլանոյի մէջ։

Ա. Ա.

Յ. ՕՇԱԿԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, 3 Յունիս (Յառաջ) — Յունիս 1ին, կիրակի կէս օրէ վերջ, Քալոնիայի սրահին մէջ՝ հակառակ կիզիչ արեւին, մեծ ոգեւորութեամբ տօնուեցաւ Յակոբ Օշականի գրական եւ ուսուցչական գործունէութեան քառասնամեայ յոբելեանը։ Սրահը լեցուն էր։ Ներկայ էին բոլոր խաւերէ ու կազմակերպութիւններէ մարդիկ, որոնց մէջ՝ Իշխանուհի եւ Իշխան Յ. Երկայնաբազուկ Արղութեան, Ժրաջան Թարգմանիչ Գ. Գավէգեան, հայր եւ որդի Ե. Յակոբեան, մեր համակրելի բարեկամը՝ Խաչիկ Պանտէզեան, Գ. Քէլէչեան, Քանէն Նշանեան բնանկարիչը, Մարսէյլէն Աստուր Քէօսէեան եւ ուրիշներ։ Ժամը 3ին, օրուան նախագահ Գ. Սրապ Յակոբեան՝ իրաւաբան, գրաւոր գեղեցիկ ճառով մը ներկայացուց յոբելեարը, փառաբանելով անոր անընկճելի կամքը աշխատելու յարատեւութիւնը, պրպտելու, զննելու եւ ստեղծագործելու բացառիկ կարողութիւնները։ (Կը ներփակեմ ճառը)։ Փոքրիկն՝ Օր. Ատալեան արտասանեց «Ջօն Յակոբ Օշականի, քառասնամեայ յոբելեանին առթիւ», ոտանաւոր մը գրուած գաղութիս հոգեւոր հովիւ քահանայ հօր կողմէ։ Փոքրիկն Այիս Յովհաննէսեան դաշնակի վրայ նուագեց «Սեւորակ աչեր» եւ Tristesse de Chopin արժանանալով ներկաներուն ծափերուն եւ յանձնախումբին ծաղկեփունջին։ Երգեցին՝ Յոբելենական յանձնախումբին անդամներէն՝ Գեխամ Խոսրովեան եւ Ռաֆայէլ Շահինեան, Յովհաննէս Թումանեանի Անուշէն, կտորներ, ջերմ ծափերու մէջ։ Օր. Մարինէթ Խոսրովեան ճարտարօրէն նուագեց (դաշնակ) Կռունկը, Ծիրանի ծառը եւ դժուար կտոր մը Մանտէլսօնէն։ Օրիորդը կը խոստանայ մեծ ապագայ եւ արժանացաւ բուռն ծափերու, ինչպէս եւ յոբելենական յանձնախումբին ծաղկեփունջին։

Ընկեր Շահան Զօտեան բացատրեց թէ ինչո՞ւ մէկ տարի առաջ կազմակերպենք Ա. Ահարոնեանի 80ամեակը եւ այսօր ի՞նչու կը տօնենք Յակոբ Օշականի 40 տարիներուն վաստակը։ Յետոյ կարդաց հետեւեալ հեռագիրը որ ղրկուեցաւ յոբելեարին։— «Յոբելենական Յանձնախումբս, Նիսի հայ գաղութիւն անունով կը խոնարհի բազմարդիւն վաստակիդ առջեւ»։ Եւ որպէսզի Ա. Ահարոնեանն ալ մասնակից ըլլայ այս մեծարանքին, արտասանուեցաւ անոր Յարգանք խօսքը։ Ցայտնիքութակահար Գ. Սարգիս Զէօրէքճեան, որ մասնաւորապէս հրաւիրուած էր Մարսէյլէն, մէկէ աւելի անգամներ բեմ հրաւիրուելով ոգեւորեց ու յուզեց ներկաները, հայ ժողովրդական երգերով եւ եւրոպական կտորներով։

Վերջին խօսողն էր Գ. Կարապետ Փոլատեան, որ խնամուած դրութեամբ մը պանծացուց Օշականի տաղանդը իբրեւ գրագէտ եւ քննադատ։ (Ներփակ անփոփումը)։

Որքան յաջող էր հանդէսը, նոյնպէս եւ գոհացուցիչ եղաւ նիւթական մասը։

Շահան Սեւան

ՊՐԻՒՍԷԼ.— Վերջերս Փարիզահայ թերթ մը կը գրէր թէ Պելժիոյ հայ գաղութին կողմէ Նիւ Եորքի համագումարին մասնակցած են Տօքթ. Մուրատեան եւ Ճէրէճեան։

Նախ ըսեմ թէ Տօքթ. Մուրատեան համաժողովին մասնակցած է «Խորհ. Հայաստանի բարեկամներու ընկերակցութեան» կողմէ, իսկ Ճէրէճեան իր անհատական նախաձեռնութեամբ մեկնած է Նիւ Եորք։

Ինչպէս աւելի առաջ ճշդած եմ, Պելժիոյ գաղութի ընդհ. ժողովը միաձայնութեամբ ընտրած է իր միակ պատգամաւորը՝ Գ. Մ. Միհրդատեանց, որ դժբախտաբար չէ կրցած մեկնիլ Նիւ Եորք, սակայն համագումարին գրաւոր ներկայացուցած է իր տեսակէտը որ բոլորովին տարբեր է։ Հ. Տ.

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԱ ՍԻՕԹԱՅԻ ՄԷՋ

ԼԱ ՍԻՕԹԱ (Յառաջ) — Այստեղ ալ Հ. Յ. Դ. «Խաժակ» խումբին նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակման 29րդ տարեդարձը։

Յունիս 1ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին լեփ լեցուն էր Mutualitéի սրահը։ Սէն—Լուի եւ Գոմոնի Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդը գունդագունդ եկած էր իր մասնակցութիւնը բերելու այդ տօնին։

Գչտիկ բեմի մը ճակատը զետեղուած էր պաստառի մը վրայ երեք գոյնով նախադասութիւն մը։ «Փա՛ռք (կարմիր) Մայիս 28ը (կապոյտ) կերտողներուն (նարնջագոյն)։

Բեմին աջ ու ձախ կողմի պատերը նոյնպէս զարդարուած էին մօքի ու բազուկի հերոսներու նկարներով որոնք կարծես յատկապէս իրար դըրկած ըլլային, խորհրդանշելու համար թէ մօքի եւ բազուկի միացումով միայն կարելի է հայրենիքը պահպանել։

Բացումը կատարեց Սէն—Լուի Նոր Սերունդին նուագախումբը Մարսէյէզով և Բա՛մ փորոտանով։ Ընկ. Աճէմեան երկու խօսքով բացատրեց օրուան տօնին նշանակութիւնը եւ վերջացուց. «Մայիս 28ի ժողովրդական յաղթանակի ղեկավարն էր Դաշնակցութիւնը, իսկ այսօր ցիրուցան հայութեան պահպանման, մեր մշակոյթին տարածման եւ Հայկական Դատի գործօն ղեկավարը կրկին Դաշնակցութիւնն է, կեցցէ՛ Դաշնակցութիւնը՝ արթուն պահակը հայութեան»։

Գեղարուեստական բաժնի առաջին մասին տեղի ունեցան հայրենաշունչ արտասանութիւններ եւ մեներգներ (Օրիորդներ Անժէլ Աճէմեան, Ալիս Մարկոսեան, Անգինէ Տօնաեան). մասնաւորապէս Մատլէն Բեյոյեանի արտասանութիւնը խորապէս յուզեց ներկաները.—

Երդիք հայրենի,— Տո՛ւր ինձ հրաւէր,— Շինեմ Տաւրոսի,— Տներն կիսաւեր...

Օր. Սիրանոյշ Տէօնէլեան կարդաց Ֆրանսերէն ուղերձ մը որ կը պատմէր բարբարոս Թուրքին խժդժութիւնները եւ հայ հերոսներու մարտնչումին արդիւնքը՝ Մայիս 28ի հռչակումը։

Նախագահ ընկերոջ հրաւէրին վրայ խօսեցաւ տեղւոյն ընկերվարականներու ներկայացուցիչ M. Canol, տաք ու պաղ տեսած յեղափոխական մը։

— «Երջանիկ եմ որ այսօր ձեզի հետ կը մասնակցիմ ձեր անկախութեան տօնախմբութեան։ Ֆրանսական Ընկերվարական կուսակցութեան բարեկներն ու մաղթանքներըկըբերեմձեզի, անկեղծօրէն պիտի յայտնեմ իմ մտածումներս ձեր մասին։ Նախապէս չէինք ճանչնար հայ ժողովուրդը, որուն վերապահութեամբ կը մօտենայինք, բայց այսօր կը ճանչնանք զայն, իր առաւելութիւններով, որոնք կը յատկանշեն չարքաշ աշխատասիրութիւն, ուշիմութիւն, խնայասիրութիւն։ Յաճախ կը հանդիպինք հայկական անուններու որոնք շահած են դպրոցական կեանքի մէջ, թէ արհեստներու եւ թէ մարդկան մրցումներու առաջնութիւնը։ Դուք Ֆրանսայի մէջ կ'ապրիք ձեր աշխատանքին եւ խնայողութեան շնորհիւ, բարեկեցիկ կեանք մը, նախանձը շարժելով Ֆրանսացիներուս։ Կը ցանկայի որ դուք համբերաշխութեամբ կապուելով հայրենիքին, վերադառնայիք ձեր իրաւունքներուն տէրն ըլլալու համար։ Թէեւ չենք ուզեր որ հեռանաք մեզմէ, բայց մեր համակրանքը կ'ուզենք ապացուցանել անով որ երբ ժամը հնչէ ձեր ամբողջական վերադարձին դէպի ձեր հայրենիքը, մեր Ընկերվարական կուսակցութիւնըպիտի օգնէ այդ վերադարձին»։

Յետոյ մեծ ոգեւորութեամբ լսուեցան՝ ընկեր Գեղամ Շէհրիրեանի «Հայրենիք» եւ Օր. Մայիս Աչճիպաշեանի «Կռունկ» մեներգները։

Օրուան բանախօսը, ընկ. Հրանդ Սամուէլ նախ Ֆրանսերէն, յետոյ հայերէն բացատրեց Հայկական Դատի զանազան ձեւափոխումները, հայ կամաւորական գունդերուն կատարած աշխատանքները Դաշնակիցներու կողքին, Գարաքիլիսէի եւ Սարդարապատի հերոսական կռիւները, Մայիս 28ի հռչակումը, Սեվրի դաշնագրին եւ Ուիլսընեան սահմանագծումը, ապա դաշնակից պետութիւններու դրժումը, ջարդարար Թուրքը վերականգնելու համար եղած օժանդակութիւնը, եւ եզրակացուց. — «Աշխարհիս վրայ տեւական խաղաղութիւն մը ընկերվարութեան յաղթանակով միայն պիտի ըլլայ, այդ յաղթանակը պիտի չուշանայ, ու այդ պիտի ըլլայ նաեւ Դաշնակցութեան յաղթանակը։ Կեցցէ՛ Ընկերվարութիւնը, կեցցէ՛ Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը, կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը»։

Սէն Լուի Նոր Սերունդը ներկայացուց Մայր Հայաստանի կենդանի պատկերը, նոյնպէս հայկական պարեր իրենց տարազով։

Ժամը 9էն վերջ սկսաւ ընկերահամակրական խնջոյքը։ Եղան խմբերգներ, մեներգներ եւ արտասանութիւններ։ Նոր Սերունդի Գոմոնի վարչութենէն, ընկ. Վարդգէս ՏէրտէրեանԴաշնակցութիւնը նմանցուց անպտուղ ծառերով շրջապատուած պտղատու ծառի մը զոր անցորդներ կը քարկոծեն, բայց ծառը միշտ կը բեղնաւորէ նոր պտուղներով։ Նոր Սերունդը այդ նոր պտուղն է»։

Ժամը տասը անցած, Մարսէյլի ընկերները մեկնեցան ինքնաշարժներով, թողլովանմոռանալի յիշատակ մը Լա Սիօթայի գաղութին մէջ։

ՊԱՐԹԵՒ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ վերջերս մեռած է ընկեր Յովհ. Արզուհալճեան։ Ծնած Եդեսիա՝ երիտասարդ հասակին մտած է Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ եւ գործօն մասնակցութիւն մը ունեցած տեղին ազգային կեանքին։ Նոյն եռանդուն գործունէութիւնը շարունակած է նաեւ Ամերիկայի մէջ, միշտ իբրեւ եռանդուն հայրենասէր եւ համոզուած Դաշնակցական, հողաբարձու, թեմախօս։

Ուրֆացիներէ բաղկացած յանձնախումբ մը կազմուած էր իր նախագահութեամբ՝ պատրաստելու համար «Ուրֆայի Յուշապատում»ը։ Այս գործին իրականացումը իր միակ փափաքը կը կազմէր եւ ստանձնած էր անոր ծախքերու ապահովութիւնը։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԻՐԱՒԱԳԷՏՆԵՐԷՆ Գ. Ղուկաս Սալբեան որ ծանօթ հեղինակութիւն մըն է Եւրոպայի իրաւագիտական շրջանակներուն մէջ, անցեալ տարի նուագախումբ մը եւ երգչախումբ մը կազմելով գեղեցիկ նուագահանդէս մը տուած էր։ Հայ եւ օտար քառասուն նուագածուներէ բաղկացած այս խումբը անցեալ Մայիսին ալ մեծ յաջողութեամբ նուագած է օտար նշանաւոր արուեստագէտներու գործերէն կտորներ։ Աղեքսանդրիոյ Ֆրանսական թերթերուն քննադատները մեծ գովեստներով կը խօսին Տօքթ. Սալբեանի երաժշտական արժանիքներու մասին։

ԵՐԿՈՒ ԵԳԻՊՏԱՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ, Մարտիկ Ուզունեան եւ Եզիա Քիպարեան մասնակցելով Եգիպտոսի Ֆէտէրասիոնին կազմակերպած վազքի մրցումին, երրորդ հանդիսացած են եւ վարձատրուած չքանշանով եւ բաժակով։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ մեռած է ընկեր Կարապետ Զիլեան, Նիկոմիդիոյ շրջանի Գուրտպէլէն գիւղէն, 72 տարեկան։ Շրջանաւարտ Պրուսայի չերամարուծական վարժարանէն՝ աշխատած է իր շրջանին մէջ իբրեւ հնտարոյծ եւ ուսուցիչ միաժամանակ։ Երիտասարդութեան կը մտնէ հնչակեան շարքերը, յուսախաբ այդ կուսակցութեան ներքին վէճերէն՝ կը դառնայ Դաշնակցական։ Օսմ. սահմանադրութեան օրերուն գործաւորական ցոյցեր կը կազմակերպէ, պահանջելով գործաւորներու կեանքի բարելաւում եւ ութ ժամուան աշխատանք։ Թշնամութիւններ ստեղծուելով իր շուրջը կը հաստատուի Եգիպտոս։ Համեստ էր եւ լաւ գրաբարագէտ։

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ՄԸ ՄԱՀԸ.—Մ.Նահանգներու Օհայոյ նահանգին մէջ մեռած է Արմէն—Հայկունի Թաշճեան, 66 տարեկան։ Ծնած Էրզրում, իր ուսումը ստացած էր Գարտիզակի բարձր վարժարանի եւ Անաթոլեան Գոլէժի մէջ։ Ամերիկայի մէջ հետեւեցաւ Եէյլի Շէֆիլտ երկրաչափական վարժարանին եւ ընթացաւարտ եղաւ Մէսէչուսէցի արհեստագիտական վարժարանէն։Գաչտօնավարած է Ամերիկայի հռչակաւոր ճարտարապետական ընկերութիւններու քով։ Թաշճեան համբաւոր դարձաւ՝ շնորհիւ իր ամրաբինդ պողպատի (enforced steel) եւ ուրիշ շատ մը գիւտերուն, որոնք գործածուեցան Մ. Նահանգներու Դաշնակցային պահեստի դրամատուներու, կարեւոր կամուրջներու եւ պատերազմի յիշատակարաններու մէջ։ Իր հանճարին օգնութեամբ շինուեցան հանրային դրամատուններ, համալսարաններ, եկեղեցիներ եւ նամակատուններ Օհայոյի եւ ուրիշ նահանգներու մէջ։ Ունէր իր սեփական գործատունը Քէնթը։

Բազմաթիւ են անոր ճարտարապետական եւ երկրաչափական գործերը Ամերիկայի մէջ, ուր շինած էր անօրինակ համբաւ եւ անուն։ Անդամ էր բազմաթիւ կաճառներու եւ ակումբներու։ 1903ին հնարած էր ռատիոյի գործիք մը, որ յաջողապէս լուրեր կ'արձակէր։

ԳԱՎԱԼԱՅԷՆ կը գրեն Աթէնքի «Ազատ Օր»ին. — Նախապատերազմեան շրջաններուն քաղաքին մէջ կը գործէին հետեւեալ միութիւնները.— Հ. Ե. Ե. միութիւնը, Հ. . Խաչը, «Արաքս» գնդակախաղի խումբը, Հ. Մ. Ը. Միութիւնը, Բարեգործականը եւ Հօկը։ Ասոնցմէ Հ. Ե. Ե.ը Հ. Կ. Խաչը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը եւ «Արաքս»ը ունէին ակումբ մը, ստեղծած էին հաւասարակաց գետին եւ միասնական գործունէութեան մը ծրագիրը։Ակումբը ունէր իր սարքաւորումը, բեմն ու ռատիօն։ Տեղի կ'ունենային բանախօսութիւններ, եւն.։ Ունէր նաեւ իր թատերասիրացը, որ յաճախ ներկայացումներ կուտար։ Հօկն ալ ունեցաւ իր ակումբն ու գրադարանը։ Իբրեւ քաղաքական կազմակերպութիւն՝ կը շնչէր միայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ իր ձեռքին մէջ առած էր, Հօկէն եւ Բարեգործականէն զատ՝ բոլոր միւս Միութիւնները։

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմը ամէն ինչ հովին տուաւ։ Հիմա մենք կ'ապրինք երէկը յիշելով, անցեալի դրուագները մտաբերելով։ Արեւմտեան Թրակիոյ եւ Արեւելեան Մակեդոնիոյ բոլոր հայ համայնքները կաթուածահար են մարմնապէս, յուսաբեկուած՝ հոգիով։Հայաստան մեկնելու հրամանին կը սպասեն, ամէն մարդ բեռները կապած է, չոգենաւին ծուխերը ե՞րբ պիտի երեւին։ Ժողովուրդը անհամբեր է ու կը մաշի ամէն օր»։

Ժիւլ Մոք պատասխանեց արհամարհանքով.— Ձեզի պէտք չհետեւիմ, նիւթէն շեղելու փորձ մը կատարելու համար։ Երբ մարդ կը պարծենայ թէ աշխատաւորներու կարեւոր մաս մը կը ներկայացնէ, պատասխանատուութիւնն ալ կը ստանձնէ ։ Մի մոռնաք որ երկաթուղիներու բոլոր գործադուլները ձախողած են, նոյնիսկ Ռուսիոյ մէջ, 1917ին, Լէնինի դէմ։

ՄԻՒՍ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Վարչապետը նոյն օրը ունկնդրութեան ընդունեց նաեւ կազի եւ ելեկտրականութեան ձեռնարկութեան սէնտիքային վարիչները։ Ներկայ էր նաեւ ճարտարարուեստական արտադրութեան նախարարը։ Առտուան ժամը 1ին, երբ խորհրդակցութիւնը վերջացաւ, Նախարարը լաւատես կ՚երեւար։

Նոյն օրն ալ շարունակուեցան կազի եւ ելեկտրականութեան բանուորներուն մասնակի գործադուլները, Փարիզի զանազան շրջաններուն մէջ։ Այս առթիւ կը յանձնարարուի բոլորին զգուշութեամբ գործածել կազի վառարանները, հաւանական արկածներէ խուսափելու համար։

★ Ուրբաթ օրուան գործադուլին առթիւ, փոխադրութեան միջոցներու ազգ. Դաշնակցութիւնը կը յայտարարէ թէ հանրակառքերը եւ մեթրօն պիտի բանին սովորականին պէս։ Այս գործադուլը զոր սարքած են պետական պաշտօնեաները, պիտի տեւէ 24 ժամ ։

★ Սիթրօէնի բանուորներէն 3000 հոգի առջի օր աշխատանքը դադրեցնելով, թափօր մը կազմեցին։ Ժամական 10 ֆրանք յաւելում կը պահանջեն։ Աշխատանքը վերսկսաւ երէկ առտու։

★ Փոխադրութեանց խանգարման հետեւանքով, լեռնակուտակ ածուխ դիզուած կը մնայ ածխահանքերուն մէջ ։ Շատ մը գործարաններ փակուած են, քանի որ ածուխ չի հասնիր։ Միւս կողմէ, ահագին քանակութեամբ ցորեն, կաթ եւ պտուղներ կը փճանան երկրին ամէն կողմը։ Մարսէյլի քարափին վրայ կը փտին հարիւրաւոր կողովներով պտուղներ որոնք հասած են հիւս. Ափրիկէէն եւ որոնք երկաթուղիներու բանուորներուն կողմէ «կորնչելի» չեն համարուիր ինչպէս կաթը, հաւկիթը եւ կարագը։ Աւելի քան 4000 ճամբորդներ, որոնք վերջերս հասած էին Մօտաւոր Արեւելքէն, Ալժերիայէն եւ Մարոքէն, անելի մատնուած են Մարսէյլի մէջ։

★ Աւելորդ է ըսել թէ գործադուլը ամէն օր անհաշուելի կորուստներ կը պատճառէ պետական գանձին եւ ամբողջ երկրին տնտեսութեան ։ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ ահագին քանակութեամբ ֆրանսական եւ օտար սրճեթուղթեր կը գնուին Փարիզի սակարանին մէջ։ Ելմտական նախարարը կը պահանջէ աւելցնել Պանք տը Ֆրանսէն կատարուելիք փոխառութեանց գումարը, որ 100 միլիառ ֆրանք է այժմ։ (Դեռ վերջերս էր որ 40 միլիառ աւելցուցին» ։

Հունգարիոյ խնդիրը եւ ուրիշ ձայներ

Մ. Նահանգներէն վերջ, անգլ. կառավարութիւնն ալ բացատրութիւն պահանջեց խորհրդային կառավարութենէն, Հունգարիոյ մէջ կատարուած տնձգութեանց մասին։ Մոսկուայի բրիտանական դեսպանին յանձնարարուեցաւ ամբողջ խնդիրը քննել Պ. Մոլոթովի հետ։ Անգլիա կ՚ուզէ իմանալ թէ ի՛նչ պատահած է Հունգարիոյ մէջ եւ ի՛նչ է խորհրդային իշխանութեան դերը այդ երկրին հանդէպ։ Այս մասին հարցումներ ուղղուեցան Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ եւ կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ Հունգարիոյ նոր կառավարութիւնը պիտի դատեն իր գործերէն։ Ամէն պարագայի մէջ, անգլեւսաքսոն պետութիւնները մտահոգութեամբ կը դիտեն անցուդարձը, որ կրնայ անդրադառնալ նաեւ Աւստրիոյ կացութեան վրայ։ Կարծողներ կան թէ այս վերջին պետութիւնն ալ պիտի հարկադրուի քանի մը աթոռ տրամադրել համայնավարներուն, կանխելու համար զանազան խլրտումներ։

Լոնտոնի թերթերը ծանր կը գտնեն նաեւ Չեխոսլովաքիոյ կացութիւնը։ Այդ երկրին համայնավար վարչապետը, Քլէման Կոթվալտ, յանկարծ ամբաստանեց Սլովաքները թէ «յետադիմականներ են եւ ենթակայ դրամատիրական ազդեցութեան» ։ Շատեր այս յայտարարութենէն կը հետեւցնեն թէ Չեխոսլովաքիոյ մէջ ալ համայնավարական հարուած մը կը պատրաստուի, քանի որ Չեխերը դէպի արեւելք կը նային, իսկ Սլովաքները դէպի արեւմուտք։ Չեխերը 8.500.000 հոգի են, Սլովաքները՝ 3.500.000 ։ Այս վերջինները իրենց յատուկ լեզուն եւ մշակոյթն ունին, եւ բոլորովին տարբեր յիշատակներ՝ վերջին պատերազմէն։ Հիթլէր կատաղօրէն կը հալածէր Չեխերը, իսկ Սլովաքիա որոշ անկախութիւն կը վայելէր ։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ Օրատուր-սիւր-Կլան, Գերմաններուն կողմէ ՚ջարդուած գիւղը այցելեց, երրորդ տարեդարձի առթիւ։ Ակնարկելով ներքին կացութեան, դիտել տուաւ թէ «խլրտումները կը ջլատեն հանրապետութիւնը։ Զի բաւեր յարգել դերերմանները եւ պատժել յանցաւորները։ Պէտք է պաշտպանել նաեւ ողջերը» ։

Մայիս 28ը կը տօնուի

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ, ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէի։

×

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի, ՅՈՒՆԻՍ 15ԻՆ, կիրակի ժամը 14.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Bourg la Reine, քաղաքապետական սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆՏ ՔԱԼՈՒԵԱՆ ԵՒ ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Երգ, պար, արտասանութիւն։ Կը մասնակցի նաեւ Պ. Գարեգին (Թառ)։ Ընտանեկան խնջոյք, պարահանդէս, ճոխ պիւֆէ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Denfert Rochereauէն առնել Sceauxի գիծը եւ իջնել Bourg la Reine կայարանը, իսկ Porte d'Orléansէն 188 թիւ հանրակառքը, եւ իջնել Place Condorcet:

Վասպուրականի ձեռնամարտը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 32րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, նախաձեռնութեամբ Վասպ. Հայր. Միութեան, 15 Յունիս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին Salle Mazenodի մէջ, 88 rue d'Aubagne։ Հրաւիրուած են քաղաքական կուսակցութեանց, Յարանուանութեանց եւ բոլոր Հայր. Միութիւններու ներկայացուցիչները։

Կը նախագահէ միութեան ատենապետ Պ.ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ։ Կը բանախօսեն Պ. Պ. ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ։

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր։ Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով։ (Աճուրդ եւ հանգանակութիւն չկայ) ։

ՀԱՅՆԻԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ այս կիրակի, Շավիլի անտառը, պաղ աղբիւրի մօտ, առտուընէ մինչեւ երեկոյ։ Ճաշը միասին բերել ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Այրի Տիկին Հայկանուշ Կէնճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն որ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց զաւկին եւ եղբօր ԿԱՐՕ ԿԷՆՃԵԱՆի մահուան հօթերորդ տարելիցին առթիւ (ինկած պատերազմի դաշտին մէջ 13 Յունիս, -1940) Լիոնի Հայոց մատուռին մէջ, 69 rue Louis Blanc: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է Արա Պարթեւեանի «Նուագատօն Հայ երաժշտութեան»ը որ տեղի պիտի ունենար Յունիս 15ին։ Յառաջիկայ թուականը կը ծանուցուի ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՊԱՊ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ 500 ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու ֆոնտին, փոխան ծաղկեպսակի, ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԱԿԱԹ ՓԱՆՈՍԵԱՆի մահուան առթիւ։ Ստանալ « Յառաջ»էն ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Կազմակերպուած Ֆր. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Սեվրանի մասնաճիւղի կողմէ, Յունիս 15ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն 12, Լիվրի Կարկանի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ(Salle des Fêtes), Կը ներկայացուի Սիպիլի « ՀԱՐՍԸ », նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, եւ անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ ։ Մուտքը 50 ֆրանք։

Հաղորդակցութեան միջոց.—Eglise Pantinէն առնել 147 թիւ օթօպիւս, իջնել mairie de Livry Gargan :

ՀԱՄԱԹՈՔԱՏԻ ՎԵՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

Յունիս 15ին, կիրակի ժամը 2էն մինչեւ կէս գիշեր Ս. Եղիազարեանի սրահը, 4 rue de la Défense, Issy les Moulineaux։ Նուագ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ճոխ պիւֆէ, լաւ պատրաստուած մսեղէններ եւ փաքլավաներ։ Դիւրամատչելի գիներով։ Մուտքը ազատ է։

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԵՐԺԻՆ և Յակոբ Տէր Թոմասեան ինչպէս եւ Պօշնաքեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ Պ. ՈՍԿԵԱՆ եւ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐ ԹՈՄԱՍԵԱՆի հոգւոյն։ Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ստեփան Փափազեանէն 3000 ֆրանք իրենց երկրորդ զաւկի ծնունդեան առթիւ ։ Նոյն առթիւ 500 ֆրանք ստացած է նաեւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Զատիկեանէն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 43 rue Paul Bartի սրճարանի ժողովասրահը։ Կարեւոր օրակարգ եւ ընթացիկ խնդիրներ ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ահարոնեան Ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Գար տիւ Կլոպի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի կ՚առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը Յունիս 29ին, Սէնթ Անտրէի պարտէզը, ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ առթիւ ։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾ. ժողովը՝ այս շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Studio Caumartin, 19 rue Caumartin :

Հ. Մ. Ը. Մ.— Ֆութպոլի մեծ մրցում նախագահութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատուոյ անդամ եւ խորհրդային դեսպանատան քարտուղար եղբայր Հինայէկեանի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Լիոն «Սեւան» — Վիէնի «Արարատ» ընտրեալ խումբը ընդդէմ Հ. Մ. Ը. Մ. Փարիզ «Առաջ» խումբին, կը մասնակցին Հայաստան մեկնող ֆութպոլիստներուն մեծ մասը։ Այս կիրակի ժամը 17ին, Stade municipaleի գեղեցիկ դաշտին վրայ, Issy les Moulineaux, մէթրօ Mairie d'Issy:

Ֆութպոլի մրցում Հ. Մ. Ը. Մ. Անիէռի կրտսերներուն եւ Հ. Մ. Ը. Մ. «Առաջ»ի կրտսերներուն միջեւ, ժամը 15,30ին Հ. Մ. Ը. Մ. Առնուվիլի եւ Հ. Մ. Ը. Մ. «Առաջ» պահեստի խումբին միջեւ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԸ իր օրուան տօնակատարութեան առթիւ հրապարակով շնորհակալութիւն կը յայտնէ, Տիկին Արմենուհի Գեւոնեանի, Օր. Ավնաթամեանի, Օր. Ռեժինա Յովհաննէսեանի, Պ. Պ. Արթօ Պենոնի, Գարեգին Յովհաննէսեանի, Խաչիկեանի եւ Ն. Պօյաճեանի, որոնք սիրավօժար մասնակցեցան իր հանդէսին գեղարուեստական բաժինը ճոխացնելու։ Շնորհակալութիւն նաեւ բոլոր անոնց որոնք իրենց նուիրատուութիւններով եւ ներկայութեամբ քաջալերեցին միութիւնը։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԵՐԳՉԱԽՈՒԲԸ 1000 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԱԿԱԹ ՓԱՆՈՍԵԱՆի մահուան առթիւ։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

Պ. ՂԱԶԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Անդրէաս Պաղտասարեան 500 ֆր. կը նուիրեն Ֆր. Կապոյտ Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին, փոխան ծաղկեպսակի ։

ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՄԱՍԵՐԱՍՏԻՈՅ շինարար միութեան Տէսինի մասնաճիւղը Սեբաստիոյ Օրը պիտի տօնէ բացօթեայ հանդէսով մը, 29 Յունիս կիրակի ։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ.— Վիէնէն Տիկին Ա. Նաճարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր տաքրոջ՝ Պ. Գասպար Նաճարեանի, Ամերիկա։

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 13 JUIN 1947 Ուրբաթ 13 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année No 5058-Նոր շրջան թիւ 667 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ ԷՔ, ՀԱՅ «ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐ»

Այս խորագիրը դրած էինք, երէկ, Վիէննայէն ղրկուած թղթակցութեան մը գլուխը ։

Թղթակիցը, նկարագրելով Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ տարագիրներուն թշուառութիւնը, կ'աղաղակէր, ի լուր աշխարհի հայ «թագաւոր»ներուն եւ «թագուհի»ներուն.

— «Պատերազմի փոթորիկներում նետ քշուած մօտ 3000 հայ գաղթականներ կան, անօթի, գրեթէ տկլոր: Օրական անձուդի բաժնեչափն է 1000—1200 գրմ (քալոռի): Երկու տարի է այսպէս կ'ապրին, նիհար, դեղնած, դալկացած ու փիզիքապէս քայքայուած»։

Շատ աւելի սրտաճմլիկ պատկեր մը կը ներկայացնեն երախաները.

— «Կան երախաներ որ չեն գիտեր ի՛նչ է չամիչը, ի՛նչ է թուզը, շոքոլան, շաքարը կամ նարինջը...»։

Կոչը ուղղուած է այն հայ Կրեսոսներուն որ կը փայլին միջազգային առեւտրական հրապարակին վրայ, իբրեւ «թագաւոր» կամ «թագուհի»։

Եւրոպայի մէջ, այս «վեհափառ»ներուն գլուխը կը գտնուի, միշտ, Գալուստ Կիւլպէնկեան։ Իսկ Ամերիկայի մէջ համրանք չունին հայ «թագաւոր»ները, ինչպէս մեր պատմութեան նախարարները։ Միայն Ֆրէզնոյի մէջ (Քալիֆորնիա) տասնըհինգ միլիոնատէրներ կը հաշուեն։

Ի՞նչ արժանիքներ կը ներկայացնեն այս «թագաւորները», ազգային տեսակէտով։

Անշուշտ բոլորն ալ ապազգայնացած, անկգայ տիպարներ չեն, բոլորովին անձնատուր՝ Ոսկի Հորթին եւ անոր պարգեւած վայելքներուն։

Շատ քիչերուն անունները գիտենք, իրենց հանրօգուտ ձեռնարկներով։ Եւ գիտենք որ ընդհանրապէս հայերէն թերթ ալ չեն կարդար անոնք։

Արդ, պիտի լսուի՞ այս կոչը։ Պիտի լսուի՞ն աւելի հիմնական կոչեր, Հայաստանի թէ Հայկական Արտասահմանի համար։

Կարելի՞ էր իմանալ թէ՝ Ներգաղթի հանգանակութեան մէջ, ո՛րքան «թագաւորական» եղաւ այս միլիոնատէրներուն բաժինը։

Մանաւանդ որ, Նիւ Եորքի մէջ որոշեր են հինգ միլիոն տոլար հաւաքել մինչեւ 1950։ Այսինքն ամէն տարի մէկ միլիոն։ (Արդէն ձեռնարկուած է Բ. միլիոնին հանգանակութեան)։

Տարիներ ու տարիներ առաջ, երբ ոչ Հայաստան կար, ոչ ալ Հայկական Դատ, այսօրուան իմաստով, ամիրաներ, էֆէնտիներ եւ փաշաներ իրենց ազգասիրութիւնը կ'ապացուցանէին եկեղեցիներ, դպրոցներ, հիւանդանոցներ եւ հասութաբեր կալուածներ կառուցանելով։

Այսօր ունինք հայրենիք մը որ կ'ուզէ իր պակասները լրացնել Արտասահմանի աջակցութեամբ։ Եւ ունինք նոյնքան ժողովուրդ Արտասահմանի մէջ, դարձեալ կարօտ եղբայրական օգնութեան։

Երկուքն ալ ողորմութիւն չէ որ կը սպասեն, այլ գիտակից, պարտաճանաչ օժանդակութիւն։

— Օգնէ՛ որ հայրենիքը ծաղկի, զօրանայ, կ'ըսէ առաջինը, Ներգաղթի եւ վերաշինութեան ծրագիրներով ։

— Օգնէ՛ որ կարենամ աւելի երկար դիմանալ, մինչեւ հայրենադարձ, կ'ըսէ երկրորդը, ցոյց տալով իր ինքնապաշտպանութեան ճակատները, այնքան բազմազան եւ բազմապահանջ ։

Եւ ժողովուրդը կ'օգնէ, համաձայն իր կարողութեան։ Տեղ մը դրամ տրամադրելով, տեղ մը շինանիւթ կամ աշխատանք։ Ամէն պարագայի մէջ, միշտ գուրգուրալով այն հաստատութեանց եւ ձեռնարկներուն վրայ, որ կ'օգնեն մեզ կանգուն պահելու, հաւաքաբար։

Եթէ Ֆրանսայի մէջ թափուած աշխատանքը բաւարար չէ, բարեհաճեցէք ակնարկ մը նետել Միջերկրականէն անդին, դէպի Սուրիա — Լիբանան, ուր ամբողջ սերունդներ ծաղկեցան շնորհիւ աշխատաւոր բազմութեանց։

Այս աշխատանքներուն մէջ, ո՞րքան տեղ կը բռնէ «թագաւորներուն» շուքը։

Անոնց ամէն մէկը կրնար անմահանալ ճեմարանով մը, երկրորդական վարժարանով, արդիական կազմակերպութեամբ։ Մինչդեռ գիւղական դպրոցներն անգամ ժողովուրդի գաւակներուն կը պարտինք։ Մթերանոցներ կամ տաղաւարներ, մութ ու մռայլ պատերով, փայտէ նստարաններով, «թաց գետնին չոր քարի վրայ»...

Շ.

Օ Ր Ը   Օ Ր Ի Ն

ԱՐԴԱ՞Ր Է ԲՈՂՈՔԸ

«Հայրենիք»ի մէջ բողոք մը կարդացի Պրիւքսէլէն, Րաֆֆիի մասին, թէ ինչո՞ւ այդ տաղանդաւոր հայ արուեստագէտը հայկական կտորներ չի դներ բնաւ իր յայտագիրներուն մէջ։

Այս միջոցին շատ լսեցինք այդ կարգի տրտունջներ, մասնաւորաբար Հանրի Թրուայայի տեսակցութեան առթիւ եւ ընդհանրապէս իրենց ազգը ուրացող կամ իրենց տաղանդով հայ մշակոյթին չծառայող արժէքներու մասին։

Կ'արժէ զբաղիլ այս այժմէական խնդրով, երբ քսանըհինգ տարուան մէջ, գաղութներն ալ տուին եւրոպական իմաստով արուեստագէտներ ։

Նախ Րաֆֆին։ Մեր երիտասարդ հայրենակիցը իր անունը պահած է եւ երբեք իր ազգութիւնը չէ ուրացած ոչ մէկ առթիւ։ Իր յայտագիրները չի կրնար հայկական կտորներով ներկայացնել քանի մը պատճառներով։

Նախ, մեր երաժշտութիւնը որ այնքան հարուստ է փոլքլորով, չունի ոչ դաշնակի, ոչ նուագախումբի համար հարուստ պէսպիսութիւն մը ։

Եթէ Հայաստանի մէջ մեր նոր երաժիշտները մշակած են այդ ճիւղն ալ, դեռ մեզի չէ հասած։ Վերջերս միայն Արամ Խաչատուրեանի անունին ու գործին մասին բաներ մը լսեցինք։ Րաֆֆին ունի օտար ունկնդիր մեծ թիւով իր նուագահանդէսներուն։ Մեր հայկական կտորները կրնան մեզի մեծ հաճոյք պատճառել, բայց վստահ է՞ք որ մեր նուագի եւ արուեստի մասին լաւ քարոզութիւն կատարած պիտի ըլլանք զանոնք հրամցնելով այն տեսակ հասարակութեան մը որ երաժշտական որոշ ճաշակ մը ունի արդէն։

Մի մոռնաք որ մասնաւորապէս Ֆրանսացիները չեն սիրեր որ խանգարուի իրենց տարիներու սովորութիւնը, երաժշտութեան մասին։ Իրենց նորերուն հանդէպ իսկ միշտ վերապահ են։

Կարելի է թելադրել միայն որ, երբ յայտագրէն դուրս կը ստիպեն զինքը նուագել, օգտուի առիթէն հայկական կտոր մը հրամցնելու համար։ Այսպէս, թէ մեր ազգային զգացումները շոյուած պիտի զգանք եւ թէ օտարներուն ականջը վարժեցուցած մեր անուններուն։

Գրագէտներուն մասին յաջորդով։ ՍՕՍԻ

Կարդացէք եւ տարածեցէք...

ԽՄԲ.— Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը, Պայքարն է որ կը պատմէ (17 Մայիս).—

Կ'արտատպենք առանց խորհրդածութեան, սպասելով աւելի «զգայացունց» մանրամասնութեանց.—

Նիւ Եորք Սընտէյ Միրըր մեծ սպառում ունեցող թերթը իր Մայիս 11 թիւով կը հաղորդէ չափազանց յատկանշական լուր մը, որուն համաձայն, համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմի ընթացքին Գերմաններու կողքին, Ռուսերու դէմ կռուող Դաշնակցական զօրավար Դրօ, այսօր անցած է պոլշեւիկ Ռուսերու կողմը եւ այժմ կը գտնուի Օտեսա մարաջախտ Ժուքովի ծառայութեան մէջ։ Ամերիկեան թերթը կ'ըսէ թէ, Դրօ, տարի մը առաջ, կռուելէ յետոյ Ռուսերուն դէմ Գերմաններու կողմէ կազմուած ու ղեկավարուած Ազրպէյճան եւ Խրիմական զօրախումբերուն մէջ, այժմ «խորհրդատու» եղած է Մարաջախտ Ժուքովի, Ռուսերու կողմէ Արեւելքի համար պատրաստուած ծրագրին օգնելու համար։ Դարձեալ, ըստ այս յօդուածագրին, այն Դաշնակցականները որոնք կռուած էին Ռուսերու դէմ, Դրօի հրամանատարութեան տակ, պահ մը մերժած են Ռուսերու կողմէ գրաւեալ շրջանը անցնիլ եւ սակայն, վերջերը, առանց դիմադրութեան կ'անցնին ռուսական գրաւեալ շրջանները ։

Այս իրապէս «զարմանազան» լուրը պէտք է կարդալ, առանց «մեկնաբանութեան»։

17.000 ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

«Էսոշիէյթըտ Փրէս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Սելանիկէն, Գշ. օրուան թուականով.— Երէկ Սելանիկ հասաւ Խ. Հայաստանի պատուիրակութիւն մը, որուն պաշտօնն է հսկել 17.000 Հայերու ներգաղթի գործողութեանց վրայ։ Անցեալ տարի 5000 Հայեր մեկնեցան Խ. Միութիւն (ըսել կ'ուզէ Խ. Հայաստան)։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Այսօր ալ՝ պետական պաշտօնեաները

Չորեքշաբթի օրէն մինչեւ Հինգշաբթի լուսնալու գիշերը բանակցութիւնները շարունակուեցան կառավարութեան եւ երկաթուղիներու բանուորական Դաշնակցութեան միջեւ, եւ ի վերջոյ կարելի եղաւ միջին ճամբայ մը գտնել։ Բանակցութիւնները տեւեցին 11 ժամ, եւ երէկ առտու ժամը 4ին համաձայնութիւն գոյացած էր արդէն, փոխադարձ զիջումներով։

Ձախակողմեան թերթերը առտուն կանուխ հաղորդելով համաձայնութեան լուրը, կը հարցնեն թէ ինչո՛ւ այսքան սպասեցին բանակցութիւններ կատարելու համար, քանի որ ուրիշ բանաւոր ելք չկար։ Գործադուլին հետեւանքով երկաթուղիները կորսնցուցին երկու միլիառ ֆրանք հասոյթ, արտադրութիւնը՝ հազարաւոր ժամեր, եւ խանգարուեցաւ ամբողջ երկրին տնտեսական կեանքը։ Ուրիշներ դիտել կուտան թէ վարչապետը ստիպուած էր պահել կառավարութեան հեղինակութիւնը, երբ կ'առաջարկէր նախ աշխատանքը վերսկսիլ, յետոյ բանակցիլ ։

Ինչպէս գրած էինք երէկ, երկաթուղիներու սէնտիքային ներկայացուցիչները վերջին պահուն դիմած էին Հանրապետութեան Նախագահին, որպէսզի միջամտէ, իբրեւ իրաւարար։ Նախագահը, որ նոր վերադարձած էր Օրատուրէն, մերժեց այս առաջարկը, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ.— «Ընդունիլ ձեր խնդրանքը՝ պիտի նշանակէր կառավարութեան տեղն անցնիլ, մինչդեռ ան է միակ պատասխանատուն Ազգ. Ժողովին առջեւ։ Պիտի նշանակէր մինչեւ անգամ քանդել կառավարութեան հեղինակութիւնը որ հիմնուած է ժողովրդային գերիշխանութեան վրայ։ Պիտի նշանակէր ժխտել Սահմանադրութեան տառը եւ ոգին, մինչդեռ իմ պաշտօնս է յարգել տալ զայն։ Վերջապէս պիտի նշանակէր տկարացնել Հանրապետութիւնը»։

Այսպէս կամ այնպէս, վերջին պահուն համաձայնութիւն գոյացած ըլլալով, երկաթուղիները բանիլ սկսան երէկ, Հինգշաբթի։ Մէկ խօսքով, թէ կառավարութիւնը եւ թէ ժողովուրդը փրկուեցան ծանր տագնապէ մը, որ կը սպառնար կազմալուծել երկրին տնտեսական կեանքը։

Անշուշտ անխառն չէ ժողովուրդին ուրախութիւնը։ Տակաւին համաձայնութիւն չգոյացած, [illegible] թէ պիտի աւելնան երթեւեկի գինները, ճամբորդներու տոմսակը հաշուելով երկու ֆրանք իւրաքանչիւր քիլոմեթրին, փոխանակ 1 ֆրանք 50ի։

Միւս կողմէ, նոր հոգեր,— այսօր, ուրբաթ ալ պետական պաշտօնեաները գործադուլ պիտի յայտարարեն, 24 ժամուան համար։ Մեթրօն եւ հանրակառքը պիտի բանին, բարեբախտաբար, այլապէս Փարիզի կեանքը կանգ պիտի առնէր ամբողջովին ։

Երկաթուղիներու տագնապին լուծումէն առաջ, կարելի եղաւ կանխել կազի եւ ելեկտրականութեան բանուորներուն գործադուլը, որ նոյնպէս անհաշուելի հետեւանքներ պիտի ունենար, եթէ վերսկսէր։ Աշխատանքը վերսկսաւ Դշ. օր, բոլոր ելեկտրակայաններուն եւ կազի գործարաններուն մէջ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԵՒ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ

Թերթերը կը գրեն թէ ելմտական նախարարը նոր ծրագիր մը պատրաստած է, երկրին ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար։ Ծրագիրը կը տրամադրէ ոչ միայն ծախքերու կրճատում, այլեւ նոր տուրքեր ։

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, թղթադրամներու աճումը անխուսափելի դարձած է այլեւս ։ Այն բոլոր գործադուլները որ կարգադրուեցան կամ յետաձգուեցան, ահագին յաւելում յառաջ բերին աշխատավարձքի գումարներուն վրայ, ի հաշիւ պետութեան։ Միայն երկաթուղիներու բանուորներուն համար եղած զիջումը 12 միլիառ ֆրանք պիտի արժէ այս տարի ։

Պանք տը Ֆրանսի վերատեսուչը, Պ. Էմմանուէլ Մոնիք, արդէն իսկ ազդարարած է կառավարութեան թէ աշխատավարձքի որեւէ ընդհ. յաւելում պատճառ պիտի դառնայ թղթադրամներու աւելի մեծ եւ աւելի արագ աճումի մը քան տեղի ունեցաւ անցեալ տարուան վերջին վեցամսեայի ընթացքին։ Ասկէ զատ, պետական գանձն ալ «տպարանական մեքենայով կը սնանի» վերջին ամիսներու ընթացքին։ Մինչ անհատական վարկերը սահմանափակուած են, պետական գանձը 28 միլիառ ֆրանքի վարկ ստացած է միայն յունուարին եւ փետրուարին, հանրային ծախքերը հոգալու համար։ Նոյն երկու ամիսներու ընթացքին ազգայնացուած երկաթուղիներու եւ ածխահանքերու վարչութիւնները տասը միլիառ ֆրանքի վարկեր ստացած են, ինչ որ կը նշանակէ աճում թղթադրամի։

Պանք տը Ֆրանսի վերատեսուչին կարծիքով,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒԻՆ ՀԵՏ

ԽՄԲ. — «Յուսաբեր» արդար դառնութեամբ կը խարազանէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (24 Մայիս) —

... Աշխարհաբարը, զոր կը գործածենք այսօր, հարստութիւն մըն է, բազմաթիւ սերունդներու ճիգովը կազմուած, եւ զոր սակայն կը թուի թէ մսխելու, ստորագնահատելու վրայ ենք արտասահմանի մէջ, վերջին տարիներուն մանաւանդ:

Իրողութիւնը այն է որ լաւ չենք խօսիր մեր լեզուն, ընդհանուր կերպով մը: Զենք խօսիր առօրեայ կեանքին մէջ, կամ կը խօսինք՝ առանց ընտրութեան ու ճաշակի, յաճախ խառն՝ ռամիկ եւ մանաւանդ օտար բառերով ու բացատրութիւններով, որոնք կը վիրաւորեն ոչ միայն մեր լեզուն, այլ եւ մեր հոգին: Ունկնդրեցէք ճամբու ընթացքին խօսակցութիւն մը պատահական եւ պիտի համոզուիք, որ ինչքա՜ն քիչ բծախնդրութիւն կը դրուի նախադասութեանց եւ մինչեւ իսկ բառերու գործածութեան մէջ: Հայերէնի պակասը չէ որ աչքի կ'իյնայ նման խօսակցութեանց ընթացքին, այլ ուշադրութեան, հոգածութեան պակասը: Ազգային նախաձախնդրութեան պակասը: Զենք պահանջեր անշուշտ, որ ժողովուրդը հայագէտ դառնայ, հայկաբանօրէն խօսի: Բայց կրնանք պահանջել, որ ժողովուրդը իր լեզուն խօսի արժանավայել կերպով, կարելի չափով հայերէն, զերծ օտար բառերէ, մանաւանդ հասարակ ու օտար բառերէ, որոնց կարգին թուրքերէնն է, այնքան անհարազատ, չըսելու համար գռեհիկ, մեր լեզուին հանդէպ: Իրաւունք ունինք պահանջելու աւելին մեր ժողովուրդէն, որ մեծ մասով դպրոցական սերունդներէ բաղկացած է, վերջին մէկ-երկու տասնամեակներու ընթացքին կազմուած: Որչա՜փ ուշադիր ենք մենք բոլորս, երբ հիւր կ'երթանք կամ հիւր կ'ընդունինք սանտրուած, ածիլուած, սնգուրուած եւ լաւ հագուած: Արդար ու անհրաժեշտ մեծարանք, երբ ուրիշին կը ներկայանանք: Զը՞լլանք, պէտք չէ՞ ըլլանք դոնէ նոյնքան զգոյշ եւ յարգալից՝ երբ ուրիշներու հետ, ուրիշներու ներկայութեան, հանրութեան կը ներկայանանք, մեր խօսակցութեամբ, տուներէն ներս կամ դուրսը, հանրային վայրերու մէջ, բեմերուն վրայ թէ առջեւ, երկու հոգիի հետ թէ երկու հարիւրի կամ հազարի առջեւ: Բերանացի թէ գրաւոր: Այո՛, ոչ միայն խօսքով, այլ եւ գիրով, նամակով, յայտարարութեամբ, ազդարարութեամբ, յօդուածով ու ... գիրքով:

Բոլորէն է մեր պահանջը, պահելու համար մեր լեզուի մաքրութիւնը, գեղեցկութիւնը, հայեցիութիւնը եւ ճշգրտութիւնը: Ամէն մէկը արժէք մը, թանկագին բան մը, եւ բոլորին հասողութեան առջեւ, եթէ ամէն ոք այնքան մը ուշադրութիւն դարձնէ իր խօսքին ու նախադասութեան յարդարանքին, որքան իր արդուզարդին:

Բայց ողբերգականը ժողովրդական զանգուածներէն չի գար: Անոնք կրնան վրիպիլ երբեմն, եւ կրնան քաւել իրենց մեղքը, եթէ միայն ճիգ մը ընեն վրէպը չտկելու կամ քիչ վրիպելու:

Ողբերգութիւնը, մեծագո՛յնը, կը բացուի բանագէտներու, գրողներուն, նոյնիսկ — ի՞նչ թըշուառութիւն — գրագէտներուն եւ հեղինակներու վրայ, որոնք կամ վերէ՞ն կը նային լեզուական հարցին վրայ կամ անհրաժեշտ ուշադրութիւնը չեն դարձներ լեզուական գեղեցկութեան ու ճշգրտութեան կամ...բայց ի՞նչ հարկ շարունակելու դեռ:

Դժբախտութիւն է հաստատել՝ թէ մեր մամուլին աշխատակիցները, — քիչ բացառութեամբ — լաւ չեն գրեր: Կը գրեն, բայց անփոյթ, անհոգ, այնպէս ինչպէս աճապարանքով եղած գործ մը կ'ըլլայ: Բայց կրնանք դեռ ներողամիտ աչքով դիտել, խմբագրական սրբագրութիւններով մեղմել այս դժբախտութիւնը, երբ մտաբերենք, որ ունինք գրագէտներ, անուն ու համբաւ ունեցողներէն իսկ, որոնք նոյնքան անփոյթ են, որքան խոնարհ թղթակից մը, որ տեղեկութիւն մը կը հաղորդէ: Զենք տար անուններ, ոչ ալ պարբերութիւններ սխալ կազմուած կամ սխալներով լի: Պիտի ունենանք առիթ այս մասնանշումներն ալ ընելու, բայց չենք կրնար ծածկել մեր վրդովումը, երբ մեր լեզուի խնամքը այնքան կ'անտեսուի: Երբ մեր աշխարհաբարը, այնքան պերճ ու գեղեցիկ, սկսած է աղճատուիլ, ծամծմուիլ, գրողներու իսկ պատասխանատուութեամբ: Լեզուն ու ոճը՝ առաջին դրոշմը կը կազմեն գրողի մը համար: Առանց մշակուած լեզուի, առանց ոճի՝ գրականութիւն գոյութիւն չի կրնար ունենալ: Կրնայ ունենալ, բայց կաղ ու կոյր, ինչպէս դժբախտ մարդ մը կրնայ ըլլալ: Ճիշդ չէ այն տեսակէտը, թէ լեզուն կամ ոճը գրական ստեղծագործութեան մէջ պարզ «գործիք»ի մը արժէքն ունին, կամ «անօթ»ի մաս կը կազմեն: «Գործիք» մը, անշուշտ, արտայայտութեան միջոց մը, որ սակայն քաղաքակրթութիւն մը կը հաստատէ: Պարզ, նիւթական գործիքներն իսկ վկայութիւններ չե՞ն քաղաքակրթական վիճակներու: Լեզուականը՝ իմացական ու հոգեկան արտայայտութիւն մը կը կազմէ: Մեր գրաբարը Հայոց հին քաղաքակրթութեան բարձրագոյն չափանիշը կը կազմէ, աշխարհաբարը՝ նոյնը, մեր օրերուն: Ինչո՞ւ մեր չպահել զայն, հաւասար մեր ազգային մշակոյթին:

Ինչո՞ւ չգուրգուրալ անոր վրայ, ինչպէս կը գուրգուրանք մեր հոգիին, մեր առողջութեան, մեր ամենանուիրական ու թանկագին առարկային:

Օտարութեան մէջ հազար ջանք կը թափենք ազգապահպանման համար: Մեր ժողովուրդը առողջ ու հայրենասէր պահելու համար, կա՞յ աւելի ապահով միջոց, քան լեզուի պահպանումը: Հայրենասիրութիւնը լեզուէն կը սկսի. հայասիրութիւնը նոյնպէս: Ամէն Հայ բազմաթիւ միջոցներ ունի՝ իր հայրենիքին ու ժողովուրդին օգնելու, նպաստելու անոնց բարգաւաճութեան: Այս միջոցներէն մէկը. մեծագոյններէն մէկը՝ հայերէնն է, հայ լեզուն թո՛ղ ըլլայ, իր հարազատութեան, ճշգրտութեան ու գեղեցկութեան մէջ: Զենք խօսիր ազգայնամոլութեան մասին, կ'ատենք ու կ'արհամարհենք զայն, կը խօսինք ազգապահպանման մասին: Իսկ լեզուն՝ առաջին ու հզօրագոյն ազդակներէն է:

Ազգային ու անհատական արժանապատուութեան խնդիր մը, որ մեր հոգին ու միտքն ալ կը շօշափէ, կ'ընդգրկէ մեր բովանդակ ներաշխարհը:

Իտալահայ գաղութը երէկ եւ այսօր

ՄԻԼԱՆՕ, 6 Յունիս (Յառաջ).— Զանազան երկիրներէն «Յառաջ»ի ղրկուած թղթակցութիւնները ոչ միայն կը պարզեն այդ գաղութներուն ազգային կեանքը, այլ եւ կը ծառայեն գաղութները իրարու կապելու եւ այսպէսով հոգեկան միութիւն մը ստեղծելու.

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն վերջ, Իտալիոյ հայ գաղութին պատերազմի շրջանի օրերը եւ ներկայ կեանքը կարծեմ դեռ ոչ ոք չներկայացուց: Այդ պակասը լրացնելու համար, կը գրեմ այս երկտողը:

Իտալիոյ հայ գաղութն ալ, ինչպէս երկրին բնակիչները, պատերազմի շրջանին ունեցաւ իր սեւ օրերը, կրեց նեղութիւններ եւ ենթարկուեցաւ զրկանքներու: Ինչ որ սակայն մեր գաղութին համար մասնաւոր մտահոգութիւն կը պատճառէր, քաղաքացիութեան հարցն էր: Մեր մէջ շատեր կային իբրեւ հպատակները երկրներու որոնք հաւանականօրէն պատերազմին պիտի մասնակցէին Իտալիոյ դէմ: Այդ պարագային արգելափակումը եւ ինչքերու գրաւումը անխուսափելի էին: Բարեբախտաբար Ազգային Մարմինը ժամանակին խնդիրը նկատի առած եւ լրջօրէն աշխատանքի լծուած ըլլալով, կառավարութիւնը գոհացուցիչ լուծում մը տուաւ հարցին եւ մեր բոլոր հայրենակիցները պահեցին իրենց ազատութիւնը, գրաւումէ փրկելով իրենց ինչքերը:

Հազիւ պատերազմը վերջացած, Ազգային Մարմինը գտնուեցաւ ուրիշ կարեւոր հարցի մը առջեւ որ արագ լուծում մը կը պահանջէր,— գերմանական բանակէն փախած հայ գերիներու հայրենիք վերադարձը եւ Պալքաններէն հասնող գաղթականներու տեղաւորումը: Շնորհիւ գաղութին անդամներու առատաձեռն նուէրներուն, այս խնդիրն ալ կարելի եղաւ գոհացուցիչ կերպով լուծել:

Պատերազմի շրջանի վարչութիւնը ըստ կանոնագրի իր գործունէութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, իշխանութիւնը փոխանցած է նոր վարչութեան որ ընտրուեցաւ կանոնաւոր քուէարկութեամբ:

Ներկայիս մեր գաղութը կ'ապրի նոր կեանք մը, խանդավառուած վերաշինուող հայրենիքէն հասնող լուրերէն եւ Մշակութային Միութեան կատարած աշխատանքէն:

Այս դեռ երիտասարդ Միութիւնը որ յաջողած է իր շուրջը հաւաքել Միլանոյի հայ երիտասարդութիւնը եւ իտալահայ գաղութին մտաւորական համեստ ուժերը, մեծ դեր կատարելու կոչուած է մեր գաղութի կեանքին մէջ: Այս Միութեան կը պարտինք, եթէ երկու տարիէ ի վեր կանոնաւոր կերպով կը տօնենք Վարդանանցը, Ապրիլ 11ը, Մայիս 28ը եւ Նոյեմբեր 29ը:

Մեր գաղութին համար իսկական դժբախտութիւն մըն է հաւաքավայրի մը պակասը: Գիտենք սակայն որ թէ Ազգային Մարմինը եւ թէ Մշակութային Միութիւնը ամէն ուղղութեամբ կ'աշխատին իրագործելու համար մնայուն եւ հաստատ հաւաքատեղիի մը ծրագիրը:

Գիտենք որ մեր գաղութը մասնակցած է նաեւ Նիւ Եորքի հայկական համաշխարհային ժողովին աշխատանքներուն ներկայացնելով շատ լուրջ, իմաստալից եւ պատուաբեր յուշագիր մը:

Ազգային Մարմինին վրայ կ'իյնայ ուրիշ շատ կարեւոր պարտականութիւն մը, — օժանդակել հայրենադարձի աշխատանքներուն: Այս նուիրական գործին առաջնութիւն պէտք է տալ:

Ահա ձեզի համառօտ կերպով կեանքը ու գործունէութիւնը փոքր հայ գաղութի մը ուր ամէն դաւանանք ունի իր հաւատացեալները եւ ամէն կուսակցութիւն իր համակիրները, եւ սակայն, բոլորն ալ անխտիր գիտեն սեղանի մը շուրջ հաւաքուիլ, փնտռել ու գտնել լուծումը այն հարցերուն որ մօտ են մեր բոլորին Հայու սրտին:

Ա. ՍԱՐԵԱՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի օրը Փարիզի մէջ

Հակառակ երկաթուղիներու երթեւեկի դադարման, Սալ Պլէյէլը դրեթէ լեցուն էր կիրակի օր, երբ օրուան ատենապետը, Պ. Նուպար Գոյաճեան բեմ հրաւիրեց Տիկ. Շ. Միսաքեանը, որ ամփոփ տեղեկատուութիւնը ըրաւ Միութեան գործունէութեան եւ արագ ակնարկ մը նետեց գաղթականութեան առաջին օրերէն մինչեւ այսօր անոր այնքան բեղուն աշխատանքին վրայ: «19 տարին բաւարար ժամանակամիջոց մըն է որեւէ Միութեան համար հիմնաւորուելու գաղութի մը մէջ, եթէ իր ծրագիրը եւ անկէ բխած իր գործունէութիւնը համապատասխան եղած են գաղութին կենսական պէտքերուն: Մենք տասնըինը տարի աշխատեցանք ձեր մէջ, աշխատեցանք ձեզի հետ եւ ձեր արտայայտած համակրութիւնը մեր Միութեան հանդէպ, ձեր ընծայած աջակցութիւնը անոր ապացոյցներն են որ Ֆ. Կապոյտ Խաչի գործը կը համապատասխանէ Ֆրանսահայ գաղութի շահերուն, ոչ միայն նիւթապէս, այլ մանաւանդ բարոյապէս:

Յետոյ բանախօսը թուեց զանազան շրջաններու Միութեան կատարած գործը նախ գաղութին ընծայած իր նիւթական աջակցութեամբ, անոր սկիզբի նեղ օրերուն, երբ ժողովուրդը ոտք կը դնէր Ֆրանսայի հիւրընկալ ափերուն վրայ: Իսկական բեկորներ էին անոնք 14—15ի ջարդերէն ճողոպրած, ֆիզիքապէս եւ նիւթապէս քայքայուած, Մարսէյլի Կ. Խաչուհիները այդ առաջին օրերէն կազմակերպուած ձեւով մը ընդառաջ գացին անոնց անմիջական կարիքներուն: Աւելի վերջ սպիտակ ջարդը, այլասերման վտանգը դպրոցներու ցանցով մը դիմաւորեց Միութիւնը, որուն Սան-Սանուհիներու Միութիւնները, Մանուկներու օրուան տօնակատարութիւնները եւ Օդափոխութեան կայանները, ոչ միայն մեր ոսկեղնիկ լեզուն եւ հայ երգը դրին մանուկին ու պատանիին շրթունքներուն վրայ, այլ եւ ազգային հպարտութիւնը արթնցուցին անոնց ներշնչելով իրենց ժողովուրդին հաւաքականութեան եւ մշակոյթին արժէքը: Պատերազմի տարիները եկան փոխել աշխատանքի ձեւը. առանց հիմնական գործէն շեղեցնելու զայն, որ էր օգնել հիւանդին, չքաւորին, բազմանդամ ընտանիքներու եւ ծերերու: Նախ՝ բանակի մեր զինուոր եղբայրները եղան Միութեան գուրգուրանքին առարկայ. աւելի վերջը ուրիշ չորս ազգօգուտ կազմակերպութիւններու հետ գերիներն էին որ դարձան մտահոգութեան առարկայ: 8000 ծրարներու առաքման այնքան բեղուն աշխատանքը տարած են 4 տարի Փարիզի մէջ ձեռք ձեռքի: Մարսէյլի ու Միջին Ֆրանսայի միւս մասնաճիւղերն ալ հարիւրաւոր ծրարներ են հասցուցած ոչ միայն գերիներուն, այլ եւ հաւաքման ճամբարներու մէջ տառապողներուն: Պատերազմի տարիներուն էր դարձեալ որ մեր Միութիւնը Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան հետ ժապաւինեալ տոմարով մը հաւաքեց աւելի քան մէկ միլիոն ֆրանք եւ Յունաստանի թշուառներուն օգնեց խտացած կաթ, դեղ եւ դրամ ղրկելով անոնց: Այդ հանգանակութենէն Յանձնախումբին քով մնացած մէկ քիլօ քինինը եւ մէկ շիշ եօտի բիւրեղացեալ աղը յանձնուեցաւ խորհրդային դեսպանատան, Հայաստան ղրկուելու համար:

Ազատութեան առաջին տարիներուն իսկ մեր վերակազմութիւնը եղաւ այնքան արագ որ 1946 գարնան ունեցանք մեր Ժ. Պատգ. Ժողովը 24 մասնաճիւղերով, 42 վճռական ձայներով:

Նոր թափով վերսկսած մեր աշխատանքը իր առաջին արդիւնքը տուաւ Հայաստանի ներգաղթի հանգանակութեան յատկացնելով 100.000 ֆրանք, Յունաստանի աղէտեալներուն ղրկելով 1000 տոլար, իր 6րդ Օդափոխութեան Կայանին համար ծախսելով 250.000 ֆրանք, միշտ շարունակելով անշուշտ իր տասը դպրոցներու ծախքը, չքաւորներու օգնութեան գործը եւ Իսիի դարմանատունը եւ Սան-Սանուհիներու խումբերուն հայեցի դաստիարակութեան գործը: Այժմ մեր տարեկան պիւտճէն 26 մասնաճիւղերով եւ 1600 անդամուհիներով կը հասնի 2 միլիոն 300.000 ֆրանքի:

Մեր մեծ կազմակերպութիւնը, Հայ Օգնութեան Միութիւնը համազգութային իր բնոյթով, միակն է ոչ միայն Սփիւռքի հայութեան համար, այլ եւ միակը հայ պատմութեան մէջ: Տասը հազարը անցած է թիւր այն Հայուհիներուն, որոնք Իրաքէն ու Ֆրանսայէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա ու Եգիպտոս մէկ իտէալով, մէկ ծրագրով, նոյն գաղափարական նուիրումով եւ նոյն գիտակից հայրենասիրութեամբ կ'աշխատին: —

Ամերիկայի Կեդր. Վարչութիւնը իր 115 հազար տոլարի հասնող — աւելի քան 20 միլիոն ֆրանք — պիւտճէով կը հասնի ամէնէն խուլ անկիւնը կծկտած համեստ դպրոցէն մինչեւ մեր միակ երկրորդական վարժարանը, Պէյրութի Ճեմարանը, որուն կը տրամադրէ տարեկան 5000 տոլար: Քանի մը թիւեր եւս վերջին տարուան գործառնութիւնէն. — 2500 տոլար միայն Մ. Նահանգներու մէջ իր ունեցած դպրոցներուն: 4000 տոլար Սուրիոյ դպրոցներուն, 1000 տոլար «Պնակ մը Կերակուր»ին,

8000 տոլար սնունդի ծրարներու, 6000 տոլար Յունաստանի աղէտեալներուն, 3000 Ֆրանսայի եւ 25 հազար տոլար Հայաստան դեղ ու բժշկական գործիքներու առաքման ։

Այս բոլորը հայ ժողովուրդին լումաներով որուն քսակը եւ մանաւանդ սիրտը միշտ բաց եղած են մեր Միութեան կոչերուն :Կեցցէ՛ Հայ ժողովուրդը, կեցցէ՛ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը:

Տիկին Է. Բիւզանդ իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ եւ գեղեցիկ պատկերներով նմանցուց Հայը ծիրանի ծառի մը որուն հիւթալից պտուղները թէեւ յափշտակուեցան, ծառն ալ արմատախիլ փորձեցին ընել, բայց կորիզները, նետուած աշխարհի չորս ծագերը, նորէն հասցուցին պտղատու ծառը ծիրանի, հիւթեղ ու գեղեցիկ պտուղներով ծանրաբեռնուած:

Բանախօսուհին իր յարգանքի տուրքը տալէ վերջ բոլոր կանացի կազմակերպութիւններուն, ծանրացաւ Ֆ. Կ. Խաչի մասնաւորաբար այն աշխատանքներուն վրայ որոնք հայ կնոջ հանրային դաստիարակութեան համար եղան անքան արդիւնաւէտ ։

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը բացառիկ վայելք մըն էր ներկաներուն համար ։

Փոքրիկ նուագախումբը (հնդեակ) Բարխուդարեանէ, Կոմիտասէ եւ Սպենդիարեանէ կտորներ նուագեց մեծ ճշտութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ ։

Տիկ. Ա. Գեւոնեան երգեց Տարօնի աշխարհի երկու գեղեցիկ երգեր :Օր.Թէժին Յովհաննէսեան իր հօրը Թառին ընկերակցութեամբ ստիպուեցաւ կրկնել իր ճկուն պարերըհանդիսականներուբուռն ծափերուն տակ ։ Պ. Խաչիկեան (պաս) նոր մը հայ բեմին համար, կը խոստանայ շուտով դառնալ արժէքաւոր երգիչ մը ։ Պ. Արթօ Պենոնի դաշնակը՝ զոր Փարիզահայութիւնը հազուադէպ առիթներով միայն վայելած է, բացառիկ հաճոյք մըն էր ունկնդիրներուն համար ։

Օր. Ավնաթամեան իր աշակերտուհիներու պալէի խումբով եկաւ փայլը աւելցնել այս գեղեցիկ հանդէսին ։ Օրիորդին փոքրիկ աշակերտուհիները մանաւանդ ջերմապէս շնորհաւորելի էին իրենց սիրուն պարերով ։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Միշտ պատրաստ

Շավիլն ալ ունեցաւ իր հանդէսը Հայ Արիներու կողմէ, կազմակերպուած իր Փարիզի, Իսիի եւ Շավիլի միացեալ մասնաճիւղերով, ի նպաստ յառաջիկայ Սկաուտներու Միջազգային մրցահանդէսին իրենց մասնակցութեան ծախքերուն ։

«Պատուի առ» ։

Եւ ահա դրօշը իրենց մարգական տարազիր, բայց հպարտ, կը բարձրանայ կայմին ծայրը, որուն համար իրենք են միշտ պատրաստ ծառայելու ուր որ ըլլան ։

Ինչպէս պարզեց ընդհանուր պետ Գ. Գ. Մեծատուրեան երկու խօսքով, իրենց նպատակն է զանոնք Հայ պահել ամէն բանէ առաջ, եւ առողջ միեւնոյն ատեն ու պատրաստել ապագայ հայ քաղաքացիներ դառնալու ։

Ի վերջոյ գովելով Շավիլի գաղութը որ ընդառաջ գացած էր Միութեան սկզբնաւորութեան ատեն, աջակցելով անոր կազմութեան ։

Հանդէսին ղեկավարութիւնը կը ստանձնէ Պ. Փ. Փանոսեան, շրջանային ընդհ. խմբապետ, որ միեւնոյն ատեն վարիչն էր Արիներու երգիչ խումբին ։ Ան ստանձնած էր դերը «Կերպասի Վաճառականն»ին շատ յաջող կերպով իր եղբօր Պ. Յ. Փանոսեանի հետ եւ միւս եղբօր՝ Պ. Մերուժանի որ մեղուի պէս կը խայթէր աջ, ձախ իր պուչտուքներով ու ծիծաղաշարժ ձեւերովը «Ցիմար»ի եւ ոչխարի գողութեան դերերուն մէջ ։

Յաջող էին նոյնպէս Շավիլի Արիներէն Տիգրան Քէօսէեան եւ Միհրանիկ Տողրամաճեան, ձկնորսի եւ բժիշկի դերին մէջ ։ Նոյնպէս Իսիէն Տօնիկ Գափամաճեան կատարեց «Հօճա Նասրէտտին»ի դերը իր բնական շարժուձեւերով եւ վարպետութեամբ ։ Եղան արտասանութիւններ փոքրիկն Կարօ Տողրամաճեանէ եւ Ճէնազեան Եդուարդէ ։ Հետաքրքրական էր վրացական պարը այնքան ճարպիկ կերպով Իթալիի Մասնաճիւղէն արի Պ. Արսէն Պաղտասարեանի կողմէ որ խանդավառեց ներկաները ։

Իսկ աճուրդը իբրեւ վերջաբան փորձեց ներկաներու թէ՛ գաղութիս եւ թէ հիւրերուն առատաձեռնութիւնը ։

Ապրին, շա՛տ ապրին փոքրերը եւ ունեւորն ալ մեր գաղութին եւ ազգին որ ամէն տեսակ հանդէսներու եւ հանգանակութեան կը սատարեն իրենց կարողութեան չափով ։ Կը մնայ միայն իրար հասկնալ․․․ ։

ՄԻ ՈՄՆ

ՑՈՐԵՆԻ ՀԱՒԱՔՈՒՄԸ շատ յաջող եղած է, ինչպէս հաստատեց վարչապետը ։ Մայիսի Բ. կիսուն երկու անգամ աւելի հաւաքած են ։

ԼԻՈՆԻ ԲԱՆՏԻՆ մէջ 200 գործակիցներ մերժեցին ճաշել, իբրեւ բողոքի ցոյց ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՆԴԷՍ, ԽՆՃՈՅՔ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԼԻՈՆ.—Այս վերջին շաբաթները եռ ու զեռ մը ստեղծուած է ։ Աջէն ու ձախէն հանդէսները իրար կը հրմշտկեն, առանց իրար խաչաձեւելու ։

Լիոնի Ուսումնական Խորհուրդի հրաւէրով, քանի մը խառն ժողովներէ վերջ, կազմուեցաւ վեր ջապէս, Յ. Օշականի յոբելենական յանձնախումբ մը, վայելելով նոյն Խորհուրդին վստահութիւնը եւ բարոյական օժանդակութիւնը :Այս օրերս պիտի ներկայացուի նաեւ «Անուշ»ը երիտասարդներու կողմէ, Եկմալեան պատարագը ֆրանսական եկեղեցիներու մէջ ։ Ուսումնական Խորհուրդի բացման հանդէսէն վերջ, ահա իր չահեկան դասախօսութիւններուն շարքը ։ Նիւթը՝ «Հայոց ծագումը, գիտական տուեալներու վրայ հիմնուելով» ։ Դասախօսը՝ Վիէննայի հայկաբանութեան պրօֆ. հայր Ճատպալեան, երիտասարդ գիտնականը, շատ սահուն հայերէնով եւ իսկապէս գիտական տուեալներու վրայ հիմնուելով, խօսեցաւ Հայոց ծագման վրայ ։

Աւցեալները տօնուեցաւ Մայիս 28ը, հոծ բազմութեամբ մը ։ Ես այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ ամէն անգամ որ, ոեւէ խաչակրութիւն մը կը սկսի հայկական սրբութեանց եւ Դաշնակցութեան դէմ, այս կազմակերպութիւնը արհամարհելովբոլոր տմարդի մեղադրանքները, կարծես հանրային, ժողովրդային քուէարկութեան կը դիմէ, եւ անոնց կը թողու պատասխանելու, լռելեայն, հաստատակամ, ու հպարտանքով գալ ու լեցնել իր ձեռնարկած հանդէսներուն սրահները ։ Ասով շատաչուն ապտակ մըտուած կ'ըլլայ իր անարժանհակառակորդներուն ։ Այսպէս Մայիս 28ի տօնակատարութեան առթիւ ալ, իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ առտուան 8ը, 12 ժամ անընդհատ Դաշնակցութեան շունչով շնչեցին հարիւրաւոր հայրենակիցներ ։

Կազմուելու վրայ է նաեւ միջ—հայրենակցական միութիւն մը ։ Տաք ու պաղ ջուրերէ անցնելէ վերջ, նշանակուեցաւ յանձնախումբ մը ծրագրի մը մշակութեան համար ։ Ուր որ ալ ըլլան, «յառաջդիմականն»ները, պէտք է ցուցնեն իրենց «յառաջդիմութեան» մակարդակը ։ Ահա վերջին օրինակը ։ Յօդուած Ա.— Անպայման կ'ուզեն մտցնել թէ, այս կազմակերպութիւնը, բացորոշապէս «Հայաստանասէր» կազմակերպութիւն մըն է ։ Խնդա՞լ թէ լալ, դեռ կրնայի պատմել Օշականի յոբելեանին առթիւ պարզուած խեղկատակութիւնները ։

Լիոն – Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը կը շարունակէ սուրալ յաղթանակէ յաղթանակ, ինչպէս կը հաղորդեն ձեր մարզական թղթակիցները ։

Յունիս 1ին խնճոյք մըն ալ տուին Լիոնի նախկին կամաւորները, ի պատիւ իրենց պատուակալ նախագահ հրամանատար Տիրան Թէքէեանի, որ հայերէնով եւ ֆրանսերէնով խառն, շատ կարճ, բայց փաստացի ճառով մը վեր հանեց կամաւորներու ու ռազմիկներու կատարած դերը երկու մեծ պատերազմներուն մէջ, ինչպէս նաեւ կիլիկեան ռազմադաշտին վրայ ։ Ջերմապէս յանձնարարեց կապուած մնալ իրենց հաւատքին եւ Հայաստանին ։— Մ. Զգօն

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՓՕՆ Տ'ՕՊԸՆԱՅԻ ՄԷՋ

Փօն տ'Օպնայի Հ. Յ. Դ. «Կորիւն» խումբը Մայիս 28ը տօնեց. իր սովորական սրահին մէջ, Մայիս 25ին կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, մասնակցութեամբ Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին ։ Բեմը զարդարուած էր ֆրանսական եւ հայկական հռադոյններով ։

Օրուան նախագահն էր Պ. Խորէն Սիւրմէնեան որ հանդէսը բացաւ փառաբանելով մեր նահատակները եւ հերոսները ։ Կապոյտ Խաչի սանուհիները երգեցին «Յառաջ Նահատակ»ը ։ Տեղի ունեցան շարք մը երգեր եւ արտասանութիւններ ։

Ընկեր Ս. Գիլալեան կրակոտ ճառ մը խօսեցաւ ։ Տեղի ունեցան ուրիշ արտասանութիւններ եւ երգեր եւս ։ Հանդէսը փակուեցաւ «Բամ Փորոտան»ով եւ անմիջապէս վերջը սեղան մը սարքեց «Կորիւն» խումբը, ի պատիւ Վալանսի, Ռոմանի եւ Վիէնի մասնաճիւղերուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ քաջալերեցին մեզ ։ Վիէնի կոմիտէին կողմէ 500 ֆրանք նուիրեց ընկեր մը ։ Շնորհակալութիւն բոլորին ։

Ն. Կըկըզեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ԵՐԿԵՐԻ, Ա. Ահարոնեան, հատոր Ա. ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ, 390 մեծադիր էջ շքեղ տպագրութեամբ ։ Տպ. «Հայրենիք», 1947 ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ։ Պատմական Հայաստան, Կիլիկիա եւ արդի Հայաստան ։ Բազմաթիւ քարտէսներ եւ պատկերներ ։ Կազմեց՝ Ներսէս Յ. Պարսումեան ։ Տպ. Հալէպ, 1947 ։ Գին 250 Ս. Դ. կամ 6 շիլին ։ Հասցէ.— Nercès H. Barsoumian, 12 rue Djdeydé, Alep (Syrie) ։

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

UNRRAի ԱՊԱԳԱՆ

Միացեալ Ազգերու օգնութեան եւ վերաշինութեան Մարմինը (UNRRA) իր գործունէութիւնը պիտի դադրեցնէ մինչեւ Յունիսի վերջ, ինչպէս գրեցինք քանի մը անգամներ ։ Այս առթիւ Լոզանի Միջ. Գաղ. Յանձնաժողովին մէջ, կազմակերպութեան դեր տնօրէնը հաղորդեց պատգամաւորներուն որ եթէ անմիջական միջոցներ ձեռք չառնուին, գաղթականներուն եւ տեղահան բազմութիւններու վիճակը աղիտալի պիտի ըլլայ ։ Իր օժանդակութիւններու դադարեցումը ճակատագրական հետեւանքներ պիտի ունենայ ։ Կազմակերպութեան 1900 պաշտօնեաները, թերեւս ձգեն հեռանան, եթէ չվստահեցնենք զիրենք թէ պիտի շարունակեն իրենց պաշտօնը՝ նախատեսուած միջազգային նոր կազմակերպութեան մէջ ։

Կը կարծուի թէ 15 կառավարութիւններ, մինչեւ Յունիսի վերջ պիտի վաւերացնեն նոր կազմակերպութեան նախագիծը ։ Այս երկիրներու յատկացումները պիտի կազմեն իր ելմտացոյցին 75 առ հարիւրը ։ Ամերիկայի պատուիրակը ըսաւ թէ իր կառավարութիւնը նախապատուութիւն տուած է այս ծրագրին, խորհրդարանին ներկայացնելու համար ու կը կարծէ թէ իր որոշումը պիտի տայ Յուլիս 1էն առաջ ։

Իրլանտա եւ Զուիցերիա ալ կազմակերպութեան մաս կազմելու առաջարկ ներկայացուած է ։ Յանձնախումբ մը կազմուած է որ կը քննէ թէ ինչ միջոցներով կարելի է Ունրային փոխանցումը կատարել, առանց ներկայիս գոյութիւն ունեցող կարգուսարքը խանգարելու ։

Կազմակերպութեան ելմտացոյցն է 151.000.000 տոլար, հոգալու համար մօտ 835.000 տեղահան եղածներն ու քաղաքական տարագիրները ։

Ունրան փոխարինող Տարագիրներու Միջազգային Կազմակերպութեան նախապատրաստական յանձնախումբի զեկուցումներէն յայտնի կ'ըլլայ, որ դրամապէս հրաշխաւորող 15 պետութիւններէն միայն երկուքը — Անգլիան եւ Նոր Զելանտան — անպայման վճարում ստանձնած են :Մնացեալները կը սպասեն իրենց խորհրդարաններու վաւերացման ։ Պատուիրակներէն մէկը ըսած է թէ Տարագիրներու Միջազգային Կազմակերպութեան յաջողութիւնը կախում ունի Գերմանիոյ գրաւման բանակներու եւ Աւստրիոյ միջեւ տեղի ունենալիք կարգադրութիւններէն, քանի որ 90 առ հարիւրը այն անձերուն որոնց հոգը ստանձնելու պաշտօնը ունի այդ մարմինը, կը գտնուի այդ շրջաններուն մէջ ։

Տեղեկարերին զեկուցումէն կը պարզուի, որ մինչեւ Փետր. 28 այս մարմնին օժանդակութեան կը կարօտէին 834.950 հոգի ։ Ասոնց մէջ ամէնէն մեծ թիւը կը կազմեն Լեհերը՝ 335.000, Հրեաներ 170.000, Լեթոնացիներ 90 հազար, Վիթուանացիներ 55 հազար, Էսթոնացիներ 26 հազար եւ 82 հազար Ուկրայնացիներ ։ Այս ժողովուրդները չեն ուզեր վերադառնալ նախկին երկիրները, որոնք հիմա Խորհրդային իշխանութեան հովանաւորութեան տակ կը գտնուին ։

Կը կարծուի թէ Նախապատրաստական յանձնախումբի աշխատանքները պիտի տեւեն երկու շաբաթ ։

ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Ունրայի գրասենեակէն կը հաղորդեն թէ, համաձայն գարնանային ներգաղթի ծրագրին՝ վերջին մէկ ամսուան ընթացքին, Գերմանիայէն, Միջին Արեւելքէն եւ արեւելեան Ափրիկէէն իրենց երկիրները վերադարձուած են 11.000 տեղահանուածներ ։ Վերադարձողներուն թիւը երթալով կ'աճի ։ Մեկնողներուն մեծ մասը Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանէն են ։

Ապրիլ 15էն ի վեր այդ շրջանէն իրենց երկիրները վերադարձած են 4173 Լեհեր, 44 Ռուսեր, 51 Պալթեան բնակիչներ, 227 Չեխեր, 276 Իտալացիներ, 60 Եուկոսլավներ ։ Տակաւին 150 Եուկոսլավներ պատրաստ են մեկնելու ։

Ունրան իւրաքանչիւր ներգաղթողի կը հայթայթէ 60 օրուան ուտելիք ։

Անգլիական շրջանէն (Լիւպէք) Մայիս 1ին մեկնեցան 2200 Լեհեր ։ Անգլիացիները որոշած են շաբաթը 4200 լեհ տարագիրներ իրենց երկիրը վերադարձնել ։ Անոնք այժմ կը սպասեն փոխադրական կայաններու մէջ ։ Մօտաւորապէս 500 Եուկոսլավներ մեկնեցան, ապրիլ 15էն սկսեալ ։

Ֆրանսական շրջանէն մեկնեցան 2200 Լեհեր ։ Այստեղ ալ անոնց կը տրուի 60 օրուան սնունդ ։

Միջին Արեւելքէն եւ Արեւմտեան Ափրիկէէն իրենց տուները վերադարձան 1100 Լեհեր եւ 175 Աւստրիացիներ ։ Աւստրիայէն՝ 860 Լեհեր եւ 200 Եուկոսլավներ ։ Զանազան տեղեր ցրուած ուրիշ 5000 Լեհեր եւ 150 Եուկոսլավներ կը սպասեն փոխադրուելու ։

այս տարի աւելի դէշ է կացութիւնը քան անցեալ տարի: 1946ին, երբ աշխատավարձը 25 առ հարիւր աւելցաւ, անհատական առեւտրական հաստատութիւնները բաղդատաբար նպաստաւոր վիճակ ունէին, դրամական տեսակէտով: Այսօր կացութիւնը տարբեր է: Շատ մը ընկերութիւններ դժուարութիւն կը քաշեն դրամ ճարելու համար: Դրամատուններն ալ չեն կրնար օգնել: Կառավարութիւնը նոյնպէս կը նեղուի դրամի պակասէն: Յունիսին եւ Յուլիսին վճարելի գանձատոմսերուն եւ մուրհակներուն գումարը 114 միլիառ ֆրանքի կը հասնի, ուրեմն նորէն փոխառութիւն պիտի կնքէ Գանք տը Ֆրանսէն, «այսինքն տպագրիչ մեքենայէն», ինչպէս կ'ըսէ թերթ մը: Արդէն կ'ուզէ 100 միլիառէն 150 միլիառի բարձրացնել առայժմ, իր ստանալիք վարկերուն գումարը:

Ծանր խօսքեր Խ. Միութեան դէմ

Հունգարական խնդիրը նորէն իրար ձգած է անգլիասաքսոն պետութիւններն ու Խ. Միութիւնը: Առաջին երկուքը կը մեղադրեն Մոսկուան թէ միջամտելով փոխել տուած է Հունգարիոյ կառավարութիւնը:

Լորտերու ժողովին Դշ. օրուան նիստին մէջ, նախարար մը, Լորտ Փէյքընհէմ, ամէնէն ծանր բառերը գործածեց Խ. Միութեան դէմ, յայտարարելով թէ Մոլոթով «կը խեղաթիւրէ փաստերը»: (Մոլոթով ըսած էր թէ Անգլիան է որ միջամտութիւն կը կատարէ Հունգարիոյ մէջ):

Վիճաբանութիւններէն առաջ, լորտ Վէնսիթարթ կարդաց Հունգարիոյ փախստական վարչապետին՝ Նակիի մէկ նամակը որ հեռաձայնով հաղորդուած էր Ժընեւէն եւ որ Հունգարիոյ մէջ կատարուած բոլշեւիկեան բռնութիւնը կը նմանցնէր նացիական ձեռնարկներու եւ կ'ըսէր թէ Խ. Միութիւնը ծրագիր մը մշակած է, իր տիրապետութեան տակ առնելու համար հարաւ. արեւելեան Եւրոպան:

Լորտ Փէյքընհէմ խօսելով ի դիմաց կառավարութեան, յայտարարեց թէ Մոսկուայի դեսպանին յանձնարարած են ուղղակի բացատրութիւն պահանջել հետեւեալ երկու կէտերու մասին.— 1. Ի՞նչ է ռուսական քաղաքականութիւնը.— 2. Ինչո՞ւ Հունգարիոյ Վերստուգիչ Յանձնաժողովին անգլիացի եւ ամերիկացի անդամներուն լուր չէր տրուած վարչապետին հրաժարման մասին: Լորտին յայտարարութեան համաձայն, Մոլոթով փոխանակ ուղղակի պատասխանելու, մեղադրած է Անգլիան թէ կը միջամտէ Հունգարիոյ ներքին գործերուն:

Մ. Նահանգներն ալ նոյնքան վճռական դիրք բռնած են: Նոր ծանուցագրով մը կը մեղադրեն թէ Խ. Միութիւնը յայտնապէս միջամտած է, համայնավարներուն յանձնելով Հունգարիոյ կառավարութիւնը: Կը սպառնան Միացեալ Ազգերու ժողովին քննութեան յանձնել այս խնդիրը:

Մինչ այս մինչ այն, Հունգարիոյ նոր կառավարութիւնը կը գործէ համաձայն խորհրդային քաղաքականութեան: Արդէն իսկ որոշուած են շարք մը ազգայնացումներ եւ ուրիշ արմատական կարգադրութիւններ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ այն ամերիկացի բարձրաստիճան սպաները որոնք մաս կը կազմեն զինուորական պատուիրակութեան, հրամանատարութեամբ ծովակալ Հէյմըրի, Իզմիր կը գտնուին այժմ: Ուրիշ ամերիկացի սպաներ եւ մասնագէտներ ալ գացած են Կեսարիա, Կարս եւ Կարին, ինչպէս եւ Պոլսոյ եւ Տարտանէլի շրջանը: Միեւնոյն ատեն քաղաքային մասնագէտներ պիտի քննեն Թուրքիոյ տնտեսական վերակազմութեան ծրագիրները, ղեկավարութեամբ Անգարայի ամերիկեան դեսպանին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը ճառ մը խօսելով Քանատայի երեսփ. ժողովին մէջ, յայտարարեց թէ «ուեւէ ազգ որ կ'ուզէ օգտուիլ Ամերիկայի նիւթական աղբիւրներէն, պէտք է նախ ապացուցանէ թէ բարի դրացի է եւ պատրաստ՝ իր առաւելագոյն աջակցութիւնն ընծայելու խաղաղութեան եւ ազատութեան դատին: «Մենք պիտի օգնենք անոնց որ կ'ուզեն իրենք զիրենք կառավարել իրենց հաւկցած եղանակով եւ կը յարգեն ուրիշներուն իրաւունքը, նոյնպէս շարժելու:Մենք կ'ուզենք խրախուսել անոնք որ կը յարգեն անհատին արժանապատուութիւնը»: (Յառաջ.— Անշուշտ Գ. Թրումըն համոզուած է թէ Թուրքիան կը ներկայացնէ այս բոլոր արժանի[քները..]):

ՓԱՐԻԶԻ անգլ. դեսպանատան բժիշկը, Ժոզէֆ Րէյնհօրն, սպաննուեցաւ երկու անծանօթներու կողմէ, Շան տը Մարսի մէջ, երբ կառքով կը վերադառնար դեսպանատան մեքենադիր կնոջ հետ: Ռումանացի Հրեայ մըն էր:

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԻ ապստամբները յառաջ խաղալով, կը սպառնան երկու գլխաւոր քաղաքներու: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ 28 քիլոմեթր հեռու են Թամաթավէն, 500 քիլոմեթր Թանանարիվէն:

Մայիս 28ը կը տօնուի

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի, ՅՈՒՆԻՍ 15ԻՆ, կիրակի ժամը 14.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Bourg la Reine, քաղաքապետական սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԵՒ ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Երգ, պար, արտասանութիւն: Կը մասնակցի նաեւ Գ. Գարեգին (Թառ): Ընտանեկան խնջոյք, պարահանդէս, ճոխ պիւֆէ:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Denfert Rochereauէն առնել Sceauxի գիծը եւ իջնել Bourg la Reine կայարանը, իսկ Porte d'Orléansէն 188 թիւ հանրակառքը, եւ իջնել Place Condorcet:

×

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէի:

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Յունիս 22ին, Խրիմեան սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Վասպուրականի հերոսամարտը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի յաղթական հերոսամարտի 32րդ տարեդարձը կը տօնուի մեծ պատրաստութեամբ, նախաձեռնութեամբ Վասպ. Հայր. Միութեան, 15 Յունիս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին Salle Mazenodի մէջ, 88 rue d'Aubagne: Հրաւիրուած են քաղաքական կուսակցութեանց, Յարանուանութեանց եւ բոլոր Հայր. Միութիւններու ներկայացուցիչները:

Կը նախագահէ միութեան ատենապետ Գ.ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ: Կը բանախօսեն Գ. Գ. ՂԵՒՈՆԴ ՄԵԼՈՅԵԱՆ եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ՓՕԼԱՏԵԱՆ:

Գեղարուեստական ընտիր բաժին, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ժամը 8էն մինչեւ կէս գիշեր: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով: (Աճուրդ եւ հանգանակութիւն չկայ):

ՀԱՅՆԻԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ այս կիրակի, Շավիլի անտառը, պաղ աղբիւրի մօտ, առաւօտէ մինչեւ երեկոյ: Ճաշը միատեղ բերել:

ՀԱՄԱԹՈՔԱՏԻ ՎԵՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՆՋՈՅՔԸ

Յունիս 15ին, կիրակի ժամը 2էն մինչեւ կէս գիշեր Ս. Եղիազարեանի սրահը, 4 rue de la Défense, Issy les Moulineaux: Նուագ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, ճոխ պիւֆէ, լաւ պատրաստուած մսեղէններ եւ փաքլավաներ: Դիւրամատչելի գիներով: Մուտքը ազատ է:

ՇԱՎԻԼ.— Այս կիրակի Շավիլի մատուռին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, վաղամեռիկ ԿԱՏԱՐԻՆԷ ՏԷՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆի յիշատակին, իր մահուան առաջին տարելիցին առթիւ:

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ԳԼՈՒԽ - ԳՈՐԾՈՑԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕՓԵՐԱՅԻՆ ՄԷՋ: Ամբողջովին հայ երաժշտութեան նուիրուած աննախընթաց փառատօնի մը ընթացքին, որ պիտի կազմէ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԳԸ «ՔՆԱՐ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ, ղեկավարութեամբ Յ. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆի:

Ա. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ այդ հոյակապ, խորապէս յուզիչ եւ գերազանցապէս հայաշունչ գործը պիտի նուագէ Հայու զգացումով օժուն ծանօթ մեծատաղանդ սոլիստը ՆԻՔՕԼ ՔՈՒԼԱՆԺ, որ պիտի հրամցնէ նաեւ Կոմիտասի լաւագոյն էջերէն շատեր: «ՔՆԱՐ»ի այս երկրորդ համերգին բացառապէս փարթամ յայտագիրը կը կազմեն վարդապետին աշխարհիկ երաժշտութեան մեծագոյն մասը եւ բազմաթիւ կտորներ Ա. Սպենդիարեանէ, Գ. Սիւնիէ եւ Բ. Կանաչեանէ:

Այս անզուգական փառատօնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Օփերայի 60 հոգինոց նուագախումբը եւ անոր առաջին վարիչը՝

L. BROUILLAC

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ.— 15 ՅՈՒՆԻՍ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՕՓԵՐԱՆ, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3.30ին (15.30):

Տոմսակները օր առաջ ապահովել դիմելով Գ. Ս. ՖԷՍՃԵԱՆի, 2 rue Louis Astuin, Tél. C. 23.83 եւ կամ Մարսէյլի մէջ մասնաւոր թռուցիկներով ծանուցուած հասցէներու:Իսկ Յունիս 12էն սկսեալ՝ Օփերայի կիչէէն:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Փոքրիկներու մուտքը բացարձակապէս արգիլուած է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ահարոնեան Ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին Գար տիւ Կլոպի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի կ'առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վռամեան ենթակոմիտէի դաշտահանդէսը Յունիս 29ին, Սէնթ Անտրէի պարտէզը, ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ առթիւ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Սարքուած Սարսէլի եւ շրջանի ներդաշնի կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, այս կիրակի, ժամը 14.30ին, Սարսէլի Սալ տը Նօսի մէջ, նախագահութեամբ Արժ. Տ. Արսէն Աւագ Քհնյ. Սիմէոնեանցի: Կը բանախօսէր Գ. Կարապետ Գէորգչեանեան, նիւթ ունենալով՝ ՆԵՐԴԱՇՆԸ: Գեղարուեստական բաժին:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Մ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ 1000 ֆր. կը նուիրեն Ֆ. Կապոյտ Խաչին Գ. ԱՐԱՄ ՉԱՐԸՔՎՏԱՐԱՆԴԻԻ մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին դաշտահանդէսը Յունիս 22ին, Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ: Մանրամասնութիւնները մասնաւոր յայտագրով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Լիոնէն Ալթունեան եւ Կիւլէզեան ընտանիքները իրենց խորին վշտակցութիւնը կը յայտնեն ընկեր Ա. Փանոսեանի եւ զաւակներուն, իրենց ողբացեալ կնոջ եւ մօր, ՏԻԿԻՆ ՇՈՂԱԿԱԹի դառնաղէտ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 500ական ֆր. կը նուիրեն Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի սրահին ֆոնտին:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է.— Ֆ. Կ. Խաչի ՍԵՎՐԱՆԻ մասնաճիւղին հանդէսը օրուան գործադուլներուն հետեւանքով, յետաձգուած է Յունիս 29ին:

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԵՐԺԻՆ և Յակոբ Տէր Թոմասեան ինչպէս եւ Պօշնաքեան ընտանիքներ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ Գ. ՈՍԿԵԱՆ եւ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՏԷՐ ԹՈՄԱՍԵԱՆի հոգւոյն: Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

ՓԱՐԻԶԷՆ Գարոյր եւ Մուշեղ Քիրպիթեան եղբայրներ կը փնտռեն իրենց եղբայրը՝ Յովհաննէս Քիրպիթեան զոր կորսնցուցած են 1914ին եւ կը կարծեն որ գերի ինկած է այդ թուականներուն: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 14 JUIN 1947 Շաբաթ 14 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5059-Նոր շրջան թիւ 668 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

1915 Յունիս 15.— Քսան կախաղաններ մէկ օրուան մէջ, Պոլիս, Գայազիտի մահաչուք հրապարակին վրայ: Քսանն ալ անդամները միեւնոյն կազմակերպութեան,— Հնչակեան :

Զոհերուն ընկերները սգահանդէս մը սարքեր են այսօր, Իսի լէ Մուլինոյի մէջ: Անշուշտ ուրիշներ ալ չեն մոռցած:

Վա՜յ, եթէ ազատագրութեան զոհերուն յիշատակն ալ պիտի Թառամի: Մանաւանդ օտարութեան մէջ, ուր ամէն բան կը մաշի: Հետզհետէ աւելի արագ :

Ո՞վ կրցած է նկարագրել կախաղան մը, այնքան պարզ բառերով, բայց եւ այնպէս այնքան վառ եւ քամնելի.

Լուսաբացին նա բարձրացաւ կախաղան
(Արեւածա՜գ, օ՜, արշալոյս արիւնոտ),
Կանգնած էին զինուորները ու քահանան,
Գուցնատ ու լուռ կանգնած էին նրա մօտ...

Երբ քահանան ոչ մի աղօթք չէր յիշում,
(Միրտը նրան շշնջում էր՝ անիծի՛ր).
Լուսածագին ծիրանավառ մշուշում
Ցայտում էին ճաճանչները ցանուցիր :

Վահան Տէրեան չտեսաւ Թրքական կախաղանները: Ոչ ալ միւս էջերը Հայաջինջ Սարսափներուն: Եթէ միայն այս մէկը տեսնէր ու մէկը քսանով բազմապատկէր, ո՞վ պիտի կրնար չափել խորութիւնը իր բանաստեղծական խռովքին եւ ստեղծագործութեան :

Քսան կախաղան եւ քահանայ մը «գունատ», ահուդողին տակ մոռցած՝ աղօթքի բառերն անգամ: Իսկ զինուորները — կամ ոստիկանները — բանտապահներն ու մնացեալը ոչ թէ գունատ, այլ բոցավառ՝ չարախնդութեան անասնական կիրքէն եւ արիւնի ծարաւէն:

Եւ այնուհետեւ ո՜րքան կախաղաններ այդ միեւնոյն հրապարակին վրայ: Մինչեւ ամենավերջինը, Հր. Աղաճանեան :

Գարշելի սողուն մըն՝ էր որ այս քսան Հնչակեաններուն արիւնը մտաւ, Հնչակեան՝ ինքն ալ,— Արշաւիր Եասեան: Եւ ուրիշ գանելիք մը, Հմայեակ Արամեանցն էր (Շւոտ), նոյնպէս Հնչակեան, որ լրացուց պակասը:

Բարեբախտաբար չուշացաւ երկուքին ալ պատիժը: Առաջինը խեղդամահ՝ Կիլիկիոյ մէջ, երկրորդը գնդակահար՝ Պոլիս, Կէտիկ Փաշայի ժամուն առջեւ: Երկու վրէժխնդիր ձեռքերն ալ՝ Դաշնակցական :

Քսան զոհերէն անձամբ ճանչցած ենք միայն Վանիկը: Անգամ մը ձերբակալուած, յետոյ արձակուած էր: «Զգուշացի՛ր, Գեղամ, խաղ մը սարքած չըլլան» :

Եւ շատ չանցած նորէն ծուղակը կ'իյնար, կառափնատ բարձրանալու համար միւսներուն հետ :

1915 Ապրիլ 11-24ի հանգոյցն էր որ կը քակուէր այս քսան կախաղաններով: Շարքը մոլեգնութեան աստիճանին հասաւ մանաւորապէս Կեսարիոյ մէջ: Իրարու ետեւէ կախուեցան աւելի քան քառասուն կալանաւորներ, առանց դատանանքի, դատակարգի կամ տարիքի խտրութեան: Վանեցւականը՝ յեղափոխականին, գիւղացին արհեստաւորին հետ :

Մնացեալը բոլորդ ալ գիտէք, աւելի առաջ պատահած ըլլան թէ վերջը: Դեռ նոր վերջացան 1915ի սարսափներուն սգահանդէսները:

Կախաղան թէ եաթաղան, աքսոր եւ ջարդ, ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտումը դիւային քրքիջներով,— այս բոլորը պիտի ծառայեն աւելի պրկելու մեր ջիղերը, ի խնդիր վերջնական յաղթանակին :

Անոնք որ յաճախ անձամբ իրենց վզին կ'անցընէին խեղդկապը, եւ անոնք որ գիտակցօրէն կը քալէին մահուան ճամբաներէն, ոչ իրենց գաղափարներն ուրացան, ոչ ալ իրենց հաւատքէն հրաժարեցան :

Մե՞նք ենք որ պիտի տատանինք այսօր, երբ ափ մը հող ունինք արդէն, դղրդագին, արիւնաքամ փլուզումէն վերջը: Եւ երբ հաւաքաբար կը պահանջենք հայրենիքին ամբողջացումը, հակառակ բոլոր յուսախաբութեանց :

Եթէ կախաղաններէն եւ ջարդերէն ազատ ենք այսօր, այդ չի նշանակեր թէ կէս ճամբան պիտի մնանք :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՕՍՔ ԱՌ ԱՂԱ ՆԱԶԱՐ

Կեռասները հասած են:

Ու կեռասի կում Թափած է Փարիզի մայթերուն վրայ, ամէն տեղ: Այնքան որ, իմ ճամբուս վրայ յաճախ կը հանդիպիմ երախաներու, որոնք կը ցատկեն կումերուն վրայ ու կը պայթեցնեն, մրցում մը կատարելու ձեւով:

Ինծի կը թուի թէ Լոնտոնի Հայոց եկեղեցիին երբեմնի քարոզիչը, Աբէլ վարդապետ Նազարեան, աշխարհական դարձած՝ ծանօթ պատմութենէ մը ետքը, չա՜տ կում կոտրած է իր ծննդավայրին մէջ, կեռասի եղանակին: Եւ հիմա, նոյն սովորութենէն մղուած, վեր - վեր կը ցատկէ ամէն օր, Հ. Յ. Դ. մեծ տառերը կոտրելու, Դաշնակցութիւնը պայթեցնելու մարմաջով:

Քանդելու, ամէ՜ն բան քանդելու, մոլեգնութեան հասած այդ իր վարժութիւնը բնել կուտայ իրեն. «Իմ պատանեկութիւնից ի վեր ես տեսել եմ, որ ամէն անգամ, երբ մի ականաւոր Դաշնակցական գործիչ հեռացել է կուսակցութիւնից, Դաշնակցութեան շէնքը հիմքից է քանդուել»: Զի հարցներ թէ ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ իր պատանեկութենէ՜ն սկսեալ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շէնքը «հիմքից է քանդուել», բայց եւ այնպէս մնացեր է հզօր, ուժեղ եւ անսասան: Խորհուրդ կուտամ իրեն հետաքրքրուիլ եւ հասկնալ թէ գոյութիւն ունի՞ն շէնքեր, որոնք քանդուած ըլլան իրենց հիմքէն, բայց դիմանան ժամանակին աւերներուն: Այդպիսի «հիմքից քանդուած» շէնք ե՛ս մէկ հատ գիտեմ,— ի՛ր շէնքը:

Եթէ քաջն Նազար, որ մէկ հարուածով կը ջարդէ հազար, կը հաւատայ թէ իր բոլոր ջարդածներն ու քանդածները «հիմքից» աւեր են, եթէ քաջն Նազար, որ շատ կը սիրէ տուն քանդել կամ եկեղեցի, կը հաւատայ թէ դիւրին բան է քանդել նաեւ 57 տարուան կուսակցութիւն մը՝ երէկ ալէլուիա կարդալով Ցիտուսի, իսկ այսօր՝ Ստալինի, կը յիշեցնեմ իրեն.

— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը քանդելը չի նմանիր կեռասի կում կոտրելուն, իր դարշապարին ոսկորները կը կոտրին, բայց Հ. Յ. Դ. տառերը չեն կոտրիր:

ԱՐԱՉ

Ամերիկան խնամակալ Եւրոպայի

Մ. Նահանգներու արտաքին Նախարարը, զօր. Մարշըլ, նոր ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ զանազան ծրագիրներ կը մշակեն, օգնելու համար Եւրոպայի վերաշինութեան եւ բարգաւաճման: «Եւրոպա բառը գործածելով, ես անոր մէջ կ'առնեմ նաեւ Անգլիան եւ Խ. Միութիւնը, մէկ խօսքով Ասիոյ արեւմտեան կողմի բոլոր երկիրները» :

Մ. Նահանգները 15—24 միլիառ տոլար կը հաշուեն Եւրոպայի տրամադրուելիք վարկերը, ուրիշ խօսքով տարեկան 5—6 միլիառ տոլար, երեք - չորս տարի տեւողութեամբ: Ամերիկեան ծրագրին համաձայն, երկու կարեւոր կազմակերպութիւններ պիտի հաստատուին, մէկը՝ ամերիկեան, լայն իրաւասութիւններով, վարկերը բաժնելու եւ անհրաժեշտ գնումները վարելու համար, միւսը՝ եւրոպական, որ ընդհանուր ծրագիր մը պիտի պատրաստէ, ջանալով որ իւրաքանչիւր երկիր կարելի օգուտը քաղէ Մ. Նահանգներու տնտեսական աջակցութենէն:

Զօր. Մարշըլ իր երկրորդ ճառին մէջ չեշտեց թէ ծրագրէն օգտուելու Նախաձեռնութիւնը կը պատկանի եւրոպական պետութեանց: Մինչեւ հիմա ոչ մէկ ազգ պաշտօնական դիմում կատարած է:

Մ. Նահանգներու արտաքին Նախարարութեան պաշտօնատարներէն Պ. Քոհէն, որ զօր. Մարշըլի անմիջական խորհրդականներէն է, տեղեկութիւններ տալով օգնութեան ծրագրի մասին, չծածկեց Ամերիկայի մտադրութիւնները.

— «Մինչեւ որ Եւրոպան բաւարար օգնութիւն չստանայ, կարգ մը եւրոպական երկիրներու համար դժուար պիտի ըլլայ խուսափիլ քաղաքական խլրտումներու եւ դիկտատուրայի վտանգներէն» :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀՈԳԵՐ

Երկաթուղիներու գործադուլը վերջացաւ հինգշաբթի օր, տեւելով վեց օր: Երէկ, ուրբաթ, պետական պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին, 24 ժամուան համար, «իբրեւ ազդարարութիւն»: Այս ցոյցին կը մասնակցէին ոստիկանական վերատեսչութիւն, նահանգապետութեան եւ քաղաքապետութեանց պաշտօնեաները, աւելածուները, հիւանդանոցներու եւ հանրային խնամատարութեան պաշտօնեաներ, քաղաքապետական գրադարաններու պաշտօնեաները եւն: Միջոցներ ձեռք առնուած էին, անհրաժեշտ սպասարկութիւնները ապահովելու համար (լուսարկաւորութիւն, ջուրի բաշխում, հրշէջ գունդեր եւն.): Ստորերկրեայ երկաթուղին (մեթրօ), հանրակառքերը, Թղթատարը բանեցան:

Երկաթուղիներու գործադուլին կարգադրութենէն անմիջապէս վերջը, կառավարութիւնը սկսաւ քննել անոր անմիջական հետեւանքները: Գոհացում տալով բանուորներու պահանջին, կառավարութիւնը առանձնած կ'ըլլայ մօտ տասը միլիառ ֆրանքի նոր ծախք մը, 1947ի վերջին վեցամսեակին համար: Երկաթուղիներու բանուորական միութիւնը կը պահանջէր 12 միլիառ, կառավարութիւնը կ'առաջարկէր 8 միլիառ: Ի վերջոյ փոխադարձ զիջումներով ընդունուեցաւ միջինը, 9.900.000.000 ֆրանք: Այս յաւելումով երկաթուղիներու վարչութեան ընդհ. բացը պիտի ըլլայ 30 միլիառ ֆրանք :

Թերթերը կը գրեն թէ վեց օրուան գործադուլին հետեւանքով երկաթուղիներու վարչութեան կորուստը եղած է աւելի քան 2.100.000.000 ֆրանք: Միայն Փարիզեան շրջանին մէջ կորսուած են 72 միլիոն աշխատանքի ժամեր :

Շատ աւելի ծանր են քաղաքական հետեւանքները: Այժմ բոլորն ալ կ'ընդունին թէ կառավարութիւնը շատ պիտի նեղուի, նոր Թղթադրամներու տպագրութենէն խուսափելու համար: Գիները նուազագոյն աստիճանի մը վրայ պահելու եւ ֆրանքի նոր արժեզրկումէ մը խուսափելու համար, ելմտական նախարարը նոր եւ աւելի խիստ միջոցներ պիտի առաջարկէ :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻՆ ԴԱՍԵՐԸ

Երկաթուղիներու գործադուլին եւ ուրիշ տագնապներու առթիւ, տեղական մամուլը մեծ մասով կը գնահատէ Պ. Ռամատիէի վճռական եւ բանաւոր դիրքը: Վարչապետը Ազգ. Ժողովին հաղորդելով երկաթուղիներու գործադուլին դադարումը, հետեւեալ նշանակալից յայտարարութիւնն ըրաւ.

— «Կէս ժամէ ի վեր կառախումբերը կը բանին նորէն: Այս առթիւ ժամը 5ին համաձայնութիւն մը գոյացաւ երկաթուղիներու պաշտօնէութեան զանազան դաշնակցութեանց եւ կառավարութեան միջեւ: Ըստ էութեան վիճաբանելէ առաջ, հրամայուած էր վերսկսիլ աշխատանքը: Այսպէս կը վերջանայ տաժանելի վէճ մը որ երկարաձգուելով կրնայ ծայր աստիճան ծանր հարուած մը տալ երկրին տնտեսութեան: Այս գործադուլը շատ մը դասեր կուտայ մեզի: Ան կը սորվեցնէ, մանաւանդ, թէ անհամբեր շարժումները եւ բարկաճայթ շարժումները որեւէ օգտակար արդիւնքի չեն յանգիր, մինչդեռ գործելէ առաջ քիչ մը խոկալով աւելի կը դիւրանայ լուծումը: Իմ համոզումով, բանուոր դասակարգը պիտի հասկնայ թէ՝ ներկայ պարագաներուն մէջ հանրային բարիքին համար աշխատելու բաղձանքը հիմն իսկ է բանուորական բարօրութեան, ինչպէս ազգային բարգաւաճման » :

Պ. Ռամատիէ իր շաբաթական ասուլիսին մէջ ալ նոյնիմաստ յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն: Այս առթիւ բացատրեց որ երեք չորս օրէն ամէն բան կը կանոնաւորուի, բայց գործադուլին հետեւանքները դեռ պիտի զգացուին 15 օր: Գալով ճամբորդի կառախումբերու սակագիներու յաւելման, վարչապետը յայտարարեց թէ խնդիրը կը քննուի, բայց անմիջական գործադրութեան խնդիր չկայ առ այժմ :

Այս գործադուլին հետեւանքով, օրինագիծ մը պատրաստուած է, սահմանափակելու համար պետական պաշտօնեաներու գործադուլը: Օրինագիծը կը տրամադրէ գաղտնի քուէարկութիւն կատարել արհեստակցական միութեանց մէջ, գործադուլի որոշում տալէ առաջ: Եթէ ութ օր առաջ տեղեկութիւն տրուած չըլլայ կառավարութեան, բանագրաւում եւ պարտաւորիչ աշխատանք պիտի հաստատուին: Այս օրինագիծը մշակած է արմատական երեսփոխան մը, բայց Ազգ. Ժողովին յատուկ յանձնախումբը մերժեց քննել զայն, ներկայ պարագաներուն մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ պիտի ունենայ մինչեւ մէկ տարի, ամէն պարագայի մէջ 1949ին, համաձայն ամերիկեան գաղտնի տեղեկագրի մը, որ հաղորդուած է պատերազմական նախարարութեան :

«ՄԵՌԵԼԻ ԱՐԵՒԸ»

(Վանի Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ)

ՎԻԷՆՆԱ.— Մայիս 3ին էր կարծեմ: Վերջալոյսէն մօտաւորապէս մէկ ժամ առաջ էր: Արեւը այդ իրիկուն տարօրինակ գոյն մը առած էր, ինչպէս կը պատահի երբեմն արեւի կէս խաւարումի կամ մեծ փոթորիկէն քիչ մը առաջ,— մռայլ, հիւանդոտ, դեղնած տխրութիւն ազդող գոյն մը: Երկնցած էի տան վերի յարկի սենեակը, պատուհանին տակ, գետին ձգուած անկողնին վրայ: Տխուր մտածումներու մէջ կը դիտէի այդ տարօրինակ վերջալոյսի արեւի վերջին շողերը որ հազիւ կը լուսաւորէին դիմացի պատը եւ փողոցի բարձր բարտի ծառերու նորածիլ եւ թարմ տերեւները:

Քիչ մը այդ պահուն ներս մտաւ հազիւ 16—17 տարեկան եղբայրս, Խօսրով, ցաւագար եւ կէս մը անդամալոյծ ի մանկութենէ:

— Խօսրով, ինչո՞ւ այսօր արեւը այս գոյնն ունի, արեւի խաւարո՞ւմ կայ, յամ՞ծ ես:

— Ո՛չ, կ'ըսէ հանդարտ եւ վստահօրէն. չե՞ս գիտեր, երբ արեւը այս գոյն լինի «ճոչ» (նշանաւոր) մարդերից կը մեռնին. ատոր «մեռելի արեւ» կ'ըսեն: Կը տեսնես, այսօր բոլոր Թուրքերը պիտի «խառնեն» կամ պիտի փախչին (Վանեցիները Թուրքին մեռաւ չեն ըսեր, մեղք է, կը մեռնին միայն մկրտուածները)-

Անմեղ, մեղմօրէն եւ վստահօրէն կը խօսէր իմ անուշիկ եղբայրս, մեր հինգ եղբայրներուս սիրելին եւ մեր տան Բենիամինը:Իր այս վստահելի եւ միամիտ խօսքերը կէս մը իր համոզումը կը յայտնէր, կէս մըն ալ իր Պոլսէն նոր եկած վախկոտ մեծ եղբայրը, զիս սրտապնդելու համար կ'արտասանէր կարծես:

— Երթամ, ըսաւ, եւ եթէ նոր բան մը իմանամ, շուտով կուգամ: Եւ անճապարանօք, տկար շարժուձեւերով, բայց աշխուժով դուրս ելաւ: Ես նորէն իմ պառկած դիրքով վերջալոյսի «մեռելի արեւի» այդ օրուան վերջին շողերը կը դիտէի եւ միտքս ակամայ կը հետեւէր Խօսրովի խօսքերուն... «Թուրքեր այսօր կամ պիտի խառնին կամ պիտի փախչին»:

Այս մտածումներուս մէջ հազիւ կէս ժամ անցած էր, Խօսրով հեւալով, շնչասպառ եւ քրտնաթոր սենեակս նետուեցաւ.

— Մուժտա՛ս, Թուրքերը կը փախչին, փախա՛ն... Ես չասի՞, ես չասի՞, կը կրկնէր, իմ խօսքը եղաւ: Անհելիքութիւ մը պէս խստօրէն եւ քերանը փրփրած կը խօսէր, անհանդարտ շարժումներ ընելով սենեակին մէջ: Վեր ելայ տեղէս, պատուհանէն դուրս նայեցայ:Հրացանի ձայներ չկային, որով վախ չունէինք մոլորուած գնդակներէ, որ յաճախ բարձր տուներու պատուհաններէն ներս կը մտնէին: Հիւսիսակողմ Զըմզըմ Մաղարայի ժայռի գլխի Թուրք պահականոց-զօրանոցն էր որ կը վառէր: Վերջալոյսի մթնշաղի մէջ որոշ կը տեսնուէր:«Մելքիսէթի շրջանն է, յարձակումի սկսած է»,— կրակ ու բոց կտրած էր տղան, ինքնիրեն կը խօսէր: Ծանօթ էր բոլոր շրջաններուն եւ գիտէր շրջանապետները:

Կը դառնանք դէպի հարաւային պատուհանը, այդ կողմը հրդեհը սոսկալի եւ մեծածաւալ էր: Հաստատապէս գիտէինք որ Հաճի Պէքիրի մեծ մեծ զօրանոցներ կը վառէին, որու դիմացը լուսահոգի Ալէսը եւ Լոռթօն իրենց քաջամարտիկ ընկերներու հետ գիշեր ցերեկ դաշտի խոնաւ խրամներու մէջ ամիս մը դիմադրեցին եւ այս իրիկուն իրենց յաղթանակը կը տօնէին այդ ծաւալուն հրդեհով:

Ա՛լ ճշմարիտ էր, Վանեցիները կը յաղթէին... Խօսրովի գուշակութիւնը ճիշդ ելած էր, «մեռելի արեւը» իր վերջին ճառագայթներու հետ տարած էր Թուրքերը...:

— Խօսրով, մուժտայիդ համար ի՞նչ կ'ուզես (աւետաբեր, բարի լուր)՞ Անուշիկ եւ քիչ մը ամօթխած երեսս կը նայէր, չի համարձակիր ըսել, կը զգար թէ բաւական արժէքաւոր էր իր ուզածը եւ մերժուելու վախ ունէր սրտին մէջ: Պոլսէն լուսանկարչական գործիք մը բերած էի իր բոլոր պիտանի նիւթերով: Այդ գործիքը իրեն շատ սիրելի էր, շատ անգամներ «վեր դիր» կ'ընէր: Մտածեցի աչքը անոր վրայ է:— Լաւ, ըսի, քեզի իբրեւ մուժտա կուտամ իմ լուսանկարչական գործիքը: Տխուր եւ վշտալի դէմքով երեսս նայեցաւ եւ իր զօսացած մէկ ձեռքը լուռ վեր հանեց ցուցուց: «Ձեմ կրնար գործածել», ըսել կ'ուզէր: Ես այդ չէի խորհած: Սիրտս մղկտեցաւ:

— Հիմա դուն ըսէ, մի քաշուիր, ինչ որ ուզես պիտի ստանաս: Վիզս պլլուեցաւ.— Արամ եղբայր, ինծի տանգօ մը առ, ըսաւ եւ լալագին աղաչեց: Զարմացայ իր տարօրինակ եւ անսպասելի պահանջին համար եւ հարցուցի.

— Տանգօն ի՞նչ պիտի ընես, երբ լուսանկարչական գործիքը չես կրնար գործածել: Տանգօն աւելի վտանգաւոր է մէկ ձեռքով գործածելու:Ցետոյ, Խօսրով, ալ ասկէ վերջ տանգօի պէտք պիտի չունենանք, Թուրքերը փախան...

Վշտացայ եւ բարկացայ իմ ակնարկիս համար — չի կրնար մէկ ձեռքով տանգօգործածել:

— Մե՛ղք, որ հոս չկայ, քեզ ցուցնէի թէ ինչպէս ես տանգօն երկու ծունկերուս մէջ սեղմած մէկ ձեռքով կը լեցնեմ եւ կը պարպեմ:

Տանգօն (մաուզէր, 10 կրակնոց ատրճանակ) Վասպուրականցիներու, պատանիներու եւ երիտասարդներու, տղոցներու եւ խաչմանդամներու երա՛զը...: Միջակ եւ աղքատ դասակարգը մանաւանդ, որքա՜ն խնայողութիւն եւ զրկանք պէտք է քաշէր մինչեւ որ տէր դառնար այդ սրբութիւն սրբոցին: Վանի երիտասարդութիւնը խնայողութեամբ, զոհողութեամբ ձեռք բերած տանգօներու եւ հրացաններու շնորհիւ փրկեց իր հայրենիքը, տասնեակ հազարաւորներու կեանքը, յաղթեց եւ հալածեց դարաւոր թշնամին եւ կերտեց Վասպուրականի փառքը կազմող Հերոսամարտը:

Ցարգանք այդ Հերոսամարտը շահող նահատակ, մեռած եւ դեռ կենդանի սերունդին:

Ա. ՏԱՊԱՂԵԱՆ

Գիտական աշխարհ

Իտալացի Փրօֆ. Կիւատնիէոի վերջերս օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտարարած է թէ՝ քաղցկեղի դարմանումի մասին գոհացուցիչ արդիւնքներ ձեռք բերած է «F. A. 2» ազդակի միջոցաւ:

Ցիշեալ գիտնականը բոլորովին պատահական կերպով գտած է այդ ազդակը, որ ոչխարի ու այծի լեարդէն կը հանուի եւ դիմադրական յատկութիւն մը ունի քաղցկեղային յայտնութիւններուն դէմ: Ներկայիս 6000 հիւանդներ ենթարկուած են «F. A. 2»ի դարմանումին մասնագէտ բժիշկներու հսկողութեան տակ, որոնց տուած վկայութեան համաձայն՝ 70—95 առ հարիւր համեմատութեամբ զգալի բարւոքում մը տեսնուած է հիւանդներու վիճակին վրայ:

Պ. Կիւատնիէօ բազմաթիւ առաջարկներ ստացած է օտար երկիրներէ, սակայն իտալացի բժիշկը մերժած է զանոնք, նախ եւ առաջ իր երկրին վերապահելով իր հետազօտութեանց արդիւնքը:

★ Լոս Անճէլըսի նախկին պատերազմիկներու յատուկ հիւանդանոցի բժիշկներէն Տօքթ. Ցօլթըն Թ. Վիոթշափէլը եւ Տօքթ. Վիտէման յաջողած են առանց անդամատութեան առաջքն առնել ծունկի փտախտին, որուն ենթարկուած էին հինգ նախկին պատերազմիկներ, ասկէ զատ, անոնք դարմանած են նաեւ ուրիշ վեց պատերազմիկներ, որոնց արեան շրջանը արգիլուած էր փտախտին պատճառաւ: Միեւնոյն դարմանումը իր փրկարար դերը ունեցած է սրտի ինչ ինչ հիւանդութիւններու, ներերակային ճնշում (hypertension) եւ ուրիշ բուրջ հիւանդութիւններու մէջ:

C. կենսանիւթը «histidine» կոչուած բորակաձնային գործարանական հիմ ունեցող քիմիական արտադրութիւնը կը փոխէ «histamine»ի, ինչ որ ընդլայնիչ ազդեցութիւն մը կը ներգործէ արեան փոքր անօթներուն վրայ: Փտախտը յառաջ կուգայ արեան փոքր անօթներու կծկումէն, որով կ'արգիլուի արեան ազատ շրջաբերութիւնը եւ պատճառ կը դառնայ հիւսուածներուն մահացումին: Այդ կծկումը յառաջ կուգայ յաճախ ներերկային ճընշումէ, երիկամունքի հիւանդութիւններէ եւ անդամալուծութեան պարագաներէ:

★ Սխտորը բժշկութեան մէջ սկսած է օրէ օր յաճախադէպ գործածութիւն մը ունենալ: Աղիքի կարգ մը հիւանդութիւններու համար մասնաւոր դեղեր կը գործածուին, որոնց հիմը կը կազմէ սխտորը: Նոյնպէս, ներերկային ճնշումի առեն բժիշկները մասնաւոր պատրաստութեամբ առանց հոտի սխտոր դեղահատ կը յանձնարարեն, որուն օգուտը անժխտելի է: Տարիքոտ մարդիկ կամ ծերերը, որոնք սովորաբար ենթակայ են երակային ճնշումի կամ պնդերականութեան, պարտաւոր են իրենց կերակուրներուն պատրաստութեան մէջ յաճախ սխտոր գործածել: Երբ սխտորը բոլորովին հում վիճակի մէջ ուտուի, աւելի նպաստաւոր արդիւնքներ կուտայ, թէեւ միւս կողմէ հոտը խիստ անախորժ է եւ անյարմար փափկանաշակ ստամոքսներու: Ինչպէս ծանօթ է ինչ ինչ կաթուածներ արդիւնք են ներերկային ճնշումի եւ պնդերակութեան:

★ Ռոսթովի համալսարանի երկու բժիշկներ Կիւպարով եւ Տօրսիւեէվ գտած են բորոտութիւնը բուժելու միջոցը, յարմար վիճակի վերածած են պատրաստութիւն մը, որ ծանօթ է «acide oxydiphtérique» անունով եւ կը հանուի կեղծմաշկի նախատիպ սերմերէն: Ձեռք բերուած արդիւնքներէն կարելի է հետեւցնել թէ այդ դեղը մինչեւ այսօր ծանօթ դեղերու մէջէն ամէնէն ազդեցիկն է:

Թեւի եւ ծունկի վրայ գոյացած կեղերը, որոնց դարմանումը ընդհանրապէս երկար կը տեւէ, քանի մը շաբաթէն կը բուժուին: Այժմ այդ դեղը կ'օգտագործուի Խ. Ռուսիոյ բորոտանոցներուն մէջ:

★ Խումբ մը սովետ գիտնականներ յաջողած են կենդանացնել ելեկտրահար մարդ մը: Ատոր համար 5000 վոլթի ուժ ունեցող ելեկտրական հոսանք մը կ'անցընեն ենթակային մարմինին մէջէն, միեւնոյն ատեն դիմելով արուեստական շնչառութեան:

★ Սինիթսին անուն ռուս գիտնական մը յաջողած է գորտերու սիրտերը տեղափոխել եւ անոնց տեղ պատուաստել կատուներու, շուներու եւ նապաստակներու սիրտերը: Փորձերուն ենթակայ, գորտերը շարունակած են իրենց սովորական կեանքը, աճելով եւ սերնդագործելով:

★ Մոնփէլիէի դեղագործական համալսարանի Պրօֆ. Հօլլանտ սունկին մէջ գտած է «Clitocybine» կոչուած նիւթը, որ հիւծախտի մանրէն փճացնելու յատկութիւնն ունի: Փորձերը կատարած է կենդանիներու վրայ եւ յաջող արդիւնքներ ձեռք բերած է:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

Վասպուրականի Հերոսամարտը

(ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ԱՅՍՕՐ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ)

1915 Ապրիլ ամիսը եղաւ պայքարի, ինքնապաշտպանութեան եւ ապա յաղթանակի ամիս մը Վասպուրականցիներուս համար: Ինչպէս եւ յիշատակելի թուական մը որ կ'արժեւորէ մեր ազգային պատմութիւնը:

Վասպուրականի Հերոսամարտով պատրաստուեցաւ դարաւոր թշնամիէն գերուած մեր հայրենիքի առաջին անկիւնաքարը: Այդ յաղթական կռիւը եղաւ փառապսակը մեր անհամար հերոսներու դարբնած գաղափարներուն եւ անզուգական փառքը, որ լուսաւորեց մեր ճամբան կատաղի ալիքներուն ու փոթորիկներու մէջէն:

Նմանապէս Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի, Սասունի եւ նման շատ մը հերոսամարտեր որոնք եղան մէկ մէկ խորհրդանիշեր մեր ազատագրութեան:

Այս տարեդարձի օրերուն, ո՞ր Վասպուրականցին, կամ ո՞ր Հայը պիտի չյիշէ իր անմոռաց սիրելիներու անմահ յիշատակը, իր յարգանքի բաժինը բերելով լուռ ու երկիւղած:

Անգամ մը դէպի ետ նայէ, երեսուն երկու տարիներ երկա՛ր ժապաւէնի մը պէս, աչքիդ առջեւ պիտի պարզուին անհամար սպառազէն հայդուկները, կուռ շարքերով, որոնք գացին գիտակցաբար զոհուելու հայրենիքի ազատագրութեան համար:

Ո՞ւր են անոնք, մեր Արամը հռետոր, Վռամեանը յանդուգն, Իշխանն մեր քաջ, Եկարեանն խորհրդատու,, Ալէսն ու Թէւոսն եւ անհամար քաջ զինուորներ որոնք եղան մեր վարպետները:

Վասպուրական, դուն յաղթական Հերոսամարտովդ գծեցիր մեր պատմութեան ուղին լուսապայծառ ու խոստմնալից, ու այժմ զաւակներդ հաւատարիմ թէեւ ցիրուցան, սրտի պարտք ու սրբազան պարտականութիւն կը համարին համախմբուիլ եւ ոգեկոչել քեզ, յարգելով բոլոր զոհերուն յիշատակը, յայտնի թէ անյայտ:

Սիրելի հայրենակիցներ, քաջ գիտցէք, թէ մեր հերոսներու խռոված ոգիները ուրուականներու պէս կը սաւառնին մեր բնաշխարհի ջինջ հորիզոնին վրայ եւ բարձրաբերձ լեռներու գագաթներէն, Վարագէն, Սիփան-Արտոսէն, Եղերով,իբրեւ մէկ մէկ պահակներ կը հսկեն մեր դարաւոր սրբութեանց վրայ: Աղթամարն, վկայ մեր դարաւոր պատմութեան, օգաւոր կարապի մը պէս իր թեւերը փռած կը պատսպարէ ոգիները անոնց, մինչեւ որ հասնի վերջնական ազատութեան օրը:

ԱՐԱՄ ՀԻՒՍԵԱՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ՆԻԿՈՍԻԱ (Ցառաջ).— Հայ Երիտասարդաց Միութեան մասնաւոր հրաւէրին վրայ, Մայիս 1ին Հալէպէն Կիպրոս եկաւ «Նայիրի»ի ու «Արեւելքի» խմբագիր եւ ծանօթ բանաստեղծ Անդրանիկ Ծառուկեան, որ իբրեւ բանախօս հրաւիրուած էր Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակի առթիւ սարքուած հանդէսին: Իրիկունը ի պատիւ իրեն տրուեցաւ թէյասեղան մը:

Հանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Ցունիս 3ի գիշերը Նիկոսիոյ «Պելլզ փալաս» ընդարձակ թատրոնին մէջ, հոծ բազմութեամբ սարքուեցաւ յարգանքի մեծ հանդէսը, նախագահութեամբ Կաթ. փոխանորդ Տէր Ղեւոնդ եպիսկ. Զէպէեանի, որ երկու քահանաներով գրաւեց իրեն յատկացեալ օթեակը:Ցուրջի օթեակներուն մէջ կը նշմարուէին Կիպրոսի Թեմական եւ վարչական մարմիններուն անդամները իրենց ընտանիքներով: Բեմը զարդարուած էր Ահարոնեանին նկարով, արմաւենիներու մէջ:

Բացումը կատարեց Թեմականի անդամներէն Պ. Լ. Փօյաճեան, իսկ Ահարոնեանի կենսագրական գիծերը պարզեց վարչական մարմնի անդամներէն Պ. Ց. Փալամուտեան: Հանդէսին ճոխ յայտագիրը բաժնուած էր երկու մասի, գեղարուեստական բաժինով: Մեներգեցին Օր. Ա. Պալատունի ու Պ. Ասուրեան: Երիտասարդաց Միութեան անդամները երգեցին«Քնիր, իմ բալիկ»ը ու «Կոյր Աշուղը»:

Մանտոլինի երկու սոլօներ (Կալերգ ու Մայր

Արաքսի) յաջողութեամբ նուագուեցան Պ. Զաւէն Մազուտեանի կողմէ, ընկերակցութեամբ կիթառի զոր կը նուագէր Ցոյն մը։ Պ. Սինմեան կարդաց Ահարոնեանին «Իմ Խօսքը» գրութենէն գեղեցիկ հատուած մը։ Հանդէսին առաջին մասը փակուեցաւ Ահարոնեանին «Ցարդանք Քեզ»ով, զոր արտասանեց Պ. Ա. Մահլէպճեան։

Օրուան բանախօսը, Պ. Ծառուկեան գրեթէ մէկ ժամ պարզեց Ահարոնեանի կեանքն ու գործը։ Ցուզիչ բառերով ներկայացուց Արարատեան դաշտի երկաթագործ չինականի մը տաղանդաւոր որդին որ իր փոքր տարիքէն լծուեցաւ գրականութեան, ազատագրութեան գործին։ «Աւետիս Ահարոնեան, որ իր մէջ կը մարմնաւորէր սէգ Արարատի փառաւորութիւնը, տեսաւ ու ողջունեց 1918ին ստեղծուած Հայաստանի Հանրապետութիւնը, ու յետոյ զայն ներկայացուց եւրոպականհամաժողովներուն մէջ, ի վերջոյ ստորագրելով Սեվրի դաշնագիրը։ Բանախօսը ծանրացաւ Ահարոնեանի ստեղծագործութեան, յամառ կամքին եւ անպարտելի հաւատքին վրայ եւ խորապէս յուզեց ներկաները, նկարագրելով անոր ներկայ վիճակը, անդամալոյծ եւ համր...

Երիտասարդ բանախօսը ջերմապէս գնահատուեցաւ, ծաղկեփունջ մըն ալ ստանալով։ Մոգական լապտերով ցուցադրուեցան, Ահարոնեանին նկարը, Արարատը, Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան գեղեցիկ զինանշանը, ու Սեվրի դաշնագիրը ստորագրող պատմական գրիչը։ Բեմ բարձրացաւ Ղեւոնդ եպիսկ. եւ խորիմաստ բառերով փակումը կատարեց այս անման հանդէսին։

Պ. Ա. Ծառուկեան այս կարճատեւ այցելութեամբ մեծապէս օգտակար եղաւ, բուսաբանելով ազգային զանազան հարցեր եւ խանդավառելով երիտասարդութիւնը։ Իր գրական արտադրութիւններն ալ ջերմապէս գնահատուած են, մանաւանդ «Հէ՜յ ջան Երեւան»ը։ .. Ն. Մ. Կիպրացի

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ (Ցապաղած) — Այս տարի մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան հռչակման 29րդ տարեդարձը, Մայիս 24ի գիշերը։ Հ. Յ. Դ. Անտօք Ենթակոմիտէն եւ Նոր Սերունդի «Բարդէն Սիւնի» խումբը տքնաջան գործի լծուած էին արժանաւորապէս տօնելու համար զայն։ Ժամանակին լեցուած էր «Ռէփիւպլիքէն»ներու սրահը։

Ժամը 9ին ընկ. Գ. Աբրահամեան հանդէսը բացուած յայտարարեց, «Յառաջ Նահատակ» քայլերգով, որ երգուեցաւ Նոր Սերունդի եւ Սանուհիներու խումբին կողմէ։ Այդ պահունվարագոյրը բացուելով, բեմին կեդրոնը երեւցաւ յաղթական կամար մը, (մեր անխոնջ ընկեր Միհրան Աբրահամեանի կողմէ շինուած), որուն սիւներր զարդարուած էին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով։ Մէջտեղը դրուած էր գահ մը ուր տեղ գրաւած էր Մայր Հայաստանը (Օր. Թագուհի Ստեփանեան), պատուանդաններուն վրայ խումբ մը Սանուհիներ, բոլորն ալ սպիտակ հագած, փունջ փունջծաղիկներ կը նուիրէինՄ. Հայաստանին։ Իսկ բեմին աջ եւ ձախ կողմերուն եռագոյն դրօշներուն վրայ գրուած էին «Փա՛ռք Մայիս 28ին, Ցարդանք Ազատագրութեան զոհերուն», վերատառութիւնները։ Ապա խանդավառ ծափերով բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան նախագահը, ընկ. Սիմոն Խաչիկեան, որ պարզելով տօնին իմաստը, հրաւիրեց հանդիսականները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը ազատագրութեան զոհերուն։ Եղան յաջող արտասանութիւններ եւ երգեր։ Օր. Մարի Փիլիկեան (Վաքանը), ընկ. Մ. Մանուկեան (Ռեխտաւորը), օր. Անահիտ Ստեփանեան (Հայրենիքիս համար), ընկ. Ս. Փիլիկեան (Ցարդանք քեզ)։ Երգեցին Օր. Մարի Տէրվիշեան (Ծաղէն), Օր. Արշալոյս Սեդրակեան եւ ընկ. Վարդան Բարախեան։ Բոլորն ալ յաջող էին իրենց արտասանութեանց եւ երգերուն մէջ։ Օր. Տէվրիշեան հանդիսականներուն փափաքին վրայ քանիցս կրկնեց, իր Թրթռուն ձայնով մեզ փոխադրելով մեր սարերն ու դաշտերը։ Օր. Թագուհի Ստեփանեան շատ ճկուն շարժումներով պարեց «Շամիրամը» ընկերակցութեամբ նուագի։ Օրուան առաջին բանախօսը ընկ. Ս. Գալուստեան (Վիէնէն) պարզեց հայրենիքի ազատագրութեան համար մղուած գերագոյն պայքարի ծալքերը, յիշելով նաեւ թէ ամբողջ հայ ժողովուրդը ինչպէս անհաւասար կռիւ մղեց Թուրք կանոնաւոր բանակին դէմ Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի դաշտերուն վրայ։

Տասը վայրկեան դադարէ վերջ բեմ եկան Վիէնի շնորհալի Սանուհիները հայկական տոհմիկ տարազներով եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին իրենց պարերով ու երգերով։Երկրորդ բանախօսն էր ընկ. Ս. Սիսլեան (Կրընոպլէն), որ մէկ ժամէ աւելի խօսելով փաստերով հաստատեց թէ Մայիս 28ը մեր դարաւոր թշնամիին կողմէ տրուած պաշխիշ մը չէր, ինչպէս կ՚ըսեն մոլորեալ մարդիկ, այլ հայ ժողովուրդի թափած հեղեղանման արեան արդիւնքը։ Առանց Մայիս 28ի այսօրուան Խորհրդային Հայաստանը գոյութիւն չէր ունենար։ Այս արեւի պէս փայլող ճշմարտութիւնը մեր գաղափարական հակառակորդներն ալ գիտեն, բայց սուտ խենթ կը ձեւանան եւ կ՚ուրանան, տրովհետեւ այդպէս հրամայուած է իրենց։ Վնաս չունի։ Նոյնը կ՚ընէին նաեւ Ապրիլ 11/24ի համազգային Սգատօնին համար։ Իսկ այսօր ոչ միայն կը տօնեն, այլեւ իրենց մենաշնորհը դարձնել կ՚ուզեն։ Պիտի գայ նաեւ այն օրը, որ պիտի իւրացնեն նաեւ Մայիս 28ը, վասնզի առանց Մայիս 28ի, Սեվրի դաշնագիր եւ Ուիլսընեան սահմաններ պիտի չունենայինք, իսկ առանց այդ երկուքին կարելի չէ հայկական դատ հետապնդել։ (Ծափեր)։

Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնելով ներկաներուն, ըսաւ թէ 29 տարիէ ի վեր կառչած կը մնանք այս տօնակատարութեան եւ թէ ստամբօղական հայ ժողովուրդը ամէն տարի եւ ամէն տեղ մեծ խանդավառութեամբ պիտի տօնէ Մայիս 28ը, մինչեւ որ իրականանայ Միացեալ եւ Ազատ Հայաստանըեւ Սփիւռքի հայութիւնը հաւաքուի մայր հայրենիքին մէջ, հոն տօնելու համար յաղթանակի եւ ազատութեան օրը։

Կէս գիշերէն վերջ սկսան եւրոպական պարերը, տեւելով մինչեւ առաւօտեան ժամը 5։ Պարահանդէսի ընթացքին խորոված գառնուկ մը աճուրդի դրուեցաւ ու 15 վայրկեանի մէջ 7000 ֆրանքի բարձրացաւ։ Շահեցան Վիէնի Սանուհիները։

Տ. Զ.

Անօթի տագնապը աշխարհի մէջ

Ուաշինկթընի մէջ Սնունդի Միջազգային Խորհուրդի ընդհ. քարտուղարը մանրամասն զեկուցում մը տուաւ երեսուն երկու ազգերու պարենաւորման մասին։ Տրուած տեղեկութեանց համաձայն, աշխարհը մատնուած է սնունդի նոր տագնապի մը, որ պիտի ստիպէ շատ մը երկիրներ կրկին գեղջել հացի բաժնեչափը։ Զեկուցաբերը կը կարծէ թէ սնունդի համաշխարհային նուազութիւնր պիտի տեւէ առնուազն մինչեւ յաջորդ տարուան հունձքը։ Նուազութեան արդիւնքները երթալով լուրջ համեմատութիւններ կը ստանան՝ սննդառական, տնտեսական եւ հոգեբանական տեսակէտներով։

Եւրոպայի մէջ ներկայ տագնապը պիտի շարունակուի նուազագոյն հինգ ամիս եւ այս մտահոգութեամբ կատարուած սնունդի որեւէ կրճատում վտանգաւոր պիտի ըլլայ։Ուստի պէտք է որ Մ. Նահանգները անհրաժեշտ սնունդը հասցնեն Եւրոպա, կանխելուհամար համայնածաւալ բռնութիւններն ու ըմբոստացումները։

Ասիոյ մէջ ժողովուրդը բրինձով կ՚ապրի, շատ քիչ է պաշարը եւ միլիոններդատապարտուած են սովի։

Ընդհ. քարտուղարը կարդաց Մ. Նահանգներու հողագործական նախարարին մէկ նամակը, որ կ՚առաջարկէ, Յուլիսին, ստիպողաբար ժողովի հրաւիրել Եւրոպայի բոլոր պարենաւորման նախարարները։ Ժողովին նպատակը պիտի ըլլայ միջոցներ խորհիլ խնայողութեամբ գործածելու համար յառաջիկայ հունձքը իւրաքանչիւր երկրի, այլապէս յաջորդ գարնան դէմ դիմաց պիտի գտնուինք մինչեւ հիմա չտեսնուած սնունդի ամենածանր տագնապի մը։

Տուաւ նաեւ հետեւեալ թիւերը։ Ցորեն.— Շատ մը երկիրներ սպառած են իրենց մթերքը, բաժնեչափը աւելցնելով եւ յուսալով ...լաւագոյն հետանկարներ։ Ցորեն ներածող շատ մը երկիրներու ցորենի պաշարը, որ շատ քիչ էր բաղդատմամբ նախորդ տարուան հետ, մէկ միլիոն թոն աւելի պիտի պակսի մինչեւ Յունիսի վերջը։

Հացի բաժնեչափը նուազեցուցած երկիրներէն զատ՝ կան նաեւ տասնեակ մը ուրիշ երկիրներ որոնք չեն կրնար սպասել մինչեւ յառաջիկայ հունձքը։ Այդ վայրերու մէջ կացութիւնը այնքան անստոյգ է, որ հունձքին մէկ շաբաթ ուշանալը կրնայ պատճառ դառնալ բաժնեչափի բացարձակ կրճատումին։

Բրինձ.— Բրինձի նեղութենէ տառապող ասիացի ժողովուրդներու պիտի ղրկուին այս տարի 2.179.000 թոն, նախատեսուած քանակէն 600.000 թոն պակաս։ Պատերազմէն առաջ այդ երկիրները կը ղրկուէին 7.800.000 թոն։ Առ նուազն հինգ տարի պէտք է անցնին, մինչեւ որ պատերազմէն վընասուած դաշտերը իրենց նախկին վիճակը գտնեն։ Ու հիմա ստիպուած ենք 100 միլիոն աւելի Ասիացիներ սնուցանել, բաղդատելով նախապատերազմեան շրջանին հետ։

Ճարպ եւ ձէթ.— Այս նիւթերուն վիճակը շատ աւելի գէշ է՝ քան պատերազմի որեւէ տարին։ Գնահատումները յառաջիկայ վեց ամիսներու մասին յափազանց լուրջ են։ Հաւանական է արտադրութիւնը քիչ մը աւելնայ 1948ին, բայց չի բաւեր։

Միս.— Արտադրութիւնը գրեթէ նոյնը պիտի մնայ Եւրոպայի մէջ— նախապատերազմեան շրջանի 60%ը։ Ներածումները թերեւս քիչ մը նուազին։

Շաքար.— Կը նախատեսուի թեթեւ յաւելում մը արտադրութեան։Անգլիա նախապատերազմեան քանակի 90 առ հարիւրին հասած է։ Գուպան պիտի ներածէ 5 միլիոն թոն, իսկ Ճավան միայն 75.000, փոխանակ 1.400.000 թոնի։

Ձուկի քանակութիւնը ընդհանուր առումով ապահովուած է։

Պարարտանիւթերը գոհացուցիչ կը նկատուին։

Թէյ.— Աւելի լաւ արտադրութիւն մը կը նախատեսուի. սակայն 20 առ հարիւր նուազ է դարձեալ։

Ընդեղէններու սակաւութիւնը պիտի տեւէ։

ԸՄԲՈՍՏ ԿՂԶԻՆ

Յունաստանի քաղաքական ներկայ տագնապին եւ եղբայրասպան կռիւներուն մէջ բացառիկ դիրք մը կը գրաւէ Կրետէ կղզին։ Յեղափոխական եւ կարող դիւանագէտ հանգուցեալ Վենիզելոսի այս ծննդավայրը, հանրապետութենէ զատ տարբեր իրաւակարգ չուզեր ունենալ։ Կղզիին 400.000 բնակիչներուն նուիրական սկզբունքներն են արդարութիւնն եւ ազատութիւնը։ Նկատի ունենալով կղզիին ռազմագիտական արժէքն ու ժողովուրդին ըմբոստ ոգին, կառավարութիւնը եւ ըմբոստները կը ջանան իրենց թափանցումները կատարել կամ տեսակէտները պարտադրել մեղմ եւ հաշտարար եղանակով։ Երկու կողմերը փոխադարձաբար իրար կ՚ամբաստանեն՝ իբրեւ պատասխանատու ներկայ խռովութիւններուն, սակայն, կը զգուշանան ժողովուրդին մեծամասնութենէն։ Արդարեւ անոնք այնքան դառնօրէն տառապեցան գերմանական գրաւման ժամանակ, որ չեն հանդուրժեր եղբայրասպան նոր կռուի մը։ Անոնք կը յայտարարեն հրապարակաւ.— «Մենք պէտք ունինք խաղաղութեան եւ վերաշինութեան։ Պատերազմի ատեն շատ արիւն թափեցինք։ Եթէ մէկ կամ միւս կողմը խռովութեան պատճառ դառնայ, բոլորն ալ ծովը կը թափենք»։

Կազմուած են «չափահասներու իրաւախոհութեան յանձնախումբեր» շատ մը գիւղերու մէջ։ Այս յանձնախումբերը որոշած են պաշտպանել ժողովրդապետական ազատութիւններն ու ստացուածքները, որ կողմէն որ գայ վտանգը։ Կը հաւատան թէ ընդհանուր ներում մը բարերար արդիւնքներ պիտի ունենայ փախստական հրոսակներու վրայ։

Կղզիին քաղաքական շրջանակներուն կարծիքով՝ աջերուն թէ ձախերուն նպատակն է Կրետէն բաժնել երկու հակամարտ խմբակցութիւններու։ Դարձեալ անոնց կարծիքով՝ կառավարութիւնը կը ձգտի քանդել Կրետէցիներուն քաղաքական աւանդական անկախութիւնը, որ հանրաքուէի ատեն 70 առ հարիւրի մեծամասնութեամբ մը հակառակ քուէարկեցին միապետութեան։ Կեդրոնական ղեկավար տարրերը կը հանդիսանան Սոփոկլէս Վենիզելոս եւ Թեմիստոկլէս Սոֆուլիս։ Թէ աջերն ու ձախերը կր կռուին պարզապէս կուսակցական նկատումներով, առանց նկատի առնելու Կրետացի ժողովուրդի մեծամասնութիւնը։

Պարզ է թէ ժողովուրդը չուզեր որեւէ կողմին գործիք դառնալ եւ վճռած է պաշտպանել իր անկախութիւնը, լծուելու համար կղզիին վերաշինութեան։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ մեծ գումարներ տրամադրած է գործաւորներուն, սեփական բնակարաններ շինելու համար, բայց սպառումի ապրանքները կը պակսին տակաւին։ Բնակարանի խնդիրը լուրջ նկատողութեան պիտի առնուի։ Այս տարի անցեալ տարուան հետ բաղդատելով, հինգ անգամ աւելի բնակիչ պարունակող յարկաբաժիններ պիտի շինուին, յայտարարեց թեթեւ ճարտարարուեստի նախարարը Սերգէյ Լիւքին։

1947ի առաջին եռամսեային սպառելի ապրանքներու արտադրութիւնը զգալապէս աւելցած է թէեւ, բայց անհրաժեշտ պէտքը գոհացնելէ դեռ շատ հեռու կը մնայ։ Յիսուն առ հարիւր աւելցած են կօշիկի, բամպակի, բուրդի, մետաքսի եւ հագուստի արտադրութիւնները։

Կառավարութիւնը որոշած է բարեփոխել թեթեւ արդիւնաբերութեան ծրագիրը, որուն համար պիտի տրամադրուի երկու միլիառ 900 միլիոն րուբլի բացառիկ գումար մը։

Նախարարը յայտարարեց նաեւ, որ թեթեւ արդիւնաբերութեան ծրագրին յաջողութիւնը սերտօրէն կապուած է բանուորներու հարցի լուծման հետ։ Անցեալ տարի վարձուած էին 60.000 յաւելեալ նոր բանուորներ, այս տարի անհրաժեշտ են 120 000 աշխատաւոր։

ԻՐԱՆԻ ՇԱՀԸ կը շարունակէ իր քննական պտոյտները հիւսիսային շրջանին մէջ, Ատրպատականէն մինչեւ Քիւրտիստան եւ Կասպից ծովուն ափերը։ Իրաքի ապստամբ աշիրէթապետը, Մոլլա Մուսթաֆա, Իրան մտած է 500 ձիաւորներով։ Օգնական զօրք ղրկուեցաւ։ Եթէ անձնատուր չըլլայ, պիտի հետապնդուի։ Պաշտօնական զեկոյց մը կը հերքէ այն զրոյցները թէ գինակցութիւն մը կնքուած է Իրանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Զեկոյցը կ՚ըսէ թէ պարզապէս գործակցութիւն հաստատուած է երկու պետութեանց սահմանապահ ուժերուն միջեւ, Մոլլա Մուսթաֆան հետապնդելու համար։

Անգլեւասախոսներ մտահոգ Հունգարիոյ եւ Պալքաններու մասին

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին Եչ. օրուան նիստին մէջ նորէն կծու խօսքեր արտասանուեցան Խ. Միութեան դէմ, Հունգարիոյ եւ Պալքաններու կացութեան մասին։ Կառավարութեան ներկայացուցիչը խօսք առնելով յայտարարեց․

— «Մենք տեղեկութիւններ խնդրեցինք պարզապէս խուսափելու համար թիւրիմացութիւններէ։ Մենք կ՚ուզենք իմանալ թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ Հունգարիոյ մէջ, որպէսզի կառավարութիւնը կարենայ ճշդել իր դիրքը։ Միասին ստորագրած ըլլալով զինադադարի պայմանագիրը եւ նկատի ունենալով մեր բարեկամութեան դաշինքը խորհրդային կառավարութեան հետ, մենք պիտի չարունակենք պնդել որ թէ մեր զինակիցը եւ թէ հունգարական կառավարութիւնը լրիւ տեղեկութիւններ հաղորդեն մեզի։ Չեմ կրնար ժխտել թէ տագնապը լուծուեցաւ անճապարանքով։Մենք կռիւ չենք փնտռեր, այլ կը պահանջենք փաստեր եւ օրինական վերաբերում»։

Վիճաբանութեանց առեն խօսք առաւ նաեւ նախորդ արտաքին նախարարը, Պ. Իտըն, երեք ճեղացուցիչ հարցումներ ուղղելով։ Համայնավար երեսփոխաններէն մէկը (երկու հոգի են), հարցուց․— Հունգարիոյ փախստական վարչապետը, Նակի, ինչո՞ւ իր երկիրը չի վերադառնար, ճակատելու համար իր ամբաստանիչներուն դէմ։

— Որպէսզի Ռուսաստա՞ն աքսորուի, բացադանչեցին պահպանողական երեսփոխանները։

★ Փէչթայէն կը հեռագրեն թէ Եչ. օր Հունգարիոյ Ազատութիւն կուսակցութեան վարիչը, Տէսօ Սուլեօզ մէկ ժամ ճառ խօսեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ, խստօրէն ձաղկելով նոր կառավարութիւնը որ կը գտնուի համայնավարներու տիրապետութեան տակ։ Այս առթիւ յայտարարեց․

— «Քաղաքական ահուսարսափ կը տիրէ ամբողջ երկրին մէջ, ոչ մամուլի, ոչ ալ ժողովի կամ կարծիքի ազատութիւն մնացած է»։

Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ ուրիշ երկու ընդդիմադիր երեսփոխաններ ալ պիտի խօսէին, բայց ժողովին փոխ–ատենապետը (համայնավար) Դչ. օրուան յետաձգեց նիստը, մեծ յուզում պատճառելով։ Պ. Սուլեօզի ճառը շատ խիստ էր։ Այս առթիւ պատմեց թէ ամէն անգամ որ ժողով մը կը սարքեն, «400—500 սպառազէն, վճարուած եւ գինով մարդիկ կ՚երեւան եւ կը խանգարեն, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը, նոյնիսկ բռնութիւն բանեցնելով ունկնդիրներուն եւ ճառախօսներուն վրայ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը սկսաւ արձանագրել 1941—1945ի զինուորցուները, 22.000 հոգի։ Ուրիշ զօրամասեր ալ պիտի արձանագրուին օգոստոսին, բանակին թիւը 115.000էն բարձրացնելով 150.000ի։— Յունաստանի համայնավար կուսակցութիւնը յայտարարութեամբ մը կը ծանուցանէ թէ պիտի պայքարի ամերիկեան օգնութեան ծրագրին դէմ, «որ կը ձգտի Ամերիկայի թեւարկութեան տակ առնել Յունաստանը, իբրեւ ամրոց մը համայնավարութեան դէմ»։ Յայտարարութիւնը գերմանական իմաստով «մարզպետ» (Կաուլայթըր) կը կոչէ ամերիկացի այն ներկայացուցիչը որ պիտի հսկէ օգնութեան ծրագրին գործադրութեան վրայ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, Եօժէն Տէննիս, պիտի դատուի Յունիս 16ին, խորհրդարանը անարգած ըլլալու ամբաստանութեամբ։Օրէնքը կը տրամադրէ մէկ տարի բանտարկութիւն եւ 1000 տոլար տուգանք։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Ազգ. ժողովը վտարեց Հողագործական կուսակցութեան 23 անդամները, որոնք հրաժարագիր մը ուղղած էին ընդդիմադիր երեսփոխան Փէթքովի, անոր ձերբակալման առթիւ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ բրիտանական եւ ամերիկեան շրջաններու տարագիրներէն բանուորներ ճարելու համար, համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Մասնաւորապէս պիտի առնուին սլաւական կամ գերմանածին տարագիրներ։ Մօտերս ֆրանսական յանձնախումբեր պիտի երթան, բանուորներ արձանագրելու համար։

Այրի Տիկին Ծնունդ Սիմոնեան եւ Բարսեղեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, մեծ հօր եւ ազգականին՝

Պ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ (Պէնլեցի)

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, շաբաթ, ժամը 9.45ին Ժանթիյիի գերեզմանատունը։ Մարմինը պիտի ամփոփուի Բարսեղեան ընտանիքի դամբարանին մէջ։

Մայիս 28ը կը տօնուի

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի, ՅՈՒՆԻՍ 15ԻՆ, կիրակի ժամը 14.30էն մինչեւ կէս գիշեր, Bourg la Reine, քաղաքապետական սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐԱՆՏ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ

Կը խօսին ընկերներ ՀՐԱՆՏ ՔԱԼՈՒԵԱՆ ԵՒ ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Երգ, պար, արտասանութիւն։ Կը մասնակցի նաեւ Պ. Գարեգին (Թառ)։ Ընտանեկան խնճոյք, պարահանդէս, ճոխ պիւֆէ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Denfert Rochereauէն առնել Sceauxի գիծը եւ իջնել Bourg la Reine կայարանը, իսկ Porte d'Orléansէն 188 թիւ հանրակառքը, եւ իջնել Place Condorcet։

×

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէի։

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Յունիս 22ին, Խրիմեան սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀԱՅՆԻԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ այս կիրակի, Շավիլի անտառը, պաղ աղբիւրի մօտ, առտուընէ մինչեւ երեկոյ։ Ճաշը միասին բերել։

Դաշտահանդէս

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՖ. ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Յօգուտ Սեւրի Մուրատեան վարժարանի վերաշինութեան, 15 Յունիս ժամը 2էն 10։ Սեւրի վարժարանի ընդարձակ պարտէզներուն մէջ, 26 rue Troyon, métro Pont de Sèvres։

Մարզահանդէս — բացօթեայ թատրոն եւ շարժապատկեր — երգ, անպարարութիւն, «Գռօշէ, անուէժիադուէ», պար, նուագ, դաշտային հաճելի խաղեր, ժամանցներ եւ անակնկալներ։

Այլազան եւ ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ տալու համար ներկաներու պահանջին։ Ոչ մէկ հանգանակութիւն կամ աճուրդ։

Սեղանները կանխաւ ապահովեցէք հետեւեալ վայրերէն.— Ալէմշահ 19a rue Caumartin, Opéra, **Heratchian**. 6 rue Lamartine, Cadet, **Saradjian**(18 rue Melingue, Belleville եւ Տարօնեան 115 rue d'Aboukir։

Ուշադրութիւն.— Պահեցէք ձեր մուտքի տոմսերը որոնց թիւերը կրնան ժեծարժէք նուէրներու արժանանալ։

Իէնայի թատրոնը, **10 Ave. d'Iéna — Métro Iéna**

Շաբաթ, 21 Յունիս, ժամը 20.30ին, նախագահութեամբ Պ. ՌԸՆԷ ՖՕՇՈՒԱՅԻ, յայտնի թատերագիր եւ հեղինակ «Rêves d'Amour»ի, եւ Պ. ՄԱՔՍ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆԻ, սինէմայի եւ թատրոնի ծանօթ արուեստագէտը)։

ՄԱՏԼԷՆ ԷՔԻՋԵԱՆ

Կը ներկայացնէ եւ կը խաղայ

Երջանիկ օրեր

(«LES JOURS HEUREUX» ֆրանսերէն)

Պ. Գլօտ Անտրէ Բիւժէի 3 արարնոց ծանօթ թէյը, 1938ի Միշէլ թատրոնի գործը։ Հետեւեալ դերաբաշխութեամբ – այբբենական կարգով՝ Պ. Պ. Էմիլ Ասլանեան, Ռուբէն Տէր Ասլանեան, Էթիէն Կիւլիւմեան, Օր. Օր. Հայկուհի Խտըշեան, Ալին Մաթէոսեան եւն.։

Առաջին անգամ ըլլալով հայ երիտասարդ արուեստագէտներու խումբ մը ֆրանսական երիտասարդ թատերախաղի մը մէջ։

Տեղերու գիները, 50էն 250 ֆրանք։

Տոմսերը ապահովել Maison Vigar 24 rue St. Lazare եւ Պարսամեան գրատուն 46 rue Richer։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Արմենակ Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եսայի Մխիթարեան եւ զաւակները իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց հօր եւ մեծ հօր ՂԱԶԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ մահուան առթիւ։

ՄԱՀԱԶԴ.— Տէր Ստեփանեան ընտանիքը ցաւով կ՚իմացնէ մահը իրենց եղբօր,

ՍՏԵՓԱՆ ՏԷՐ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, երկուշաբթի ժամը 10.30ին, Cimetière de Kremlin Bicêtreի մէջ։ Իջնել métro Porte d'Italie։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի իբր այդ նկատել ներկայս։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սէն Լուի «Սիամանթօ» խումբին դաշտահանդէսը յունիս 29ին, ամբողջ օրը, Եօթնեղբայրեանի ագարակը։

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐՑԻՆԵՐՈՒ դաշտահանդէսը Յուլիս 13ին, Կաշի անտառը։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է.— Ֆ. Կ. Խաչի ՍԵՎՐԱՆԻ մասնաճիւղին հանդէսը օրուան գործադուլներուն հետեւանքով, յետաձգուած է Յունիս 29ին։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ

Ս. Դ. Հնչակեան քսան անմահներու 32րդ տարելիցին առթիւ, կազմակերպուած Իսի լէ Մուլինոյի Ս. Դ. Հնչակեան մասնաճիւղին կողմէ, այս շաբաթ ժամը 20.30ին Խրիմեան դպրոցի սրահին մէջ, 2 rue de la Défense, նախագահութեամբ՝ ընկեր Ա. Կէնճեանի։ Խօսք պիտի առնեն ընկերներ Յ. Արծրունի եւ Մեղիքեան։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Մուտքը ազատ է։ Կիրակի առաւօտ ալ հոգեհանգիստ՝ Փարիզի Հայոց եկեղեցին։

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ, այսօր, շաբաթ, իրիկուան ժամը 20.45ին, Քոլոմպի թաղապետական սրահին մէջ, rue d'Et. d'Orve, Պուա Քոլոմպ, կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անիէռ Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին կողմէ։

ԱՆՈՆՑ ՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ՚ԵՐԹԱՆ

Հայ Գիւղատնտեսական Միութիւնը կը թելադրէ ներգաղթի յառաջիկայ կարաւաններուն մաս կազմելու կոչուած հայրենակիցներուն, ծառի տունկեր կամ թուփեր չտանիլ, նկատի ունենալով եղանակին յառաջացած ըլլալը։

Տանիլ կարելի եղածին չափ շատ տեսակի բանջարեղէններու եւ ծաղիկներու հունտեր։ Բացի սոխի եւ պրասի հունտերէն, միւսները իրենց կենսունակութիւնը կը պահեն, 2—3 տարի, թէեւ հետզհետէ պակսած ուժով։ Ընտրել լաւագոյնները։

Զանոնք հականեխելու համար անոնց խառնել Geigy 33, միջատասպան փոշին, զոր կարելի է ճարել, սերմեր եւ հունտեր ծախող վաճառատուներէն։ Գալով ընտանի կամ հաւնոցի փոքրիկ կենդանիներուն, անպայման հականեխել զանոնք, neocidolի փոշիով, որ մորթին փակելու յատկութիւնը ունենալով, երկար ատեն կրնայ մնալ եւ իր ազդեցութիւնը գործել։ Այսպէսով հաւերը, նապաստակները, շուներն ու կատուները, վնասակար միջատներ փոխադրող ազդակներ չեն դառնար։ Մօտ օրէն սոյն դեղերուն բացատրական թերուցիկները, Միութեանս նախաձեռնութեամբ պիտի ցրուին ներգաղթի գրասենեակներուն։

Կը խնդրուի սփիւռքի բոլոր հայ գիւղատնտեսներէն, վկայեալ կամ ոչ իրենց հասցէն հաղորդել ժպտունիին, 12 Pass. du Caire, Paris (2), tél. Cen. 72-75։— (Ցանձնախումբ)

ՍԷՕԼԷՕԶԻ Վերաշ. Հայր. Միութեան Իսի լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին «Նոր Սէօլէօզ» թատերախումբը մօտերս պիտի ներկայացնէ «Թալէաթ»ի անկումը, քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 15 JUIN 1947 Կիրակի 15 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5060-Նոր շրջան թիւ 669 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ԱՐՈՒԵՍՏ ԽՕՍԵԼՈՑ»

Կը հարցնէինք, անցեալ անգամ.

— «Այնքա՞ն դժուա՞ր բան է տօնի մը, դէպքի մը իմաստը բացատրել ամփոփ, տաք շունչով մը։ Առանց աւելորդ շարժուձեւեր կամ ճարտասանական մարզանքներ փորձելու կամ ջուրը պատէն վեր հանելու»։ (Յառաջ, 5 Յունիս)։

Ոչ մէկ դժուարութիւն։

Օրինակները կը տեսնենք արդէն, Փարիզի թէ գաւառի մէջ։

Արդարեւ, հետզհետէ աւելի յաճախադէպ կը դառնայ երիտասարդներու երեւումը բեմերու վրայ, տօնակատարութեանց թէ ժողովներու առթիւ։ «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած թղթակցութիւնները խօսուն պատկեր մը կը ներկայացնեն, այս ճակատին վրայ։ Ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ ուրիշ գաղութներու մէջ։

Այսպէ՛ս է որ «շրջանաւարտներ», յաջորդներ պիտի ունենանք նաեւ ճարտասանութեան ասպարէզին մէջ։

Անշուշտ ամէն մարդու տրուած չէ հռետոր դառնալ։ Պէտք ալ չունինք դասական հռետորներու, իրենց հանդիսաւոր, վարդապետական շարժուձեւերով։

Շատ համեստ են մեր այսօրուան կեանքին պահանջները, տօնական օրերու թէ սովորական առիթներու մէջ։

Ամէնէն տարրական պահանջը այն է որ մարդիկ նախ հաւատան իրենց ըսածին։

Որքան անկեղծ ըլլայ այդ հաւատքը, այնքան աւելի տպաւորութիւն կը գործէ։

Բայց միայն հաւատքը քնարեր օրօր մը պիտի դառնար, առանց բովանդակութեան։ Առանց տրամաբանօրէն ձեւակերպուած գիտելիքներու եւ փաստերու։

Չի բաւեր խանդավառ կանչեր արձակել, ցնցող խօսքերու տեղատարափով մը։ Մանաւանդ որ, Եւրոպա կը գտնուինք։

Յաճախ տեսած էք թէ ինչպէս կը խօսին այս երկրին տաղանդաւոր, գիտուն զաւակները, նոյն իսկ հայկական հանդէսներու մէջ։ Այնքան կիրթ եւ հասուն։ Ամէն մէկ բառը կշռելով։ Իւրաքանչիւր բառ իր տեղը դնելով։ Շատ անգամ ալ՝ գրաւոր, թէեւ ըլլան քաջ հռետորներ։

Այո, հանրային, քաղաքական կեանքին մէջ կան պահեր ուր շռնդալից, գոռնազեղ կանչերն ալ ունին իրենց տեղը։ Առաւելապէս հրապարակային ցոյցերու կամ բացառիկ դէպքի մը առթիւ։

Մեր այսօրուան կեանքին մէջ հազուադէպ են այդպիսի պարագաները։ Մեր հանդիսաւոր տօնակատարութիւններն անգամ ամէնէն առաջ լրջութիւն, չափաւոր ճարտասանութիւն մը կը պահանջեն։

Ամէն երիտասարդ որ բեմ կը բարձրանայ, իրեն հետ պիտի բերէ ոչ միայն տարիքին աշխոյժը, այլեւ նորութիւն մը միտքի, խօսքի, արտայայտութեան եղանակներու։

Ա՛յս կը պահանջէ սերունդի յառաջդիմութիւնը։

Կարելի եղածին չափ զգուշանալ սովորական, ծամուած, թխածոյ բացատրութիւններէ եւ դերասանական շարժուձեւերէ։

Դիտա՞ծ էք որ սովորական ժողովներու մէջ անգամ, կուսակցական թէ ընդհանրական, ունակութիւն դարձած է խօսիլ ոտքով - ձեռքով։ Մատները կը ցցուին, կուրծքերը կ՚ուռին, աչքերը կը վառին... Երեւոյթներ որոնք պիտի արդարանային միայն արտակարգ պարագաներու մէջ։

Քիչ մը ուշադրութիւն, եւ այս ունակութիւններն ալ ինքնին կ՚անհետանան, ինչպէս ուրիշ արեւելեան մարզանքներ։

Այս ընդհանուր դիտողութիւններուն մէջ, անգամ մը եւս կը յիշեցնենք հիմնականը,— աշխատիլ, պատրաստուիլ։

Ինչպէս գրելու, նոյնպէս խօսելու արուեստը ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ պաշար եւ մշակում։ Համարձակութիւնը ամէն բան չէ, ճարտասանական փորձեր կատարելու համար։

Ինչպէս որ կարելի չէ բանաստեղծ դառնալ յանգեր յարմարցնելով, նոյնպէս դժուար է տիրապետել բեմի վրայ, մնամէջ խօսքերու հեղեղ մը հոսեցնելով։

Երիտասարդ ընկեր, բաց է ասպարէզը՝ փայլեցնելու համար բոլոր ընդունակութիւններդ։ Միշտ զգուշանալով միջակութենէն։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԱ ԳՐԱԳԷՏՆԵ՞ՐԸ

Երկու խօսք ալ օտարալեզու գրականութիւն մշակող մեր շնորհալի գրողներուն մասին։

Կարելի է երկուքի բաժնել զանոնք։

Կան այնպիսիներ որոնք պահած են իրենց անունը, ինչպէս Սարոյեան, Սիւրմէլեան (նաեւ թեմադրիչ Մամուլեան) եւայլն։

Անդարմանելի չարիք մը չէ որ մեր այդ երկու տաղանդաւոր տղաքը անգլերէն գրած են։ Եթէ հայերէն գրէին, մի միայն մեր գրականութեան վրայ պիտի աւելնային քանի մը հատորներ։ Պիտի կարդայինք, հիանայինք ու անցնէինք ինչպէս բոլոր միւսները։ Թող քանի մը հայկական աստղեր ալ փայլին օտար երկնակամարին վրայ, երբ միլիոնաւոր բազմութիւններ պիտի կարդան զանոնք, պիտի լսեն Հայուն անունը, եւ գաղափար պիտի կազմեն մեր ժողովուրդին գրական-գեղարուեստական արժէքի մասին։

Սարոյեան, Սիւրմէլեան եւ իր նմանները փառքեր են մեզի համար եւ կրնանք հպարտ ըլլալ անոնցմով։

Ունինք երկրորդ տեսակին պատկանողները,— անոնք որ ոչ միայն օտար անուն են հագած, այլեւ կարծես կը կարմրին, եթէ յիշեցնէք իրենց հայկական ծագումը։

Օրինակ, Հանրի Թրուայան հազիւ թէ կը յիշէ իր կապերը մեր ժողովուրդին հետ։ Ռուսական միջավայրի մէջ եւ այդ ոգիով մեծցած ըլլալով, կ՚երեւի ոչ ոք խօսած է իրեն իր ցեղին մասին։ Թերեւս գիտէ որ փոքր ժողովուրդի մը զաւակն է, որուն յիշատակութիւնը իր գործերուն մէջ բախտ չի բերեր իրեն, նիւթապէս թէ բարոյապէս։

Ո՞վ է մեղաւորը, եթէ այս տաղանդաւոր երիտասարդը իւրացուցեր է օտար միջավայրի մը այլամերժ ոգին, դառնալով աշխարհաքաղաքացի։

Աւելի տարէց մը, Մայքըլ Արլէն (Տիգրան Գույումճեան), չի ծածկեր իր ծագումը, իր վէպերուն մէջ ալ յաճախ կը յիշէ, բայց երբեք չի հետաքրքրուիր «հայկականութեամբ»։

Արդար ըլլալու համար, պէտք է երկու գլխաւոր պատճառներ եւս նշանակել։

Նախ, ոչ Ֆրանսան, ոչ Անգլիան, Ամերիկա չեն։ Նոր Աշխարհը ազգութեան գաղափարը չունի։ Հոն ժողովուրդներ են որ կ՚ապրին իրարու քով, եւ Ամերիկան չի կրնար այնքան դիւրաւ ճնշել հոն աճող երիտասարդութեան վրայ։

Կայ եւ ուրիշ մխիթարական պարագայ մը։ Կրնանք գոնէ երբեմն երբեմն իրենցմով պարծենալ եւ ըսել — գիտէ՞ք, Հ. Թրուայան, Մ. Արլէնը Հայեր են։

ՍՕՍԻ

ԷՋ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Vie Soviétique, Փարիզի խորհրդային դեսպանատան շաբաթական տեղեկատուն, իր վերջին թիւին մէջ ամբողջ էջ մը նուիրած է Հայաստանի, 11 նկարներով։ Յօդուածագիրը, Մ. Իլին, համառօտ ակնարկ մը նետելով անցեալին վրայ, կը նկարագրէ Արտասահմանէն հայրենիք վերադարձողներուն երանութիւնը։

ԻՏԱԼԻՈՅ դաշնագիրը ուրբաթ օր վաւերացուեցաւ Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին մէջ, 510ի վրայ 510 ձայնով։ Ութսուն երեսփոխաններ ձեռնպահ մնացին, առարկելով թէ դաշնագիրը մշակուած է դիւանագէտներու եւ զօրականներու կողմէ, առանց Ազգ. Ժողովին կարծիքը առնելու։ Այժմ կը մնայ Հանրապետութեան Խորհուրդին վաւերացումը։ Այս դաշնագրով Ֆրանսա պիտի ստանայ Թանտա-Պրիկայի եւ Մոն Սընիի շրջանները, բայց նախապէս հանրաքուէ պիտի կատարուի, համաձայն Սահմանադրութեան։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ աստղերուն դէմ ալ հետապնդումներ կը կատարուին Ամերիկայի մէջ։ Չարլի Չէփլին եւ իր գործակիցը, Րոպինսըն, ինչպէս եւ հեղինակ մը, Տորոթի Փարքըր պիտի հարցաքննուին, ամբաստանուած ըլլալով թէ համայնավարական քարոզութիւններ կը կատարեն Հոլիուտի մէջ։ Երեսփոխան մը կը պահանջէ աքսորել Չարլի Չէփլինը (Շարլօ)։

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ ՄԸ, Echos, կը գրէ թէ նոր արժեզրկումի մը պարագային տոլարը պիտի հաշուէն 250, ոթերլինը հազար ֆրանք։ (Վերապահութեամբ)։ Ոսկին բարձրացած է սեւ շուկային մէջ։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՆՈՐ ԱԶԴԱՆՇԱՆԸ,- «ՕԳՆԵՆՔ ԵՒՐՈՊԱՅԻ»

Անգլիա շատ գոհ կ՚երեւայ

Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պեվին, ջերմապէս ողջունեց զօր. Մարշըլի ծրագիրը, որուն համաձայն Մ. Նահանգները նիւթական միջոցներ պիտի ճարեն, Եւրոպայի վերաշինութեան եւ բարօրութեան համար, տրամադրելով 15—24 միլիառ տոլար, երեք – չորս տարուան համար։ Այս առթիւ ըսաւ թէ Մեծն Բրիտանիա անմիջապէս պիտի խորհրդակցի Ֆրանսայի եւ ուրիշ եւրոպական ազգերու հետ, ծրագիրներ մշակելու եւ Ամերիկայի պատրաստակամութենէն օգտուելու համար։ «Մենք նախաձեռնութիւնը կը ստանձնենք Եւրոպան ապահով եւ առողջ վիճակի մը վերադարձնելու։ Պարտականութիւն մը կ՚իյնայ մեր վրայ — ամէն փորձ կատարել որպէսզի Եւրոպայի մեքենան նորէն գործէ առողջ հիմերու վրայ»։

Ամերիկայի մէջ ալ կ՚աճապարեն, Նախագահ Թրումընի եւ իր արտաքին Նախարարին այս նոր քաղաքականութիւնը գլուխ հանելու համար։ Պ. Վանտընպէրկ, Ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին Նախագահը, առաջարկեց խառն յանձնախումբ մը կազմել, քննելու համար թէ Ամերիկան ի՛նչ նիւթական միջոցներ կրնայ տրամադրել աշխարհի տնտեսութիւնը վերակազմելու համար։ Ինք համաձայն է որ հրապարակային քննութիւն մը կատարուի այս մասին, «կանխելու համար ընկերային եւ տնտեսական փլուզումը աշխարհի շատ մը մասերուն մէջ»։ Անշուշտ Եւրոպան ամէն բան Ամերիկայէն պիտի չսպասէ, ինքն ալ պարտաւոր է միջոցներ խորհիլ իր վերակազմութեան համար։

Ամերիկեան ծրագիրը միայն Եւրոպայի չի վերաբերիր, այլեւ Ասիոյ։ Ամէն պարագայի մէջ, ծրագիրը մեծ հետաքրքրութիւն շարժած է ամէն կողմ։ Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարն ալ յայտարարեց թէ պատրաստ է ուժ տալու Ամերիկայի առաջարկներուն, թէ կազմակերպութեան նիւթական յանձնաժողովը պիտի քննէ խնդիրը, Յուլիսի նիստին մէջ։

Այլապէս շահեկան երեւոյթ մը, այս նոր քաղաքականութեան առթիւ։ Խումբ մը անգլիացի առեւտրականներ, տնտեսագէտներ եւ պետական պաշտօնեաներ տեղեկագիր մը պատրաստած են, որուն համաձայն ծանր տագնապ մը պիտի ծագի Ամերիկայի մէջ,— թերեւս 1949ի վախճանէն առաջ —, որով Ամերիկան ի վիճակի պիտի չըլլայ օգնելու Եւրոպայի ազգերուն։ Այս տագնապը պիտի ծագի գերարտադրութեամբ, որուն հետեւանքը պիտի ըլլայ զանգուածային գործազրկութիւն։ Ուրեմն պէտք է հիմակուընէ օգտուիլ։

Ֆրանսայի հոգերը

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ուրբաթ օր տեղի ունեցաւ պետական պաշտօնեաներու գործադուլը։ Տեղական թերթերը դիտել կուտան թէ շարժումը աւելի շատ այլաբանական հանգամանք ունէր քան թէ գործնական։ Գործադուլը անցաւ հանդարտութեամբ եւ հետեւանքները այնքան ալ զգալի չէին։ Քաղաքին ամենօրեայ կեանքը հազիւ թէ խանգարուեցաւ։ Միւս կողմէ, համաձայն չէին երկու մրցակից կազմակերպութիւնները, Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Քրիստոնեայ աշխատաւորներու Միութիւնը, այնպէս որ եթէ համայնավարները եւ ընկերվարականները մեծ մասով միացան գործադուլին, միւսները շարունակեցին աշխատիլ։

Փարիզի քաղաքապետութիւնները մեծ մասով փակուած էին, եւ հարկ եղաւ յետաձգել քաղաքային ամուսնութեան ձեւակերպութիւնները։ Մնաց որ, «օրն էր ուրբաթ» եւ ամսաթիւը՝ 13, հետեւաբար քաղաքապետները վստահ էին որ ոչ մէկ հարս-փեսայ պիտի ներկայանայ, այդ չարաշուք օրուան մէջ...

Հիւանդանոցներուն մէջ միայն ամէնէն անհրաժեշտ սպասարկութիւնները կատարուեցան։ Նոր հիւանդները փափկութեամբ կը ճամբուէին դուռնէն։ Բայց կարգ մը հիւանդանոցներու մէջ պաշտօնէութիւնը լման էր։ Գործադուլին ուրիշ մէկ ապացոյցը այն էր որ փողոցները աղտոտ էին եւ աղբամանները դուռներուն առջեւ կը մնային, աւելածուներն ալ միացած ըլլալով շարժումին։

Թէ Փարիզի եւ թէ գաւառական կարգ մը քաղաքներու մէջ քանի մը միջադէպեր պատահեցան Աշխատանքի Դաշնակցութեան անդամներուն եւ Քրիստոնեայ աշխատաւորներու միջեւ։ Փարիզի քաղաքապետարանին մէջ պաշտօնեաները կղպեցին գրասենեակները, որպէսզի դուրս չելլեն անոնք որ կ՚ուզէին աշխատիլ, բայց ոստիկաններ եւ դարբիններ ի դերեւ հանեցին այս խաղը։

Բոլոր տեղեկութիւններն ալ կը հաստատեն թէ շարժումը այնքան ալ կենդանի հանգամանք չունէր, որովհետեւ կառավարութիւնը նախապէս խոստացած էր նկատի առնել պաշտօնեաներուն պահանջները։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

«Ահաւասիկ յորոց երկնչէիք երկիցեն ի մէնջ»։

Ամէն անգամ, պատմութեան մէջ, երբ Արեւելքը եւ Արեւմուտքը համաձայնած են, Հայոց աշխարհն է որ տուժած է։ Հայաստան դարեր շարունակ յաջողեցաւ պահել իր յարաբերական անկախութիւնը, որքան ատեն Հռոմ եւ Պարսկաստան պայքարի մէջ էին։ Թէոդոս Մեծ եւ Շապուհ արքայի բարեկամական դաշինքի հետեւանքը Հայաստանի աղետալի բաժանումը եղաւ։ Այդ օրէն կը սկսի հայկական ցաւը։

Պատմութիւնը ցոյց կուտայ որ ամէն անգամ երբ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի ոսոխները համաձայնած են, Հայոց բախտը խաւարած է։

Մեր դարուն ալ նման երեւոյթ մը — Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ բարեկամութիւնը 1919—1920 թուականներուն մեծագոյն հարուածը տուաւ մեր դատին, մեր իրաւունքներուն եւ մեր անկախ գոյութեան։

Այսօր ալ Հայութիւնը ինկած է Ասիոյ եւ Եւրոպայի բաժանման գծին վրայ, այն տարբերութեամբ որ Հռոմը կամ Բիւզանդիոնը Անգարան եւ Նիւ Եորքն են, իսկ Տիզբոնը՝ Մոսկուան։ Ի հարկէ այս համեմատութիւնը այնքան ալ հարազատ չէ։

Խորհրդային Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ բարեկամութիւնը վերջ գտաւ այս մեծ պատերազմով։ Ասով Հայկական Դատը մտաւ նպաստաւոր փուլի մը մէջ։ Այդ հարցը երբեք կարելի չէ լուծել իր մթնոլորտէն դուրս, այլ՝ միայն իր աշխարհին մէջ ու շահակից պետութիւններու միջեւ։

Ուզենք կամ ոչ, պէտք է հաստատենք որ բան մը փոխուած է քաղաքականութեան մէջ։ Երէկ Հայն էր որ կը սարսռար ի խնդիր իր գոյութեան, այսօր Թուրքն է որ նոյն մտահոգութեամբ կը քնանայ եւ չենք գիտեր թէ կը քնանա՞յ...։ Ժամանակին մեծ պետութիւնները կը պաշտպանէին Հայոց գոյութիւնն եւ իրաւունքները։ Այսօր Թուրքիան է որ կը վայելէ անոնց պաշտպանութիւնը։ Մաղթենք որ նոյն բարիքները բերէ անոր այդ պաշտպանութիւնը, ինչ որ Հայոց բերաւ Պերլինի վեհաժողովէն վերջ։

Մինչեւ վերջին պատերազմին սկիզբները խորհրդային երկիրներու մէջ հայկական պահանջներու ակնարկութիւնն անգամ կարելի չէր ընել։ Տակաւին մինչեւ 1945 կը յիշեմ թէ ինչպէս կը մտածէին ոմանք, երբ Գ. Ա. Չօպանեան հաւաքոյթի մը մէջ գաղափարը կը յայտնէր Հայկական Դատը արծարծելու։

Այսօր ուրախութեամբ կը հաստատենք որ մեր Դատը մերժողներն իսկ են անոր ջատագովները։ Հայութեան ստուար մասը չէր յուսահատած, երբ հոսանքներ մեր մէջէն՝ կը մերժէին զայն։ Այսօր պէտք չէ որ չափէն աւելի խանդավառուինք նոյն պատճառներով։ Գիտենք որ երկիրներ իբրեւ պարգեւ չեն տրուիր, եւ կարելի չէ մեր հայրենիքը ազատագրուած տեսնել, առանց արիւնի ճանապարհէն անցնելու։

1919—1920ին Խորհրդային Միութիւնը օգնեց Թուրքիոյ, որպէսզի իր սահմաններէն դուրս նետէ դրաւման բանակները։ Հայութիւնը այդ օգնութեան առաջին զոհերէն մէկը եղաւ։ Այն ատեն Ամերիկան էր մեր պաշտպանը։

Այսօր ան Թուրքիոյ պաշտպանը դարձած է։

Ես կը հաւատամ որ մեր Դատը նպաստաւոր շրջանի մը մէջ մտած է։ Հայը ընդհանրապէս գիտցած է օգտուիլ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մրցակցութենէն։

Բիւզանդիոնի եւ Արաբական հակամարտութենէն ծնաւ Թ. դարուն Բագրատունեաց թագաւորութիւնը։

Քանի մը տասնեակ տարիներ մեր ձայնը խեղդուելէ վերջ, այսօր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին թոյլ կը տրուի ձայն բարձրացնել գերեալ հայկական նահանգներու ազատագրման մասին։

Հայաստան քառորդ դարէ աւելի իր դռները փակելէ վերջ, այսօր կը բանայ զանոնք իր զաւակներուն առջեւ։

Ցրուումին կը յաջորդէ ազգահաւաքը։

Եթէ այս երեւոյթէն դժգոհ մը կայ, ան ալ մեր հարեւան Թուրքն է. Ներգաղթը կը զօրացնէ Խորհրդային Հայաստանի դիրքը, որակով եւ քանակով։

Թուրքիոյ համար ցաւագին բան մըն է մօտէն հետեւիլ դրացի Հայաստանի ուժեղացման, հիւսիսի զօրաւոր դրացիին հովանաւորութեան տակ։

Օսմանեան կայսրութեան քայքայման ընթացքը սկսաւ մէկուկէս դար առաջ։

Ազգայնականութեան գաղափարը մէկն էր այդ քայքայման ազդակներուն։ Ժողովուրդներ դուրս գալով Օսմանեան կոչուած տիրապետութենէն գտան իրենց անկախութիւնը։

Ազատագրեալ ժողովուրդներէն շատեր իրենց փրկութիւնը կը պարտին հիւսիսի մեծ ժողովուրդին, Ռուսիոյ։ Հայութիւնը վերջինը պիտի ըլլար թրքական բարբարոսութենէ ազատագրուած ժողովուրդներուն։ Մեր ազատագրութիւնը կիսատ մնաց։ Չէ վերջացած սակայն անիծեալ կայսրութեան քայքայումը, ինչպէս կ'ըսեն, ան պիտի ենթարկուի «պատմական դիալեկտիկայի վճիռին» — գերեալ Հայաստանի ազատագրումով։

ՎԱՂԱՐՇ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՀԱՒԱՏՈՑ ՀԱՆԳԱՆԱԿԷՍ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ

Ա.

Հայոց լեզուն՝ հոգե՛ղէն տուն,

Պատերն որուն՝ Հայոց երկրի արեւին պէս պերճ ու փաղփուն։

Բոց է առեր, հազար տեղէ կրակ հագեր, քերթողի խոր երկունքին պէս՝ տաքուկ ու ջեր։

Անոր սեմին՝ կ'աճի նորին բորբ մորենին,

Ծիւղերն որուն՝ մլտիկ կ'ընեն ձայնն անցեալին, դարերը հին,

Դարերն մաշած ու ալեւոր՝ կ'երկրպագեն հազար անգամ յուշը անոր։

Դուռն՝ գեղազարդ, Հայոց չքնաղ սուրբ Ծաղկազարդ,

Ամէն մի ժամ, ամէն մի հեղ՝ քաղցր ու կախարդ, դրան ճակտին վրայ հըպարտուասաղափայլ՝ ժամանակը, փառք կը գրէ անոր համար։

Բակը համակ լոյսի հեղեղ, բոց ու ճաճանչ,

Բանին, գիրին՝ խորհուրդ խորին, տա՛ղ մեծաքանչ, Հայոց լեզուն՝ յաւերժական ու միշտ արու, ինքնամատոյց մենք ծառաներ անոր հըրու...։

Հոգեղէն տո՛ւն,

Հայոց մեղրիկ, անո՛ւշ լեզուն,

Որուն մէջէն հոգի կ'առնէ ողջ հայութիւն, կը զօրանայ, կը զրահուի դիւցազնօրէն՝ որ պայքարի ճակատագրի յարձակման դէմ...։

×

Հայոց լեզուն պճնազարդուն՝ բուրում - գարուն, ուր ծիծառներ արեւ կ'երգեն ցերեկն ի բուն։ Ուր արագիլն՝ գրիչ ըրած կտուցն իր սուր, կ'արտագրէ իր մայրութեան վիպերգը կուռ։

Հայոց լեզուն՝ մարգագետին մշտադալար, ուր կը սուլէ ու կը խնդայ զեփիւռը յար, կ'առատանայ բոյրն, կը միւռոնի, հողին վրայ՝ մինչ կը կաթի աստղատունէն սուրբ մանանայ...։

Միշտ անթառամ,

Միշտ ալ առոյգ ու կենդանի,

Կայ, կը մնայ Հայոց լեզուն ըսքանչելի,

Զայն կը վարէ, կը նորոգէ միշտ վասն զի՝ սրբագնացեց ու բոցավառ Շունչն Մեսրոպի...։

Հոն կայ Հրաշք, հոն կայ Հմայք, չուրջը՝ խորհուրդ,

Ողջ Արեւելք անոր գաղտնիք եւ հին յուռութ, ու արուեստին երկինքը լուրթ՝ կ'ըլլայ անոր բազմետաճար ու ջինջ ծածկոյթ։

Հայոց լեզուն՝ անծա՛յր ովկեան իմաստութեան, տակեղէն են հոն մէն մի գիրք ու մատեան։ Ուր Տեսիլքի հոյադրուագ ծիածան՝ կը կամարուի ջուրին վրան։ Հոն կը ծըփան հանճարին հետ՝ բառերը մեր, կը բողկին ու կ'արեւանգիրները մեր, կը հեղհեղուին լոյսով, բոցով կէտերը մեր, ու կը ծնի բանին վահագն՝ երկունքէն մեր...։

×

Հայոց սուրբ լեզուն՝
Հայ հայրենիքի Արաքս դղրդուն,
Կը սա՛հի, կ'երթայ դէպի Մեծութիւն՝
Ջուրերուն բերան՝ երգն Արմէններուն։
Հայոց պիրճ լեզուն՝
Մեր երկրէն քամուած Եփրատ խոխոջուն,
Կը հոսի, կ'երթայ դէպի Ցաղքութիւն՝
Ափերուն վրայ փառքն Արմէններուն։
Քաջ լեզուն Հայոց՝
Ծորուն է գիտես, անզուսպ, սանձակոծ,
Կը փլցնէ թումբեր, ծառերն մեծ ու հոծ,
Կ'երթայ դէպ Գալիք, վազքին մէջ իր բոց՝
Շունչէն իր կ'առնես երկունքին տըքոց։
Վեհ լեզուն Հայոց՝
Տիգրիսեան ահեղ փոչումն ու զոռոց,
Ուրկէ կը լըսես բարբառը հընոց,
Որուն պահապան եղաւ սուրբ Մաշտոց,
Եւ սիրտը Անոր՝ Հայ Գիրի դարբնոց...։
Լեզուն հայկական՝
Ցաւէ՛տ խորիմաստ, յաւէ՛տ սրբազան,
Մեր աչքին դիմաց, ամէն մի վայրկեան,
Ժայթք կուտայ անկէ՝ Թուխսին շատըրուան։
— Ողջո՛յն քեզ, լեզու,
Լուսեղէն մարդոց՝ արեւծոր լեզու։
Լեզուն հայկական՝
Հրաշքէն հիւսուած հանգոյց հնութեան,
Ուրկէ Ցարութեան կուգայ քաղցր ձայն,
Քընքուշ ու ներդաշն՝ զեփիւռի նըման։
Հայոց տաք լեզուն՝
Մեր կամքին աղեղ, մեր եռին արիւն,
Մեր սրտին տըրոփ, մեր բազկին բախում,
Հայ արարչութեան՝ արա՛րիչ անհուն...։

ՍՕՍ ՎԱՆԻ

Գաենապիա

Լոյսը կը հալի լճափին վրայ,
Լճափին վրայ միայնակ ենք մենք,
Ծառերուն ներքեւ նստած կ'երազենք,
Լոյսը կը հալի լճափին վրայ։

Գարնան շղարշէն զմրուխտ կը թափի,
Աւազն ձիւնի պէս փխրուն է ու թաց,
Ալիքներն հատ հատ կ'երգեն մեր դիմաց,
Գարնան շղարշէն զմրուխտ կը թափի։

Մըշուշի նման իրիկունն է թեթեւ,
Վերջալոյսն նաշխուն բանուածք մ'է զորգի,
Որ հովուն անցքէն մեղմիւ կը շարժի,
Մըշուշի նման իրիկունն է թեթեւ։

Ծաղիկներն հոս հոն կը ժպտին մեզի,
Մեծութիւնն անհուն թովչանք մ'է լուռ,
Որուն ցանցին մէջ թռչուն մը կ'երգէ,
Ծաղիկներն հոս հոն կը ժպտին մեզի։

Ջուրերն ժայռին տակ կանաչ են ու զով,
Բարտիներն կարծէք կոյսեր են թրթռուն,
Որոնց ծոցին մէջ լոյսն է թրվլռուն,
Ջուրերն ժայռին տակ կանաչ են ու զով։

Պահն է հաճելի, նրբազեղ ու ջինջ,
Երկինքն ծովու պէս լոյծ ու կապուտակ,
Որուն խորքին մէջ արեւն է մինակ,
Պահն է հաճելի, նրբազեղ ու ջինջ։

Հորիզոնին դէմ լոյսն ալ գոյն չունի,
Իրկունն հետզհետէ աստղով կ'աղուորնայ,
Մարգերուն դալարն մթնած է հիմա,
Հորիզոնին դէմ լոյսն ալ գոյն չունի։

Գաւէնապիա (Իտալիա), 1947

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՊՈՂՈՏԱՅԻՆ ՎՐԱՅ

ԽՄԲ.— Ա. եւ Բ. մասերը տես Յառաջ Մայիս 11 եւ 14։

Երբ գիշերային խաւարը հալեցաւ ապակիփեղկերէն դուրս եւ տեսանք արշալոյսին գորշ լոյսին մէջէն, ծառեր, պատեր, տանիքներ, ոտքի ելանք եւ շարժեցանք, մարեցինք լամպարները, քանի մը խօսք փոխանակեցինք — այս բոլորը տարօրինակ թուեցաւ ինծի։ Այս պարզ շարժումը, խօսակցութիւնը, իբրեւ հպումը վերապրումն էր մեր անցեալ սովորական կեանքին, նորէն ապրիլ էր, ինչ որ ամոքիչ ազդեցութիւն մը ունեցաւ մեր վրայ։

Հօրաքոյր Ազնիւը ոստիկան զինուոր մը կաշառեց եւ յաջողեցաւ թիթեղեայ փոքր տուփով մը անգլիական «պիսքիւիթ»ներ գնել, վճարելով մէկ կարմիր ոսկի։ Ամբողջ տուփը ինծի ձգեցին։ Ոչ ոք կ'ուզէր ուտել։ Պիսքիւիթներուն վրայ շոքոլայի եւ սերի խաւեր, մէջն ալ պտուղի համ կար, կ'արժէ մեռնիլ ասոնք ուտելու համար, կը մտածէի։

— «Ոչ մէկ բան կը խանգարէ ախորժակդ։ Ստամոքսդ կատուին եօթը հոգին ունի», ըսաւ դալուկ ժպիտով մը Ազնիւ հօրաքոյրը։

Մեզ շարեցին բակին մէջ — մեր դպրոցին խաղագետինը։ Պաշտօնական ցանկէ մը կարդացին մեր անունները եւ մեր թիւերը նորէն համրեց ոստիկան տեսուչ մը։ Յետոյ յուղարկաւորի թափօրի մը նման, շրջապատուած՝ սուիններ ցցուն ոստիկան զինուորներու շղթայով մը, Առաջնորդարանի շրջափակէն դուրս ելանք եւ դանդաղօրէն քալեցինք փողոցներուն մէջէն։ Ծամելով «պիսքիւիթ»ներս, կը դիտէի շուրջս եղած ընտանի շէնքերը եւ տեսարանները որոնք հիմա, մեր վերջնական բաժանումի այն պահուն, այնքան կսկծալի կերպով սիրելի էին որ կոկորդս խեղդուեցաւ։ Թէեւ այլեւս անօթի չէի, բայց կը մտածէի թէ կրնայի տուփին բոլոր «պիսքիւիթ»ները ուտել մեռնելէ առաջ։

Ամերիկեան հիւանդանոցին առջեւէն անցանք, եւ ես անձկութեամբ դիտեցի աստեղազարդ դրօշը։ Յետոյ ճամբան կ'իջնէր դէպի ծովեզերք, եւ կը շարունակէր իր ծուռ ու մուռ ընթացքը ծովափն ի վար։ Մեր ոտքերը խրեցան մոխրագոյն փոշիին մէջ եւ ամրան այդ առտուան օդը կը նմանէր հնոցի մը ջերմութեան հոսանքին, որ մեր երեսին կը փչէր։ Ոչ մէկս ծրար կը կրէինք, թէեւ հաւանօրէն մենք ալ Միջագետքի ճամբուն վրայ էինք։

Անցանք Քսենոփոնի բանակատեղէն եւ ակնարկ մը նետեցի Վանքին աւերակ աշտարակին, — այն հայկական մենաստանը որ կը գտնուէր վերը, բլուրին վրայ, յիշելով հոն անցուցած երջանիկ օրերս։ Խճուղին կ'անցնէր ջաղացքի (Տէյիրմէն-տէրէ) Գետին ահարկու նեղ ձորէն, քաղաքը եւ ծովը փակուեցան մեր տեսողութեան առջեւ։ Զար-

հուրանքը համակեց մեր սիրտերը: Կը թուէր թէ Եւրոպան եւ քաղաքակրթութիւնը մեր ետին ձգած, ինկեր էինք Ասիոյ արիւնոտ վայրենութեան մէջ :

Մօտ ժամ մը վերջ, հրամայեցին որ կենանք: Պաշ չավուշը, պետը՝ կապոյտ հագուստով ոստիկան — զինուորներուն որ մեզի կ'ընկերանային դէպի մեր մահը, կեցաւ ժայռի մը վրայ եւ յայտարարեց թէ ուէ առեն կրնանք յարձակում կրել աւազակախումբերու կողմէ : Խնդրեց իրեն տալ մեր դրամը կամ արժէքաւոր իրերը, որպէսզի ապահով պահէն, հաւկցնելով թէ պահպանիչ մը անհրաժեշտ էր մեզ պաշտպանելու համար :

Մեզ կարգով շարեցին ճամբուն երկայնքը եւ մէկիկ մէկիկ կողոպտեցին: Հօրաքոյր Աղնիւր ստիպուեցաւ անոնց յանձնել իր ունեցած ամբողջ դրամը, տասը կամ տասնըհինգ կարմիր ոսկի եւ վեց ղրուշի արծաթ կամ պղինձ: Ոսկին առին եւ մանր դրամը իրեն ձգեցին: Վախնալով որ վերջը այդ վեց ղրուշն ալ կ'առնեն, հօրաքոյրս ինծի տուաւ :

Արեւը կը խաշէր մերկ գլուխս, եւ բոլոր «պիսքիւի»ները կերած ըլլալով սաստիկ ծարաւ էի: Վարդամոյշ զարմիկս հագած էր Փարիզէն բերուած բարձր կրունկներով կօշիկներ, եւ ոտքերը արդէն կը ցաւէին: Քրտնաթոր ծանրաշարժ կին մը որ տան մուճակներով քսքսելով կը քալէր, իր դորշ մազերը կռնակն ի վար, գլորեցաւ ժայռի մը վրայ:

— «Ոտքի ելի՛ր», բարկութեամբ հրամայեց ոստիկան զինուոր մը :

— Միեւնոյնն է, կրնաք հիմա սպաննել զիս , ըսաւ:

Անոնք որ չէին կրնար քալել որեւէ պատճառով, տեղն ու տեղը կը սպաննուէին: Ոստիկան զինուորը քովը կեցաւ, մինչ մնացեալներս դժուարութեամբ կը քալէինք: Երբ ճամբան դարձաւ եւ այլեւս չտեսանք զանոնք, ձայն թնդաց հրացանի պայթիւնով մը: Քանի մը վայրկեան վերջ, ոստիկան զինուորը միացաւ մեր կարաւանին, մարդասպանի մը փայլը դոյնը աչքերուն մէջ :

Թողուցին որ հանգչինք քիչ մը ճախճախուտ գետնի մը վրայ: Հրաման չունէինք գետին մօտ երթալու եւ պէտք էր որ խմէինք մօրուտներու լճացած ջուրերէն որ լեցուն էին չերեփուկներով (գորտի ձագ): Պիսքիւիի տուփը շարունակ կը խօթէի յլրծուն ջրակոյտի մը մէջ եւ կը հրամցնէի կիներուն եւ աղջիկներուն :

(3) ԼԵՒՈՆ Զ. ՍԻՒՐՄԷԼԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԱՑՐԿԵԱՆՆԵՐ (բանաստեղծութիւններ) : Գրեց՝ Լեւոն Գարմէն: Գին 8 շիլին: Հասցէ — Levon Stepanian, Murabba - AH 38-200, Bagdad (Iraq):

ՆԱՅԻՐԻ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի: Գ. տարի Թիւ 4, Մայիս: Երիտասարդական շունչով եւ այլազան բովանդակութեամբ : Հասցէ — A. Dzaroukian, B. P. 372, Alep (Syrie):

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Տոլարացենք...

Մենաշնորհ չեմ պահանջեր այս «խտաղիւտիս» համար: Նարդունին ազատ է, իր Բժշկական Համայնագիտարանին մէջ չորքի կեցնել զայն ուրիշներու կարգին ...

Այս հիւանդութիւնը երեւան եկած է, մասնաւորապէս Թուրքիոյ մէջ: Տոլարատենդի համաճարակ մը, մեծ համեմատութիւններ առնելու վրայ է այդ երկրին մէջ:

Այս ախտին յատկանիշերն են՝ աջ-ձախ կոտող ցցել: Ասարըմ - քէսէրիմ եա՛ սպառնալը:

Պոլսոյ «Պէքրի — Մուստաֆա» թերթը դէշ կերպով վարակուած է անկէ : Առ այժմ իբրեւ առաջին վարժութիւն, սկսած է Հայերու դէմ, ծաքաղանի կոթը դուրս ցցել գօտիէն...

Իբրեւ թէ : «Հայերը իրենց ձեռքէն եկած գէշութիւնը բրած են Թուրքիոյ, գլուխէն մինչեւ եղունգները զինուած՝ ֆօմիթէճիութեան ոգիով: Անոնք, իրենց ձեռքերը թաթխած են Սայիտ-Հալիմներու, Պահաէտտին Շաքիրներու եւ Թալէաթներու արիւնին մէջ...

Ի՞նչ ամօթ բան: Հայերը, իրենց մաքուր ձեռքերը «մրոտելու» չէին քանի մը հրէշներու արիւնով... Ասիկա, պարզապէս օրէնքի դէմ երթալ կը նշանակէր: Զարաչար սպաննուած միլիոնաւոր անմեղ Հայերու վրէժը լուծել, առնուազն ըմբոստութիւն էր... Պէտք է քաւենք մեր մեղքը :

... «Վաղը եթէ Ռուսիոյ եւ մեր միջեւ պատերազմի վտանգը ուրուագծուի, ներքին ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար, թերեւս պէտք պիտի ըլլայ նոր միջոցներ ձեռք առնել...»:

« ... Քնացած չենք, արթուն ենք: Պիտի չթողունք որ անգամ մը եւս կռնակէն հարուածեն մեզ, ինչպէս ըրին նախորդ Մեծ պատերազմին: ԱՌ ԱՅԺՐՄ ԱՅՍ ԶԱՓ ...» :

«Պէքրի», ժողովրդապետական իմաստով «դինով» կը նշանակէ: Ուրեմն սէրխօշ Մուստաֆա մըն է գրողը: (ԽՄԲ.— Արդէն գինով պալատականի մը անունն է): Զենք զարմանար: Գինովները, գաղտնիք պահելու կարողութիւն չունին: Դուրս կուտան ինչ որ իրենց կը թելադրուի...

Ազգի մը համար, իր պապերուն աւանդութիւնները յարգելը նուիրական պարտականութիւն է: Թուրքը, միապետական ըլլայ կամ «հանրապետական», իր պապերուն յիշատակը յարգած կ'ըլլայ երբ կոտորէ ջարդէ :

Այէն պարագայի տակ, «Պէքրի»ն հայրենասիրական պարտականութիւն մը կը կատարէ: Իր եւյթը, մեծ ազդեցութիւն պիտի գործէ Թուսիոյ վրայ, որ անմիջապէս զօրացրուումի հրաման պիտի տայ:

Չեմ կարծեր որ Հայերը «կռնակէն զարնելու» մասնագիտութիւնը Թուրքին ձեռքէն առնելու չափ ապերախտ եղած ըլլան: Նախորդ Մեծ Պատերազմին, գիշերանց տուներու կամ պատերու վրայէն, պաշտօնական ոստիկանի հագուստով, գողերու պէս հայ տուները մտնողները, ծեր ու մանուկներ սարսափեցնելով անմեղներ ձերբակալողները Հայեր չէին կարծեմ ...

Բայց եթէ, անգիտօրէն վշտացուցած ենք Թուրքերը՝ մեր մնացորդ հայութեան վիզերը՝ եաթաղանէն ազատելով, աշխատինք փոխարինել զայն: Ես կ'առաջարկեմ: «Պէքրի Մուստաֆա» թերթին վերոյիշեալ գրութիւնը անգլերէնի թարգմանելով, մէկ մէկ օրինակ ղրկենք ամերիկեան Գոնկրէսի բոլոր անդամներուն, որպէսզի կարդալով զայն ուրախանան թէ Թուրքերուն համար իրենց քսէարկած միլիոնները, բաց ժողովուրդի մը յատկացուցած են եւ յումպէտս պիտի չվատնուին: Մանաւանդ որ, այդ գումարները, պիտի ծառայեն նոր հայ նահատակներով ճոխացնելու քրիստոնեայ աշխարհը ...

Հակառակ պարագային,, եթէ պատերազմի ուրուականը տնկուի հորիզոնին վրայ, հրահանգ տանք մեր քաջազն գեներալներուն եւ յանդուգն օդաչուներուն, որ երբ Թուրք բանակը իրենց առջեւէն ներբանները ցոյց տալով կծկել սկսի, «կռնակէն թող չզարնեն» զայն:

«Առ այժմ այսչափ», մըն ալ մեր կողմէն ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ» ԱՒԱԳ

Այս միջոցիս օրուան մարդն է Աւագ: Միջազգային մամուլը էջեր կը յատկացնէ անոր կատարած բուժումներու նկարագրութեանց, շռնդալից մանրամասնութիւններով: Ծարժանկարի «նորութիւններու» բաժնին մէջ կը ցուցադրուին անոր նկարն ու ամբոխը,—Հիւանդներ ու ախտաւորներ, որոնք կ'ուզեն տեսնել զինքը եւ քղանցքին դպիլ այս նոր Մեսիային, բուժուելու համար իրենց հիւանդութիւններէն: Անոր համբաւը տարածուած է նաեւ Նոր Աշխարհին մէջ, ուր կը գտնուի ներկայիս, բուժելու համար մեծահարուստ Առաքելեանի զաւակը, որ քսան տարիէ ի վեր կը տառապի լուսնոտութենէ եւ անդամալուծութենէ:

Ամերիկեան երկու շաբաթաթերթեր «Թայմ» եւ «Լայֆ» երկար սիւնակներ նուիրած են, Աւագի նկարով եւ կենսագրական ծանօթութիւններով, նաեւ դրուագներ անոր կատարած բուժումներէն: «Լայֆ» Մայիս 19ի թիւին մէջ զետեղած է անոր մեծադիր եւ գեղեցիկ նկարը, հագած քահանայաձեւ վերարկու մը, երկար մազերով եւ մօրուաւոր է: Ուրիշ էջի մը վրայ դրած է չորս տարբեր նկարներ: Անոնցմէ մէկը կը ներկայացնէ Գահիրէի ջղագրգիռ բազմութիւնը, որ կը խուժէ անոր ինքնաշարժին վրայ, անոր ակնարկին արժանանալու ակնկալութեամբ : Միւս նկարները կը ներկայացնեն՝ Աւագը Գալիֆորնիայի մէջ, մին կողք կողքի Պ. Առաքելեանի հետ (հայրը), ուրիշ մը՝ հետաքրքիր Գալիֆորնիացիներ, երկու սեւէ, որոնք մինչեւ օդակայան գացած են, անոր նայելու եւ բուժուելու: Վերջապէս ուրիշ մը կը ներկայացնէ Աւագը՝ իր ձեռքը դրած Առաքելեանի հիւանդ զաւկին ուսին վրայ :

Ֆրէզնոյի «Ասպարէզ»ը կը գրէ (Յունիս 5).— «Տիկին Մէրի Ժամկոչեան, 43 տարեկան, որ 17 տարիէ ի վեր կը տառապէր յօդացաւէ եւ վերջին 6—7 տարին բացարձակօրէն չէր կրնար քալել, բուժուած է հրաշագործ Աւագի աղօթքներով: Տիկնոջ ամուսինը, Պ. Մեսրոպ Ժամկոչեան խմբագրատուն այցելելով անձամբ հաստատեց այս բարի լուրը: Տիկին Ժամկոչեան սկսած է քալել»:

Յարդ աւելի քան 8000 կոյրեր, հաշմանդամներ, հիւծախտաւորներ, բորոտներ եւն. այցելած են իրեն :

Առաքելեանի բնակարանը, ուխտատեղի մը դարձած է: Երկու ամերիկացի զինուորներ պահակ կը կենան: Դուրսը խուռներամ բազմութիւն: Կան շատեր որ գիշերը պարտէզը կ'անցընեն: «Հրաշագործը» կ'ընդունի օրական 120 հիւանդ, մատը կը դնէ հիւանդ մասերուն վրայ ու մէկ երկու վայրկեան կ'աղօթէ ինքնամփոփ: Կը պատմուի թէ երկու երախաներու աչքերը բացած է: Անթացուպերով իրեն գացող անդամալոյծր դուրս կուգայ ողջ առողջ :

Բժիշկ Եղիազարեան, որ կ'ընկերակցի Աւագին, յայտարարած է թէ բազմաթիւ ծանր հիւանդներ բուժուած են: Անոնց անունները պիտի հրատարակէն մամուլին մէջ, երբ ժամանակը գայ:

Ընկեր Յ. Ս. Լեւոնեան ,որ երկար տարիներէ ի վեր կորսնցուցած է իր զոյգ աչքերուն տեսողութիւնը, նամակ մը գրելով «Ասպարէզ»ի, կը տեղեկացնէ թէ՛ Աւագը ըսած է իրեն — «ինձ նամակ ուղարկել էիք, ուրիշի «աչքերով» գրուած: Հաւատք ունեցէք եւ աղօթեցէք, դուք ձեր սեփական աչքերով պիտի գրէքինձ մի քանիշաբաթից»:

★ Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ գինիի թագաւորը, Առաքելեան, մինչեւ հիմա 300.000 տոլար ծախսած է տղուն բժշկութեան համար: Առնուազն վեց ամիս պիտի պահէ Աւագը :

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

(Իր յոբելեանին առիթով)

Փորձուեցայ վերադառնալ, գործերս կարգադրել յետոյ վերջնապէս հեռանալու որոշումով: Երբ հասայ Պոլիս, զգացի առած քայլիս սխալ ըլլալը, բայց ինկած էի թակարդին մէջ: Հետեւեալ օրն իսկ ձերբակալուեցայ, ամբաստանութեան տակն էի (զավա՛լլը մէհմէտճիքները) խեղճ Մուհամմէտները կեղեքողի մեղքով: Երկու օր բանտ մնալէ վերջ տարուեցայ Արապեան խան: Խոստացած էի իրենց մեծաքանակ գումար մը զոր պիտի կարենայի ստանալ անգլ. յայտնի առեւտրական հաստատութենէ մը: Ինչպէս այդ հաստատութեան մէջ կրցայ զիս հոն առաջնորդող ոստիկաններու ձեռքէն խոյս տալ ու ապաստանիլ անգլիական դեսպանատուն, — այդ ուրիշ պատմութիւն է:

Ամիս մը շատ վտանգաւոր փախստականի կեանք մը անցնելէ վերջ, յաջողած էի անցնիլ Յունաստան, Աթէնք :

Օշական 1922 Հոկտեմբերին անցեր էր Պուլկարիա: Ֆիլիպէի մէջ իր շատ աննշան խնայողութիւնը՝ իր հայրենակիցներու առաջարկներուն համոզուելով կը յատկացնէ զանազան առեւտրական փորձերու կը փճանայ: Օշական այդ ասպարէզին մարդը չէր եւ իր հայրենակիցներուն հանդէպ ունեցած անսահման վստահութենէն մղուած, կը կարծէր այդ ձեւով անոնց ալ օգտակար ըլլալ :

Ես յաջողած էի պզտիկ տնտեսութիւն մը ստեղծել Յունաստանի մէջ: Կը խորհէի իր վրայ, դժգոհ էր Պուլկարիայէն, որոշած էր դառնալ դարձեալ իր ասպարէզին՝ ուսուցչութեան, սակայն հնարաւորութիւն չկար Յունաստանի մէջ: Թորգոմ արք. ի թելադրութիւնով 1924ին անցաւ Եգիպտոս ըլլալու համար ուսուցչութիւն: Մնաց հոն երկու տարի: Կ'աշխատակցէր զանազան հանդէսներու, «Մնացորդաց»ը կը զարգանար, կ'աճէր միտքին մէջ, ելած էր իր սաղմնային վիճակէն եւ առացած կերպարանք :

1926ին անցաւ Կիպրոս, Մելքոնեան Հաստատութեան մէջ ուսուցչութիւն ընելու: Հոն կը սկսի «Մնացորդաց»ի երկունքը: Կը լծուի անոր ստեղծման ծանր աշխատանքին: Օրուան բոլոր պահերը գրաւուած դասերով, գիշերները այդ պահերուն չափը կը յանձնուի իր վէպին: Քուն, դադար չունի: Կինը հիւանդ, երկու զաւակներուն խնամքը իր վրայ կիսով մը, ինքը սիարգիքէ կը տառապի : Այդ մասին մէջբերում մը՝ իր 1931 Դեկտեմբեր 10ին անկողինէն ինծի գրած մէկ նամակէն.

— «Ես տարուած եմ վէպէն, գրած եմ հինգ գրքերը, կ'ենթադրեմ թէ ամբողջութիւնը պիտի ըլլայ 12 գիրք, ահագին սպառում, արդէն լմընցած մարդու մը համար: Աշխատանքը կ'երթայ դանդաղ, նիւթական ոյժս պակսած է շատ տարիքէն ու հիւանդութենէն, կարելի է հանդարտ ապրելով կեանքը երկարել քանի մը տարի տակաւին, բայց այդ թշուառական ապրումը ձգելու եմ ուրիշներուն: Աւելի լաւ չէ՞ քլտինքը ճակտին իյնալ »:

Այս տողերուն տագնապանքը շատ պարզ ու բացորոշ է: Ընկճուած էր կնոջը հիւանդութեան պատճառով: Իր առողջութեան խանգարուիլն ալ կը մղէ զինքը յուսահատութիւններու, բայց ոչ յուսահատութեան: Կիպրոսի մէջ, ուր փոխադրած էր նաեւ տղաքը, ինքն ալ տագնապ մը անցուց, ծանօթ ըմբոստութեան հետեւանքով: Ֆիզիքապէս տկարացած, մազերը ճերմկած, կորովը սպառած, ուրիշներու պէս չմտածող, այդ վաստակաւոր ուսուցիչը, որ հոն ալ սիրուած ու յարգուած էր իր աշակերտներէն, կ'ենթարկուի հալածանքի: Հետեւանքը կրնար ըլլալ շատ ծանր, եթէ կրկին օգնութեան չհասնէր Երուսաղէմի պատրիարքը, Թորգոմ արք. որ Կիպրոսէն փոխադրեց Ս. Յակոբեանց վանքին Ժառանգաւորաց վարժարանը :

ԳԷՈՐԳ ԶԱԳՐԵԱՆ,

(13)

★ Շարժանկարի աշխատաւորներն ալ դժգոհութեան ցոյցեր կը կատարեն: Ծանօթ արուեստանոցի մը 250 աշխատաւորները չեն բանիր անցեալ երեքշաբթիէն ի վեր: Իրենց սէնտիքան, որ 30,000 անդամներ կը հաշուէ, կը պահանջէ նուազագոյն թոշակը, ամսական 7000 ֆրանք, շաբաթական 40 ժամուան աշխատանքի համար եւ 1750 ֆրանք իբրեւ արտադրութեան պարգեւ: Բանակցութիւնները կը կատարուին:

★ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը ընդունելով կառավարութեան առաջարկը, հաւանեցաւ լայն խորհրդակցութիւն մը կատարել, քննելու համար աշխատավարձքի եւ գիներու խնդիրները: Այս առթիւ ընդհ. քարտուղարը, Լէօն Ժուհօ յայտարարեց թէ կազմակերպութիւնը պատրաստ է դիւրացնելու կառավարութեան գործը: «Մենք աշխատավարձքի անուանական արժէքին յաւելումը չէ որ կ'ուզենք, այլ անոր գնելու կարողութիւնը»: Գ. Ժուհօ այս առթիւ բողոքեց անոնց դէմ որ կ'ուզեն սահմանափակել գործադուլի իրաւունքը: «Արհեստակցական շարժումը պէտք է իր գործերը տնօրինէ ազատօրէն: Ոչ մէկ արտաքին միջամտութիւն»:

Արտասահմանի Ռուսերուն պառակտումը

Le Mondeի մէկ աշխատակիցը շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ տարագիր Ռուսերու ներքին պառակտումներու մասին (14 Յունիս): Այդ յօդուածին համաձայն, նախկին խանդավառութիւնը չէ մնացած տարագիրներուն մէջ: Ինչպէս կը յիշուի, 1946 յունիս 14ին Մոսկուա հրամանագիր մը հրատարակեց, որով տարագիրներուն արտօնութիւն կը տրուէր խորհրդային քաղաքացի դառնալու եւ եթէ կ'ուզեն, իրենց հայրենիքը վերադառնալու: Արդ, պաշտօնապէս 11.000 կը հաշուեն թիւը այն ռուս տարագիրներուն որ խորհրդային անցագիր եւ հայրենիք վերադառնալու իրաւունք խնդրած են, «ինչ որ համեստ համրանք մըն է: Քանի մը հազար հոգի Մարսէյլ համախմբուելով Ռոսիա շոգենաւը նստան եւ Օտէսա հասան եւ անկէ գացին իրենց համար նշանակուած վայրերը: Բայց, որքան գիտենք, այս ճամբորդութիւնը առաջինը եւ վերջինը եղաւ»:

Յօդուածագրին կարծիքով, ամէնէն աւելի գրոց-բրոց շրջանակներուն մէջ է որ ընդդիմութիւն կը յայտնուի զանգուածային հայրենադարձին հանդէպ, հակառակ Փարիզի երկու ռուսական թերթերուն քարոզութեանց: Օրինակ, հռչակաւոր գրագէտը, Իվան Բունին, չուզեր վերադառնալ, հակառակ այնքան հրապուրիչ առաջարկութեանց: Այդպէս եւ ուրիշ երեւելիներ:

Ռուս ընդդիմադիր տարրերը մինչեւ հիմա մէկ պարբերական ունէին, Սվօպոտնիյ Կոլոս (Ազատ Ձայն), իրենց տեսակէտները արտայայտելու համար, այն ալ անկանոն սպառումով: Արդ, քանի մը շաբաթէ ի վեր կը հրատարակուի Նոր շաբաթաթերթ մը «Ռուսսքայա Միսլ» իբրեւ օրկանը ռուս քրիստոնեայ սէնտիքաներու: Մայիս 26էն Մոսկուայի «Փրավտա»ն բողոքեց այս հրատարակութեան դէմ, «Ֆաշական թերթ մը Ֆրանսայի մէջ» խորագրին տակ:

Դժգոհները Պելժիոյ մէջ ալ թերթ մը կը հրատարակեն, «Պահակ», իբրեւ օրկան ռուս նախկին ռազմիկներու: Եւ վերջապէս օրթոտոքս համայնքներու մէջ լոյս կը տեսնեն զանազան տեղեկատուներ, պայքար մղելով մետրոպոլիտ Սերաֆիմի եւ Մոսկուայի պատրիարքին դէմ: Հաշտութեան փորձերը ձախողած ըլլալով, Մոսկուայի Ս. Սինոդը եւ Ալեքսիյ պատրիարքը Մայիս 16ին պատիժներ տնօրինեցին ըմբոստներուն դէմ,— Վլատիմիր արք.ը եւ երկու եպիսկոպոսներ արտաքսուեցան ռուս եկեղեցւոյ նուիրապետութենէն: Վլատիմիր եւ իր հետեւորդները չեն ճանչնար Մոսկուայի պատրիարքը եւ կը հպատակին Պոլսոյ օրթոտոքս պատրիարքին Մաքսիմոս արք.ի որ հիւանդ է եւ այժմ Յունաստան կը գտնուի: Կ'ըսուի թէ Ամերիկան այ խաղեր կը սարքէ, Մաքսիմոս պատրիարքին յաջորդ մը ընտրել տալու համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահին Քանատա այցելութեան առթիւ, պաշտօնապէս կը հերքուին այն զրոյցները թէ զինակցութիւն մը կնքուած է երկու երկիրներուն միջեւ: Բայց կը հաստատուի թէ Մ. Նահանգները իրաւունք ստացած են օգտուելու Պէհրինկայի նեղուցէն: Քանատա կը վախնայ որ Պելժիոյ ճակատագիրն ունենայ, հիւլէական պատերազմի մը առեն:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ բանակը նոր յարձակողականի մը ձեռնարկեց ապստամբներուն դէմ, Ողիմպոս լերան շրջանին մէջ: Պատերազմական նախարար Լարիսա գնաց: Թագաւորն ալ կը հետեւի գործողութեանց: Ամերիկացիները զէնք եւ ռազմանիւթ կը հասցնեն:

ՕՏԱՐ ԼԵԳԷՈՆԻ համար գերման կամաւորներ կը հաւաքուին Գերմանիոյ Ֆրանսական շրջանին մէջ, 19—35 տարեկան, համաձայն տեղական թեր-

Մայիս 28ը կը տօնուի

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէի: ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, Կիրակի 22 Յունիս կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Թաղապետութեան սրահին մէջ, rue de Paris: ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ: Հայկական պար: Պիտի ներկայացուի Ս. Պարթեւեանի «ԱՆՄԱՀ ԲՈՑԸ», Շավիլ-Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» թատերախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ:

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Յունիս 22ին, Խրիմեան սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Դաշտահանդէս

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓ. ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ցօգուտ Սեվրի Մուրատեան վարժարանի վերաշինութեան, 15 Յունիս ժամը 2էն 10: Սեվրի վարժարանի ընդարձակ պարտէզներուն մէջ, 26 rue Troyon, métro Pont de Sèvres:

Մարզահանդէս — բացօթեայ թատրոն եւ շարժապատկեր — երգ, աճպարարութիւն, «Գոօշէ, անէժիադոէ», պար, նուագ, դաշտային հաճելի խաղեր, ժամանցներ եւ անակնկալներ:

Այլազան եւ ճոխ պիւֆէ, գոհացում տալու համար ներկաներու պահանջին: Ոչ մէկ հանգանակութիւն կամ աճուրդ:

Տեղանները կանխաւ ապահովեցէք հետեւեալ վայրերէն.— Ալէմշահ 19a rue Caumartin, Opéra, Heratchian, 6 rue Lamartine, Cadet, Saradjian(18 rue Melingue, Belleville եւ Տարօնեան 115 rue d'Aboukir:

Ուշադրութիւն.— Պահեցէք ձեր մուտքի տոմսերը որոնց թիւերը կրնան մեծարժէք նուէրներու արժանանալ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է.— Յ. Կ. Խաչի ՍԵՎՐԱՆԻ մասնաճիւղին հանդէսը յետաձգուած է Յունիս 29ին:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

Վարդամատեան

(Հէքեաթներ եւ պատմուածքներ)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«Հայ-Բոյժ»ի բաժանորդներուն՝ որոշ զեղչով:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին դաշտահանդէսը Յունիս 22ին, Սէնթ Անտրէի օդասուն պարտէզին մէջ: Մանրամասնութիւնները մասնաւոր յայտագրով:

ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՄԱՍԵՐԱՍՏԻՈՑ շինարար միութեան Տէսինի մասնաճիւղը Սեբաստիոյ Օրը պիտի տօնէ բացօթեայ հանդէսով մը, 29 Յունիս կիրակի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Աթէնքէն Միսաք Մոմճեան, Էսկիշէհիրցի, կը փնտռէ իր հայրենակիցը, Ի. Մովսէսեանը եւ Փեսան ու աղջիկը, Յարութիւն, Հայկանուշ Այտընճեան՝, որոնք դեռ մօտերս կանոնաւորապէս կը թղթակցէին Մարսէյլէն եւ որոնց հասցէները կորսնցուցած է: Իմացնել «Յառաջ»ի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Սարգիս եւ Ժագ Մարութեան եղբայրները կը փնտռեն իրենց ազգականներէն Խարբերդցի Գրիգոր Մարութեան, Ճօն Ճէֆֆէրեան, Ստեփան Քէլէկեան, որոնք կը գտնուին Գալիֆորնիա եւ Թրօ Նիւ Եօրք: Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին՝ Սարգիս Կարապետ Մարութեան, 21 rue Petite Roquibarbe, Carme- Marseille: Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԻՍԻԻ ԽՈՒՄԲԻ տարեկան ցերեկոյթ, ի նպաստ Սկաուտներու ճամբարի մասնակցութեան, երեքշաբթի, 17 Յունիս, ժամը երեկոյեան 8ին, Իսիի Սէնէ Ալհամպրային մէջ (Քաղաքապետարանին դիմացը): Մուտք 50 ֆրանք:

թերու: Արդէն իսկ արձանագրուած են 400 հոգի:

ՄԵԹՐՈՅԻՆ նախկին Ա. կարգի վակոնները վերապահուած են անոնց որ նախապատուութեան իրաւունք կը վայելեն:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ խումբ մը չեխ գիտնականներ արտօնութիւն ստացած են ուսումնասիրութիւններ կատարելու Անատոլուի մէջ, մասնաւորապէս միջատներու եւ սողուններու մասին:

Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակը կը տօնուի

Յունիս 29ի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Salle Iénaի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան:

Օշականի յոբելեանը

ԼԻՈՆ, 28 Յունիս, շաբաթ երեկոյ:
ՏԷՍԻՆ, 29 Յունիս, կիրակի ցերեկէն վերջ,
ՎԻԷՆ, 29 Յունիս, կիրակի երեկոյ:
Երեքն ալ նախագահութեամբ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ:

ՇԱՎԻԼԻ Րաֆֆի միութեան եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութիւնները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն, հայրենակից Պ. Բարսեղ Բարսեղեանին որ անցեալ կիրակի իր ինքնաշարժով փոխադրեց երգչախումբի անդամները, որով անոնք կրցան ժամանակին հասնիլ Առնուվիլ, Ֆրանսացիներու ցերեկոյթ-հանդէսին եւ կատարել իրենց բաժինը, տեղացիներու գնահատանքին արժանանալով:

ՏԻԿԻՆ ՀԱՊՈՑԵԱՆ եւ զաւակները, եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որ գրաւոր կամ անձամբ իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, հօրեղբօր, քեռայրին, ազգականին դառնաղէտ մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Պ. Հ. Սարեան կը փնտռէ մայրը Մարիցա Քէչիչեան, Պոզալըեանի Իւրնէճ գիւղէն որ 1914ի ջարդերու ընթացքին բռնի կ'ամուսնանայ Թուրք զինուորի մը հետ: Այժմ հիւս. Ամերիկա ըլլալ կը կարծուի, իր ամուսնոյն Կրպ. Քէչիչեանի մօտ: Տեղեկացնողին մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ որդին՝ Saryan Roger au Garaillon Coussence par Condon (Gers), France:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 $ս.:

Mardi 17 JUIN 1947 Երեքշաբթի 17 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année № 5061-Նոր շրջան թիւ 670 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԽԻԹԱՐԻ ՇՈՒՔԻՆ ՏԱԿ

Բազմութիւն մը խուռն, կիրակի օր, Սեվրի Մուրատեան վարժարանի ընդարձակ պարտէզին մէջ։ Ու նաեւ խառն բազմութիւն մը։ Ներկայացուցիչներ՝ ամէն դասակարգէ։ Մանաւանդ երիտասարդներ։

Մնաց որ, երիտասարդական ձեռնարկ մըն էր արդէն — դաշտահանդէս, խանդավառ յայտագրով մը որ տեւեց մինչեւ գիշերուան ժամը 10։ Բան չէր մոռցուած,— մարզահանդէս, թատրոն, երգ, աճպարարութիւն, պար, նուագ, դաշտային խաղեր եւայլն։

Նպատակը՝ ոչ միայն հանրութեան ծանօթացնել վարժարանին ներսն ու դուրսը, այլեւ շօշափելի գումար մը ճարել, հոգալու համար կարգ մը ստիպողական պէտքեր։

Արդարեւ, շաբաթներէ ի վեր աշխատանքի ձեռնարկած էին հաստատութեան հին ու նոր բարեկամները, մանաւանդ նախկին սաները։ Եւ արդիւնքը գոհացուցիչ կը համարուի, թէ՛ տոմսակներու սպառումով եւ թէ կերուխումով։

Ձեռնարկը խրախուսելու համար Վենետիկէն Փարիզ էր եկած նաեւ Աբբահայրը, քանի մը վարդապետներու հետ։

Հանդիսական բաժինէն դուրս, անոնք որ առիթ ունեցան պտոյտ մը կատարելու հաստատութեան զանազան մասերուն մէջ, կը համակուէին ե՛ւ սփոփանքով ե՛ւ տխրութեամբ։

Սփոփանք, որովհետեւ կարելի եղած էր վերաբանալ վարժարանը, անմիջական նորոգութիւններով, եւ դասարաններ կազմել վաթսուն աշակերտներով։

Տխրութիւն, վասնզի դեռ այնքան բաներ կան որ աշխատանք եւ դրամ կը պահանջեն։

Կեդրոնական շէնքը, ամրախարիսխ եւ ընդարձակ, շրջապատուած դալարիքով ու ծառերով, ինչպէս եւ յարակից շինութիւններով, կը կարօտի լուրջ յարդարումի։

Դուրսի պատերուն ծեփերն անգամ թափած են։ Ներսը՝ ո՛րքան պակասներ, վայելուչ վիճակի մը վերածելու համար հաստատութիւնը։

Ինչպէս կ՚երեւայ, վարդապետներն ու իրենց բարեկամները ամէն օր բան մը կը լրացնեն, միեւնոյն ատեն ապահովելով դպրոցական շրջանին կանոնաւորութիւնը։ (Առ այժմ տարրական դասարաններ)։

Մեր ուշադրութիւնը գրաւեց աւելի հիմնական պարագայ մը, որ կապ ունի հաստատութեան զարգացման հետ։

Պատերազմէն առաջ ալ, յաճախ հետաքրքրուած ենք թէ ինչո՛ւ Փարիզի այս միակ միջնակարգ հաստատութեան աշակերտներուն թիւը 60ը չանցնիր։

Միշտ նոյն պատասխանը.— «Տեղ չունինք»։

Այսօր ալ տեղի պակասը կը կազմէ մեծագոյն հոգը հաստատութեան վարիչներուն։

Իրականին մէջ, տեղը չէ որ կը պակսի, այլ ուրիշ Մուրատ-Ռափայէլ մը կամ Սանասարեան մը։ Ըսել՝ պատկառելի գումար մը։

Օրինակ, եթէ կարելի ըլլար վերաշինել կեդրոնական շէնքին վերնայարկը, ապահովաբար պիտի կրկնապատկուէր աշակերտներուն թիւը։

Հաստատութեան ընդարձակ շրջապատը ամէն յարմարութիւն կը ներկայացնէ նոր եւ պիտանի շինութեանց համար։

Միւս կողմէ, «Պէշիկթաշլեան» սրահը, որ ազգ. համախմբումի վայր մը դարձած էր պատերազմէն առաջ, աւերակ, անգործածելի վիճակ մը կը ներկայացնէ այսօր։

Դարձեալ նիւթական միջոցներն են որ կը պակսին, վերահաստատելու կամ բոլորովին ձեւափոխելու համար զայն։

Այնքան միամիտ չենք որ հաւատանք թէ կարելի է այս բոլոր պահանջները լրացնել մէկ օրէն միւսը։ Մանաւանդ հիմա որ հանգամանքները իրար կը հրմշտկեն։

Բայց, թող հանրութիւնը իմանայ թէ մարդիկ ինչպէս իրենց գլուխը քարին կը զարնեն, սերունդ կրթելու համար։ Այստեղ եւ աւելի հեռուները։

Այդ ճիգին մէկ երեսը միայն պարզած եղանք։ Ան ալ աղօտ գիծերով։

Մխիթարի շուքին հետ, որքա՜ն շունչեր կը հեւան նոյն ճամբուն վրայ, գաղութէ գաղութ։

Շ.

Հինգ Հայեր ողջ ողջ վառած

Աղեխարշ լուր մը Պէյրութէն, անհատական նամակով մը.— Յունիս 8ի կիրակին, խումբ մը երիտասարդներ Այնճարէն ճամբայ ելած էին դէպի Պէյրութ, առաջնորդութեամբ Տօքթ. Ռեթէոս Գույումճեանի։ Ճամբան ինքնաշարժը շրջելով, հրանիւթը կը բռնկի եւ երիտասարդ բժիշկն ու չորս ընկերներ ողջ ողջ կը վառին, միւսները կը վիրաւորուին։

Կը սպասենք մանրամասնութեանց։

Ցեղապաշտական շարժում Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերը զարմանազան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ յետաշրջական շարժումի մը մասին։ Դատեցէք խորագիրները.— «Նողկալի եւ զարմանալի պատահար դէպք մը» — «Պիւյիւք Տօղու» թերթը յանդգնեցաւ Աթաթիւրքի հայհոյել, հրատարակելով Րիզա Թէվֆիքի հին քերթուածը.— Թերթին հրատարակիչը ձերբակալուեցաւ» եւն.։

«Մարմարա»ն է որ կը պատմէ (6 Յունիս).— Թուրք Հանրապետութեան պատմութեան մէջ, աննախընթաց դէպք մը պատահեցաւ երէկ՝ ընդհ. զարմանք եւ բուռն վրդովում պատճառելով հանրային կարծիքին։

«Պիւյիւք Տօղու» թերթը հրատարակած է Փիլոզոֆ Րիզա Թէվֆիքի մէկ քերթուածը, զոր բանաստեղծը գրի առած էր տարիներ առաջ արտասահման գտնուած միջոցին։ Թերթը այդ առիթով յանդգնած է հայհոյել Աթաթիւրքի։ «Պիւյիւք Տօղու» չէ բաւականացած մի միայն քերթուածը արտատպելով եւ իր կողմէ աւելցնելով ծանօթագրութիւն մը, որ կը յիշէ Սուլթան Համիտի շրջանը։ Յայտնի չէ թէ, «Պիւյիւք Տօղու» հանդէսը ի՛նչ նպատակով կատարած է նման յանդգնութիւն մը, որ ընդհանուր զայրոյթ պատճառած է։

«Ճումհուրիյէթ» կը գրէ թէ «Պիւյիւք Տօղու» թերթը իր այս դաւաճանական արարքով անարգած է թուրք ազգին մեծագոյն հերոսը եւ նոյնինքն թուրք ժողովուրդը։

Ընդհ. դատախազութիւնը անմիջապէս հետապնդման ձեռնարկեց Նէճիպ Ֆազըլ Քըսաքիւրէկի դէմ, իբրեւ թրքութիւնը անարգող եւ սուլթանութեան ի նպաստ քարոզութիւն կատարող։ Ամբաստանեալը յանձնուեցաւ Պատժական Ա. Ատեանին որ որոշեց ձերբակալեալվիճակի մէջ դատել զայն։ Նէճիպ Ֆազըլ իսկոյն ձերբակալուեցաւ եւ բանտ ղրկուեցաւ։

Փիլոզոֆ Րիզա Թէվֆիք յայտարարած է.— Այդ քերթուածը գրած եմ արտասահմանի մէջ 1925ին, երբ՝ այն տպաւորութեան տակ կը գտնուէի թէ անիրաւ կերպով երկրէն վտարուած եմ։ Նէճիպ Ֆազըլ իր ընկերներէն մէկուն միջոցով ինձմէ ուզեց քերթուածը։ Մերժեցի, յայտնելով թէ ոչ ոք իրաւունք ունի հին խնդիրներ քրքրելու։ Չեմ գիտեր թէ ո՞ւրկէ գտեր եւ հրատարակեր է քերթուածս։

Ուրիշ մանրամասնութիւններ՝ յաջորդով։

ՏԱՍԸ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐ. ՄԻՋՆՈՐԴՁԷՔ ստացած էր կալուածական գործակալ մը, երեք յարկաբաժիններ վարձու տալու համար։ Բանտարկուեցաւ, երկու «բախտաւոր» վարձակալներու հետ։ Համրանք չունին այսպիսի գործերը, իբրեւ հետեւանք բնակարանի տագնապին։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցան 36 երիտասարդներ, այն ամբաստանութեամբ թէ կ՚ուզէին վերակազմել նախկին ֆաշական կազմակերպութիւն մը, «Երկաթեայ պահակներ», Եաշի մէջ։ Նոր կազմակերպութիւնը կը կոչուի «Խաչի եղբայրներ» եւ կը բաղկանայ ուսանողներէ։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ կառավարութիւնը արտօնուեցաւ ընդունելու այն օտարականները որոնք ազգականներ ունին երկրին մէջ։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ հանքածուխի արտադրութիւնը հետզհետէ բարձրանալով, 58—60 միլիոն թոնի պիտի հասնի այս տարի։ Մայիսի արտադրութիւնը (23 օր) հասած էր 4.459.204 թոնի։

ՆՈՐ ԾԽԱՏՈՄՍԵՐԸ պիտի բաժնուին Յուլիս-Օգոստոսի պարենատոմսերուն հետ, թիւ 38 կտրօնին փոխարէն։ Այս ծխատոմսերը արժէք պիտի ունենան 1947ի վերջին վեցամսեային համար։

«Թուրքիան ամերիկեան գաղթավայր»

«Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը կը գրէ թէ քաղաքին ժողովրդավար շրջանակներուն մէջ «մտահոգութիւն կը պատճառէ այն հեռանկարը թէ Թուրքիան Մ. Նահանգներու մէկ գաղթավայրը դառնալու վրայ է»։

Յօդուածագիր մը, Վէրշինին, դիտել կուտայ այս առթիւ.— «Իրենց օգնութիւնը ընծայելով Թուրքիոյ, Ամերիկացիները կատարելապէս անտեսած են երկրին գերիշխանութիւնը»։ Ցետոյ, խօսելով Թուրքիա ղրկուած ամերիկեան զինուորական պատուիրակութեան մասին, յօդուածագիրը կ՚ըսէ.— «Զինուորական տեսակէտով Թուրքիա կորսնցուցած է իր անկախութիւնը։ Հասարակ մահկանացուներ մտահոգութեամբ դիտել կուտան թէ «Թուրքիան հետզհետէ կը դառնայ հնդկախոզ մը (գիտական փորձերու ենթարկուած կենդանի)։ Այս առթիւ կը յիշեն գերման զինուորական պատուիրակութիւնը որ կ՚երազէր արդիացնել թրքական բանակը եւ որ այնքան վտանգներու առաջնորդեց իրենց երկիրը»։

★ Անգարայէն կը հեռագրեն թէ ամերիկեան դեսպանը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թուրքիոյ արտաքին գործերու նախարարութեան ընդհ. քարտուղարին հետ։ Խօսակցութիւնները շարունակուեցան երէկ, երկուշաբթի, վերջնական ձեւ տալու համար ամերիկեան օգնութեան ծրագրին։

Պիտի կրնա՞ն փրկել Եւրոպան

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Պ. Պէվին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Փարիզ կը հասնի այսօր, երեքշաբթի, խորհրդակցելու համար Պ. Պիտոյի հետ, Զօր. Մարշըլի առաջարկի մասին որ կը տրամադրէ տնտեսական ծրագիր մը մշակել Եւրոպայի վերակազմութեան համար։ Այս այցելութիւնը առաջարկած էր Պ. Պէվին եւ անմիջապէս ընդունուեցաւ Պ. Պիտոյի կողմէ։ Փարիզի քաղաքական եւ դիւանագիտական շրջանակներու մէջ անձկութեամբ կը հետեւին այս անցուդարձին եւ շատ զարմացած են որ Անգլիա այսքան կ՚աճապարէ։

Միեւնոյն ատեն կը ծանուցուի թէ ֆրանսական կառավարութիւնը կը խորհրդակցի Խ. Միութեան հետ, իմանալու համար անոր տեսակէտը Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան մասին, մանաւանդ որ ամերիկեան ծրագիրը դուրս չէ ձգած Ռուսիան։ Խորհրդակցութիւններ կը կատարուին նաեւ Հոլանտայի, Պելժիոյ, Լիւքսէմպուրկի հետ որոնց մաքսային միութիւնը հաստատուեցաւ այս տարուան սկիզբը։

Բրիտան. կառավարութիւնը մասնաւոր կարեւորութիւն կ՚ընծայէ Ֆրանսայի մասնակցութեան, հետեւաբար անհրաժեշտ համարած է նախ անոր միտքը շօշափել, ամերիկեան աջակցութենէն օգտուելու համար։ Պ. Պէվին երկու օր պիտի մնայ Փարիզ, տեսակցելով Պ. Ռամատիէի եւ Պ. Պիտոյի հետ, Իրեն կ՚ընկերանայ տնտեսական մասնագէտ մը։ Երբ Լոնտոն վերադառնայ, հոն հասած պիտի ըլլայ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան տնտեսական գործերու վարիչը, միասին բերելով ամերիկեան օգնութեան ծրագրին մանրամասնութիւնները։ Այսպէս երեք մեծ պետութիւնները լիովին պիտի լուսաբանուին բոլոր հարցերու մասին։ Մնաց որ, անգլեւֆրանսական տնտեսական խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին անցեալ յունուարէն ի վեր, երբ կնքուեցաւ զինակցութեան դաշինքը երկու երկիրներուն միջեւ։

Համայնավարական շրջանակներու մէջ ամերիկեան օգնութեան ծրագիրը կը նկատեն արեւմտեան խմբակցութիւն մը՝ կազմելու ձեռնարկ, բայց մինչեւ որ Խ. Միութիւնը ժխտական դիրք չբռնէ, գործակցութեան ամէն յոյս կորսուած չէ։

Թրումըն կը մեղադրէ Հունգարիան, Ռումանիան եւ Պուլկարիան

Մ. Նահանգներու նախագահը յունիս 14ին ստորագրեց Իտալիոյ, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ հաշտութեան դաշնագիրներու վաւերացման գիրերը։ Մասնաւորապէս ծանրանալով իտալական դաշնագրին վրայ որ նոյնպէս վաւերացուած է Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ, Նախագահ Թրումըն յայտարարեց.— «Այս վաւերացումով կը փակուի իտալեւամերիկեան յարաբերութեանց մէկ դժբախտ գլուխը։ Միեւնոյն ատեն կը բացուի նոր շրջան մը որուն վրայ յոյսով եւ վստահութեամբ կրնայ նայիլ իտալացի ժողովուրդը։ Դաշնագրին կարգ մը պայմանները չեն համապատասխաներ մեր բաղձանքներուն, բայց խաղաղութեան վերահաստատումը նորէն հիմք մը կ՚ապահովէ կառուցանելու համար ազատ եւ ժողովրդա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«Ընտիր էջեր Հայ Գրականութեան»

Հայաստանէն հասած ամէն գիրք կամ պարբերական հասկնալի հետաքրքրութեամբ եւ յուզումով կ'ընդունուի արտասահմանի ընթերցողներու կողմէ։ Երկար ու տաժանելի եղաւ խզումը Մայր Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ։ Ծանր է վերջինիս հայրենաբաղձ կարօտը՝ հայրենի հողին, օդին, մշակոյթին։ Եւ, կարծես տաժանքը աւելի սաստկացնելու նպատակով՝ Հայրենիքի նոյնիսկ հոգեւոր դուռները ամուր փակուած կը պահուին։ Եւ ինչ որ մերթ ընդ մերթ դուրս կ'իյնայ այդ դուռներու ճեղքերէն, անհուն հետաքրքրութեամբ կ'ընդունուի դուրսը, ինչ որ ալ ըլլայ անոր իրական արժէքը։

Արգելափակ Հայրենիքէն դուրս ինկած ու մեզի հասած գիրքերէն մէկն ալ ահա՝ այս հաստափոր հատորը — «Ընտիր էջեր Հայ Գրականութեան, հնագոյն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը»՝ խմբագրութեամբ Գրիգորեան Հրաչեայի, Զարեան Նայիրիի, Զարեան Ռուբէնի, Զօրեան Ստեփանի, Թոփչեան Էդուարդի եւ Իսահակեան Աւետիքի։ 1160 էջեր, լոյս տեսած 1946ին, Երեւանի մէջ, Հայպետհրատի հրատարակութեամբ։ Գինը՝ 120 րուբլի կամ 20 տոլար։ Հատորի նիւթերը ընտրած եւ բնագիրը տպագրութեան համար պատրաստած են փրոֆ. Կ. Մելիք-Օհանջանեան, Հր. Մուրատեան, Մ. Հիւսեան, Ս. Տարօնցի եւ Ն. Մուրատեան։ «Կազմը, ֆորզացը, անուանաթերթը եւ չմուցտիտուլները՝ Կ. Տիրատուրեանի»։ Հատորի նպատակն է՝ «ամփոփել հայ գեղարուեստական խօսքի լաւագոյնը, այն ընտիրը, որ մեր ժողովուրդը ստեղծել է հնագոյն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը»։ «Նիւթերի ընտրութեան հարցում խմբագրութիւնը ղեկավարուել է գեղարուեստականութեան սկզբունքով՝ նախապատուութիւն տալով, ի հարկէ, դեմոկրատական - ժողովրդային ոգով գործերի, որոնք բնորոշ են հեղինակի եւ նրա ժամանակաշրջանի առաջատար մտածողութեան համար»։

Եթէ նկատի ունենանք, որ «դեմոկրատական-ժողովրդային» սկզբունքը բոլշեւիկների բերնին մէջ յատուկ իմաստ ունի, սպասելի էր, որ «Ընտիր էջերն» ալ կազմուած ըլլային ընդունուած շաբլոնով — միակողմանի ու միատմնաւոր — բայց պէտք է նշել, որ այս տենդենցը նուազագոյն չափով է արտայայտուած. հատորը, ընդհանուր առմամբ, կազմուած է գործի լրջութեան գիտակցութեամբ եւ խնամատար լրութեամբ ու բարեխղճութեամբ։ Գակասութիւնները, ամենայն հաւանականութեամբ, մեծ մասամբ տեղի ունեցած են կազմողներու եւ խմբագիրներու կամքէն անկախ, իբրեւ հետեւանք Երեւանի մէջ տիրող առարկայական պայմաններու։

Այսպէս, մի շարք տաղանդաւոր հեղինակներու երկեր տեղ չեն գտած հատորին մէջ։ «Հնագոյն ժամանակներից մինչեւ մեր օրերը» Հայ Գրականութեան մէջ, ըստ Երեւանցիներու, տեղ չունին Երիմեան Հայրիկը, Թլկատինցին, Աւետիս Ահարոնեանը, Լեւոն Շանթը, Կոստան Զարեանը, Համաստեղը եւ ուրիշ տարագիր հեղինակներ, որոնց գործերը դեռ «դեմոկրատական ժողովրդային», կամ «գեղարուեստական սկզբունքին» համապատասխան չեն նկատուիր Հայաստանի մէջ։ Հատորէն դուրս ձգուած են եւ Ակսէլ Բակունց, Գուրգէն Մահարի, Ալազան, Վաղարշակ Նորենց, Վահան Թոթովենց, Զապէլ Եսայեան, Մկրտիչ Արմէն, որոնք տարիներ առաջ պայծառօրէն կը փայլէին սովետական գրականութեան երկնակամարին վրայ։ Բայց ո՞ւր են այժմ, ո՞ղջ են, մեռա՞ծ — փաստը այն է, որ անոնց անունններն ու գործերը չեն յիշուիր «Ընտիր էջեր»ու մէջ։ Եւ Աւ. Իսահակեան, Հայոց նոր գրականութեան նահապետներէն մէկը, ստիպուած է, իբրեւ խմբագիր, նստիլ Նայիրի Զարեաններու քով, որոնց խղճի վրայ ծանրացած է Բակունցներու եւ Մահարիներու մատնութեան պատասխանատուութիւնը։ Ինչպիսի՜ ողբերգութիւն արթուն խղճի տէր մարդու մը համար...

Հատորի մէջ տեղ գտած է սակայն Չարենց, որ ատեն մը նոյնպէս անհետացած էր սովետահայ գրականութեան հորիզոնէն։ Հատորէն կ'իմանանք, որ Չարենց մեռած է 1937ին։ Տասր տարի ուրեմն անոր մահը գաղտնի պահուած է եւ անոր անունը չէ յիշուած սովետական հրատարակութիւններու մէջ։ Ո՞ր մեղքի համար — յայտնի չէ։ Ինչպէս պաշտօնապէս յայտնի չէ նաեւ, թէ ի՞նչ պատճառով Բակունցներն ու Մահարիները, յանկարծ, անյայտացան ո՛չ միայն գրական բեմէն, այլեւ կեանքի ասպարէզէն։

Այս թերութեամբ հանդերձ՝ «Ընտիր էջեր»ը արժէքաւոր հրատարակութիւն է։ Մասնաւորապէս անոր առաջին եւ միջին մասերը կազմուած են խնամքով, բազմակողմանի նիւթերով, ճոխ ու հետաքրքրական։ Կազմողները վերաբերած են դէպի գործը բարեխղճութեամբ ու սիրով, ակներեւ ձեռնհասութեամբ ու հեղինակութեամբ։ Սովետական հրատարակութիւններուն յատուկ սովորական անփութութիւնն ու թափթփածութիւնը բացակայ են այս հատորէն, որ արտաքինով ալ վայելուչ է եւ պատկառազդու։ Սրբագրութիւնը սակայն կը-նար աւելի խնամքով կատարուիլ։

Հատորը կը բացուի «Գողթան Երգեր»ով։ Հոն առաջ է բերուած այն ամէնը՝ ինչ որ ժառանգութիւն մնացած է մեզ նախաքրիստոնէական շրջանէն։ Ապա կուգան «Գուսանական երգեր» — հայրէններ, անտունիներ, Ակնայ օրօրներ։ Ապա՝ «Վիպական երգեր», որոնց մէջ Մոկաց Միրզէն, Կարոս Խաչը եւայլն։ Ապա՝ «էպոս» — Սասմայ Ծռեր — չորս պատում՝ երկուքը Մոկաց խումբէն, երկուքը Մուշ-Ալաշկերտէն։ Յաջորդը՝ «Աշխատանքային, Հարսանեկան եւ Սիրային Երգեր»՝ ժողովրդական բանահիւսութենէն։ Այնուհետեւ՝ «Առակներ», «Հէքիաթներ» — նոյնպէս ժողովրդական բանահիւսութենէն։ Իբրեւ «ժողովրդական բանահիւսութիւն» առաջ բերուած են Լենինին ու Ստալինին նուիրուած ջատագովական ոտանաւորներ ու երգեր, որոնք տեղ պէտք է չունենային լուրջ հատորի մը մէջ։ Նմոյշ մը միայն.—

Անտէր էինք, տէր չունէինք մենք,
Անհէր էինք, հէր չունէինք մենք,
Հըմիկ Ստալինը մեր
Համ ընկեր ա, համ էլ հէր...
Անտէրին տէ՛ր Ստալին,
Անհէրին հէ՛ր Ստալին,
Խեղճի, ղուրկի, աղքատի
Ախպէր — ընկեր Ստալին։

Եւ կամ, տեսէ՛ք թէ ինչ կ'երգեն հայ հանքափորները.—

Դու կանգնել ես մեր թիկունքին,
Հէ՜յ ջան, դու մեր Ստալին,
Ձիմըս էլ մաղող քու ջանքին,
Դու մեր ազիզ հէր Ստալի՛ն.
Միշտ մերն ես,
Մեր հէրն ես,
Մեր պատուական
Ընկերն ես,
Բարի, իմաստուն Ստալին։

Յաջորդ բաժինը — «Հին եւ Միջին Դարերի Գրականութիւն» — կարելի է ըսել, հատորի ամենէն արժէքաւոր եւ հետաքրքրական մասն է։ Այստեղ հատուածներ բերուած են մեր պատմիչներէն — Փաւստոս Բիւզանդ, Մովսէս Խորենացի, Եղիշէ, Ղազար Փարպեցի, Յովհ. Մամիկոնեան, անանուն գրուցագիրներ, վկայաբանութիւններ։ Կոմիտասի «Անձինք Նուիրեալք» շարականը, Դաւթակ Քերթողի «Ողբք ի մահն Ջեւանշիրի», Գրիգոր Նարեկացիէն աղօթքներ, Յովհաննէս Սարկաւագ Վարդապետէն, Ներսէս Շնորհալիէն հոգեւոր երգեր ու քերթուածներ, Մխիթար Գոշէն եւ Վարդան Այգեկցիէն առակներ, տաղեր Ֆրիկէն, Կոստանդին Երզնկացիէն, Յովհաննէս Թլկուրանցիէն, Խաչատուր Կեչառեցիէն, Առաքել Բաղիշեցիէն, Մկրտիչ Նաղաշէն, Յովհաննէս Թլկուրանցիէն, Գրիգոր Աղթամարցիէն, Նահապետ Քուչակէն, Յովասափ Սեբաստացիէն, Նաղաշ Յովնաթանէն, Սայաթ Նովայէն եւ ուրիշներէ։

Նիւթերու ընտրութիւնը ընդհանուր առմամբ, կատարուած է յաջող, թէեւ «դեմոկրատական ժողովրդային» սկզբունքը արգելք եղած է, որ մեր եկեղեցական բանաստեղծութեան գոհարները անտեսուին։ Մեր անհման շարականներու հարուստ գանձը թողնուած է գրեթէ անձեռնմխելի. նոյնպէս եւ հոգեւոր ճառերը եւ ջատագովական գրականութիւնը։ Ագաթանգեղոսի, Եզնիկի, Կորիւնի պէս մատենագիրներ նոյնպէս անտեսուած են։ Բայց ինչ որ տրուած է՝ ատոր համար ալ պէտք է երախտապարտ լինել։ Ողջունելի է նաեւ այն փաստը, որ հին գրականութեան լեզուն ալ՝ գրաբարը պահուած է, որ առանձին համ կուտայ հատորին։

«Նոր Գրականութիւն» բաժինը կը բռնէ հատորի համարեա մէկ քառորդ մասը։ Այստեղ տեղ գտած են ամբողջական երկերու հատուածներով Յար. Ալամդարեանէն սկսած մինչեւ Վահ. Տէրեան՝ արեւելահայ եւ արեւմտահայ հեղինակներ, կարելի է ըսել՝ իրենց ամենաընտիր գործերով։ Մասնաւորապէս լայն տեղ տրուած է Յով. Յովհաննիսեանին, Յովհ. Թումանեանին, Աւ. Իսահակեանին, Վահ. Տէրեանին։ Ռ. Զարդարեանէն առնուած է միայն մէկ կտոր՝ «Տան Սէրը»։ Համեմատաբար, լայն տեղ տրուած է եւ Գր. Զոհրապին, Դ. Վարուժանին, Պետ. Դուրեանին, Սիամանթոյին։ Ինտրա, Տէմիրճիպաշեան, Տ. Չէօկիւրեան, Գ. Բարսեղեան եւ ուրիշ արեւմտահայ գրողներ արժանի չեն նկատուած հայ գրականութեան «Ընտիր էջեր»ու մէջ աթոռ գրաւելու։

Հատորին վերջին մասը — մօտ 160 էջ — յատկացուած է «Սովետական Գրականութեան»՝ Յակ. Յակոբեանէն սկսած մինչեւ Հրաչեայ Յովհաննիսեան։ Այստեղ ամփոփուած է սովետահայ հին ու նոր հեղինակներու երկերու ընտրովի մասը։ Հետաքրքրական է, որ հատորի մէջ տեղ գտած են նաեւ երկեր, որոնք մինչեւ վերջերս արգելքի տակ էին, ինչպէս Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանէ»ն։ Եւ Չարենցին տեղ տրուիլն ինքնինարդէն երեւոյթ է — յետ մահու արդարացո՞ւմ։

Շարք մը տակաւին խակ եւ անորոշ երիտասարդ գրողներու կողքին, այս բաժնին մէջ ամփոփուած են տաղանդաւոր եւ արդէն անուն ունեցող հեղինակներու գործեր, ինչպէս Գեղամ Սարեանի, Սարմէնի, Սողոմոն Տարօնցիի, Յովհ. Շիրազի, Սիլվա Կապուտիկեանի, Գուրգէն Բորեանի, Հուփ. Պօղոսեանի, Մարօ Մարգարեանի եւայլն։ Հարուստ է, մանաւանդ, բանաստեղծական բաժինը։ Արձակագիրները ներկայացուած են, գլխաւորապէս, հին հեղինակներով — Դ. Դեմիրճեան, Ստ. Զօրեան, Միք. Մանուէլեան, որոնք չես գիտեր ինչ արդարացումով «Սովետական Գրականութիւն» բաժնին մէջ են դրուած։ Եւ եթէ ասոնք «սովետական» հեղինակներ են, ի՞նչ իրաւամբ Վահան Տէրեանը կամ Աւ. Իսահակեանը դուրս են ձգուած։ Մանաւանդ, Աւ. Իսահակեանը, որ կաշիէն դուրս կուգայ «սովետական» տիտղոսին արժանանալու համար։

«Սովետական Գրականութեան» բաժնի ընթերցումը ակամայ առիթ կուտայ տրոջ խորհրդածութիւններու։ Անկասկած, տաղանդաւոր ուժեր կան, Հայաստանի մէջ, մանաւանդ, նոր սերունդէն, ինչպէս Յովհ. Շիրազ, Սարմէն, Ս. Կապուտիկեան եւն. բայց սովետական գրական ստեղծագործութիւնը, իր ամբողջութեան մէջ, դեռ շատ հեռու է կատարելութենէ։ 160 մեծադիր էջերու մէջ առաջ բերուած նիւթը, որ պէտք է ներկայացնէր՝ լաւագոյն մասն է սովետահայ գրականութեան, իր մէջ շատ քիչ երկեր կը պարունակէ, որոնք սահմանուած են եթէ ոչ անմահութեան, գէթ տեւական կեանքի։ Սովետահայ գրականութեան սահմանները նեղ են, արմատները ոչ-խորունկ, արուեստը՝ միջակութենէն ոչ բարձր։ Դժուար է ցոյց տալ գործ մը, Չարենցի երկերէն դուրս, որոնք դրոշմուած ըլլան իսկական արուեստի կնիքով։ Մեղքը, ի հարկէ, հեղինակներունը չէ, այլ այն պայմաններուն, որոնք կը կաշկանդեն տաղանդի թեւերը։

Փորձեցէք համեմատել «Ընտիր էջեր»ու «Սովետահայ Գրականութիւնը» նոյնիսկ Սփիւռքի հայ գրականութեան հետ որ այնքա՜ն ծաղրանքի ենթակայութեան առարկայ դարձաւ Հայաստանի Գրողներու Համագումարին մէջ. կրնա՞ք ցոյց տալ Կ. Զարեանի «Նաւը Լերան Վրայ»ի նման գործ մը, կամ Համաստեղի «Գիւղը» կամ «Սպիտակ Ձիաւորը» յիշեցնող երկեր։ Ակսէլ Բակո՞ւնց — բայց անոր գործերը բանալի տակ են։ Չարե՞նց։ Ուրիշ ի՞նչ կարելի է հակադրել։ Եւ մի՛ մոռնաք, Սփիւռքի գրականութիւնը զուրկ է զարգացման հիմնական պայմանէն — ազգային հողէն ու միջավայրէն։ Այս պայմանը ունի սովետահայ գրականութիւնը, բայց զուրկ է միւս անհրաժեշտ պայմանէն — անհատի ստեղծագործական ազատութենէն։ Ուր չկայ անհատի ազատութիւն՝ չի կրնար գոյութիւն ունենալ եւ ազատ ու զարգացած գրականութիւն։

Այս իսկ պատճառով «Ընտիր Էջեր Հայ Գրականութեան» հատորի առաջին եւ վերջին մասերը խոստոր կերպով կը համեմատին իրարու. սովետական գրականութիւնը դեռ հեռու է հին, միջնադարեան ու նոր գրականութեան արժանաւոր ժառանգորդը ըլլալէ։

Ս. ՍԱՄՈՒՐԵԱՆ

Մեր Հայրենիքը.— Բարձր Հայք

Կարնոյ արեւելեան կողմը բարձրացող լեռները Թոյլ կուտան որ, այդ ապահով ռազմախարիսխէն մեկնող օտարը, անվտանգ ոտնձգութիւններ կատարէ հայկական հողի վրայ։

Սակայն արեւմտեան կողմէն, բերդաքաղաքը պաշտպանողական բնական գծէ մը զուրկ ըլլալով, կարելի չէ զայն մեկնակէտ դարձնել։

Արշակ Բ.ի օրով Շապուհի զօրքը, Բարձր Հայքի վրայով եկաւ Բասեն, ուր պարտուեցաւ։

Վարազդատ պարտուեցաւ Կարնոյ դաշտին մէջ Մանուէլ Մամիկոնեանէ, եւ պարտասարուեցաւ հրաժարիլ Հայաստանի գահէն։ Թէոդոս Բ. կայսրը հրամայեց Անատոլ զօրավարին հիմնել Կարին բերդաքաղաքը եւ զայն դարձնել Արեւելքի բիւզանդական ամուր զօրակայան։

Վահան եւ Մուշեղ Մամիկոնեանները, Կարնոյ Շամբի եւ Արծաթիի մօտ յաղթեցին Պարսից։

Անցնելով նորագոյն ժամանակներու ԺԱ. դարուն Սելճուքները աւերեցին Արծնը եւ Սպերը, Ալփ Ասլանի օրով տիրեցին Կարնոյ, որ դարձաւ անջատ էմիրութիւն մը։

Կարնոյ էմիրներէն նշանաւոր էր Ալի Արմնի, որ բատ աւանդութեան ամէն արեւածագին մարդ կը սպաննէր եւ ամէն արեւամուտին կոյս կը պղծէր։

Վրացիները Գէորգ Գ.ի օրով պահ մը տիրեցին Կարնոյ։ Դաւիթ Թագաւորը սրէ անցուց Սպերի Թուրքերը։

Գոնիայի Սելճուքներէն Րուքնէտտին զայն առաւ, բայց պարտուեցաւ Զաքարէէ։ Զաքարէ եւ Իւանէ հպատակեցուցին Կարնոյ էմիրը։

1514ին Կարին անցաւ Օսմանցիներու ձեռքը։ Մինչեւ Ռուսերու հանդէս գալը Օսմանեան շրջանի գլխաւոր դէպքերն են, Շահ Թահմազի, Շահ Աբասի, Ամիր Գունա խանի եւ Թահմազղուլիի պարսկական աւերումները, Ջէլալիներու ու Ապազա փաշայի ապստամբութիւնները։ Պասքեւիչ 1829

Յունիսին գրաւեց Կարինը եւ 7 Յուլիսին մտաւ Բաբերդ: Հաշտութեան դաշնագրով Կարին վերադարձուեցաւ Թուրքիոյ, 20.000 Հայեր գաղթեցին Կովկաս:

1878ին Էրզրումը պաշտպանող Թրքական ուժերը դիրք բռնած էին Տէվէպօյնուի եւ Քարկափազարի մէջ:

Թուրքերը հակայարձակման դիմելով, անխոհեմաբար մինչեւ Ուզուն Ահմէտ յառաջացան: Հոն ռուս հեծելազօրքի եւ հետեւակներու ահռելի կրակը զիրենք կոտորակեց եւ խուճապի մատնեց: Ռուսերը օգտուելով առիթէն, իրարու ետեւէ գրաւեցին այդ ռազմաշրջանի Թրքական դիրքերը:

Թրքական աջ թեւը պաշտպանելու վտանգի տակ մնալով, հարկադրուեցաւ նահանջել:

Խնուս իր կարգին ինկած էր: Ռուսերը գիշերային յարձակումով առին Ազիզիէն, սակայն Մէճիտիէ ամրոցը չկրցին գրաւել: Ապա Քէօշքը, Թաֆթան, Հինձքը, Թուվանչը, Չիֆթլիքը եւ Իլիճան գրաւելով պաշարեցին Էրզրումը, որ Փետրուար 22ի զինադադարով յանձնուեցաւ Ռուսիոյ եւ Լազարեւ հայ զօրավարը մտաւ բերդաքաղաքը:

Պերլինի դաշնագիրը Էրզրումը վերադարձուց Թուրքիոյ:

1895ի կոտորածներու ժամանակ Ջիթող հայկական գիւղը ուժգնօրէն դիմադրեց, եւ թոյլ չտուաւ որ ջարդարար խուժանը մտնէր գիւղին:

1916ի փետրուարին Ռուսերը Թուրքերու ուշադրութիւնը Փալանտէօքէնի, Տէվէպօյնուի եւ Քարակէօպէկի վրայ կեդրոնացնելու համար, յարձակեցան այդ ամուր դիրքերուն վրայ: Մինչ Դ. զօրաբաժինը յանկարծակի կը գրաւէր Քարկափազարը:

1916ի Յունիսին Թուրքերը հակայարձակման դիմեցին Տրապիզոնի եւ Քղիի ճակատներուն վրայ: Իրենց նպատակն էր Ռուսերու ուշադրութիւնը Տրապիզոնի վրայ կեդրոնացնել եւ Էրզրումը վերագրաւել: Ռուսերը Թրքական յատակագծին հակազդելու համար, դէպի Մամախաթուն շարժման մէջ դրին 39րդ զօրաբաժինը եւ հայկական Ա. գումարտակը, որ բռնեց Քիւքիւրալիւ գիւղը: Յուլիսին երկու անյաջող փորձերէն վերջ, ծանր կորուստներով գրաւեցին 2350, 2300 եւ 2660 բարձունքները:

Այս յաջողութիւնը պատճառ եղաւ որ Թուրքերը իրարու ետեւէ պարպեն Մամախաթունը, եւ Բաբերդը: Հայկական Ա. գումարտակը 39րդ զօրաբաժնին յառաջապահի դերը ստանձնելով, 24 Յուլիսին Թուրքերը դուրս նետեց Երզնկայէն:

Սայքս-Փիքօ համաձայնութիւնը նուիրագործեց ռուսական տիրապետութիւնը Էրզրումի վրայ: 1917ին ծագեցաւ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը: Լէնին 1918ի Յունուարի հրովարտակով կը ճանչնար Թրքահայաստանի անկախութիւնը, մինչ ռուս զօրքը «դէպի տուն» կը դառնար...

Սեպուհ փոքրաթիւ ուժերով բռնեց Բաբերդը եւ Քէլքիթը: Մուրատ կը հրամայէր Երզնկայի ճակտին եւ գունդին: Իսկ Էրզրումի մէջ Հայերը ունէին տեղացիներէ կազմուած գունդ մը, հայկական Ա. հրացանաձիգ գունդը եւ Երեւանէն եկած գումարտակ մը:

Երեք ճակատներուն վրայ համագումար 3100 սուին, 400 սուր եւ 8 թնդանօթ: Կարին էին Թորգոմ, աւելի յետոյ Անդրանիկ որ ստանձնեց ճակատին ընդհանուր հրամանատարութիւնը:

Անդրանիկ ուշ հասաւ Էրզրում: Արդէն Երզնկա եւ Բաբերդ ինկած էին: Էրզրումի մէջ կային 20.000 Թուրք բնակիչներ, որոնց 7 հազարը զինեալ: Քիւրտերը բացէ ի բաց միացան Թուրքերու եւ անոնց տուին 3500 հեծեալ: Կար նաեւ Վէհիպ փաշայի Գ. բանակը:

Այս պայմաններու տակ 36րդ Թրքական զօրաբաժնի յառաջապահները հասան Ենի Քէօյ, Աշգալէ, Մամախաթուն եւ Կոփ լերան կիրճը:

Թուրքերը Աշգալէն եւ Ենի քէօյը գրաւելով, Հայերը քաշուեցան Քորգմա, Էրզրում, Բաբերդ եւ Էրզրում-Մամախաթուն ճամբուն վրայ: 27 Փետրուարին Թուրքերը Քիւրտերով զօրացած յարձակեցան Քորգմայի վրայ եւ երեք ժամուան կռուէ մը վերջ ետ մղուեցան:

Յաջորդ օրը Ենի քէօյի կողմէն Հայերու թիկունքը անցնելով եւ միաժամանակ գերակշիռ ուժերով ճակատէն յարձակելով, ստիպեցին որ հայկական ուժերը նահանջեն նախ Ալաճայի եւ ապա Իլիճայի վրայ:

Անդրանիկ անոնց դէմ ղրկեց Ա. գունդը եւ բռնեց Արազ, Արջիկ; Իշավանք գիծը: Թուրք անկանոն ուժեր որոնք համախմբուած էին Էրզրումի հիւսիս-արեւմուտքը ծանր կորուստով ցրուեցան:

8 Մարտին Թուրքերը սկսան յառաջանալ Արինքարայի վրայ, Իլիճայի հայկական ուժերը թիկունքէն հարուածելու համար: Արջիկի մօտ ետ մղուեցան:

11 Մարտին ինկաւ Իլիճան եւ Հայերը քաշուեցան Կէզ եւ Խան: Հակայարձակման դիմեցին Կէզի բարձունքները վերագրաւելու համար, բայց չյաջողեցան: Նոյն ժամանակ Թուրքերը յարձակման անցան Քղիի կողմէն, Թաքի տէրէսիի ճակտին վրայ: Նախ Իլիճայի եւ Թաքի տէրէսիի միջեւ կապը ապահովող Անկաւիջի զօրամասը նետեցին Թաքի տէրէսիի վրայ, աւելի հարաւ առին Եազմուճուքը: Զօր. Թորգոմ որ կը հրամայէր Թաքի տէրէսիի ճակտին, Թրքական 2 յարձակումներ ետ մղելէ վերջ, Իլիճայի անկումը իմանալով, պաշարման վտանգի հետեւանքով քաշուեցաւ Էրզրում: Քրտական 1500 հեծեալներ հասան Չիֆթլիք-Թուչի գծին վրայ:

Անդրանիկ 11 Մարտին հրամայեց Էրզրումը պարպել: Մուրատի հեծեալները ամէնէն վերջը հեռացան եւ պաշտպանեցին հայկական զօրքին եւ Էրզրումի Հայերու նահանջը:

Թրքական ուժերը չկրցան հետապնդել նահանջող ուժերը, որովհետեւ տեղացի Թուրքերը 120ի մօտ Հայեր ջարդելէ վերջ, իրար կը կողոպտէին եւ կը հարկադրէին Թուրք հրամանատարութիւնը կարգը վերահաստատել:

1920ի Սեւրի դաշնագրով և Ուիլսընի սահմանագծումով Էրզրումը տրուեցաւ Հայաստանի: Ասով անգամ մը եւս կը նուիրագործուէր Հայերու իրաւունքը Կարնոյ վրայ:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԷՍԿԻՇԷՀԻՐՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Էսկիշէհիրցիներու Հայր. Միութեան առաջին ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ 23 Մարտ 1947ին, Pré St. Gervaisի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ եւ ընտրուեցաւ վարչութիւնը հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Յովհաննէսեան Նուպար, Յակոբեան Արամ, Արապեան Արմենակ, Տալկճեան Թադւոր, Հաճընլեան Միհրան, Մինասեան Հրանտ եւ Օր. Պաղտասարեան Մառի: Դիւանի ատենապետ ընտրուեցաւ Յովհաննէսեան Նուպար, իսկ ատենադպիր Յակոբեան Արամ:

Ժողովի ընթացքին ընդունուեցաւ նաեւ ծրագիր-կանոնագիրը որ մօտ օրէն առանձին գրքոյկով պիտի տպագրուի եւ բաժնուի բոլոր անդամներուն:

Կը խնդրուի բոլոր Ֆրանսաբնակ Էսկիշէհիրցիներէն իրենց հասցէները տեղեկացնել վարչութեան, որմէ պիտի ստանան հարցարան մը, զոր լեցնելէ վերջ պիտի վերադարձնեն: Դիմել Պ. Յովհաննէսեանի, 13 rue du Soleil, Paris (20): Անձամբ եւս կարելի է դիմել ամէն օր ժամը 14—16, բացի շաբաթ եւ կիրակի օրերէն: Հեռաձայն Mén. 41-67:

★ Ժողովի վերջաւորութեան տեղի ունեցաւ նաեւ միութեան առաջին երեկոյթը, շատ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ: Յաջորդ հաւաքոյթը Յուլիս 13ին, Կառշի անտառը: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ուսուցչապետ եւ գիտնական Տքթ. Րոպըրթ Չէյմպըրս, Ապրիլ 19ին հայերէն ճառ մը խօսած է, Հայկական ռատիօ ժամին, Մայր եկեղեցիի եւ Ազգ. Տան ձեռնարկին շուրջ:

Տօքթ. Չէյմպըրս ծնած է Կարին, զաւակն է ծանօթ հանգուցեալ Տքթ. Չէյմպըրսի, որ քառասուն տարիներ իբր միսիոնար գործեց Հայերուն մէջ, մասնաւորաբար Պարտիզակ, իբրեւ տնօրէն Ամերիկեան բարձր. վարժարանին:

Տքթ. Չէյմպըրս Որդի՝ սահուն հայերէնով եւ ուղիղ առոգանութեամբ, պատմելով իր անցուցած երիտասարդական կեանքը Կարին եւ Պարտիզակ, դրուատիքն ըրած է Հայ. Եկեղեցիին կատարած դերին եւ յիշած հօրը խօսքերը, թէ «որ եւ է լեզու այնքան յարմար չէր իր բառերով եւ ձեւերով աղօթելու որքան հայերէնը»: Գնահատելով ձեռնարկը՝ թելադրած է ուժ տալ անոր յաջողութեան ու եզրակացուցած. «Մենք հոս ամերիկահայութեան համար պէտք ունինք Էջմիածնի մը որ Կոմիտասը տուաւ, Վենետիկի Ս. Ղազարի մը՝ որ Ղեւոնդ Ալիշանը տուաւ»:

ԵՂԻԱ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ՝ Խարբերդի Չէթալու գիւղէն, մեռած է Մ. Նահանգներու Ուօքէկըն քաղաքին մէջ, 1917ին կամաւոր արձանագրուելով մասնակցած էր Արարայի կռուէն: Իր անվախութեան պատճառով ընկերները զինքը կը կոչէին «խենթ» Եղիա: Նախկին վերակազմեալ Հնչակեան մըն էր եւ թունդ հայրենասէր:

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

(Իր յոբելեանին առիթով)

1934ին Երուսաղէմ է Օշական, հոն ալ ուսուցիչ ու գրող, հոն ալ սիրուած ու դարձեալ ճամբան պաշարուած իր աշակերտներէն: Կը խօսեցնեն զայն շատ ընտանի, մտերիմ ոճով մը, պարզ ու չիտակ, տաք ու հաղորդական: Դասարանէն ներս տղաքը երբեք չեն զգար թէ ինչպէս կը սահին ժամերը:

Օշական կը վերադառնէ իր կորովը, կը փարի գործին նոր ոգեւորութիւնով: Թորգոմ պատրիարքի ներկայութիւնն ալ իրեն կը ներշնչէ ապահովութիւն: Ուսուցչութենէ դուրս կը հասնի «Սիոն»ի խմբագրութեան ու հոն իր ջանքերովը կազմուած Մշակութային Միութեան դասախօսութիւններուն ու իր գրական աշխատանքներուն: Հոն կ'ունենայ ընկերակցութիւնը Պ. Շահան Պէրպէրեանի ու քաղաքին ակումբներուն մէջ յաճախ խօսք կ'առնէ գրականութեան շուրջ:

1937ին կը ծնի իր վերջին զաւակը, Կարօ Օշական: Այդ կրակէ աչքերով տղեկը իր ապագայովը, միակ՝ մտատանջութեան առարկան է Օշականին, որ իր մահուընէն առաջ իսկ կը զգայ զայն որբութեան մէջ:

Նոյն տարին ունեցաւ լանջատապի ծանր տագնապ մը, անկողին դամուեցաւ աւելի քան երեք ամիս, երկար ժամանակ ուշքը կորսնցուցած վիճակով մը: Այդ միջոցին Սփիւռքի բոլոր թերթերը վիշտով արձանագրեցին դժբախտութիւնը:

1937ի ամրան մահէն ազատած բերինք զինքը Փարիզ: Իր հայրենակիցներուն սրտագին հրաւէրները կը յուզէին զինքը ու մինչեւ եղունգները գիւղացի այդ ազնուական գրագէտը երախայի մը պէս կը տպաւորուէր, մօր մը համբոյրին մեղկութիւնը զգացող տղու մը պէս կ'անուշնար:

Այս հարուածէն վերջ Օշական ենթարկուած էր հոգեփոխութեան մը: Տեսեր էր մահը, առեր անոր համը, ու դարձեր էր քիչ մը խորհրդաւոր եւ իր շարժումներուն մէջ, գրական թէ ընկերական, դրած էր չափ, պիտի ըսէի վերապահութիւն, որ շատ յարմար չէր գար իր խառնուածքին, նկարագրին: Հաշտուած էր բոլորին հետ: Զունէր քէն անոնց դէմ որոնք իրաւ թէ անիրաւ ծառացած էին իր անձին կամ գրականութեան դէմ, անվայել լուտանքներով: Հօր մը հոգածութեամբ կ'արտայայտուէր անոնց հետ որ հայհոյելուն մէջ իսկ կրցած էին պուտ մը շնորհ կամ սրամտութիւն դնել, բայց ոչինչ ունէր ըսելիք անոնց որ անտաղանդ դաճաճներ էին: Ստոյիկեան ժպիտ մը, յօնքերու պռստում մը ու արհամարհանք, այսքան միայն: Կը սիրէր անոնցմէ «ըլլալոցները» — իր բառով — կը մեղքնար «չըլլալոց»ներուն, որոնք նպարավաճառի աշկերտ մը ըլլալէ դուրս ոչինչ ունէին փրբեւ կոչում: Իր հայրենակիցները երբ ջղայնացած կ'արտայայտուէին, սանձ կը դնէր անոնց բարկութեան ու կը յանձնարարէր ըլլալ պաղարիւն ու վեհանձն:

Տարօրինակ կուգար ինծի ալ այս հոգեփոխութիւնը: Իր տարեկից հայրենակիցները զինքը ճանչցած էին էնտանսանձերիվարի վազքին մէջ խրոխտ ու կատաղի, կ'ուզէին տեսնել իրենց գիւղի եւ քաղաքի Քիւֆէճեանը յիշեցնող շարժում մը, աններող ու անմիջապէս ապարէջ նետուող կրակուող խենթ տղան, ու երբ այդպէս չէին գտներ, դառնութեամբ կ'ըսէին.— Ի՞նչ ըլլենք, մարդը վարդապետ, ճգնաւոր է դարձեր»: Տեղին է հոս ըսել թէ Սէօլէօզցին իր բոլոր առաքինութիւններէն դուրս կը յատկանշուի իր նշանաւոր կռուազանութեամբ:

Տարինք հոս Փարիզի յայտնի լաւագոյն մասնագէտներուն, առաջնորդութեամբ ծանօթ հայ բժիշկներու: Ուր որ գացինք, բոլորն ալ եկան գըբեթէ միեւնոյն եզրակացութեան,— Օշական իր հիւանդութեանը մասին կարդացած է այնքան բան որ իրենք յայտնելիք նորութիւն մը չունին: Հետեւելով իր ընթերցումներու թելադրանքին ան պիտի չմեռնի սիրտէն: Իր գիտցածները նոյնիսկ կը գտնէին քիչ մը անտեղի ու չափազանցուած:

Տեսնելով իր հայրենակիցներուն զոհողութիւնները, միտքը դրաւ ապրիլ, հետեւեցաւ գիտութեան ցուցմունքներուն: Երբ առանձին մնացինք կ'ըսէր.— Այդ մարդոց զոհողութիւնը պէտք է արժեւորել: Եւ ենթարկեց ինքզինքը ամէնէն ծանր ու խստապահանջ կենցաղին, հրաժարեցաւ հացէն, միսէն ու իւղէն, իր սեղանը վերածեց խոտի, պտուղի ու ջուրի: Իրեն արգիլուած էր առաւելագոյնը օրական մէկուկէս ժամէն աւելի աշխատանք: Գտաւ կերպը այդ ժամը յարգելու: Ամէն օր նոյն ժամուն անցնելով սեղանին գրեց «Ստեփաննոս Սիւնեցի» թատերգութիւնը (տպուած Փարիզի մէջ 1938ին, Պ. Շիրեանի ծախքովը) ու «Մինչեւ ո՞ւր» թատերգութիւնը (տպուած Ամերիկայի «Հայրենիք» ամսագրին մէջ), իր դարմանումի ժամանակաշրջանին: Փարիզ մնաց երեք ամիս: Օրերը կ'անցընէր մատենադարաններուն մէջ:

1937ի միջազգային ցուցահանդէսի օրերուն զինքը կը տանէինք հոն, յոգնութիւն առարկելով կը մտնէր Ազգ. Մատենադարանը ու իրիկուան մեր վերադարձին զինքը կ'երթայինք քաշել դուրս իր սիրած գիրքերուն մէջէն: Կը զատուէր անոնցմէ առաջին ժամադրութենէն բաժնուող պատանիի մը սրտի բեկումով: Միշտ աչքը ետեւ ձգած: Սիրեց Շան զ'Էլիզէն եւ Պիւթ Շօմօնի պարտէզը, չմոռցաւ իր այցելութիւնը տալ ուխտաւորի մը ջերմեռանդութեամբ Գրիգոր Օտեանին շիրիմին Փէր Լաշէզի մէջ: Հոն ալ զինքը ձգեցինք յափշտակութեան մէջ մէկ ժամէ աւելի:

ԳԷՈՐԳ ՁԱԳՐԵԱՆ

(14)

վար Իտալիա մը: Միացեալ Ազգերու միջոցաւ կարելի է փոփոխութիւններ մտցնել դաշնագրին պայմաններուն մէջ, համաձայն ձեռք բերուած փորձառութեան»:

Նախագահը ներբողելով Իտալացի ժողովուրդին ճիգը Դաշնակիցներու յաղթանակին մէջ, ըսաւ թէ Ամերիկա ամէն կերպով պիտի օգնէ, որպէսզի Իտալիա գրաւէ իր պատուոյ եւ առաջնորդութեան տեղը աշխարհի ազատ ազգերուն մէջ: Ցետոյ խօսելով միւս երեք ազգերուն վրայ, յայտարարեց թէ Հունգարիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ կառավարութիւնները «ոչ միայն տնտեսած են ժողովուրդի մեծամասնութեան կամքը, այլեւ բռնութեան դիմած են անոր դէմ: Այդ երկիրներուն ազատագրութենէն եւ երեք Դաշնակիցներու կողմէ Եալթայի մէջ եղած յանձնառութիւններէն ի վեր, ես կը յուսայի թէ իսկապէս ժողովուրդը ներկայացնող կառավարութիւններ պիտի կազմուին այդ երկիրներուն մէջ: Այդպիսի կառավարութիւններ չկան այնտեղ»:

Դաշնագիրներու վաւերացումով հետզհետէ պիտի պարպուին օտար զինուորները:

Բանուորական խլրտումներ

Դրամատուներու պաշտօնեաները որոշեցին ընդհ. գործադուլ յայտարարել Փարիզի թէ գաւառի մէջ, հինգշաբթի օրէն սկսեալ:

«Փռի Ունիք» (միօրինակ գին) վաճառատուներու աշխատաւորներն ալ գործադուլ յայտարարեցին շաբաթ օր, իբրեւ առաջին ազդարարութիւն: Նոյն առտուն աշխատանքը դադրեցուցին նաեւ Փարիզեան սառնարաններու 2000 բանուորները:

Մարսէյլի հանրակառքերու գործադուլը վերջացաւ:

★ Վարչապետը Աշխատանքի Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին հետ տեսակցելէ վերջ, շաբաթ օր սուրբողաբար ժողովի հրաւիրեց նախարարական խորհուրդը, քննելու համար արտադրութեան պարգեւի խնդիրը: Թերթերը կը գրեն թէ վիճաբանութիւնը տեւեց հինգ ժամ, ընդգրկելով աշխատավարձքի եւ գիներու ընդհ. քաղաքականութիւնը: Նախարարները պարզեցին իրենց տեսակէտները, յաճախ ուժգնօրէն: Ի վերջոյ որոշուեցաւ գործատէրերուն, պաշտօնեաներուն եւ բանուորներուն ձգել աշխատավարձքերը ճշդելու խնդիրը, պետութեան իրաւարարութեամբ: Ուրեմն կառավարութիւնը կը վերադառնայ հաւաքական պայմանագիրներու քաղաքականութեան, մեղմացնելով, աւելի ճկուն ձեւի մը վերածելով ղեկավարեալ տնտեսութեան քաղաքականութիւնը: Սկզբունքով ընդունուած է նաեւ արտադրութեան պարգեւը, ժամը 5.50— 6.50էն վեր չըլլալու պայմանով: Մանրամասնութիւնները պիտի ծանուցուին մասնաւոր հրամանագիրներով:

Գործատէրերը հետեւեալ տեսակէտն ունին արտադրութեան պարգեւի մասին.— Ոչ մէկ հաւաքական պարգեւ, այլ պարզապէս անհատական արտադրութեան պարգեւ, «որովհետեւ հաւաքականը կը նշանակէ քօղարկեալ յաւելում աշխատավարձքի»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը յայտարարեց թէ Ապտէլ Քէրիմի միջադէպը պէտք է փակուած համարել: «Ֆրանսա կրնայ վստահ ըլլալ թէ անոր ներկայութիւնը Եգիպտոսի մէջ որեւէ անդրադարձում պիտի չունենայ Հիւս. Ափրիկէի մէջ: Թագաւորը դայն ընդունած է իբրեւ Արաբ եւ թշնամի օտար տիրապետութեան»: Ֆարուք թագաւորին խորհրդականն ալ շաբաթաթերթի մը միջոցաւ կը յայտարարէ թէ վեհապետը զայն ընդունած է իբրեւ արաբ եւ իսլամ եղբայր մը, առանց որեւէ քաղաքական դիտումի:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Քոզանայի առաջնորդը, Եոաքիմ արք. ստրիճանաւորի եղաւ, իսկ բժիշկ մը, Կրիվաս մահուան դատապարտուեցաւ իբրեւ մեղսակից ապստամբներուն: Դեր.գնդապետ մըն ալ գնդակահարուեցաւ, երբ կը փորձէր փախչիլ Թեսալիոյ արգելարանէն: — Պաշտօնական փեկոյցի մը համաձայն, առ նուազն 232 ապստամբներ սպաննուած, 152 հոգի ալ վիրաւորուած են 24 ժամուան մէջ, Եուկոսլաւիոյ սահմանին վրայ:

ԱՈՒՇՎԻՑԻ ԴԺՈԽՔԸ, ուր չորս միլիոն կալանաւորներ սպաննուած են պատերազմի ընթացքին, ազգ. թանգարանի վերածուեցաւ լեհական կառավարութեան կողմէ:

ԻՏԱԼԻՈՅ Սահմանադիր ժողովը 155ի դէմ 279 ձայնով որոշեց իր նստաշրջանը երկարաձգել մինչեւ 1947 Դեկտ. 31: Նոր ընտրութիւնները հաւանաբար պիտի կատարուին 1948ի գարնան: Ժողովը մերժեց համայնավար երեսփոխանի մը ամբաստանութիւնները ներքին Նախարարին դէմ: Այս առթիւ բռունցքներ փոխանակուեցան նըրանցքներուն մէջ:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութիւնը նոր միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, չէզոքացնելու համար համայնավարներու թափանցումը արհեստակցական Միութեանց մէջ: Գաղտնի տեղեկագիր մը պատրաստուած է, այս առաջադրութեամբ: Առաջնակարգ համայնավարներ գործօն դեր կը կատարեն զանազան Միութեանց մէջ:

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ պիտի կատարուի 120 ժամէն, ամերիկ. օդանաւի մը միջոցաւ, որուն երթեւեկը պիտի սկսի յունիս 17ին, 1700 տոլարով, 33.000 քիլոմեթրի համար: Առաջին թռիչքին պիտի ընդունուին միայն լրագրողներ:

50 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ օդանաւի մը խորտակումով, Շիքակօ- Ուաշինկթըն ճամբուն վրայ: Օդանաւին բեկորները գտնուեցան լերան մը գագաթը: Հազարաւոր ոստիկաններ եւ քաղաքացիներ կը մասնակցէին խուզարկութեանց: Օդանաւային արկածները վերջերս յաճախադէպ դարձած են Ամերիկայի մէջ: Կառավարութիւնը որոշեց խիստ միջոցներ ձեռք առնել:

17 ԿԻՆԵՐ ՄԵՌԱԾ են Մաքոնի դարաւոր հիւանդանոցին մէջ, 1943 Սեպտեմբեր 23էն մինչեւ 1947 Մարտ 27: Հիւանդանոցին վիրաբուժապետը շատոնց իրար անցած էր եւ մինչեւ Փարիզ եկած, խորհրդակցութեան համար: Վերջին զոհին փորոտիքը քննելով, թունաւոր դեղի մը հետքերը գտնուած են: Արկա՞ծ թէ խելագարի մը դիւային ոճիրը: Մեծ յուզում կը տիրէ ամբողջ շրջանին մէջ: Զոհերը կը մեռնէին որեւէ գործողութենէ վերջ:

Մայիս 28ը կը տօնուի

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէի: Կիրակի 22 Յունիս կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Թաղապետութեան սրահին մէջ, rue de Paris: ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ, ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԵՐԳ: Հայկական պար: Պիտի ներկայացուի Ս. Պաթթեւեանի «ԱՆՄԱՀ ԲՈՑԸ», Շավիլ – Իսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» թատերախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ:

Հաղորդակցութեան միջոց.— «Gare du Nord»էն կառախումբ ժամը 2.20ին, Porte Clignancourtէն 168 թիւ օթօպիւս, ամէն քառորդ ժամը, իջնել Place du 11 Novembre, Sarcelles:

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Յունիս 31, շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին: Խրիմեան սրահին մէջ:

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ: Կը խօսի ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ: Գեղարուեստական բաժին՝ ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ: Մուտքը ազատ է:

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Կրօն. Ընկերակցութեան Ընդհ. Ժողովը՝ 22 Յունիս, կիրակի ժամը 3ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ժողովի օրակարգն է՝ 1.— Ընթերցում եւ վաւերացում նախորդ ընդհ. ժողովներու ատենագրութիւններու: 2.— Ընթերցում վարչութեան տեղեկագրի: 3.— Հաշուեքննիչ Յանձնաժողովի տեղեկագրի ընթերցում: 4.— Արեւմտեան Եւրոպայի թեմական կազմակերպութեան հարց: 5.— Օրակարգի վերոյիշեալ խնդիրներու քննութենէն եւ վիճաբանութենէն ետք, ըստ հիմնական կանոնագրի, պիտի կատարուի վարչութեան, պաշտօնէ դադրած 9 անդամներու տեղ նոր անդամներու ընտրութիւն: 8 Յունիս 1947ի ընդհ. ժողովին, մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, Յունիս 22ի ժողովը օրինական պիտի նկատուի, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը: Այն անդամները՝ որոնք չեն յանձնած իրենց քուէները կրնան ղրկել կամ բերել զանոնք մինչեւ 22 Յունիս կիրակի օր:

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն որ անձամբ ներկայ գտնուին սոյն ընդհ. ժողովին եւ կատարեն իրենց եկեղեցասիրական պարտականութիւնը:

Վարչութիւն

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Գործադիր Ժողովը կը խնդրէ երեք յարանուանութեանց ազգային, եկեղեցական, հասարակական, բարեսիրական, հայրենակցական, մշակութային բոլոր մարմիններէն, կազմակերպութիւններէն, միութիւններէն, հայ մամուլին եւ յարգոյ հայ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ, Ս. Պատարագին եւ Հոգեհանգիստի պաշտօնին որ տեղի պիտի ունենան այս կիրակի, 22 Յունիս, սովորական ժամուն, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ եւ ի յարգանս ազգային մեծ բարերար եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր՝ ողբացեալ ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐԻ, իր մահուան 16րդ տարելիցին առթիւ:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

Անտոնեանի ծննդեան 80ամեակը կը տօնուի

Յունիս 29ի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Salle Iénaի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. Վարչութեան:

Օշականի յոբելեանը

ԼԻՈՆ, 28 Յունիս, շաբաթ երեկոյ:
ՏԷՍԻՆ, 29 Յունիս, կիրակի ցերեկէն վերջ:
ՎԻԷՆ, 29 Յունիս, կիրակի երեկոյ:
Երեքն ալ նախագահութեամբ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ:

ՃՇԴՈՒՄ.— Մարսէյլէն Յունիս 13 թուակիր նամակով մը, զոր ստացանք երէկ (Բշ), Վասպուրականի Հերոսամարտի կարգադիր յանձնախումբը կը խնդրէ ճշդել.— Տօնակատարութեան իրենց մասնակցութիւնը խոստացած են ոչ թէ «Արմենիա» երգչախումբը իր լման կազմով, ինչպէս յայտարարուած էր սխալմամբ, այլ երգչախումբին անդամներէն խումբ մը Վասպուրականցիներ եւ համակիրներ:

Խմբագրութիւնս նոյնիմաստ ճշդում մը ստացած է նաեւ «Արմենիա» երգչախումբէն, որ «սկզբունք ընտրած է իր ամբողջ կազմովը մասնակցիլ միայն զուտ երաժշտական կամ զուտ եկեղեցական հանդիսութեանց»:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղի կողմէ, նախաձեռնութեամբ Սանուհիներու, այս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, 230 Chemin de la Madrague, Bar International սրահին մէջ: Վիճակախաղը նոյն օրը:

Ի ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ.— Նոր Մալաթիոյ 20ամեակը պիտի տօնուի Վալանսի մէջ կրթ. ընկերութեան կողմէ Քլօ տը Ֆիւշէնի շրջափակը, Ռօն գետին ափը, Յունիս 29ին:

Թատերական երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաններու երիտասարդ ուժերու, Գանձէօ Քաշանի Նոր Սերունդի երգչախումբի եւ ֆրանսական ընտիր նուագախումբի մը: 24 Յունիս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Իսիի Սինէմա Ալհամպրային մէջ, Ave. Jean Jaurès: Կը ներկայացուի

Ղարաբաղի Մելիքները կամ Պըլ - Պուղի

Թատերերկութիւն չորս արարուածով:

ՓԱՐԻԶԷՆ Գարոյր եւ Մուշեղ Քիրպիթեան եղբայրներ կը փնտռեն իրենց եղբայրը՝ Յովհաննէս Քիրպիթեան զոր կորսնցուցած են 1914ին եւ կը կարծեն որ գերի ինկած է այդ թուականներուն: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԻՍԻԻ ԽՈՒՄԲԻ տարեկան ցերեկոյթ, ինպաստ Սկաուտներու ճամբարի մասնակցութեան, երեքշաբթի, 17 Յունիս, ժամը երեկոյեան 8ին, Իսիի Սինէ Ալհամպրային մէջ (Քաղաքապետարանին դիմացը): Մուտք 50 Ֆրանք:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 18 JUIN 1947 Չորեքշաբթի 18 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5062-Նոր շրջան թիւ 671 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ՎԵՐՋԸ

Եօթը տարի առաջ, 1940 Յունիս 18ին, երբ գերման բանակը յաղթանակի թափորներ կը սարքէր Փարիզի պողոտաներուն վրայ, մարտակոչ մը կը հնչէր Լոնտոնի անթեւէն.

— «... Վերջին խօսքն ըսուա՞ծ է... Յաղթութիւնը վերջնակա՞ն է: Ո՛չ:

... Այս պատերազմը սահմանափակուած չէ մեր դժբախտ հողին վրայ... Ֆրանսան ճակատամարտ մը կորսնցուց: Բայց չէ կորսնցուցած պատերազմը... Ոչինչ կորսուած է, վասն զի այս պատերազմը համաշխարհային պատերազմ մըն է»: (Զօր. տը Կոլ):

Տիեզերքին «անսահման ուժերը» շարժեցան յամրաբար, միացեալ ճակատ կազմեցին, եւ Ա- ռանցքը խորտակուեցաւ, ի գին յորդահոսան արիւնահեղութեանց եւ աշխարհասասան փլուզումներու:

Լեռնակուտակ աւերակները մաքրուած չեն տակաւին: Ինչ որ վերաշինութիւն կը կոչեն, ոչ իսկ նախաբանն է:

Դեռ ի զօրու են պարենատոմսերը, գոյնզգոյն կտրօնները: Տակաւին ո՛րքան փշաթելերու ցանցեր: Ապա նաեւ զրահապատ ճակատներ: Զօրակայաններ եւ գրաւման բանակներ, Եւրոպայի սրտին վրայ:

Ու վերջապէս պարտաւորիչ զինուորութիւն ամէն կողմ: Ցարանծառն սպառազինութիւն: Զինարշա՛ւ: Եւ նոր զէնքեր, յայտնի թէ գաղտնի: Ամէն օր գիւտ մը, աւելի ահաւոր, աւելի քանդիչ եւ մահացու քան հիւլէական ռումբը...

Վայրերան մարդիկ արդէն բացէ ի բաց կը խօսին «Երրորդ»ի մասին: Իսկ բարեմիտներ օրն ի բուն ծրագիրներ կ'որոճան, չարխափան յուռութքներ կ'առաջարկեն:

Կատարեալ մղձաւանջ: Եւ ամէնէն առաջ այն երկիրներուն մէջ որ շահեցան յաղթանակը, ամէն վտանգ անհետացուցած ըլլալու վստահութեամբ:

Կը թուի թէ այսօր շատ աւելի մտահոգ են գլխաւոր յաղթականները, անոնք որ կը կոչուին Զօրս Մեծեր:

Ո՛րքան խոր են այդ մտահոգութեան պատճառները:

Նախ՝ շատոնց ճեղքուած է երբեմնի միացեալ ճակատը: Եթէ երէկ հասարակաց թշնամին զարկին իբրեւ մէկ մարդ, այսօր իրարու դէմ է որ կը ճակատին անոր աւերակներուն վրայ: Եւ ուրիշ ամէն տեղ: Եւ ամէն ասպարէզի մէջ,— քաղաքական, տնտեսական, ընկերային:

Երկրորդ, բուն Եւրոպան երկուքի բաժնուած է նորէն, հակառակ բոլոր բարեմիտ հաւաստիքներուն: Երկու տարբեր աշխարհներ՝ միեւնոյն երկրամասին վրայ:

Եւ այդ երկու աշխարհները աւելի քան երբեք լարուած՝ իրարու դէմ: Հետզհետէ աւելի կասկածոտ: Փոխադարձաբար:

Այն որ արեւմտեան ճակատ կը կոչուի, միշտ կ'ողբայ թէ արեւելեան Եւրոպան դառնօրէն կը հեծէ «երկաթեայ վարագոյր»ի մը տակ: Միեւնոյն ատեն կը դիտէ որ «վարագոյրը» հետզհետէ կ'ընդարձակուի, կը տարածուի դէպի արեւմուտք:

Միւսը, արեւելեան կամ խորհրդային, վերսկսած է իր նախապատերազմեան մեղադրանքները,— հակայեղափոխական, յետադիմական, դրամատիրական եւայլն:

Մինչդ այս միջոցին, Մոսկուա գրաւոր յարձակողական մը կը փորձէ նոյնիսկ միջազգային ընկերվարութեան դէմ, «հակախորհրդային» արարքներ տեսնելով անոր գործունէութեան մէջ եւ «եղբայրական ձեռք» երկարելով, որպէսզի անմիջապէս զարծի զան:

Ուրեմն պայքար նաեւ գաղափարական ճակատի վրայ: Պայքար մը որ սերտ կապ ունի Ֆրանսայի քաղաքական եւ տնտեսական տագնապներուն եւ ընկերային խլրտումներուն հետ:

Ինչո՞ւ զարմանալ, եթէ 1940 Յունիս 18ի խորհրդանշանն անգամ այսօր դարձեր է աչքի փուշ,— թշնամի հանրապետութեան եւ կուսակից անձնական իշխանութեան... Ի՞նչ ծաղրանկարներ, մանաւանդ այն օրէն ի վեր որ զօր. տը Կոլ գլուխն անցաւ նոր կազմակերպութեան մը, իր շուրջը համախմբելու համար բոլոր Ֆրանսացիները:

Մէկ խօսքով ամպ եւ մշուշ՝ Դիմադրութեան մարտակոչին եօթը, իսկ ընդհանուր յաղթանակին չորս տարի վերջը:

Ն.

Այս տարի ներգաղթ չկայ Ռումանիայէն եւ Պուլկարիայէն

Բ. Աստուածատուրեան, նախագահ Երեւանի Ներգաղթի Կոմիտէին, պատասխանելով Պուլկարիոյ «Երեւան» Յառաջդ. Միութեան նախագահ Գ. Գ. Գաբրիէլեանի հեռագրին, կը յայտարարէ Ապրիլ 3 թուակիր նամակով մը.—

«Յայտնում ենք որ, ի նկատի ունենալով Յունաստանի եւ Իրանի հայութեան վերին աստիճանի ծանր կացութիւնը, այս տարի խոշոր չափով աւելացուած է այդ երկիրներէն ներգաղթողների քանակը:

Այդ պատճառով, ինչպէս նաեւ նկատի ունենալով Բուլգարիայի եւ Ռումանիայի հայութեան համեմատաբար աւելի բարւոք կացութիւնը եւ այդ երկիրների վերաբերմունքը տեղի հայութեան նկատմամբ, որոշուած է 1947ին, Բուլգարիայից եւ Ռումինիայից ներգաղթ չկատարել»:

«Եթէ Մ. Քեմալ չըլլար...»

Երէկ հաղորդած էինք թէ մեծ իրարանցում կը տիրէ Թուրքիոյ մէջ, Մ. Քէմալի դէմ ուղղուած ոտանաւորի մը հրատարակութեան առթիւ: Հեղինակը, «փիլոզոփ» Րիզա Թէվֆիք, հարցաքննուած է երեք ժամ: «Պիւյիւք Տողու» թերթին տնօրէն Նէճիփ Ֆազըլէն զատ, հարցաքննուած է նաեւ կինը, իբրեւ պատասխանատու վարիչ նոյն թերթին:

Թուրքերէն «Մէմլէքէթ» լրագիրը այլապէս «զգայացունց» պատմութիւն մը կը հրատարակէ.

— «Երէկ մեր ձեռքը հասաւ «Մէշ'ալէ» անուն թուղթի կտոր մը, ուր սոսկումով և պշուեամբ կարդացինք Աթաթիւրքի դէմ ուղղուած տողեր, «Ազգին հարազատ իրաւունքը մէկ անձի չենք կրնար վերապրել» խորագրին տակ:

— Մուսթաֆա Քէմալ եթէ չըլլար, Անատոլուն թեւերը ծալլա՞ծ պիտի նստէր կը կարծէք, ոեւէ շարժում ցոյց պիտի չտա՞ր:

Այս ըսելէն վերջ, թերթը կ'աւելցնէ թէ, Աթաթիւրք երզրում հասած միջոցին, Արեւելեան Նահանգներու Պաշտպանութեան Միութիւնը վաղուց ի վեր հիմնուած էր եւ նոյնիսկ իր 52րդ ժողովն ալ գումարած էր:

— Գանք հիմա մեր գոյութեան նպատակին, կը շարունակէ «Մէշ'ալէ»: Ձենք կրնար մէկ հոգիի վերագրել ամբողջ ազգի մը համագործակցութեան եւ զոհաբերութեան շնորհիւ ձեռք բերուած այս յաջողութիւնը: Մեծագոյն անարգանքը ըրած կ'ըլլանք Անատոլուի: Մուսթաֆա Քէմալ, Ազգային պայքարի զինեալ ուժերուն վերին հրամանատար եւ Ա: Ազգային Մեծ Ժողովի նախագահն էր, այսքան: Արքայականէն աւելի արքայական չըլլանք եւ մենք մեզ չանարգենք: Այս ազգը առանց անոր ալ(Մուսթաֆա Քէմալ) կրնայ պատերազմիլ եւ իր ընդերքէն ի վիճակի է ծնունդ տալու դեռ շատ շատերու:

«Մէմլէքէթ» ի պատասխան, կը գրէ թէ ոչ մէկ ատեն այս ազգը վէճի նիւթ պիտի չդարձնէ թէ ինչպէս գլուխ եկան իր մեծագոյն յաղթանակն ու յեղաշրջումը: Ամէն յաղթանակ առաջնորդի մը անունով ազգային սեփականութիւն կը դառնայ: Ո՞վ կը պնդէ որ Աթաթիւրք, մարգարէական հըրաշքով մը, մեն մինակը յաջողած է երկիրը ազատել: Սակայն նոյնինքն Աթաթիւրք ,առիթ չփախցուց յայտնելու որ ազգը շահեցաւ մեծ յաղթանակը: Պատմութիւնը արձանագրած է արդէն ամէն բան եւ իւրաքանչիւրին բաժինը նշանակած է: «Առանց անոր ալ կրնանք պայքարիլ» խօսքը անտարակոյս նպատակ մը կը հետապնդէ, քանի որ կը ձգտի ուրանալ անոր պատմական եւ ազգային արժէքները»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա» եւ անթելը լայն յարձակողականի մը ձեռնարկած են Եւրոպայի ընկերվարական կուսակցութեանց դէմ: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ խորհրդային օրկանը սովորականէն աւելի ընդարձակ յօդուածներ հրատարակեց երեք օր անընդհատ: Գրութեանց շեշտը կ'ապացուցանէ թէ այս անգամ սովորական քարոզութենէ աւելի բան մըն է որ կը փորձուի: Յօդուածագիրը ուղղակի կ'ամբաստանէ Անգլիոյ ընկերվարական կուսակցութիւնը, Ֆրանսականը եւ մանաւորապէս Լէոն Պլումը իբրեւ հակախորհրդային:

Անգլիա եւ Ամերիկա պիտի պաշտպանեն Թուրքիան

Գ. Հէնրի Ուոլըս, Մ. Նահանգներու նախկին փոխ - նախագահը, որ Փարիզ ալ այցելեց, կը շարունակէ ճառեր խօսիլ Ամերիկայի մէջ եւ յօդուածներ հրատարակել, մատնանշելով խաղաղութեան սպառնացող վտանգները:

Յունիս 16ին նախկին առեւտրական նախարարը խօսելով մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ, բացատրեց թէ Խ. Միութեան ծաւալումը Եւրոպայի մէջ կրնայ վտանգ մը դառնալ աշխարհի խաղաղութեան համար: «Պէտք է թելադրել Խ. Միութեան որ չյառաջանայ որոշ կէտէ մը անդին»: Իր կարծիքով, այդ որոշ կէտն է կեդրոնական Թուրքիան ուր ճամբաները կը տանին դէպի Միջին Արեւելքի քարիւղի հորերը: Յետոյ յայտարարեց թէ Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները պիտի կռուին, եթէ Ռուսիան Թուրքիա արշաւէ: Բայց եւ այնպէս դիտել տուաւ թէ չկայ նշան մը որ ապացուցանէ թէ Խ. Միութիւնը այդպիսի դիտումներ ունի: «Անհրաժեշտ է որ Ռուսիա գիտնայ թէ կայ կէտ մը ուրկէ անդին պիտի ընդհարի Մ. Նահանգներու դիմադրութեան: Մեր նաւատորմը պիտի շարունակէ քարիւղ ստանալ Սէուտի Արաբիայէն: Մնաց որ, իմ կարծիքով, բոլոր երկիրներն ալ պէտք է օգտուին այդ քարիւղէն, համաձայն Ատլանտեանի դաշինքին 4րդ յօդուածին»:

Նոյն օրը ուրիշ ճառ մը խօսելով, նախկին նախարարը կոչ մը ուղղեց նախագահ Թրումընի, որպէսզի Պերլինի մէջ ժողովի հրաւիրէ Սթալինը, «իբրեւ առաջին քայլ ապահովելու աշխարհի խաղաղութիւնը»: Իր կարծիքով, այս ժողովին գըլխաւոր նպատակը պիտի ըլլայ կարգադրել բոլոր վիճելի խնդիրները Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ: «Ձենք կրնար համաձայնիլ Գերմանիոյ մասին, մինչեւ որ Ռուսիա եւ Մ. Նահանգները համաձայնութեան մը չյանգին իրենց նպատակներու մասին: Մենք պէտք ունինք շահաստաններու, եւ որովհետեւ աշխարհը հետզհետէ կը նեղնայ տոլարի պակասէն, մենք ա՛լ աւելի դըժուարութեան պիտի մատնուինք, առեւտուր փորձելու համար արտասահմանի մէջ»:

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Արտադրութեան պարգեւը ընդունուած

Կառավարութիւնն ընդունած ըլլալով արտադրութեան յաւելման համաձայն պարգեւներ վճարելու սկզբունքը, օրինական ձեւակերպութիւնները պիտի հրատարակուին այսօր, պաշտօնաթերթին մէջ: Պարգեւները պիտի ճշդուին բանուորներուն եւ գործատէրերուն կողմէ, ուղղակի բանակցութիւններով: Վճարումները ժամական 7 ֆրանքէն աւելի պիտի չըլլան եւ փոփոխական են, համաձայն իւրաքանչիւր ճարտարագործական ձեռնարկի: Այս թերհաշիւ վճարումները պէտք չէ ազդեն գիներուն վրայ: Արդէն ընդունուած պարգեւները պիտի չվերաքննուին: Պետական պաշտօնեաները եւ այն վարձու աշխատաւորները որ ենթակայ են մասնաւոր կանոնագրի մը, գոհացում պիտի ստանան ուրիշ կարգադրութիւններով:

Թերթերը կը գրեն թէ բանուոր թէ գործատէր, երկու կողմերն ալ դժգոհ են այս կարգադրութենէն,մանաւանդոր կառավարութիւնը այլեւս չուզեր միջամտել: Միւս կողմէ Գ. Ռամատիէ անփոփոխ կը պահէ իր հիմնական քաղաքականութիւնը,— այսինքն կը մերժէ աշխատավարձքի ընդհ. յաւելումները, մինչեւ 1947 դեկտ. 31:

Գ. Դ. Մայէր, աշխատանքի նախարարը, լուսաբանութիւններ հաղորդելով նոր անօրինութեանց մասին, յայտարարեց.

— Կառավարութիւնը խոստացած էր այսօր որոշում տալ արտադրութեան պարգեւներու մասին եւ յարգեց իր խոստումը: Պարգեւներ կարելի է տալ կարգ մը ձեռնարկներու մէջ, եւ համաձայնութիւն գոյացնելով գործատէրերու եւ բանուորներու միջեւ: Այս պարգեւները կախում պիտի ունենան արտադրութեան յաւելումէն կամ արտադրական կարողութեան հաւաքական յաւելումէն: Անհամաձայնութեան պարագային վէճը պիտի յանձնուի իրաւարարութեան: Պարգեւներու վրայ թերհաշիւներ կարելի է վճարել 1947 Յունիս 1էն սկսեալ: Այս թերհաշիւը չի կրնար ժամական 7 ֆրանքը անցնիլ Փարիզեան շրջանի կամ ճարտարագործական մեծ կեդրոններու ամէնէն բարձրաւոր ճիւղին համար, եւ 5 ֆրանք 50ը ուրիշ պարագաներու մէջ:

★ Գ. Ռոպէր Լաքոսթ, ճարտարարագործական արտադրութեան նախարարը, ճառ մը խօսելով Պոռտոյի մէջ, շեշտեց թէ երկիրը ամէն բանէ աւելի պէտք ունի ընկերային խաղաղութեան եւ հաստատուն դրամի մը: Յետոյ աւելցուց թէ առեւտրական ազատութեանց նոր շարք մը պիտի բացուի հետզհետէ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

31 Մայիսի չորեքշաբթի գիշեր, Նոր Գիւղի «Նուաստարդ» մարզադաշտին վրայ տօնեցինք Մայիս 28ը: Աւելորդ է դանդաղիլ մանրամասնութիւններուն վրայ: Յիշեմ միայն, որ տասը հազարի մօտ ծովածաւալ բազմութիւն մը լեցուցած էր ընդարձակ դաշտը, որ բացառապէս լուսազարդուած էր՝ հայ երիտասարդութեան զանգուածային մասնակցութեամբը կազմակերպական աշխատանքներուն:

Ներկայ էին, բացի Մխիթարեան հայրերէ, քսանէ աւելի սուրիացի պետական դէմքեր, որոնց կարգին կրթական նախկին նախարար Ապտիւլրահման Քէյեալի, հանրային շինութեանց նախարար Միքայէլ Իլեան (յոյն օրթոտոքս), եւ ծանօթ պետական դէմքեր:

Կը նախագահէր ընկ. Հրաչ Փափազեան, որ բացաւ հանդէսը, իր հիմնական գծերուն մէջ պարզելով համաշխարհային Ա. պատերազմի վախճանին ստեղծուած կացութիւնը յաղթական եւ պարտեալ ազգերու միջեւ, եւ Հայաստանի կրած ճակատագրական տագնապները: Նախագահը բացատրեց այս շփոթ ու վտանգաւոր օրերուն մէջ Հ.Յ. Դաշնակցութեան գործը, ու կանգ առաւ այն համազգային գոյամարտին վրայ, զոր մղեց հայ ժողովուրդը իր դարաւոր թշնամիին դէմ, ի վերջոյ պարզելու համար հայ ազատագրութեան եւ անկախութեան դրօշը:

Օրուան առաջին բանախօսը, ընկ. Միհրան Հերարտեան, ապա պատմականօրէն վերլուծեց օրուան իմաստը, զինուորական թէ քաղաքական գծերու մէջ պատկերացնելով հայ ժողովուրդի ճգնաժամային դրութիւնը Մայիս 28ի նախօրեակին, երբ արեւմուտքէն Թուրքը եւ թիկունքէն Վրացիներն ու Թաթարները լինել թէ չլինելու կացութիւն մը կը ստեղծէին հայ ժողովուրդին համար: Քանիերորդ դարու այս երկրորդ Աւարայրը, չորս օրուան համազգային հերոսամարտէ մը վերջ կը վճռէր բախտը հայ ժողովուրդին, ու ապահովելէ վերջ Մայիս 28ի փառքի թուականը, կը վերադարձնէր մեզի վեց դարերէ ի վեր կորսուած մեր ազատութիւնն ու անկախութիւնը: 1375ին Կիլիկիոյ բերդերուն մէջ ջախջախուած Բագրատունեաց հարստութիւնը, 1918 Մայիսի 28ին կը յառնէր, ու 1920ի Օգոստոսին կը պսակուէր Սեւրի դաշնագրով: Միջազգային այս վաւերագրով կը ճանչցուէր հայ ժողովուրդի իրաւունքը Թրքահայաստանի իր հողերուն վրայ, ու Ուիլսընեան սահմանները կը նուիրագործուէին պատմականօրէն:

Բանախօսը շեշտեց ապա այն աղաղակող հակասութիւնը, որուն մէջ կը գտնուին այսօր Հ. Յ. Դաշնակցութեան հակառակորդները, երբ Սեւր եւ Հայկ. Դատ կը հոլովեն, բայց կը փորձեն ուրանալ հիմնաքարը այդ դատին, — Մայիս 28ը:

Արտասանութիւններէ, նուագէ եւ մեներգներէ վերջ, խօսք առին, ընկ. Նախագահին հրաւէրով, նախկին նախարարներ Ապտիւլրահման Քէյեալի և Միքայէլ Իլեան, որոնց ուղերձները հանդիսացան հայեւարաբ եղբայրակցութեան նոր մէկ վկայութիւնը: (Պիտի գտնէք այդ ճառերը ներփակ):

Երկրորդ բանախօսը, Տոքթ. Յ. Գասապեան, պարզելով Մայիս 28ի ընդհանրական իմաստը, շեշտեց ի մէջ այլոց.

— «Ուսանողութեանս շրջանին, մի՛շտ տեսակ մը սարսափով եւ տատամսումով մօտեցած եմ քննութեան սեղաններու: Բայց սա րոպէիս, յոգնախուռն սա բազմութեան ներկայութեան, իմ երկչոտութիւնս շատ աւելի մեծ է եւ անբացատրելի: Բեմբասաց մը չեմ, պերճախօս մը՝ երբեք: Ուրեմն ինքնաբուխ խօսքեր միայն պիտի ըսեմ:

«Բարեկամ մը հարց կուտար երկու օր առաջ՝ թէ ինչո՞ւ կը խօսէի հանդէսի մը մէջ, որ կազմակերպուած էր Դաշնակցութեան կողմէ, եւ ուր կուսակցականներ միայն խօսք պիտի առնէին: Պատասխանեցի թէ «յառաջդիմական» պիտակով շրջող ոչ-տաք ոչ-պաղ մարդոց վերաբերումի եւ պատմական անջնջելի թուականներու հանդէպ ցոյց տրուած արուեստական անտարբերութիւնը պատճառներ չէին՝ որպէսզի ես ալ, իրենց կարգին, դաւէի պատմութեան եւ հայ ժողովուրդի ամենէն սրբազան նուիրականութիւններուն դէմ: Այս դասալքութիւնը, այդ մարդոց կողմէ, չի թելադրուիր այդ մարդոց հայու հոգիէն: Այլ օտար ազդակներէ եւ շահախնդրական նկատումներէ, որոնք սակայն պիտի չզօրեն շրջելու պատմութիւնը, եւ թաղելու մեր ազատութեան եւ անկախութեան պայքարի լուսաւոր այս թուականը: Յայտնեցի մանաւանդ, որ վերջին քանի մը տարիներու գաղթահայ իրադարձութիւնները՝ ո՛չ միայն զօրացուցած են իմ մէջ Հ.Յ. Դաշնակցութեան հանդէպ իմ խոր յարգանքս ու սէրս, այլ եւ մղած են զիս փղձկումի՝ որ ցարդ Դաշնակցական մը չեմ եղած: (Երկարատեւ եւ բուռն ծափեր):

«Սիրելի հայրենակիցներ, կը գտնուինք շրջանի մը մէջ, ուր անհաստատ դարձած են մեր հանրային բարոյականն ու սկզբունքները: Օտարութեան հով մը կը փչէ մեր իրականութեան մէջ, եւ այդ հովը դժբախտաբար կը մթագնէ մեր ազգային աւանդութիւններն ու սրբութիւնները: Ամուր կանգնինք պատեհապաշտ մարդոց օտար գաղափարաբանութեան եւ զգացումներուն դէմ, ու չմոռնանք մանաւանդ՝ որ հայ ժողովուրդի համար մէկ խոյանքն է այդ պայքարը, դարերու հալածանքին եւ բարբարոսութեան դէմ: Պատմութիւնը կուսակցական կամ քաղաքական նկատումներու աւելին չի կրնար ենթարկուիլ, ու բոլոր անոնք — ըլլան մեծամեծ «պետական» դէմքեր թէ կրօնականներ — որ կը փորձեն ուրանալ Մայիս 28ը, ծիծաղելի կը դարձնեն իրենց հանրային էութիւնը միայն»:

Թէեւ յայտագրին մէջ տեղ ունէին նաեւ ուրիշ 3 բանախօսներ, բայց Սուրիոյ պետ. դէմքերու անակնկալ ներկայութիւնն ու ճառախօսութիւնները պատճառ եղան, որպէսզի օրուան նախագահը յապաւէ յայտագրին մէկ մասը: Ուրեմն, վերջին խօսողն եղաւ ընկ. Տոքթ. Ս. Գապապեան, որ ծանրացաւ Էջմիածնի Հայրապետին կողմէ Եգիպտահայերու Առաջնորդ Մամբրէ Արք.ի ուղղուած հրահանգին (պաշտօնական որեւէ արարողութիւն չկատարել Մայիս 28ի առթիւ) եւ յայտարարեց.

— «Էջմիածնի Հայրապետը մասնաւոր հոգածութեամբ (!) թելադրած է Սիրունեանի՝ չտօնել Մայիս 28ը: Այսօրինակ ելոյթ մը կը ձգտի գերադրական ուրացման մղել հայ ժողովուրդը, ապազգայնացնել զայն եւ մղել համազգային նախատինքի՝ հանդէպ մեր նահատակներուն եւ բոլոր անոնց, որոնք իրենց արիւնով բարձրացուցին մեր անկախութեան եւ ազատութեան դրօշը՝ հայրենի երկնքի տակ»:

Բանախօսը դիտել տուաւ մանաւանդ, որ Հայաստանի Հանրապետութեան աթոռներուն վրայ բազմող արդի իշխանաւորները ի վիճակի չեն, չունին զօրութիւնը հայ ժողովուրդի սիրտէն եւ արիւնէն բաժնելու թուական մը, որ պատմութեան կողմէ նուիրագործուած է, դարձած միջազգային դէպք եւ յանգած Սեւրի դաշնագրի, որուն անունով մեր հակառակորդները Հայկական Դատ կը յուզեն, տարիներու ուրացումէ եւ քունէ վերջ...

Համաժողովրդային այս տօնակատարութեան պաշտօնական մասի աւարտումէ վերջ, մինչեւ առաւօտեան ժամը 3 տեղի ունեցան խարուկահանդէս եւ հրախաղութիւններ, ընկերակցութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.ի ֆանֆարին եւ նուագախումբի: Փառահանդէսը վերջ գտաւ համազգային խանդավառութեան մէջ:

Մ.

Եկեղեցապաշտութիւն...

Ես ալ իմ կարգիս ստացայ Կրօնական Ընկերակցութեան ընդհ. անդամական ժողովի հրաւիրագիրը (9 Յունիսին), որ տեղի պիտի ունենար 8 Յուլիսին: Ներփակ՝ անուանացանկ մը ընտրելիներու եւ ընտրողներու:

Քանի մը օր առաջ ստացած էի երկու թռուցիկներ թեկնածուներու անուններով: Ի՛նչ գովեստներ հիւսուած ընտրելիներու հասցէին, ի՛նչ ածականներ, — հայրենասէր, ազգասէր, եկեղեցասէր, անբասիր ու պատուաւոր առեւտրական, զոհուած հայ ազգին ու հայրենիքին, հիմակ ալ պիտի զոհուին եկեղեցիին համար: Կ'իմանամ թէ քանի մը թռուցիկներ ու անուանացանկեր ալ՝ թեկնածուներու՝ պիտի ստանանք: Մէկ խօսքով մրցում եկեղեցապաշտութեան: Դէպի ետ մէկ դար.. Բոլոր հայ ժողովուրդը եկեղեցասէր, մինչեւ ծայրայեղ ձախը, առանց տարիքի, սեռի ու գաղափարի խտրութեան: Արաբները կ'ըսեն, — խէյր, իշշալլահ:

Օրակարգի ամէնէն կարեւոր հարցերէն մէկը, վարչութեան վիճակով դադարեալ 9 անդամներուն տեղ նոր անդամներու ընտրութիւնն էր: Կարեւոր, կ'ըսեմ, որովհետեւ այս օրակարգը պատճառ դարձաւ հարիւրաւոր անդամներու մէկ անգամէն ներխուժման: Ընկերակցութեան անդամներու թիւը կրկնապատկուելով, անցեալ շաբթու հասած էր 1009: Եւ՝ տակաւին արձանագրուողներ ալ կան:

Անցեալ տարի ալ կատարուեցաւ վիճակով դադարեալ ինը անդամներու ընտրութիւնը, բայց Կրօնական Ընկերակցութեան ծրագիր կանոնագրի տրամադրութեամբ՝ ընտրելին առնուազն պէտք էր երեք տարի անդամ ըլլար:

Եկեղեցասէր նոր անդամներուն առաջին գործը եղաւ լուծարքի ենթարկել այդ յօդուածը: Ջնջեցին երեք տարուան պայմանաժամը: Ներկայիս առաւուն կանուխ արթնցողը կուտայ 100 ֆրանք, կը դառնայ անդամ հաւասար հաւասար, կ'ընտրէ եւ կ'ընտրուի: Իսկ երբ 100 ֆր. տարեվճարը՝ 200 ֆրանքի բարձրացնելու խօսք եղաւ — այսօրուան համար շատ չնչին գումար մը — դալմաղալը փրթաւ, եւ 100 ֆրանքը մնաց անփոփոխելի, որովհետեւ նոր եկեղեցասէրներու սնտուկէն դուրս պիտի գար 50000 ֆրանք եւս (նորերու թիւը հաշուելով 500 անդամ) մտնելով եկեղեցիի սնտուկը: Այս նորերու նպատակը եկեղեցին զօրավիգ հանդիսանալը չէր, ոչ ալ նիւթապէս ու բարոյապէս օգտակար դառնալ, այլ այս անդամներով յաջողեցնել իրենց նոր թեկնածուներու մուտքը վարչութեան մէջ: Մնացեալը բոլորդ ալ գիտէք.....:

Ո՞ր օրէնքի վրայ հիմնուելով ձիարձակարանի վերածուեցաւ Կրօնական Ընկերակցութիւնը, ուր առաւուն կանուխ արթնցողը ձի խաղցնէ: Ամենահամեստ Հայրենակցականէն մինչեւ ամենազօրեղ կազմակերպութիւններն ու Միութիւնները իրենց ծրագիր-կանոնագրին մէջ ունին յօդուած մը, որ կ'ըսէ,— Վարչութեան անդամ կրնան ըլլալ ամէն անոնք որոնք Միութեանս անդամակցած են մէկ, երկու եւայլն տարիներ:

Քանի մը նոր «եկեղեցասէր» անդամներ տեսայ, եւ հարցուցի,— Այս ի՞նչ հոգեփոխութիւն է. տակաւին երէկ եկեղեցին ձեզի համար հաշիշ էր, եկեղեցականներն ալ այդ հաշիշը ժողովուրդին ներարկողներ, եկեղեցին թատրոնն էր, կղերականներն ալ դերասաններ եւ տարին մէկ անգամ միայն պիտի թոյլատրէիք՝ Բարեկենդանին՝ որ կղերականները փիլոնով ու վեղարով, խունկ ու բուրվառով փողոցները պտտէին, ինչպէս կ'ընէին Հայաստանի մէջ:

— Այո՛, այդ բոլորը մեր հեռաւոր նպատակներն են: Ներկայիս մեր մօտաւոր ծրագիրն է Կրօնական Ընկերակցութեանց եւ բոլոր եկեղեցիներու վարչութիւնը ձեռք առնել, հեռացնել անբաղձալի տարրերը, Ֆրանսայի բոլոր դպրոցները ենթարկել մեզի եկեղեցիներու միջոցաւ, նոր սերունդին տալ հայեցի դաստիարակութիւն...

— Քսանհինգ տարի է մեր ըսածը ի՞նչ էր, Ա. Բ. Գ. սորվեցնել նոր սերունդին, քիչ մըն ալ Հայոց պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն, որպէսզի ապագային դառնան հայրենիքին օգտակար քաղաքացիներ: Իսկ դուք կ'ըսէիք թէ երբ Ա. Բ. Գ.ը սորվին Դաշնակցական կը դառնան, երեւի Ս. Սահակն ու Մեսրոպն ալ Դաշնակցականներ էին:

— Ոչ, մենք ունինք որոշ ծրագիր Հայաստանեան ուղղութեամբ, նոր ուղղագրութիւն, նոր ոճ, նոր լեզու, ու Հայաստանեան պատմութիւն: Հայ ազգային տունը մերը պիտի ըլլայ, պիտի տրամադրենք առանց խտրութեան բոլոր Հայաստանասէր տարրերուն:

— Չըսէ՞ք, եկեղեցիի քահանաներն ալ դուք պիտի ըլլաք, Հայաստանեան ուղղութիւն ունեցողները միայն պիտի պսակուին, կնքուին եւ թաղուին ձեր բարձր արտօնութեամբ եւ ձեր նախկին ունակութեանց հետեւելով, անտառներու ու պարտէզներու մէջ, բացօդեայ տափաստաններու վրայ, կարմիր պսակ ու կնունք կը սարքուին: Պրծաւ գնաց...

Կարեւոր պարագայ մը,— Կրօնական Ընկերակցութեան մեզի ուղարկած անուանացանկին մէջ կաթոլիկ, ասորի և բողոքականներու անուններ կարդացի: Մեր Ազգ. Սահմանադրութեան մէջ յօդուած մը կայ որ կ'ըսէ.— Կրնան ընտրել կամ ընտրուիլ միայն անոնք, որ Լուսաւորչական կամ Առաքելական Հայոց եկեղեցիին մաս կը կազմեն: Այս պարագան ընտրողական յանձնաժողովի լուրջ ուշադրութեանը կը յանձնեմ, այս կիրակիի (22 Յունիս) ընտրութեանց առթիւ:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

«Այո՛, արդա՛ր է բողոքը»

«Հայրենիք»ի մէջ, Պրիւսէլէն հայրենակից մը բողոքեր է թէ ինչու մեր տաղանդաւոր արուեստագէտը Րաֆֆին՝, որեւէ հայկական կտոր չի դներ իր յայտագրին մէջ:

Սօսի, «արդա՞ր է բողոքը» խորագրով կը ջանայ վերլուծել այս ցաւալի իրականութիւնը եւ որոշ չքմեղանքներ գտնելով, կ'եզրակացնէ (Յառաջ 13 Յունիս).

— ... « Մեր երաժշտութիւնը չունի դաշնակի, կամ նուագախումբի համար հարուստ պէսպիսութիւն մը:

Մեր հայկական կտորները մեզի հաճոյք կը պատճառեն, սակայն վստա՞հ էք որ անոնք օտարներուն հրամցնելով լաւ գաղափար կազմել կուտանք մեր արուեստի մասին:

Համաձայն չեմ այս տեսակէտին: Ընդունինք պահ մը թէ չունինք յայտագրի մը կենսական բաժինը կազմելիք կուռ կտորներ դաշնակի համար: Բայց, ամէն յայտագիր իր վերջաւորութեան ունի թեթեւ կտորներու շարք մը, ուր դիւրին եւ կարելի է, նոյնիսկ շահեկան, հայկական կտորիկ մը սահեցնել:

Ունի՞նք թէ չունինք այդպիսի գործեր՝ փընտռողը կը գտնէ. համրեցէք շարքը.—

Սպենդիարեան, Ղորղանեան, Խաչատրեան, Չուխաճեան, Բարխուտարեան, Տիգրանեան, Էլմաս եւ դեռ շատեր ունին գողտրիկ գործեր, որոնք անպատուաբեր պիտի չըլլային Րաֆֆիի մատներուն:

Եղերամահ երգահան Վահրամ Սվաճեանի դաշնակի համար յօրինած գործերը փոշիներու տակ կը մնան Բարեգործականի մատենադարանը: Սպենդիարեանի Ալմաստ օփերայէն պարտական

քայլերգի դաշնակի վերարտադրումը նոյնքան չահեկան է որքան de Fallaի կրակի պարը, եթէ ոչ աւելի, իր մօթիֆներով թէ դաշնակահարութեան արժէքով։ Վերջապէս՝ յայտագրի մը վերջաւորութեան, փոքր կտորներու շարքին Բարխուդարեանի Նազ պարը ճարտարօրէն նուագուած Րաֆֆիի կողմէ, հաւաստացէք որ նախընտրելի է Շօփէնի Մազուրքային։

Եթէ ամօթալի բան է անոնք օտարներուն հրամցնելը, եւ եթէ արժանի չեն անոնք մեր դաշնակահարներու յայտագրին մէջ անկիւն մը հիւրընկալուելու, երեւակայեցէք թէ որքան ողորմելի են ուրեմն այդ երգահանները, եւ ինչ պարապ աշխատանք են թափեր։

Սօսի կը շարունակէ իր գրուածքին մէջ.

— … «Մի՛ մոռնաք թէ մանաւանդ Ֆրանսացիները չեն սիրեր որ խանգարուի իրենց տարիներու սովորութիւնը երաժշտութեան մասին»։

Ընդհակառակն, արուեստագէտ մը պարտի նաեւ փոխելու այդ սովորութիւնները։ Այս մեկնակէտով եթէ մեր պարծանքի առարկայ արուեստագէտը Ֆրանսացիներուն համար պիտի աշխատի, չէ՞ք կարծեր թէ հիասթափումը կրնայ գրաւել ներկայ հայ հանդիսականները, որոնք հայ հեղինակի մը գործին ունկնդրութենէն վերջ իրենց ամենաբուռն ծափերով թերեւս պիտի կրնային պարտադրել զայն օտար ունկնդիրներուն։

Հապա ի՞նչ բանով կը պարծենանք հայ երաժշտութիւն ծամծմելով օրն ի բուն, եթէ չունինք օտարներուն գոնէ երկվայրկեանի հաճոյք պատճառելիք արտադրութիւն մը։ Այս անտեսումը չներելի բան մը չէ։

Երաժշտասէր հայրենակիցներ կը տրտնջան թէ ինչո՞ւ տեղական ռատիօն հայկ. երաժշտութեան պահեր չի վերապահեր իր նուագահանդէսներուն մէջ, ինչը որ լսելի է բոլոր Ֆրանսացիներէն, եւ միւս կողմէ ներելի կը գտնուի որ հայ արուեստագէտ մը չուզէ տեղ տալ հայ երգահաններու գործին, իր իսկ յայտագրին մէջ, վախնալով որ անհաճոյ կը դառնայ ունկնդիրներուն, կամ իր համբաւը կը վտանգուի …

Սօսի կը բաւականանայ որ Րաֆֆին իր հայութիւնը չուրանար կամ անունը չի փոխեր (այս ալ մեր օրերու տարօրինակ առաքինութիւն մը)։

Այդքանը չի բաւեր, մենք կը կարծենք թէ իւրաքանչիւր արուեստագէտ պարտի ծառայել նաեւ իր ազգի արուեստին մէջտ առաջնորդուելով սա մեծ նշանաբանէն — «բարձրացի՛ր բարձրացուր», այսպէս իրենք կրնան մեծ նուաճումներ կատարել միջազգային հորիզոնին վրայ, բայց բան մը չի շահիր ոչ հայ ազգը, ոչ ալ հայ արուեստը։ Պարագան միայն Րաֆֆիինը չէ, ունինք երգիչներ, բեմադիրներ եւն.։ Պիտի առարկուի թէ իրենց փոյթը չէ. բայց պիտի չուզէինք որ այդպէս ըլլար։

Այս տողերը գրողը ամենամեծ հիացող մըն է մեր երիտասարդ դաշնակահարի տաղանդին, եւ հարցը բնաւ կապ չունի իր անժխտելի արժանիքին հետ։ Բայց մեր համոզումը այն է թէ Րաֆֆիի հանդէպ եղած առարկութիւնները ճիշդ չեն, եւ կամ ոեւէ ձեւով ան կրնայ զոհացում տալ երաժշտասէր եւ միանգամայն ազգասէր իր ունկնդիրներուն արդարացի պահանջին։

Սօսի, վերջացնելու համար կ՚ըսէ թէ կարելի է թելադրել որ այյտագրի վերջաւորութեան երբ կրկին կտոր մը պահանջէ հասարակութիւնը, հայկական կտոր մը նուագէ։

Եթէ հայ հեղինակի մը մէկ գործը իր պաշտօնական եւ պատուոյ տեղը պիտի չունենայ յայտագրին մէջ, կրնայ սիրայօժար հրաժարիլ մեծատաններորդ ժամու այդ պատիւէն։

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

1947Ը ԳԻՐՔԻ ՏԱՐԻ

Այս տարի Խ. Միութիւնը լոյս պիտի ընծայէ 430 միլիոն հատոր գիրքեր, յիսուն այլազան լեզուներով։ Ուզպէկ լեզուով պիտի հրատարակուին Շէյքսփիրի գործերը։ Հրատարակուելիք գիրքերը կը բաղկանան 23.000 զանազան նիւթերէ վէպ, քաղաքական, տնտեսական եւ բարոյացուցիչ նիւթեր։

Անգրագիտութեան բարձումէն ի վեր Խ. հանրապետութիւններու ընթերցողներուն թիւը այնքան աճած է, որ տրամադրելի գիրքերը ժողովուրդին պահանջներուն գոհացում չեն տար։ Արդ, Մոսկուան որոշած է 1947 տարին Միութիւնըողողել՝ ցարդ աննախընթաց գիրքերու պաշարով մը։

Հաշիւ եղած է որ առ նուազն 100.000 հոգի ամէն օր կ՚այցելեն Մոսկուայի 400 գրատուները։ Ամէնէն շատ կարդացուած գիրքերն են կէսդասական եւ բարոյական վէպերը։ Սակայն ընթերցանութեան ծարաւը այնքան զօրաւոր է, որ լուրջ նիւթերու նուազութեան հետեւանքով, ժողովուրդը կը լափէ ինչ որ կ՚անցնի ձեռքը։

Երեսուն տարի առաջ Ռուսիոյ մէջ լոյս կը տեսնէին տարեկան 50—60 հազար օրինակ գիրքեր, որոնց մեծ մասը կը դատապարտուէր գրատուններու փոշիներու տակ թաղուելու։ Այսօր պարագան նոյնը չէ։

1947ին պիտի հրատարակուին, ի մէջ այլոց, խորհրդային եւ օտար դասականներու գործերէն մէկ հատոր, ինչպէս նաեւ խորհրդային եւ օտար արդի գրականութենէն նմոյշներ։ Բաժանորդագրութեամբ պիտի հրատարակուին բազմաթիւ հատորներ՝ Փուշկինէն, Պելինսքիէն, Նեկրասովէն, Քրիլովէն, Լէոն Թոլսթոյէն, Չեխովէն, Կորքիէն, Պալզաքէն, Տիտրոյէն, Կէօթէէն, Մոփասանէն, եւն.։ Չորրորդ անգամ ըլլալով պիտի հրատարակուին Լենինի 40 հատոր գործերը։

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱԽՈՐ ՔԱՐԱՅՐԸ

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, աշխարհի ամէնէն խոր քարայրը գտնուեցաւ Ֆրանսայի Իզէր նահանգին՝ Կրընոպլի մերձակայ լերան մը մէջ, ծանօթ Տան տը Գրօլ (Dent de Crolles) անունով։

Քարայրը ունի 2193 ոտք խորութիւն եւ մեծ յաղթանակ մը կը նկատուի անձաւներու գիտական ուսումնասիրութեան տեսակէտով, չնորհիւ Ֆրանսացի քարայրի խուզարկիչ մասնագէտներու անվեհերութեան։

Ցարդ աշխարհի ամենախոր քարայրը կը նկատուէր Փրէթայի մեծ բացուածքը Վերոնայի մօտ, Իտալիա, (որ ունի 2123 ոտք խորութիւն)։

Կոմնտ Շարթրէօզի 6886 ոտք բարձրութեամբ լեռը, ուր կը գտնուի Տան տը Գրօլի քարայրը, խուզարկուած է ամէնէն առաջ 1899ին, Հանգուցեալ Մարթէլի կողմէ՝ հայրը Ֆրանսական անձաւագիտութեան։ Անկէց վերջ ուրիշ բազմաթիւ անձաւագէտներ խուզարկած են զայն։ 1935ին Պ. Շըվալիէ, որ նախագահն է Լիոնի Ալպեան անձաւագիտութեան ակումբին (Speleo Clube Alpin de Lyon), ակումբին կարգ մը անդամներուն հետ ձեռնարկեց հետախուզութեան։ Այդ թուականէն ի վեր ան իր փոքրիկ խումբով, ամէն տարի արշաւներ կը կազմակերպէր, մինչեւ որ այս գարնան՝ յաջողեցաւ մարդու մարմին մը կարենալ անցնելու չափ անցք մը բանալ լերան խորութեան մէջ եւ կտրել անցնիլ լեռը, ամենաբարձր գագաթէն մինչեւ խոր անդունդը, եւ դուրս ելլել անկէ։

Այս նպատակին հասնելու համար Պ. Շըվալիէ կատարած է վաթսուն երեք արշաւանքներ։ Անոր արշաւախումբին մաս կը կազմէ նաեւ Տիկին Շըվալիէ, որ վարպետ լեռ մագլցող մըն է եւ միաժամանակ կը հետեւի իր ամուսնին ընդերկրեայ խուզարկութիւններուն։

Վերջին եւ ցուցական հետախուզութեան մասնակցած են նաեւ անգլիացի եւ ամերիկացի թղթակիցներ, որոնք կը նկարագրեն նախ լերան գագաթը բարձրանալու առեն իրենց երեք օրուան ընթացքին կրած չարչարանքն ու յոգնութիւնը։ Ցետոյ քարայրին բացուածքէն վայրէջքը լերան խոռոչներէն եւ ժայռէ պատերու, լաբիւրինթոսանման քարայրներու ծերպերու եւ խոռոչներու ընդմէջէն սողոսկումները ու շարժական սանդուղներու միջոցով կատարած անդնդախոր վայրէջքները։

Սառնապատ նրբանցքներուն մէջէն հաւաքած են չթաքարերու (stalactic) նմոյշներ։ Այնտեղ գտնուած է նախապատմական արջու մը դանկէն մասեր եւ խոշոր ժանիքներ։ Կը կարծուի թէ արջը կը պատկանի քարայրի հսկայ արջերու բնատնիքին, ապրած աւելի քան քսան հազար տարի առաջ։

ԲԱՆԿԱԼԹԻ ԲՆԱԿՈՂ Արմենակ Չալըքեան «Վաթան»թերթին խմբագրատունը երթալով պարզած է իր թշուառ վիճակը եւ խնդրած է վարչապետէն մասամբ դարմանել իրեն հանդէպ գործուած անիրաւութիւնը։ Իր պատմութեան համաձայն, հայրենասիրական ծառայութիւններ մատուցած է Թուրքիոյ, որոնց մասին կրնան վկայել բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։ Հակառակ այս բոլորին, իշխանութեանց կողմէ գրաւուած են Պրուսայի նահանգի իր երեք կտոր կալուածները, որոնց մէկը «Սփլանտիտ փալաս»ն է։ Այս պանդոկին 2400 ոսկի վարձքը դեռ չէ յանձնուած, եւն.

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

(Իր յոբելեանին առիթով)

Երեք ամիս վերջ վերադարձաւ Երուսաղէմ, իր գործին։ Կը ստանայի իր նամակները կանոնաւորապէս, տասը հինգ օրը անգամ մը։ Ոգեւորուած էր Փարիզի բարեկամներով, հայրենակիցներով, մտաւորականշրջանակով։Փարիզը կը նկատէր Սփիւռքի գրականութեան՝ միջնաբերդը։ Կ՚ակնկալէր շատ բան այս Փարիզէն ու կը նկատէր նոր սերունդը պարտքին տակը նոր ակօսներ բանալու մեր գրականութեան մէջ։ Կը փնտռէր իր ակնկալութիւնները իրականացնող ճառագայթի կտոր մը գրականութիւն մարզին մէջ ու քաջալերական տողերով կ՚արտայայտուէր քանի մը խոստմնալից, իրաւ գրողներու մասին։

Հասաւ 1939ի ահաւոր պատերազմը։ Խզուած էին մեր յարաբերութիւնները ու ընդհատուած նամակները։

Ան կը լծուի հոն գրական նոր աշխատանքներու կը գրէ «Հայ Գրականութիւն»ը (տպուած Երուսաղէմի մէջ 1942ին) «Համապատկեր արեւմտահայ գրականութիւն», 13 հատորները (առաջին հատորը տպուած Երուսաղէմի մէջ 1945ին), «Երբ մեռնիլ գիտենք» (թատերգութիւն նոյնպէս տպուած Երուսաղէմ 1944ին) «Սփիւռքը եւ իրաւ բանաստեղծութիւնը» տպուած Երուսաղէմ 1945ին, «Ապուլ ալա» (անտիպ), «Վկայութիւն մը» (տպուած Հալէպի մէջ), «Սուլէյման էֆէնտի» (լոյս տեսած «Ցուսաբեր»ի մէջ), ու մօտ երկվեցեակ մը թատերգութիւններ։ Կ՚աշխատակցի միջին արեւելքի զանազան հանդէսներու, թերթերու։ Այդ մեթոտ չունեցող գրագէտը՝ վաթսունին դուռը ինքնիրեն կը պարտադրէ զինուորի մը զօրանոցային կեանքի ճշդապահութիւն մը։ Ամէն առտու ժամը 5.30ին կ՚ելլէ անկողնէն, երբ իր տանեին մէջ դեռ բոլորը խոր քունի մէջ են, կը պատրաստէ անխուսափելի իր սուրճը, կ՚ուտէ իր պտուղը ու վեցուկէսին կ՚առնէ հանրակառք իջնելու համար վանք։ Իր պահերը այնքան որոշ ու ճիշդ են որ, դրացիները երբ տեսնեն խեղճ Օշականը, կրնան ճշդել իրենց ժամացոյցները վեցուկէսի վրայ։ Եօթին արդէն վանքի իր խուցն է, մինչեւ ութուկէս գրական աշխատանք, դասի պահ ութուկէսն է, տղաքը զինքը տեղանի գլխէն հանելով կը բարձրացնեն դասարան։

Հոն բոլորն ալ աչք ու ականջ կտրած կ՚արձանագրեն խօսուած դասը։ Նախապէս իրենց յայտարարուած է լաւ նօթի կապել, առանց նախադասութիւն մը փախցնելու, մէկ դասը երկու անգամ պէտի չկրկնուի, ճշդում, յաւելում կամ յապաւում ժամավաճառութիւն է ու ոչ ներելի։ Պահերը երբեմն կը կրկնուին, հոգին կը դնէ դասին մէջ, կուտայ ինքզինքը նիւթին, երբ դասը դադրի պահը ազդարարուի խոր քունէ արթնցողի մը պէս կը ջանայ ինքզինքը գտնել ու անզգալաբար կը կրկնէ, — ա՛յ յիմարներ։

Նոյն դասերէն է որ տղաք իրենց արձանագրութիւնները կը բերեն իրար, մէկը միւսին պակասը լրացնելով կը քաշեն մաքուր ու կ՚ըլլան պատրաստ գիրքի մը էջերը կազմելու։ «Գրականութեան պատմութիւն», «համապատկեր արեւմտահայ գրականութեան» մեծածաւալ տասնեակ մը հատորները կազմուած են այս մեթոտով։

Դասէն վերջ կը քաշուի իր խուցը, պատահաբար եթէ չունենայ հիւր մը կամ այցելու մը հոն սպասող։ Կը բանայ սփիւռքէն հասած գիրքերու ծրարներն ու նամակները որոնք ղրկուած են, գրախօսուելու ակնկալութիւնով մը։ Ահաւասիկ հոս է՝ ճակատագրական այն թշնամութիւններուն հանգոյցը որ իրեն դէմ հանած է բանակը այն դրիչ շարժողներուն, որոնց համար Օշական առեն չէ ունեցած արտայայտուելու։ Ան շատերուն կը գրէ թելադրական նամակներ, քննադատի իր աապարէզը՝ ողբերգութիւններու պատճառ է դարձած, ու ատելութիւններու նշաւակ։ Կարելի էր այս մասին արտայայտուիլ առանձին էջերուն մէջ, փաստերով ու վկայութիւններով, ապացուցանելու համար մեր գրականութիւնը խաչագողութեան վերածող քանի մը ապետներու փոքրոգութիւնը։

Վերջին պատերազմի ընթացքին հետեւած էր անգլիական եւ արաբական թերթերու մէջ Փարիզի մասին տրուած լուրերուն, օդային ռմբակոծութեանց սարսափներուն։ Կ՚ուզէր ստուգումներ այդ արհաւիրքէն վերապրողներու մասին ու վերականներ թղթակցութիւնները։ Առիթով մը թելադրեցի չափ դնել իր գրելու դիւային աշխատանքին։ Պատասխան.—

«Ցուցիչ է առողջութեանս մասին կոչդ։ Գիտեմ որ վտանգի հետ կը խաղամ, բայց մտքիս մէջ Նարուգոդոնոսորի արձանին պէս կանգնած է Պալզաքը որ իմ հիւանդութիւնս ունէր։Մտիկ ըրաւ բժիշկներուն։ Կ՚ապրի ան սակայն այսօր։ Կը տառապիմ ընելիքիս ահաւոր ընդարձակութեանը պատկերին դիմաց։ Կարդաս պիտի անշուշտ «Համապատկեր»ները, պիտի զգաս թէ՝ ինչ հզօր կիրք է այդ էջերը քշողը։ Ալ առողջութիւն, հանդիստ, մարդու պէս ապրիլ իմ բառարանէս ջնջուած բաներ են, կամ տակաւին «Մնացորդաց»ի հատորները որոնք պիտի գրուին քանի մը հազար էջ, կայ «Իմ Վէպը» որ դարձեալ քանի մը հազար էջ կը լեցնէ։ Այս ահաւոր ճնշումին տակ օրերը կ՚անցնին։ Ժամ մը ժամուկէս միայն աշխատանք կը նետեմ իմ ուղեղին որ կը տքայ բեռին տակը, ինծի կ՚իմացնէ վտանգը։ Սեղանս վերածուած է պտուղի, խոտի եւ ջուրի, կեանքը իմ շուրջս տղոցս կերպարանքներուն վրայ է. անոնց ապրիլը ինծի կը բաւէ»։

Գրած էր դարձեալ յոբելեանի առթիւ իր համաձայնութիւնը առնելու համար։

ԳԷՈՐԳ ՋԱԳՐԵԱՆ

(15)

★ Դրամատուններու պաշտօնեաներուն ընդհ. գործադուլի որոշումը վաւերացուեցաւ միաձայնութեամբ եւ պիտի գործադրուի վաղը, հինգշաբթի։ Մասնաւոր կոչ մը կը հրաւիրէ բոլոր պաշտօնեաները կարգապահութեամբ հետեւիլ որոշումին, ամբողջ երկրին մէջ։

Ուրիշ ասպարէզներու մէջ ալ խլրտումներ կը նշմարուին։ Միւս կողմէ ծայրայեղ ձախ հոսանք մը, Աշխատանքի Ազգ. Դաշնակցութիւնը (անիշխանական), հետզհետէ կ'աշխուժանայ, համայնավարներէն ալ անդին անցնելով եւ «պուրժուա» նկատելով զանոնք…

Եւրոպայի վերաշինութեան ծրագիրը

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Փարիզ եկաւ երէկ, խորհրդակցելու համար Եւրոպայի վերաշինութեան ծրագիրներու մասին։ Այս առթիւ պիտի քննեն ամերիկեան աջակցութենէն օգտուելու միջոցները։

Անգլիա մասնաւոր եռանդով մը փարած է այս գործին եւ անոր յաջողութիւնը ապահովելու համար պիտի փորձէ Խ. Միութիւնը որ գործակցի Եւրոպայի միւս ազգերուն։ Արդէն իսկ հրահանգներ տրուած են Մոսկուայի բրիտանական դեսպանին։ Մինչդ այն պահուն երբ այս բուրերը կը հրատարակուէին, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», մասնաւոր յօդուածով կը քննադատէր ամերիկեան ծրագիրը, դիտել տալով թէ ինչպէս նախագահ Թրումընի վարդապետութիւնը, այս ծրագիրն ալ կը ձգտի «քաղաքական ճնշում բանեցնել եւ միջամտել ուրիշ ազգերու ներքին գործերուն»։

Հակառակ այս քննադատութեանց, Պ. Պէվին կը յուսայ թէ կարելի պիտի ըլլայ ելք մը գտնել։ Զրոյց կը շրջի թէ Պ. Մոլոթով կամ իր օգնականը՝ Վիշինսկի, Փարիզ պիտի գայ, Պէվինի մեկնումէն վերջը։ Փարիզի համայնավար պաշտօնաթերթը, «Իւմանիթէ» կը հարցնէ թէ «Ի՞նչ ընելու եկած է Պէվին» եւ կը բացատրէ թէ Ամերիկա կ'ուզէ իր տնտեսական ղեկավարութեան ենթարկել Եւրոպան, որ Ֆրանսան պիտի դառնայ «Աղքատ ազգական մը»։

Միւս թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսան արդէն իսկ պատրաստած է իր ծրագիրը, որ կը տրամադրէ մասնաւոր յանձնախումբեր կազմել ածուխի, փոխադրութեան, պողպատի եւ հողագործութեան համար, ներկայացուցիչներ առնելով եւրոպական ազգերէն։ Ամէն պարագայի մէջ, հիմնական ձեռնարկ մըն է որ կը փորձուի։

ՕՐԸ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու պահանջած յուսաբանութեանց իբրեւ պատասխան, Խ. Միութիւնը ժխտական գիրք մը բռնեց, թէ Մոսկուայի եւ թէ Փէշթայի մէջ։ Հունգարիոյ խորհրդային բանակին հրամանատարը, զօր. Սվերտով յայտարարեց.— «Կը մերժեմ ձեր բողոքագիրը իբրեւ անհիմն։ Պարզ յերիւրանք է ձեր այն տեղեկութիւնը թէ խորհրդային միջամտութիւն եղած է Հունգարիոյ ներքին քաղաքականութեան մէջ։ Հետեւաբար չեմ կրնար ընդունիլ երեք մեծ պետութեանց ներկայացուցիչներուն միջոցաւ քննութիւն կատարելու առաջարկը։ Այդ պիտի ըլլար կոպիտ եւ անթոյլատրելի միջամտութիւն մը հունգարական գործերուն մէջ»։ Մոլոթով ալ նոյնիմաստ պատասխան մը տուած է, աւելի մեղմ ոճով։

ՀԱԶԱՐ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՒԵՐ, որոնք ապրանք բեռցած էին Եւրոպայի համար, անշարժութեան դատապարտուեցան, իբրեւ հետեւանք 200.000 նաւաստիներու գործադուլին։

ԱՅԺՄ ՔԱՌԱՍՈՒՆ կը հաշուեն Մաքոնի հիւանդանոցին դոհերուն թիւը։ Գլխաւոր հիւանդապահուհին եւ ուրիշ չորս կասկածելիներ հսկողութեան տակ առնուած են։ «Երբ յանցաւորը դիմակազերծ ըլլայ, համրութիւնը ափ ի բերան պիտի մնայ», կ'ըսէ քննիչ բժիշկը։ Գործածուած թոյնը կը կոչուի «ատրոցին»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ տնտեսութիւնը պէտք է վերակազմուի վերէն վար, յայտարարեց ամերիկեան տնտեսական պատուիրակութեան նախագահը։ «Երկրին հողագործական արտադրութիւնը բաւական առատ է ժողովուրդը կերակրելու համար, բայց բարօրութիւն չապահովեր, որովհետեւ Թուրքիա չունի փոխադրութեանց կազմակերպուած դրութիւն։ Իր երկաթուղիները չեն համապատասխաներ իր պէտքերուն, իսկ նաւահանգիստները անբաւական են։ Պէտք է ամէն բան վերակազմել»։

ՄԻՍԻ ԱՐԺԷՔ - ԿՏՐՕՆՆԵՐԸ պիտի վերնան Յուլիս 1էն սկսեալ։ Եթէ ամէն շաբթու բաւարար քանակութեամբ մսացու հասնի, հաւանական է որ միւս կտրօններն ալ ջնջուին։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԱՐԱԲՆԵՐԸ գործադուլ յայտարարեցին, երբ Երուսաղէմ հասաւ Միացեալ Ազգերու քննիչ յանձնախումբը։ Զինուորական ատեանը մահուան դատապարտեց երեք հրեայ ահաբեկիչներ, երկու ամբաստանեալներ ալ՝ երկարատեւ բանտարկութեան։

Մայիս 28ը կը տօնուի

ՄԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէի։ Կիրակի 22 Յունիս կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Թաղապետութեան սրահին մէջ, rue de Paris: Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ։

ԵՐԳ։ Հայկական պար։ Պիտի ներկայացուի Ս. Պարթեւեանի «ԱՆՄԱՀ ԲՈՅՆ», Շավիլ - Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» թատերախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ։

Հաղորդակցութեան միջոց.— «Gare du Nord»էն կառախումբ ժամը 2.20ին, Porte Clignancourt»էն 168 թիւ օթօպիւս, ամէն քառորդ ժամը, իջնել Place du 11 Novembre, Sarcelles:

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Յունիս 21, շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Խրիմեան սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ։ Կը խօսի ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ։ Գեղարուեստական բաժին՝ ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ։

Պիտի խօսի նաեւ ընկերվարական ներկայացուցիչը։ Թառ՝ Պ. Յ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ կողմէ։

Մուտքը ազատ է։

Այրի Տիկին Սիրանուշ Պալեան, Պ. Ստեփան Պալեան, Օր. Արմենուհի Պալեան կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

Պ. ԹՈՐՈՍ ՊԱԼԵԱՆԻ

(Շապին Գարահիսարցի, 60 տարեկան)

Թաղումը պիտի կատարուի այսօր չորեքշաբթի ժամը 3.30ին։ Հաւաքուիլ իր բնակարանը, 36 Ave. de la Haye, Կուռնէվիլ։ Շոգեկառք ըկառ ալ Նոռէն կը մեկնի ժամը 2.16ին։ Մարմինը պիտի ամփոփուի Կուռնէվիլի գերեզմանատան մէջ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ԱԶԳԱՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՍԱՏԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կը փափաքի՞ք ամէն հայու պատշաճ օգտակար գիրք մը նուիրել։ Հետաքրքի՞ր էք գիտնալու թէ ինչ է սկաուտիզմը։ Կ'ուզէ՞ք վարձատրել հայ դպրոցի աշակերտ մը։

Գնեցէ՛ք Վազգէն Անդրէասեանի

ՀԱՅ ՍԿԱՈՒՏԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Բոլոր ծանօթ գրավաճառներու մօտ։ Հասցէ.— V. Andréassian, 5 rue des Sables, Viroflay (S. et O.):

Պ. Պ. Սարգիս Տէօքմէճեան եւ Արամ Տարօնեան տասնական գիրք կը նուիրեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի նուազ նպաստաւորուած մասնաճիւղերու։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ.— Նախաձեռնութեամբ Խարբերդի Շէյխ - Հաճիի Երիտ. Միութեան, 22 Յունիս, կիրակի ամբողջ օրը։ Պ. Ն. Նաճարեանի ծառախիտ պարտէզին մէջ, Սէնթ Անթուան։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ հայկական պարեր։ Կարտանի «Անդրանիկ» թատերախումբը մեծ պատրաստութեամբ կը բեմադրէ «ԱՐԱԲՈՆ»։ Հոն է նաեւ բնագաւառի «Դահուլ - զուռնան»։ Կրնաք ճաշի միասին բերել։

ՈՂՋԵՐԹԻ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Ի պատիւ հայրենակից ներգաղթողներու, կազմակերպուած համաքղեցիական միութեան կողմէ, 22 Յունիս, կիրակի ամբողջ օրը, Սէն Լու Կաան Փէն, Եօթնեղբայրեաններու ագարակին մէջ։ Գեղարուեստական բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Վիէնի մէջ պիտի տօնուի Յունիս 29ին, կիրակի, դաշտահանդէսով մը, նախաձեռնութեամբ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան։ Կը հրաւիրուին շրջանի հայրենակիցները, մասնաւորապէս Ուրֆայի Հայր. Միութիւնը։ Անոնք որ կը փափաքին իրենց յարգանքի բաժինը բերել, թող դիմեն, ամենէն ուշը մինչեւ Յունիս 25, հետեւեալ հասցէին.— H. Ouzounian, 59 rue Lafayette, Vienne:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Ֆր. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Սէվրանի մասնաճիւղի կողմէ, Յունիս 29ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն 12, Լիվրի Կարկանի քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ (Salle des Fêtes), կը ներկայացուի Սիպիլի «ՀԱՐՍԸ», նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը, եւ անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը 50 ֆրանք։

Հաղորդակցութեան միջոց.—Eglise Pantin»էն առնել 147 թիւ օթօպիւս, իջնել mairie de Livry Gargan:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ժողովը՝ այս Շբ. ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ —

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ, ժամը 8.30ին, Մուրատ ակումբին մէջ։

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

Իէնայի թատրոնը, **10 Ave. d'Iéna — Métro Iéna**

Շաբաթ, 21 Յունիս, ժամը 20.30ին, նախագահութեամբ Պ. ՌԸՆԷ ՖՕՇՈՒԱՅԻ, յայտնի թատերագիր եւ հեղինակ «Rêves d'Amour»ի, եւ Պ. ՄԱՔՍ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆԻ, սինէմայի եւ թատրոնի ծանօթ արուեստագէտը)։

ՄԱՏԼԷՆ ԷՔԻԶԵԱՆ

կը ներկայացնէ եւ կը խաղայ

Երջանիկ օրեր

(«LES JOURS HEUREUX» ֆրանսերէն)

Պ. Գլօտ Անտրէ Բիւժէի 3 արարնոց ծանօթ բէէսը, 1938ի Միշէլ թատրոնի գործը։ Հետեւեալ դերաբաշխութեամբ – այբբենական կարգով՝ Պ. Պ. Էմիլ Ասլանեան, Ռուբէն Տէր Ասլանեան, Էթիէն Կիւլիւմեան, Օր. Օր. Հայկուհի Խտըշեան, Ալին Մաթէոսեան եւն.։

Առաջին անգամ ըլլալով հայ երիտասարդ արուեստագէտներու խումբ մը Փրանսական երիտասարդ թատերախաղի մը մէջ։

Տեղերու գիները, 50էն 250 ֆրանք։

Տոմսերը ապահովել Maison Vigar 24 rue St. Lazare եւ Պարսամեան գրատուն 46 rue Richer:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղի կողմէ, նախաձեռնութեամբ Սանուհիներու, այս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, 230 Chemin de la Madrague, Bar International սրահին մէջ։ Վիճակախաղը նոյն օրը։

Գեղունի

Պատկերազարդ շքեղատիպ հրատարակութիւն

Բազմավէպի հարիւրամեակին առթիւ

Պատերազմի արհաւիրքներուն մէջ լրացաւ «Բազմավէպ»ի հարիւրամեակը։ Հակառակ մեր փափաքին անհնար ըլլալով կատարել դարադարձի այս տօնախմբութիւնը՝ ստիպուեցանք յետաձգել զայն լաւագոյն օրերու։

Պիտի կատարուին շքեղ հանդէսներ Ս. Ղազարու մէջ Օգոստոսի վերջերը։— Կը հրաւիրենք Մայր Հայրենիքը եւ գրական Գաղթաշխարհը բերելու իրենց բարոյական եւ նիւթական գործօն մասնակցութիւնը։

Որոշուած է այս առիթով լոյս ընծայել ԳԵՂՈՒՆԻՆ որ արդէն միջազգային արժէք ստացած է։ Պիտի բովանդակէ կարեւոր յօդուածներ ազգային նշանաւոր գրողներէ, արուեստի գործեր հայ նկարիչներէ, Ս. Ղազարու Թանգարանէն եւ Մատենադարանէն զանձերէն նմոյշներ։

Կը խնդրենք ազգային Մամուլէն որ արձագանգ ըլլայ մեր այս կոչին՝ ծաւալելու ԳԵՂՈՒՆԻՆ եւ փառաւորելու հարիւրամեայ Բազմավէպը։

Կը յանձնարարենք փութալ ապահովել օրինակ մը ԳԵՂՈՒՆԻԷՆ՝ որ թուղթի սակաւութեան պատճառով չափաւոր թիւով պիտի տպագրուի։

Բացուած է բաժանորդագրութիւնը.— Պայմաններն են Ամերիկա 12 տոլար, բրիտանական կայսրութիւն, Եգիպտոս եւն. 2 ոսկի 10 շ., Ֆրանսա 2500 ֆրանք, Սուրիա, Լիբանան 25 թուղթ, Իտալիա 4000 լիրէթ։

ՀԱՍՑԷ.— Rédaction de la Revue «PAZMAVEB», Venise (Italie), St. Lazare:

ՀՆԱՐԻՉ, ՄԵՔԵՆԱԳԷՏ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

Կը կատարէ, կը վերստուգէ մեքենիքի վերաբերեալ արհեստագիտական (թէքնիք) ամէն տեսակ աշխատանք։

Արհեստանոցը բաց է ամէն օր ժամը 8—19, 26, Rue du Plateau, Issy les Moulineaux (Seine):

Ուշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն **Crepin** եւ **Tannerie**: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, **223, r. Tolbiac, Paris (13)** Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը։ Հաղորդակցութիւն՝ métro: **Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:**

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-53

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 19 JUIN 1947 Հինգշաբթի 19 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5063-Նոր շրջան թիւ 672 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՇՏՈՒՄ

Ամերիկացիները եռանդով գործի ձեռնարկած են արդէն, ինչպէս Յունաստանի, նոյնպէս Թուրքիոյ մէջ, օգտագործելու համար իրենց կառավարութեան տրամադրած վարկերը:

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ 400 միլիոն տոլարի վարկին մեծագոյն մասը պիտի ծախսուի Յունաստանի մէջ:

Արդ, երկու երկիրներն ալ այնքան պակասներ եւ պահանջներ ունին որ, քուէարկուած գումարը անբաւական պիտի գայ: Ուրեմն Մ. Նահանգները պիտի ստիպուին նոր վարկեր բանալ: Զէ՞ որ իրենց համար կենսական կը նկատեն երկու երկիրներուն ապահովութիւնը եւ բարգաւաճումը, այլ մանաւանդ երկուքին ալ անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան պահպանումը ...

Նախագահ Թրումըն չատոնց նախատեսած էր այս պարագան, երբ իր ծանօթ պատգամագիրը կ'ուղղէր Ծերակոյտին:

Կարեւորը՝ ճամբան բանալն էր: Հիմա որ կառավարութիւն թէ խորհրդարան ծորակները բացած են, տոլարները մեքենաբար կը հոսին:

Ինչպէս կ'երեւայ օրը օրին հրատարակուած տեղեկութիւններէն, ամերիկացի մասնագէտները երկու երկիրներուն մէջ ալ կ'աշխատին երկու ճակատի վրայ,— զինուորական եւ տնտեսական: Ուրիշ խօսքով, կը փորձեն միաժամանակ ապահովել թէ պաշտպանութիւնը եւ թէ տնտեսական վերականգնումը:

Ամփոփելով Թուրքիոյ վրայ, նախ լրացնենք մէկ-երկու կարեւոր տեղեկութիւններ:

Ամերիկեան զինուորական պատուիրակութիւնը Թուրքիոյ ընդհ. սպայակոյտին հետ խորհրդակցելէ վերջ, քննական պտոյտ մը սարքեց, երկրին ռազմագիտական կեդրոններուն մէջ:

Այսպէս, խումբ մը մասնագէտներ այցելեցին Կեսարիա, ուր կայ օդանաւային գործարան մը:

Ուրիշ խումբ մը ճամբայ ելաւ դէպի Կարս եւ Կարին.— երկու կենսական խարիսխներ՝ արեւելեան սահմանին վրայ:

Երրորդ խումբ մըն ալ գնաց Իզմիր, Մերսին եւ Անթալիա, ուր կը գտնուին Միջերկրականի գլխաւոր բանալիները:

Այս պտոյտները պիտի տեւէին երեք շաբաթ, ինչ որ շատ կարճ է, ամբողջական քննութեան մը համար: Կը նշանակէ թէ Ամերիկացիները կ'աճապարեն, նախ անմիջական, ստիպողական պահանջները քննելով:

Պոլսոյ թերթերուն արգիլուած է մանրամասնութիւններ հրատարակել աշխատանքներու մասին: Բայց, երբեմն «կը սահին» ուշագրաւ լուրեր:

Օրինակ՝ այն տեղեկութիւնը որ հրատարակուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ,— Ամերիկեան պատուիրակութիւնը մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ Միջերկրականի պաշտպանութեան: Ամերիկացի մասնագէտները անհրաժեշտ կը գտնեն Միջերկրականի մեծագոյն խարիսխը հաստատել Պոտրումի եւ Մէյիսի միջեւ (Իզմիր): Այս խարիսխը պիտի ըլլայ տեսակ մը Սինկափուր (10 Յունիս):

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ամերիկացի մասնագէտները առաջարկած են նորոգել ներքին ճամբաները, վերաշինել Իզմիրի նաւահանգիստը եւ կառուցանել նոր կայարան մը, ուր պիտի յանգին Անատոլուի բոլոր երկաթուղիները:

Միայն այս ծրագիրը բացորոշապէս կ'ապացուցանէ թէ Ամերիկացիները որքան մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Թուրքիոյ պաշտպանութեան, Միջերկրականի ափերուն վրայ:

Անշուշտ նոյնքան «սրտցաւ եւ իմաստուն» ծրագիրներ մշակած են նաեւ Պոլսոյ եւ մանաւանդ արեւելեան սահմաններու պաշտպանութեան համար, քանի որ իրենց գլխաւոր մտահոգութիւնն է կասեցնել խորհրդային յառաջխաղացութիւնը:

Այս մասին աղօտ գաղափար մը կուտայ ամերիկեան օդանաւային պատուիրակութեան նախագահը, նոյնպէս զօրավար, որ արդ Թիւրքէ մը վերադառնալով, յայտարարեց լրագրողներու.

— «Անշուշտ կը հասկնաք թէ ապահովութեան պատճառներով թոյլ չեմ տար խօսիլ մեր ուղեւորութեան մասին (դէպի արեւելեան նահանգները)»:

Եզրակացութիւն.— Ամերիկացի մասնագէտները Թուրքիոյ մէջ կ'աշխատին այնպէս ինչպէս եթէ իրենց երկրին մէջ ըլլային: Եւ Թուրքերը երախտապարտ են: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ՄԱՅՐԵՐԸ

... «Որքա՜ն տարբեր են մեր մայրերէն անգլիացի մայրերը, խորհեցայ ...»:

Ու այս բառերը անշուշտ ի նպաստ օտար մայրերուն, որոնք անխռով իրենց զաւակը կը յանձնեն եղեր հիւանդապահուհիին, ռեւէ բժշկական խնամքի կամ գործողութեան համար, իսկ մերինները...:

Իրաւ ալ ի՞նչ բաղդատական եզրեր կարելի է գտնել մեր հերոս մայրերը նմանցնելու համար աշխարհի որ եւ է ժողովուրդի մայրերուն, ըլլան անգլիացի թէ վրացի:

Ուրեմն մեր դերասպատիւ յօդուածագիրը մոռցե՞ր է որ իր մայրն ալ Հայ է: Ուրեմն պէտք է իր ձեռքէն բռնելով տանիլ զինքը Եփրատի ափը, Տէր Զօրի անապատները, Օսմանիէի եւ Ինթիլլիի դաշտերը, Հայաստանի լեռներն ու կիրճերը, ուր հազարաւոր հայ մայրեր իրենց մանուկները գրկած դիմեցին հերոսաբար մահուան, չյանձնուելու համար Թուրքին:

Քի՞չ էին մեր Ֆէտայիներուն փամփշտակալները կապող Հայուհիները, զանոնք կերակրող, անոնց կոշկոռ կապած ոտքերը լուացող քոյրերը:

Քի՞չ էին հազարաւոր փախստական հայ երիտասարդներու կեանքը փրկող պատանուհիները: Ամէն վտանգ աչք առնելով բանտերու դուռը քաշկռտուող նոր հարսերը:

Ո՞ր մէկը թուել այն քաջերէն որոնք հազիւ ամուսնացած, արդէն այրի, որբերու բեռներ իրենց շալակին, ափ առին օտար երկիրներու խորթ դուռները, բանուոր դարձան, ասեղ ծեծեցին, լուացքի տաշտերուն առջեւ խամրեցուցին իրենց երիտասարդ արեւը, հաց ճարելու համար իրենց անհայր զաւակներուն:

Մեր մայրերը, ճիշդ է որ կր դողան երբ իրենց հոգեհատորը առաջնորդեն նոյնիսկ ո եւ է բժշկական գործողութեան: Եթէ Անգլուհիները գիտնային թէ ո՞րքան սուղ են վճարած փրկելու համար անոնց կեանքը նաթաղանէն, եւ ի՞նչ զոհողութիւններ յանձն չեն առած, իրենց զաւկին բերնէն «մայր» բառն անգամ հայերէն լսելու համար:

ՍՕՍԻ

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Գ. ՃԱՇԸ

Օտար մամուլի ընկերակցութիւնը երեքշաբթի օր տուաւ իր Գ. ճաշը, այս անգամ ի պատիւ Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Vincent Auriolի, և վարչապետ Պ. Ramadierի: Այս բացառիկ ընդունելութիւնը տեւեց մինչեւ ժամ 4, թէեւ Պ. Ռամատիէ ստիպուած էր մեկնիլ փակումէն առաջ: Պ. Dumont - Wilden, ընկերակցութեան նախագահը, բարի գալուստ մաղթեց երկու պետական դէմքերուն որոնք բարեհաճած էին պատուել օտար լրագրողները: «Աշխարհը միշտ պարտական է Ֆրանսայի որ եղած է մտքի մայրաքաղաքը»: Եւ առաջարկեց բաժակները պարպել Պ. Auriolի եւ Ֆրանսայի արեւշատութեան համար, գոչելով. «Vive la France».

Հանրապետութեան Նախագահը ճառ մը կարդաց, պարզելով օտար մամուլին դերը, իբրեւ արտասահմանի գլխաւոր թանրերը Ֆրանսայի: Խնդրեց միշտ ներողամիտ աչքով նայիլ այս երկրին վրայ որ այնքան տառապանքներէ վերջ, իր հողին վրայ իսկ, կրցաւ բաւական ճամբայ քալել երկու տարուան մէջ: Ֆրանսա միշտ նոյն բարեկամութիւնը եւ աջակցութիւնը պիտի ընծայէ օտարներուն: Այս առթիւ ողջունեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարար զօր. Մարշըլի նոր ծրագիրը որ ուրախութեամբ ընդունուեցաւ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ: Եզրակացնելով, Պ. Օրիոլ հաւաստեց թէ Ֆրանսան, հակառակ իր անցուցած պղտիկ ցնցումներուն, որոնք իր ազատութեան գաղափարին եւ ժողովրդապետութեան ապացոյցներն են, պիտի շարունակէ իր աշխատանքը, մնալով յաւիտենական Ֆրանսան»:

Այս անգամ եւս, «Յառաջ»ի խմբագրութեան կողմէ ընդունելութեան կը մասնակցէին երկու աշխատակիցներ, ընկեր Ներսէս Մելքոնեան եւ Արփիկ Միսաքեան:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԳՈՑԵՆ 200 ՄԻԼԻԱՌ ՖՐԱՆՔԻ ԲԱՑԸ

Ելմտական նախարարը նոր յաւելումներ կ'առաջարկէ

Նախարարական խորհուրդը Գշ. օր լսեց ելմտական նախարարին զեկուցումը, ելմտացոյցի եւ ուրիշ հոգերու մասին: Այս առթիւ ներկայացուց իր ծրագիրները, որոնք նոր յաւելումներ կ'առաջարկեն, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար: Բացը կը հաշուեն այսպէս.— 100 միլիառ ֆրանք՝ անմիջական վճարումներու համար, հարիւր միլիառ եւս, վերջերս գոյացած բացերը գոցելու համար: Նախարարը կ'առաջարկէ.—

1. Աւելցնել ծխախոտի եւ լուցկիներու վաճառման գիները. 2.— 25 առ հարիւր աւելցնել համերաշխութեան տուրքը.— 3. Նոր տուրք մը հաստատել 1939էն ի վեր հաստատուած առեւտրական գործերու համար (fonds de commerce).— 4. Վերահաստատել համեմատական տուրքը ինքնաշարժներու վրայ, համաձայն իրենց ուժին.— 5. Ջնջել հացի, կաթի, ածուխի պետական նպաստը.— 6. Տասը առ հարիւր կրճատել քաղաքային ծախքերը, աւելի մեծ համեմատութեամբ՝ զինուորական վարկերը.— 7. Հարիւր միլիառէն 200 միլիառի բարձրացնել կառավարութեան սահմանուած վարկը՝ Պանք տը Ֆրանսէն:

Թերթերը կը գրեն թէ բուռն հակաճառութիւններ տեղի ունեցած են նախարարական Խորհուրդին մէջ, որ երէկ առտու այ գումարուեցաւ, վերջնական որոշում տալու համար: Ժողովրդականները համաձայն չեն զինուորական վարկերու կրճատման, նկատի առնելով Հնդկաչինի, Մատակասքարի եւ ուրիշ գաղթավայրերու կացութիւնը: Ընկերվարականները կը վախնան որ գիները բարձրանան, եթէ ջնջուին մսի, կաթի եւ ածուխի պետական նպաստները: Արմատականները հակառակ են դրամագլուխի երկրորդ տուրքի մը հաստատման: Միեւնոյն ատեն կ'առարկեն թէ գործնական չէ աւելցնել փոքր ձեռնարկներու տուրքերը, ճիշդ այն պահուն երբ աւելի մեծ ազատութիւն կը պահանջեն մանր եւ միջին առեւտրականներ:

Կարգ մը թերթեր ներքին վէճերու մասին կը խօսին, բայց Պ. Ռամատիէ յայտարարեց թէ բոլորն ալ համերաշխ են: «Միասին պիտի աշխատինք, եւ կամ միասին պիտի հեռանանք»: Վարչապետը կը յուսայ Եշ. օր Ազգ. ժողովին ներկայացնել ելմտական նախարարին ծրագիրները: Ամէն պարագայի մէջ, բոլոր նախարարները համաձայն են հեռանալ կէտի մասին.— Ոչ մէկ արժեզրկում ֆրանքի:

★ Հանրապետութեան Խորհուրդն ալ Գշ. օր միաձայնութեամբ վաւերացուց Իտալիոյ դաշնագիրը: Օրակարգի միւս խնդիրները քննուած ատեն, միջադէպ մը պատահեցաւ հողագործական նախարար Պ. Թանկի Փռիժանի (ընկերվարական) եւ համայնավարներուն միջեւ: Այս վերջինները քննադատեցին երիտասարդ նախարարը, որ պատասխանեց թէ ինք 1946 Յուլիս 23ի գիշերը առաջարկած էր 1220 ֆրանք նշանակել ցորենին գինը: «Եթէ ինծի դէմ պայքարած չըլլային համայնավար նախարարները եւ մասնաւորապէս Պ. Թորէզ, այս օրին պիտի չհասնէինք»: Այս խօսքերը բուռն փոթորիկ մը յարուցին համայնավարներուն մէջ որոնք «ստախօս» կը պոռային: Թանկի Փռիժան պնդեց, շեշտելով թէ չի կրնար հանդուրժել որ համայնավարները անվերջ անարգեն զինքը: Եւ ուրիշ յայտնութիւններ ալ ըրաւ Թորէզի դէմ: Նախագահը դժուարաւ վերահաստատեց հանդարտութիւնը:

Պիտի կրնա՞ն փրկել Եւրոպան

Պ. Պէվին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Գշ. օր Փարիզ հասնելով անմիջապէս յայտարարեց մամուլի ներկայացուցիչներուն.

— «Եկած եմ քննելու այն միջոցները որ անհրաժեշտ են Եւրոպայի տնտեսական վերականգնումին համար: Միլիոնաւոր ժողովուրդներ տառապեցան իբրեւ հետեւանք Նացիներու արշաւանքին: Երկիրներ փրկուեցան շնորհիւ զինուորներու եւ դիմադրական ճակատի քաջութեան եւ ռազմական ընդունակութեանց: Այս միլիոնաւոր ժողովուրդները այժմ իրաւունք ունին վայելելու կենցաղի մը: Զենք կրնար աւելի երկար սպասել: Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը առաջարկած է որ Եւրոպան պարզէ իր ծրագիրները, պատրաստակամութիւն յայտնելով օգնելու: Բրիտանական կառավարութիւնը ընդունած է այս առաջարկը: Պիտի քննենք բոլոր միջոցները, վերահաստատելու համար Եւրոպայի բարօրութիւնը եւ խաղաղութիւնը: Կը յուսամ թէ բոլոր ազգերն ալ պիտի մասնակցին»:

Նախարարը արդէն իսկ գործի ձեռնարկած է, յաջորդաբար տեսակցելով Ֆրանսայի վարչապետին, արտաքին, ելմտական, տնտեսական եւն.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «ՔՈՆԿՐԷՍ»Ը

Մայիս 1էն մինչեւ 3ը Նիւ Եորքի մէջ տեղի ունեցաւ այսպէս կոչուած «Համաշխարհային Հայկական Քոնկրէսը»:

«Քոնկրէս»ին նախորդեց բազմամարդ ճաշկերոյթ մը Ուոլտորֆ Աստորիա հիւրանոցին մէջ:

«Քոնկրէս»ի առաջին երկու օրերու նիստերը տեղի ունեցան նոյնպէս Ուոլտորֆ Աստորիա հիւրանոցին մէջ, իսկ վերջին օրուան նիստերը կայացան Կարողներու Արհեստակցական Միութեան թիւ 91 մասնաճիւղի սրահին մէջ:

«Քոնկրէս»ին կը մասնակցէին, ըստ դիւանի յայտարարութեան, 700էն 800 այսպէս կոչուած պատգամաւորներ: Կ'ըսենք այսպէս կոչուած, վասընզի չզեկուցուեցաւ թէ ինչ մարմիններ եւ ինչ ձեւով ընտրած էին այդ պատգամաւորները: Նիստերու ընթացքին դիւանը եւ պատգամաւորները իրենց խօսքի մէջ կանգ առին 700 թիւի վրայ, որով այս տողերը ստորագրողն ալ ստիպուած է ընդունիլ այդ թիւը:

Այդ բազմամարդ ժողովը «Քոնկրէս»է կամ պատգամաւորական ժողովէ աւելի հրապարակային ժողովի տպաւորութիւն կը ձգէր, քանզի ոչ պատգամաւորներու իրաւասութեանց ստուգումը, ոչ նիստերուն մասնակցող պատգամաւորներու թիւի ճշտումը, ոչ ալ ներկայ-բացակայի անուանացանկի ընթերցումը տեղի կ'ունենային:

Եօթ հարիւր պատգամաւորներէն 19 հոգի եկած էին արտասահմանէն, իսկ 681 հոգի Միացեալ Նահանգներէն եւ Քանատայէն: Սուրիայէն, Պաղեստինէն եւ Կիպրոսէն եկած էին 4 պատգամաւորներ, Յունաստանէն՝ 1, Ռումանիայէն՝ 3, Պելճիքայէն՝ 2, Եթովպիայէն՝ 1, Մարոքէն՝ 2, Չինաստանէն՝ 1, Արժանթինէն՝ 3, Մեքսիքայէն՝ 1 եւ Ուրուկուայէն՝ 1: Պատգամաւորներ չկային Ֆրանսայէն, Անգլիայէն, Պուլկարիայէն, Եգիպտոսէն, Իրանէն, Իրաքէն եւ Պրազիլէն: Այս հաշուով, ուրեմն, Միացեալ Նահանգներէն դուրս 600—700 հազար շունչ կազմող հայկական գաղութները ներկայացուած էին 19 պատգամաւորներով, իսկ Միացեալ Նահանգներու 150էն 200 հազար հայութեան մէկ հատուածը ներկայացուած էր 681 պատգամաւորներով:

Ամերիկահայ գաղութը ներկայացնող 681 պատգամաւորներու 70 առ հարիւր եկած էին երկու տասնեակ սովետասէր Հայրենակցական Միութիւններէ: Այս տողերը ստորագրողի ստացած տեղեկութիւններու համաձայն, միայն Տիգրոյիտէն եկած էին շուրջ 200 պատգամաւորներ: Հայրենակցականներու ներկայացուցիչներէն դուրս՝ «Քոնկրէս»ին կը մասնակցէին խումբ մը հոգեւորականներ ամերիկահայ մէկ հատուածի թեմին կողմէ, խումբ մը չէզոք կոչուած սովետասէր մտաւորականներ եւ վերջապէս «Լրաբեր» թերթի շուրջ հաւաքուած ամերիկահայ համայնավարներու խմբակը, որ «Քոնկրէս»ի իրական ղեկավարն էր:

Կուսակցական պատկանելիութեան իմաստով «Քոնկրէս»ը, բացի սովետասէր չէզոքներէ, բաղկացած էր համայնավարներէ, ռամկավարներէ եւ հնչակեաններէ: Մեծ մասով համայնավարներ էին արտասահմանէն եկած պատգամաւորները: Ռումանիայէն եկած պատգամաւորներէն մին էր ոմն Յարութիւն Պապյեան, որուն տխուր անցեալին ծանօթ են ռումանահայ գաղութը եւ դէպի անյայտ ճակատագիր ուղարկուած մեր ռումանահայ դաշնակցական ընկերները:

Ինչպէս յայտարարեց Քոնկրէս»ի դիւանը, Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը «ինչ ինչ պատճառներով» չէր մասնակցած «Քոնկրէս»ին:

Այս «Քոնկրէս» կոչուած հաւաքոյթը, ուրեմն, կազմուած էր՝ ա) յառաջդիմական դիմակի տակ ծածկուած հայ համայնավարներու նախաձեռնութեամբ եւ ղեկավարութեամբ, բ) բացառապէս հայ համայնավարներէ եւ սովետասէր տարրերէ, գ) կը ներկայացնէ հայ գաղութներու միայն մէկ մասը (օրինակ՝ մինչ Եթովպիոյ քանի մը հարիւր Հայերը պատգամաւոր» մը ղրկած էին, անդին Եգիպտոսի հայ գաղութը ներկայացուցիչ չունէր, մինչ Մարոքի մէկ բուռ Հայերը երկու «պատգամաւոր» ղրկած էին, ֆրանսահայ հոծ գաղութը ներկայացուցիչ չունէր եւն), դ) ճնշող մեծամասնութեամբ ամերիկահայ գաղութէն — 681ով ընդդէմ 19ի եւ վերջապէս, ե) պատգամաւորի հանգամանք չունեցող պատահական մարդոցմէ: Պատգամաւորներէն եւ ոչ մէկը ընտրուած էր ժողովրդական քուէարկութեամբ:

Ահա այսպիսի կազմով գումարուած «Քոնկրէս»ը արժանացած էր Խ. Հայաստանի պատասխանատու ներկայացուցիչներու վստահութեան:

Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկայի Գերագոյն Սովետի Նախագահութեան նախագահ Մացակ Պապեան հեռագրով ողջունած էր «Քոնկրէս»ը, վստահութիւն յայտնելով որ՝ «ձեր համագումարը նոր ազդակ մը պիտի հանդիսանայ աւելի եւս ուժեղացնելու արտասահմանի հայ յառաջադէմ ուժերու օժանդակութիւնը տարագիր հայութեան ներգաղթին, սովետական Հայրենիք վերադառնալու համազգային գործին »:

Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկայի Մինիստրների Սովետի Նախագահի Տեղակալ Սահակ Կարապետեան իր ողջոյնի հեռագրով յոյս յայտնած էր, որ «համագումարը կը ծառայէ Սփիւռքի հայութեան բոլոր յառաջադէմ ուժերու հետագայ աւելի սերտ համախմբումին, աշխարհի մէջ ցրուած հայութեան մեր Հայրենիք, Սովետական Հայաստան վերադառնալու մեծ գործին»:

Գէորգ Զ. Կաթողիկոս իր ողջոյնի հեռագրով հայրապետական օրհնութիւն ուղարկած էր «ազգի հաւատարիմ զաւակներուդ, որ եկած էք լսելի ընելու աշխարհին հայ ժողովուրդի միահամուռ կամքը եւ արդար պահանջը՝ վերատիրանալու իր բռնագրաւուած հայրենի հողերուն»:

(Հայրենիք) ԹՂԹԱԿԻՑ

Օշական եւ իր գործը

ԽՄԲ.— Ստորեւ՝ ամփոփումը այն ճառին զոր խօսեցաւ Պ. Կ. Փոլատեան, Նիսի մէջ, Յ. Օշականի յոբելեանին առթիւ.—

Օշականի կեանքը, անոր ստեղծագործական վերելքը, պատկերն է մեր ցեղին հոգիին: Զարդերու, թշուառութեան, արեան մէջ՝ ապրիլ ուզող, չյուսահատող ցեղին անմար տենչն է, ամէնէն աննպաստ պայմաններու մէջ, դէպի վեր, դէպի բարձրին ձգտող ժողովուրդի մը հերոսական կռուըն է, խեղճ, դժբախտ կեանքին վրայ մտածումին եւ գաղափարին յաղթանակն է, այդ դժբախտ կեանքը մեծութեան եւ ստեղծագործ գեղեցկութեան վերածելու արմենական շնորհքն է: Ես գիտեմ թէ այսօր Օշականը յարգելով, կ'ուզէք յարգել մեր ցեղին այդ ազնիւ, ըմբոստ ստեղծագործ հոգին» :

Ապա քննելով Օշականի գրականութիւնը — այսպէս ներկայացուց զայն :

— « Կայ «Խոնարհներ»ու հեղինակը : Խոնարհ մարդոց կեանքին նկարագրութիւնը, նուազ հարազատ թերեւս զուտ հայկական առումով, քան Զարդարեանի, Թլկատինցիի եւ մեզի աւելի մօտ Համաստեղի տիպարները, բայց շատ աւելի խոր, աւելի մեծ գեղարուեստական ըմբռնումով: Բոլոր ժողովուրդներու խոնարհները կրնան իրենք զիրենք ճանչնալ Օշականի մարդոց մէջ:

Օշական իր գրական այս առաջին շրջանին ունի պարզ լեզու մը, ինքնատիպ ոճ: Բայց հոս իսկ արդէն երեւան կուգայ, ըսելու, մտածելու այն տարօրինակ, զարտուղի, ինքնատիպ եւ բարդ եղանակը որ պիտի տիրէ ապագայ Օշականին մէջ, աւելի պիտի խտանայ, բարդանայ հասնելու համար այն չափազանցութեանց որոնցմէ կը խրտչին հիմա շատեր :

Ես կ'ըմբռնեմ Օշականը եւ այդ փոփոխութիւնը կը բացատրեմ, նկատի ունենալով Օշականի եղակի խառնուածքը եւ անոր հոգեկան եւ մտային յեղաշրջումը:

Քսան տարեկանին մենք չենք արտայայտեր մեր հոգին նոյն բառերով, նոյն շեշտով, նախադասութիւններու նոյն կառուցուածքով, քան 50ին կամ 60ին: Պարզ զգացումները բարդացեր են, կեանքի ահաւոր դէպքերը դիզուեր են հոն թանձր խաւերով, կորանցուցեր ենք վճիտ պարզութիւնը կեանքին: Թանձրացեր է մեր մարմինը, թանձրացեր են մեր ջիղերը ու արիւնը: Մեր միտքը սնաներ է քիչ մը ամէն տեղ, գիւղէն ելեր ենք քաղաքները մտեր, հայկական միջավայրէն ուրիշ կլիմաներու տակ, ճաշակած ուրիշ պտուղներ, մեր մտահոգութիւններն իսկ փոխած են իրենց ուղղութիւնը, ձեւը :

Ձեմ արդարացներ Օշականի ներկայ լեզուն, այլ կը բացատրեմ զայն, կը հետեւիմ իր հոգեկան եւ մտային յեղաշրջումին եւ անոր գործիքը եղող լեզուին:

Բնական է, ամէնէն առաջ այդ խառնուածքի խնդիր է: Օշական այսպէս է: Ձեմ ուզեր բարդացնել արդէն այս բարդ խնդիրը :

Օշականի վէպերը եւրոպական ըմբռնումով, իրենց խորութեամբ մեծարժէք գործեր են եւ պիտի բաւեն որեւէ մեծ գրողի մը համբաւը շինելու համար :

Սակայն Օշական, մեծ ստեղծագործող, նոյնպէս մեծ քննադատ է: Բացառիկ կարողութիւն մը, հազուագիւտ շնորհք եւ տաղանդ :

Թերեւս, Օշական մեր մեծագոյն վիպագիրը չէ (թէեւ չենք գիտեր իր լման մեծութիւնը եւ պիտի գիտնանք այն ատեն երբ հրատարակուին ամբողջութեամբ), բայց անկասկած մեր մեծագոյն քննադատն է :

Օշականի խորութեամբ անոր պատրաստութեամբ, այս դժգոհութեամբ քննադատ մը պատիւ կը բերէ հայ գրականութեան: Այդ կը նշանակէ նախ որ այդ գրականութիւնը գոյութիւն ունի, արժէք ունի եւ կը ձգտի լաւագոյնին: Մեծ գրագէտներէն վերջ կուգան մեծ քննադատները, մեծ գեղարուեստական գործեր ծնունդ կուտան մեծ քննադատներուն:

Այս հաստատումը մեծագոյն պատիւն է թէ հայ գրականութեան եւ թէ Օշականին: Կ.ՓՈԼԱՏԵԱՆ

Պուլկարիան երէկ եւ այսօր

ԽՄԲ.— Նոր հասած նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Անշուշտ իմացաք որ սովետ բանակը Պուլկարիա մտաւ 9 Սեպտեմբեր 1944ին եւ այդ օրը կարմիրներուն համար եղաւ յաղթանակի օր մը եւ մասնաւորապէս հայ կարմիրներուն փառքի օրը:

Հետեւեալ օրն իսկ օրուան կառավարութիւնը տապալեցին եւ անոր տեղը անցան կարմիրները: Անմիջապէս սկսան խմբական ձերբակալութիւններ յայտնի եւ գործօն դէմքերու, որոնց թիւը օրական միայն հազարէն աւելի էր Սոֆիայի մէջ:

Հայը կրնա՞ր անմասն մնալ,— եւ ահա յայտնի եւ անյայտ Հայերու ձերբակալութիւնները: Հաւաքեցին բոլոր անոնք որ մօտէն կամ հեռուէն հետեւած, կրած, կամ մասնակցած են Դաշնակցութեան կամ Մայիս 28ի հանդէսներուն. է՜, մեծ մեղք են գործեր: Հարցաքննեցին, տասնի չափ ձերբակալեցին ու աքսորեցին: Մե՜ծ յաղթանակ: Ապա խուզարկութիւններ: Արժեմ չարժեմը հովեր առած ամէն իրաւասութեամբ տուները կը մտնէին եւ եթէ բան մը չէին գտներ, մեծ հրճուանք մը կը զգային տնեցիներուն յուզումէն եւ իրարանցումէն

Քաղաքին գրադարանը որ կրնամ ըսել պուլկարահայութեան միւս քաղաքներէն ամէնէն ճոխն ու հարուստ էր, գրաւեցին: Շատ բարի, սակայն, եկուր տես որ Դրօշակի հաւաքածոները եւ Ֆիլիպէի «Ռազմիկ»ները իբրեւ ծրարի թուղթ վաճառեցին նպարավաճառներուն եւ մսավաճառներուն: Ո՞վ կը համարձակէր բողոքել, դանդատիլ, այդ իսկական վանդալականութեան դէմ:

Բարեբախտաբար քաղաքիս հայ աքսորեալները ժամանակ մը վերջ ազատ արձակուեցան, սակայն ուրիշ քաղաքներու ընկերները անդարձ անհետացան: Մինչեւ այսօր լուր չկայ խումբ մը մտաւորականներէ:

Գաղութին ղեկը իրենց ափին մէջ կը դործեն յանուն «Հայրենիքի ճակատին» միշտ կարմիր ձամբով: Եթէ կրնաս մի մասնակցիր այս ինչ կամ այն ինչ տօնին: Թռուցիկներ կ'ելլեն ժողովուրդը հրաւիրելով, պարտաւորիչ ներկայութիւնը չեշտելով: Քաջութիւն եթէ ունիս, ներկայ մի՛ ըլլար, «ֆաշիստ», «ընդդիմադիր», «հակահայաստանեան» ածականները աժան աժան կը փակցնեն վրադ:

Ներգաղթի շրջանին, ողորմելի տիպարներ կատարեալ դիկտատոր դարձած՝ կը կտրէին, կը թափէին: Իրենց վճիռը անդառնալի էր ընտրութեանց մէջ. այնպէս որ շատ անգամ իրենց մէջ ծեծկուուքի եւ ըսի ըսաւներու դուռ բացուեցաւ: Նախ իրենց մարդիկը արձանագրել տուին, ազգականներով հանդերձ, խաթրը մեծ դեր կը խաղար: Ի տես անիրաւութեանց եւ անարդարութեանց, ո՞վ կրնար բողոքել կամ դիտողութիւն ընել: Երիտասարդներ որոնք անկեղծ եւ հայրենասիրական գործ մը կատարելու համար գացած աղբարիկներուն միացած էին եւ ռուսական քամիոնէն դէպի շոգենաւ բեռ կը կրէին, եւ ճամբեցին եւ թոյլ չտուին որ շոգենաւին պոչն իսկ տեսնեն, կարօտի բարեւ մը ղրկեն:

Մնացողները ասոր ալ հանդուրժեցին, խոշոր քար մը դնելով իրենց սրտին վրայ: Ոչ մէկ ուղղակի կամ կողմնակի դիտողութիւն: Վերջապէս անցան այդ դառն եւ ցուրտ, անմոռանալի օրերը: Իրենց մէջ տեղի ունեցած ըսի-ըսաւները ներգաղթի օրերուն, բաւական երկար տեւեցին, քէներ, հրաժարումներ, նոյն իսկ ծեծկուուքներ յաճախադէպ էին խնամիներու միջեւ:

Գարնան ներգաղթի շուրջ ըսի ըսաւները նորէն սկսած էին, ենթադրութիւններ, կարգադրութիւններ,— եւ ահա զանազան պատմութիւններ որոնք պաղ տպաւորութիւն ձգեցին: Մոսկուան հերքեց Անգարայի լուրերը, բայց հոս մամուլ չկայ որ ազդարարուի: Տեսա՞ծ էք «Երեւան»ը ոչ մէկ բառ Թուրքիոյ հասցէին: Այնքան աղմուկ, արժան բողոքներ Սուրիայէն, Եգիպտոսէն, Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկաներէն, նոյնիսկ էջմիածնէն, բայց ոչ մէկ շշուկ, ճիչ մը Պուլկարիայէն: Արդ ի՞նչ բանի վերագրելու է... Իսկ ասոր փոխարէն, ի՜նչքան վրան-բաց սուտեր,—«Ս. Վրացեան տեսնուեր է Սան Ֆրանչիսկոյի Թուրք պատուիրակներուն հետ, եւ այլն: Հազար հերքէ, իրենց հնարած սուտը կը ծամեն ու կը ծամեն...:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՎԵՑ ՀԱՅ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ԴԻԱԿՆԵՐԸ հանուեցան զմռսուած եւ անայլայլ՝ Անգարայի մէջ, նախապէս հայապատկան հող մը փորուած ատեն: Հողին այժմու սեփականատէր Թուրքը դիմած է տեղին հայ համայնքին որ չէ հետաքրքրուած եւ Թուրքը իր անձնական ծախքով փոխադրել տուած է զանոնք Հայոց գերեզմանատունը, ինչպէս կը գրեն Պոլսոյ թերթերը:

Մխիթարեաններու հանդէսը

Կիրակի, որն ալ իր փարիզեան փոփոխական ու անձրեւոտ քմայքով վախ կը ներշնչէր վարժարանին բացման հանդէսին յաջողութեան. բայց հոն էին երիտասարդները աշխոյժ ու թեթեւոտն, աջէն ձախ, ձախէն աջ վազվզելով եւ վստահ չեշտով մը կ'ապահովէին բոլորը.— 3000 տոմսակէն բան չէ մնացած գրեթէ, տեսէք ի՛նչ բազմութիւն պիտի ունենանք»:

Իրաւ ալ մօտ հազար հինգ հարիւր հոգի փութացեր էին ըսելու որ իրենց սրտին մօտ է այս հաստատութիւնը, որ, եթէ իր աշակերտներուն կատարեալ հայերէն մը չապահովեր, գոնէ անոնց կուտայ իր մշակոյթի վառարանէն կայծեր եւ ներշնչում հայ մնալու եւ կապուելու իրենց դպրոցին: Այնքան աչքի կը զարնէր նախկին Սանէրու Միութեան բոլոր անդամներուն անօրինակ փութկոտութիւնը պիւֆէն սպասելու, սպասարկելու — չատեր մէկ մէկ գոգնոց իսկ կապած — բեմը ղեկավարելու, սեղանէ սեղան համադամներ, պտուղ, պաղպաղակ եւ այլն հրամցնելու:

Վենետիկէն նոյն օրն իսկ ժամանած Արբահայրը Ուլուհոճեան Գերապայծառ, ինչպէս նաեւ Հալէպիստանի իր վեց տարուան գերութենէն այնքան սուղ գնով մը ազատուած բանաստեղծը, Հայր Վահան Ցովհաննէսեան հրճուանքով նկատեցին անշուշտ որ ոչ միայն դպրոցը իր աւերներէն փիւնիկի նման կենդանացած է, ոչ միայն օտարին քանդածր հայ բազուկին ու մտքին տուրքովը վերաշինուած է, այլ եւ ան կը պահէ իր ժողովրդականութիւնը Փարիզի գաղութին մէջ եւ ի զուր չէ եղած Հայր Սահակի աչքի լոյսերուն սպառումը այդ գործին վրայ:

Սեղանները կանուխէն բռնուած էին ամէն դասակարգէ ու դաւանանքէ բաղկացեալ հայրենակիցներէ որոնց մէջ աչքի կը զարնէին մտաւորականներ, աշակերտներու ծնողքները եւ մեծ թիւով երիտասարդութիւն մը:

Բացօդեայ բեմը յաջորդաբար մեզ հրամցուց սիրուած արուեստագէտներ, շնորհալի երգչուհիներ, փոքրիկ դպրոցական դերասաններ, որոնք չունչ առնել չէին տար կառավարչին եւ ազդարարին: Բարեբախտաբար բարձրախօսը կ'օգնէր իրենց եւ եթէ երբեմն չէր խնայեր ունկնդիրներու ականջներուն, գոնէ յաճախ կը խնայէր չամփանեայի շիշերը սպառելու մտահոգ պատասխանատու վարիչին, Պ. Կարպիս Ալեմշահի կոկորդին:

Եղած խոստումին համաձայն հաճելի անակնկալներ բազմաթիւ էին: Շատերու կարգին կարելի է յիշել մեր տաղանդաւոր արուեստագէտ էմմանուէլ Փափազեանը որ երբեք չի մերժեր իր գեղեցիկ երգերով ոգեւորել մեզ: Մեր հայրենակիցը մասնաւոր խօսակցութեան մը ընթացքին բացատրեց իր հայերէն երգելու դժկամակութիւնը: Այդ միջոցին բեմին վրայ կը լսուէր ինքնաբերաբար մասնակցող Օրիորդի մը հայերէն երգը — Ահա, տեսէք, այս օրիորդը երգել չի գիտեր, բայց կրնայ հայերէն երգել, իսկ ես երգել գիտեմ եւ չեմ կրնար այս օրիորդին չափ իսկ երգել, որովհետեւ պակսած է ինծի միջավայրը, զիս ներշնչելու, յուզելու եւ ոգեւորելու: Պէտք է ես ալ քանի մը տարի գոնէ ապրիմ ձեր մէջ, այս հայաշունչ եւ ջերմ օդը շնչեմ որ ձեր եւ իմ ուզածիս պէս հայերէն երգեմ»:

Ակամայ եւ իրիկուան զովէն փախչելով միայն բազմութիւնը սկսաւ ցրուիլ, երբ շարժանկարով ցոյց կը տրուէր տղոց զանազան խաղերը, դասարանները, ուսուցիչները եւայլն:

Նարդունին, հազուագիւտ հանդիսատես մը նման հաւաքոյթներու, ներշնչում մը կը փնտռէր կարծես ու յանկարծ ըսաւ.— Ազգ. Հիւանդանոցի Համբարձման օրուան տօնակատարութիւնը չէ՞ք յիշեր այս օր:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

ՊՐԻՒՍԷԼ, (Ցատաչ).— Կ'իմանամ թէ Քանի սինէմայի փառատօնին մէջ որ շուտով պիտի բացուի, մեր հայրենակիցը Վահրամ Սապունճեան պիտի ներկայացնէ Ռիւպէնսի կեանքին եւ գործին մասին փաստանկար մը (տօքիւմանթէր): Ինքն է, որ լուսանկարած եւ տեսարանները վերածած է:

Մեր հայրենակիցը, Աքիմ Զամիրոֆ գլխաւոր դերակատարն է Ռեսթըրն Քոլըմպիա փունաւոր շարժանկարին, «Երեք Կայտառկտրիճներուն մէջ»:

Մեր հայրենակիցը, Ռուբէն Մամուլեան որ 1942էն ի վեր քաշուած էր, վերստին կ'երեւայ Ֆրէտ Ասթէնի եւ Քաթրին Կրէյսընի հետ «Նիւ Եորքի գեղեցիկը», (La Belle de New York) ներկայացնելու համար:

Լրագրող մը, օր մը, Լինտըն Տարնէլի կը հարցնէր թէ որո՞ւ ղեկավարութեան տակ կ'ուզէք խաղալ: Շարժանկարի գեղանի աստղը պատասխանեց.— Ռուբէն Մամուլեանին:

Պրիւքսէլի մէջ Լեւոն Սարուխան հրատարակեց գեղեցիկ նկարազարդ գիրք մը պատկերագրական արուեստի մասին — Ա. Մասիս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ (Մարսէյլ) 10 Յունիս.— Ինչպէս ամէն տարի մանաւանդ այս տարի աննախընթաց կերպով տօնուեցաւ Մայիս 28ը Սէն Լուի մէջ, հակառակ հանրակառքերու գործադուլին եւ ծանօթ խաչակրութեան: Ժողովուրդը առաւօտէն խումբ խումբ, ճաշերով միասին կը բարձրանար մեր ողբացեալ ընկ. Եօթնեղբայրեանի ագարակը: Մուտքի դրան վրայ կը ծածանէին զոյգ եռագոյները: Ազգային եւ փեղջկական երգերն ու պարերը կը թնդացնէին մթնոլորտը: Ժամը 3ին վեց հարիւրի հասնող բազմութիւնը անհամբեր կը սպասէ բեմի բացումին: Եւ ահա Հ.Ց.Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» Նուագախումբը կր հնչեցնէ «Մարսէյէզ»ը եւ «Բան Փորոտան»ը: Օրուան նախագահին բացման խօսքէն վերջ, կարգով կր սկսին երգերը, արտասանութիւնները եւ հայկական պարերը, որոնք ջերմծափեր կը խլեն ներկաներէն: Խանդավառութիւնը սահման չունէր շնորհիւ Նոր Սերունդի ջանքերուն, որոնք արժանի էին ամէն տեսակ գնահատանքի:

Գեղարուեստական բաժինէն վերջ օրուան բանախօսը, ընկ. Տ. Թադոյեան գեղեցկօրէն պատկերացուց դէմքերն ու դէպքերը, թափուած արիւնը, ազատագրութեան ճամբուն վրայ կատարուած անհամար զոհողութիւնները, Սարդարապատի եւ Գարաքիլիսէի ահաւոր ճակատամարտը, ուր հայ ժողովուրդը առանց գաղափարի եւ դաւանանքի խտրութեան չորս հազար կտրիճներու հերոսական մահով շահեցաւ կռիւը, հիմնելով Հայաստանի կորիզը: Մայիս 28ը այսօրուան Խորհրդային Հայաստանի հիմն է, որ իր չատ մը առաւելութիւններու կարգին մեզի տուաւ Սեվրի դաշնագիրը, որուն անունով այսօր կը պահանջենք մեր արդար իրաւունքները:

Այս շինիչ բանախօսութենէն վերջ սկսան հայկական եւ եւրոպական պարերը: Ուրախութիւն ամէն կողմ, շրջաններու կամ խումբերու բաժնուած — Սէնթ Մարգրիտ, Պօմօն, Վալպառէլ, Սէնթ Անն, մանաւանդ Սէն Ժէրոմի «Հայաստան» ենթակոմիտէէն որոնք իրենց ստեղծած խանդավառութիւնով աւելցուցին հանդէսին փայլը: Ուրախութիւնները տեւեցին մինչեւ իրիկուան ժամը 9.30, բայց ժողովուրդը չէր կշտացած:

Ակնաղբիւր

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ (ԼԻՈՆ - ՏԷՍԻՆ)

ԼԻՈՆ, 12 Յունիս.— Լիոն Տէսին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի խումբը կիրակի 8 Յունիսին կատարեց եղանակի վերջին պաշտօնական մրցումը Bronի Stade Municipalի մէջ ընդդէմ S. C.Villefrancheի

Սոյն մրցումը ըլլալով Coupe de Lyonի փինալը, հոծ բազմութիւն մը, տեղացի թէ հայ (մեծամասնութեամբ հայ) դաշտ լեցուած էր, տեսնելու համար 84 խումբերու մէջէն զտուած երկու լաւագոյն խումբերու խաղարկութիւնը:

Մրցումը սկսաւ ժամը 17.30ին մեր յառաջապահներու յարձակողականով: Մերոնք շատ լաւ խաղարկութեամբ սկսան խաղը, բայց դժբախտաբար մեր յառաջապահները չկրցան շահագործել իրենց իսկ ստեղծած առիթները եւ հակառակ անոր որ առաջին կիսախաղին դաշտին կը տիրապետէին, չկրցան գէթ մէկ նշանակէտ շահիլ ընդդէմ 2ի զոր շահեցաւ հակառակորդ խումբը:

Երկրորդ կիսախաղի սկիզբէն իսկ Villefrancheի խումբը աւելի արագ խաղարկութեամբ մը կը սպառնար Հ. Մ. Ը. Մ.ի բերդին, բայց մեր պաշտպանողական գիծը ամէն մէկ վարձակում եւ կր մղէր, չձգելով որ մէկ գնդակ մտնէ իր բերդէն ներս: Խաղը վերջացաւ Villefrancheի յաղթութեամբ 2 — 0:

Սոյն պարտութեամբ պէտք չէ ստորագնահատել Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղարկութիւնը: Մերոնք ամէն ջանք չխնայեցին փայլուն յաղթութեամբ վերջացնելու տարեշրջանը, բայց այդ իրենց Ֆիզիքականէն շատ բարձր էր: Պէտք է նկատի ունենանք որ S.C. Villefranche կր խաղայ Promotion, իսկ մեր տղաքը կը խաղան Բ. սեռի, այնպէս որ երկու դասակարգ աւելի վար: Յետոյ, Լիոն Տէսին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը ամբողջ տարեշրջանին անդադար խաղաց մէկ նպատակով — ըլլալ ախոյեանը իր դասակարգի 16 խումբերու մէջէն եւ յաջողեցաւ, ունենալով միայն մէկ պարտութիւն: Այնպէս որ թէ ախոյենական եւ թէ բաժակի ուժ չէր կրնար տալ:

Ուստի մեր խորին շնորհակալութիւններ յայտնելէ վերջ բոլոր այն Հայերուն որոնք եկած էին քաջալերելու հայ մարզիկները, կը թելադրէինք որքան կարելի է աւելի յաճախ ներկայ ըլլալ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղերուն, որպէսզի հայ պատանին աւելի եռանդով ցոյց տայ իր խաղարկութիւնը: Պարապ դաշտի վրայ շատ ալ կարելի չէ եռանդով խաղալ:

Կիրակի, 22 Յունիս, կէսօրէն վերջ Լիոն Տէսին Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր սեփական դաշտին վրայ պիտի ունենայ չատ հետաքրքրական մրցումներ: Իր Ա. խումբը պիտի խաղայ Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա.ին դէմ իր պահեստին Pont de Cheruyի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա.ին դէմ, իսկ իր պատանիներու խումբը՝ Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատանիներու խումբին դէմ: Ուրեմն երեք մրցում մէկ օրուան մէջ: Կը հրաւիրենք Լիոնի եւ Տէսինի հայ գաղութը որ իր ներկայութեամբ քաջալերէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները եւ վարչութիւնը:— Մարզիկ

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ իրանեան զինուորներ կը կռուին Մակուի հիւսիսային արեւմտեան լեռներուն մէջ, Պարզանի ցեղախումբին դէմ որ Իրան ապաստանած է Իրաքէն: Պարսիկները կր գործածեն օդանաւեր, 14 հրասայլեր եւ բազմաթիւ թնդանօթներ: Կ'ըսուի թէ փախստականները պաշարուած են:

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

(Իր յոբելեանին առիթով)

Կը պատասխանէ,— Ձեմ միջամտեր ձեր կարգադրութիւններուն, միայն հոգ տարէք որ այս յոբելեանին շուրջը չգոյանայ ոչ մէկ պառակտում: Ազգային իշխանութիւնները, կուսակցութիւնները, գրական խմբակցութիւնները պէտք է եղբայրանան իրարու հետ, իրենցմէ վեր զգացումի մը մէջ, որ ամբողջական գործն է Օշականի: Երբ Փարիզ էի, առոր երազը ապրեցան իմ հայրենակիցները. ու գիտես որ դէմ եղած էի յոբելեանին: Այն ատեն դեռ կը պակսէր «Համապատկերներ»:

«Ձիջո՞ւմը: Ահա քեզի արդարացումը, տասը հազար էջ պատրաստ ձեռագիրի բախտը կապուած է այդ զիջումիս. կրնայի չըլլել. բայց գրելէ վե՞րջ ու դուն գիտես գոնէ թէ ի՞նչ է գինը այդ թիապարտութեան:

«Ուրեմն իմ կողմէ կը յայտարարես ոչ մէկ սու Օշական կը զիջի ընդունիլ Յոբելեանի դրամէն. զայն ամբողջութեամբ կը յատկացնէք իր գործերու տպագրութեան: «Համապատկեր»ի մէջ Խաչատուր Միսաքեանի մասին գրուած մը տուած եմ, այդ մարդն ալ իր ատենին դիմած է իր ժողովուրդին, որպէսզի օգնեն իրեն, իր գործերու տպագրութեան համար: Հարիւր յիսուն ոսկի հաւաքուած է ու տրամադրուած. դէպքերը այնպէս կը դասաւորուին որ գործը լոյս չի կրնար տեսնել. Միսաքեան այդ թուականէն վերջ դեռ կ'ապրի տասնեակ մը տարիներ ծանր զրկանքի մէջ. անօթի, լքուած, մահուան օրը՝ մարդիկ կը գտնեն այդ հարիւր յիսուն ոսկին աթոռի մը ոտքին կապուած յաթէ ծրարիկի մը մէջ: Վսեմծերունին այնքան խորշանք կր զգարմեր բարեգործութիւններու զարհուրանքէն»:

Օշականի ամբողջական գործը՝ հատոր ու հատուած կը հասնի հարիւրի: Կէսէն աւելին կը մնան անտիպ. հրատարակուածներուն երեք չորրորդը կը գտնուին ցրուած վիճակով մը զանազան թերթերու, հանդէսներու ու տարեգիրքերու մէջ: Մէկ չորրորդը միայն վերածուած է գրքի հատորի: Այս աշխատանքը դասաւորելն իսկ ինծի գլխու պտոյտ կուտայ այսօր, ու ստիպուած կր դիմեմ «Քաղհանքի» ամփոփումին. դժբախտաբար ան ալ թերի է:

Ի՞նչ գերմարդկային մոլուցք, կիրք կամ նուիրում է այս մարդուն անդրդուելի յամառութիւնը որ մահուան վճիռը շալկած աչք կապուկ կը խաղայ անոր հետ ու կրկին մեզի կուտայ 25 մեծղի հատորներ: Ահա հոս է Օշականի տաղնապին յուզիչ մասը:

... Մենք հոս կ'ապրինք երկիր մը, քաղաք մը ուր մեր նեղութիւնները կրնան թեթեւնալ առանկ մէկ ժամ Շանզ'Էլիզէով մը, կամ չքեղ փարքի մը գեղարուեստական հմայքովը, մեր յոգնութիւնը մասամբ կը կազդուրուի, իսկ Երուսաղէմի մէջ Օշական երբ աշխատանքէն յոգնած պարտասած իր քայլերը կը փորձէ դէպի դուրս իր խցիկէն, կը գտնէ իր դիմացը մռայլ տաճարներ, գերեզմաններ ու անզգամ Փղշտացիներ: Ան որ օրը երեսուն քիլոմեթր լեռ կոխկռտելը իրեն համար սովորական էր դարձուցած, այս օր այդ տխուր գերեզմաններու, տաճարներու շուքին տակ, օրական երկու քիլոմեթր ճամբայ քալելը կը բաժնէ երեք չորս հանրգուաններու, ու այդ պայմաններու տակ կուտայ իր տուրքը իր ժողովուրդին, ու դարձեալ ինքզինքը կը զգայ այդ պարտքին տակը աւելիով:

ԳԷՈՐԳ ԶԱԳՐԵԱՆ

(16)

նախարարներուն հետ։ Իր գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ, ծանօթանալ Ֆրանսայի տեսակէտներուն, յետոյ պարզել անգլիական ծրագիրը, լաւագոյնս օգտուելու համար ամերիկեան աջակցութենէն։

Պ. Պէվին միեւնոյն ատեն հրահանգներ ղրկած է Մոսկուայի բրիտանական դեսպանին, որ պէտք է տեսակցի Պ. Մոլոթովի հետ եւ իմանայ Խ. Միութեան տեսակէտները։ Արդարեւ, շատ բան կախում ունի Մոսկուայի բռնելիք դիրքէն, որ անշուշտ պիտի ազդէ անոր ենթակայ պետութեանց ընթացքին վրայ։

Ֆրանսայի մէջ ալ հանրային կարծիքը երկուքի բաժնուած է։ Հանրապետութեան նախագահը (ընկերվարական) ջերմապէս գնահատեց նախարար Մարշըլի «յանդուգն եւ իմաստուն նախաձեռնութիւնը»։ Երկրին մեծամասնութիւնը համակիր է ամերիկեան ծրագրին, իսկ համայնավարները կը քննադատեն զայն, Պէվինը կոչելով «Նիւ Եորքի սեղանաւորներուն շրջուն վաճառորդը»։

Եթէ Անգլիա եւ Ֆրանսա համաձայնին, կէս ճամբան կտրուած պիտի ըլլայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՆԱՒԱԶՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ մեծապէս պիտի վնասէ Եւրոպայի պարենաւորման։ Անշարժութեան դատապարտուած նաւեր մեծ մասով ուտելիք, ածուխ եւն. բեռցած էին Եւրոպայի համար։ Ուաշինկթընի ֆրանսական դեսպանատան բանբերը յայտարարեց թէ Ֆրանսայի համար «կենաց եւ մահու խնդիր է այս գործադուլը»։ Կառավարութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ, որպէսզի աշխատանքը վերսկսի։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ լուսաբանութիւններ պահանջելու համար, Մոսկուայի անգլիական դեսպանը նոր տեսակցութիւն մը խնդրեց Պ. Մոլոթովէն, որ դեռ երկու օր առաջ մերժած էր բրիտանական եւ ամերիկեան բողոքագիրները։

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնն ալ մերժեց Անգլեւսաքսոններու բողոքագիրը, վերջին ձերբակալութեանց առթիւ։ Վարչապետը, Պ. Տիմիթրով, որուն 65ամեակը լրացաւ երէկ, ամէն ինչ օրինաւոր կը գտնէ։

ԿԱՐԳ ՄԸ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐ չեն վերջացած տակաւին, Փարիզի մէջ։ Սառնարաններու բանուորներուն գործադուլը փոխանակ մեղմանալու, սաստկացաւ առջի օր։ Կառավարութիւնը արտօնեց որ մսավաճառները ամէն օր բանան խանութները եւ ծախեն թարմ միսերը, որպէսզի չաւրուին։ Սառոյցի պակաս մեծ նեղութիւն կը պատճառէ տուներու, ճաշարաններու եւ սրճարաններու մէջ, մանաւանդ որ տաքը վերսկսած է։ Բանուորները կը պահանջեն ժամական 10 ֆրանք պարգեւ եւ հաւաքական պայմանագիր։— Երէկ վերջին փորձ մը կատարուեցաւ, կանխելու համար սեղանաւորական հաստատութեանց պաշտօնեաներուն գործադուլը, որ նշանակուած է այսօրուան համար (հինգշաբթի)։ Հեղուկ օդի բանուորներուն գործադուլն ալ կը շարունակուի, վտանգելով մետաղագործական ճարտարարուեստը։— Մետաղագործ բանուորները կը պահանջեն անմիջապէս վճարել արտադրութեան պարգեւները։ Եւ վերջապէս ճարտարարուեստներու Միութիւնը ողջունելով հանդերձ պարգեւներու հաստատումը, կը պահանջէ փոխել կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը։

ՅՈՒՆԻՍ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ, Դշ. օր հանդիսաւոր արարողութիւններ կատարուեցան Յաղթական Կամարին տակ եւ Մոն Վալէրիէնի մէջ, ի յիշատակ պատերազմի զոհերու եւ գնդակահարուած պատանդներու։ Զոր. տը Կոլ մասնակցեցաւ միայն Մոն Վալէրիէնի արարողութեանց։

ԻՏԱԼԻՈՅ հանրապետութեան նախագահը, Էնրիքօ Նիքոլա, որ 69 տարեկան է, առջի օր յանկարծ որոշեց հրաժարիլ։ Վարչապետը խնդրեց քանի մը օր սպասել։ Նախագահը ինքզինքը ուժասպառ կը զգայ, մօտ 12 ամսուան փոթորկալի պաշտօնավարութենէ մը վերջ։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ գնդակահարուած նախարարներէն Զաուըքէլի այրին հազար մարք տուգանքի դատապարտուեցաւ, իբրեւ անդամ Նացի կուսակցութեան։ Տիկինը ութ զաւակներ ունի, իսկ իբրեւ բնակարան՝ երկու սենեակ։ Ատեանը պատուիրեց «ժողովրդավար ոգիով մեծցնել իր զաւակները»։

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԳԵՐՄԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ Անգլիա գացին բրիտանական շրջանէն, ուսումնասիրութիւններ կատարելու համար երիտասարդական կազմակերպութեանց մասին։ Պիտի մնան 35 օր։

ԹՐԻԷՍԹԷԻ կառավարիչ առաջարկուեցաւ Տէժան, Փրակայի ֆրանսական դեսպանը, Խ. Միութեան կողմէ։ Միւսները կը քննեն այս առաջարկը։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ քննիչ յանձնախումբը գործի ձեռնարկեց, Երուսաղէմի մէջ։ Այս առթիւ մզկիթներուն մէջ կարդացուեցաւ Միւֆթիին մէկ յայտարարութիւնը որ կ'ըսէ.— «Պաղեստինի Արաբները, աջակցութեամբ աշխարհի բոլոր իսլամ եղբայրներուն պէտք է միացեալ ճակատ կազմեն, դիմագրաւելու համար այն վտանգները որ կը սպառնան մէկ կողմէ»։

Մայիս 28ը կը տօնուի

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէի։

Կիրակի 22 Յունիս կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Թաղապետութեան սրահին մէջ, rue de Paris: Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ։ ԵՐԳ։ Հայկական պար։ Պիտի ներկայացուի Մ. Գարթեւեանի «ԱՆՄԱՀ ԲՈՑԸ», Շավիլ – Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» թատերախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ։

Հաղորդակցութեան միջոց.— «Gare du Nord»էն կառախումբ ժամը 2.20ին, Porte Clignancourt»էն 168 թիւ օթօպիւս, ամէն քառորդ ժամը, իջնել Place du 11 Novembre, Sarcelles:

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Յունիս 21, շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Արիմեան սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ։ Կը խօսի ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ։ Գեղարուեստական բաժին՝ ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ։

Պիտի խօսի նաեւ ընկերվարական ներկայացուցիչը։ Թառ՝ Պ. Յ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ կողմէ։

Մուտքը ազատ է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԷՆՍԷՆ.— Ֆր. Ա. Ը. Միութեան Շրջ. վարչութեան 2 Յունիս թուակիր պաշտօնագրին պատասխանած եմ շարք մը փաստերով։

Հակառակ այս իրողութեան, քանի մը անպատասխանատու մարդիկ շրջանին մէջ, ներդաշնակութեան «արդիւնաւորութեանը» համար ձեռնարկներ կը կատարեն։

Այս ապօրինի քայլին առջեւ, թաղեցիներու մեծամասնութեան լիազօրութեամբը կը փութամ յայտարարել թէ «Հանգանակիչ յանձնախումբին անդամները» գաղութիս ընդհ. ժողովի մը կողմէ ընտրուած չըլլալով, որեւէ պատասխանատուութիւն չենք ընդունիր։ — Գր. Հատըմեան

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ.— Նախաձեռնութեամբ Խարբերդի Շէյխ - Հաճիի Երիտ. Միութեան, 22 Յունիս, կիրակի ամբողջ օրը։ Պ. Ն. Նաճարեանի ծառախիտ պարտէզին մէջ, Սէնթ Անթուան։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ հայկական պարեր։ Կարտանի «Անդրանիկ» թատերախումբը մեծ պատրաստութեամբ կը բեմադրէ «ԱՐԱԲՈՆ»։ Հոն է նաեւ բնագաւառի «Դահուլ - զուռնան»։ Կրնաք ճաշը միասին բերել։

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ բնիկ Հաճընցի քրոջորդիս՝ Աբիսողոմ Խլըխեան, հօրեղբօրորդիներս՝ Պետրոս, Գէորգ եւ Զաւէն Զալեան, Տիկին Թամիմա Ճիհէրճեան որոնք շուրջ 20 տարի առաջ կը գտնուէին Սէն Փավլիօ (Արժանթին)։ Կը խնդրուի Հար. Ամերիկայի թերթերէն արտատպել։ Հասցէ՝ Ստեփան Զալեան, 36 rue Félix Faure, Sévran (S. et O.), (France):

Թատերական երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաններու երիտասարդ ուժերու, Պանեէօ Քաշանի Նոր Սերունդի երգչախումբի եւ ֆրանսական ընտիր նուագախումբի մը։ 24 Յունիս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Իսիի Սինէմա Ալհամպրային մէջ, Ave. Jean Jaurès։ Կը ներկայացուի

Ղարաբաղի Մելիքները

կամ Պըլ - Պուղի

Թատերկութիւն չորս արարուածով։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ

Ցայտնի դիւցազներգութիւնը, շարահիւսեց

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

350 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, գին՝ 500 ֆրանք։ Կը գտնուի Փարիզի հայ գրավաճառներուն մօտ։ Տպ. Պէյրութ, 1947:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ։ Կը նախագահէ ընկերուհի Տիկին Արշալոյս Մաղաքեան։ Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ սանուհիներու եւ կարող ուժերու։ Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ժողովը՝ այս Շբ. ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ —

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ, ժամը 8.30ին, Մուրատ ակումբին մէջ։

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

Իէնայի թատրոնը, **10 Ave. d'Iéna — Métro Iéna**

Շաբաթ, 21 Յունիս, ժամը 20.30ին, նախագահութեամբ Պ. ՌԸՆԷ ՖՕՇՈՒԱՅԻ, յայտնի թատերագիր եւ հեղինակ «Rêves d'Amour»ի, եւ Պ. ՄԱՔՍ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆԻ, սինէմայի եւ թատրոնի ծանօթ արուեստագէտը)։

ՄԱՏԼԷՆ ԷՔԻՋԵԱՆ

Կը ներկայացնէ եւ կը խաղայ

Երջանիկ օրեր

(«LES JOURS HEUREUX» ֆրանսերէն)

Պ. Գլօտ Անտրէ Բիւժէի 3 արարով ծանօթ պիէսը, 1938ի Միշէլ Թատրոնի գործը։ Հետեւեալ դերաբաշխութեամբ — այբբենական կարգով՝ Պ. Պ. Էմիլ Ասլանեան, Ռուբէն Տէր Ասլանեան, Էթիէն Կիւլիւմեան, Օր. Օր. Հայկուհի Խտըշեան, Ալիս Մաքէօսեան եւն.։

Առաջին անգամ ըլլալով հայ երիտասարդ արուեստագէտներու խումբ մը Ֆրանսական երիտասարդ թատերախաղի մը մէջ։

Տեղերու գիները, 50էն 250 ֆրանք։

Տոմսերը ապահովել Maison Vigar 24 rue St. Lazare եւ Պարսամեան գրատուն 46 rue Richer :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղի կողմէ, նախաձեռնութեամբ Սանուհիներու, այս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, 230 Chemin de la Madrague, Bar International սրահին մէջ։ Վիճակախաղը նոյն օրը։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

22 Յունիս, կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Մարսիալի անտառին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Գործադիր Ժողովը կը խնդրէ երեք յարանուանութեանց ազգային, եկեղեցական, հասարակական, բարեսիրական, հայրենակցական, մշակութային բոլոր մարմիններէն, կազմակերպութիւններէն, միութիւններէն, հայ մամուլին եւ յարգոյ հայ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ, Ս. Պատարագին եւ Հոգեհանգստի պաշտօնին որ տեղի պիտի ունենան այս կիրակի, 22 Յունիս, սովորական ժամուն, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ եւ ի յարգանս ազգային մեծ բարերար եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր՝ ողբացեալ ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐի, իր մահուան 16րդ տարելիցին առթիւ։

Le Gérant: A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-53

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտա. 10 Տոլ.

Vendredi 20 JUIN 1947 Ուրբաթ 20 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5064-Նոր շրջան թիւ 673 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԱՅՐԻՆԵՐՈՒ ՇՈՒՔԻՆ ՏԱԿ

Սերունդի փրկութեան վառարան մըն ալ՝ Միջերկրականի ափերուն վրայ, Պէյրութ:

Հաստատութիւնը կը կոչուի «Հայ Ճեմարան», հիմնուած 1929ին, առանց փողի եւ թմբուկի : Հիմնադիրները երկու պատկառելի վաստակաւորներ, Նիկոլ Աղբալեան եւ Լեւոն Շանթ :

Որքա՜ն թերահաւատ էին մարդիկ, երբ առաջին անգամ հիմը կը դրուէր այս միջնակարգ վարժարանին, Լիբանանի մէջ:

Ոչ չօշափելի հիմնադրամ, ոչ ալ կտակ: Աջակցութեան խոստումներ Սուրիա – Լիբանանի գաղութէն, Եգիպտոսէն, Ամերիկայէն եւ Ֆրանսայէն: Ամէնէն հաստատուն դրամագլուխը՝ երկու բազմավաստակ դէմքերուն հմայքը եւ աշխատելու, յաջողցնելու կամքը:

Եւ խսկապէս յաջողեցաւ ձեռնարկը, որուն գլխաւոր աջակիցները կը հանդիսանային «Համազգային»ը (Գահիրէ) եւ Ամերիկայի Կ. Խաչը: Յաջողութիւն մը որ թերեւս կը գերազանցէր հիմնադիրներուն նախատեսումը: Բայց յաջողութիւն մը որ ամէն բանէ առաջ քրտինք էր եւ տառապանք:

Հիմնարկութենէն 17 տարի վերջը, Հայ Ճեմարանը արդէն հրապարակ նետած է բեղնաւոր հունձք մը,— «Աստղ ցորեն կարմրահատ», ինչպէս պիտի ըսէր դասական հեղինակ մը :

Երկու հիմնադիրներուն գլխաւոր առաջադրութիւնն էր պատրաստել սերունդ մը՝ արդիական դաստիարակութեամբ: Սերունդ մը որ իր գիտելիքներով եւ խառնուածքով, գաղափարապաշտութեամբ կարենար լոյս ցանել տարագիր բազմութեանց մէջ: Որ դառնար Հայկական Մշակոյթին օղակը երէկուան եւ այսօրուան միջեւ :

Հրապարակի վրայ են արդէն շրջանաւարտները, բուն գաղութին մէջ եւ այլուր: Մեծ մասամբ սերմնացաններ՝ գրականութեան եւ կրթութեան: Ընտանիք եւ բանիրուն երիտասարդներ, որոնք անմիջապէս ասպարէզ նետուած են, իրենց կարգին ծառայելու համար ցիրուցան ժողովուրդին: Անոր դպրոցին ու մշակոյթին:

Շատ քիչերը ծանօթ են, իրենց անուններով : Բայց շատերուն ծանօթ է իրենց աշխատանքը, զանազան ճակատներու վրայ, Ճեմարանէն մինչեւ յետին գիւղը :

Մէկ խօսքով, հաստատութիւնը դարձաւ օրհնութիւն մը Սուրիա – Լիբանանի եւ ընդհանրապէս Միջին Արեւելքի համար: Եւ եթէ ունենար լայն աղբիւրներ եւ մանաւանդ յարմար շէնք, պիտի դառնար կրկնապատիկ աւելի արդիւնաւոր :

Ճիշդ այս միջոցին, շէնքի խնդիրն է որ կը մտատանջէ վարիչները,— հիմնադիրներ, խնամակալներ, Համազգային եւ բարեկամներ:

Պէյրութի քաղաքապետութիւնը որոշած է քանդել ներկայ շէնքը, իբրեւ անապահով: Պարզապէս ժամանակի խնդիր :

Ուրիշ յարմար շէնքեր չկա՞ն: Կան ու չկան : Ամէն արեւելեան «քօնաք» կը յարմարի՞ վարժարանի: Եւ եթէ յարմարի, վարձու կուտա՞ն :

Անշուշտ լաւագոյն ելքը պիտի ըլլար սեփական շէնքի մը կառուցումը, բոլոր արդիական յարմարութիւններով: (Ե՞րբ եւ ո՞ւր պիտի ունենանք դպրոց մը՝ յատկապէս շինուած իբրեւ դպրոց ...) :

Իրագէկներ 150.000 տոլար կը հաշուեն այդպիսի շէնքի մը կառուցումը,— գումար մը որ կրնար անմահացնել Ֆրէզնոյի 15 հայ միլիոնատէրներէն մէկը:

Կը հաւատա՞ք այս հրաշքին: Երանի՜ թէ, մանաւանդ որ «հրաշագործ» Աւագն ալ Քալիֆորնիա կը գտնուի այս միջոցին ..

Մինչեւ որ հասնի այդպիսի հրաշքի մը աւետիսը, մեր եղբայրական ձեռքն երկարենք, որպէսզի նոր շէնք մը ճարեն, առժամապէս: Ճարե՛նք այս շէնքին քանի մը տարուան վարձքը : Կամ ուրիշ գումար մը:

Անոնք չեն յուսահատիր, վստահ ենք: Բայց, թող այս գաղութն ալ կատարած ըլլայ իր պարտքը, յանուն սերունդի փրկութեան:

Զոհողութիւն չէ որ կը պահանջուի, այլ պարտաճանաչութիւն: Գիտակցութիւն:

Մինչ այստեղ հարիւրաւորներ կը հալին մեր աչքերուն առջեւ, ամբողջ սերունդ մըն է որ կը ծաղկի անդին, մայրիներու շուքին տակ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴՐԱՄԱԴՈՒԼ

Գործադուլներ կան որոնք քրտինք թափել կուտան ժողովուրդին, ինչպէս երկաթուղիներու դադարը :

Ո՞վ էր քալողը առտու իրիկուն քիլոմեթրով : Ոչ «գաղտնի նուագապետը»: Ոչ C. G. T.ի ընդհ. քարտուղարը, ոչ իսկ կրակը փչող ժամուլը: «Դրամատէր» աշխարհը ճամբորդեց իր սեփական կառքով, իսկ Արժանթէօյի կամ Սարսէլի բնակիչները երջանիկ կը զգային իրենք զիրենք, երբ աղբահաւաք կառքի մը կը հանդիպէին իրենց ճամբուն վրայ:

Գործադուլներ ալ կան որ իրապէս փորձանք են «կեղտոտ պուրժուայի»ն գլխուն: Օրինակ՝ դրամատուններու գործադուլը : Ի՞նչպէս պիտի վճարուին այսօր այն չէքերը որոնք երէկ գիշերուան խաղասեղաններու առջեւ են ստորագրուած:

Ափսո՜ս, Տիկինը իր կէս միլիոննոց վերարկուն պիտի չկրնայ ունենալ այս գիշերուան «կալա»յին, որովհետեւ չկրցաւ ձեռքը եղած չէքը գանձել:

Ի՜նչ չէքի տետրակներ գրպաններու մէջ մնացին հինգշաբթի ամբողջ օրը, իրենց արժէքէն զրկուած ըլլալով: Ալ չէին կրնար հրապուրել անոնցմով իրենց զոհերը, ոչ առեւտուրի նոր ասպետները, ոչ փոխատու սեղանաւորները, ոչ իսկ աշխարհի խաղաղութեան փրկիչները :

Մե՜ղք որ վարդի մը կեանքը կրնան ունենալ այս գեղեցիկ բաներն ալ եւ ուրբաթ առտու արդէն կանանչ տոլարը կը ճառագայթէր աշխարհի մռայլ հորիզոնին վրայ: Բայց ես իմ հաշւոյս փակեցի աշխարհի բոլոր դրամատուները եւ երազեցի անոր հետեւանքով մեր խեղճ երկրագունդին երջանկութիւնը:

Ա՜լ Պաղեստինի կռիւները վերջացած էին, ոչ ահաբեկում, ոչ մահապատիժ: Յունաստան խաղաղած էր իր եղբայրասպան կռիւէն: Իրաքի, Իրանի եւ Արաբիոյ քարիւղի հորերը ցամքած էին ընդ միշտ: Պուլկարիա, Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, Հունգարիա եւ մնացեալը իրենց գլխուն ճարը պիտի տեսնէին մըս մինակ մնացած: Հապա Չինաստա՞նը, Հնդկաչի՞նը, Մատակասքա՞րը: Ո՞ր մէկը թուեմ: Բոլորն ալ կենդանի զոհեր բաց քակներու եւ առատաձեռնօրէն ստորագրուած չէքերու:

ՍՕՍԻ

«Այլուր փոխադրուած»ները իրենց տեղերը պիտի դառնան

Պոլսոյ վերջին թղթարերէն կ'իմանանք թէ կառավարութիւնը Ազգ. Ժողովին յանձնած է գետեղման օրէնքի բարեփոխման օրինագիծը:

Այս առթիւ ներքին գործավարը, Շիւքրի Սէօյմէնսօլուէր հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է.—

— Զետեղման օրէնքը իրաւասութիւն կուտայ հայրենակից մը իր գտնուած տեղէն տարբեր վայր մը փոխադրելու: Կառավարութիւնը քննութեան ձեռնարկած էր այլուր փոխադրուած հայրենակիցները իրենց տեղերը վերադարձնելու համար: Այդ քննութիւնները աւարտած ըլլալով պատրաստուած օրինագիծը յանձնեցինք Ազգ. Մեծ Ժողովին :

Օրինագիծը գլխաւորաբար երեք հիմնական կէտեր կը պարունակէ.—

Ա. Այլուր փոխադրուածները ամբողջովին իրենց տեղերը վերադարձնել :

Բ. Բացի աղէտներէ եւ երկրաբանական պատճառներէ, այսուհետեւ ոչ մէկ պատճառով այլուր փոխադրել հայրենակիցները: Այս առթիւ մինչեւ այսօր այլուր փոխադրուածներուն վերադարձի ճանապարհածախսը կառավարութեան կողմէ պիտի տրուի մէկ անգամ ըլլալու պայմանով :

Գ. Հաշուեյարդարի եղանակներու ճշդումը :

Գործավարը պահանջած է իսկոյն վաւերացնել օրինագիծը, նկատելով որ առաջիկայ ամառնային եղանակը ամէնէն յարմար շրջանն է անոր գործադրութեան : Ժողովը որոշեց օրինագիծը յղել խառն յանձնաժողովին, որպէսզի կարելի ըլլայ ամառնային արձակուրդէն առաջ վաւերացնել զայն :

★ «Ճիւմհուրիէթ» կը գրէ — Մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը 50 քննիչներ ղրկած է Արեւելեան Նահանգները, տեղւոյն վրայ քննելու համար այդ նահանգներուն կացութիւնը: Քննիչները պիտի այցելեն Վան, Սղերդ, Հաքքեարի, Երզնկան, Էրզրում, Էլազիկ եւ շրջանները ու քննութիւններ պիտի կատարեն ամենայետին գիւղերուն մէջ իսկ՝ կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին պատրաստելով տեղեկագիրներ, որոնց հիման վրայ պիտի մշակեն բարենորոգումներու ընդարձակ ծրագիր մը:

ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ, ՆՈՐ ՀՈԳԵՐ

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը կը բողոքէ

Նախարարական խորհուրդը Դշ. առտու նորէն ժողով գումարելով, 80 առ հարիւր հաւանութիւն յայտնեց ելմտական նախարարին նոր ծրագիրներուն: Առկախ մնացած կէտերն ալ վաւերացուելէ վերջ, վարչապետը յայտարարութիւն մը պիտի ընէ Ազգ. Ժողովին մէջ, ուր յուզումնալից վիճաբանութիւններ կը սպասուին:

Ելմտական նախարարին առաջարկներէն ընդունուած են հետեւեալ կէտերը.—

Հարիւր միլիառ ֆրանքի նոր վարկեր Պանք տը Ֆրանսէն (համագումար 200 միլիառ).— Կրկնապատկել համերաշխութեան տուրքին վերջին մասը.— Ջնջել պետական նպաստները (հաց, կաթ, ածուխ).— Աւելցնել կառախումբերու սակագինը.— Աւելցնել թղթատարական սակերը, ծխախոտին գինը եւն.:

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը անմիջապէս իր դժգոհութիւնը յայտնեց այս որոշումներու մասին, դիտել տալով թէ անոնք նոր բեռներ կ'աւելցնեն աշխատաւոր բազմութեանց վրայ: Կազմակերպութիւնը դժգոհ է նաեւ արտադրութեան պարգեւներու մասին տրուած որոշումէն: 1. Իր կարծիքով, խնդիրը երբեք չէ լուծուած, եւ իւրաքանչիւր ձեռնարկ պարտաւոր է զայն ուղղակի կարգադրել գործատիրական կազմակերպութեանց հետ.— 2. Պարգեւներու սակի մը նշանակումը արդէն ընդունուած սակերէն վար՝ չի համապատասխաներ օրուան պահանջներուն: Աշխատանքի Դաշնակցութեան տեսակէտով առաւելագոյն օրավարձքի մը սահմանումը խոչընդոտ մըն է արտադրութեան զարգացման, ինչպէս եւ անարդարութիւն մը աշխատաւորներուն հանդէպ: Կազմակերպութիւնը պիտի շարունակէ ուժ տալ ձեռնարկներուն, որպէսզի արտադրութեան կանոնական պարգեւներ սահման, առանց աւելցնելու գիները: Իր համոզումով, 1946էն ի վեր եղած արտադրութեան յաւելումը լիովին կ'արդարացնէ այս պահանջը :

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը անհրաժեշտ կը գտնէ որ բանակցութիւններ կատարուին կարգադրելու համար աշխատավարձքի ընդհ. խնդիրը Յուլիսի ընթացքին, ինչպէս խոստացած էր կառավարութիւնը (յետոյ ձգուեցաւ դեկտ. 31ի):

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

Ինչպէս որոշուած էր, երէկ, հինգշաբթի, գործադուլ յայտարարեցին սեղանաւորական հաստատութեանց պաշտօնեաները: Բանակցութիւնները կը շարունակուին եւ հաւանական է որ դրամատունները վերաբացուին այսօր, ուրբաթ : Մէկ օրուան համար փակուեցան նաեւ Փարիզի երեք մեծ մթերանոց – վաճառատուները, Կալըրի Լաֆայէթ, Փռէնթան եւ Օթէլ տը Վիլ: «Փռի-Իւնիք» վաճառատուններու գործադուլն ալ կը շարունակուի :

Այս հաստատութեանց պաշտօնեաները կը պահանջեն — 1000 ֆրանք պարգեւ եւ վճարում գործադուլի օրուան համար: Պարգեւ հաւաքական արտադրութեան, համաձայն ընդհանուր գործառնութեանց, 2 առ հարիւր շահաբաժին եւայլն :

Սառնարաններու բանուորներուն գործադուլն ալ կը շարունակուի: Գործատէրերը կը մերժեն ժամական 10 ֆրանքի պարգեւը, առարկելով թէ անցեալ տարի արտադրութիւնը նուազած էր, ոչ թէ աւելցած :

★ «Իւմանիթէ» խստօրէն կը քննադատէ կառավարութեան ելմտական ծրագիրները, պահանջելով որ հարուստները գոցեն ելմտացոյցին բացը: Քաղքենի օրկանը, Le Monde եւս կը քննադատէ, դիտել տալով թէ ժողովուրդին բոլոր դասակարգերը շատ ծանր տուրքերու կ'ենթարկուին, թէ նոր ծրագիրները սպասուած արդիւնքը պիտի չտան, թէ գիները պիտի բարձրանան, սեւ շուկաները պիտի կրնան խուսափիլ եւ բուն ժողովուրդը չարաչար պիտի նեղուի :

★ Թերթ մը կը գրէ թէ ծխախոտի վաճառումը ազատ ձգուելով, «կոլուազ»ը եւ ուրիշ ժողովրդական ծխախոտներ պիտի ծախուին 40—50 ֆրանքի :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳԼ. ՆԱԽԱՐԱԺԻՆ մը Պոլիս պիտի այցելէ Յուլիսի վերջերը, ինչպէս կ'աւետեն Թուրք թերթերը:

ՍԻՐԱԾԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս, քաղաքէ դուրս բնակող գաւառացի տարէց բարեկամի մը ծանօթանալու անակնկալն ունեցայ։ Կէսօրին, իր տունը միասին ճաշեցինք։ Ճաշէն վերջ բարեկամիս հետ խօսեցանք հին ու նոր կեանքի ցաւերու եւ երջանկութիւններու վրայ։ Մեր խօսակցութեան եղանակը հետզհետէ աւելի մտերմական ջերմութիւն մը ունեցաւ։ Քիչ յետոյ, ինչպէս առհասարակ բոլոր տարէց մարդիկ, նոյնպէս իմ այս բարեկամս, ուզեց պատմել մէկ երկու դրուագներ իր յուշերէն։ Ես ընթացք տալու եւ լսելու հաճոյքն ունեցայ։ Բարեկամս իր հետաքրքրական պատմութիւններու երրորդ արարուածին, յանկարծ գոցեց վարագոյրը եւ ըսաւ․

— Հա՛, քանի որ դուք գրող-բրող մարդ էք, նախ չմոռնամ…

Ու նստած տեղէն աճապարանք մը ցոյց տուողի պէս ոտքի ելաւ, գնաց անկիւնի գզրոցէն բերաւ կիսովին փճացած, մնացեալը թափթփած, քիչ մըն ալ հինցած, մաշած ձեռագիր մը։

— Մտիկ ըրէք։ Նախորդ պատերազմի վերջաւորութեան Թուրք սպայ մը քննիչի պաշտօնով եկաւ, իր կնոջ եւ սպասուհիին հետ պատահաբար մեզի դրացի եղաւ երեք շաբաթի չափ։ Սպային մեկնումէն մէկ օր առաջ, ես իմ կնոջս հետ տարօրինակ անակնկալ մը ունեցանք։ Անոր գեղանի տիկինը, տանիքին բաց ճամբով, առանձին մեր տունը եկաւ, եւ առաջին անգամ ըլլալով բացաւ իր դէմքը, համբուրուեցաւ տիկնոջս հետ, սեղմեց իմ ձեռքս եւ շատ սահուն հայերէնով մը յայտնեց մեզի իր ինքնութիւնը․ բռնաբարուած Հայուհի մըն էր։ Յանկարծակի կատարուած անոր այս ցաւոտ յայտնութեան առջեւ, տիկնոջս հետ շուարեցանք, մեր լեզուները անշարժացան, մեր աչքերը խոնարհեցան։ Ան կրահեց մեր զգացած վիշտը եւ միշտ իր սահուն հայերէնով՝ ըսաւ․

— Մի մտածէք։ Սկիզբները ուզեցի ինքզինքս սպաննել, բայց երկու փորձերս ալ դժբախտաբար անյաջող անցան։ Այսուհետեւ եղածը եղած է, վերջն ալ Աստուած ողորմած է։ Ես շատ աճապարանքի մէջ եմ հիմա։ Ներեցէք որ չուզեցի ինքզինքս կանուխէն յայտնել ձեզի։ Որովհետեւ երեւակայեցի թէ կրնայ ըլլալ որ ինծի հետ խողովեմ նաեւ ձեզ։

Ու գրպանէն հանեց երեք օսմ․ հնչուն ոսկի նուիրեց այդ ժամուն բացակայ տասը տարեկան զաւկիս ապա, իր ծոցէն դուրս բերաւ այս ձեռագիրը, առաջին եւ վերջին քանի մը էջերը պատռած վիճակով, տուաւ զայն ինծի ու ըսաւ․

— Տարագրուած ու նահատակուած սիրականիս նօթերն են։ Ձեզի կը յանձնեմ եւ կը խնդրեմ որ զայն պահէք։ Ո՞վ գիտէ, թերեւս օր մը բախտ կ՚ունենամ ազատագրուելու, կը կարողանամ վերստանալ ձեզմէ ու շարունակել պահել զայն կուրծքիս վրայ։

Մեզմէ բաժնուելու ատեն, հակառակ թէ իմ եւ թէ կնոջս յարուցած խնդրանքին, չուզեց յայտնել ոչ իր անունը եւ ոչ ալ ո՛ր տեղացի ըլլալը։ Այնուհետեւ միեւնոյն տան մէջ երկու տարի բնակութեան ընթացքին, ի զուր յուսացինք եւ սպասեցինք տեղեկութիւն մը ստանալ այդ գեղանի Հայուհիէն։ Երկու տարի վերջ, երբ շատերու կարգին մենք ալ Թուրքիայէն մեկնելու ճամբայ ունեցանք, տիկինս իր ծոցին մէջ պահեց թանկագին ձեռագիրը։ Տիկինս բնաւ կարդալ չգիտնալով, իսկ ես ալ շատ քիչ գիտնալու դժբախտութիւնը ունենալով, Սուրիա հասնելէ քանի մը շաբաթ վերջ, իրիկուն մը, վարժապետ մը հրաւիրեցինք մեր բնակարանը, ձեռագիրը տուինք իրեն, առանց ուրիշ բան ըսելու, խնդրեցինք որ բարեհաճի անոր արժէքը ըսել։ Պարոն վարժապետը, մէջ ընդ մէջ աչքէ անցընելէ վերջ, պատասխանեց, թէ չահեկան պարունակութիւն մը չունի։ Ամբողջ եղածը սիրային անմիտ կեանքի մասալ մըն է, կարգ մը տեղեր նոյնիսկ անհասկնալի։

Հակառակ վարժապետին ըսածին, տիկինս շարունակեց պահել զայն միեւնոյն փուրգուրանքով։ Ֆրանսայի մէջ մէկ երկու բանիմաց համարուած դրացիներու կարդալ տուի, յետոյ ուրիշներու, որոնց մասին մեզի ըսին թէ ծով կարդացողներ են։ Բայց բոլորն ալ, առանց որոշ հետաքրքրութիւն մը արթնցնելու, Սուրիոյ մէջ զայն կարդացող վարժապետին պէս բաներ ըսին։ Պարոնին մէկը մանաւանդ, ծայրէ ի ծայր կարդալէ վերջ ծիծաղելով ըսաւ, թէ խենթ մարդու գրուածք մըն է։ Այս վերջինին հանդէպ տիկինս սաստիկ նեղացաւ, ձեռագիրը ձեռքէն քաշեց ըսելով․

— Ամէն պարագայի տակ, բռնաբարուած մէկ քրոջս խոցոտուած սրտի յիշատակն է, որ ինծի համար շատ բան կ՚արժէ։

1937ին դժբախտութիւնն ունեցայ կորսնցնելու տիկինս։ Տան մէջ անձնական հեղինակութիւնս սկսաւ տկարանալ, սկսաւ տկարանալ նաեւ վերյիշումներուս կարողութիւնը։ Բնաւորութեամբ շատ ազնիւ, բայց իմացական ըմբռնումով ինծմէ ալ քիչ մը աւելի միամիտ հարսս մէկ կողմ նետեց ձեռագրը, զոյգ թոռներս խաղացին անոր հետ ու օր մը մէկ երկու էջեր ալ անոնք պատռեցին։ Մնացեալը ինչ որ կայ, ինչ որ կրցայ պահել տիկնոջս մահէն վերջ, հիմակ ձեզի կուտամ, տարէք ձեր հետ, անգամ մըն ալ դուք կարդացէք ուշի ուշով։ Տայ Աստուած որ դուք ալ փոխանակ մինչեւ հիմա զայն կարդացողներուն ըսածը կրկնելու, գոնէ յիշատակելի բան մը համարէք։ Այլապէս ոչնչացուցէք ինչպէս որ կ՚ուզէք։

Գաւառացի տարէց բարեկամիս կատարած այս յուզիչ պատմութեան առջեւ կարդալու եւ մտածելու ամէն տրամադրութիւն փճացաւ։ Առանց ձեռագիրին վրայ իսկ նայելու, զայն փաթթեցի թերթի կտորի մը մէջ, դրի գրպանս ըսելով՝

— Շատ, շատ շնորհակալ եմ։ Վստահ եղէք որ ես պիտի կարդամ մինչեւ հիմա զայն կարդացողներէն տարբեր ձեւով, տարբեր նայուածքով եւ տարբեր մտածումներով։ Ձեր կատարած պատմութեան սրտայոյզ պատկերին առջեւ կը խոնարհիմ, պիտի չթողում որ մեռնի, անհետանայ անոր յիշատակը որքան ալ անոր պարունակութիւնը թոյլ ըլլայ։ Թշնամիներու կողմէ բռնաբարուած մեր մայրերու եւ քոյրերու ամէնէն թեթեւ ցաւի լացը, արմութեան աղաղակն ու խօսքը, մեր սրտերուն մէջ, հատուցման անջնջելի գիտակցութիւնը քանդակող աստուածային մուրճի հարուածներու մաս կը կազմեն։ Սերունդներու բարոյական վարկին ու հատուցման կեցուածքին սքանչելի ուղղութիւնը միշտ իրենց պատմութեան մուրճի հարուածներէն է որ կը կռանայ։

Բարեկամս անհամբեր դարձաւ եւ արտասանեց․

— Տեսա՞ր մի։ ԱՓԷՐԻՄ, ձագս։ Այսպէս խօսքեր ոչ մէկ կարդացող ըրաւ։ Ա՜խ, հիմա զաւալլը տիկինս ողջ ըլլար ու լսէր…

Ինծի հետ ինքն ալ լաց։ Քիչ յետոյ, այլեւս դողդողալու նշաններ ցոյց տուող ձեռքը տարաւ իր կզակին ու հառաչանքի մէջ արտասանեց ինքն իրեն․

— Զքնաղ բայց խեղճ կին, ո՞վ գիտէ, ինչ եղաւ բռնապետ սպային զարշելի թաթին տակ։ Ո՞վ գիտէ որքան գուրգուրանք ու մեծ սէր տեսած էր իր նահատակուած սիրականէն որ այդ վիճակին մէջ իսկ, ամէն դժուարութիւն արհամարհելով պահեր էր անոր նօթերը։ Ո՞վ գիտէ որքան լացած էր զայն կորսնցնելուն համար եւ որքան ալ դեռ շարունակեց լալ։

Նշմարեցի որ իր այս խօսքերուն վրայ լեցուած էին աչքերը։

Ծերերուն լացը սրբազան է։ Ես ջանացի չթողուլ որ անոր արցունքները վար թափին։

Ի՞նչ էր պարունակութիւնը։

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՑԵԱՆ

Յովհ. Արզումանեան

ԽՄԲ․— Անցեալ օր հաղորդած էինք վաստակաւոր ընկերոջ մը՝ Եդեսացի Յովհ. Արզումանեանի մահը Շիկագոյի մէջ։ Իր հայրենակիցներէն Գ.Ա. Ուռհայեցի հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ ողբացեալ ընկերոջ մասին «Հայրենիք»ի մէջ․—

«Ազուհալճոնց Օհաննէսն ալ գնաց, առանց իր մուրազին հասնելու», պիտի ըսէին իր քաղաքակիցները, իրենց տեղական բարբառով։ Այո՛, մէկն ալ մեկնեցաւ մեզմէ, աչքը ետեւը, առանց տեսնելու իր փայփայած երազներուն իրականացումը։

Քանզի Արզուհալճեան մէկն էր այն քիչերէն, որ կեանքին մէջ կը տեսնէին աւելի բան մը, քան նիւթական պայմանները․ կը ձգտէին ցեղին ազատագրութեան եւ հոգեւոր-մշակութային վերազարթումին։ Զինքը կը յիշեմ Օսմ․ Սահմանադրութեան օրերուն եւ անկէ 2—3 տարի առաջ․ չորս տասնեակ մը տարիներու քօղէն անդին։ Ի՜նչ վառվռուն, շէնշող եւ եռանդալից երիտասարդ մըն էր։ Շուկան պտղավաճառի խանութ մը ունէր, իր երեկոները եւ կիրակին ժամին բակն էր, ուր կեդրոնացած էր Ուրֆայի ազգային կեանքը։ Հոն էին ազգային կեանքը։ Հոն էին ազգային վարժարանները, առաջնորդարանը եւ մշակութային ընկերութիւնները։

Սահմանադրութենէն առաջ ազգային գործունէութիւնը կ՚ընթանար եկեղեցիին եւ դպրոցին քօղին տակ։ Անկէ վերջն էր որ լոյս աշխարհ եկաւ քաղաքական եւ կուսակցական գործունէութիւնը։ Պ. Տաճատ Տաքէսեանի ուսուցչութեան շրջանին կը կազմուէր «Եկեղեցասիրաց» Միութիւնը, որպէսզի ուշիմ ուսանողներու բարձրագոյն կրթութիւն տան եւ պատրաստեն զարգացած կղերականներ եւ ազգային առաջնորդներ։ Ամբողջ իր էութեամբ հոն էր Յովհաննէս։ Գաղափարը կը քարոզէր, մարդիկ կը համոզէր անդամագրուելու, շաբաթական վճարումները կը գանձէր, եւն. եւն.։ Կիրակնօրեայ լսարանային դասախօսութիւններուն միշտ ներկայ եւ քաջալերող էր։ Ժամանակին զրկուած ըլլալով կանոնաւոր դաստիարակութենէն մը, կ՚ուզէր այդ պակասը լրացնել, միշտ շփման մէջ գտնուելով դպրոցական շրջանակներու հետ, ուսուցչական բարեկամութիւններու հետ։ Հաւաքոյթներու մէջ փնտռուած շատ անձերէն էր։

Երբ եկաւ ազատութիւնը, Արզուհալճեան ընդոստ գետնին տակէն բուսնող Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջին շարքերուն մէջ էր։ Լսարան, դրադարան, «Ազատամարտ»ի ընթերցում, աւելի ոգեւորած էին զինքը։ Իր եռանդը սահման չունէր։

Այդ օրերուն ես կը մեկնէի Պոլիս ուսանելու եւ ինք ալ պանդխտութեան ցուպը կ՚առնէր եւ կուգար «Աւետեաց Երկիր»ը՝ Ամերիկա

Անգամ մըն ալ զինքը կը տեսնեմ հոս, աւելի քան քառորդ դարու մը անջրպետէ վերջ, երբ բախտը զիս ալ կը բերէ հոս։ Հասուն դարձած է արդէն, բայց նոյն եռանդալից եւ կենսունակ Յովհաննէսն է, համոզուած Դաշնակցական է, հոգաբարձու է, եկեղեցիի եւ դպրոցի կ՚օգնէ, բեմերէն կը խօսի եւն. եւն.։

Առաջին մեր տեսակցութեան կը խօսինք տըխուր եւ քաղցր հին յիշատակներու մասին, մեր հերոսական ծննդավայրին շուրջ, մեր ամենամտերիմ բարեկամ եղերաբախտ Յարութիւն Տէր Խորէնեանի մասին։ Իր գրպանէն կը հանէ Յարութիւնին մէկ նամակը, որ սուրբ նշխարի մը պէս իր ծոցը կը պտըտցնէր։ Յարութիւն բարոյական կազմակերպիչներէն է յեղափոխական Ուրֆային, ինչպէս Մկրտիչ Եօթեղբայրեան, անոր ռազմական պոռթկումին։

Ընկերական ժողովի մը մէջ Մկրտիչ շատ կոպիտ կը վարուի Յարութիւնի հետ, իր ծանօթ յամառութեամբ այնքան սաստկութեամբ կը ջղայնացնէ Յարութիւնը, որ ըստ վերջինը ապտակ մը կ՚իջեցնէ անոր երեսին։ Ներկաները կը սարսափին դէպ հետեւանքի մը մասին։ Իրենց գիտցած Մկրտիչը չէր կրնար դիմանալ այդքան ստորնացումի, հիմա պիտի քաշէ զէնքը եւ գետին փռէ։ Բայց ոչ, ան անմիջապէս ոտքի կ՚ելլէ իր ակռաները սեղմած եւ կը մեկնի ժողովէն։ Յետոյ ընկերները քովը կ՚երթան իր սիրտը առնելու, եւ կը զարմանան երբ իրենց կ՚ըսէ որ չէ նեղացած, ընդհակառակն գոհ է, «թող զարնել սորվին Յարութիւնները, եւ զարնելը իմ վրայ թող վարժուին»։

Վերջին օրերու իր միակ փափաքն էր պատրաստուած տեսնել «Ուրֆայի Յուշապատում»ը, որ պարունակէր անոր հին եւ նոր պատմութիւնը, գաւառաբարբառը, սովորութիւնները, ասացուածքները եւ ազգագրական արժէքները։

Այս նպատակին համար տարի մը առաջ ընկ. Վրացեանի ներկայութեամբ կազմեցինք մասնաւոր Յանձնախումբ մը, իր նախագահութեամբ։

Հասկացողութիւնն այն էր որ ինք պիտի հոգար նիւթական ծախքը, իսկ մենք պիտի սանձնէինք թղթակցութիւնները եւ հում նիւթերու հաւաքումը, լուսանկարները։

Հիմա որ գործը բաւական արձագանգ գտած է եւ արտասահմանի հայրենակիցներէն սկսած են գրութիւններ հասնիլ, յանկարծակի կը կորսնցնենք մեր մեկենասը…։ Չեմ գիտեր, իր կսկծալի մահէն առաջ որեւէ կարգադրութիւն մը ըրա՞ծ է այս մասին, միայն իր վերջին նամակին մէջ կը գրէր թէ «դրամին խնդիրը դիւրին է, հասկցար, չէ՞»։

Գ. Ա. ՈՒՌՀԱՅԵՑԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ

ՃՇՏՈՒՄ ՄԸ

Օշականի յոբելեանին առիթով, Պ. Գէորգ Զագրեան Յառաջի մէջ տպեց յօդուածաշարք մը։ Անոր թիւ 9ի ընթացքին կը գրէ այսպէս․—

«Օշական (որոշելով Պոլսէն փախիլ Պուլկարիա, 1918ի գարնան) կը ճարէ գերման ենթասպայի մը հագուստը։ Կը հագուի, կը մտնէ կառախումբը եւ կը հասնի Ֆիլիպէ։ Քաղաք մտած ատեն, զինուորական սրահին մէջ երբ կը հարցաքննուի Գերմանիա գացած երիտասարդ պուլկար սպայի մը կողմէ, չեչոտ, տկար գերմաներէնը կը մատնեն զինքը, ու կը ձերբակալուի իբրեւ դասալիք զինուոր իրենց դաշնակից Թուրքիայէն փախած։ Օշական ամէն ճիգ կը թափէ տարհամոզելու համար զինքը ձերբակալողը։ Կը պատմէ Պոլսոյ մէջ անցուցած ճգնաժամերը, մահուան վտանգը, մտաւորական ընկերներուն վիճակուած խժդժութիւնները, ջարդերը, եւն։ Երիտասարդ սպան կը մնայ անդրդուելի, այդ խօսքերը նկատելով իր մորթն ազատելու համար եղած ճառամարտութիւններ։ Պուլկար սպան չէր ճանչցած Թուրքերը կամ մոռցած էր պատմութիւնը իր ժողովուրդին որ նոյն աւերիքին տակն էր ապրած դեռ հազիւ կէս դար առաջ։ Բարեբախտաբար ծերունի Պուլկար մը, որ լաւ Թուրքերէն ալ կը խօսէր, կը միջամտէ ի նպաստ Օշականին, կը համոզէ սպան իր անձնական փորձառութեան վկայութիւններով եւ Օշական կը ձգուի ազատ»։

Այս հատուածը եթէ առնենք իբր վէպ, Պ. Գէորգ Զագրեան հիանալի երեւակայութիւն ունի, պիտի ըսենք։ Իսկ երբ իրականութիւնը նկատի ունենանք, պիտի յայտարարենք որ՝ յօդուածագիրը յիշողութեան չարաչար վրէպի մը զոհն է։ Անկա-

կած, Օշական, եւ ուրիշներ, իրեն եւ ասոր անոր պատմած են դէպքը այնպէս ինչպէս տեղի ունեցած է, բայց ինքը մտքի շփոթումով մը զայն վերագրած է իր մանկութեան ընկեր Օշականին։

Արդարեւ, 1918 Փետրուարին Պոլսոյ Իթթիհատեան դժոխքէն եւ զինուորական ծառայութեան անունին տակ թաքնուած պաշ ջարդէն խուսափելու մտքով, տասնըհինգ Հայեր, գերման զինուորական ծպտումով եւ Պալքանցուկով Պոլսէն Պուլկարիա (Ֆիլիպէ, Սոֆիա) փախան։ Ասոնց մէջ էին Կարօ Ուշագլեան (Կ. Գեսուշ), Յովհաննէս Պապիկեան, Արամ Զարըզ (Վտարանդի), Յակոբ Քիւֆէճեան (Օշական), եւ Ջիթունի (Կարապետ Փանոսեան կամ Հօֆման ծածկանունով)։

Բայց այդ տասնըհինգին մէջէն ոչ թէ Օշական, այլ Ջիթունին էր որ ձերբակալուեցաւ Ֆիլիպէի մէջ, յոյն լրտեսի մը հետ երեւցած իր նմանութեանը պատճառով։ Հարցաքննուեցաւ, վրան ծածկագիր գտնուեցաւ, բանտարկուեցաւ ութ օր, պիտի ղրկուէր Սոֆիա, Պատերազմական Ատեանին առջեւ դատուելու, իբրեւ լրտես։ Բարեբախտաբար Ֆիլիպէի հայ գաղութին մեծաւորները կռթնելով զօրաւոր բարեկամութիւններու, եւ Ջիթունիին անվնաս մէկն ըլլալը փաստող լուսանկարներն ու գրական անցեալը օգնութեան առնելով, կրցան խլել զինքը՝ պուլկար զինուորական իշխանութիւններէն։ Քիւֆէճեան (Օշական) ոչ բռնուած, ոչ ալ ազատ ձգուած է։ Իրազեկ ողջերը դեռ հոն են, հոս են, կրնան վկայել։

ՋԻԹՈՒՆԻ

ՋԱՆԸՐ ՓԱՐԱՅԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՊՈՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 10 Յունիս (Յառաջ) — «Պէտք չէ այնքան պզտիկցնել Մայիս 28ի մեծ տօնակատարութիւնը։ Քաղաքին մէջ տօնեցինք այնքան մեծ խանդավառութեամբ, մինչեւ առաւօտ։ Նոյնը կրկնել արուարձաններու պզտիկ սրահներու մէջ՝ կը նշանակէ մեղանչել»։

— Ո՛չ, հայրենակից, Մայիս 28ը պէտք է տօնէ ամէն հայ ընտանիք նոյնիսկ իր տանը մէջ։ Ֆրանսայի մէջ Յուլիս 14ը կը տօնեն, կեդրոն քաղաքներու տօնակատարութիւններէ զատ, ամէն թաղ ու արուարձան կը դրօշազարդուի եւ ժողովուրդը կը պարէ մինչեւ լոյս։ Հետեւաբար մենք եւս պէտք է տօնենք բոլոր այն վայրերուն մէջ, ուրափ մը հայութիւն հաստատուած է, Ուրեմն, այս երեկոյ մեծանուն գրագէտ Աւետիս Ահարոնեանի թաղն է որ կը տօնէ Մայիս 28ի 29րդ տարեդարձը։

Այսպէս զրուցց կ'ընէին երկու ընկերներ, սրահին դրան առջեւ, երբ Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նուագախումբը, նախ «Մարսէյեզ»ի, յետոյ «Բամ Փորոտան»ի նուագածութեամբ կատարեց բացումը։

Ընկեր Գ. Քէնտիրեան բացման խօսքով բացատրեց օրուան տօնին վեհութիւնը եւ հրաւիրեց յոտընկայս յարգել յայտնի եւ անյայտ հերոսներու յիշատակը։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին Սէն Լուի եւ Պոմոնի Նոր Սերունդի անդամ–անդամուհիները, որոնք թէեւ Ֆրանսա ծնած ու մեծցած, յստակ առոգանութեամբ կ'արտասանէին հայերէնը, պատիւ բերելով իրենց ծնողքին եւ Հ.Յ. Դաշնակցութեան որ կը դաստիարակէ ու կ'ազնուացնէ անոնց մատաղ հոգիները հայկ. մշակոյթին շունչովն ու հայ հերոսներու յիշատակով։ Հանրակառքերու պաշտօնէութեան գործադուլին պատճառաւ, օրուան 'բանախօսը կը բացակայէր, եւ փոխանորդաբար խօսեցաւ ընկ. Ս. Միլտոնեան։ — «Ես չպիտի խօսիմ Մայիս 28ի պատմական դէմքերու եւ դէպքերու մասին։ Դուք բոլորդ ու ամբողջ հայ ժողովուրդը գրեթէ, լսած կամ կարդացած է այդ պատմութիւնը։ Իսկայսօր բոլորս պէտք է գիտնանք թէ՝ անհրաժե՞շտ է այս թուականը տօնել ամէն տարի։ Այո՛, ինչպէս կը տօնենք Վարդանանցը, Գիրերու Գիւտը, Սահակ–Մեսրոպ, Քրիստոսի Ծնունդը, նաեւ Յարութեան տօնը, որոնք բոլորն ալ պատմութեան անցած են, բայց երբեք չեն կորսնցուցած իրենց արժէքը։ Վարդանանցը հայկական դաւանանքին ազատագրումն է, Գիրերու Գիւտը՝ մշակոյթի եւ մայրենիքի յաղթանակը։ Իսկ Մայիս 28ը՝ հայ ժողովուրդի քաղաքական ազատագրումը»։ Բանախօսը իր խօսքը վերջացուց պատմելով Աւ. Ահարոնեանի «Ազատութեան Ճանապարհին» գրքէն դրուագ մը՝ Միքօն եւ Հայրօն։ Եւ եզրակացուց.— «Գիտարկ կրելու եւ այր մարդ կոչուելու իրաւունք ունին անոնք՝ որ գիտեն զոհուիլ ազատութեան եւ իրենց նամուսին փրկութեան համար»։

Տիկին Ազատուհի Տէր Վարդանեան յաջողապէս երգեց Սայաթ-Նովայի «Պլպուլ»ը։ Նոյնպէս մեներգեցին Տիկ. Քոչարեան եւ Օր. Մարգրիտ Գաբրիէլեան։ Վերջին խօսողն էր ընկեր Յ. Նիկողոսեան որ պարզեց Դաշնակցութեան ղեկավարի դերը Մայիս 28ի ստեղծման մէջ։ Ընկեր Մութաֆեան ներկայացուց կենդանի պատկեր մը, Ա. Ահարոնեանի «Ուխտաւորը»։

Կէս գիշերէն վերջ սկսան եւրոպական պարերը։ Մերթ ընդ մերթ տեղի կ'ունենային նաեւ խմբերգներ եւ հայկական պարեր։

Շնորհաւորելի էին Բարձր–Հայքի մեր ընկեր-ընկերուհիները իրենց ծննդավայրի համաչափ պարերով։ Մասնաւոր փայլ մը կուտային տօնախմբութեան մանաւանդ շուրջպարերը, մասնակցութեամբ տարէց ընկերներու։

ՊԱՐԹԵՒ

«ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ»Ի ՏԱՐԵՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ, 15 Յունիս (Յառաջ) — «Հայկազեան» վարժարանի տարեվերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի, 15 Յունիս, կէսօրէ վերջ, Էթիէն Տօլէի սրահին մէջ։ Ամէն դասակարգէ բազմութիւն մը ծայրէ ծայր լեցուցած էր սրահը։ Հոն էին հաւատ ու աղքատը, ծերն ու երիտասարդը։ Հոն էին ծնողքները հետաքրքիր, խանդակաթնայուածքով։ Ուրախ, հպարտ իրենց զաւակներուն յաջողութիւններով։ Ազգային Եկեղեցական Միութիւնը, Կրթական Մարմինն ալ գոհ այս ձեռնարկէն։

Մեր գաղութը ունի երկու նուիրուած մշակներ, որոնց շատ բան կը պարտի։ Մէկը՝ Տիկին Մարի Շահինեան, համեստ, գործին նուիրուած Հայուհի մը, տասնըմէկ տարիէ ի վեր անձայն, անտրտունջ եւ բոլորովին ձրի կը տանի «Հայկազեան» դպրոցին ծանր բեռը, Քրէփիօ լա Փաժէն մինչեւ Լիոն ու Լիոնէն Քրէփիօ լա Փափ, ամառ-ձմեռ։ Միւսը, թէեւ նոր մը, բայց նոյնքան նուիրուած — տիկին Սիրան Փափազեան, մերթ Տէսին՝ իր դպրոցով, մերթ Լիոն՝ իր Սանուհիներով։

Հանդէսին վարիչը, Պ. Հ. Թադէոսեան, իր բացման խօսքին մէջ յիշեց կատարուած աշխատանքը եւ դժուարութիւնները։

Ամբողջ չորս ժամ, իրարու ետեւէ բեմ եկան նախ՝ «Ծիլեր»ը, ապա «Բողբոջ»ները եւ «Կոկոն»ները իրենց երգերով, խմբերգերով, արտասանութիւններով, մենախօսութիւններով ու այլազան պարերով։ Չորս-հինգ տարեկանէն մինչեւ 11—12 տարեկանները, բոլորն ալ համարձակ, առողջ առոգանութեամբ արտասանութիւններ ըրին եւ երգեր երգեցին։ Պ. Յակոբ Վարժապետեան խօսեցաւ Կրթական Մարմնին կողմէ եւ ջերմապէս գնահատելով կատարուած աշխատանքը, թելադրեց ուժ տալ, որպէսզի գործը աւելի արդիւնաւորուի եւ մեր մանուկներն ու պատանիները իրենց մայրենի լեզուն սիրեն եւ սորվին։

Տեղի ունեցաւ վկայականներու բաշխում, որուն ընթացքին, գեղեցիկ «հուսկ բանք» մը արտասանեց Ազգ. Միութեան ատենապետը, Պ. Ա. Կիւլպէնկեան։ «Ձեզմէ առաջուան սերունդը անապատի աւազին վրայ Ա. Բ. Գ. սորվեցաւ, ո՛չ գրատախտակ, ո՛չ մատիտ, ո՛չ թուղթ եւ ոչ ալ մելան կար այնտեղ, այլ միայն անապատի ուսուցչին ձեռնափայտը որ կը գծէր աւազին վրա, եւ աշակերտները կը սորվէին, կը սերտէին այնտեղէն։ Այսօր դուք, սիրելի հրջանաւարտներ, ամէն բան ունիք, ասպարէզը բաց է ձեր առջեւ»։

Հանդէսը վերջացաւ չափահասներու գեղջկական պարերով։ Կ'արժէ սրտանց շնորհաւորել Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութիւնը, Կրթական Մարմինը, մասնաւորապէս ուսուցչուհին, տիկին Մարի Շահինեանը։ «Ծիլերուս, Բողբոջներուս եւ Կոկոններուս հայեացքներէն ու ժպիտներէն չեմ կրնար բաժնուիլ։ Այս աշխատանքը հոգեկան բաւարարութիւն կուտայ ինծի, ես հաճոյքով կը կատարեմ այս գործը», կ'ըսէր, երբ կը հարցնէի թէ յառաջիկայ տարի ալ պիտի մնա՞ր պաշտօնէին վրայ։

Կամքիդ ուժ, ազնիւ Տիկին։

ՊԱՊԼԷ

ՑԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

ՎԻԷՆՆԱ, 9 Յունիս (Յառաջ) — Այս չարթուցաւալի մահ մը ցնցեց Վիեննայի գաղութը։

Երկար եւ տաժանելի հիւանդութենէ վերջ, Յունիսի 3ին մեռաւ Պ. Վահան Արսլանեան, Եօզղատի բարեհամբաւ գերդաստանի մէկ զաւակը, որ իր ծաղիկ հասակէն հոս եկած հաստատուած, տուն տեղ եղած, իրեն համար համեստ դիրք մը շինած էր։ Մեռաւ 54 տարեկան սեւ սուգի մէջ թողլով իր կինը, երկու աղջիկները, քոյր, եղբայր եւ բազմանդամ ընտանիք, ազգականներն ու բարեկամներ։

Իր ազնիւ բնաւորութիւնը, մարդոց հետ վարուելու եղանակը, համեստ ազգասէրի յարաբերութեանց շնորհիւ, մանաւանդ մեր նորեկ հայրենակիցներու թնճուկ գործերը կարգադրելու անշահախնդիր յօժարութեամբ բոլորին սիրելի դարձած էր։ Ասոր համար ալ իր մահուան եւ յուղարկաւորութեան օրը ճշմարիտ սուգի օր մը եղաւ գաղութին եւ տեղացի բարեկամներու համար, որոնք փութացած էին համախմբուիլ իր դագաղին շուրջ։ Մեր հոգեւոր հովիւը, Եղիշէ քահանայ Իւթիւճեան, դամբանականով մը ողբաց հանգուցեալին կորուստը։ Մխիթարեան Միաբանութենէն՝ Հ. Ն. Ակինեան սփոփանքի խօսքեր ուղղեց հանգուցեալին պարագաներուն եւ սգակիրներուն։ Հրաժեշտի վերջին խօսքերը արտասանեց Պ. Ա. Տապաղեան։ Բազմաթիւ ծաղկեպսակներ ղրկած էին իր պարագաները, գաղութի անդամները, օտար բարեկամներ եւ Աւստրիոյ Հայ Միութիւնը։

Վիեննայի փոքրաթիւ գաղութը խորապէս կը զգայ պակասը իր գործունեայ եւ աշխատասէր մէկ անդամին։

ԳԱՂԹԱԿԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ Նախկին կամաւորներէն «Քէփթէն» Ճիմ Ջանգալեան, ռամկավար, մեռած է Ամերիկայի մէջ, մայիս 10ին։ Մասնակցած է սպանեւամերիկեան պատերազմին եւ Անդրանիկի կամաւորական գունդին։ Բնիկ Տիգրանակերտցի էր, վեց տարեկանին Ամերիկա փոխադրուած։

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

(Իր յոբելեանին առիթով)

Օշական 1937ի սրտի հարուածէն վերջ դարձած է նախապաշարումի մարդ։ Իւրաքանչիւր օրը որ կ'անցընէ իրեն համար յաղթանակի օր մըն է շահուած՝ մահուան դէմ։ Ան երբ կ'անցնի սեղանին ու կ'առնէ 'գրիչը ձեռքը, մղձաւանջին տակն է մահով մը իր աշխատանքին ընդհատումին, վստահ չէ իր էջերուն աւարտումին։ Ասկէ կուգայ իր անապարանքով գրուած իրար հրմշտկող էջերը։ Բեղնաւոր է միտքը, անվերջանալի երկունքով մը կը չարչրկուի իր սիրտը, գրիչը իր ձեռքին մէջ չ՝ իհասնիր մտքին ու սրտի զեղումներու արձանագրութեանը, ու այդհոսանուտինհասնելուփութկոտութիւնը իր գիրը կը վերածէ մանրադէտի կէտերու 'խճողումի մը։ Երբեմն նախադասութիւններ կը մնան կիսատ, բառերը պոչատ ու էջերը կը կքին, կը կորսնցնեն իրենց գիծը, սակայն իմաստը կը գտնէ իր ճամբան ու չքեղ մակընթացութեան մը մէջ մեզի կուտայ մեր ժողովուրդի նկարագրին չարն ու բարին, խորունկ հոգեբանական վերլուծումով մը համադրուած։ Երբեմն իր ընդերքէն ժայթքող վիթխարի լաւան յանկարծ կը դառնայ զուսպ ու վճիտ։ Ան կրնայ բառի մը կամ նախադասութեան մը մէջ ամփոփել իր հերոսներուն ամբողջական եղերերգութիւնն ու տագնապանքը։ Իր նիւթերը՝ առնուած առհասարակիրականկեանքէ, այնքան հարազատ, այնքան ճշգրիտ են որ, այդ անապարանքին մէջ անոնք ատեն կը գտնեն հագնելու իրենց միսն ու ոսկորը ու կ'ոգեղինանան գրագէտին ճարտար գրչի մէկ հարուածովը ու միշտ պատրանքը կուտան զանոնք տեսնելու, շօշափելու նոյնիսկ խօսելու անոնց հետ։ Կ'ըսեմ աւելիայ որովհետեւ կը ճանչնամ հերոսները իր պատմուածքներուն ու վէպերուն, շատ քիչ բացառութիւնով մը։

Օշականի գործն ու գրականութիւնը ըստ թէ մեթոտի չեն ենթարկուիր։ Իմ կարծիքով անիկա ազդեցութեան տակն է իր մանկութեան, պատանութեան ու երիտասարդութեան ապրումներու քաոսին։ Իր դիւային յիշողութիւնը պիտի բաւէր իրեն իբրեւ ներշնչում դար մը գրականութիւն ընելու համար։ Երբ կ'աւելնայ անոր վրայ իր տեսնելու դզայարանքին ծայրայեղ ուժգնութիւնը որ նոր արձանագրութիւններ կը դնէ իր մտքին վրայ, ան աւելի քան կը տառապի իր զգայնութիւններուն կուտակած բեռան ծանրութեանը տակ ու երբ հիւանդ սիրտը կը ճարճատի անոր յիշեցնելով վերահաս վտանգը, Օշական կ'աճապարէ մահուընէ առաջ վճարել պարտքը իր ժողովուրդին, խորունկ իր սէրը անոր հանդէպ։ Ան չի սակարկեր երբեք, անօթի մնալն իսկ յանձն առած։ Հաւատացած է անոր շնորհներուն ու գրականութեանը գեղեցկութեան, ինքը դարձած է աղանդաւոր քուրմը այդ հաւատքին, համոզուած է իր գործին արժէքին, ու հպարտութեամբ կը մատուցանէ զայն մեր զմայլելի գրականութեան սրբազան պատարագին։ Օ՜, ոչինչ, թէ ինքը կը դառնայ զոհը իր ուխտին, կը բաւէ որ այդ զոհաբերութիւնը աւելցնէ բան մը այդ հաւատոյ հանգանակին վրայ։

Հիմա երբ կը վերջացնեմ այս էջերը ու կուտամ այս մարդուն կէս դարը, ամբողջութեամբ աշխատանք ու նուիրում իր ժողովուրդի բարիքին՝ ուսուցչութիւնովն ու գրականութիւնովը, անվեհեր, անկաշկանդ, հպարտ իր արժանիքներուն գիտակցութիւնովը, մտքիս մէջ ունիմ իրմտատիպարը, մեծ Տոսթոյեվսքին որ մտիկ չըրաւ իր բարեկամներուն ու գրիչը ձեռքը փակեց իր աչքերը։

ԳԷՈՐԳ ՋԱԳՐԵԱՆ

(Վերջ)

Եւրոպայի վերաշինութեան խնդիրը

ՄՈԼՈԹՈՎ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻ

Անգլիոյ արտաքին նախարարը իր աշխատանքը վերջացուցած ըլլալով, Լոնտոն վերադարձաւ։ Այս առթիւ զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ'ըսէ.— Նկատի առնելով գործին առիպողութիւնը, Պ. Պիտօ եւ Պ. Պէվին որոշեցին առաջարկել Պ. Մոլոթովի որ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Խ. Միութեան արտաքին նախարարները ժողով մը գումարեն Յունիս 23ին սկսող շաբթուան մէջոցին, յարմար վայրի մը մէջ, ամբողջութեամբ քննելու համար այս խնդիրները։

Զեկոյցը ուրիշ որոշում չի պարունակեր։ Ուրեմն կը հետեւի թէ ամէն բան կախում ունի Խ. Միութեան դրական կամ ժխտական պատասխանէն։ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները չեն ուզած կանխանդել Խ. Միութեան դիրքը, որոշումներ տալով անոր բացակայութեանը։

Ամէն պարագայի մէջ, առ այժմ գաղտնի կը պահուին Պ. Պ. Պէվինի եւ Պիտոյի վերջնական մտադրութիւնները։ Տեղեկատու նախարարը յայտարարեց թէ երկու պաշտօնակիցները համաձայնած են եւրոպեան տնտեսական յանձնաժողով մը կազմելու, շարք մը մասնախումբերով։ Երկու կառավարութիւնները կը յուսան այս ձեւով լրիւ տեղեկութիւններ քաղել Եւրոպայի մասին եւ դասաւորել զանոնք, լաւագոյնս օգտուելու համար Մ. Նահանգներուն խոստացած աջակցութենէն։

Զուեքշաբթի առտու երկու նախարարները կրճատեալ ժողով մը գումարեցին, իւրաքանչիւրը չորս խորհրդականներով։ Կէս օրէն վերջը աւելի երկար եւ լիագումար ժողով մը տեղի ունեցաւ, բազմաթիւ խորհրդականներով եւ մասնագէտներով։

Երկու նախարարներուն տեսակցութեան առթիւ (Յունիս 17 եւ 18) հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ Պ. Պ. Պէվին եւ Պիտօ ամենամեծ գոհունակութեամբ ողջունեցին զօր. Մարշըլի տեսակէտները Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան եւ Մ. Նահանգներու աջակցութեան մասին։

Թերթերը կը գրեն թէ Պ. Մոլոթովի ուղղուած հրաւէրին առթիւ, ուրիշ գիր մըն ալ ղրկուած է, որով Փարիզը կամ Լոնտոնը ամէնէն յարմար կեդրոնները կը նկատուին Երեք Մեծերու խորհրդաժողովին համար։ Երկու նախարարները կ'ուզեն օր առաջ գումարել այս ժողովը, վասնզի Միացեալ Ազգերու Տնտեսական Յանձնաժողովը նիստի հրաւիրուած է Ժընեւի մէջ, Յուլիս 1ին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔ ԹԵՐԹԵՐԸ կը գրեն թէ ամերիկեան 11 թռչուն-բերդեր յանձնուած են թրքական օդատորմիղին, այս օրերս։ Ինչպէս կը յիշուի, Անգլիա ալ 500 օդանաւեր ծախեց վերջերս։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը դաշնագիր մը պիտի կնքէ Մ. Նահանգներուն հետ այսօր, ուրբաթ, ամերիկեան օգնութեան մասին։ Այս պայմանագրով ճշդուած են ամերիկեան պատուիրակութեան իրաւասութիւնները։ Ուրիշ պաշտօնագրով մը, Յունաստան յանձն կ'առնէ «մեծ եւ անընդհատ ճիգ մը» փորձել, վերահաստատելու համար բարեկարգութիւնը։ Այս ծանուցագիրը ստորուած էր Մայիսին, բայց նոր կը հրատարակուի, քանի որ ամերիկեան պատուիրակութիւնը գործի ձեռնարկած է արդէն, 300 միլիոն տոլարի վարկը օգտագործելու համար։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հեռագրեն թէ կտոր կտոր եղաւ քսան տարեկան Հրեայ մը, Թէլ Ավիվի մէջ, երբ իր ընկերներով կը փորձէր քանդել բրիտանական սպայակոյտի շէնքին տակ փորուած փապուղի մը։ Կը կարծուի թէ ահաբեկչական կոմիտէն, Իրկուն, այս փապուղին փորած էր պայթեցնելու համար սպայակոյտի կեդրոնը — ուր կը գտնուին 300 զինուորներ — եթէ գործադրուէին երեք հրեայ ահաբեկիչներու դէմ արձակուած մահավճիռները։— Միացեալ Ազգերու քննիչ յանձնախումբը կը շարունակէ իր պտոյտները Պաղեստինի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։

ԳԱՀԻՐԷԻ ֆրանսական դեսպանատունը եւ ֆրանսական շարժանկար ներկայացնող սրահները պայթեցնելու սպառնալիքներ եղած են անծանօթներու կողմէ։ Դեսպանատունը պաշտպանութեան տակ առնուած է։

ԸՆԴՀ. ՆԵՐՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ ներկայացուած է Ազգ. Ժողովին, դուրս ձգելով գործակցութեան յանցանքները։ Վիճաբանութեան ատեն, աջերը առաջարկեցին «կարծիքի յանցանքներն» ալ ներել։ Քննութիւնը կը շարունակուի։— Նոյն նիստին մէջ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան նաեւ գործադուլի իրաւունքի մասին։

ԱԶԳ. ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ մեծ պարգեւը 12 միլիոն ֆրանք պիտի ըլլայ Յունիս 25էն սկսեալ, B շարքն ալ չորս միլիոն։

Մայիս 28ը կը տօնուի

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէի։ Կիրակի 22 Յունիս կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Թաղապետութեան սրահին մէջ, rue de Paris: Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ։

ԵՐԳ։ Հայկական պար։ Պիտի ներկայացուի Ս. Պարթեւեանի «ԱՆՄԱՀ ԲՈՑԸ», Շավիլ – Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» թատերախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Բ. ՀԱԳԷՇԵԱՆԻ։

Հաղորդակցութեան միջոց.— «Gare du Nord»էն կառախումբ ժամը 2.20ին, Porte Clignancourtէն 168 թիւ օթօպիւս, ամէն քառորդ ժամը, իջնել Place du 11 Novembre, Sarcelles:

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Յունիս 21, շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Խրիմեան սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ։ Կը խօսի ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ։ Գեղարուեստական բաժին՝ ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ։

Պիտի խօսի նաեւ ընկերվարական ներկայացուցիչը։ Թառ՝ Պ. Յ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ կողմէ։

Մուտքը ազատ է։

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Գործադիր Ժողովը կը խնդրէ երեք յարանուանութեանց ազգային, եկեղեցական, հասարակական, բարեսիրական, հայրենակցական, մշակութային բոլոր մարմիններէն, կազմակերպութիւններէն, միութիւններէն, հայ մամուլին եւ յարգոյ հայ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ, Ս. Պատարագին եւ հոգեհանգստի պաշտօնին որ տեղի պիտի ունենան այս կիրակի, 22 Յունիս, սովորական ժամուն, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ եւ ի յարգանս ազգային մեծ բարերար եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիր՝ ողբացեալ ՊՕՂՈՍ ՓԱՇԱ ՆՈՒՊԱՐի, իր մահուան 16րդ տարելիցին առթիւ։

Հոգեհանգիստէն վերջ յարգանքի խօսք՝ Պ. Թովմաս Պօյաճեանի կողմէ։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի Նոր Սերունդի կողմէ, հովանաւորութեամբ Շրջ. վարչութեան։ Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Կը խօսին Նոր Սերունդի երիտասարդ ընկերները, որոնք պիտի պարզեն Նոր Սերունդի հետապնդած ուղին։ Կը ներկայացուի փոքր զաւեշտ մը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, կը մասնակցի Տէսինի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր ամբողջ կազմով։ Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ։ Ճոխ պիւֆէ, առատ կերուխում, ընտիր աղանդերներով։ Հայկական տիսքեր։ Տէսինի հասարակութիւնը կը հրաւիրուի այս խնջոյքին, ուր առիթը պիտի ունենայ տեսնելու Նոր Սերունդ. շարժումը եւ վայելել հաճելի ժամանցմը։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ.— Նախաձեռնութեամբ Խարբերդի Շէյխ - Հաճիի Երիտ. Միութեան, 22 Յունիս, կիրակի ամբողջ օրը։ Պ. Ն. Նաճարեանի ծառախիտ պարտէզին մէջ, Սէնթ Անթուան։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ հայկական պարեր։ Կարտանի «Անդրանիկ» թատերախումբը մեծ պատրաստութեամբ կը բեմադրէ «ԱՐԱԲՈՆ»։ Հոն է նաեւ բնագաւառի «Դահուլ - զուռնան»։ Կրնաք ճաշը միասին բերել։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ։ Կը նախագահէ ընկերուհի Տիկին Արշալոյս Մաղաքեան։ Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ սանուհիներու եւ կարող ուժերու։ Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅՆԻԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ դաշտագնացութիւնը այս կիրակի, Շավիլի անտառը, Պաղ աղբիւրի մօտ, առաւօտէ մինչեւ երեկոյ։ Ճաշը միասին բերել։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ 8ՐԴ ԽՈՒՄԲԸ

Իր տարեկան ցերեկոյթը կուտայ ի նպաստ Ճամբարին, այս կիրակի ժամը 2ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, 28 rue Serpente, métro Odéon կամ St. Michel:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ժողովը՝ այս Շբ. ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։—

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ, ժամը 8.30ին, Մուրատ ակումբին մէջ։

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

Իէնայի թատրոնը, **10 Ave. d'Iéna — Métro Iéna**

Շաբաթ, 21 Յունիս, ժամը 20.30ին, նախագահութեամբ Պ. ՌԸՆԷ ՖՕՇՈՒԱՅԻ, յայտնի թատերագիր եւ հեղինակ «Rêves d'Amour»ի, եւ Պ. ՄԱՔՍ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆԻ, սինէմայի եւ թատրոնի ծանօթ արուեստագէտը)։

ՄԱՏԼԷՆ ԷՔԻՋԵԱՆ

Կը ներկայացնէ եւ կը խաղայ

Երջանիկ օրեր

(«LES JOURS HEUREUX» ֆրանսերէն)

Պ. Գլօտ Անտրէ Բիւժէի 3 արարնոց ծանօթ պիէսը, 1938ի Միշէլ թատրոնի գործը։ Հետեւեալ դերաբաշխութեամբ = այբբենական կարգով՝ Պ. Պ. Էմիլ Ասլանեան, Ռուբէն Տէր Ասլանեան, Էթիէն Կիւլիւմեան, Օր. Օր. Հայկուհի Խտըշեան, Ալին Մաթէոսեան եւն.։

Առաջին անգամ ըլլալով հայ երիտասարդ արուեստագէտներու խումբ մը ֆրանսական երիտասարդ թատերախաղի մը մէջ։

Տեղերու գիները, 50էն 250 ֆրանք։

Տոմսերը ապահովել Maison Vigar 24 rue St. Lazare եւ Գարսամեան գրատուն 46 rue Richer :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղի կողմէ, նախաձեռնութեամբ Սանուհիներու, այս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, 230 Chemin de la Madrague, Bar International սրահին մէջ։ Վիճակախաղը նոյն օրը։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

22 Յունիս, կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, St. Ferretի անտառին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ Պոլսեցի Տիկին Էլլէն Սալէպճեան (Ֆրանսուհի)։ Ամուսինը՝ Յակոբ Սալէպճեան մեռած, եղբայրն է Տիգրան Սալէպճեանի։ Տեղեկացնել Ժաք Մոմճեանի, Le Mavarin, Megève, (H. S.):

«ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Սեբաստահայերու Նահանգային Միութեան Կեդր. վարչութեան եւ Իսիի, Գլամառի եւ Մէօտոնի Սեբաստացի հայրենակիցներու, այս կիրակի 22 Յունիս, կէս օրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ երեկոյեան 10, Café des Sportsի մէջ, 4 rue de la Défense, Issy les moulineaux:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԼԱԶԱՐԵԱՆ ՃեՄԱՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐԻՑ խնդրում ենք՝ ա) յայտնել մեզ իրենց հասցէները մի քանի տեղեկութիւններ առնելու, բ) տրամադրել մեզ ժամանակաւոր կերպով կամ ծախել մեզ՝ «Սեմինարիա Լազարեւսկագօ Ինստիտուտա» գիրքը։ Գրում է ճեմարանի պատմութիւնը։ Մեր հասցէն՝ Teheran (Iran), Ave. Sefaraté Français, Passage Lovlagar, No. 3, Hovsep Tadevossian: Խնդրւում է հայ թերթերից արտատպել սոյն ազդը։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 21 JUIN 1947 Շաբաթ 21 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5065-Նոր շրջան թիւ 674 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒՔՆ ԱԼ ՎՂԱԳԱՐ

Երկուքն ալ, այո,— Եւրոպան եւ Ամերիկան։

Կարդացէք թերթերը։ Լսեցէք օրուան վարիչներուն ճառերը։ Հետեւեցէք խորհրդարաններու մէջ կատարուած վիճաբանութեանց կամ իւրաքանչիւր պետութեան յայտնի եւ գաղտնի գործունէութեան ։

Ի՞նչ կը տեսնէք։ Փոխադարձ անվստահութեան, կասկածամտութեան, թաքուն սպառնալիքներու օձ մը որ կը սողոսկի ընդհանուր խօսքերու, անամէջ յայտարարութեանց եւ «մարդասիրական» հաւաստիքներու դէզի մը տակ ։

Այդ յայտարարութիւններէն շատ աւելի խօսուն են իրենց ամենօրեայ գործերը,— յարաճուն աշխատանք ամէն ճակատի վրայ, իր հարեւանէն ետ չմնալու, անկէ շատ աւելի զօրաւոր հանդիսանալու համար։ Պարզ աշխարհաբարով՝ զինարշաւ։ Տեւական կատարելագործում զինամթերքի եւ մթերքի։

Այս պատրաստութեանց հետ զուգընթաց ամէն օր խոստովանութիւն մը, որ կ'ապացուցանէ մթնոլորտին թանձրացումը, թունաւորումը ։

Ճօն Ֆոսթըր Տըլս, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, Յունիս 18ին ճառ մը խօսելով համալսարանի մը շրջանաւարտներուն առջեւ, յայտարարեց, առանց վերապահութեան .

— « Պատճառ չկայ հաւատալու թէ ինքնաբերաբար պիտի կասի խորհրդային վարիչներուն ճիգը՝ իրենց կառավարական կարգուսարքը պարտադրելու։ Եթէ պիտի կասի, կը նշանակէ թէ բան մը կայ որ կը կասեցնէ զայն։ Այդ բանը կրնայ ըլլալ կամ բուռն դիմադրութիւն մը, կամ բարոյական դիմադրութիւն մը, այնքան ամուր որ անօգուտ է ընդդիմանալ» ։

Բանախօսը մեռապէս հերքելով այն մեղադրանքները թէ Մ. Նահանգները «յարձակողական ազգ մը» դարձած են, թէ «կ'օգտուին ուրիշներու տկարութենէն, իրենց կենցաղը պարտադրելու համար անոնց», իր կարգին ամբաստանեց խորհրդային վարիչները։

Այսպէս, առանց այլեւ այլի յայտարարեց թէ անոնց գործունէութիւնը կը ձգտի «ոստիկանական պետութիւններ հաստատել ի սփիւռս աշխարհի» ։

— « Եթէ շարունակուին այս ջանքերը, հետեւանքը պիտի ըլլայ համատարած բռնութիւն, մինչեւ անգամ պատերազմ։ Մարդկութեան ջախջախիչ մեծամասնութիւնը չուզեր յաւիտենապէս ենթարկուիլ անհշան փոքրամասնութեան մը բռնութեան» ։

Որ եւ է մեկնութեան կը կարօտի՞ն այս խօսքերը, որոնք լայն տեղ գրաւեցին անգլեւսաքսոն մամուլին մէջ։

Մ. Նահանգներու կառավարութեան բանբերները այս յայտարարութիւններով կ'ուզեն կարգի հրաւիրել նաեւ այն Ամերիկացիները որ կը պաշտպանեն Խ. Միութիւնը։ Կամ անոնք որ կը բողոքեն Ամերիկայի համայնավարներուն դէմ սարքուած հետապնդումներուն առթիւ։

Զարմանալի է որ, ընդհարումներ, պատերազմի վախեր կը տեսնէ նաեւ նախորդ փոխ-նախագահը, Հէնրի Ուոլըս, բոլորովին տարբեր պատճառաբանութեամբ ։

Անոր կարծիքով, պատերազմը անխուսափելի է, եթէ շարունակեն ճակատ յարդարել Խ. Միութեան դէմ, փոխանակ մերձեցում հաստատելու ։

Արդարեւ, ջիղերը չեն հանդարտիր, աշխարհը չի կրնար խաղաղիլ, եթէ Անգլեւսաքսոններն ու Խ. Միութիւնը իրար չհասկնան, գոնէ հիմնական հարցերու մէջ ։

Ճնշիչն այն է որ փոխադարձ հասկացողութեան, համաձայնութեան պատեհութիւնները հետզհետէ կը պակսին, քանի իւրաքանչիւր կողմը կառչած մնայ իր ընկերային եւ քաղաքական սկզբունքներուն։

Միւս կողմէ, իրողութիւն է որ Խ. Միութիւնը հետզհետէ կ'ամրապնդէ իր դիրքը արեւելեան եւ կեդրոնական Եւրոպայի մէջ, ինչպէս միւսները՝ Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ Միջին Արեւելքի մէջ։

Գործնական քաղաքականութեան հետ, գաղափարական, վարդապետական պայքարն ալ կը սաստկանայ հետզհետէ։ Ապացոյց՝ Պէվինի վերջին ճառը երեսփ. ժողովին մէջ, եւ խորհրդային մամուլին ու անթելին ամենօրեայ քարոզները, որոնք բոլշեւիկեան յեղափոխութեան ռազմական հրձանը կը յիշեցնեն ։ Շ.

ՀԱՆԳԻՍՏ ԶԱՒԷՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն է որ կ'իմանանք այս գոյժը։ « Մարմարա » եւ « Ժամանակ » (Յունիս 14) կը ծանուցանեն թէ Պոլսոյ նախորդ պատրիարքը վախճանած է եւ մարմինը Պաղտատէն սաւառնակով փոխադրուած է Երուսաղէմ, թաղուելու համար Ս. Յակոբեանց միաբանութեան գամբարանին մէջ։

Հանգուցեալ պատրիարքը ծնած էր Մուսուլ, 1869ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԱԽՏ

Հինէն ի վեր, մենք «դեմոկրասի»ի սապետներս, հոգի կուտանք ընտրութեանց։ «Ընտրովի» է, վերջացաւ։

Վա՜յ, եթէ որեւէ մարմին նշանակովի անցնի գործի մը գլուխ։ Ու հիմա Ֆաշականութեան դէմ պայքարի մեր նոր գործունէութեամբ, պէտք է կրկնապատկենք մեր ճիգերը, որպէսզի յաջողի մեր հասկցած կերպով այսինչ կամ այնինչ ընտրութիւնը ։

Տարօրինակ երեւոյթ մը, սակայն, կը գրաւէ ուշադրութիւնս, ամէն անգամ որ ընտրական խնդիր մը մէջտեղ կուգայ։

Օրինակ, թաղականի ընտրութիւն։ Փարիզի հայ գաղութը աւելի քան 20.000 հոգի է, քուէարկողները՝ հազիւ հազար, ինչ որ երկրորդ կարգի ընտրողներու ձեւն ալ չի յիշեցներ։

Օրուան մարդիկը «Յառաջդիմական», «Հակաֆաշական», «իւլթրա - դեմոկրատ», ոչ մէկ անպատեհութիւն կը տեսնեն այս ձեւի ընտրութեան մը մէջ եւ կը ներկայանան թեկնածու առաջնակարգերուն վրայ։

Ն՞աչխատին ալ այդ ուղղութեամբ.

— Գնա՛ արձանագրուէ անպատճառ որ քուէդ մեր ցանկին տաս։ Ահաւասիկ արձանագրութեանդ ծախքերը։

Արդարացում չի պակսիր եկեղեցիին համար, պետութեան օրէնքը այդպէս կը թոյլատրէ։

Առնենք ուրիշ ընտրութիւն մը։ Ամբողջ գաղութը վարող, անոր ճակատագիրը իր ձեռքերուն մէջ հաւաքող, անոր մշակութային, ազգային, պետական, երիտասարդական, գեղարուեստական, թատերական, մարզական, դրամական եւ բարեգործական պէտքերուն հոգատար «վերին» Միութեան մը ընտրութիւնը։

Այսքան կարեւոր մարմին մը որ կոչուած է ճակատագրական դեր կատարել, որ կամուրջ, կապ, խողովակ եւ հեռագրական հաղորդակցութիւն իսկ կրնայ հաստատել Երկրին հետ, պէտք է առ նուազն նշանակուի,— ներողութի՛ւն, ընտրուի — ամբողջ գաղութին ձայնով։

Դու միայն կաս յԵրուսաղեմ։

Ամէն մարդ արժանի՞ է ձայն տալու այդ գերընտիր Միութեան։

Նախ պէտք է ապահովել «Հայաստանասէր»ի ձրի վկայական մը, կամ «ընդյատակեայ» գործունէութեան հաւաստիքս փաստաթուղթ մը, ու յետոյ ընտրող եւ ընտրելի դառնալ։

Երբ կ'ըսեմ թէ ընտրական ախտը դարձեր է նոր օրերու եւ նոր կարգերու յատուկ արհեստ մը, մի կասկածիր, «Յառաջդիմութեան» նշան է։

ՍՕՍԻ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ համայնավարները կը պատրաստուին ստորերկրեայ գործունէութեան մը նուիրուիլ եւ քաղաքային պատերազմը շարունակել Աթէնքի մէջ, համաձայն վերջին լուրերու ։ Այս առաջադրութեամբ պիտի վերակազմեն «Օփլաջ»ն, իրենց ահաբեկիչ խումբը որ կը գործէր գերմանական գրաւման առեն։— Յունիս 19ին գնդակահարուեցան 17 զինուորներ, գրեթէ բոլորն ալ համայնավարներ, որոնք մահուան դատապարտուած էին երկու տարի առաջ, իբրեւ մեղսակիցներ 1944 Դեկտ.ի դէպքերուն, բայց մահավճիռներու գործադրութիւնը յետաձգուած էր, զանազան միջամտութեանց հետեւանքով։ Մահապարտներէն երեքը հերոսներ կը համարուին համայնավարներուն կողմէ։ Գնդակահարութիւնը տեղի ունեցաւ Եգինա կղզիի միջնաբերդին մէջ, Պիրէոնի մօտ ։

ԱՆԳԼ. ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Խ.Ս. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«Դիկտատորները միշտ ձախողած են»

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին հինգշաբթի օրուան նիստին մէջ, նշանակալից վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Այս առթիւ քննադատուեցաւ մասնաւորապէս Խ. Միութեան բռնած դիրքը արեւելեան Եւրոպայի մէջ։ Արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին պատասխանելով իր նախորդին՝ Իտընի, յայտարարեց.

— « Եթէ գաղափարական վարդապետութեանց ընդհարում մը տեղի ունենայ, պիտի ցաւիմ, բայց եթէ պարտադրուի մեզի, պէտք է դիմագրաւենք։ Ես չեմ հաւատար թէ ի վերջոյ արեւմտեան աշխարհն է որ պիտի տուժէ։ Ես տեսած եմ շատ մը դիկտատորներ որոնք փորձած են ջնջել ազատութիւնը աշխարհի մէջ։ Ի վերջոյ դիկտատորները իրենք են որ ձախողած են։ Ես կատարելապէս վստահ եմ որ եթէ փորձ մը կատարուի միջամտելու ազատ արտայայտութեան եւ այն բոլոր անսահմանելի բաներուն մէջ որ մարդու հոգին կը կազմեն, դարձեալ պիտի ձախողին» ։

Յետոյ ակնարկելով Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ դէպքերուն, շարունակեց.— «Ես վարժուած եմ Պ. Մոլոթովի մեղադրանքներուն՝ Մեծն Բրիտանիոյ դէմ։ Ես երբեք, իբրեւ արտաքին նախարար, միջամտած չեմ հունգարական կառավարութեան գործերուն։ Ես համոզուած եմ թէ վճռուած է ընդդիմադիր հոսանքները ջնջել այդ երկիրներուն մէջ։ Մեծ դժբախտութիւն է այդ։ Ես հակառակ եմ մէկ կուսակցութեամբ պետութիւն վարելու քաղաքականութեան։ Յունաստանի մէջ մէկ մասի բարձրացումով կարելի է դադրեցնել քաղաքային պատերազմը։ Համայնավարներու քաղաքականութիւնը կը ձգտի կազմալուծել այդ խեղճ, փոքր երկիրը, ինչ որ ողբերգութիւն մըն է։ Մենք այս բոլոր բաները տեսանք աւելի առաջ,— Լեհաստան, Հունգարիա, Ռումանիա, Պուլկարիա։ Ինչո՞ւ գոցել մեր աչքերը » ։

Պ. Պէվին յետոյ բացատրեց թէ այսօրուան Եւրոպան գաղափարական պայքարի չէ որ կը կարօտի, այլ ուտելիքի, ածուխի, փոխադրութեան միջոցներու, բնակարաններու, վայելուչ ապրելու հնարաւորութեանց։ «Երբ զօր. Մարշըլ ծրագիր մը պահանջեց Եւրոպայի վերաշինութեան համար, ես երբեք մանրամասնութիւններ չխնդրեցի, այլ խկոյն գործի ձեռնարկեցի եւ դաշլիճն ալ հաւանեցաւ։ Պատերազմի վախճանէն ի վեր առաջին պատեհութիւնն էր որ կը ներկայանար, Եւրոպայի տնտեսութիւնը իբրեւ ամբողջութիւն քննելու համար։ Մոսկուայի մէջ վեց շաբաթ աշխատելով, չկրցայ գոհացուցիչ պատասխան մը ստանալ» ։

Վիճաբանութեանց խառնուեցան շատ մը երեսփոխաններ, մասնաւորապէս քննադատելով Խ. Միութեան դիրքը։ Պահպանողական երեսփոխան մը բացագանչեց.

— « Այլեւս չենք կրնար սպասել որ Ռուսաստան հաւանութիւն յայտնէ։ Շատ երկար սպասեցինք։ Ժամանակը մեր թշնամին է»։

Ուրիշ մը յայտարարեց.— «Մենք որեւէ կռիւ չենք ուզեր Ռուսիոյ հետ։ Մենք պատերազմ չենք ուզեր։ Բայց չենք ալ կրնար թոյլ տալ որ Եւրոպան տեւական գրաւականը դառնայ ռուսական քաղաքականութեան» ։

★ Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ անհամբեր կը սպասեն Մոսկուայի պատասխանին։ Հեռագրի մը համաձայն, Պ. Մոլոթով կարգ մը լուսաբանութիւններ պիտի պահանջէ, առանց վճռապէս մերժելու զօր. Մարշըլի առաջարկը։ Աւելի հաւանական կը համարուի որ նոր ծրագիր մը ներկայացնէ Եւրոպայի վերաշինութեան համար։ Մոսկուայի գործակալութիւնը կը քննադատէ Փարիզի մէջ կատարուած բանակցութիւնները, դիտել տալով թէ անոնց նպատակը տնտական եւ խաղաղ գործակցութիւն մը ապահովել չէ, այլ «փորձ մը գործեր ելնելու Խ. Միութեան եւ ուրիշ եւրոպական պետութեանց կռնակին վրայ »։

Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոն պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ հրահանգած է իր երեսփոխաններուն բացատրութիւններ պահանջել կառավարութենէն, զօր. Մարշըլի առաջարկներու եւ իր (կառավարութեան) ձեռնարկներու մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՄԸ, Զուլֆայեան, 28 տարեկան, ծեծուած ըլլալով Լիոնի բանտին մէջ, մեռած է առջի օր։ Ամբաստանուած էր իբրեւ սպանիչը ուրիշ Հայու մը, բայց կ'ուրանար ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ 110.000 նաւաստիներուն գործադուլը վերջացաւ, օրավարձի յաւելումով։ Հարիւրաւոր նաւեր ճամբայ ելան դէպի Եւրոպա։

15 ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ ամերիկեան օդանաւ մը խորտակուած ըլլալով Սուրիոյ մէջ։ 22 հոգի փրկուեցան։ Արկածըտեղի ունեցաւ Տէր Զօրի մօտ ։

«ՅԱՐԳԱ՛ՆՔ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԵՒ ԻՐ ԲԻՒՐԱՒՈՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ»

(Մասնաւոր թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

Ահաւասիկ հիմնական գծերը այն խանդավառ ճառին, զոր արտասանեց Սուրիոյ նախկին կրթական նախարար Ապտիւլրահման Քէյեալի, Մայիս 28ի փառահանդէսի ընթացքին.

— «Ո՛վ պայքարի ժողովուրդ,

Ո՛վ որ պայքարիլ գիտէ իր ազգային աւանդութիւններուն, սրբութիւններուն ու ազգային անկախութեան համար, ով որ գիտէ մեռնիլ «իմացեալ մահով»՝ որպէսզի ապրին յետնորդ սերունդները, ով որ գիտէ իր արիւնով անբռնաբարելի դարձնել իր նիւթական թէ հոգեկան հայրենիքը, ով որ գիտէ ծառանալ բռնութեան, օտարութեան եւ կեղծիքին դէմ, կ'ապրի՛ իր ազգային արժանապատուութեան տէր, իր ազգային պատուին տէր, իր մաքուր ու անսակարկելի բարոյականութեամբ, ու կը վայելէ անվերապահ յարգանքը բոլոր ժողովուրդներուն, բովանդակ աշխարհի :

Հայ ժողովուրդը մէկն է այն սակաւաթիւ ազգերէն, որոնք գիտցան իրենց ինքնութիւնը անվթար պահել դարերու բարբարոսութեան, այլացեղ երկիրներու յարձակումներուն ու մանաւանդ համաշխարհային առաջին պատերազմի խառնակ ու չփոթ օրերուն իրենց պատնեշապաշտական կիրքերը յագեցնելու մտադրութեամբ հայկական հողերէ ներս խուժող վայրագ բանակներուն դէմ :

Ողջո՜յն քու նահատակներուդ, ո՛վ հայ ժողովուրդ, յարգանք քու մարտիրոսներուդ, որոնք ինկան փառքի եւ գաղափարի ճամբուն վրայ: Եւ ողջոյն ու յարգա՜նք քեզ՝ ո՛վ դուք զաւակները խիզախ հերոսներու, դուք հաւատարիմ պահակները ձեր պատմութեան: Ողջո՜յն ձեզ, Սուրիոյ զոհաբերող ու անձնուրաց զաւակներուդ:

Պիտի ուզէի խօսիլ ձեզի ձե՛ր լեզուով. ձեզի ու մեզի համար հաւասարապէս սիրելի հա՛յ լեզուով, բացատրելու համար թէ ինչո՛ւ կը սիրենք ձեր շինարարական ոգին, ձեր ստեղծագործական անփոխարինելի յատկութիւնները, ձեր բարոյական էութիւնը ամբողջ: Պիտի ուզէի ձեր լեզուով պատմել ձեզի ձեր հայրերուն ու մայրերուն անկեղծութիւնը հանդէպ սուրիացի ժողովուրդին, 1915—1947, անոր ամէնէն տագնապալի օրերուն:

Դուք ըմբռնեցիք մեր ցաւերն ու անձկութիւնները, ինչպէս մենք ըմբռնեցինք ձեր վիշտն ու տառապանքը՝ երբ ճակատագիրն ու դաժան թշնամին կը հալածէին ձեզ: Հայ ժողովուրդը ապերախտ չգտնուեցաւ, ու հայ ղեկավարութիւնը՝ ամբողջ երեսուն տարի, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ գիտցաւ բարձր պահել պատիւը հայ տարրին:

Ինչպէս 1919ի շփոթ օրերուն, նոյնպէս եւ արդի մեր անկախութեան պայծառ օրերուն՝ արաբ ժողովուրդի վերաբերումը հանդէպ հայ գաղթուածներուն, խտացած է վեհապետ Ֆէյսալի հետեւեալ խօսքերուն մէջ.— «Հայ ժողովուրդի երկրորդ հայրենիքն է այս երկիրը, ու դուն անբաժանելի մասնիկն ես այս հայրենիքին»: Մեր ազգային ուղեգիծը եղած է յարգել աղատատենչ ազգերը: Ու հայ քաղաքակիրթ ժողովուրդը չէր որ անտարբերութիւն պիտի գտնէր մեր կողմէ: Դուք ուզեցիք եւ կրցա՛ք բաժնել մեր ցաւը. ու հիմա, ինչպէս միշտ, արժանի էք բաժնելու մեր երջանկութիւնն ու բարօրութիւնը:

Անոնք որ գիտցան յարգել մեր ազատութեան պայքարը, արժանի են վայելելու մեր փոխադարձ յարգանքը՝ հանդէպ իրենց ազատութեան: — Եւ ո՞ւր եւ ե՞րբ պիտի կարենայինք գտնել հանդիսաւոր առիթը մեր այդ յարգանքը ընծայելու հայ ժողովուրդին, եթէ ոչ Մայիս 28ի փառաւոր հանդէսը, որ կը հանդիսանայ ոգեկոչումի հանդիսաւոր ցոյց մը՝ հայ ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկող միլիոնաւոր զոհերուն համար: (Բուռն ծափեր): Արժանի էք, որ ձեզ հետ մասնակցինք ձեր բոլոր յուզումներուն ու խանդավառութիւններուն, եւ Հայաստանի անկախութեան այս լուսեղէն թուականը դարձնենք, միաժամանակ, հայ-եւարաբ եղբայրութեան չքեղ մէկ փաստը: Զունինք ոեւէ վերապահութիւն հայ ժողովուրդի անկեղծութեան եւ հաւատարմութեան հանդէպ, եւ չենք իմանար խոպոտ բոլոր այն ձայները, որոնք կը ձգտին մշուշ ցանել սուրիացի եւ հայ ժողովուրդներուն միջեւ: (Մ.— Կ'ակնարկէ քիւրտ համայնավար դատարկապորտի մը՝ Նալէտ Պէքթաշի հակահայ մէկ յօդուածին, որ լոյս տեսաւ Պէյրութի համայնավար թերթուկին «Սաութ էլ Շաապ»ի (Ժողովուրդի ձայն) մէջ, եւ զոր առանձին հրատարակութեամբ հայերէնի թարգմանեցին հայանուն բոլշեւիկ թափթփուքները՝ Լիբանանեան ընտրութեանց նախօրեակին, համազգային ընդվզում եւ զարշանք ստեղծելով իրենց դէմ: Այս մասին՝ առանձին):

ՄԻՔԱՅԵԼ ԻԼԻԱՆԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Ահա նաեւ երեսփոխան եւ նախկին Հանրօգուտ Շինութեանց Նախարար Միքայէլ Իլիանի ուղերձը, Նաւասարդ դաշտին մէջ.

— «Հայ ժողովուրդ,

Քիչ առաջ ունկնդրեցի հայ երիտասարդ մը, որ արաբերէն երգեց՝ անթերի եւ գեղեցիկ: Ուրախութիւն եւ ցաւ զգացի միաժամանակ: Ուրախացայ, որ այնքա՜ն դիւրութեամբ ու այնքա՛ն գեղեցիկ առոգանութեամբ արտայայտուեցաւ այդ երիտասարդը: Ցաւ զգացի, որովհետեւ ես անկարող եմ հայերէնով արտայայտել իմ զգացումներս՝ հանդէպ հայ ժողովուրդին :

Պէտք չեմ զգար մէկ առ մէկ թուել բոլոր այն առաքինութիւնները, զորս կը մարմնաւորէ հայ ժողովուրդը: Ըսեմ միայն, որ դուք մեծ բաժին մը բերիք մեր անկախութեան պայքարի պսակումին: Անձնապէս ծանօթ եմ հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն, եւ յանգած եմ այն անխախտ համոզումին, որ ան խորապէս հաւատարիմ է եւ ուղղամիտ՝ հանդէպ այս երկրին: Արաբ եւ հայ ժողովուրդները շաղախուած են իրարու մէջ, պայքարի եւ տանջանքի շաղախով:

Հիմա, բոլորս կ'ապրինք այս սիրելի հայրենիքին պայծառ երկնքին տակ: Ամէն Հայ պէտք է զգայ ու գիտակցի, թէ ինք անբաժան մասնիկն է այս երկրին եւ պետութեան: Մենք, դեռ եւս պայքարի ճամբուն վրայ ենք: Ենթակայ ենք վտանգներու: Պէտք է ըլլանք ուժեղ՝ պայքարելու համար : Շատ ճիշտ դիտել տուաւ յարգելի Տոքթ. Գասապեան, երբ ըսգծեց՝ թէ վա՛տ է ան, որ անմասն կը մնայ այդ պայքարին մէջ: Զեզոքութիւնը, ինչպէս ըսած է մեծ հերոս Սաատ Զաղլուլ, մեծագոյն դաւաճանութիւնն է: Բոլոր սրտովս կը մաղթեմ որ հայ ազգը հասնի իր պապենու երազին»:

Մ.

Վաղուան ընտրութեանց առթիւ

Վաղը, կիրակի, տեղի կ'ունենայ Փարիզի Հայոց Կրօն. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը: Օրակարգն է.— Ընթերցում եւ վաւերացում նախորդ ատենագրութիւններու:— 2. Ընթերցում Վարչութեան տեղեկագրի:— 3. Ընթերցում հաշուեքննիչ յանձնաժողովի տեղեկագրի:— 4. Արեւմտեան Եւրոպայի թեմի կազմակերպութեան հարց:

Օրակարգի վերոյիշեալ խնդիրներու քննութենէն ետք, պիտի կատարուի ըստ հիմնական կանոնագրի, վարչութեան պաշտօնէ դադրած ինը անդամներու տեղ, նոր անդամներու ընտրութիւնը:

Ուրեմն, վերոյիշեալ չորս օրակարգի հարցերը քննելէ ետք, պիտի անցնին ընտրութեանց : Ըստ յայտարարութեան, ներկաները միայն պիտի քննեն այս հարցերը եւ իրենց բանաձեւը պիտի հանեն: Հոս հարց մը կը ծագի,— անոնք որ իրենց քուէները նամակով պիտի ղրկեն՝ ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը կազմեն անդամներուն (ինչպէս հաստատեց Յունիս 8ի ժողովը, ուր մօտ 100 անդամներ ներկայ էին, պաշտօնապէս յայտարարուած 1009 թիւին վրայ, ինչ որ պատճառ դարձաւ ժողովի յետաձգման):

Արդ, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ նամակով քուէարկողները իրենց քուէն տան դադարեալ անդամներուն, անոնց գործունէութիւնը չտեսած, չքննած, քանի որ իրենց բարոյական եւ նիւթական զեկոյցը պիտի ներկայացնեն վաղը տեղի ունենալիք ժողովի ընթացքին միայն:

Ուրեմն պէտք էր, նամակներով քուէարկողները տեղեակ պահել (քանի որ օրէնքով ընդունուած էր նամակով քուէարկելու ձեւը), ծանօթացնելով անցեալ վարչութեան գործունէութիւնը, որպէսզի ընտրողները գիտակցաբար տային իրենց քուէները: Եւ կամ կանխաւ յայտարարելու էին թէ ներկաներըմեծամասնութիւնպիտի համարուին եւ նամակով ուղարկուած քուէներն ալ չեղեալ:

Դադարեալ ինը անդամները մեծ մասով ազգասէր եւ եկեղեցասէր անձեր են, արժանի վերընտրութեան:

Անդամներու առողջ տարրը որ եկեղեցիին մօտեցած է առանց յետին նպատակներու ու գձուձ հաշիւներու, անշուշտ վաղուան այս ձեւի ընտրութիւնը կը գտնէ ապօրինի:

Թ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՋԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ կառավարութիւնը իր խորին ցաւը յայտնելով, ներողութիւն խնդրեց Փրակայի ամերիկեան դեսպանէն, որ բողոքած էր համայնավար շաբաթաթերթի մը մէջ հրատարակուած բամբասանքութեան մը դէմ: Հեղինակը, ազգայնական մը, անարգելով Մ. Նահանգներու նախագահը, կը գործածէր նաեւ «տոլարի սրիկաներ» բացատրութիւնը: Չեխական կառավարութիւնը կը խոստանայ կարելին փորձել, որպէսզի ուրիշ անգամ այս տեսակ բաներ չպատահին:

Օձնեցի տէրտէրը

(Արիւնոտ էջ մը բռնագաղթէն)

1915ի Մայիսեան պայծառ առաւօտ մը, խումբ մը զինուած ձիաւորներ, գազանային արտայայտութեամբ եւ շնային ժպիտով, Կարնոյ Իլիճէի ղուռնէն դէպի հիւսիս կ'արշաւէին փոշիի ամպեր բարձրացնելով:

Խումբը, որ կը բաղկանար քանի մը Թուրք հրոսակներէ, իր արշաւը կը դանդաղեցնէր, երբ կը մօտենար Կարնոյ դաշտի հայաշատ գիւղերէն, Եփրատի աջ ափին վրայ փռուած Օձնիի, ծննդավայրը Յովհան Օձնեցիի, որուն գերեզման մատուռը իր լոյս աղբիւրով կանգուն կը մնար, մինչեւ մեր օրերը: Ամէն տարի Վարդավառին, ամէն կողմէ գիւղացիները ուխտի կուգային: Աղջիկներուն նաշխուն զգեստները եւ շուրջպարերը դիտողին պատրանքը կուտային ընդարձակ դաշտի մէջ գոյնզգոյն շարժուն ծաղիկներու:

Ձիաւորները կանգ կ'առնեն գիւղին աւագերէցին դրան առջեւ, ուր քանի մը վայրկեանէն իրենց դէմ կը գտնեն բարձրահասակ, թաւ յօնքերով, խուզարկու աչքերով, համաչափ կազմով, թիկնեղ, սպիտակախառն սեւ առատ մազերով եւ մօրուքով, հայ այր մարդու իսկական տիպար մը, Տէր Արիստակէսը :

Քահանան ի տես հրոսակներուն անակնկալ երեւումին, շուարումի պահեր կ'ունենայ թէեւ, բայց իբրեւ փորձ յեղափոխական կը պահէ իր պաղարիւնը ու կամայ ակամայ ներս հրամցնելով իր անբաղձալի հիւրերը, կ'աշխատի գոհ ձգել զանոնք: Հրոսակներն ալ կ'աշխատին ծածկել իրենց թաքուն նպատակները եւ իբրեւ անկարեւոր դէպք ցոյց տալ այդօրուան այցելութիւնը:Ի՞նչ կատակներ, ինչ կեղծ ժպիտներ, պայծառացնելու համար մթնոլորտը, որ մթագնած էր իրենց ներկայութեամբ :

Սակայն, ինչպէս բժ, քահանան առաջին իսկ մկրտուածներէն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, կազմակերպիչն ու մարզիչը իր ամբողջ շրջանին, դիւրաւ խաբուողներէն չէր: Համբուեան շրջանի ամենախիստ օրերուն իսկ իր տունը ապաստան եղած էր երկիր մտնող ամէն Դաշնակցական գործիչի:

Կերուխում, ամէն ինչ կատարեալ էր: Մեկնումի ժամը հասած ըլլալով, հրոսակները եղած հիւրասիրութեան համար շնորհակալութեան խօսքեր շռայլելով ձիերու վրայ կը նետուին եւ կը խնդրեն Քէշիշ էֆէնտիէն որ իրենցընկերանայ մինչեւ գիւղէն դուրս: Եղած անակնկալ հրաւէրին վրայ, քահանան կը դուշակէ գալիքը: Հակառակ շուրջիններուն պնդումին որ մինակը չերթայ, մտիկ չըներ, ընդհակառակն վեհօրէն կ'ընդունի առաջարկը եւ մինակը կ'առաջնորդէ զանոնք, իբրեւ զէնք ունենալով ձեռքի գաւազանը :

Իր վերջին խօսքերը կ'ըլլան.— «Մնաք բարով բոլորիդ, տղաքը թող խոհեմ ըլլան, ես թող զոհուիմ ազգիս համար»:

Գիւղացիները իրենց շունչը բռնած՝ վրիժառու աչքերով երդիքներու վրայ բարձրացած կը հետեւին խումբին, վերադարձը տեսնելու իրենց պահապան հրեշտակ՝ տէրտէրը: Յանկարծ կը լսուի հրացանի պայթում մը: Երկրորդը, երրորդը, որոնց կը յաջորդէ ձիերու սրարշաւ վազք մը, դէպի Կարին: Գիւղացիները շուարած՝ կը փութան դէպքին վայրը, ուր փոշիներու մէջ թաւալգլոր անշնչացած դիակը կը տեսնեն, իրենց այնչափ սիրած տէրտէրին: Այլեւս յաջողած էր Իթթիհատի ոճրային ծրագրին առաջին յօդուածը,— սպաննել հովիւը, դիւրաւ բզկտելու համար անտէր հօտը:

Գոյժը նոյն օրն իսկ կը հասնի Կարին, Վարդան եւ Թադէոս Տէր Ազարեաններու կողմէ, որոնք դիպուածով գիւղը կը գտնուէին այդ օրը : Ջէին կրնար նկարագրել գիւղացիներու սուգն ուշիւանը: Մեծ յուզումով կը խօսէին օրուան դէպքի մասին, անգիտակ, անողոք ճակատագրի որոշման, որուն իրենք ալ զոհ պիտի երթային քիչ ատենէն :

Ու պատահեցաւ անխուսափելին, մէկ ամիս վերջը, Կարնոյ դաշտի հայ գեղջուկը կը բաժնուէր իր այնչափ պաշտած, քրտինքովը շաղուած հայրենի հողէն, յաւէտ չտեսնելու պայմանաւ ու կը ջարդուէր Դերջանի մէջ, Քէթիւր Քէօփրիւսի: Երեք ամիս վերջ Վարդանը կ'իյնար Քէմախի առջեւ, նոյն չէթէներու գնդակով, իսկ Թադէոսն ալ Մալաթիոյ Ֆռնճլար լեռներու մէջ, Քիւրտի նաթաղանով:

Նահատակներ, հանգիստ, ձեր բոլորին սրբացած ոսկորներուն :

ՂՈՒԿԱՍ ՏԷՐ ԱԶԱՐԵԱՆ

ԱՑՆՃԱՐԻ ՇՐՋԱՆԻՆ մէջ ձմեռնային սաստիկ ցուրտ մը տիրած է ապրիլի կիսուն: Այդ աննախընթաց պաղերուն հետեւանքով փճացած ու սառած են դաշտերուն բոլոր բերքերը.— ցորեն, գարի, ոսպ, գետնախնձոր, հաւկ ու ծաղիկ: Կատարեալ աղէտ մըն է այս մեր ժողովուրդին համար, որ դաշտի բերքերով կ'ապրի եւ եթէ դարմանի մասին չմտածեն կրնայ թշուառութեան մատնուիլ:

Վասպուրականի հերոսամարտը

ՎԻԷՆ (յապաղած).— Յունիս 7ին, շաբաթ երեկոյ, «Սէրքլ Կաթոլիկ» սրահը լեցուած էր բազմութեամբ մը, տօնելու համար Վասպուրականի հերոսամարտի 32րդ տարեդարձը։ Տօնակատարութեան մասնակցելու հրաւէր ուղղուած էր բոլոր հոսանքներուն եւ միութեանց ։

Ի պատիւ Վիէնի գաղութին, պէտք է յայտնել որ բոլոր հրաւիրեալներն ալ անխտիր պատասխանած էին դրական, իսկ անոնք որ ի վիճակի չէին եղած գեղարուեստական բաժինը ճոխացնելու, փութացեր էին հայրենաշունչ ուղերձներ եւ նամակները ղրկել ։

Վասպուրականցիներու կոչին պատասխանած էին Հ. Յ. Դ. Վիէնի կոմիտէն, Հայ Ազգ. Ընդհ. Միութիւնը, (Ազգ. Ճակատը), Ռամկ. Ազատ. կուսակցութեան Վիէնի Ակումբը, Հայ Պետ. Կարմիր Խաչի Վիէնի վարչութիւնը, Կապոյտ Խաչի տեղական մասնաճիւղը, Բազմաչէնի Ընդհ. միութիւնը, Մալաթիոյ Կրթասիրացը, Համախարբերդցիական միութիւնը, Ֆրանս. Բանակի Նախկին Պատերազմիկներու Միութիւնը, եւ Կովկասեան Ճակատի Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու տեղական մասնաճիւղը։

Նախագահ Պ. Մուշեղ Մուրատեան քանի մը յուզիչ խօսքերով հանդէսը բացուած յայտարարեց եւ օրուան տօնին նշանակութիւնը բացատրեց։ Երգչախումբը հնչեցուց «Հիմի էլ լռենք» երգը ։

Առաջին բանախօսը՝ Պ. Ղ. Մելոյեանը երկաթուղիներու գործադուլին պատճառաւ չէր կրցած գալ։ Խօսք տրուեցաւ Վասպուրականցիներու երիցագոյն ներկայացուցիչ Տօքթ. Հ. Տէր Մկրտիչեանին, որ ամփոփ եւ գրաւոր բանախօսութեամբ մը փառաբանելով հերոսամարտը, շեշտեց այն անկեղծ եւ գնահատելի համերաշխութիւնը որ կը տիրէր այդ օրերուն։

Ապա փոքրիկ ընդմիջումներով, արտասանեցին եւ երգեցին Վասպուրականցիներ եւ զանազան Միութեանց ներկայացուցիչներ։ Գ. Մուրատեան Անդրանիկ Բարսեղեան, Ղեւոնդ Տէրտէրեան, Յ. Մաթոսեան արտասանութիւններով, Կարապետ Պէպիրեան ջութակով, Արփինէ Մալխասեան, փոքրիկն Ի. Մուրատեան եւ ուրիշներ մեներգով, իսկ Կ. Խաչի Սանուհիները «Աղթամար» խմբերգով, որուն կը մասնակցէր նաեւ Օր. Ուզունեանը նոյն բանաստեղծութիւնէն մասեր արտասանելով ։

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր հայրենակից Ազգին Մարտիրոսեան, որ Կովկասեան Ճակատի կամաւորներու կողմէ պիտի խօսէր, բայց իր ուսուցիչ Պ. Ղ. Մելոյեանի բացակայութեան պատճառաւ, փոխարինեց նաեւ այս վերջինը։ Բանախօսը ամբողջ մէկ ժամ փառաբանեց հերոսամարտը, թուեց փաստեր եւ իրողութիւններ եւ հայրենասիրական յուզիչ արտայայտութիւններէ վերջ, շեշտեց նաեւ Ներդաղթի կարեւորութիւնը եւ Հայկ. Դատը համերաշխ եւ զուժգին կերպով հետապնդելու անհրաժեշտութիւնը։(Ներփակ ճառին բնագիրը)։

Գեղարուեստական բաժնի վերջին մասն ալ աւարտելէ վերջ, օրուան նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց բանախօսներուն, երգչախումբին, արտասանողներուն եւ բոլոր այն կազմակերպութեանց, որոնք գործօն մասնակցութեամբ, կամ ուղերձներով եւ նամակներով քաջալերած էին Վասպուրականցիներու այս ձեռնարկը

Հոս կ'արժէ ընթերցողներուն ներկայացնել զանազան կազմակերպութեանց ուղերձներէն եւ նամակներէն քանի մը նմոյշներ, որոնք գերազանցօրէն սրտապնդիչ են եւ օրինակելի.—

« Ֆրանսահայ Ընդհ. Միութեան Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնս, յանուն իր բոլոր անդամներուն, կուգայ խոնարհիլ՝ Վասպուրականի հերոսամարտին մէջ ինկող մեր դիւցազներու խնկելի յիշատակին առջեւ։

Մենք կը պարծենանք մեր հերոսներով, որոնք մեր ցեղի դարաւոր, արիւնոտուշտ ոսոխին դէմ զուպարեցան, որպէսզի Հայը ապրի իր կրօնքով եւ աւանդութիւններով։ Անոնք, իրենց կեանքը տուին մեր հայրենիքին եւ ազգին համար եւ այդ դիւցազնական մահով անմահացան, որովհետեւ հերոսները երբեք, չեն մեռնիր։ Անոնք կ'ապրին վերապրողներու սրտերուն մէջ, անոնց յիշատակը կը գտնէ կենդանի արձաններ հարազատներու սրտերուն մէջ եւ անոնց կուտան խանդ եւ աւիւն ։

Հայութեան օրրան Վասպուրականը կը հեծծէ տակաւին Թուրք բռնակալութեան արիւնոտ կրունկին տակ, բայց աներկրայ ենք, որ պիտի գայ այն օրը, որ մեր պապենական հողերը պիտի ազատագրուին ու միացուին մեր արդի պանծալի հայրենիքին՝ Խորհրդային Հայաստանին, եւ այն ատեն, Վասպուրականի մաքրամաքուր հայրենասէր հերոսներու ոսկորները պիտի ննջեն անխռով ։

«Մենք՝ մեր սրտերուն խորը պաշտամունքի կնոյուկը կը վառենք այդ լուսափայլ հերոսներուն եւ կուգանք այդ հերոսամարտի 32րդ տարեդարձին առթիւ, խորին ակնածանքով խոնարհիլ անոնց յիշատակին առջեւ»։

— « Համաձայն ենք սոյն նուիրական տօնին մեր կողմէ ուղերձով մը կամ կարճ բանախօսութիւնով մը ձեզ հետ միասնաբար տօնելու»։ (Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Պատերազմիկներու Միութիւն)։

— « Վասպուրականի հերոսամարտը մեր ազգային պատմութեան նուիրական մէկ էջը կը կազմէ։ Մենք՝ վերապրողներս պարտականութիւն ունինք անոնց յիշատակը յաւերժացնելու ոգիով կազմակերպուած ռեւէ ձեռնարկի մասնակցիլ եւ քաջալերել։

Լիակատար յաջողութիւն կը մաղթենք ձեր աշխատանքներուն»։ (Ռամկավար Ազատ. կուսակցութեան Վիէնի ակումբ)։

— « Մեր բոլորին պարտականութիւնն է խոնարհիլ բոլոր հերոսներու գերեզմանին առջեւ, որոնք ինկան հայրենիքի եւ մարդկութեան ազատագրման ճամբուն վրայ եւ որոնց յիշատակը անմոռանալի պիտի մնայ բոլոր Հայերու սրտին մէջ։

Առ այդ, Վիէնի մեր մասնաճիւղի կողմէ փոքրիկն Կարապետ Պէպիրեան իր ջութակով պիտի մասնակցի հանդէսին»։ (Մալաթիոյ Կրթասիրաց Ընկերութիւն)։

— « Շատ ուրախ ենք, որ այսպիսի օրինակելի տօնախմբութիւններ կազմակերպելու ծրագիրներ մշակած էք։ Միութեանս անունով կը շնորհաւորենք ձեր շարժառիթը եւ յաջողութիւն կը մաղթենք »։— (Համախարբերդցիական միութիւն)։

— « Վասպուրականի հերոսամարտի 32րդ տարեդարձը տօնելու առթիւ, տեղւոյս Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր յարգանքի բաժինը կը բերէ, իր սանուհիներու խմբերգով, «Ա՜խ Վասպուրական»։ (Ֆրանս. Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղ)։

— « Հարկ չկայ յիշեցնելու թէ ուր կայ ազգային նուիրական պարտականութիւն եւ աշխատանք, այնտեղ ներկայ է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Կը մաղթենք, որ արդիւնաւէտ ըլլայ ձեր ձեռնարկը։ Մեր կողմէ պիտի արտասանէ ընկեր Յ. Մաթոսեան»։

★ Կիրակի, 8 Յունիս առաւօտէն սկսեալ կատարեալ ուխտատեղի մը դարձած էր հայրենակից Խ. Տէրտէրեանի այգին։ Հոն էին՝ Վիէնի բոլոր Վասպուրականցիները, մեծով եւ փոքրով։ Աւանդական սեղանին շուրջ, քով քովի նստած էին ամէն հոսանքի պատկանողներ։ Նորահասներն ալ մասնակցեցան հայերէն երգերով եւ արտասանութիւններով։ Բաժակաճառեր խօսեցան սեղանակիցներէն շատեր։ Ուշագրաւ էին Վանի գաւառաբարբառով երգերը եւ ասացուածքները։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՄԵՐ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՍԱՐՍԷԼ,— Յունիս 8ին Առնուվիլի Թաղապետութեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ գեղարուեստական հանդէս մը, կազմակերպուած Առնուվիլ և Վիլիէ-լը-Պէլի ընկերվարական ընկերներու կողմէ։ Մեզի եղած հրաւէրին պատասխանելով՝ մենք ալ բերինք մեր մասնակցութիւնը, Իսի-Շավիլի Հ. Յ. Դ. երգիչ խումբով։ Ներկայ էին ընկերվարական երեսփոխաններ եւ Թաղապետներ։ Սրահը լեցուն էր։ Հանդէսը անցաւ շատ փայլուն։

Նպատակս հանդէսին նկարագրութիւնը դրել չէ։ Կ'ուզեմ ձեր ուշադրութեան յանձնել երկու քոյր կուսակցութեանց բարեկամական գործակցութիւնը որ օրէօր աւելի կ'ամրապնդուի։ Ընկեր Paul Manzourie եռանդուն տրամադրութեամբ բեմ բարձրացաւ եւ ժպտուն ու գոհունակ հասարակութեան յայտարարեց. — Ահա, հայ ընկերվարականներու Նոր Սերունդին երգիչ խումբը որ իրենց ազգային երգերով պիտի աւելցնէ հանդէսին փայլը, ու շեշտեց մանաւանդ որ խումբը գիւղ հասած է մեծ դժուարութիւններով, տառնեակներով բեռնակառքի մը մէջ թխմուած, Իսիէն ու Շավիլէն, երկաթուղիներու գործադուլին հետեւանքով։

Յարգելի ընկերը շարունակելով խօսքը դրուատիքը ըրաւ շրջանի մեր գործունէութեան եւ աւելցուց. — Նոր չէ որ կը ճանչնանք ու սերտ կապ ունինք մեր հայ Դաշնակցական ընկերվարական ընկերներու հետ։ Մենք պատերազմէն շատ տարիներ առաջ ծանօթ ենք անոնց կազմակերպած հանդէսներուն եւ կատարած ձեռնարկներուն որոնք կը բխին ընկերվարական սկզբունքներէ։Անձնապէս ներկայ եղած եմ հոս թէ այլուր ու մանաւանդ Սարսէլ անոնց երեկոյթներուն, այնքան խանդավառ ու հրապուրիչ որ մարդ ակամայ կը բաժնուի իրենցմէ։ Անոնք եղած են միշտ մեզի հետ։ Եւ մանաւոր շեշտով մը աւելցուց խօսքը վերջացնելէ առաջ.— Թող գիտնան բոլոր անոնք որ «ֆաշիստ» կ'անուանեն մեր հայ ընկերվարական ընկերները, թէ մեր բոլոր ուժովը զօրավիգ պիտի հանդիսանանք անոնց պաշտպանութեան համար։

Ընկերոջ խօսքերը ընդունուեցան բուռն ծափերով։

Կարգը երգիչ խումբին էր որ երգեց Ֆրանսական քայլերգը։ Հանդիսականները ունկնդրեցին յոտնկայս, իսկ կարգապահութեան հսկող ոստիկանները պատիւ կեցան։ Օր. Ա. Քէօսէեան եւ Պ. Խ. Մինասեան Անուշէն երգեցին կտոր մը խումբին հետ միասին։ Իսկ Մինասեան առանձին երգեց Հայաստանը։ Քանի մը ուրիշ երգերէ վերջ Նոր Սերունդի երգչախումբը վերջացուց համերգի իր բաժինը «Լուսին չկար»ով, խլելով բուռն ծափեր։ Ներկաները կը շնորհաւորէին մեր խումբը ։ Երգի բաժնէն վերջ, երիտասարդ ընկեր Գ. Փափազեան, անդամ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի Փարիզի Շրջ. Վարչութեան շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց եղած հրաւէրին համար։ Ընկերը քանի մը ծանօթութիւններ տուաւ մեր կուսակցութեան մասին, շեշտելով անոր 57 տարուան գոյութիւնը եւ մասնակցութիւնը քառասուն տարիէ ի վեր ընկերվարական Բ. Միջազգայինին։ Այս առթիւ յիշեց մեր կուսակցութեան սերտ յարաբերութիւններըԺոռէսի եւ ուրիշ ականաւոր դէմքերու՝ հետ։ «Ինչպէս անցեալին, նոյնպէս եւ ներկայիս մենք պիտի քալենք ձեռք ձեռքի։ Մենք՝ հայ ընկերվարութեան Նոր Սերունդը, մեծ մասով հոս, Ֆրանսայի մէջ հասակ առած եւ Ֆրանսական մշակոյթով թրծուած պիտի ջանանք արժեցնել մեր գիտելիքները» (ծափեր)։

Այսպէս ուրեմն, շատ լաւ տպաւորութիւն ձգելով ներկայ հասարակութեան վրայ, երգիչ խումբի բոլոր անդամները հիւրասիրուեցան զովացուցիչներով ։ Շնորհակալութիւն թէ խումբին եւ ղեկավարին եւ թէ ընկեր Եր. Ատանալեանի, որուն թափած ջանքերն էին որ մեզ փրկեցին ծանր կացութենէ մը։

Խթան

ՎԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԾԱՂԿՈՑԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, (Յառաջ).— Յունիս 14ի երեկոյեան Էլիզէ Ռէքլիւի սրահը լեցուած էր ուսումնատենչ ծնողներու բազմութեամբ մը, որոնք եկած էին ամավերջի առթիւ իրենց սիրելիներուն հայեցի թոթովանքը լսելու ։

Սեւաչեայ հայկակներ ու հայկուհիներ մաքուր եւ կոկիկ հագուած 4—18 տարեկան։ Ամէնքն ալ հոս ծնած, հոս հասակ նետած, շաբաթը քանի մը ժամ իրենց հանգիստէն զոհելով կ'երթան սորվիլ նաեւ մայրենի լեզուն ։

Կրթական յանձնախումբի կողմէ Ազգ. Միութեան նախագահ՝ ընկեր Արշակ Պօղիկեան քանի մը խօսքերով հանդէսը բացուած յայտարարելէ վերջ, բեմ հրաւիրեց ուսուցիչը, պատուելի Գարեգին Սիսլեան, որ բացատրեց դպրոցական շրջանի աշխատանքները եւ թելադրեց ծնողներուն, կանոնաւորապէս դպրոց ղրկել իրենց զաւակները։ «Ապարդիւն են ուսուցիչի ջանքերը, եթէ ծնողները չհսկեն իրենց զաւակներուն վրայ եւ չխրցնեն մայրենի լեզուն »։

Կանոնաւոր առոգանութեամբ արտասանեցին Կ. Թաթարեան («Հայ վարժարանին»), Ա. Բարաքեան (Հայը), Օր. Զէքեան (Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ), Կ. Թափանճեան (Զատիկը), իսկ գեղեցիկ ներդաշնակութեամբ զուգերգ մը ըրին Խաչատուրեան քոյրերը (մէկը հազիւ 4 տարեկան) ։ Մէջ ընդ մէջ մանկական հնչեղ ձայնով սրահը կը թնդացնէր «Կոկոն»ներու երգչախումբը։ Իբրեւ բանախօս Լիոնէն հրաւիրուած էր Փրոֆ. Խաչիկեանը, որ ներկայացուց ձուլումի ահաւոր վտանգը, «Ուրախ ենք որ Ներդաղթ կը կազմակերպուի եւ այս տարի եօթը հազար հոգի պիտի մեկնին Ֆրանսայէն, այսինքն հարիւրին տասը ինչ որ դժբախտաբար հիմնական դարման մը չէ, հետեւաբար պէտք է մեր մտասեւեռումը կեդրոնացնենք մնացողներուն վրայ եւ թոյլ չտանք որ քշուին համայնակուլ հոսանքէն»։ Յարգելի բանախօսը յետադարձ ակնարկ մը նետելով ոսկեդարուն վրայ, ըսաւ. « 1500 տարիներ առաջ հայ ժողովուրդը նոյն վիճակին մէջ էր, սակայն գտնուեցան երեք Հայեր յանձինս Ս. Սահակի, Ս. Մեսրոպի եւ Վռամշապուհ Թագաւորին, որոնք ստեղծելով հայ ոսկեղնիկ տառերը, ամբողջ հայ ազգը փրկեցին փլուզումի ահաւոր վտանգէն։ Ահա թէ ինչու համար 5րդ դարը կը կոչուի «Ոսկեդար»։ Հետեւաբար թելադրեց աւելի եւս ամուր փարիլ դպրոցին եւ հայ լեզուին, ասով կազմաւորելու Նոր Սերունդի հայեցի նկարագիրը՝ տոկալու համար այլասերման վտանգին»։ (Ծափեր)։

Զափահաս դպրոցականներու կողմէ ներկայացուեցաւ Molièreի խիստ քրքջալից մէկ զաւեշտը։ Դերակատարները՝ Անահիտ Ստեփանեան (ամուսինը), Վարդենի Հայթաեան (բժիշկ), Ժագլին Երեմեան (կինը), Գալիբար Չէքեան (սիրահարը), Շուշան Բարաքեան (բարեկամը), Զուարթ Երեմեան (եղբայրը), եւ Մարգրիտ Խրիմեան (սպասուհի)։ Բոլորն ալ յաջող էին իրենց դերերուն մէջ եւ կուշտ ու կուռ խնդացուցին ներկաները։Դժբախտաբար մանուկներու հոգեկան այս հրճուանքը շուտով լաց ու կոծի փոխուեցաւ նոյն հանդէսը հովանաւորող Կրթական Մարմնի պառակտիչ ու անուղղայ մէկ անդամին կողմէ։

1932էն ի վեր գաղութիս դպրոցը կը կառավարուէր Ազգ. Միութեան եւ Կապոյտ Խաչի վարչութեանց կողմէ։ «Ազգ. Ճակատ»ը ուզեց քիթը խօթել այս գործին մէջ ալ։ Ազգ. Միութիւնն ու Կապոյտ Խաչը գաղութիս համերաշխութիւնը չխանգարելու համար, ընդառաջ երթալով եղած խնդրանքին, Կրթական մարմին մը կազմելու համար հրաւիրեց նաեւ Ճակատի հայ բողոքական համայնքին եւ Կարմիր Խաչին մէկական ներկայա-

ցուցիչներ՝ որոնք ձեռք ձեռքի տուած պիտի վարէին կրթական գործը։

Կրթական մարմինը դպրոցի ծախքերը դոցելու համար 310 տոմս հրապարակ հանած էր (իւրաքանչիւրը 100 ֆրանք) եւ 50 հատը յանձնած էր անդամներէն մէկուն, որ բանտար ըլլալով միջոց չէր ունեցած սպառելու, բայց յանձնախումբը որոշած էր այդ տոմսերը սրահին մէջ սպառել ձեւով մը։ Կրթական մարմնի այն անդամը որ Ազգ. Ճակատի գործիչն է, սկսաւ փոթորիկ յարուցանել.— «Տոմսերը հոս պէտք չէ ծախել» եւ լուտանքներ Ազգ. Միութեան անդամներուն դէմ։ Կրնաք երեւակայել իրարանցումը։

Մենք կրկին պահեցինք մեր պաղարիւնը՝ յանուն խաղաղութեան եւ ներկաները մեկնեցան այպանելով օրուան հերոսն ու իր արբանեակները։

Հարգանցի

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻՆ

Բոլոր մեծ վաճառատուններր փակուեցան

Դրամատուններու գործադուլին հետ, որ ծաւալեցաւ ամբողջ երկրին մէջ, մեծ վաճառատուններն ալ փակեցին իրենց դուռները։ Կալըրի Լաֆայէթի, Փուէնթանի եւ Օթէլ տը Վիլի վրայ աւելցան միւսները,— Թոուա Քառթիէ, Լուվր, Պոն Մառշէ, Սամառիթէն, Լա Պէլ Ժառտինիէռ եւն։ Այս գործադուլին շնորհիւ օրն ի բուն չահաւէտ առեւտուրներ կ'ընեն միջին եւ մանր խանութպանները։

Սեղանաւորական հաստատութիւններէն միայն Պանք տը Ֆրանս է որ կը շարունակէ գործառնութիւնները։ Միւս դրամատուններուն գործադուլը մեծապէս կը խանգարէ երկրին տնտեսական կեանքը։ Սակարանի գործառնութիւններն ալ շատ աղդուած են։

Թերթերը 70.000 կը հաշուեն սեղանաւորական հաստատութեանց բանթող պաշտօնեաներուն թիւը։ Ինչպէս միւս աշխատաւորները, ասոնք ալ կը պահանջեն արտադրութեան պարգեւ։ Շատ մը մասնաճիւղեր միջոցներ ձեռք առած են, որպէսզի կարելի ըլլայ վճարել ճարտարագործական հաստատութեանց բանուորներուն շաբաթականները։

Սառնարաններու բանուորներուն գործադուլը վերջացաւ։ Ժամական հինգ ֆրանք պարգեւ պիտի ստանան, առժամապէս։

Սիթրօէնի 6000 բանուորները նչ. օր գործադուլ յայտարարելով, քաղաքապետարան գացին եւ յաւելում պահանջեցին։ Ալսթոմ գործարանին բանուորներն ալ աշխատանքը դադրեցուցին։ Մէկ խօսքով խլրտումները կը շարունակուին ամէն կողմ։

ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԸՆԴՈՒՆՈՒԻ՞Ն

Նախարարական խորհուրդը նորէն գումարուեցաւ երէկ, վերջնապէս քննելու համար ելմտական նախարարին ծրագիրները, որոնք սահմանուած են 137 միլիառ ֆրանքի բացը գոցելու։ Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ նախընթաց գիշեր բոլոր նախարարները համաձայնած էին, մինչդեռ ուրիշներ դիտել կուտան թէ ընկերվարականները բարեփոխումներ առաջարկած են, եւ վիճաբանութիւնները կը շարունակուին։

Ինչպէս հաղորդած ենք արդէն, նոր ծրագիրները նոր հոգեր կ'աւելցնեն հարկատուներուն վրայ։ Օրինակ, երկաթուղիներու գիները պիտի աւելնան 33 առ հարիւր ճամբորդներու, 15 առ հարիւր ապրանքներու համար։ Վախ կայ որ հացին գինն ալ բարձրանայ, քանի որ կ'առաջարկուի ջնջել պետական նպաստը։

Մէկ խօսքով, կառավարութեան ծրագիրը կը ձգտի հարկատուէն վճարել տալ այն յաւելումները որ կատարուեցան աշխատավարձքերու վրայ։ Վարչապետը եւ ելմտական նախարարը մասնաւոր խօսակցութիւններ ունեցան ընկերվարական նախարարներուն հետ, միջին ճամբայ մը գտնելու համար։ Ելմտական նախարարը իր կուսակցութեան ալ (M. R. P.) յիշեցուց թէ անհրաժեշտ է դրամ ճարել հինգ օրէն, գանձը լեցնելու համար։ Ձախակողմեան ընկերվարականները կ'առաջարկեն նորէն կառավարութեան մէջ առնել համայնավարները, որպէսզի անոնք ալ պատասխանատուութիւն ստանձնեն ապրուստի սղութեան մէջ։ Բայց հաւանական չէ որ ընդունուի այս առաջարկը, որովհետեւ կառավարութիւնը անելի պիտի մատնուի, Մարշըլի ծրագրին առթիւ եւ ուրիշ միջազգային պատճառներով։

Պ. Ռամատիէ նորէն վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ Ազգ. ժողովին մէջ, երկուշաբթի կամ երեքշաբթի։

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ դպրանոցէն դուրս ելած ատեն, յարձակում կրեց անծելի եւ գաւաղանի հարուածներով, եւ հազիւ կրցաւ ազատիլ ամբոխին ձեռքէն։

Մայիս 28ը կը տօնուի

ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ, ՅՈՒՆԻՍ 22ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ «Վարդան» ենթակոմիտէի։ Կիրակի 22 Յունիս կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Թաղապետութեան սրահին մէջ, rue de Paris: Կը խօսի ընկեր ՀՐԱՆՏ ԲԱԼՈՒԵԱՆ։

ԵՐԳ։ Հայկական պար։ Պիտի ներկայացուի Ս. Պարթեւեանի «ԱՆՄԱՀ ԲՈՑԸ», Շավիլ – Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» թատերախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկեր Բ. ՀԱՊԷՇԵԱՆԻ։

Հաղորդակցութեան միջոց.— «Gare du Nordէն կառախումբ ժամը 2.20ին, Porte Clignancourtէն 168 թիւ օթօպիւս, ամէն քառորդ ժամը, իջնել Place du 11 Novembre, Sarcelles:

×

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Յունիս 21, շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին Արիմեան սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼ։ Կը խօսի ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ։ Գեղարուեստական բաժին՝ ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ։

Պիտի խօսի նաեւ ընկերվարական ներկայացուցիչը։ Թառ՝ Պ. Յ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ կողմէ։

Մուտքը ազատ է։

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Տէսինի Նոր Սերունդի կողմէ, հովանաւորութեամբ Շրջ. վարչութեան։ Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Կը խօսին Նոր Սերունդի երիտասարդ ընկերները, որոնք պիտի պարզեն Նոր Սերունդի հետապնդած ուղին։ Կը ներկայացուի փոքր զաւեշտ մը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, կը մասնակցի Տէսինի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը իր ամբողջ կազմով։ Երգ, խմբերգ, արտասանութիւն եւ զանազան անակնկալներ։ Ճոխ պիւֆէ, առատ կերուխում, ընտիր ազանդերներով։ Հայկական տիսքեր։ Տէսինի հասարակութիւնը կը հրաւիրուի այս խնջոյքին, ուր առիթը պիտի ունենայ տեսնելու Նոր Սերունդ շարժումը եւ վայելել հաճելի ժամանցմը։

Թատերական երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաններու երիտասարդ ուժերու, Պանեէօ Քաշանի Նոր Սերունդի երգչախումբի եւ ֆրանսական ընտիր նուագախումբի մը։ 24 Յունիս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Իսիի Սինէմա Ալհամպրային մէջ, Ave. Jean Jaurès: Կը ներկայացուի

Ղարաբաղի Մելիքները կամ Պըլ-Պուղի

Թատերերգութիւն չորս արարուածով։

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ 8ՐԴ ԽՈՒՄԲԸ

Իր տարեկան ցերեկոյթը կուտայ ի նպաստ Ճամբարին, այս կիրակի ժամը 2ին, Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, 28 rue Serpente, métro Odéon կամ St. Michel :

ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ՊՈՏՈՍԵԱՆ 500 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կ. Խաչին, փոխան ծաղկեպսակի Պ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ (Պանեէօ) մահուան քառասունքին առթիւ։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՎԱԼԱՆՍԻ Մարզական Միութեան դաշտահանդէսը Յուլիս 13ի կիրակի օրը։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Լուսաբեր Տօլմաճեանի, իր մօր Տիկին ՆԱԶԵՆԻԻ մահուան առթիւ։

ՄԱՔՈՆԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ թունաւորման դէպքերուն առթիւ գիշերն ի բուն հարցաքննուեցաւ գլխաւոր հիւանդապահուհին, Տիկին Տէնիւսի։ Տիկինը հեծկլտալով կը կրկնէր.— «Ես չեմ, ես չեմ, ութ օր ալ կրնաք հարցաքննել, բան պիտի չիմանաք, որովհետեւ ես չեմ»։

15.000 ԽԵՆԴԻԵՐ ՄԵՌՑՈՒՑԱԾ ըլլալով, Տրէզոէնի մէջ կը դատուին եօթը բժիշկներ։ Խեղճերը մեծ մասով կազարձակ խուցեր կը փոխադրուէին կամ յաւիտենապէս կը քնանային զօրաւոր դեղերով, ինչպէս կ'ըսէ ամբաստանագիրը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ժողովը՝ այս Շբ. ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ —

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ, ժամը 8.30ին, Մուրատ ակումբին մէջ։

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Կրօն. Ընկերակցութեան Ընդհ. ժողովը՝ 22 Յունիս, կիրակի ժամը 3ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Ժողովի օրակարգն է՝ 1.— Ընթերցում եւ վաւերացում նախորդ ընդհ. ժողովներու ատենագրութիւններու։ 2.— Ընթերցում վարչութեան տեղեկագրի։ 3.— Հաշուեքննիչ Յանձնաժողովի տեղեկագրի ընթերցում։ 4.— Արեւմտեան Եւրոպայի թեմական կազմակերպութեան հարց։ 5.— Օրակարգի վերոյիշեալ խնդիրներու քննութենէն եւ վիճաբանութենէն ետք, ըստ հիմնական կանոնագրի, պիտի կատարուի վարչութեան, պաշտօնէ դադրած 9 անդամներու տեղ նոր անդամներու ընտրութիւն։ 8 Յունիս 1947ի ընդհ. ժողովին, մեծամասնութիւն գոյացած չըլլալով, Յունիս 22ի ժողովը օրինական պիտի նկատուի, ինչ որ ալ ըլլայ ներկաներու թիւը։ Այն անդամները՝ որոնք չեն յանձնած իրենց քուէները կրնան ղրկել կամ բերել զանոնք մինչեւ 22 Յունիս կիրակի օր։

Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն որ անձամբ ներկայ գտնուին սոյն ընդհ. ժողովին եւ կատարեն իրենց եկեղեցասիրական պարտականութիւնը։

Վարչութիւն

Իէնայի թատրոնը, **10 Ave. d'Iéna — Métro Iéna**

Շաբաթ, 21 Յունիս, ժամը 20.30ին, նախագահութեամբ Պ. ՌԸՆԷ ՖՕՇՈՒԱՅԻ, յայտնի թատերագիր եւ հեղինակ «Rêves d'Amour»ի, եւ Պ. ՄԱՔՍ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆԻ, սինէմայի եւ թատրոնի ծանօթ արուեստագէտը)։

ՄԱՏԼԷՆ ԷՔԻՋԵԱՆ

Կը ներկայացնէ եւ կը խաղայ

Երջանիկ օրեր

(«LES JOURS HEUREUX» ֆրանսերէն)

Պ. Գլօտ Անտրէ Բիւժէի 3 արարնոց ծանօթ բիէսը, 1938ի Միշէլ թատրոնի գործը։ Հետեւեալ դերաբաշխութեամբ – այբբենական կարգով՝ Պ. Պ. Էմիլ Ասլանեան, Ռուբէն Տէր Ասլանեան, Էթիէն Կիւլիւմեան, Օր. Օր. Հայկուհի Խտըշեան, Ալիս Մարէօսեան եւն.։

Առաջին անգամ ըլլալով հայ երիտասարդ արուեստագէտներու խումբ մը Ֆրանսական երիտասարդ թատերախաղի մը մէջ։

Տեղերու գիները, 50էն 250 ֆրանք։

Տոմսերը ապահովել Maison Vigar 24 rue St. Lazare եւ Պարսամեան գրատուն 46 rue Richer :

ՍԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնաճիւղի կողմէ, նախաձեռնութեամբ Սանուհիներու, այս կիրակի երեկոյ ժամը 8ին, 230 Chemin de la Madrague, Bar International սրահին մէջ։ Վիճակախաղը նոյն օրը։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յուլիս 6ին, Chateaux de Brétի անտառին մէջ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ։ Կը նախագահէ ընկերուհի Տիկին Արշալոյս Մաղաքեան։ Գեղարուեստական խնամուած բաժին, մասնակցութեամբ սանուհիներու եւ կարող ուժերու։ Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅՆԻԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ դաշտագնացութիւնը այս կիրակի, Շավիլի անտառը, Պաղ աղբիւրի մօտ, առաւօտէ մինչեւ երեկոյ։ Ճաշը միասին բերել։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 22 JUIN 1947 Կիրակի 22 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5066_Նոր շրջան թիւ 675 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՁԱՌԻԹԱՓԻՆ ՎՐԱՅ

Նոր չէ որ կը յիշեցնենք թէ անհրաժեշտ հաւաքական միջոցներ ձեռք առնել, ապահովելու համար Հայկական Արտասահմանի մշակոյթին անկախութիւնը եւ ինքնապաշտպանութիւնը :

Մեր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ յարատեւօրէն արթուն պահել միտքերը : Միեւնոյն ատեն ապարէզ հրաւիրել բոլոր անոնք որ կ'իմրանեն սպառնացող վտանգները, ներսէն թէ դուրսէն։

Բախտաբար փոքրամասնութիւն մը չեն կազմեր անոնք, թէեւ շատեր լուռ կը մնան։

Առենէ մը ի վեր Եգիպտոսէն «Յուսաբեր»ն ու Հալէպէն «Արեւելք»ը պարբերաբար կը հնչեցնեն ահազանգը։ Իսկ մեր երկրատարդ պաշտօնակիցը, «Նայիրի», արդէն ձեռնարկած է Գաղթահայ Գրողներու Համագումարի մը :

Անգամ մը եւս արտատպենք իր ազդարարութիւնը, որ արտատպուեցաւ «Յառաջ»ի մէջ, Յունիս 8ին.

— « ... Հայ միտքը կը գալարուի : Հայ գրականութեան սլաքը վտանգաւոր տատանումներ կ'արձանագրէ : Հայ հոգին կը ցնցուի, առհաւական իր յատակին ընդերքը մինչեւ : Բան մը կը սարսի : Բան մը կը խլրտի : Բան մը կը ճարճատի :

Ամբողջ տագնապը ամփոփուած է վերջին երեք նախադասութեանց մէջ.

— Բան մը կը սարսի : Բան մը կը խլրտի : Բան մը կը ճարճատի :

Անոնք որ վարժուած են դիտելու եւ դատելու, երեւոյթներն ու փաստերը վերլուծելու, չեն կրնար ժխտել անոնց իրականութիւնը :

Շատ մը տեսակէտներով, կը գտնուինք զառիթափի մը վրայ։

Մարդիկ այլեւս նոյն թծախնդրութեամբ եւ մտահոգութեամբ չեն հետեւիր Հայկական Արտասահմանի գրականութեան եւ լեզուի պաշտպանութեան, յարաճուն զարգացման պահանջին :

Ընդհակառակն, հետզհետէ կը զարգանայ ամէն բան բախտին ձգելու, յարմարելու, հաճոյակատար չարժուձեւեր փորձելու տրամադրութիւնը։

Շատերը որ վարկ ու վաստակ ունին եւ կրնային դեր կատարել, կը նախընտրեն կծկուիլ իրենց պատեանին մէջ։ Ինչո՞ւ պէտք» :

Ուրիշներ կը կարծեն վարկ շահիլ՝ խրախուսելով անհերելի սայթաքումները, շեղումներն ու խաթարումները :

Ընդհանրապէս, տարօրինակ վախ մը համակած է շատերը,— չըլլալ որեւէ բան որ կրնայ անհաճոյ երեւալ Երեւանի :

Մինչդեռ, հայրենիքին հիմնական շահը կը պահանջէ ոչ թէ ծառայական համակերպութիւն, այլ անկեղծ, սրտակից մտահոգութիւն։ Դիրք մը, որ յարգանք ներշնչէ :

Եթէ բաներ կան որ մենք պիտի սորվինք,— ողջո՜յն։ Իսկ եթէ կան ուրիշ այնքան բաներ որոնց մասին դաս առնելու պէտք ունին, ինչո՞ւ պիտի վշտանային։

Ի վերջոյ որո՞ւ համար են Հայկական Արտասահմանի մշակոյթին վաստակները, նոյնպէս արդիւնք դարաւոր ճգնութեանց եւ անլուր տառապանքներու :

Թերեւս իրենց ազատ կամքով չէ որ դուրս ծառած են շատ մը այլանդակութեանց, Աբեղեան ուղղագրութենէն մինչեւ թխածոյ օտարաբանութիւնները։

Բայց, ինչո՞ւ կը դրդեն որ մենք ալ հետեւինք այդ բարբարոսութեանց :

Եւ ինչո՞ւ, ազատ Արտասահմանի մէջ կը գտնուին գլուխներ ու գրիչներ, որ կը փորձեն հետզհետէ տարածել այդ ըմբոստացուցիչ խայտառակութիւնները :

Ափ մը չոչորթներ այդ մարզանքին անձնատուր եղած են պուլկարահայ դաղութին մէջ, մօտ երկու տարիէ ի վեր։ Ուրիշ փորձ մըն ալ կատարուեցաւ Թէհրանի մէջ, բարեբախտաբար կարճատեւ :

Կան թերթեր—նոյնիսկ երիտասարդական — որոնք երբեմն գրութիւններ կ'արտատպեն Երեւանեան ուղղագրութեամբ :

Հաճո՞յք պատճառելու, թէ մաքսանենգութիւն մը փորձելու համար :

Հարկ է ազդարարել այս պարոններուն, թէ բոլորովին անտէր չէ Արտասահմանի գրական անդաստանը :

Հարկ է կազմակերպել ինքնապաշտպանութիւնը :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՄ ...

« Ու բողոքելով կը մեկնիմ», կ'ըսէր Պոլսոյ Ազգ. Ժողովի հերոսներէն Յ. Ճանկիւլեան, որուն « բողոքելու» ձեւերը այնքան յաջող կերպով կը կապկէին Աշոտ Ֆէշեան, Համբարձում Համբարձումեան եւ Յ. Ճ. Սիրունի։

Այս օրուան բողոքները կամ բողոքագիրները այդքան հեռաւոր յիշատակներ արթնցնելու պէտք չունին, կը սկսին մօտաւոր անցեալէ մը։

Երկու տարի առաջ էր կարծեմ, երբ Ամերիկա բողոքեց Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ իշխանութեանց բռնի ձեւափոխութեան դէմ։ Անգլիա իրեն հետեւեցաւ, իսկ Ռուսիա չլսելու զարկաւ։

Այդ օրէն ասդին ամէն օր կը բողոքեն։ Պարսիկները կը բողոքեն Ատրպատականի կերպարանափոխութեան դէմ, Ռուսերը՝ Յունաստանի թագաւորին հանդիսաւոր վերադարձին դէմ, Արաբները Հրեաներուն, Հրեաներն ալ Արաբներուն դէմ։

Իտալացիները բողոքեցին իրենց կորսնցուցած հողերուն համար. Աւստրիացիները իրենց տունին տեղին համար։ Ֆրանսացիները Ռուրի աւազանէն մինչեւ Հռենոս գետին ընթացքին համար։ Անգլիացիները դարձեալ միացան Ամերիկայի իրենց ազգականներուն, ուժգնօրէն բողոքելու համար Հունգարիոյ մէջ անցած դարձածին առիթով։ Ռուսերը տասն անգամ բողոքեցին իրենց երկիրը չվերադարձած քաղաքացիներուն համար։

Մենք որ բողոքելու իսկ իրաւունք չունինք, համբերութեամբ լսեցինք այս բոլորը, յոգնութենէ եւ սրտնեղութենէ յօրանջեցինք, եւ սպասեցինք նոր բողոքներու եւ բողոքողներու։

Մինչեւ ե՞րբ, պիտի հարցնէ ընթերցողը։

Մինչեւ այն անիծեալ օրը երբ պէտք ունենան դարձեալ իրարու, ջարդելու համար 25 միլիոն մարդկային արարածներ, ծեր ու մանուկ եւ քանդելու աշխարհի կէսը։

— Իսկ յետո՞յ։ — Յետոյ կրկին սկսելու համար բողոքի ցոյցերը իրարու դէմ, ինչ որ բարեբախտաբար — գոնէ առ այժմ — ցոյցերուն ամէնէն անվնասն է։

ՍՕՍԻ

ԶԱՒԷՆ ԱՐՔ.Ի ՄԱՀԸ

Պոլսոյ թերթերը նախկին պատրիարք Զաւէն արք.ի մահուան լուրին հետ, կը հաղորդեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Իրաքի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Պաղեստինի բոլոր Հայ եկեղեցիներուն մէջ։

Զարմանալի է որ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ վարչութիւնը մինչեւ այսօր լուր չունի նախորդ պատրիարքին մահուան մասին։

Դարձեալ Պոլսոյ թերթերէն է որ կը քաղենք հետեւեալ կենսագրական տեղեկութիւնները, յառաջիկային ձգելով լրիւ պատկերացնել հանգուցեալ պատրիարքին կեանքն ու գործը.—

Աւազանի անունով Միքայէլ, հոգելոյս Զաւէն պատրիարք որդին էր Սղերդցի Աւետիս քահանայ Տէր Եղիայեանի, իր կարգին քահանայի դաւակ : Ծնած էր 1869ին, Մուսուլի մէջ, եւ նախնական կրթութիւնը ստացած Պաղտատի Ազգ. վարժարանին մէջ, ուր վարած էր նաեւ ուսուցչական պաշտօն։ 1891ին կը մտնէ Արմաշի դպրեվանքը, ուր կ'ընդունուի Դ. դասարանը՝ իբրեւ դասակից Անդրանիկ աշակերտներու :

Վարդապետ կը ձեռնադրուի իր ընկերներուն՝ Բաբգէն, Մուշեղ, Խոսրով, Սմբատ եւ Մաշթոց կուսակրօն քահանաներուն հետ։ Մէկ տարի ուսուցչութիւն ընելէ վերջ, 1897ին կը կարգուի Խասգիւղի քարոզիչ, 1898ին՝ Սամաթիա, ու ապա կը կոչուի գաւառական պաշտօնի։ Նախ կարգուեցաւ Կարնոյ առաջնորդական տեղապահ, ապա առաջնորդ՝ նոյն վիճակին (1901)։ 1908ի Յուլիսին, իբրեւ քննիչ ղրկուեցաւ Վան՝ ուր վարեց առաջնորդական տեղապահութեան պաշտօնը՝ (1908-9)։ 1910ին, Առաջնորդ ընտրուեցաւ Տիարպէքիրի, ուր պաշտօնավարեց մինչեւ իր պատրիարք ընտրութիւնը, քուէներու բացարձակ առաւելութեամբ, 30 Օգոստոսի 1913ին։ Ծանօթ էր Թուրքերէնի, Արաբերէնի, Ֆրանսերէնի եւ, չափով մը Անգլիերէնի :

★ Վերջին պահուն ստացանք Լիբանանի թղթաբերը (7 Յունիս), որմէ կ'իմանանք թէ Զաւէն արք. վախճանած է Յունիս 3ին, (երեքշաբթի) :

ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԳԻՏԻ ՍՂԷ՛

Նախարարական խորհուրդը վաւերացուց ելմտ. ծրագիրները

Նախարարական խորհուրդը ուրբաթ օր վաւերացուց ելմտական նախարարին ծրագիրները, գոցելու համար 137 միլիառ ֆրանքի բացը։ Եթէ Ազգ. Ժողովն ալ հաստատէ այս առաջարկները, վախ կայ որ ապրուստընորէն աղէ, թէեւկառավարութիւնը պիտի հսկէ գիներուն վրայ :

Ստորեւ կ'ամփոփենք ընդունուած առաջարկները.—

Ջնջել հացի եւ կաթի նպաստները, որով պետութիւնը պիտի շահի 20 միլիառ ֆրանք, բայց հետեւանքը պիտի ըլլայ գիներու բարձրացում : Թերթերը հացին նոր գինը կը հաշուեն 23—24 ֆրանք, կաթը՝ 15 ֆրանք :

Ջնջել երկաթուղիներու բացը, 16 միլիառ ֆրանք։ Ուրեմն պիտի աւելնան գիները, մինչեւ 30 առ հարիւր համեմատութեամբ :

Աւելցնել ծխախոտին գինը, ազատ ձգելով անոր վաճառումը։ Այդ պարագային «կոլուազ»ը պիտի արժէ 38 ֆրանք, «քափորալ»ը 48 եւայլն : Կրկնապատկել լուցկիներուն գինը։ Այս կարգադրութիւններով պետութիւնը կը յուսայ ապահովել 12 միլիառ ֆրանք :

Ջնջել հողագործական մեքենաներու եւ պարարտանիւթի յատկացուած նպաստները (մէկ միլիառ ֆրանք) — Ջնջել հողագործական համերաշխութեան ազգ. սնտուկին նպաստը (3 միլիառ) :

Աւելցնել ընտանեկան նպաստները, ծերունիներու հանգստեան թոշակը, ծեր աշխատաւորներու յատկացուած առժամեայ նպաստը եւ աշխատելու անկարողութեան թոշակները :

Զաւելցնել վճարովի արձակուրդի տոմսակները, ինչպէս եւ արուարձաններու աշխատաւորներու բաժանորդագրութիւնը։

Բացառիկ տուրք մը դնել 1946 Յունուար 1էն ի վեր հաստատուած ճարտարարուեստական կամ առեւտրական հաստատութիւններէ (արտօնագրի դրամագլուխին 30 առ հարիւր անգամը)։

Եռապատկել գիշերային հաճոյախուցերու (boîtes de nuit) տուրքը, որմէ կը սպասուի մէկուկէս միլիառ :

25 առ հարիւր աւելցնել ազգային համերաշխութեան տուրքը (22 միլիառ ֆրանք)։

Վերահաստատել հարստութեան արտաքին նշաններու տուրքը։

ա. 1947 Նոյեմբեր 1էն առաջ պարտաւորիչ կերպով վճարել գումար մը որ առ նուազն հաւասար ըլլայ եկամուտի տուրքին երեք չորրորդին (25 միլիառ) :

Աւելցնել հարկային խարդախութեանց դէմ գործող յանձնախումբերու իրաւասութիւնները :

Սահմանափակել բաժնետիրական եւն. ընկերութեանց շահաբաժիններու, ներկայութեան կտրօններու եւն. բաշխումը :

Ստեղծել յանձնաժողով մը վարչապետէն, անպաշտօն նախարարներէն եւ ելմտական նախարարէն, որ իրաւասութիւն ունենայ հրամանագրով ջնջելու որեւէ վարչական աւելորդ ծախք (30 միլիառ ֆրանք)։

Ջնջել թղթատարական վարչութեան սահմանուած նպաստը, կրճատել պաշտօնէութիւնը (6 միլիառ)։ Նպաստը ջնջուելով, թղթատարական նախարարութիւնը պիտի հարկադրուի աւելցնել սակերը, գոյացած բացը գոցելու համար :

Մինչեւ մէկ ամիս հրատարակել ազգայնացուած հաստատութեանց հաշուեկշիռները եւ անմիջապէս ուսումնասիրել ծախքերու կրճատումը :

Կրճատել բանակին սովորական եւ արտակարգ ծախքերը (16 միլիառ)։ Ծախել 20.000 զինուորական կառքեր (3 միլիառ)։

Տուրք շրջագայութեան յատուկ կառքերու (tourisme, carte verte) 500 միլիոն։ Տուրքէ ազատ ձգել մինչեւ 11 cv շարքը :

Հրանիւթի (էսանս) վաճառումը ազատ ձգել հոկտեմբեր 1էն սկսեալ։ Երկու ֆրանք աւելցնել գինը (լիտր), որով պիտի շահին երկու միլիառ ֆրանք :

ԱԶԱՏ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ԿԱՐԳ ՄԸ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՒ

Այս ծրագրին հետ, վարչապետը Ազգ. Ժողովի ելմտական յանձնաժողովին ներկայացուց արտադրութեանց նախարարին մէկ ծրագիրը, որուն համաձայն ազատ պիտի ձգուի շարք մը ապրանքներու վաճառումը։Ասոնց մէջ են հեծելանիւները, պայտերը, դամերը, կարգ մը քիմիական նիւթեր, ծեփը, բնական շաղախը, արուեստական շաղախը (մասամբ), կահ կարասիներու 50 առ հարիւրը, կարգ մը մորթեր, հիւսուածեղէնը (բացի հիւսելի բուրդէն, աշխատանքի հագուստներէն, սեղանի սփռոցներէն եւն.)։

Վարչապետը բացատրութիւններ տալով նոր ծրագիրներու մասին, յայտարարեց թէ Լէոն Պլումի փորձը առանց գիներու ճշմարիտ անկում մը յառաջ բերելու, գոնէ կասեցուց բարձրացումը : Յետոյ լաւատես յայտարարութիւններ ըրաւ նոր քաղաքականութեան մասին, մանաւորապէս չեշ—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՒԱՏՈՑ ՀԱՆԳԱՆԱԿԷՍ

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեր երկրին ծիլ, մարգին կանաչ՝ թարմ ու խնդուն, այգիին որթ, խաղողին ճութ՝ Հայոց լեզուն:

Դաշտի, հովտի մեր ծաղիկ՝ եր հազարագո՜յն, մեր անդաստան, մեր բուրաստան՝ Հայոց լեզուն:

Հօտաղին երգ, հովիւին կանչ, մշակին պար, մեր քրտինքը, մեր յոգնութիւնը, քունը արդար:

Մեր կուրծքերէն վեր բարձրացող բերկրանքը վառ, մեր մանկութիւն ու իր քմայք լուսապայծառ:

Մեր արօրը, խոփն ու գութան եւ օրհնութի՛ւն. մեր ակօսը, մեր ցանքն ու հերկ՝ Հայոց լեզուն:

Մեր անդրանիկ սերմը ծլած՝ տակ արեւուն, մեր առաւօտ, կէսօր, իրկուն՝ Հայոց լեզուն:

Մեր խըմած թան, մեր ճաշ, ընթրիք համով – հոտով, մեր խմած ջուրն աղբիւրներէն՝ ափով, կուժով:

Մեր չընչած օդն, դեղն ու դարման, արիւնի ծով, ու մեր երկրին բոյրը հողի՝ կենսախըռով:

Մեր նախրատեղ, մեր կալատեղ ու բերկրութիւն, տուն ու մարագ, խոտն ու խոտնոց՝ Հայոց լեզուն...:

Մեղրահացի քիմք յագեցնող հոտը յորդուն, մեր կամ, մեր թին, կալերգն ու ճիչ՝ Հայոց լեզուն:

Մեր ծերերու հէքեաթ, զըրոյց կախարդական, պառաւներու խօսք – բամբասանք, կռիւն անգամ:

Մեր ցուրտ ձմեռն, պարման գարուն, թըռչունի ձայն, մեր աշունը, ու մեր ամառն՝ անդուգական:

Թոնիրին հաց, երդիքին ծուխ՝ Հայոց լեզուն, մեր տուներու սեմ, դրանդին՝ արեւածրում:

Խաչ-երկաթի վրայ հանգչած պտուկն, որուն՝ մէջը կ'եփի մեր կերակուրն՝ առտուն-իրկուն:

Մեր թոնրի բոց, անոր ակիչ՝ Հայոց լեզուն, հին ագուգան, անկէ անցնող հովը դըփուն:

X

Հայոց լեզուն՝ մեր ճըրագակալ ու հող-ճըրագ,
Անոր պատրոյգ, մուրը անոր եւ լոյսը տաք,
Պանիր, թացան, լօռն ու չորթան, սերն ու կարագ.
Պտուղն ու միրգ Հայոց երկրի արքայաթագ:
Հայոց լեզուն՝ հայ մանուկին խինդն առաջին,
Աղջիկներու գաղտնահամ սէրն առաջին,
Մեր կիներու սուրբ մայրութեան թուխս առաջին,
Ընտանեկան դաշնագիրի բառն առաջին:
Մեր տուներու կենցաղն ու բարք՝ Հայոց լեզուն,
Մեր սպառում, մեր ցաւն ու հոգ՝ Հայոց լեզուն,
Մեր հարսանիք ու տղաբերք՝ Հայոց լեզուն,
Մեր կան, չըկան, ու ամէն բան՝ Հայոց լեզուն:

Հայոց լեզուն՝ ծերոց աղօթք ու չարական, լոյս որոնող հոգիներու Աղօթարան: Ցոյսի ճամբա՛յ, Նորոգ ուղին արքայութեան՝ որ կը տանի երանաւէտ անմահութեան:

Հայոց լեզուն՝ մեր ժամն, մատուռն՝ խոնարհ ու սուրբ,
Հայոց վանքեր, անոնց խորհուրդն՝ խորունկ ու խուփ,
Խունկ ու ծնծղան, խաչն ու բուրվառն, ու մասնատուփ՝
Ուր պահուած կայ մեր Ցարութեան դաղտնիքը կուղպ:

Հայոց լեզուն՝ Հայոց աշխարհ, լեռ ու դաշտեր, ծործոր ու կիրճ, կորդ ու հովիտ ու ճամբաներ, մեր այրուձին, մեր ռազմի ոյժ, մարտադաշտեր, յաղթ ոստաններ, պարիսպ, բերդեր ու կամուրջներ:

Հայոց լեզուն՝ կայծակնակերտ հայ պատմութիւն,
Որ Նախահօր Հայկէն առաւ իր անխոնջ չուն,
Որ արշաւեց ընդ հուր, ընդ սուր եւ դիւցազուն՝
Հասաւ եղբր օգոստափառ մեր օրերուն?...:
Մեր յաղթանակ, մեր մեծութիւն՝ Հայոց լեզուն,
Մեր գոյութիւն, շունչն ու ապրում՝ Հայոց լեզուն,
Հըզօրանքի մեր բարձըր կանչ՝ Հայոց լեզուն,
Մեզ նորոգող, հոգեկերտիչ Հայոց լեզուն...:

X

Բխեր է ան հայ ըղեղէն, ու մեր մըտքի կարկառներէն, սահեր է ան հազար-հազար ապրողմեռնող սերունդներէն, ցատկեր է ան հերոսի պէս վտանգալից անդունդներէն, ու մեզ հասեր աւելի պերճ, աւելի ճոխ առաջինէն...:

Ողջունած է սկզբնածաղ մեր արշալոյսն ցեղակերտման, տեսած անոր Գիրք Ծննդոց եւ կարդացած անոր նախ քան, հրաշքի պէս հմայալից, ու վէպի պէս կախարդական՝ անցեր է ան ակօսներէն մեր պատմութեան:

Իր մէջ ունի ձայնը հնչեղ մեր Պատմահօր եղէգ գրչին, քերթողական արեւոտ շունչ՝ քաղցրաբարբառ Եղիշէին, Եզնիկ, Թովմաս, Նարեկացին՝ անոր մէջէն մեզ կը խօսին, Բազմահարիւր գրողներու հեւք կը բերէ մեր ականջին:

Անոր մէջ կան խոտաճարակ ճգնաւորին աղօթքին ճիչ, ինքնամոռաց վանականին վաստակաւոր մաքին թռիչ, անմահներու յաղթանակին անվերջակէտ ծափն ու քրքիջ: Հայ արուեստին, հայ քնարին յաւերժական երգը մոգիչ:

Ցեղին կերտիչ, ցեղին փրկիչ աստուածափառ Հայոց լեզուն, ցեղին վերելք, ցեղին յաղթերգ հերոսապանծ Հայոց լեզուն, հայ լուսարձակ մշակոյթի հանդիսական այս իրիկուն՝ եկէք մէկտեղ խոնարհամած՝ փառաբանենք Հայոց լեզուն...:

ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

Նոր ուղիներ

(Պատմուածք)

— Արմէ՛ն, գործ մը գտիր, խալալ վաստակին ճամբան նայէ...

— Մամա՛, մի սկսիր նորէն, վաստակը վաստակ է, որ ճամբով ալ գայ:

— Տղա՛ս, իմ ուզածս ճոխկ աղբիւր մըն է, որ վազէ շարունակ ....:

— Օ՛ֆ, դուն իմ գործիս մի՛ խառնուիր... բարկացաւ Արմէն ու գլխարկը դրած, հեռացաւ տունէն:

Մայրը գթառատ, խորաթափանց նայուածք մը սեւեռեց վրան, ու գլուխը շարժեց: Օրէ օր աճեցուն, ուշագրաւ փոփոխութիւն մը կը նշմարէր իր զաւկին վրայ, որ սկսած էր մտահոգութիւն եւ վախ պատճառել իրեն:

Արմէն, մտասոյզ ուղղեց քայլերը երկրորդական ու երրորդական փողոցներէն դէպի իր սովորական սրճարանը, որ հեռաւոր թաղամասի մը անկիւնը պահականոցի մը կը նմանէր:

Առաւօտը իր շուքերը մայթերուն վրայէն կը քշէր պատերուն տակ: Ու արեւը տակէնման թաթիկներով կը մագլցէր երկնասլաց տուներու յարկաբաժիններէն վեր: Այս այն պահն էր, ուր ամէն ոք իր սովորական գործին կը լծուէր ու Աշխատանքը քրտինք կը թափէ ամէն ճակատի վրայ: Սրճարանները, ըմպելարաններու առջեւ ոտքի վրայ խմողներէն ու ճառախօսներէն կը դատարկուէր: Ու կը մնան միայն սովորական դէմքեր, անկիւնները քաշուած, մութ ու մռայլ, կասկածելի որոճումներով ու սպասումներով: Ասոնք Աշխատանքին դասալիք մակաբոյծներն են, ընկերութեան փրթած օղակները՝ ուրիշ անարգ օղակաւորումի մը մէջ իրարու հետ դաշնակցած:

Արմէնին ընկերները, սրճարանը, թերթի մը վրայ հակած, կը կարդային հեւ ի հեւ, անօրինակ հետաքրքրութեամբ:

«Կարմիր ժառանգութիւն.— Երէկ իր դղեակին մէջ, դաշունահար, սպաննուած գտնուեցաւ դիւակր մեծահարուստ Ա..ին: Դրամարկղին ամբողջ արժեթուղթերն ու գոհարեղէնները վերցուած: Տարաբախտ զոհը դեռ նոր ամուսնացած էր նորատի, գեղանի Մ...ին հետ, միջնորդութեամբ այս վերջինոյն հեռաւոր մէկ ազգականին: Երկուքն ալ անհետացած են: Կը հետապնդուին»:

— Արմէն, չարժե՞ր ատոնց պրաւօ մը... Իսկապէս առիւծի մեծագործութիւն՝ որուն քով մերինը կատուի գողութիւններ են միայն, խօսեցաւ Արշակ, բերնին չողիքները վազեցնելով:

Պատերազմը հաւաքած, մակաղած ու մարդած էր այս երիտասարդ տղաքը, դիւրատար, անաշխատ գետնի մը վրայ, որ սեւ շուկայ կը կոչուէր: Հիմա, անոնք կ'ընթանային նոր ուղիներէն, ուր սեւին տեղ կար կարմիր շուկան... առանց յոգնութեան, առանց քրտինքի, իրենց չռայլ ու զեղխ մսխումներուն համար:

Արմէնին ուղեղը բան մը մտեր էր այդ գիշեր, կը խարտոցէր ու կը խարտոցէր...: Աչքերուն մէջ կար վազր մը ու շրթներուն վրայ սովալլուկ գայլ մը կը թափառէր: Անցաւ սրճարաններուն առջեւէն, չափեց բոլոր անկիւններն ու նեղ ու մթին զուկհները քաղաքին: Բայց ի զուր...

Եղնիկ, եղջերու վրիպեցան իր աչքերէն: Կէս գիշերը շատոնց անցած էր, վերջին հանրակառքերը մեկնած, լոյսերը մուաղած, անցուղարձը ամայացած: Միայն, երբեմն գիշերաշրջիկ ստուերներ կը յայտնուէին ու կը կորսուէին անապահով անկիւնադարձներու ետին:

Արմէն կանգ առաւ յանկարծ իր սովորական սրճարանին դիմաց: Մարդ մը, ըմպելարանին առջեւ, շարունակ կը խմէր ու կը խօսէր, ոտքի վրայ, գինովի մը օրօրումներով: Սրճարանին տէրոջմէ զատ մարդ չկար ներսը, ուր պատերը կը յօրանջէին մարդուն քնարեր խօսքերէն: Կայծակի շողիւնը, իսկոյն առաջնորդեց Արմէնը գինովին մօտ: Երկինքէն նոր բոյս մը իջաւ կարծէք, մարդուն վրայ, որ սկսաւ անոր շուրջը դառնալ, դարպասել մտերմօրէն: Այնքան հաճոյակատար, դիւ-ահաղորդ, որ Արմէնին մէջ կը գտնէր եղբայրը իր ալքոլածին:

Բազոսը նոր սեղան յարդարեց: Գաւաթը գաւաթին, կատակը կատակին, ժպիտը ծիծաղին եւ-ա-ւելին պայպուեցան ու լեցուեցան մեծ ոգեւորութեամբ, մինչեւ սրճարանապետին մեկնումի ազդարարութիւնը: Ու երբ անծանօթը ամբողջ հաշիւը մաքրելէ ետք, Արմէնին թեւը մտած, դուրս ր անհաւասարակշիռ քայլերով, փողոցի լայնքին ու երկայնքին, պատերը կը չափէր, անդին Արմէնին աչքերուն դէմ, շլացուցիչ տատանումներով կը պարէր ռուբլիի մը դրամապանակը:

Պատը կանգ առաւ դուհի մը բերանը, ուր ճին ու խաւարը իրար գրկած, կը հսկէին ամայութիւնը լպրծուն սալայատակին: Գինովին մէկէն, անպէս թուեցաւ, որ հասեր է արդէն իր տունը, մտեր է ննջասենեակէն ներս, կակուղ անկողինը ոտքերուն տակ: Առանց հանուելու փռուեցաւ գետին, ոտքերը երկարեց, թեւերը տարածեց ու սկսաւ խուլայ ծանր քունով մը: Այդ պահուն, Արմէնին դրամապանակը թռցնելն ու տուն մտնելը եղաւ կայծակի շողիւնին չափ արագ ու աննշմար:

X

— Զէ՛, տղաս, օր մը շատ, օր մը քիչ, երբեմն օրերով ոչինչ — լաւ նշան չէ. իմ ուզածս խրաթական է, զոր կը բերէ կուտայ իր մօրը, ու մեր դրացի Սուրէնը:

Մայրն էր դարձեալ, որ կը դժգոհէր, կը տառապէր չարաշուք նախազգացումներով, առանց վերցնելու սեղանին վրայ դրուած 500 ֆրանքը:

— Մամա՛, դուն մի խառնուիր իմ շաբաթական, ամսական ու տարեկան հաշիւներուս: Օր մը ատոնց դրամի թողա՞ծ եմ քեզ... պատասխանեց Արմէն ու դուրս նետուեցաւ ջղայնացած:

Բայց այս ի՞նչ իրարանցում, վէճ ու աթոռի քաշքշուք սրճարանին մէջ: Կուտաս – չեմ տար, կուզանք - չէք գար: Այս աթոռներուն ծանրութեամբ դրամ վճարեր ենք քեզի — Ես եմ տէրը այս բոլորին, հասկցա՞ք... Եթէ քիչ մըն ալ երկարէք...

Սրճարանապետն էր, որ սպառնացայտ կը մերժէր աթոռ տալ նոր ուղիներու դատարկապորտներուն, որոնք այլեւս սկսած էին ըլլալ անհաճ ու անբաղձալի:

Արմէնին մուտքը դադար մը տուաւ բանավէճին, երբ, մանաւանդ սրճարանապետը, թեւէն բռնած, առաջնորդեց զինք վերնայարկը: Արմէնին աչքերը մէկէն մթագնեցան, ապուշցաւ քան թէ այլշեցաւ, երբ գիշերուան գինովը, անկիւնը նստած, կարեկից հայեացքով մը զինքը կը չափէր վերէն վար, խորհրդաւոր քմծիծաղ մը շրթներուն:

— Տղա՛ս, մի վախնար, աղօթէ, որ ինծի պէս մէկու մը հանդիպեր ես, կը ներեմ, չեմ յանձներ քեզ ոստիկանութեան: Բայց ի՞նչ պիտի ընէիր, եթէ իմ տեղս ուրիշ մը ըլլար ու գիշերը պարպէր ատրճանակը վրադ: Հիմա վերադարձուր դրամս եւ այսուհետեւ գնա՛ ուրիշ ճամբով:

Սանդուղներէն իջած ատեն, Արմէն նման էր պատանքը պատռած մեռելի մը, տժգոյն, զարհուրած, որ ընկերներուն դառնալով հազիւ կրցաւ թոթովել:

— Տղաք, ելէք երթանք, այս տեղը հոտեցաւ այլեւս...:

Դիւրին էր տեղ փոխել, բայց ո՞ւղին՝ ուր ինկած էին անգամ մը: Այդ իրիկունն իսկ Արմէն վերստին ձեռք առաւ իր հին ճամբան: Մայրամուտը երփներանգ պրիսմակ մը կը պատցնէր քաղաքին վրայ: Գոյները կը քալէին ամէն ուղղութեամբ, իրար հրմշտկելով: Ձայները, զանգակատուներէն, մայթերէն, տանիքէն ու պատուհաններէն իրար կը հալածէին: Օրը տուն կը վերադառնէր Աշխատանքի կարաւանը, ծրարներով բեռնաւոր: Արմէն, ձեռքերը պարապ, հեռուէն, յանկած նշմարեց Սիւզանը, հաճոյախուցի մը պատուհանին առջեւ: Փախստական զողի մը պէս, շնական քմծիծաղը շրթներուն, սպրդեցաւ բազմութեան մէջ: Դեռ անցեալ գիշեր, սիրահարի սուտ խոստումներով, խաբեր էր խեղճ աղջիկը ու տիրացեր անոր մարմինին ու քսակին...

— Ապու-Գասիմ, ի՞նչ կ'ընես այս անկիւնը...

— Camel կարած եմ... խոտաբոյսերով, պատասխանեց Արմէնին սեւամորթ պաշտօնակիցը, ականջին ծռած:

— Հըմ... հասկցայ, քանի մը հատ ալ ինծի տուր, նայինք...

— Պայմանաւ որ հոտը դուրս չհանես, աւելցուց ուղտարածը:

Արմէն գրպանեց քանի մը տուփ ամերիկեան Camel սիկառէթներէն ու հեռացաւ ուրիշ անկիւն մը, ուր անմիջապէս տեղաւորեց հատ մը 150ֆր.ի առաջին յաճախորդին, որ իսկապէս ուղտի թեւեր ու սրունքներ ունէր: Այլեւս, հոտ կենալը խոհեմութիւն չէր: Բայց հազիւ քանի մը քայլ առած էր, ետեւէն սեղմապինդ աքցան մը կառչեցաւ օձիքին: Ուղտի սրունքներով մարդը վազեր, հասեր էր ետեւէն ու Camelի նորաբաց տուփ մը ձեռքին մէջ, կատաղօրէն կը մռնչէր.

— Սրիկա՛յ, աւազակ... միթէ՞ զիս աւանակ կարծեցիր դուն, որ խոտ կուտաս...

Իսկապէս, ամբողջովին խոտով պատրաստուած գլանիկներ, համանման պիտակովտուփի մէջ,

Երաժշտական Շարժումը Մարսէյլի մէջ

«Արմէնիա»ի գործունէութիւնը. — Էմ. Փափազեանի երգահանդէսը. — «Քնար»ի համերգը:

Բաղդատելով գեղարուեստի միւս ճիւղերուն հետ, երաժշտական կեանքը ամէնէն աշխոյժ գործունէութեան մէջ երեւաց Մարսէյլի մէջ, վերջացող եղանակին: Հայ թատրոնը օրինակ, որուն այնքան կարօտն ունի ժողովուրդը, կը քաշքշուի վարպետի մը պակասին պատճառով, մինչդեռ փորձ ու կարող դերուսոյցի մը համար դժուար պիտի չըլլար իր շուրջը հաւաքել օժտուած սիրողներու խումբ մը, ինչպէս կը տեսնենք երաժշտական մարզին մէջ:

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է «Արմէնիա» երկսեռ երգչախումբը որ իր լեցուն գործունէութիւնով կենսունակ մարմին մը դարձած է շնորհիւ իր ղեկավարին տուած մղիչ ուժին: Ձմրան տարեկան համերգէն ետք «Արմէնիա»ն յաջորդաբար երգեց Կոմիտաս Վարդապետի ծննդեան 75ամեակի տօնին, Պօմօնի հայաշատ արուարձանին մէջ տուաւ երկրորդ համերգ մը, մասնակցեցաւ ծանօթ երաժշտագէտներու՝ Գ. Ալեմշահի եւ Ա. Պարթեւեանի նուագահանդէսներուն, ինչպէս նաեւ Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ հարիւրամեակին առթիւ, Ֆրանսական շրջանակի մէջ կազմակերպուած հանդիսութեան ուր իսկապէս երգչախումբը գերազանցեց ինքզինքը, իր ցնցող երփնցողութեամբ արժանանալով օտարներու հիացումին, ինչպէս կը վկայէր Սօսին այս սիւնակներուն մէջ: Ինծի ղրկուած տեղեկութեանց նայելով, խումբը ստացած է բազմաթիւ հրաւէրներ, մինչեւ իսկ հեռաւոր հայաշատ կեդրոններէ, բայց կազմակերպական դժուարութիւններ թոյլ չեն տուած իրեն գոհացնել այդ բաղձանքները: Նոյնպէս ստիպուած է մերժել տեղական բազմաթիւ ընկերակցութիւններու կողմէ կազմակերպուած տօներու իր մասնակցութիւնը, սկզբունքով որոշած ըլլալով երեւալ ամբողջ կազմովը եւ իր անունովը, միայն զուտ երաժշտական կամ զուտ կրօնական հանդէսներու:

Բարոյապէս կապուած ըլլալով Մայր եկեղեցիին հետ, «Արմէնիա»ն անխափան եւ մասնաւորապէս տօնական օրերուն բերած է իր մասնակցութիւնը պատարագի բազմաձայն երգեցողութեանց որոնք յաճախ գեղարուեստական բարձրութեան կը հասնին եւ որոնցմէ մին անցեալ տարի տրուեցաւ Ֆրանսական ձայնասփիւռին կողմէ, Գ. Աշոտ Մալաքեանի նախաձեռնութեամբ: Տեղն է յիշել որ այս օրերս Մարսէյլի մէջ կը պատրաստուի Գ. Մալաքեանի (H. de Verneuil) յօրինած կարճ ժապաւէններէն մին որուն մէջ կ'երեւայ նոյնպէս Արմէնիան իր կրօնական մէկ խմբերգովը:

★ Փարիզէն ետք, Մարսիլահայերս ալ հաճոյքն ունեցանք լսելու երիտասարդ եւ տաղանդաւոր երգիչը, Գ. Էմմանուէլ Փափազեանը, որ իր երգահանդէսը տուաւ մեծ մասամբ Հայերէ բաղկացած հետաքրքիր ու բաւական լեցուն սրահի մը առջեւ: Իբրեւ tenor léger, Գ. Փափազեան օժտուած է մաքուր ու վճիտ հնչականութեամբ՝ ձայնով մը որ ունի լուսաւոր ջերմութիւն մը ցած թէ բարձր ձայներուն վրայ: Երգելու իր արուեստը հասած է Հայերուս մէջ քիչ անգամ տեսնուած կատարելութեան մը, որուն շնորհիւ կը ներկայանայ յղկուած ու խնամուած, ըլլայ կրակոտ անցքերու վրայ թէ օրօրող կամ շոյող նրբութիւններու մէջ, կ'երգէ անճիգ, կատարելապէս տէրը իր նուագարանին:

Քնարական գոյն ունեցող թեթեւ բէմոն մը չի կրնար անշուշտ գոհացնել այն ճաշակները որոնք ամէն բանէ առաջ մեծադղորդ ու աերապետող ձայն մը կը փնտռեն եւ որոնց հասկացողութենէն կը խուսափին այն խնամքը եւ նրբութիւնը որով կը ներկայացուի արուեստը: Ժողովուրդին մեծ մասը սակայն զգաց այդ խնամքը, ողջունուեցաւ ատտիճանաբար ու ջերմ ծափերու մէջ իր համակրանքը յայտնեց, մասնաւորաբար իրեն ծանօթ կտորներու կրկնութիւնը պահանջելով, ինչպէս Գրէչանինովի «Օրօր»ը (ռուսերէն), Պիզէի Pêcheurs de Perlesը (ֆրանսերէն), Վէրտիի «Ռիկօլէթօ»ն (իտալերէն) եւն:

Հայ ունկնդիրներէն շատերուն համար ցանկալի էր անշուշտ լսել զինքը (գոնէ կրկնութեան պարագային) քանի մը հայկական երգերու մէջ: Այս տեսակէտով շատեր յուսախաբ եղան: Գ. Փափազեան կ'արդարացնէ ինքզինք, համեստօրէն խոստովանելով որ հայ երգեցողութեան ոճը մինչոց չէ ունեցած ուսումնասիրելու եւ չուզեր հայ երգը ներկայացնել այնպիսի ձեւով մը որմէ պիտի վնասուէր թէ երգին նկարագիրը եւ թէ իր երգուածքի արժէքը: Մասամբ իրաւունք կուտանք իրեն, համոզուած ըլլալով որ չուշանար իր ուզած արդիւնքը ձեռք բերել: Այս մասին աւելի վստահ ենք հիմա, բախտն ունենալով ըլլալով զինքը լսելու յաջորդ կիրակի օրը Փրատոյի եկեղեցւոյ պատարագին մէջ, որուն մասնակցեցաւ երգելով Կոմիտասի «Սրբասացութիւնը», «Միայն սուրբ»ի ամբողջ շարքը մինչեւ «Տէր Ողորմեա»ն որոնք մէկը միւսէն աւելի յաջող էին, մանաւանդ «Ամէն եւ ընդ հոգւոյդ քում»ը (Վ. Սարգսեանի դաշնաւորածը) որ փոխասացութիւն մըն է (dialogue) եւ որուն սարկաւագի բաժինը տրուած ըլլալով Տիկ. Զապէլ Մօսընօնի, երկուքն ալ երեւան եկան իրենց հնչեղ ձայներուն մէջ իրարու ներդաշնակ: Վերջաբանը որ կարծեմ Կոմիտասէն էր եւ ուր երկուքը կը միանային զուգերգի մը մէջ, խոր յուզումով համակեց ամբողջ տաճարը, տալով մեզի տպաւորութիւն մը որուն նմանը չենք ունեցած Կոմիտասէն ու Շահմուրատեանէն ի վեր եւ որ կրնամ ըսել թէ օփերայի ամէնէն հոյակապ անցքերէն ոեւէ մէկուն հետ կրնար մրցիլ:

★ Քաղաքապետական օփերայի չքեղ սրահին մէջ տուաւ իր տարեկան համերգը, Պօմօնի «Քընար» երգչախումբը, որ իր նախորդ տարուան երգերուն վրայ աւելցուցած էր Կոմիտասի «Ո՛վ մեծասքանչ»ը, Սիւնիի «Ալագեազ»ը եւ Կանաչեանի «Բամ Փորոտան»ը եւ «Օրօր»ը: Բացի այս վերջինէն միւսները, անցեալ տարուան պէս տուպլէ եղած էին լարաւոր նուագախումբով մը որուն տակ խումբին բոլոր ձայները հաւասար չափով չէին լսուեր: Մեր երգերը նուագարաններով տուպլէ ընելու խնդրին շուրջ անցեալ տարի արտայայտուեցան երկու կարողվարպետներ եւ ցոյց տուին ատոր անպատեհութիւնները: Առանց երաժիշտ մը ըլլալու, անաչառօրէն դատելով, ես ալ հաստատեցի որ Գ. Քիւրքճեան իր խումբին արժէքէն շատ բան կը զոհէ միեւնոյն սխալին մէջ յամառելով: Թերեւս ինքն ալ համոզուեցաւ այս անգամ: Իրաւ ալ ժողովուրդը գնահատեց միայն Կանաչեանի «Օրօր»ը՝ որ նուագարաններով double եղած չէր, մինչդեռ միւսներէն չտպաւորուեցաւ ու անտարբեր մնաց: 35 հոգինոց փրօֆէսիօնէլներէ բաղկացած նուագախումբ մը բնական է որ պիտի ճզմէր 55 պարզ սիրողներու խումբ մը որուն մէջ պատեր տկար են անլսելի ըլլալու չափ ու միայն արական ձայները իրենց բաժինհամար իրենց դէմ ունին 4 contrebasses եւ վեց թաւջութակ: Եթէ ընդունինք նոյնիսկ որ Եւրոպայի մեծ վարպետներ իրենց գործերուն մէջ որոշ անցքեր տուպլէ ըրած են, չեմ կարծեր որ խումբը խափանելու ձեւով ըրած ըլլան եւ չեմ կարծեր որ այդ բանը ըրած ըլլան իրենց սեփական գործերէն դուրս ուրիշ հեղինակներու գործերուն վրայ: «Քնար»ի ղեկավարը ազատ է ուզածը ընելու իր ինքնուրոյն գործերուն վրայ (եթէ ունի), բայց չունի իրաւունքը մահաճ կերպով այլափոխելու Կոմիտասի մը եւ ուրիշներու գործերը: Եթէ նպատակն է խումբին տկարութիւնը զօրացնել, պէտք է անոր համեմատ հաւասարակշռէ նուագարաններու թիւը, իսկ եթէ միայն ձայն տալու համար է, ճիշդ տեղն է ըսել որ 35 հոգին անիմաստ շռայլութիւն մըն է եւ ուրիշ բանի չի ծառայեր եթէ ոչ խումբին վրայ թափած իր աշխատանքը պղտորելու կամ կորսնցնելու: Նկատողութիւն մըն ալ խումբին ձայն տալու մասին: Ունկնդրին վրայ շատ անախորժ կ'ազդէ եւ երգուած կտորին թափը կը կոտրէ երբ իրարու կցուած երկու երգերու ճիշդ մէջտեղը, երգին ու նուագը կը լռեն, յաջորդող երգին ձայնը փնտռելու համար: Շատ ախորժելի եւ սիրուն, թեթեւ սօփրանօ մըն է օրիորդ Գըմպըլեան, նոյնպէս ձայնի ընտիր գոյն մը ունի Տիկին Անդրէասեան, բայց իր երգած կտորը յաջող ընտրութիւն մը չէր իր ձայնին համար:

Թոյլ անցան «Երեւանի էթիւտներ»ը որոնց այնքան յաջող ունկնդրութիւնը դեռ շատ թարմ էր Ալեմշահի եւ Պարթեւեանի նուագահանդէսներուն: Մանաւանդ առաջին մասը քուն բերելու աստիճան ձանձրալի էր: Այս կտորները տրուեցան միայն լարաւոր նուագարաններով մինչդեռ ամբողջ նուագախումբ մը կար տրամադրելի: Աւելցուած էր միայն սրինգ մը փոխանակ cor anglaisի: Զանցառութիւն մըն ալ ա՛յս, հեղինակի կամքին դէմ:

Plat de résistanceն էր Ա. Խաչատուրեանի concertoն զոր ղեկավարեց օփերայի առաջին նուագապետը, Գ. L. Brouillac մեծ ճարտարութեամբ: Իսկապէս գեղեցիկ գործ մըն է այս կտորը եւ պատիւ կը բերէ հայ արուեստին: Պէտք է խոստովանիլ որ մէկ անգամէն կարելի չէ պէտք եղածին պէս ճաշակել զայն: Օր. Գուլամէ, որուն վստահուած էր ջութակի սօլօն կրցաւ յաջողութեամբ տանիլ, բայց գործը ինքնին այնքան ուժեղ եւ լայնաշունչ է որ աւելի կորովի եւ փորձուած վիրթիւոզի մը ճգտին կը կարօտէր իր ամբողջ արժէքին մէջ երեւալու համար: Ցաւալի է որ սրահը լման լեցուն չէր: Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ այս գործը իր բարձր արժէքով կրնար մտնել Մարսէյլի Concert Classiqueի յայտագիրներէն մէկուն մէջ եւ հարկ չկար օտար նուագախումբ եւ օտար նուագապետ մը վարձելով նիւթական ծանր բեռի մը տակ մնալ ընկճուած:

ԱՆՑՈՐԴ

ՊՈՒՏ'Մ ՄԱՂԹԱՆՔ

Լուսաւորիչ Բ.

Քանի մը դար առաջ, սեւ կապայ մը վրան, աղօթագիրք մը ծոցը եւ հաւատքի լապտերը ձեռքը՝ պարզ կրօնաւոր մը, Մխիթար, ճամբայ ինկած է, Սեբաստիոյ Ս. Նշան վանքէն՝ լոյս տարածելու, հայ ժողովուրդը լուսաւորելու տենդով:

Դուներ զարկած ու մերժուած, հալածուած եւ անարգուած: «Ցուսահատութիւն» բառը ջնջելով իր բառգրքէն՝ ան շարունակած է իր ճամբան:

Կենսագրութի՞ւն: Ոչ: Իմ ուժէս եւ նպատակէս դուրս է այդ բանը: Ի՞նչ հարկ կենսագրութեան: Ան, տակաւին կ'ապրի ու պիտի ապրի՝ մենէ ետքն ալ

Հրաշագործ մը եղած է Մխիթար Աբբան: Տեսնող մը: Ան տեսած է շատ հեռուն եւ իր բոյնը, փոխանակ Արեւելքի խաժամուժին մէջ շինելու, եկած նստած է Արեւմուտքի ջուրերուն վրայ, Վենետիկի Ս. Ղազարը: Փոքր կղզի մը:

Վանք - փարոս մըն է այդ կղզին: Թուղթէ եւ Մեսրոպեան տառերով կերտուած եւ ի՜նչ փարոս: Հայ մշակոյթի իւղով լեցուած եւ իբրեւ ազգաբար ձուլման վտանգին դէմ աշտանակուած:

Տեսնել այդ վանքը եւ չհպարտանա՞լ: Մխիթարեան Միաբանութիւն: Ցարդանքով վար դրէ խարկս կ'առնեմ, հայ լեզուի, պատմութեան եւ մշակոյթի այս անխոնջ ճարտարապետներուն գործին առջեւ:

Անոր մշտադալար ճիւղերէն մին, այսօր մինչեւ Սէնի ափերը հասած եւ արմատ ձգած է հոն:

Անցած կիրակի, Մխիթարի փարիզեան բոյնին մէջ կոչունք էր Հայերուս համար: Հազարով Հայեր, անոր ծառախիտ անտառակին մէջ, թառ էին եկած, սեղաններու շուրջ: Նոր եւ հին սերունդ, բոլորը, ամէնքը հոն էին: Գետնէն մինչեւ մթնոլորտը, հայ էր ամէն ինչ: Շէն ու զուարթ: Զանձրոյթը սաւդ էր մտեր այդ օրը: Ժամերը կը վազէին շղթայինդ: Ցեսուե մը մնտռեցինք, Արեւը կեցնելու համար ...

Վարդապետներ: Բոլորն ալ Մխիթարի աշակերտ եւ աշկերտներ: Պարզ, վանաբարոյ: Կաշիէ գօտիով մը միջադնդուած սեւ զգեստով: Մեղուներու պէս ժիր ու շարժուն: Հարց տալդ կուզայ, — «Մեղուները սառ՞նք թէ՝ սանք մեղուները կ'ընդօրինակեն» ...

— Ո՞րն է Աբբահայրը:

— Տե՛ս, հոն, ժողովուրդին մէջ նստած է: Ակնոցին տակէն հայրական ժպիտ մը աչքերուն մէջ՝ Մխիթարի պարզութիւնով: Վանահայրութիւնը յատկանշող կարմիր գտակ մը գագաթը՝ պատարագիչ եպիսկոպոսի ժամուցի նշխարքի մեծութիւնով...

— Ի՜նչ ճարպիկ դերասաններ սա պզտիկները: Մաքուր հայերէնով մը:

— Այո, յուսախաբեցնող բան էր: Ամիսներ առաջ, բոլորն ալ օտարաբարբառ տղաքներ էին, քանի մը բառ միայն հայերէն փակած էր անոնց լեզուին վրայ... Մանաւա՛նդ, «ր» տառը ի՜նչ չարչարանքներու ենթարկուեցաւ «ղ» գիրին հետ մղած պայքարին մէջ, մինչեւ որ «Այաստան»ը «Հայաստան» եւ «Աղաղատ»ը՝ «Արարատ» եղան օրուն վրայ, վերջապէս, կրցանք «Աղեւ»ի տեղ Արեւը փայլեցնել ...

Եւ շէնքին մէջ, փլատակնե՜ր, փլատակներ: «Քաղաքակրթութեան» պտուղները ...

Բայց ահա նկարները: Մահիճներ՝ նոր կազմածներով: Մաքուր, մաամաքուր կը ծփան: Լուացարաններ մարմարակերտ: Ամէն ինչ, Արարչագործութեան առաջին օրերը կը յիշեցնէ ինծի: Կամքը եւ խանձը կը ստեղծագործեն հոն: Կը շինեն, կը շտկեն, կարգի կը դնեն: Եւ Մխիթարի լապտերը կը ճառագայթէ ամէն կողմ՝ թափանցելով բոլոր մութ խորշերէն ներս եւ փլատակներուն վրայ:

Կը ցաւիմ: Ինչո՞ւ չեմ կրնար, ափ մը հազարնոցներ — պուտ մը իւղ Մխիթարայ կանթեղին մէջ կաթեցնել իբրեւ «յիշեսջիք եւ զմեզ»...

— Գոնէ շրթունք մը մաղթանք: Հոգիդ լոյսերու մէջ թող սաւառնի, Մեծ Սեբաստացի:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ոգերկ ու փայլուն թուղթով վարպետօրէն փաթթուած: Մարդը չէր նմաներ երէկուան հեզահամբոյր դինովին, ընդհակառակն՝ քինախնդիր, խպնասիրտ եւ անողոք, որուն ձայնը երթալով կը բարձրանար, հետաքրքիր բազմութիւն մը հաւաքելով իր գլխուն:

Արմէն թակարդն ինկած մուկի մը պէս կը հեւար դողդողջուն, որուն չքմեղանքի թոթովանքները կը մարէին ընդհանուր մոլուցքի մը մէջ: Ու եղաւ անխուսափելին:

— Ես չըսի՞, չըսի՞ չերթաս այդ ճամբէն, հապա, ճռիկ աղբիւրին ճամբան փնտռես... վա՛խ, վա՛խ... քարեր թափեցան գլխուս... մեռնէի այս օրը չտեսնէի... Կուլար, կ'ողբար հեծեծալով մայրը, յաջորդ օրը, բանտին վանդակորմերուն առջեւ կորաքամակ ու սրտաբաց:

Արմէնին դիմագիծը, այդ պահուն, կոտրած հայելի մը իր մէջն էր առեր, բոլորովին ծռե՛ր, աղճատեր ծալքերը մկաններուն, խախտեր, փրցուցեր նեարդերը ջիղերուն, այնքան եղերականօրէն, որ մեկնումի պահուն, մայրը իր հարազատ զաւակը ամենեւին չճանչցաւ, ամենեւին չճանչցաւ....:

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

տեղով.— «Գանձին վիճակը վերջերս ծանրացած ըլլալով, հարկադրուած ենք անմիջական միջոցներ ձեռք առնել»:

Անցեալ ապրիլէն ի վեր, կառավարութիւնը գտնուեցաւ 100 միլիառ ֆրանքի նոր ծախքերու առջեւ,— 20 առ հարիւր աւելի այն գումարէն որ նախատեսուած էր 1947ի ելմտացոյցին մէջ: Կացութեան ամէնէն ծանր պարագաներէն մէկն ալ տոլարի պակասն է: Ելմտական նախարարը, Ռոպէռ Շումանն, պարզելով տագնապը, յայտարարեց.

— «Մեր առաջարկած միջոցները հաճելի չեն ժողովուրդին, բայց ուրիշ միջոց չունէինք, նկատի առնելով վերջին գործադուլները, Ֆրանսացիներու դժկամակութիւնը՝ իրենց դրամը գանձատոմսերով շահարկելու, գիւղացիներու դրամ դիզելու չափազանցութիւնը: Սակայն ստիպողաբար պէտք ունինք դրամի եւ պիտի ճարենք»:

Գործադուլներ իրարու կը յաջորդեն

Մինչ կառավարութիւնը արտակարգ միջոցներ կը խորհի, դրամական տագնապը լուծելու համար, գործադուլները կը շարունակուին եւ հետզհետէ կը ծաւալին:

Վերջին պահուն գործադուլ յայտարարեցին փոխադրութեանց (բեռնակառքերու) բանուորները, ինչ որ պիտի դժուարացնէ Փարիզի պարենաւորումը: Առջի գիշեր չփոխադրուեցան այն ուտեստները որ կրնան փճանալ: Երէկ առտու կարելի եղաւ կատարել միայն ամէնէն ստիպողական փոխադրութիւնները: Բանակցութիւնները կը շարունակուին:

Դրամատուններու եւ մեծ վաճառատուններու պաշտօնեաներուն գործադուլը չէ վերջացած տակաւին: Ուրիշ մեծ հաստատութեանց աշխատաւորներն ալ միացան շարժումին:

Փարիզի Սէնդիքաներու Միութիւնը կը կարծէ թէ գործադուլի շարժումը հետզհետէ պիտի ընդհանրանայ:

Աշխատանքի ընդհ. Դաշնակցութիւնը եւ Քրիստոնեայ աշխատաւորներու Դաշնակցութիւնը հակառակ են ելմտական նոր ծրագիրներուն: Համայնավարներն ալ բուռն պայքար մը բացած են եւ իրենց երեսփոխանները պիտի չքուէարկեն կառավարութեան առաջարկները:

Հիւսիս — Սիւդայի 2000 բանուորները ազդակալի ցոյց մը կատարեցին Քոլմարի մէջ: 700 հոգի թափոր մը կազմեցին կարմիր դրօշներով, դէպի Ազգ. ժողով: Ոստիկանութիւնը միջամտեց:

Ծխախոտի գործարաններու բանուորներն ալ որոշեցին գործադուլ յայտարարել յուլիս 1ին, եթէ արտադրութեան պարգեւ չտրուի:

Եւրոպան պիտի փրկուի՞

Գ. Մոլոթով պատասխանելով իրեն ուղղուած հրաւէրին, բացատրութիւններ պահանջեց Մոսկուայի բրիտանական դեսպանէն, Զօր. Մարշըլի օգնութեան ծրագրի մասին:

Մոսկուայի գործակալութիւնը հաղորդելով այս տեղեկութիւնը, կ'ըսէ թէ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը քանի մը միլիառ տոլար օգնութիւն կը խոստանար եւրոպական երկիրներուն վերաշինութեան համար, առանց ճշդելու պայմանները: Խորհրդային կառավարութիւնը սպասելով նոր լուսաբանութեանց, կ'ուսումնասիրէ խնդիրը:

Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին առջի օրուան նիստին մէջ, Գ. Պիտօ կարեւոր յայտարարութիւն մը ըրաւ արտաքին քաղաքականութեան մասին: Այս առթիւ բացատրեց թէ չէ փոխուած կառավարութեան դիրքը գերմանական հարցի մասին: Խօսելով ամերիկեան օգնութեան ծրագրի մասին, ջերմապէս գնահատեց զայն եւ մաղթեց որ Խ. Միութիւնը հասկնայ Եւրոպայի ժողովուրդներուն հասարակաց շահը եւ համաձայնութիւն մը գոյանայ Երեք Մեծերուն միջեւ: Ինչպէս Պէվին, Պիտօ եւս անհրաժեշտ կը գտնէ որ աճապարեն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը մերժեց ստորագրել աշխատաւորական օրէնքը, որ սահմանափակումներ կը հաստատէ գործադուլի մասին: Երեսփ. ժողովը անտեսելով այս մերժումը, 83ի դէմ 331 ձայնով քուէարկեց զայն (55 ձայն աւելի 2/3ի մեծամասնութենէն):

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ զինուորական յանձնախումբին խորհրդային անդամները առին քալեցին գաղանի նիստէ մը, առարկելով թէ յանձնախումբը ապօրէն ձեւակերպութեան մը կը հետեւի, միջազգային ոստիկանութեան կազմութեան հարցին մէջ:

ԻՐԱՆԻ կառավարութիւնը 25 միլիոն տոլարի վարկ մը ստացաւ Մ. Նահանգներէն, ամերիկեան զինուորական պիտոյքներ գնելու համար:

ԼԻՈՆԻ մէջ մեռած Հայը՝ Զուլֆայեան, նախապէս գանգատած էր թէ չարաչար ծեծածեծուե-

Մայիս 28ը կը տօնուի

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ կը տօնուի 29 Յունիս, կիրակի օր ժամը 3ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիկոլ-Դուման ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին եւ Ֆ. Կ. Խաչին, պատուոյ նախագահութեամբ կարտանի քաղաքապետ Գ. Victor Savineի:

Օշականի յոբելեանը

Կը տօնուի Վիէնի մէջ 27 Յունիս Ուրբաթ իրիկուն: Կը նախագահէ Գ. Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ եւ յաջորդով:

ԼԻՈՆ, 28 Յունիս, շաբաթ երեկոյ:

ՏԷՍԻՆ, 29 Յունիս, կիրակի ցերեկէն վերջ:

Երկուքն ալ նախագահութեամբ Գ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ:

Թատերական երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաններու երիտասարդ ուժերու, Գանեէօ Քաջանի Նոր Սերունդի երգչախումբի եւ ֆրանսական բնտիր նուագախումբի մը: 24 Յունիս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Իսիի Սինէմա Ալհամպրային մէջ, Ave. Jean Jaurès: Կը ներկայացուի

Ղարաբաղի Մելիքները կամ Պըղ - Պուղի

Թատերկութիւն չորս արարուածով:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ
8ՐԴ ԽՈՒՄԲԸ

Իր տարեկան ցերեկոյթը կուտայ ի նպաստ Ճամբարին, այս կիրակի ժամը 2ին, Սոսիէթէ Սավաթի սրահին մէջ, 28 rue Serpente, métro Odéon կամ St. Michel:

ՀԱՅՆԻԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ դաշտահանդէսը այս կիրակի, Շավիլի անտառը, Գազ աղբիւրի մօտ, առտուընէ մինչեւ երեկոյ: Ճաշը միասին բերել:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
Վիէնի մէջ պիտի տօնուի Յունիս 29ին, կիրակի, դաշտահանդէսով մը, նախաձեռնութեամբ Հաւկամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան: Կը հրաւիրուին շրջանի հայրենակիցները, մանաւանդ Ուրֆայի Հայր. Միութիւնը: Անոնք որ կը փափաքին իրենց յարգանքի բաժինը բերել, թող դիմեն, ամէնէն ուշը մինչեւ Յունիս 25, հետեւեալ հասցէին.— H. Ouzounian, 59 rue Lafayette, Vienne:

քը, խոստովանցնելու համար: Դատական իշխանութիւնը քննութիւն բացաւ: Բժիշկ մը վկայած է թէ զոհին մարմինը ծանր վէրքեր կրած է եւ ոտքերուն ներբանները արիւնած են:

ԳՐԻՄՍԷԼԻ չարժանկարի տօնին ֆրանսական պատուիրակը ձերբակալուեցաւ սահմանագլուխին վրայ, իբրեւ մաքսանենգ:

40—50.000 ԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ գործադուլ յայտարարեցին Քէօլնի մէջ, բողոքելով ուտեստի անբաւականութեան դէմ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ նախագահը, Զօլթան Թիլտի, իր հրաժարականը ներկայացուց առջի օր: Փարիզի, Պէռնի, Ուոշինկթընի, Վիէննայի եւ Փրակայի հունգարական դեսպանները հրաժարեցան: Ընդդիմադիր երեսփոխան մը, Վինքօ Նակի, յայտարարեց խորհրդարանին մէջ թէ Հունգարիոյ նոր վարչապետը պաշտօնի կոչուեցաւ խորհրդային հրամանատարին հրամանով:

ԱՆԳԼԵԻԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ առեւտրական բանակցութիւնները կը շարունակուին: Անգլիա մէկ միլիոն թոն ցորեն կը պահանջէ Խ. Միութեան 1947ի հունձքէն: Եթէ ստանայ, 110 միլիոն տոլար խնայած պիտի ըլլայ:

ԻՐԱՆԻ զահլիճը հրաժարեցաւ: Իրաքի քիւրտ ցեղապետը, Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի, որ Իրան փախած էր, յաջողած է Խ. Միութիւն մտնել, բուռն կռիւներ մղելէ վերջը Արարատի սարալանջերուն վրայ:

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ, 25 եւ 26 տարեկան, գլխատուեցան Լիմոժի մէջ, սպանութիւն, գողութիւն եւ 30 յարձակումներ գործած ըլլալով գերմանական գրաւման առեն: Անդրանիկը խնդրեց որ նախ զինքը գլխատեն, «ճամբայ բանալու համար»:

— Լիլի մէջ դնդակահարուեցան վեց մահապարտներ, որոնք բազմաթիւ մատնութիւններ եւ ոճիրներ գործած էին:

ՊԵԼՃԻՔԱՅ քննիչ յանձնաժողովը, որ կազմուած էր 11 ամիս առաջ, ստուգելու համար Լէօփոլտ Թագաւորին գործունէութիւնը 1936էն 1944, երբ անձնատուր եղաւ Գերմաններուն, որեւէ մեղադրական փաստ չէ գտած անոր դէմ:

Յարգանքի մեծ ցոյց Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ 80ամեակին առթիւ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. Վարչութեան կողմէ, 29 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Փարիզ Սալ տ'Իէնա, métro Iéna: Կը նախագահէ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ահարոնեանի կեանքն ու գործը կը փառաբանեն

ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼ,
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ,
ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

(Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչ. կողմէ)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եղբայրներ: Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Տարօնի հերոսամարտը

Կը տօնուի Յուլիս 13ին, նախաձեռնութեամբ Տէսինի Տարօն Տուրուբերանի Հայր. Միութեան մասնաճիւղին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տ. Տ. Հ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Տէսինի մասնաճիւղը, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գ. Երանոս Չէլոյեանի՝ իր կնոջ ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻի դառնաղէտ մահուան առթիւ, ինչպէս եւ իր զաւակներուն եւ բարեկամներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. Ընկեր Սարգիս Զոխակլեան (Վալանս) իր զաւակին՝ Եդուարդի ծննդեան առթիւ 500 ֆրանք կը նուիրէ Վալանսի Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ին, 500 ֆրանք Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու ֆոնտին, 500 ֆրանք Կապոյտ Խաչին, 500 ֆրանք ալ Ահարոնեան ակումբին: Շնորհակալութիւն բոլորին կողմէ:

Ծախու տուն

Փարիզի շրջակաները 150 մեթր պարտէզով տուն մը ծախու է: Երկու սենեակ, խոհանոց եւ տակը խանութ: Դիմել «Յառաջ»ին Մ. սկզբնատառով:

Աշադրութիւն կօշկակարներուն

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Daremberg — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 24 JUIN 1947 Երեքշաբթի 24 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année No 5067-Նոր շրջան թիւ 676 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՔՆՈՐՈՇՈՒՄ

Ո՛րքան խոր եւ սրընթաց փոփոխութիւններ՝ վերջին Աշխարհամարտէն ի վեր, ասիական եւ ափրիկեան ճակատներուն վրայ։

Հետզհետէ կը փոխուի երկու աշխարհամասերուն դիմագիծը։ Կը ճարճատին, առնուազն կը թուլնան օտար աշխարհակալութեան օղակները։

Միլիոնաւոր բազմութիւններ, շատոնց արթնցած, այլեւս չեն համոզուիր անուշերգան, շռայլարան հաւաստիքներէն։ Կ՚ուզեն տէր դառնալ իրենց ճակատագրին։ Նոյնիսկ ապարէզ կարգալով զինեալ ուժերու։

Այսպէս, Եգիպտոսը, որ պատերազմէն շատ առաջ ընդունիլ տուած էր իր անկախութիւնը, կը ճգնի օր առաջ թօթափել բրիտանական տիրապետութեան վերջին հետքերը։ Եւ այնքան յառաջ գացած է որ, Միացեալ Ազգերու միջամտութիւնը կը խնդրէ։ Իր պահանջներէն մէկն ալ՝ Սուտանի կցումը, որուն ուժգնօրէն կ՚ընդդիմանայ Մեծն Բրիտանիա։

Սուրիա - Լիբանան արդէն տօնեցին իրենց անկախութեան առաջին տարեդարձը։ Եւ այժմ կը կազմակերպուին տիրաբար, իրենց կռնակը տուած արաբական ծովուն որ կը ծփայ ալենտատան։

Կատարեալ երկունք՝ երկու երկիրներուն, ինչպէս ամբողջ արաբական աշխարհին մէջ։

Եօթը երկիրներ իրարու կապուած են ամրապինդ օղակներով, եւ չարունակ նոր մտահոգութիւններ կը պատճառեն երէկուան աշխարհակալներուն։

Միեւնոյն ատեն աշխատանք տնտեսական գետնի վրայ։ Կեդրոնացում, խտացում ժողովուրդի, եւ նորանոր ձեռնարկներ։ Նախաձեռնութիւնը՝ արաբական, դրամագլուխը՝ նոյնպէս։

Դեռ վերջերս էր որ արտասահմանի արաբական գաղութներէն պատուիրակներ, մասնաւորապէս Լիբանանցիներ եւ Սուրիացիներ եկան իրենց հայրենիքը, քննութիւններ կատարելով ճարտարարուեստական, առեւտրական ձեռնարկներ հաստատելու համար։ Իրենց նպատակն է հայրենիք փոխադրել արտասահմանի մէջ շահուած գումարները, զարկ տալով երկու հարազատ երկիրներու տնտեսութեան։

Արաբական տեղեկատու դիւանը կը ծանուցանէ թէ ունեւոր գաղթականներու յանձնախումբ մը ուսումնասիրութիւններ կը կատարէ Ճէզիրէի նահանգին մէջ, հողագործական գաղութ մը հաստատելու համար տասը միլիոն սուրիական ոսկի դրամագլուխով։ Երբ ծրագիրը գործադրուի, հոն պիտի փոխադրուին քաղաքներու աւելորդ բնակչութիւնները։

Իրաք, արդէն անկախ, կ՚ուզէ ջնջել կարգ մը սահմանափակումներ, նոր դաշնագիր մը կնքելով իր երբեմնի հոգատարին՝ Մեծն Բրիտանիոյ հետ։

Պաղեստինը շատոնց քաոսի մը վերածուած է, կատարեալ փորձանք մը դառնալով բրիտանական կայսրութեան համար, որ ճարահատ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան յանձնեց խնդիրը։ Այստեղ ալ արաբական աշխարհն է որ կը ծառանայ օտար տիրապետութեան, նոյնիսկ միջամտութեան դէմ։

Հիւս. Ափրիկէի մէջ, կը ծաւալին եւ կը սաստկանան խլրտումները։ Ինքնորոշման, անկախութեան մարտակոչը հետզհետէ աւելի բարձր կը հնչէ Ալժերիոյ, Մարոքի, Թունուզի, ինչպէս եւ Իտալիոյ նախկին գաղթավայրերուն մէջ։ Հռչակաւոր աքսորականը, Ապտ էլ Քէրիմ, դեռ առջի օր կը յայտարարէր Ֆրանսացի թղթակցի մը.

— Եթէ պէտք ունիք իմ հողիս վրայ ապրելու (Մարոք), հրամեցէք, բայց մի՛ մոռնաք թէ տանտէրը ե՛ս եմ»։

Նախատեսելով գալիքը եւ յարգելով ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը, Ֆրանսական կառավարութիւնը արդէն իսկ միջոցներ ձեռք առած է, որոշ ինքնավարութիւն տալու համար։

Դեռ յիշէ՞նք Հնդկաչինը, Մատակասքարը, ուր արիւն կը հոսի ամիսներէ ի վեր։

Ու վերջապէս Հնդկաստանը, բրիտանական կայսրութեան թագին գոհարը, որ արդէն գտաը շահած, պիտի վերածուի երկու առանձին պետութեանց, Հինտուստան (Հնդիկներ) եւ Փաքիստան (Իսլամներ)։

Իսկ Եւրոպայի մէջ, ո՛րքան երկիրներ կորսնցուցին իրենց ինքնորոշման իրաւունքը...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԶԱՒԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Շատոնց փշրուած եւ մոռցուած Պաղտատի մէկ անկիւնը, մահն անգամ կ՚իմանանք պատահաբար։

Փառասէր մը չէր արդէն, երբ հասաւ մինչեւ Պոլսոյ պատրիարքական աթոռը։ Ընկճուած չէր, երբ աքսորի ճամբան ձեռք առաւ բաժնելով իր հօտին ճակատագիրը։

Պուլկարիան եղաւ ապաստանարանը 1923ին։ Այդ երբեմնի «Աւետեաց աշխարհ»ն էր որ, թանկագին հնութեան մը պէս, կ՚ընդունէր իր արժէքաւոր հոգեղբայրը՝ Նիկոմիդիոյ Ստեփաննոս արքեպիսկոպոսը։

Բաղդատութիւն մը չէ որ կը փորձեմ երկու արժանաւոր եկեղեցականներուն միջեւ, մէկը միւսէն այնքան տարբեր։

Մեր աքսորականի օրերուն, նոյնպէս Պուլկարիոյ մէջ կը տեսնէինք զիրենք յաճախ ու կը լսէինք մէկուն կամ միւսին մասին անէքտոտներ, որոնցմով առանձնապէս շատ հարուստ էր Ստեփաննոս արք.ի հէքեաթունակ կեանքը։

Զաւէն պատրիարք հարսնիքի մը ներկայ էր 1923 Հոկտեմբերին, Սոֆիա։ Փեսան խնդրած էր կրճատել արարողութիւնները։ Նախկին պատրիարքը արտօնեց որ մաս մը բանը չկարդայ պսակադիր քահանան։

Այս վերջինը, ճարպիկ իր շատ մը արհեստակիցներուն պէս, մէկ երրորդին վերածեր էր աղօթքները, յապաւելով իր ալ «աւելորդ» համարածները։

Զաւէն արք. որ յանկարծ հարսնեւոուն կը մտնէր, խորապէս վրդովուած, սաստեց քահանան։ Եւ եթէ ներկաներուն բարեխօսութիւնը չըլլար, պիտի ստիպէր պսակողը որ ծայրէն սկսէր, այս անգամ լրիւ։

Տարիներէ ի վեր ձայնն ալ կորսնցուցած, հանգուցեալը կը լսէր միայն ձայնը շուրջը վժացող իր ժողովուրդին ու սահմանէն անդին եռուն իր հայրենիքին։

Վերջին մխիթարութիւն մը պէտք է համարել իր թաղումը Երուսաղէմի մէջ, Դուրեաններու քով։

ՍՕՍԻ

ԹՈՒԼՈՒԶԻ հայ գաղութը, հակառակ իր փոքրաթիւ ըլլալուն, Ներգաղթի հանգանակութեան նուիրական գործին բերած է իր մասնակցութիւնը 70.250 ֆրանքով։ Հանգանակութիւնը կը շարունակուի։

ՎԱՏԻԿԱՆ 15 օրուան մէջ երրորդ անգամն ըլլալով հանդիսաւոր կոչ մը կ՚ուղղէ ժողովրդավար պետութեանց եւ Խ. Միութեան, որպէսզի իրար հասկնան եւ ապրին իբրեւ բարի դրացիներ, փրկելու համար աշխարհի խաղաղութիւնը։ Ինչպէս միւս երկու կոչերը, այս ալ հրատարակուած է Վատիկանի պաշտօնաթերթին՝ «Օսսէրվաթորէ Ռոմանոյ»ի մէջ։ Թէեւ Պապը ինք չէ գրած այս խմբագրականները, բայց կը հաւատեն թէ կարդացած եւ հաւանած է։ Վերջին կոչով Պիոս ԺԲ. անհրաժեշտ կը գտնէ որ փոխադարձ վստահութիւն հաստատուի Խ. Միութեան եւ արեւմտեան ժողովրդապետութեանց միջեւ, այլապէս անխուսափելի է Գ. Համաշխարհային պատերազմը։ Ռուսաստանը զարկ տալով արբանեակ պետութեանց եւ Ամերիկան հիւլէական ռումբով եւ «շատ աւելի ահռելի, խորհրդաւոր զէնքերու» գործածութեամբ սպառնալով, պատերազմը ոչ թէ կը խափանեն, այլ կը փութացնեն։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հաւանեցաւ ժողով գումարել Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ, քննելու համար ամերիկեան օգնութեան ծրագիրը։ Հաւանական է որ ժողովը գումարուի Փարիզի մէջ, յունիս 27ին։

ԻՏԱԼԻՈՅ նոր դահլիճը 43 ձայնի առաւելութեամբ վստահութիւն շահեցաւ շաբաթ օր, թէեւ համայնավարները կը շարունակեն պայքարը։ Նոյն օրը ձերբակալուեցան շատ մը քաղաքացիներ, իբրեւ ֆաշական, Հռոմի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Ձեռք անցան նաեւ պայթուցիկներ եւ գաղտնի բաժնեթուղթեր, որոնք դաւադիրներուն կողմէ կը ծախուէին դրամ ճարելու համար։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ անկախութիւնը ընդունուած ըլլալով, անգլիացի մեծ գործարանատէրներ հնդիկ դրամատէրներու կը ծախեն իրենց հաստատութիւնները։

ՆՈՐ ԵՒ ՀԻՆ ՍՈՒՐ ՏՈԳՆԱՊ

Եղմտական ծրագիրները մերժուեցան

Ռամատիէի կառավարութիւնը ծանր տագնապի մը մատնուած է նորէն։ Ազգ. Ժողովին ելմտական յանձնաժողովը շաբաթ օր քննելով դահլիճին ելմտական ծրագիրը, որուն ամփոփումը հաղորդած էինք արդէն, ելմտական նախարարին մեկնումէն քառորդ ժամ վերջը 13ի դէմ 15 ձայնով մերժեց զայն։ Հինգ հոգի ձեռնպահ մնացին, իսկ 11 հոգի բացակայ էին։ (Յանձնաժողովը կը բաղկանայ 44 անդամներէ)։

Ամէնէն տարօրինակը այն է որ ձեռնպահներուն մէջ կան երկու անդամներ Ժողովրդական Շարժումէն (M. R. P.), երեք՝ արմատականներէն, մինչդեռ երկու կազմակերպութիւններն ալ կը մասնակցին կառավարութեան։ Յետոյ, դէմ քուէարկած են ոչ միայն համայնավարները, այլեւ ծայրադոյն աջը (P. R. L.) եւ անկախներ։ Թեր քուէարկած են ընկերվարականները եւ քանի մը ժողովրդականներ։

Յանձնաժողովը նախապէս կարգ մը փոփոխութիւններ կատարած էր, սակայն ծրագիրը ամբողջութեամբ քննելէ վերջ, մերժեց, այն առարկութեամբ թէ տնտեսական նոր քաղաքականութիւն մը չառաջարկեր, այլ զանազան միջոցներ կը թելադրէ, ելմտացոյցին բացը գոցելու համար։

Թերթերը կը գրեն թէ՝ հակառակ այս մերժումին, կառավարութիւնը կառչած կը մնայ իր ծրագրին։ Ազգ. Ժողովը երէկ զբաղեցաւ այս հարցով։ Պ. Ռամատիէ անգամ մը եւս վստահութեան քուէ կը պահանջէ։ Եթէ մերժեն, պիտի հրաժարի եւ այն ատեն հարկ պիտի ըլլայ նոր դահլիճ մը կազմել,— եօթներորդը երեք տարուան մէջ։ Խնդիրը այն է որ այս միջոցին ոչ մէկը կ՚ուզէ ստանձնել Պ. Ռամատիէի ժառանգութիւնը։ Եւ յետոյ, խորհրդարանը չուզեր նախարարական տագնապի մը անստուգութեան մատնել երկիրը, ճիշդ այն պահուն երբ զոր. Մարշըլի ծրագիրը կրնայ կարեւոր հետեւանքներ ունենալ միջազգային տեսակէտով։

Մինչ այս մինչ այն, գործադուլները իրարու կը յաջորդեն։ Մարսէյլի մէջ ալ տպագրիչ բանուորները գործադուլ յայտարարեցին, որով քաղաքը առանց թերթի մնաց։ Բարեբախտաբար շուտ վերջացաւ Փարիզի փոխադրութեանց բանուորներուն գործադուլը, այլապէս աւելի պիտի ծանրանար մայրաքաղաքին պարենաւորումը։ Բայց կը վախցուի նոր խլրտումներէ, մանաւանդ որ Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը յամառօրէն կը պահանջէ ընդհանուր վերաքննութիւն աշխատավարձքերու եւ թոշակներու։ Եւ Ազգ. Ժողովն ալ կ՚ուզէ իմանալ կառավարութեան ընդհ. քաղաքականութիւնը, հիմա որ ձախողած կը համարուի Լէոն Պլումի քաղաքականութիւնը, իր իսկ խոստովանութեամբ։ «Յառաջիկային կը բացատրենք թէ ինչո՛ւ համար այսպէս եղաւ եւ կը ճշդենք պատասխանատուութիւնը»։

Ընկերվարական առաջնորդը իր հերթական խմբագրականին մէջ նորէն կը բացատրէ որ թէ աշխատավարձքերը անփոփոխ չպահուին ատեն մը, պիտի վերսկսի «անսանձ արշաւ օրավարձի եւ գիներու, արշաւ մը որուն հետեւանքը պիտի ըլլայ ֆրանքին անկումը, հետեւաբար եւ նոր դրամի մը հաստատումը։ Ուրիշ ելք չկայ»։

Բոլոր թերթերն ալ մտահոգութիւն կը յայտնեն կացութեան մասին։ Եթէ վերջնապէս ձախողի Ռամատիէի տնտեսական քաղաքականութիւնը — անփոփոխ պահել աշխատավարձքը եւ կրճատել գիները — հետեւանքը պիտի ըլլայ թղթադրամներու աճում։

Վարչապետը առժամապէս ընդունած ըլլալով արտադրութեան պարգեւի դրութիւնը, ամէնքն ալ գործադուլ կը յայտարարեն, յաւելում պահանջելով, մինչդեռ գործատէրերու Ազգ. խորհուրդը դիտել կու տայ թէ այդ պարգեւները քողարկեալ յաւելումներ են եւ որեւէ առաւելութիւն չեն ներկայացներ աշխատաւորներուն համար։ Իրենց կարծիքով, 1946 Հոկտեմբերի աշխատավարձքերը 10—12 առ հարիւր աւելցած են, իսկ ճարտարարուեստական գիները նուազած են 8 առ հարիւր, վերջին վեց ամիսներու ընթացքին։ Եթէ նոր յաւելումներ կատարուին, հետեւանքը պիտի ըլլայ թղթադրամի աճում։

Միւս կողմէ, շատ մը ճարտարարուեստութիւններ ազգայնացուած ըլլալով, երբ աշխատաւորները յաւելում կը ստանան, կառավարութիւնը անմիջապէս միջոցներ կը փնտռէ դրամ ճարելու համար, այսինքն նոր տուրքեր կը հաստատէ...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՐԷՇԱԼ ՄԱՆՇԹԱՅՆ, ռուսական ճակատին գերման հրամանատարը, իր յիշատակները կը գրէ բրիտանական արգելարանի մը մէջ, ուր իրեն տրամադրած են սեղան մը, աթոռ մը եւ անթելի գործիք մը։ Արդէն գրած է 800 էջ։ Մանէշալին կարծիքով, — ինչպէս կը վկայէ իր անհրաժեշտ — Հիթլէրի յաջողութեան մէկ պատճառն էր «Քրիստոնէութեան անկումը Գերմանիոյ մէջ։ Միայն կրօնի եւ քրիստոնէութեան վերակենդանացումով կարելի է ապահովել աշխարհի խաղաղութիւնը»։

«Ինչո՞ւ եւ ի՛նչպէս հետապնդելու է Հայ Դատը»

Այս խորագիրին տակ ամերիկահայ թերթ մը կու տայ կարգ մը պատուէրներ ամերիկահայ գաղութին եւ կ'ընէ ուշագրաւ խորհրդածութիւններ: Յօդուածագիրը, որ Ս. Ց. Թ. կը ստորագրէ նոյն թերթի էջերուն մէջ, յաճախ կ'երեւի եւ ինչպէս կը յայտնուի, թանկերն է ամերիկահայ Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան:

Ան դէմ է ցուցարարական ելոյթներու, կը յանձնարարէ «լրջահայեաց, հանդարտ ու խելացի ըլլալ» — ու կ'աւելցնէ՝ «Այսինքն զգացումներէ առաջնորդուած, անպայման մեր դատին իրաւացիութիւնն ու արդարութիւնը մեզի իբրեւ փաստ ու կռուան՝ ինալու չենք մէջտեղ, հրապարակին աղմկելու համար անախորժ, անխորհուրդ եւ վերջոյ անարդիւնք խօսքերով ու ԲՈՂՈՔՆԵՐՈՎ»: (Պայքար, 22 Ապրիլ):

Յօդուածագրին տեսակէտով Ամերիկահայը կարող է բողոքել Թուրքիոյ օգնելու ամերիկեան քաղաքականութեան դէմ, բայց ոչ՝ անոր համայնավարութեան դէմ պայքարելու քաղաքականութեան դէմ: Ըստ իրեն, հայկական հողային պահանջները «ոեւէ կապ չունին համայնավարութեան դէմ բացուած հսկայ միջազգային պայքարին հետ»:

Միամիտ պէտք է ըլլալ հաւատալու համար թէ ամերիկեան օգնութիւնը, Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան անձեռնմխելիութիւնը եւ համայնավարութեան դէմ պայքարը՝ իրարմէ անկախ հարցեր են եւ ասոնցմէ դուրս է նաեւ հայկական հողային պահանջը:

Ինչ որ ալ ըլլայ, հաստատենք իրողութիւն մը. — Թերթը դէմ է անոնց՝ որ կը քննադատեն «Թրումընի ընդհանուր հակահամայնավարական քաղաքականութիւնը»: Որով Ռամկավար-Ազատական կուսակցութիւնը եթէ համաձայն չէ, դէմ ալ չէ Ամերիկայի հակահամայնավար պայքարին:

Ըստ իրեն՝ կարելի չէ ամերիկեան ընդհ. միջազգային քաղաքականութիւնը քննադատել: «Ամերիկայի Թուրքիոյ ընձեռնելիք օգնութիւնը պատրուակ միայն բռնելով քննադատել ամերիկեան ընդհ. միջազգային քաղաքականութիւնը, կը նշանակէ հարցը սխալ մեկնաբանել, սխալ մեկնաբանութեամբ դիտել ու դատել», կ'ըսէ Ս.Ց.Թ.:

Ցայտնի է Ամերիկայի ընդհանուր միջազգային քաղաքականութիւնը: Յօդուածագիրը կու տայ անոր սահմանումը.—

«Երբ նկատի ունենանք որ ռամկավարութիւնն ու համայնավարութիւնը երկու հակոտնեայ եւ հակառակ իտէալաբանութիւններ (գաղափարաբանութիւն՝ ըսել կ'ուզէ) են եւ համայնավարութեան ձգտումն է, եթէ կրնայ, կործանել հիմնայատակ ռամկավարութիւնը»:

«Ինքնապաշտպանութեան շատ բնական բնազդով Ամերիկա ամէն իրաւունք ունի, եթէ ուզէ, պայքարելու միջազգային համայնավարութեան դէմ»:

Ամերիկեան քաղաքականութեան հիմնական գիծը այսպէս բնորոշելէ վերջ կ'անցնի հետեւեալ հարցին.

— Ի՞նչ դիրք պէտք է բռնէ ամերիկահայութիւնը այդ պայքարին մէջ.— եւ կու տայ աջօղեալ պատասխան մը.

«Արտասահմանի մէջ ապրող հայ ժողովուրդը, երբ կը սիրէ իր պատմական հայրենիքը, ատիկա չի նշանակեր թէ կը սիրէ նաեւ համայնավար այն դրութիւնը որ գոյութիւն ունի Հայաստանի մէջ»:

Այս տողերուն մէջ կայ ուշագրաւ իրողութիւն մը. — Խորհրդային Հայաստանը անոր համար «պատմական հայրենիքն» է արտասահմանի հայութեան, ո՛չ թէ՝ «մեր ամենուս հայրենիքը» — ինչպէս այսօր սովոր են կոչել նոյնիսկ Երեւանի պաշտօնական մարմինները կամ «համայն հայութեան հայրենիքը»:

«Արտասահմանի հայ ժողովուրդը, կը շարունակէ յօդուածագիրը, ոգի ի բռին կը հետապնդէ կամ կ'ուզէ հետապնդել հայկական ազգային հողային հարցը, ատիկա չի նշանակեր թէ կը փափաքի որ անպայման զօրանայ այն դրութիւնը որ գոյութիւն ունի Հայաստանի մէջ»:

Դժբախտաբար ռամկավար քաղաքագէտը ցոյց չի տար թէ ինչպէս կարելի է հայկական հողային պահանջները գոհացնել, հայկական հարցը լուծել հակահամայնավար պայքարէ դուրս:

Ան չտեսնել կը ձեւացնէ խնդիրը եւ պարզամտօրէն կու տայ լուծում մը. «Այդ հողամասերուն (Ուիլսընեան սահմաններով) կցումը ոեւէ կերպով նպաստ պիտի չըլլայ ո՛չ համայնավարութեան եւ ոչ զգալի կորուստ մը Թուրքերու համար....»

Մարդ ամերիկահայ միսիոնարի մը չափ միամիտ պէտք է ըլլայ, կարծելու համար թէ հայկական նահանգներու կցումը Խորհրդային Միութեան — այն ալ Ուիլսընի գծած սահմաններով — ոեւէ կերպով նպաստ պիտի չըլլայ համայնավարութեան, այն ուժին՝ որ արդէն իսկ իր հեռաւոր հմայքովը կը թրթռացնէ արաբական աշխարհը. իսկ Թուրքերու համար՝ Արեւելեան Նահանգներու կորուստը աննշան բան մը միայն...

Տուինք նմոյշ մը ամերիկահայ ռամկավար տեսակէտին եւ թերթէ մը, որ յաւակնութիւնը ունի ամերիկահայութեան հանրային կարծիքը վարելու:

Եւ մտածել որ Նիւ Եորքի մէջ տեղի ունեցաւ «Համաշխարհային» կոչուած հայկական համագումար մը, մասնակցութեամբ ռամկավարներու...

Հայկական Դատը իրօք լաւ ձեռքերու մէջ է:

Վ. Մ.

Թուրքիա միշտ վտանգ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ԽՄԲ.— Գրողն է՝ Յոֆբ. Նէբին Կիւն, մասնագէտ արեւելեան գործերու.—

Ի՞նչ է համայնավարութեան վիճակը Միջերկրականի մէջ: Իտալիա պիտի փորձէ կարմիր արշաւը այն օրը՝ երբ Թօլլիաթթի վստահ ըլլայ թէ պիտի կարենայ ուղղակի յարաբերութեան մէջ մտնել Մոսկուայի հետ: Ուրեմն կարմիրները Նեղուցներուն վրայ, որ պիտի նշանակէ թէ համայնավարութիւնը իշխանութեան գլուխը կ'անցնի Իտալիոյ մէջ, անկէց ալ տարածուելով դիմացի եզերքը Ափրիկէ, Ալժերիա, Մարոք, Թունուզ, Թրիփոլիս, ուր արդէն արաբ ազգայնականները կը գործակցին համայնավար խռովարարներուն հետ:

Նեղուցներու շուրջ Սովետները պիտի կրնան հաստատել իրենց ազդեցութիւնը Եգիպտոսի մէջ, ուր հակաանգլիական շրջանակները դաշնակից մը կը փնտռեն՝ ընդդէմ Մեծն Բրիտանիոյ: Սովետները Թուրքիոյ շուրջ պիտի կրնան իրենց ձեւով ազդել Պաղեստինի խնդրին վրայ, որովհետեւ իրենց հմայքը աստիճանաբար պիտի մեծնայ Արաբներուն մէջ:

Արաբներու երեւակայութիւնը մեծապէս ազդուած է նախկին Օսմ. կայսրութեան եւ խալիֆաներու ժառանգորդ արդի Թուրքիայէն.— Աթաթիւրքի յեղաշրջումները, զինուորական յաղթանակները եւն.: Միջին Արեւելքի մէջ ան կը նկատուի շատ գնահատուած առաջնորդ մը: Վաղը եթէ Թուրք կառավարութեան գլուխը գտնուի Թիթօ մը, Տիմիթրով մը, Արաբները զգալի կերպով պիտի ազդուին, եւ իրենց դրացիին բոլշեւիկացումը իրենցինին նախաբանը պիտի կազմէ: Այդ երկիրներուն մէջ արդէն այս միջոցին Մոսկուայի կողմէ թելադրուած հսկայական քարոզութիւններ կը կատարուին:

Այսպէս ուրեմն, բրիտանական կայսրութեան հաղորդակցութեան ճամբաները պիտի կտրեն: Եւ Ուաշինկթըն առաջանքը կը հնչեցնէ: Ամերիկայի Միջին Արեւելքի շահերը պիտի վտանգուին.— Արաբիոյ եւ Իրանի քարիւղի հորերը, այնքան անհրաժեշտ Մ. Նահանգներու նաւատորմին:

Մ. Նահանգները արաբական քարիւղի արտադրութենէն տէր են 40 առ հարիւրի: Անոնք ծրագրած են դարձնել, հսկայական մէկ ուրիշ շահաբեր ձեռնարկ մը: Կազմուած է արաբեւամերիկեան ընկերութիւն մը որ պիտի զետեղէ նաւթուղի մը, Սէուտի Արաբիոյ քարիւղը փոխադրելու համար մինչեւ Միջերկրական: Ծրագրուած է հաստատել ուրիշ նաւթուղի մը Իրանէն դարձեալ Միջերկրական: Ներկայիս կը գործեն քարիւղի հինգ մեծ ընկերութիւններ, արաբական քարիւղի այս ծովուն մէջ, ուր սակայն սովետները որեւէ շահ չունին: Եթէ Նեղուցներու մէջ իրենց ներկայութեամբ յաջողին շարժել կրօնամոլ, խորհրդապաշտ եւ պարզամիտ Արաբները, այն ատեն Սովետները պիտի հաստատուին Միջերկրականի, Հնդկական Ովկիանոսի ինչպէս նաեւ քարիւղի դաշտերուն մէջ:

Ուրիշ կարեւոր պատճառներ ալ կ'արդարացնեն Սովետներուն ներկայութիւնը Թուրքիոյ մէջ: Քանի մը ամիս առաջ Ռուսերը ստիպուեցան ընդունիլ պատերազմէն ի վեր իրենց կրած ամենակարեւոր քաղաքական պարտութիւնը: Պարպեցին Իրանը, զիջելով որ Ղավամի կառավարական զօրքը գրաւէ Ատրպատականը: Անգամ մը որ Թուրքիան իրենց ազդեցութեան ներքեւ առնեն, այն ատեն ի վիճակի պիտի ըլլան իրենց վրէժը լուծել Իրանէն, զինելով Անատոլուի արեւելեան սահմանագլուխի վաչկատուն Քիւրտերը եւ զանոնք կրկին մղել Իրանէն Ատրպատական: Թուրքիա Սովետներու հարկատու պետութիւն մը վերածուելու պարագային, պիտի դադրի Պալքաններու մէջ խմորուող հակահամայնավար դիմադրութիւնը որ այժմ մութին մէջ կը գործէ: Յունաստան ամէն կողմէ շրջապատուած կարմիր ալիքներէ, ծառէն պիտի իյնայ շատ հասունցած պտուղի մը նման:

Ներկայիս Թուրքիա Եւրոպայի միակ երկիրն է որ պաշտպանուած է համայնավարական քարոզութեան դէմ: Բացի սալոնի կարգ մը մտաւորականներէ եւ ոչ-թուրք փոքրամասնութիւններէ, համայնավարութիւնը չկրցաւ մուտք գործել հոն, պաշտօնապէս թէ անպաշտօն կերպով: Հոդ է համայնավար քարոզութեան եւ Քրէմլինի անզօրութիւնը: Քրէմլինի մարդոց համար պարզ է, որ երբեք պիտի չկրնան համայնացնել Թուրքիան, համոզելով կամ քարոզութեամբ: Ուրեմն պէտք է այդ բանն ընել բռնութեամբ եւ ուժով: Երկիրը գրաւելէն վերջ, դժուար չէ սովետական կառավարութիւն մը բերել, յետոյ յայտարարել տալու համար, որ մինչեւ այժմ Թուրք ժողովուրդի մեծամասնութեան համայնավարութեան անկեղծ համակրանքը չարտայայտուելուն պատճառը՝ Իսմէթ Ինէօնիւի բռնակալական քաղաքականութիւնն էր եղած:

Անգարա որ ռուսական դիւանագիտութեան եղանակներուն մասին մեծ փորձառութիւն ունի, գիտէ թէ անոնք միաժամանակ պահանջներ կը ներկայացնեն շատ մը հարցերու վրայ, այսպէս յաջողելու համար միակ հարցի մը մէջ: Անոնք կը խլտին նաեւ շատ մը շրջաններու մէջ, զարնելու համար այն կէտը որ նուազ պաշտպանուած է: Ահա այս պատճառներով է որ Ռուսերը չեն կրնար Թուրքիոյ օձիքը թող տալ, այն պարագային երբ ան մնայ մեկուսացած եւ անպաշտպան, ինչպէս Հիթլեր չկրցաւ հեռանալ Չեխոսլովաքիայէն: Եթէ Խ. Իշխանութիւնը յաջողի ստեղծել նոր Միւնիխ մը եւ նոր Փրակա մը Թուրքիոյ մէջ, Թուրք պատուարին քանդումով անդարմանելիօրէն պիտի պայթեցնէ համաշխարհային երրորդ նոր պատերազմ մը: Այս է Անգարայի դիւանագէտներուն կարծիքը: Պատերազմի պարագային Սովետներուն ձեռքը գտնուող Թուրքիայի մը հանդէպ ժողովրդավար երկիրները պիտի գտնուին ստորադասի այն դիրքին մէջ, ուր կը գտնուէին 1939ին, Ֆրանսա եւ Մեծն Բրիտանիա: Կը նշանակէ թէ Մ. Նահանգներուն Թուրքիոյ տուած օժանդակութիւնը վճռական է:

Դամասկոսցի դատարկաբանը եւ Դաշնակցութիւնը

Դամասկոսի քիւրտ դատարկաբանը՝ Խալէտ Պէքթաշ, Պէյրութի բոլշեւիկ օրգան Սաութ Էլ Շաապի մէջ, Դաշնակցութեան դէմ նոր յօդուած մը ստորագրած է, որ, իր լրբութեամբ եւ պարունակած անյատակ ապականութեամբ, կը գլէ կ'անցնի նախորդները: Այդ յօդուածը՝ թարգմանուած է հայերէնի եւ յաւելուածի ձեւով տրուած է Պէյրութի հայանուն բոլշեւիկեան լաթին՝ Մայիս 25ի թիւով: Ինդրոյ առարկայ յօդուածին խորագիրն է՝ «ԴԱՇՆԱԿՆԵՐԸ... ՈՐՈՆՑ ԽԻՂՃԻՆ ՎՐԱՅ ՀԱԶԱՐՆԵՐՈՎ ԱՐԱԲ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԱՐԻՒՆԸ ԿԱՅ»:

Այս խորագիրը գաղափար մը կու տայ՝ թէ ի՛նչ ըսել, մանաւանդ ընել կը փորձէ տխրահռչակ դատարկաբանը:

Կասկած չունինք, որ այդ զարշանքին իրական հեղինակները հայանուն բոլշեւիկներն են, որոնք, յուսահատած հայ կեանքի մէջ կրած իրենց պարտութիւններէն, կը փորձեն, իբրեւ վերջին միջոց, արաբ բազմութիւններու ատելութիւնը հրաւիրել Դաշնակցութեան վրայ:

Նախ, քանի մը տողով ամփոփենք դատարկաբանին յօդուածը: — Խալէտ Պէքթաշ կ'ուզէ հաւատացնել Արաբներուն՝ թէ,

1.— «Դաշնակները կ'ուզէին արգիլել արաբերէնի ուսուցումը հայ դպրոցներէն ներս: Դաշնակներուն ենթակայ դպրոցներուն մէջ, Արաբները կը ներկայացուէին որպէս վրաններու տակ, վայրենի եւ յետամնաց կեանք ապրողներ: Դաշնակներն էին որ Արաբները քաղաքակրթեցին»:

2.— «1925ի Սուրիական ապստամբութեան շրջանին՝ Դաշնակները իրենց հետեւորդները զինուորագրել տուին «կամաւորական» կոչուած գունդերուն մէջ, եւ ֆրանսական իմփերիալիզմի զօրքերու շարքերուն մէջ՝ կռուեցան սուրիացի ժողովուրդին դէմ»:

3.—«Իւրաքանչիւր Սուրիացիի սրտին մէջ կայ նաեւ ուրիշ վէրք մը: Ատիկա, սիրելի եւ գեղեցիկ Ալէքսանտրէթի Սանճաքի վէրքն է: Միթէ Դաշնակներուն եւ անոնց Պէյրութի թեկնածուին ձեռքը չկա՞յ ատոր մէջ»:

4.— «1945ին, երբ իմփերիալիստները իրենց թնդանօթները ուղղեցին Դամասկոսի վրայ, միթէ Դաշնակները չաշխատեցա՞ն համոզելու համար հայ գաղութները, թէ օտար բանակներու հեռացումը Սուրիայէն եւ Լիբանանէն՝ կը վտանգէ իրենց գոյութիւնը, եւ հետեւաբար, պէտք է ընդդիմանան Սուրիոյ եւ Լիբանանի՝ ի խնդիր օտար գրաւման վերացման, անկախութեան եւ գերիշխանութեան մղած պայքարին»:

Ասոնք կը կազմեն բոլշեւիկեան զարշանքը, արտագրուած՝ այնպէս ինչպէս որ են, յօդուածագրին հարազատ նախադասութիւններով:

Եթէ հայանուն բոլշեւիկներուն մօտ կտոր մը դատողութիւն մնացած ըլլար, պիտի զգուշանային այս աղտոտութիւնը հայերէնի թարգմանելէ եւ հրատարակելէ, որովհետեւ, այդ յօդուածը կարդացող իւրաքանչիւր Հայ, միայն անսահման զզուանք ու զայրոյթ կրնայ ունենալ դատարկաբան յօդուածագրին եւ անոր հայանուն ստրուկներուն հանդէպ. որովհետեւ Հայուն թէ՛ Արա-

րին համար պարզ է Դաշնակցութեան կատարած գործը՝ այս երկիրներում մէջ:

Սակայն, միջանկեալ հարցում մը քիւրտ Խալէտին, 1943ին, Պէյրութի պանդոկ Նորմանտիին մէջ տրուած ճաշկերոյթի մը ընթացքին՝ այս նոյն պետանը կը յայտարարէր ի միջի այլոց.

— Հայ ժողովուրդին մէջ գոյութիւն ունին միայն երկու հզօր կուսակցութիւններ. Հ.Յ.Դաշնակցութիւնն ու բոլշեւիկները. այս երկու հզօր ուժերը որ միանան, ոչ միայն կը ներկայացնեն ամբողջական հայ ժողովուրդը, այլեւ ամէն տեղ ձեռք կ'առնեն հայ ժողովուրդի ղեկավարութեան գործը: Մնացեալները զուրկ են արժէքէ...»:

Ահա այսպէ՛ս է բոլշեւիկը: 1943ին, Դաշնակցութիւնը «հզօր կուսակցութիւն» է, որուն հետ բոլշեւիկներու «միացում» մը կարելի է եւ բաղձալի: 1947ին, յեղյեղուկ հացկատակին գրչին տակ նոյն կուսակցութիւնը «դաւաճան» է ու «հայրենադաւ»...

Կը թելադրենք հայանուն բոլշեւիկներուն, Դաշնակցութեան «հզօրութեան» պատմականը ընել Խալէտներուն. ըսել անոնց՝ որ 57 տարիէ ի վեր սուլթաններու, ցարերու, նախարարներու եւ զօրավարներու խոէալը եղած է «սրբել Դաշնակցութիւնը երկրի երեսէն»: Աւելցնել նաեւ՝ որ այդ «չքախումբին» երազը մնացած է անիրագործելի, եւ անոնցմէ շատերուն ատամները փշրուած են այդ ճամբուն վրայ, Դաշնակցութեան ժայռին առջեւ...

Դատարկապորտներուն գործը չէ «Դաշնակցութիւն քայքայել»ը:

(Արևելք)

Առաջնակարգ երգչուհի մը

ԹԷՀՐԱՆ, 5 Յունիս, (Յառաջ).—Ամբողջ եօթ տարի արտասահմանում մնալուց յետոյ, կրկին Թէհրան վերադարձաւ իրանահայ հռչակաւոր երգչուհի (Mezzo soprano) Տիկին Սաթօ Փերի Աղաբաբեանը: Տիկինն իր ձայնը մշակել է Պերլինի, Մոսկուայի, Փարիզի ու Հռոմի երաժշտանոցներում: Իր երգերը սկաւառակի վրայ են առնուել չորս ընկերութիւնների կողմից: Ելոյթներ է ունեցել Հռոմի իտալական, անգլ. եւ հարաւային աֆրիկեան եւ Աթէնքի ձայնասփիւռի կայաններից: Մեծ դեր է ունեցել Իրանի օփերայի զարգացման մարզում եւ արժանացել է «էյմի» ոսկէ շքանշանին (այդ կարգի ամենաբարձր շքանշանը): Վերջին եօթ տարիներում եղել է Սուրիա, Եգիպտոս, Պերլին, Լոզան եւ Հռոմ:

Բազմալեզու երգչուհի է Տիկին Աղաբաբեանը: Հաւասար յաջողութեամբ ու հարազատութեամբ երգում է տասնեւչորս լեզուներով (հայերէն, պարսկերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն, գերմաներէն, ռուսերէն, սպաներէն, եւն.): Առոգանութիւնը շատ մաքուր է եւ այդ՝ հանդիսականներին ափ ի բերան թողնելու աստիճան:

Տիրապետում է երգի արուեստին: Իր իւրաքանչիւր կատարումը խորունկ արուեստի կնիքն է կրում: Կիրթ շարժումներն ու հարուստ դիմախաղերը համադրուելով մշակուած ձայնին, գծում են տուեալ երգի հարազատ պատկերը: Արուեստի կատարելութեան հասած երգի հետ յորդում են ապրումները, աւելի եւս տպաւորիչ դարձնելով կատարը:

Տիկին Աղաբաբեանն այն երգչուհիներից չէ, որոնք յայտագիրն սկսում են դայրացուցիչ անփութութեամբ եւ անտարբերութեամբ: Նա մօտենում է երգին այնպէս՝ ինչպէս քուրմը բագինին եւ կատարումը դարձնում մի սրբազան արարողութիւն, սկզբից մինչեւ վերջ ապրելով ու ապրեցնելով երգը, իր շուրթերին գամուած պահելով հանդիսականների լարուած ուշադրութիւնը:

Ընդհանրապէս վերցրած, մեր երգչուհիներն իրենց ձայնը մշակելուց յետոյ սպանում են երգի հայկականութիւնը, աղճատում առոգանութիւնը, աղաւաղում եղանակը եւ աղարտում ապրումները: Ունկնդիրն անմիջապէս նկատում է երաժշտական կրթութեան պակասը:

Եւ սակայն որքան հարազատութիւն ու ջերմութիւն, հայ երգի ի՛նչ բոյր ու թոյր Տիկին Սաթոյի երգերում:

Յատուկ յիշատակութեան արժանի է այն պարագան, որ արտասահման եղած եօթ տարիների ընթացքում, պատերազմի արհաւրալից օրերին, ռումբերի տարափի տակ, Տիկին Աղաբաբեանը մեծ եռանդով շարունակել է մշակել իր ձայնը:

Զպիտի մոռանալ յիշատակելու նաեւ այն որ մինչ մեր միւս երգչուհիները (անհամեմատ փոքր ույժեր) նախասիրութիւններ են յայտ բերում հանրային ձեռնարկներին մասնակցելու խնդրում, հազար ու մի «նազ ու թուզ», «չեմ ու չեմ», իսկ խօսք տալու պարագային էլ ձեռնարկից մէկ երկու օր մնացած «վերջնականապէս հրաժարւում» են իրենց մասնակցութիւնը բերելուց, Տիկին Աղաբաբեանը, պատիւ իրեն, ամենայն սիրով մասնակցում է հանրային բոլոր ձեռնարկներին: Մեծ ույժ է եւ մեծապէս համեստ, ունի նման ձեռնարկներին օգտակար լինելու՝ ճշմարիտ արուեստագէտի բարձր գիտակցութիւնը:

Վասպուրականի հերոսամարտը

ՄԱՐՍԷՅԼ, 17 Յունիս (Յառաջ).— Վասպուրականի Հերոսամարտին 32րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Յունիս 15ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր:

Հակառակ հեղձուցիչ տաքին եւ խաչաձեւումին, Mazenodի սրահին մէջ պարապ աթոռ չէր մնացած: Բեմին վրայ կ'երեւար միայն Խրիմեան Հայրիկի կենդանագիրը եւ անմիջապէս վարը, խոշոր տառերով, Յարգանք Վասպուրականի Հերոսներուն:

Օրուան նախագահը, Պ. Վարդան Պահրիկեան կատարեց բացման խօսքը որուն էական մասերը կ'արժէ ամփոփել: «Շնորհիւ տասնեակ տարիներու յեղափոխական գործունէութեան, բոլոր կուսակցութիւններու եւ ժողովուրդին սկապէամիացեալ ճակատին, համաժողովրդական զոհաբերութեան, Վասպուրականցին կրցաւ դիմադրել իր ուժերէն քանի մը տասնեակ անգամ աւելի զօրաւոր, հայակեր Ճէվտէթ պէյի կանոնաւոր բանակին, որուն միացած էր նաեւ արիւնարբու քիւրտ ու թուրք խուժանը: Մեր հերոսները երեսուն օր գիշեր ցերեկ անդադար կռուեցան մինչեւ որ փախուստի մատնեցին թշնամին եւ ազատեցին մօտ 250.000 ժողովուրդ: Վանի Հերոսամարտը ոչ միայն փառքն է Վասպուրականցիին, այլ եւ ամբողջ հայութեան, որովհետեւ մեր երիտասարդութիւնը դաստիարակուած էր տեղացի գործիչներէն զատ Պոլսէն եւ այլ գաւառներէն եկած գործիչներու շունչով, ու ժողովուրդը կրցաւ յաւերժացնել այդ անմահ հերոսներու յիշատակը Ապրիլեան Հերոսամարտի փառքով»:

Պ. Նախագահը յայտարարեց նաեւ թէ Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը կազմուած էէէզօք գետնի վրայ, նպատակն է օգտակար ըլլալ իրենց հայրենակիցներուն, մասնակցիլ ազգային բարենպատակ ձեռնարկներու, եւ մանաւանդ աջակից ըլլալ մեր հայրենիքի, Խ. Հայաստանի զարգացման: Իր զեկուցումէն յայտնուեցաւ որ իրենց պատրաստ դրամէն յատկացուած էր 70.000 Ֆր. Ներգաղթի Ֆոնտին, իսկ «միոմն»Վասպուրականցի մասնակցած էր հարիւր հազար ֆրանքով: Վասպուրականցիներու ընդհ. մասնակցութիւնը եղած է 350.000 Ֆր. Ներգաղթին: «Օր մը երբ իրականանայ հայ ժողովուրդի դարերու երազը, երբ ազատագրուին Թրքահայաստանի հողամասերը, միացուելով ներկայ Հայաստանին՝ առաջին հերթին Վասպուրականցին պիտի ըլլայ գանգուածօրէն ներգաղթողը իր հայրենական երկիրը — Վան ու Վասպուրական վերաշինելու եւ ծաղկեցնելու»:

Սէնթ Աննի Նոր Սերունդի Սիփան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հ. Համբարձումեանի գեղարուեստական բաժնի բացումը կատարեց «Մարսէյեզ»ով եւ «Մաղկիր ազատ իմ հայրենիք»ով, ընկերակցութեամբ դաշնակի եւ ջութակի: Գեղարուեստական բաժինը շատ ճոխ էր եւ այլազան: Ո՞րը թողում, ո՞րը յիշեմ: Օր. Սէրէնկիւլեա՞նը, որ այդքան զգացումով արտասանեց «Վասպուրական - Հայաստան» վերնագրով գեղեցիկ կտոր մը: Կարելի՞ է մոռնալ Ս. Զէօրէքճեանի եւ իր երեք պզտիկ աշակերտներու նուագածութիւնը՝ «Գնա տղաս ալ մի կենար», «Ես սիրում եմ քուն թափով» գեղեցիկ կտորները: Նորութիւն մըն էր նաեւ Օր. Աճէմեանի արտասանութիւնը՝ «Կէսը սուրբ է, կէսը հերոս, Վասպուրական իմ հայրենիք», նոյնպէս Օր. Ալիս Զրբաշեանի «Եկեղեցի հայկական»ը՝ բնական եւ ազդու: Դաշնակի վրայ հայրենաշունչ կտորներ նուագեց ու երգեց Օր. Հացագործեան եւ Օր. Ս. Զրբաշեան:

Կէս ժամ դադարէ վերջ սկսաւ նոր անակնկալներու շարքը: Ահա երկուորեակ պզտիկ Մանուկեան քոյրերը: Հազիւ հինգ տարեկան իրենց մատիկները արագօրէն կը խաղցնեն դաշնակի ստեղնաշարին վրայ: Միհրան Գաբրիէլեան ծափեր կը խլէ իր արտասանութիւններով «Մեռան, չկորան» եւ Յ. Շիրազի քնքուշ բանաստեղծութիւնը՝ «Դարերըն ի վեր Մասիս»: Յաջող էր նաեւ քոյր

եղբայր Ժօզէֆին եւ Հրայր Պէկլարեաններու նըւագածութիւնը: Օր. Ժօզէֆինը կրնայ յայտնի դաշնակահար մը ըլլալ եթէ յարատեւէ:

Օրուան բանախօսը, Ղեւոնդ Մելոյեան կը բացակայէր գործադրուլներու պատճառաւ: Փոխանորդաբար խօսեցաւ Ազգին Մարտիրոսեան (Վալանսէն) որ իբրեւ Վասպուրականցի դրուագներ պատմեց հերոսամարտէն: Նկարագրեց թէ ինչպէ՞ս կը կռուէր հայ մարտիկը շրջապատուած սիրելիներու դիակներով, առանց յուսահատելու մինչեւ վերջին փամփուշտը, որովհետեւ իրենց նշանաբանն էր «Մահ կամ ազատութիւն»: Թէ ի՛նչպէս հայ պատանիներ, տեղատարափ գնդակներու մէջ սուրհանդակի պաշտօն կը կատարէին, թէ ինչպէս հայ կիներ իրենց պարտականութիւնը կը կատարէին եռանդով, իբրեւ հիւանդապահ, խոհարար, ռազմանիւթ փոխադրող եւ շատ անգամ կռւող հայ երիտասարդի կողքին, «Փափաքելի էր որ այս օրը տօնուէր Սեւանայ լճի ափը, Արարածի ստորոտը, կամ Վարագի կատարներու վրայ, ու ես վստահ եմ որ պիտի գայ այն օրը քանի մեր ժողովուրդը նման սարեդարձներով հերոսներու ներշնչումը կը փոխանցէ սերունդէ սերունդ»:

Երկրորդ բանախօսն էր Պ. Կ. Փոլատեան՝ որ Վասպուրականի հերոսամարտը ստեղծող ոգին վերլուծելով, ընդգծեց ղեկավարներու պակասը, հայկական միւս նահանգներու մէջ, անդարմանելի հետեւանքներով: Ցուցուց որ ծնողները նոր սերունդին պատմեն հերոսամարտներու մանրամասնութիւնները, որովհետեւ «Նոր հայրենիքներ կը ստեղծուին նահատակ ոգիներու ներշնչումով եւ ողջերու աշխատանքով: Փառք ու պատիւ Վասպուրականի անման հերոսներուն որոնք յաղթական դրօշը պարզեցին Շամիրամի բերդին վրայ»:

Գեղարուեստական բաժինը վերջացաւ փոքրիկ արուեստագիտուհի Օր. Անիթա Սարգսեանի դաշնական եւ Օր. Քնարիկ Զօրպաճեանի հայկական մենապարերով, որոնք ընդունուեցան խանդավառ ծափերով:

Նախագահը կարդաց նաեւ Քղիի Հայր. Միութեան մէկ ուղերձը, որուն մէջ կը շեշտէր թէ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի կռիւները շարունակութիւններն էին Վասպուրականի հերոսամարտին որ յանգեցաւ Մայիս 28ի անկախութեան: Միութեան կողմէ շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ՝ Դաշնակցական, Հնչակեան եւ Ռամկավար կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն, նոյնպէս ազգ. Վարչութեան եւ Բարեգործական միութիւններու ներկայացուցիչներուն որոնք անխտիր ներկայ էին հանդէսին:

Ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր տեղի ունեցան եւրոպական պարեր, որոնք կը համեմուէին Վասպուրականի պարերով:— Պարթեւ

«ՄԱՅԻՍ 28»Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՎԻՆԵՕՆ, 16 Յունիս (Յառաջ).— Մենք ալ տօնեցինք Մայիս 28ի 29րդ տարեդարձը: Հ.Յ.Դ. «Մուրատ» խումբը կազմակերպած էր ընկերահամակրական դաշտային խնջոյք մը, որ տեղի ունեցաւ երէկ՝ կիրակի ամբողջ օրը, Սորկ գետակին եզերքը զովասուն սօսիներու ստուերին մէջ:

Մարսէյլի Շրջ.ին կոմիտէին կողմէ եկած էին երկու ընկերներ Ա. Արմաղանեան եւ Ա. Քէօսէեան, որոնք ճառեր խօսեցան հայկական պետութեան հիմնադրութեան ու անոր համար մղուած հերոսամարտներուն մասին:

Երկու արտասանութիւններ ըրաւ ընկեր Մ., Ա. Ահարոնեանի «Մասիս»ը եւ ուրիշ կտոր մը: Ուրիշներ ալ երգեցին ու մինչեւ իրիկուն ուրախ, զուարթ օր մը անցուցինք դաշտին վրայ, ոգեկոչելով «Մայիս 28»ը կերտող զինուորներն ու զօրականները մեր —ողջ թէ նահատակ— քաջարի:

«Մուրատ» խումբի առաջին ձեռնարկն էր հրապարակային, պատերազմը լրանալէն ի վեր: Քանակով քիչ էինք՝ հազիւ երկու տասնեակ մը ընտանիքներ, սակայն ի՞նչ արժէք ունի քանակը, եթէ անոր մէջ կամք, ապրելու վճռական կամք, հաւատք չկայ:

Մայիսեան կռիւներուն ալ մենք, երեք անգամ քիչ եղած ենք թշնամիէն, բայց մեր վճռական կամքը պարտադրած ու յաղթած ենք...:— Զ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հայ կաթոլիկ պատրիարքարանին մէջ Յուլիսին պիտի գումարուի հայ կաթոլիկ եկեղեցական մեծ Սինոդը, նախագահութեամբ Գրիգոր - Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան կաթողիկոսի (կարտինալ) եւ մասնակցութեամբ բոլոր թեմական առաջնորդներու: Մեծ Սինոդը որ կը գումարուի հինգ տարին անգամ մը, պատերազմի ընթացքին չէր գումարուած: Ժողովին մէջ պիտի քննուին եկեղեցական, կրօնական եւ ամուսնական հարցեր: Իսթանպուլի վիճակաւոր Քիրէճեան գերապայծառ եւս պիտի մասնակցի ժողովին, յետոյ Հռոմ երթալով պիտի ներկայանայ Պապին: Թերթերը կը գրեն թէ կարտինալ Աղաճանեան Պոլիս պիտի այցելէ յառաջիկայ աշնան:

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾԻ ՄԸ զոհ գացած են, Պոլսոյ մէջ, երկու Հայեր, Արաբկիրցի Յարութիւն Տէմիրճեան եւ Աւետիս Թադէոսեան:

ԻՐԱՆԱՀԱՅ

Անգլիոյ վարչապետն ալ կը մեղադրէ Խ. Միութիւնը

Անգլիոյ արտաքին նախարարէն վերջ, վարչապետն ալ ճառ մը խօսելով, չեշտակի մեղադրեց Խ. Միութիւնը, իբրեւ պատասխանատու արեւելեան Եւրոպայի կարգ մը երկիրներուն մէջ հաստատուած կարգուսարքին,— «կեղծիք ժողովրդապետութեան»: Քանի մը հատուածներ.

— «Խօսքի ազատութիւնը, խղճի ազատութիւնը եւ անձնական ազատութիւնը անհատին իրաւունքն են, ըլլայ դրամատէր թէ բանուոր, պահպանողական, ազատական թէ ընկերվարական: Երբ կը ժխտեն ընդդիմադիր ըլլալու իրաւունքը, երբ կը ստեղծեն թեկնածուներու միակ ցանկի հնարքը, ոչ ճշմարիտ ժողովրդապետութիւն կրնայ ըլլալ, ոչ ալ ճշմարիտ ազատութիւն»:

Ակնարկելով աշխատաւորական կուսակցութեան ըմբոստ անդամներուն որոնք միշտ կը պահանջեն աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատել Խ. Միութեան հետ, Պ. Էթլի յայտարարեց.

— «Կը ցաւիմ ըսելու թէ այս երկրին մէջ կան մարդիկ, որոնք իրենք զիրենք ընկերվարական կը համարեն, եւ սակայն կարծես կ'արդարացնեն ձախակողմեան կառավարութեանց արարքները, մինչ խստօրէն կը բողոքեն, եթէ ճիշդ նոյն բաները կատարեն աջակողմեան կառավարութիւններ: Մեր տեսակէտն այն է թէ իւրաքանչիւր ժողովուրդ իրաւունք ունի ընտրելու իր կառավարութիւնը, պահպանողական, ազատական, ընկերվարական կամ համայնավար»:

Այս խօսքերէն 24 ժամ առաջ, Պ. Պէվինի գըլխաւոր քննադատներէն երեսփոխան մը, Քրոսմըն, ձայնասփիւռ ճառով մը կը խոստովանէր թէ ստիպուած է վերաքննել իր տեսակէտները Խ. Միութեան գործերու մասին:«Այժմ հետզհետէ աւելի պարզ կ'երեւայ թէ մեր կառավարութեան վարած քաղաքականութիւնը միակ բանաւոր ուղեգիծն է արեւմտեան Եւրոպայի համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

28½ ԺԱՄ ԱՆԸՆԴՀԱՏ ՆԻՍՏ գումարեց Մ. Նահանգներու Ծերակոյտը, խափանելու համար նախագահ Թրումընի վեթօն՝ աշխատանքի նոր օրէնքի մասին որ կը սահմանափակէ գործադուլի իրաւունքը: Ամերիկեան մեթոտ մըն է այս,— ժամերով խօսիլ ամէն բանի մասին, մինչեւ որ երեսփոխանները կամ ծերակուտականները համոզուին կամ յոգնին եւ քուէ տան առաջարկուած բանաձեւին:Այս անգամ ալ ծերակուտական մը խօսեցաւ 7 ժամ, ուրիշ մը Ցուկէս ժամ, ինչ որ չէ տեսնուած 12 տարիէ ի վեր: Սուրճի գաւաթները կը գլորուէին ատենախօսներուն առջեւ, որոնք յաջողեցան Բչ. առտուան ժամը 2ին յետաձգել տալ նիստը, քուէարկելու համար նոր օրէնքը: Նախագահ Թրումըն ճառով մը բացատրած էր թէ օրէնքը վնասակար է թէ բանուորներուն եւ թէ երկրին համար, քանի որ կը կաշկանդէ աշխատաւորներուն իրաւունքները:

ԻՐԱՆԻ նոր դահլիճը կազմուեցաւ դարձեալ վարչապետութեամբ Ղավամ Սալթանէի: Այս առթիւ բարձ պաշտօնատար մը յայտարարեց թէ վարչապետը հարկադրուած էր հեռացնել կարգ մը նախարարներ, որոնք ամբաստանուած էին կաշառակերութեամբ եւ ուրիշ յանցանքներով: Նոր դահլիճին արտաքին նախարարն է Փարիզի դեսպանը, Պ. Սիփահպոտի: Երկու երեք նախարարներ ալ հրաժարած են Թէհրանի ամերիկեան վարժարանէն եւ ամերիկեան համալսարաններէ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Ազգ. ժողովը յունիս 21ին քուէարկեց նոր սահմանադրութիւնը: Ընդդիմադիր երեսփոխանները արտաքսուած են, բայց 366 երեսփոխաններէն միայն 292ը ներկայ էին: Ժողովին նախագահը, Վասիլ Քոլարով յայտարարեց թէ նոր սահմանադրութիւնը «ոչ խորհրդային է, ոչ ալ համայնավարական, այլ յառաջդիմական»: Այս առթիւ մեղադրեց ընդդիմադիրները թէ դրպարտեցին Խ. Միութիւնը, նոյնիսկ խորհրդարանին բեմէն: Եւ յայտարարեց առանց այլեւայլի.— «Պուլկարիան ազատ երկիր մըն է, ոչ մէկ դրամատիրական երկիր այնքան անկախ մամուլ ունի որքան մերինը: Մենք հպարտ ենք ատով»:

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ օդանաւային ընդապետ մը, Ալֆրէտ Պորտաժ, Փարիզի մասնաւոր ատեանին կողմէ: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ օգնած է Կէսթափոյին, հետապնդելու համար Հրեաներ եւ ազատ որմնադիրներ: Դատապարտեալը գլխաւոր դէմքերէն մէկն էր խումբ մը Ֆըրանսացի տեղեկատուներու որոնք կազմակերպուած էին Կէսթափոյի Ռափի կեդրոնին կողմէ: Մահուան դատապարտուեցաւ նաեւ իր օգնականներէն մէկը, Ժան Փըթի, իսկ միւս 14 ամբաստանեալներէն չորսը դատապարտուեցան ցկեանս բանտարկութեան, 9ը 18 ամիսէն 20 տարուան, մէկն ալ անպարտ արձակուեցաւ:

ՓԱՐԻԶԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 104.372 հոգի

Յարգանքի մեծ ցոյց Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ 80ամեակին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. Վարչութեան կողմէ, 29 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Փարիզ Սալ տ'Իէնա, métro Iéna: Կը նախագահէ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Խօսք պիտի առնեն՝

ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼ,
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ,
ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

(Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչ. կողմէ)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եղբայրներ: Մուտքը ազատ է

Մայիս 28ը կը տօնուի

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ կը տօնուի 29 Յունիս, կիրակի օր ժամը 3ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիկոլ-Դուման ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին եւ Ֆ. Կ. Խաչին, պատուոյ նախագահութեամբ Կարտանի քաղաքապետ Պ. Victor Savineի:

Հայ. Աւետ. Եկեղեցին

իր Միութեան ժողովներուն առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ 23—26 Յունիս Փարիզի մէջ, ներկայութեամբ բոլոր եկեղեցիներու հովիւ եւ պատուիրակներուն, սիրով կը հրաւիրէ ձեզ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԶԱԿԱՆ ԲԱՑԱՒԻԿ ԺՈՂՈՎԻ, այս հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին: Հոգեւոր երգեցողութիւն, հոգեշունչ քարոզներ: Կը խօսին Հայ եւ հայասէր Զուիցերիացի Վերապատուելիներ, Լիւքսանպուրկի Աւետ. Եկեղեցին մէջ, 58, բիւ Մատամ, métro St. Sulpice կամ Notre Dame des Champs:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց եղբօր,աներորդւոյն եւ մօրեղբօր՝ ողբացեալ ՊՕՂՈՍ ԱՃԷՄԵԱՆԻ (Տիգրանակերտցի) մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, կիրակի 29 Յունիս, Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Այս առթիւ կը նուիրեն 2000 ֆրանք Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին, 2000 ֆրանք ալ Փարիզի Տիգրանակերտի եւ շրջանի Հայր. Միութեան որբերուն:

ՀԱՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԴ.Ի ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԴԻՒԱՆԸ

Հայ Տնտեսական Կեդրոնը բացած է տեղեկատու սպասարկութիւն մը, իր դրասենեակին մէջ, 7, rue de Phalsbourg, Paris (17):

Արձանագրութեանց եւ ընդհանուր տեղեկութիւններու համար, դիմել՝ ընդհ. քարտուղար Պ. Հրանտ Թորոսեանի, որ այցելուները կ'ընդունի ամէն Չորեքշաբթի, ժամը 9էն 12:

Դատական գործերու եւ տուրքերու վերաբերեալ խնդիրներու համար ալ, փափաքողները կըրնան օգտուիլ Պ. Գէորգ Փալմազի մասնագիտութենէն, ամէն Չորեքշաբթի, ժամը 18.30էն մինչեւ 20.30, դիմելով վերոյիշեալ հասցէին: Բոլոր տեղեկութիւնները կը տրուին ձրի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Գանձօ Քաչանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Մայիս 28ի հանգէսին հազար ֆրանք Թառխտ Գարեգինէ, ինչպէս նաեւ 2020 ֆրանք հաւաքուած անոր նուագէն վերջ, «Այ Շապաշի» առթիւ: Մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ բարեկէր տիկինէ մը հազար ֆրանք:

պակասած է բաղդատելով 1936ի մարդահամարին հետ: Ամէնէն բազմամարդ թաղամասն է 18րդը (259.589), իսկ արուարձաններու մէջ, Պուլոնյը-Պիյանքուռ (79.410):

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 59 ՄԻԼԻՈՆ ՍԹԵՐԼԻՆ կորսընցուցած է բրիտանական գանձը, իբրեւ հետեւանք Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ բրիտանական զինուորներու եւ սպաներու սեւ շուկայի գործառնութեանց (մեծ մասով ծխախոտ): Զինուորները գնած են նաեւ մեծաքանակ աղամանդներ, ժամացոյցներ, լուսանկարչական գործիքներ եւ ուրիշ թանկագին ապրանքներ, որոնք արտածուելու սահմանուած էին: Պաշտօնական տեղեկագիրը աւելի շանդալից յայտնութիւններ կը նախատեսէ:

ԸՆԿ. ՄԱՌԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՏԸԼԱՆԵԱՆ
Նշանուած
(Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն)

Մարսէյլ 1 Յունիս, 1947

Օշականի յոբելեանը

Կը տօնուի Վիէնի մէջ 27 Յունիսուրբաթ իրիկուն: Կը նախագահէ Պ. Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ եւ յաջորդով:

ԼԻՈՆ, 28 Յունիս, շաբաթ երեկոյ:
ՏԷՍԻՆ, 29 Յունիս, կիրակի ցերեկէն վերջ:
Երկուքն ալ նախագահութեամբ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ:

Թատերական երեկոյթ

Նախաձեռնութեամբ Իսիի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Փարիզի եւ շրջաններու երիտասարդ ուժերու, Գանձօ Քաչանի Նոր Սերունդի երգչախումբի եւ Ֆրանսական ընտիր նուագախումբի մը: 24 Յունիս Երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Իսիի Սինէմա Ալհամպրային մէջ,Ave. Jean Jaurès: Կը ներկայացուի

Ղարաբաղի Մելիքները կամ Պըլ - Պուղի

Թատերերկութիւն չորս արարուածով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Վալպարէլի «Արամ» խումբին հերթական ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ներկայացուցչական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 5.30ին Café Noailles: (Սոյն ժողովը յետաձգուած էր հանրակառքերուն գործադուլին պատճառով):

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Յունիս 29, կիրակի, ժամը 14ին ,Sociétés Savantesի D սրահին մէջ, 28 rue Serpente, Paris (6): Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: — (Վարչութիւն)

Աշակերտութեան ճաշկերոյթ փոխադրութեան

Ֆր. Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղի թատերապարահանդէսը որ պիտի կատարուէր Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, տեղի պիտի ունենայ Յունիս 29ին, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30էն 12, Salle Massis, 87 Ave. de Livry, Sevran, նորակառոյց սրահին մէջ: Կը ներկայացուի Սիպիլի «ՀԱՐՍԸ», նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը եւ անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ: Մուտքը 50 ֆրանք:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Eglise Pantinէն առնել 147 թիւ օթօպիւս, իջնել terminus եւ կամ Gare du Nordէն երկաթուղի ժամը 12 եւ 14.10, իջնել Սէվրան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Սարգիս եւ Ժագ Մարութեան եղբայրները կը փնտռեն իրենց ազգականներէն Խարբերդցի Գրիգոր Մարութեան, Ճօն Ճէֆէրեան, Ստեփան Քէլէկեան, որոնք կը գտնուին Գալիֆորնիա եւ Թրօ Նիւ Եորք: Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին՝ Սարգիս Կարապետ Մարութեան, 21 rue Petite Roquibarbe, Carme- Marseille: Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Աթէնքէն Միսաք Մոմճեան, Էսկիշէհիրցի, կը փնտռէ իր հայրենակիցը, Ի. Մովսէսեանը եւ Փեսան ու աղջիկը, Յարութիւն, Հայկանուշ Այտընճեան, որոնք դեռ մօտերս կանոնաւորապէս կը թղթակցէին Մարսէյլէն եւ որոնց հասցէները կորսնցուցած է: Իմացնել «Յառաջ»ի:

Աշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր պէտքերուն համար դիմեցէք Յ.Գ.Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameame - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C Seine 376.284
Directeur-Propriétaire : SCH MISSAKIAN
17. Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 25 JUIN 1947 Չորեքշաբթի 25 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5068-Նոր շրջան թիւ 677 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Որ եւ է նորութի՞ւն Ներգաղթի մասին, գոնէ մեր գաղութին համար

== Ոչ մէկ վաւերական տեղեկութիւն, առայժմ: Գիտենք, միայն, որ հրահանգուած է առաջին կարաւանի անդամներուն, որպէսզի պատրաստ ըլլան: Շատեր բեռ կապած են արդէն :

— Ո՞ր քաղաքէն ճամբայ պիտի ելլեն առաջին կարաւանները, Փարիզէ՞ն, Մարսէյլէ՞ն թէ...

== Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէն է որ պիտի որոշէ այդ մանրամասնութիւնները: Թերեւս ալ ճշդած է:

— Ինչո՞ւ պաշտօնական զեկոյցներ չեն հրատարակեր, երկար առենէ ի վեր:

== Թերեւս նոր հրահանգներու կամ լիազօրներու ժամանումին կը սպասեն :

— Կը կարծէ՞ք թէ կարելի պիտի ըլլայ ամբողջապէս փոխադրել Ֆրանսայի համար սահմանուած բաժինը, 7000 հոգի, մինչեւ տարեվերջ :

== Հարցուցէք «ձեռնհաս իշխանութեան» : Հրատարակուած տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ առաջին առթիւ պիտի փոխադրուին Յունաստանի եւ Սուրիա - Լիբանանի, հաւանաբար եւ Եգիպտոսի կարաւանները: Այդ շրջաններուն համար նշանակուած լիազօրները արդէն հասած ըլլալով, գործի ձեռնարկած են:

— Իրանի մասին ալ կը խօսէին:

== Այո, մանաւանդ որ, ինչպէս կը հաղորդէր Երեւանի Ներգաղթի Կոմիտէին նախագահը, «ի նկատի ունենալով Յունաստանի եւ Իրանի հայութեան վերին աստիճանի ծանր կացութիւնը, այս տարի խոշոր չափով աւելցուած է այդ երկիրներէն ներգաղթողների քանակը»:

— Նոյնքան ծանր վիճակ մը չէ՞ն ներկայացներ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ գաղութները, թէ՛ տնտեսական եւ թէ քաղաքական տեսակէտով :

— Այդ երկու երկիրներուն կարգուսարքը շատ ալ տարբերութիւն չունի խորհրդային մարչակարգէն, հետեւաբար կը համարուի «համեմատաբար աւելի բարւոք», ինչպէս կը յայտարարէր նոյն նախագահը, Ապրիլ 3 թուակիր նամակով: Մնաց որ, անհրաժեշտ է նախ բնակութեան յարմարութիւններ ստեղծել: Կառավարութիւնը կը խորհի նոյնիսկ պատրաստ, արդէն շինուած տուներ գնել, ինչ որ մեծ գումարներու կը կարօտի:

— Ներգաղթի հանգանակութիւնը այս տարի ալ պիտի շարունակուի, մէկ միլիոն տոլար եւս հաւաքելու համար :

== Այո, բայց ամէն տեղ ալ հանգանակութիւնները երկար ժամանակի կը կարօտին: Տարուան կէսը անցած է արդէն, իսկ երկրորդ մէկ միլիոնին կէսն անգամ չէ հաւաքուած տակաւին:

— Հարկաւ արտակարգ միջոցներ կը խորհին :

== Երանի՛ թէ: Ներգաղթը ամէն բանէ առաջ պետական գործ է: Արտասահմանի մէջ անհաշուելի հարստութիւններ կան, բայց որո՞ւ ձեռքն է դէպի երկիր հոսեցնել զանոնք...

— Եթէ միայն Կարսն ու Արտահանը կցուած ըլլային, թերեւս աւելի լայն կը բացուէին պահեստի դանձարանները :

== Մարդիկ այլեւս չեն խօսիր այդ մասին : Գաղտնիքներ կան որոնց կարելի չէ թափանցել: Խնդիրը չլամարտէ, ճառերէ, հրապարակային ժողովներէ, յուշագիրներէ, կաթողիկոսական մաղթանքներէ անդին չանցաւ: Միամիտներ են անոնք որ կը կարծեն թէ կարելի է Հայկ. Դատը լուծել պարզապէս ուժ տալով Ներգաղթին: Այսինքն առանց ընդարձակելու հողերը, գոնէ վերահաստատելով 1914ի սահմանները :

— Ամէն պարագայի մէջ, որքան շատ մարդ վերադառնայ, այնքան օգտակար է :

== Ձենք վիճիր, խնդիրը շատ աւելի բարդ է քան կ'երեւայ: Ծարտարագիտական, տնտեսական բոլոր միջոցներն ալ փորձելով, մարդիկ վերջապէս տեղ մը պիտի կենան: 1922ին ալ, Ժընեւյայի մէջ, Չիչէրիններ կը փորձէին հայկական հարցը լուծել տնտեսական գետնի վրայ: Եւ մնացինք տարագիր, այդ օրէն ի վեր:

— Հարկաւ բան մը գիտեն որ ձայն չեն հաներ: Մոսկուան օր մը կը բանայ գաղտնիքը:

== Սպասենք եւ յուսանք: Հարցը այն է որ Հայաստանի նոր նախարարութեան մէջ բաց կը մնան թէ արտաքին եւ թէ ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնները,— երկուքն ալ նոր հաստատուած :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵԿՈՂՆԵՐ ՈՒ ԳԱՑՈՂՆԵՐ

Ամէն օր նոր հիւր մը, նոր դէմք մը: Ոչ միայն Արեւմուտքէն, այլ, մանաւանդ Արեւելքէն :

Մրցանիշը կը շահին անշուշտ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մեր հայրենակիցները որոնց աչքերը լոյսի կարօտով սեւեռած են միշտ Փարիզի, մտքի եւ արուեստի այս լուսաշող վառարանին:

Ի՜նչ կաղդուրիչ է մեզի համար տեսնել մանաւանդ երիտասարդութիւն մը սորվելու ծարաւով տոչորուն որ կը դիմէ գիտութեան աղբիւրին, հազար զոհողութիւններու եւ զրկանքներու հեռանկարով մը իր առջեւ:

Ֆրանսան եթէ հայ գաղութներու թագուհին ալ չէ, իշխանուհին է պերճաշուք եւ ծեքծեքուն, որ հազիւ կը բարեհաճի «բարի եկաք» մը ըսել իր հիւրերուն:

Անոնց հոգին ջերմ է տակաւին Արեւելքի տաքուկ շունչով: Եթէ գիտնանք պահել այդ ջերմութիւնը եւ գաղութին համրաւը չվտանգենք մեր անտարբեր ու սառն ընդունելութեամբ, բան մըն է դարձեալ :

Եկողները կը հետաքրքրուին մասնաւորաբար մեր երիտասարդ սերունդով :

— Կ'ուզէ՞ք խօսիլ իրենց այս հինգշաբթի կ'առաջարկուի մէկուն, որ Ամերիկայէն ճայն կուտայ :

— Խօսի՞լ, ո՛չ, հայերէնս շատ ուժով չէ՛ բայց կ'ուզեմ տեսնել զիրենք, տեսնել անպայման ու իրենց կորովէն, ինքնավստահ ու վճռական հաւատքէն բան մը տանիլ հետս:

Երկրորդ այցելուներու թափորը Պոլսէն է: Շատեր գործով, մաս մըն ալ իրենց ազգականները տեսնելու փափաքով կտրած են ծովը:

Այս անգամ մենք ենք որ կարօտով կը հրջապատենք զիրենք, կարօտ մեր անցեալի յիշատակներուն, կարօտ մեր ազգային ու մշակութային այն բեղուն կեանքին որ է՛ր երբեմն յատկանիշն էր Պոլսոյ :

— Ի՞նչ վիճակի մէջ են Կեդրոնականը, Ազգ. Հիւանդանոցը, Պատրիարքարանը, Խասքեղը ու Մայր եկեղեցին: Հապա ազգ. կալուածնե՞րը: Ի՞նչու սա տգեղ պայքարը Պոլսոյ մամուլին մէջ: Ի՞նչ կը բանի այդ պատր. տեղապահ կոչուած փորձանքը ...

Հազարումէկ հարցումներ ողջերու ու մեռածներու մասին ալ, միշտ այն յոյսը սիրտերու խորը թէ արդեօք բան մը ո՞ղջ մնացած է տակաւին մեր հին Պոլսէն:

ՍՕՍԻ

Գործադուլը կը շարունակուի

Սիթրօէնի 15.000 բանուորները գործադուլ յայտարարեցին, միեւնոյն առեն դրաւելով հաստատութիւնը: Այս բանուորներէն քանի մը հարիւր հոգի միանալով Ռընոյի բանուորներուն, մասնակցած էին Ազգ. Ժողովին առջեւ սարքուած ցոյցին.— Դրամատուններու գործադուլն ալ չէ վերջացած:

Մարսէյլի տպագրական բանուորներու գործադուլը կը շարունակուէր մինչեւ Բշ. օր:

Փարիզի Ֆէլիքս Փոթէն վաճառատան բանուորներն ու պաշտօնեաները երէկ դադրեցուցին իրենց աշխատանքները: Կը պահանջեն ժամական նուազագոյն 32 Ֆրանք 50, արտադրութեան պարգեւ, ամսական 2000 Ֆր. պարգեւ եւն.:

Հիւսիսային շրջանին մէջ, (Փա տը Քալէ եւն.) 12—15.000 հանքագործներ գործադուլ յայտարարեցին:

Եթէ հանքագործներու գործադուլը ծաւալի, 200.000 բանուորներ աշխատանքը պիտի դադրեցնեն ածխահանքերուն մէջ որոնք ազգայնացուած են :

Պետական պաշտօնեաներու միութիւնը որոշեց անյապաղ ունկնդրութիւն խնդրել վարչապետէն, իմանալու համար կառավարութեան որոշումը յունիս 7ին ներկայացուած պահանջներու մասին: Եթէ գոհացում չստանան, գործադուլ պիտի յայտարարեն :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ կը յուսան հացի բաժնեչափը ջնջել մօտերս, շնորհիւ նոր հունձքին որ շատ յաջող կը համարուի:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ՔՈՒԷԱՐԿԵՑ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

15.000 բանուորներու ցոյցը խորհրդարանին առջեւ

Ռամատիէի դահլիճը յաջողեցաւ քուէարկել տալ իր ելմտական ծրագիրը, հակառակ բուռն ընդդիմութեանց եւ Ազգ. Ժողովին առջեւ սարքուած բանուորական ցոյցերու:

Ազգ. Ժողովին ելմտական յանձնախումբը, որ շաբաթ օր 13ի դէմ 15 ձայնով մերժած էր կառավարութեան առաջարկները, երկուշաբթի նորէն կարդաց զանոնք եւ այս անգամ վաւերացուց 18ի դէմ 22 ձայնով: Չորս անդամներ ձեռնպահ մնացին :Այս քուէարկութեամբ ճամբան հարթուած էր Ազգ. Ժողովին համար, ուր Պ. Ռամատիէ երկար ճառով մը բացատրեց կացութեան ծանրութիւնը : Ահաւասիկ իր յայտարարութեանց հիմնական մասերը .

— « Կառավարութիւնը պարտականութիւն կը համարի պահանջել ծրագրին անյապաղ քուէարկումը: Պետական գանձը ստիպողական պէտքեր ունի: Մենք չենք կրնար, չենք ուզեր նոր կանխավճար մը պահանջել Պանք տը Ֆրանսէն, որեւէ գնով պէտք չէ որ պահանջենք, առանց փոխարժէքը ապահովելու խնայողութիւններով կամ նոր աղբիւրներով: Այդ պարագային հետեւանքը պիտի ըլլայ թղթադրամի աճում: (Ցառայ.— Թղթատում?): Մենք այստեղ եկած ենք պայքարելու համար թղթաճումին դէմ: Ա՛յդ է մեր կառավարութեան գոյութեան իրաւունքը: Տապալեցէք մեզ, եթէ կ'ուզէք: Բայց մեզմէ մի պահանջէք քաղաքականութիւն մը որ աղէտի պիտի առաջնորդէ Ֆրանսան: Լէոն Պլում դեկտեմբեր 31ին բացուած քաղաքականութեամբ երկիրը կասեցուց այդ զառիթափին վրայ»

Բացատրելէ վերջ թէ ներքին փոխառութիւնները մասամբ միայն յաջողեցան, թէ արտադրութիւնը յուսացուած լայնութեամբ չաճեցաւ, վարչապետը շարունակեց.

— « Մեր արտաքին հաշիւներն ալ բաց ունին: Կարելի չէ վարկեր ստանալ արտասահմանէն առանց նախապէս երաշխաւորելու ներքին վարկը, մանաւանդ այն պահուն երբ կը սկսին եւրոպական խօսակցութիւնները Փարիզի մէջ: Ահաւասիկ, պարոններ, այն խնդիրները որ մեր առջեւ կը դտնուին յուլիս 1ի պայմանաժամուն եւ որ կը պահանջեն ճշդումը մեր տնտեսական քաղաքականութեան :

« ... Մեր առաջարկած միջոցները կրնան դաժան երեւալ, սակայն բացարձակապէս անհրաժեշտ են, որպէսզի ընտանիքները նիւթական անձկութեան չմատնուին եւ թղթաճումը չտիրապետէ գիներուն վրայ: Շատ մը շահեր որոնք թերեւս բոլորն ալ տնտեսական չեն, միացած են, Ֆրանսան մատնելու համար թղթադրամի աճումի մը որուն քով պիտի նսեմանայ ինչ որ տեսած ենք անցեալին մէջ: Կառավարութիւնը պիտի պայքարի այս հոսանքին դէմ :

«Աշխատավարձքի համար, ըրինք, պիտի ընենք ինչ որ անհրաժեշտ է: Մենք իրաւունք չունինք ուրիշ բան ընելու: Մենք միջոցներ ձեռք առինք աւելի ճիշդ՝ հանգրուան մը կորեցինք, որովհետեւ ինչ որ օրէնքը նախատեսած է, կարելի չէ տակաւին: Շահագէտները կը փորձեն օգտուիլ բանուորական անհամբերութիւններէն: Մենք տեղի պիտի չտանք: Ֆրանսան կը գտնուի վճռական շրջանի մը առջեւ: Որ եւ է վարանում, անստուգութիւն բաւական է անդունդի մէջ գլորելու զայն: Պանք տը Ֆրանսէն կանխավճարներ առանց գրաւականի, յապաղում որոշման մէջ, — եւ ամէն բան պիտի քանդուի, չքաւորները եւ աշխատաւորները պիտի մատնուին թշուառութեան »:

Վարչապետը այս առթիւ տեղեկութիւններ հաղորդեց նաեւ պարենաւորման մասին եւ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, փոխարինելու համար հացի, կաթի նպաստներուն ջնջումը եւ կառախումբերու գիներուն յաւելումը (բարձրացում ընտանեկան նպաստներու եւայլն):

Իբրեւ եզրակացութիւն, Պ. Ռամատիէ ազդարարեց.— «Եթէ մեր ծրագիրը մերժուի, կառավարութիւնը պիտի հարկադրուի վստահութեան քուէ պահանջել, մերժելով ամէն պատասխանատուութիւն 48 ժամուան մէջ »:

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐԸ

Ինչպէս կը բացատրէն կարգ մը թերթեր, Երեք Մեծերու նոր ժողովը Փարիզի մէջ եւ Ազգ. Ժողովին առջեւ սարքուած բանուորական ցոյցերը պատճառ եղան որ շատ մը ընդդիմադիր երեսփոխաններ փոխեն իրենց կարծիքը եւ քուէարկեն կառավարութեան ծրագիրը :

Երբ Ժողովը բացուեցաւ, խումբ խումբ ցուցարարներ կը հանէին խորհրդարանին առջեւ : Արմատական երեսփոխան մը, Պ. Մոռիս Վիօլէթ ուժգնօրէն բողոքեց թէ այս բանուորները յատկապէս քաղաք բերուած են, ճնշելու համար Ազգ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԶԱՒԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Երկու ամիս առաջ իրմէ ստացուած իր վերջին նամակը յուսահատ տողեր ունէր իր մէջ ու կը զգայի որ կարելի էր մօտալուտ նկատել իր վախճանը։ Երուսաղէմէն հասած մասնաւոր նամակէ մը ամենախոր վիշտով տեղեկացանք որ Զաւէն Սրբազան Յունիս 4ին կամ հինգին վախճանած է Պաղտատի իր բնակարանին մէջ ու մարմինը յունիս 7ի շաբաթ օրը Երուսաղէմ փոխադրուելով, յաջորդ օրը՝ կիրակի թաղումը կատարուած է պատրիարքական շուքով։

Արմաշու դպրեվանքի անդրանիկ հունձքին այս վերջին մնացորդը մեր ժամանակակից հայ եկեղեցականութեան ամէնէն յայտնի դէմքերէն մէկն էր եւ Կ. Պոլսոյ պատրիարքութեան համեմատաբար իր կարճատեւ երկու շրջանները զինքը դարձուցին ժողովրդական ծանօթ դէմք մը, առանց պահ մը հաշուելու նոյնիսկ Կարնոյ, Վանի եւ Տիգրանակերտի առաջնորդութեանց իր բեղուն շրջանները՝ որոնք զինքը դիւրութեամբ եւ նմանապէս իրաւամբ բարձրացուցին այդ բարձր պաշտօնին։ Աւելի քան քսան երկար տարիներ, հանգուցեալը արեւելեան հայաշատ նահանգներու մէջ եւ դժուարագոյն ժամանակներուն, հաւատարմօրէն վարած էր առաջնորդական յաջորդական պաշտօններ եւ Արմաշի մէջ նոր Սիւնեաց դպրանոցի մը երկու մեծ վարդապետները արդար հպարտութեամբ կը դիտէին իրենց յոգնաջան աշխատութիւններուն լիառատ արդիւնքը՝ որուն ծառայէր ջանքերով կը սկսէր զգալիօրէն վերածաղկիլ արիւնի եւ արցունքի մէջէն դուրս եկող հայ նահատակ եկեղեցին իր աղիտահար՝ բայց ջերմ հայրենասէր ու հաւատացեալ ժողովուրդով։ Արմաշ իր սակաւաթիւ աշակերտներուն կրցեր էր Հայրենիքի եւ Եկեղեցիի ծառայութեան բարձրագոյն ու նուիրական գաղափարականը ներշնչել ու անոնց մեծագոյն մասը, երիտասարդ տարիքին մէջ, սիրով նուիրուեցաւ գաւառային հեռաւոր թեմերու ծառայութեան՝ ուր ջարդի, հրդեհի եւ թալանի մէջէն վերապրող հայութեան ապրելու եւ յուսալու տենչը պիտի հաշտեցնէին անոնց անմխիթար կացութեան ու սիրով պիտի ստանձնէին հազարաւոր որբ եւ այրիներու խնամատարութիւնը, տարիներով իրենց թեմի վանքերը որբանոցի եւ հրդեհէ ազատուած մասնաւոր կամ ազգապատկան շէնքերը աշխատանքի տուներու վերածելով։

Հայկական բնագաւառներու մէջ հայ ազգաբնակչութեան ընդհանուր բնաջնջումի գործնական առաջին զարհուրելի քայլն էր որ թշնամին առած էր, իրեն համար հրճուեցուցիչ արդիւնքներով, 1895 եւ 96 տարիներուն եւ այդ տարիներուն էր որ Արմաշ ազգին կուտար նոր ժամանակներու ամէնէն անձնանուէր երիտասարդ վարդապետները, երթալ ամոքելու համար հեռաւոր գաւառներու անպատմելի սուգը։ Երիտասարդ Զաւէն վարդապետ ամէնէն պատրաստակամներէն մէկն էր նուիրուածներու այդ գեղեցիկ խումբին, չըսելու համար առաջինը ու երբ, տակաւին նորընծայ վարդապետ, 1895ի ջարդերու լուրերը Դպրեվանք հասան ու տաղնապալի այդ օրերուն վերատեսուչ, ներքին տեսուչ ու միաբաններ սարսափահար Պոլիս իջան, Զաւէն վրդ. քանի մը ծեր միաբաններով, մնաց վանքին մէջ, անվախ, ու իր այս առաջին փորձը ուշադրութենէն չվրիպեցաւ հայ աւանդանին։ Ամիսներ յետոյ երբ ամէն ինչ հանդարտած կարծուելով Զաւէն վրդ. ուրիշներու հետ Կ. Պոլիս կանչուեցաւ, հանրային ծառայութեան առաջին բովէն անցնելու, հանգուցեալը իբր Խասգիւղի քարոզիչ, իրեն վիճակուած զատ դառնութեան լայնալի բաժակը ու ցոյց տուաւ զմայլելի անձնուիրութիւն, Պոլսոյ երբեմնի ամէնէն հարուստ ու ազնուական թաղին վերապրող հայութեան կանգնումին մէջ։ Խասգիւղ եղաւ այդ պատուական վարդապետին գաւառային իրական ծառայութեան նախադուռը։ Աւելի քան երեսուն տարուան, հարազատ ու անընդմէջ ժառանգութեամբ, եկեղեցիին ծառայող նահապետ նան պատկառելի տան մը վերջին շառաւիղը սիրով մեկնեցաւ Կարին՝ ուր իր առաջին տարիներուն իսկ ցոյց տուաւ վարչական կարողութիւններ՝ հայկական նահանգներու ամէնէն կարեւոր եւ ուշագրաւ մէկ կեդրոնին մէջ։ Տիգրանակերտի թեմին վրայ Կ. Պոլսոյ իր պտրիարք ընտրութիւնը միջանին արդար ծառայութեանց վարձքն էր, արժանի վարձքը, ի հարկէ ոչ միակը, այն ոգիով, իր կարգակիցներուն մէջ։

Զաւէն պատրիարքին վիճակուած պիտի ըլլար, սակայն, հայկական անհախընթաց նահատակութեան ամէնէն ողբալատար պահերուն յուսատու ջահը ըլլալու ապարդիւն պաշտօնը, երբ, անգօր Իթթիհատի դժոխային ծրագիրները դէթ մասամբ մեղմացնելու ջանքերուն մէջ, ինքն ալ, վերջապէս, պիտի անցնէր իր ցեղին արիւնի ճամբաներէն, տեսնելէ վերջ մորթուիլը, վայրագօրէն իր մտաւորական բազմաթիւ զաւակներուն ու իր ցեղին աւելի քան կիսուն։

Տարագրութենէն վերադարձով իր բարձր պաշտօնին շարունակութեան չորս տարուան շրջանը դժբախտաբար զերծ չմնաց անբուժելի վրիպանքներէ՝ ուր չկրցաւ ցոյց տալ Կարնոյ առաջնորդութեան իր խոհեմ ու հեռատես վարչականութիւնը։ Պոլսոյ բացառիկ վիճակը եղաւ թերեւս ատոր պատճառ ու քիչ մը լրջախոհ վարչականութիւն թերեւս խնայած ըլլար մեր ազգին հարիւր հազարի մօտ նոր նահատակներ, գլխաւորաբար Կիլիկիոյ մէջ։

1922 Նոյեմբերի սկիզբը իր դէպի Պուլկարիա եւ ապա դէպի իր ծննդավայրը՝ Պաղտատ փախուստը, վերջ տուաւ, ինքնին, իր հոգեւոր եւ վարչական երբեմնի այնքան արդիւնաւոր գործունէութեան, եթէ բացառութիւն չնկատենք Մելքոնեան կտակի եւ Կիպրոսի մէջ Մելքոնեան հաստատութեան պաշտօնական գործողութեանց ընթացքին ցոյց տուած օգտակար ծառայութիւնները։ Պաղտատի իր առանձնարանին մէջ անցուցած իր մեկուսի կեանքը թերեւս իրեն այնքան ծանր չթուէր ու երբ նախկին պատրիարք հետամուտ չուզէր ըլլալ այլեւս վարչական նոր պաշտօններու՝ երբ կը գտնուէր գործելու ամէնէն լուրջ կեանքի շրջանին մէջ։ Բայց պատահեցաւ ծանրագոյնը, քաղցկեղի սեւ եւ անագորոյն հարուածը իջաւ իր ամէնէն կենսական գործարանին վրայ ու թէեւ Փարիզի մէջ շատ յաջող գործողութիւն մը տասնըվեց տարիներ առաջ փրկեց իր կեանքը, բայց դժբախտաբար իրմէ ի սպառ խլեց մարդկային ամէնէն թանկագին կարողութիւնը, խօսելու կարողութիւնը։ Անկէ ի վեր իր գրպաններէն անբաժան մնացին թուղթի փոքրիկ տրցակներ ու մատիտ, ամէն անգամ որ այցելու մը ունենար եւ կամ ինք այցելէր մեզմէ մէկուն։ Ես պիտի չմոռնամ երբեք, նոյնիսկ իր մահէն վերջ, հիացած մնալէ իր աննման համբերատարութեանը։ Իր ամբողջ կեանքը գործելով եւ խօսելով գեղեցկացուցած հոգեւորականը կը դատապարտուէր լռութեան, ու մինչ իր տեղը ուեւէ մէկը յուսահատօրէն պիտի ուզէր փակել ամէն խորհրդութիւն ու հետաքրքրութիւն իր միջավայրին, իր պաշտօնին ու իր համայնքին հանդէպ, ողբացեալը, իր այդ ցաւագին վիճակին մէջ, մինչեւ իր մահը, մնաց միշտ միեւնոյն հայրենասէր անձը, մնաց միշտ նոյն խստապահանջ եկեղեցականը, մնաց միշտ անկեղծ քննադատողը ազգին ու եկեղեցիին մէջ պատահած անխուսափելի վրիպանքներուն հանդէպ։ Վիրաւոր ու փետրատուած արծիւ մըն էր կարծէք՝ որ սակայն ի վիճակի էր տակաւին իր միտքն ու աչքերը ուղղելու մինչեւ հեռաւոր հորիզոններ։ Սիրտը անհունօրէն կը հրճուէր երբ Հայաստանի, Մայր Աթոռի, Անթիլիասի հայրապետարանի կամ Երուսաղէմի մեր հնօրեայ վանքին ազգանուէր՝ մէկ գործունէութեան լուրը կը ստանար եւ կամ սիրով ներկայ կը գտնուէր, անխօս՝ բայց տպաւորիչ կուռքի մը նման եկեղեցական հանդիսաւորութեան մը ու նոյն սիրտը ծանրօրէն կը վշտանար երբ օրինազանցութեան մը կամ անհոգ վարչականութեան մը դէմ առ դէմ կը գտնուէր։ Ուրիշներ, իրենց ենթարկուած նման ահաւոր վիճակի մը մէջ ու նոյնիսկ նուազ աննպաստ պայմաններու մէջ պիտի դադրէին կարդալէ, գրելէ ու լսելէ ու պիտի խորշէին ուեւէ ընկերութեան մէջ երեւալէ։ Զաւէն արք. մինչեւ իր մահը ցոյց տուաւ աննման դիւցազնութիւն ու պատերազմի կրակի գիծերուն վրայ իր անդամներէն մէկը կորսնցնող հայրենասէր զինուորին պէս, չուզեց նահանջել երբեք, ու ընդհակառակն միշտ ուզեց ապրիլ իր հոգեւորական եղբայրներու շարքին ու իր սիրած համայնքին մէջ։

Տարիներէ ի վեր կը խնդրուէր իրմէ որ իր անցեալ պաշտօնավարութեանց յուշերը գրքի մէջ ամփոփուած հատորական տար։ Գ. Ա. Ալպօյաճեան անցեալ ամառ Զահլէի մէջ դասաւորեց ողբացեալին ցարդ գրի առած յիշատակները եւ հետը Գահիրէ տանելով իր հսկողութեան տակ տպագրել սկսաւ զանոնք։ Շատ կը փափաքէր շուտով լրացած տեսնել իր գիրքին տպագրութիւնն ու ղրկել ամէն տեղ, հետզհետէ կարդալու համար այդ շահեկան հատորի մասին շատերու տպաւորութիւնները։ Չհասած իր փափաքին, ահա կը բաժնուի մեզմէ տխուր, հայրենասէր եկեղեցականի մը յիշատակը թողլով իր ետեւ։

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Լոնտոն, 19 Յունիս

ՀԱԼԷՊԻ ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ միութեան 40 դ ընդհ. ժողովը տեղի ունեցած է մասնակցութեամբ 150է աւելի անդամներու։ Հալէպի մէջ կան 16 հայ նախակրթարաններ։ Ընդհ. ժողովին բացումը կատարած է Գ. Ե. Տէմնապետեան եւ վերընտրուած՝ իբրեւ Մայր Դիւանի նախագահ։ Ուսուցչական միութեան վարչ. ժողովի անդամ ընտրուած են, օրիորդներ Հերմինէ Եփզպաշեան եւ Արաքսի Գազանճեան, Գ. Գ. Մ. Սիսեռեան, Մ. Գալիկեան, Փ. Դերձակեան, Կ. Սապունճեան եւ Մ. Մկրտիչեան։

Նազարապատում

Ինչ երանելի օրեր էին։ Մանկութեան օրեր, երազի նման...։ Երբ ամառուան այդ տօթին երեք չորս ամիս օդասուն այգիները կ'ելլէինք ընտանիքով, եւ ամէն մարդ իր աշխատութեան բաժինը կը բերէր ձմրան համար պատրաստուելիք ուտեք ու չամիչին, բաստեղ ու շարոցին։ Իսկ ձմե՞ռը, այն ալ ունէր իր մասնաւորահաճոյքը մեզ, երախաներուս համար։

Երանելի օրեր կ'ըսեմ անոր համար որ մանկութեանս յիշողութեան մէջ դրոշմուած շատ մը բաներ, հէքեաթներ, դէպքեր, դէմքեր այսօր կու գան ապացուցանելու թէ կեանքը աւելի պարզ էր եւ մարդիկ աւելի բարի եւ առնուազն անկեղծ էին։ Այսինքն շատ չէին բացառութեամբ Թուրքը Թուրք էր, Հայը Հայ։ Ակնածանք եւ յարգանք կար հանդէպ մեծին՝ վաստակաւորին։ Երբ տոհմային առաքինութիւնները չէին խաթարուած ։ Երբ մարդիկ կը նախընտրէին չամիչ կամ բաստեղ ծամել քան թէ ...ձիւթ կամ ուրիշին միտը։ Իսկ Կայէնն ու Եսաւը կամ Սողոմոնն իմաստունն ու Յովնանը մեզ ծանօթ էին միայն Հին Կտակարանէն, որպէս մէկ մէկ նմոյշ, հին հին դարուց յիշատակ։ Մեր 50—60 հազարնոց քաղաքը հակառակ որ ունէր ամէն տեսակի արհեստաւոր եւ վաճառական՝ բայց կը պակսէր մէկը,— խելքի վաճառականներ չունէինք։ Ոչ ալ խղճի։ (Այդ ի՞նչ լաւ էր)։

Մեզ, երախաներուս ձմրան ամենամեծ հաճոյքներէն մէկը՝ ուշ ատեն կրակարանին չուրջը հաւաքուած՝ տատիս համով-հոտով հէքեաթներն էին։ Ճէն-փէրիներու, քաջ կամ սորուկներու, արդար-մեղաւորներու եւ չգիտեմ ինչ ինչ բաներու հաւաքածոյ մը՝ որոնք միշտ կը վերջանային բարոյալից խրատականով մը։ Անշուշտ առանց մոռնալու կցել միշտ միեւնոյն վերջաբանը — երկինքէն երեք խնձոր ինկած է՝ մէկը պատմողին, երկրորդը ինծի, իսկ երրորդը տանը տատին — որպէսզի վրան թափէինք մեր բաժինը ուզելու՝ ինչ որ իրեն հաճոյք կը պատճառէր։

Շատո՛նց է որ մեզ խոստացած էր պատմել «Փէհլիվան Նազարին» պատմութիւնը։ Այդ գիշեր մեր չարաճճի կամիթ-համբոյրներով արթնցուցինք իր քունէն, որպէսզի պատմէ «Փէհլիվան»ը։ Հէքեաթին պարունակութեանը անտեղեակ, բայց անունը շատ հետաքրքրական էր, սկսաւ պատմել ։

— Կար ու չկար կեանքի հազար ու մէկ օրերէն մէկուն՝ աղքատ ընտանիքի մը զաւակ՝ հասակով երկար, խելքով կարճ, թիկունքով լայն, միտքով նեղ, խոշոր աչքերով կարճատես Նազար մը կար։ Օր մը խեղճ մայրը պնակ մը ռուբ կուտայ կտոր մը հացով նախաճաշի համար։ Մեր չօլխա Նազարը պնակին ծայրը կոխելով անուշը կը թափէ գետին։ Եղանակը ամառ ըլլալով ահագին ճանճ կը թառի անուշին վրայ։ Նազարը տախտակ մը առնելով կը զարնէ ճանճերուն եւ կը համրէ հարուածին զոհերը։ Քառասո՜ւն։

Յաջորդ օրը շեղբը տախտակ, պատեանը փայլուն թիթեղ՝ սուր մը կը գտնէ եւ վրան փորագրել կուտայ. — Այս սուրին տէրն է փէհլիվան Նազար, իր մէկ հարուածով կը ջարդէ հազար։

Քանի մը օր հսկայ սուրը մէջքին կը պտտի քաղաքին մէջ ծաղրախնդուքը շարժելով ամէնուն։ Սրտնեղած կ'որոշէ ճամբորդել հեռու հեռու տեղեր։ Քիչ կ'երթայ շատ կ'երթայ, կը հասնի տեղ մը ուր ճամբան կը ճիւղաւորուի, կը բռնէ այն ճամբան որուն վրայ գրուած էր, բախտ փնտռողներու ճամբան։ 40 օր 40 գիշեր քալելէ վերջ, հեռուէն կը տեսնէ մեծ քաղաք մը որ Զախչախ թագաւորին քաղաքն էր։ Պարտասած, փոշեթաթախ, քնատ կ'որոշէ քիչ մը հանգստանալ նախ քան քաղաք մտնելը։ Կը քնանայ երկար։ Այդ օրը Զախչախ թագաւորը պատշգամը ելած կ'ըլլայ, հեռուէն ի՞նչ տեսնէ, արեւուն ճառագայթներուն տակ փայլող առարկայ մը։ Անմիջապէս զինուոր մը կը ղրկէ որպէսզի իրեն բերէ այդ փախչող առարկան։ Ահա զինուորը կը տեսնէ Նազարը եւ հսկայ սուրը իր մակագրութեամբ որ կը փայլէր։ Անմիջապէս կը վերադառնայ թագաւորին, պատմելով իր տեսածը։ Արքան կը հրամայէ.

— Զգուշութեամբ արթնցուր եւ հրաւիրէ պալատ, թող այդպիսի մէկը ներկայ գտնուի վաղուան տարեդարձիս առթիւ կատարուելիք խրախճանք-ձիարշաւին։ Կը վերադառնայ զինուորը զգուշութեամբ կ'արթնցնէ Նազարը, որ արդէն արթնցած բայց վախէն սուտ քուն եղած էր— եւ կը հաղորդէ Զախչախ թագաւորին հրաւէր-հրամանը։ Դող ի սիրտ կ'ընդունի հրաւէրը եւ զինուորին ընկերակցութեամբ կը ժամանէ պալատ, փառաւոր ընդունելութեան մը առարկայ ըլլալով։ Ճաշի ընթացքին կը պատմէ իր անցեալի «քաջագործութիւններէն», կը ջարդէ կը բրդէ, չմոռնալով խելքի վաճառական ըլլալը յայտնել։ Կը պոռայ, կը ճչայ, «սոսկում» պատճառելով զինքը լսողներուն։ Զախչախ թագաւորը կը ջանայ հանդարտեցնել, չէ՞ որ ամէն տեղ արտակարգ կարողութեանտէր մարդիկ հաճար-բանճար ըլլան անոնք թէ հսկայ, կ'ունենան իրենց իւրայատուկ ճիլվէները։ Թագաւորը կը սկսի.

— Ով հոգւոդ փէհլիվան Նազար որ մէկ հարուածով կը ջարդես հազար, ինծ մեծ պատիւ մըն է քեզ պէս մէկը հիւր ունենալ, միայն պիտի խնդրէի որ վաղը առաւօտ դատես նժոյգներէս լաւագոյնը որպէսզի ժամանակին վաղուան ձիարշաւին :

Եւ որովհետեւ մեր «փէհլիվան»ը ձի նստիլ չի գիտեր, բայց իբրեւ ճարպիկ մարդ կ'ազատէ նեղ վիճակէն եւ անմիջապէս կը պատասխանէ : —«Տէր Թագաւոր համայն աշխիս Զախչախայ, խորին շնորհակալութիւններս ձերհիւրասիրութեանն առաջարկին, Ջղայնութիւնս որ ինձ յիշատակ մնացած է անցեալի մէջ ունեցած ուղեղատապէ մը՝ պատճառ կը դառնայ որպէսզի ձի նստած ժամանակս, զոր շատ արագ քշել վարժուած եմ — գիս քաւն արշին չուանով կապեն ձիու Թամբին» : Ուզածդ չուան ըլլայ կը պոռան ամէն կողմէ : Յաջորդ առաւօտ Զախչախ Թագաւորը Շատուր վէզիրին կը հրամայէ որպէսզի փէհլիվանին փափաքը կատարուի : Լմննալէն վերջ չուանով կապուած «փէհլիվան» Նազարը ժողովուրդին հիացմունքին եւ ծափերու մէջէն կը սուրայ... կ'երթայ : Տասը կամաց կամաց սկսած էր մրափել :

Մեր խնդուքը ընդմիջելով հետաքրքիր կը հարցնենք.— Տատիկ, է վե՞րջը = Վերջը տատիկս կիսախուփ աչքերով պատասխանեց.

— Տահա կ'երթայ...

ՍԱՄՈՒԷԼ ՍԱՀԱԿ

ՄԱՄՈՒԼ

Միշտ խանդավառ

ԽՄԲ.— Քալիֆորնիոյ «Ասպարէզ»ն է որ կը բացատրէ, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (12 Յունիս).

— «Յունիս 7ին եւ 8ին Լոս Անճելըսի մէջ գումարուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հայ Օգնութեան Միութեան Քալիֆորնիոյ շրջանին պատգամաւորական ժողովները, կարգապահ եւ խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ:

«Պատգամաւորական»ները տեղի կ'ունենան ամէն տարի այս օրերուն, որպէսզի երկու կազմակերպութիւնները միաժամանակ ներկայացնեն նախորդ շրջանի իրենց գործունէութեան հաշուետուութիւնը եւ ձեւաւորեն այն աշխատանքները որոնց պիտի լծուին նոր տարեշրջանի ընթացքին:

Ամբողջ երկու օր, պատգամաւորներն ու պատգամաւորուհիները ,առանձին ժողովներու մէջ քննեցին իրենց օրակարգերուն բազմազան ու շահեկան խնդիրները եւ քուէարկեցին նոր ծրագիրներ, նոր առաջադրութիւններ իրենց դաշտը ընդարձակելու կամ ձեռք բերուած նիւթական ու բարոյական արդիւնքները բազմապատկելու նպատակով: Ինչ որ կատարած է իւրաքանչիւրը իր մարզին մէջ երէկ, արժանի է ջերմ գնահատութեան : Դաշնակցութեան Քալիֆորնիոյ շրջանի մեր ընկերները մեծագոյն չափով բերած են իրենց մասնակցութիւնը Ներգաղթի հանգանակութեան:

Մեր անորակելի հակառակորդները հազար բան գրեցին նսեմացնելու համար անհատ Դաշնակցականներու կատարած դերը, բայցերբեքպիտի չկրնան ժխտել այն իրողութիւնը որ առանց մեր ընկերներու եւ համակիր բարեկամներու աշխատանքին ու զոհաբերութեան ոգիին, հանգանակութիւնը չէր կրնար տալ ծանօթ արդիւնքը:

Այս շրջանի ընկերները ցոյց տուին, ուրեմն, որ Ներգաղթը կուսակցական խնդիր չէ, այլ հայրենասիրական ձեռնարկ մը՝ իրենց սրտին — մեր — սրտին մօտիկ:

Նոյնպէս, Քալիֆորնիոյ շրջանին Դաշնակցական ընկերներն ու ո՛չ—նուազ Դաշնակցական, համակիրներն էին որ յաջողցուցին «Հայրենիք» ամսագրի 25ամեակի արշաւը՝ այս նահանգին մէջ, հանգանակելով 25.000 տոլար:

Այս մէկն ալ հայրենասիրական ձեռնարկ ,գերծ կուսակցական նկատումներէ եւ ամբողջութեամբ նուիրուած մեր մշակոյթին:

Հայ Օգնութեան Միութեան Քալիֆորնիոյ Մասնաճիւղերը անցեալ տարեշրջանին ունեցած են 32.000 տոլարի զուտ եկամուտ՝ տրամադրելի հեռաւոր հորիզոններու մեր կարօտ բազմութեանց : Ղրկուած են բազմաթիւ անդեղէնի եւ հանդերձեղէնի ծրարներ Ֆրանսա, Յունաստան եւ ուրիշ վայրեր : Բայց ովքե՞ր են այս Խաչուհիները:

Սրտի եւ հոգիի տէր հարազատ Հայուհիներ — աշխատանքի եւ անձնուիրութեան ընդունակ — որոնք այնքա՜ն խանդավառութեամբ նուիրուած են իրենց սրբազան գործին:

Ամէն տեղ են անոնք՝ Քալիֆորնիայէն մինչեւ Ատլանտեանի արեւելեան ափերը, միշտ պատրաստ քրտնելու եւ զոհելու՝ որպէսզի փշուր մը հաց հասցնեն մեր անբախտ երախաներուն եւ պուտ մը ժպիտ դնեն մեր թշուառ մամիկներու շրթունքին:

Ամէն տեղ անոնք կանգնած են Դաշնակցութեան կողքին : Եւ որքա՜ն տարբեր են Հայոց ազգին «սալոնական» փափկասուններէն...

Միայն նիւթակա՞ն արդիւնք:

Ընդհակառակն, ինչպէս ուրիշ գաղութներու մէջ, Քալիֆորնիոյ Դաշնակցութիւնն ու Հայ Օգնութեան Միութիւնը երբեք անտեսած չեն մշակութային աշխատանքները:

Նորահաս սերունդին հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը մեծ չափով մաս կը կազմէ իրենց առաջադրութիւններուն:

Լուրջ աշխատանքներ կատարուած են այդ ուղղութեամբ :

Հայ երիտասարդ Դաշնակցականներու համբանքը կ'աճի ամէն տարի:

Այս երկրին մէջ ծնած ու հասակ նետած պատանիներ ու ծաղկահասակ աղջիկներ հետզհետէ աւելի կը հետաքրքրուին հայկական արժէքներով — լեզու, պատմութիւն, մշակոյթ: Դաշնակցութիւնն է իրենց դաստիարակը եւ ներշնչարանը»:

ՃԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՀԱ ԹԷ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ (Յառաջ)— Քաջալերուած անցեալ տարուան մեր պարախումբի Ֆրանսական հասարակութեան մօտ գտած յաջողութենէն, Ֆրանսացի Ընկերվարականները այս տարի ալ ուզեցին պարախումբը մասնակցութիւնը ապահովել իրենց ժողովրդական մեծ հանդէսին համար:

Այդ հանդէսը տեղի ունեցաւ կիրակի, 8 Յունիսին Parc Mistralի մէջ, ներկայութեամբ 4—5000 հանդիսականներու: Կը նախագահէր քաղաքապետը, Dr. Martin:

Զափէն աւելի գոհ մնացած ըլլալով մեր մասնակցութենէն, 30 հայ մանուկներու համար ազատ մուտքի եւ ձրի նախըսթրիքի տոմս տուած էին : Բաւական թիւով հայրենակիցներ ալ ներկայ էին: Թէ մամուլով եւ թէ քաղաքի մէջ շրջող կառքի բարձրախօսով, յայտագրի որպէս լաւագոյն մասը ներկայացուեցաւ մեր պարախումբին մասնակցութիւնը:

Հանդէսը շատ լաւ կազմակերպուած էր եւ յայտագիրը ճոխ էր: Տօքթ. Մարթէն իր քառասուն վայրկեանի ճառին մէջ, մօտ տասը վայրկեան խօսեցաւ մեր մասին : Բացատրելէ վերջ հայ ժողովուրդին ազատասիրութիւնը, ըսաւ թէ ինչքան դժուարին պայմաններու մէջ տեղի ունեցած է մեր ազատագրական պայքարը ,թէ ինչքան խաղաղ, աշխատասէր եւ օգտակար ենք իրենց երկրին մէջ եւ վերջապէս յայտնեց իր անսահման հիացումը մեր պարերու գեղարուեստական արժէքի մասին : Յետոյ ծափերով եւ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ մեր աղջիկներու երեւումը:

Հայկական պարերու գտած յաջողութենէն հպարտ էին մերինները եւ ուրախութեամբ կը լսէին իրենց շուրջը եղած խորհրդածութիւնները՝ բոլորն ալ նպաստաւոր մեզի համար: Խումբը հիւրասիրուեցաւ կարկանդակներով:

Գ. քաղաքապետը ու իր օգնականները շնորհաւորելէ վերջ մեր խումբը, ուզեցին միասին լուսանկարուիլ: Այդ լուսանկարը, ինչպէս նաեւ պարերու ընթացքին առնուած լուսանկարները ցուցադրուեցան ամբողջ ութ օր France Agenceի սրահներուն մէջ «Folklore Arménien au Parc Mistral վերնագրին տակ: Ուրիշ լուսանկարներ ալ ցուցադրուեցան Les Allobroges թերթի սրահներուն մէջ :

Կապոյտ Խաչի տիկիններու անխոնջ աշխատանքով պատրաստուած եւ իրենց հսկողութեամբ եւ նախաձեռնութեամբ խումբ մը աղջիկներ, երկու տարիէ ի վեր մեզ ճերմակերես կը հանեն եւ ցոյց կուտան բնիկին թէ օտարին որ այո՛ աշխատասէր ժողովուրդ ենք, իւղոտ գլխարկով ,ծանր աշխատանքի ալ ընդունակ, բայց մե՛նք ալ ունինք մեր մշակոյթը ու գեղարուեստը:

Վերջին ութ ամիսներու ընթացքին զանազան առիթներով անոնց ձեռք ձգած յաջողութեամբ, ի նպաստ մեր ժողովուրդին եղած լաւ քարոզութիւնը չէր կարելի յաջողցնել ոչ տասնեակ մը յօդուածներով եւ ոչ ալ ճառերով: Ինչե՞ր պիտի չըսային Թուրքերը՝ եթէ եղածին կէսը միայն իրենց համար ըլլար:

Դեռ վերջերս Ֆրանսացի բարեկամ մը կը յայտարարէր. «Մենք մինչեւ նախանցեալ տարի Հայերուդ բարքերն ու ամէն ինչը կը շփոթէինք ափրիկեան ժողովուրդներու բարքերու հետ: Ձեր հանդէսներով եւ պարերով է որ ձեզ ճանչցանք»: Ուրիշ մը,— «Այո՛, մենք ընկերվարականներս այլեւս ձեզ:կը ճանչնանք ,բայց եթէ Կրընոպլի միջին Ֆրանսացիին հարցնելու ըլլաք թէ ո՞վ է Հայը, ան ձեզի պիտի պատասխանէ — անոնք, որ ժողովրդականայնքա՜ն գեղեցիկ պարեր եւ տարազներ ունին եւ գիտեն այնքան գեղեցկօրէն պարել»:

Ապրիք, հազար ապրիք, սիրելի աղջիկներ, որ գիտէք մեր ժողովուրդի տառապանքն ու թախիծը, ուրախութիւնն ու ամօթխած սէրը այնքան հարազատօրէն տալ ձեր շնորհալի եւ զգայուն շարժումներով: Դուք արդէն իւրացուցած էք՝ շնորհիւ ձեր ծնողներուն եւ Կապոյտ Խաչին, մեր ժողովուրդի առաքինութիւնները :Որովհետեւ դուք անոր հարազատ եւ արժանաւոր զաւակներն ու ներկայացուցիչներն էք:

Պարերու նուագի բաժինը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ սիրով ստանձնեց Գ. Տէր Կոմսեանն որուն ընկերացաւ Գ. Յովհաննէս:

Ս. Ս.

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՄԱՐ

ՍԱՐՍԷԼ,— Սիրելի «Յառաջ», ինչպէս ծանուցած էինք, անցեալ կիրակի օր Ներգաղթի հանգանակութեան համար հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ մեր գիւղին մէջ, նախագահութեամբ Ազգէ քահանայի, որ կը փոխանորդէր Արսէն աւ. քահանան: Խօսեցաւ Պ. Կ. Գէորգճաեան, իբրեւ ընդհ. հաշուապահ Ներգաղթի Կեդր. Յանձնախումբի: Թէ նախագահը եւ թէ բանախօսը վառ գոյներով ներկայացուցին շարաշուք պատկերը անցեալ արտագաղթերուն, որոնք հետեւանք էին անբուր հալածանքներու, ջարդերու եւ աւերածութեանց: Ներկայիս ունինք մեր հայրենիքը, որ ծնաւ շնորհիւ Հայ Յեղափոխական հոժկու բազուկին: Ի՛նչ գոյնի ալ ըլլան այդ ռազմիկները, Դաշնակցական, Հնչակեան եւայլն, անձնուիրութեամբ կռուեցան ու զոհուեցան հայրենիքի ազատագրման համար: Բանախօսը շատ մը պատմական դէմքերու հետ յիշեց նաեւ Քրիստափոր Միքայէլեանը, որ եղաւ մեր ազատագրութեան վերջին պայքարի ողիչ ուժը եւ իր ցոյց տուած անձնուրացութեան վեհ օրինակով ներշնչեց յետագայ ռազմիկներու սերունդ մը: Ու չէշտեց թէ մեր հայրենիքը, որ այսօր խորհրդային վարչաձեւի տակ կը գտնուի, բոլոր Հայերուս կը պատկանի: Կուսակցութիւնները կուգան ու կ'երթան, բայց հայրենիքները կան ու կը մնան, սերունդները կուգան ու կ'երթան, բայց հայրենիքները անմահ կը մնան: Ապա հրաւիրեց առատաձեռնութեամբ մասնակցիլ Ներգաղթի Ֆոնդին, զօրացնելով հայրենիքը:

Հ.Ա.Մ.ի կողմէ Գ. Քիւթնէրեան յայտարարեց, իբրեւ Կեդր. Մարմնի անդամ թէ 3—4 օրէն նամակներ պիտի ստանան մաս մը արձանագրուածներ որպէսզի պատրաստութիւն տեսնեն մեկնումի, որ շատ չպիտի ուշանայ: Հանգանակութենէն գոյացաւ 17.000 Ֆրանք: Խումբ մը պզտիկներ երգեցին ու պարեցին ղեկավարութեամբ Տիկ. Լ. Գամիչլեանի:

Դժբախտաբար 25—30 հոգի եկած էին, այր եւ կին: Կրկնապէս ցաւալի էր նաեւ, որ թէ կազմակերպողներու մեծ մասը եւ թէ Ճակատի «իրաւ հայրենասէր»ները բացակայ էին: Հանգանակիչ յանձնախումբը պիտի շարունակէ հանգանակութիւնը շրջելով տուները: Կը յուսացուի որ գումարը 30 հազարի բարձրանայ: Հասարակութեան մեծ մասը համեստ աշխատաւորներ եւ պարզ արհեստաւորներ են, չկան մեծ հարուստներ :

Ներկայ մը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՄԸՇԼԸԻ հայ գաղութը մեծ յուզումի մատնուած է այս օրերս: Կիլիկիոյ կաթողիկոսը հրահանգած է Ճէզիրէի թեմին առաջն. փոխանորդ Խորէն եպսկ. Բարոյեանին՝ թողուլ պաշտօնը եւ մեկնիլ Անթիլիաս:

Հակառակ Հալէպի թեմական իշխանութեանց եւ Ճէզիրէի ժողովրդին պաշտօնական դիմումներուն եւ խօսակցութիւններուն, որպէսզի առաջնորդը մնայ իր պաշտօնին վրայ, կարելի չէ եղած ետ առնել տալ այդ որոշումը: Ժողովուրդը կը փափաքի առաջնորդի հեռանալէն առաջ ունենալ նոր փոխանորդ մը, երեսի վրայ չձգելու համար ազգային եւ կառավարական գործերը: Կարդացուած բոլոր քարոզները ապարդիւն անցած են ժողովուրդին մօտ: Այս կացութեան առջեւ Հալէպի խառն ժողովի որոշումով Գամըշլի կը մեկնի առաջնորդ Զարեհ եպիսկ. Փայասլեան , ժողովուրդը իրաւախոհութիւն մը բերելու եւ զայն համոզելու որ յարգէ կաթողիկոսին հրամանը: Այս իմաստով կը խօսի քարոզ մը եկեղեցիին մէջ: Ժողովուրդը կ'ընդվզի թէեւ, սակայն յարգելու համար եկեղեցիին վեհութիւնն ու պատարագի խորհուրդը, համբերութեամբ կը սպասէ մինչեւ պատարագի աւարտումը: Յետոյ կը մտնեն առաջնորդարան եւ կը յայտնեն թէ չեն ընդունիր որ Խորէն եպիսկ. մեկնի նախքան փոխանորդի մը ժամանումը: Առաջնորդին բոլոր յորդորները ապարդիւն կ'անցնին:

Յաջորդ օրը փոխանորդարան կը ներկայանան կիներու պատուիրակութիւն մը, կրկնելով նոյն խնդրանքը: Քայլ մըն ալ առաջ երթալով՝ անոնք կը յայտարարեն թէ փոխանորդարանը տեւական հսկողութեան տակ պիտի պահեն, տեղի չտալու համար գաղտագողի մեկնումի մը, ստանալով առաջնորդն ալ պահել Գամըշլիի մէջ:

ՊՈԼՍՈՅ ԷՍԱՅԵԱՆ վարժարանի հիմնադիր Տօքթ. Մելիքօվ յառաջիկայ տարի 9րդ դասարանով մը պիտի օժտէ վարժարանը, ապահոված ըլլալով անհրաժեշտ ծախքերը: Միւս կողմէ կարգ մը Թաղեցիներ դիմում կատարած են անոր, առաջարկելով 10րդ դասարանի մը հիմնումը , ուր պիտի յաճախեն իրենց ուսանող աղջիկները: Հիմնադիրը խորհուրդ տուած է ուրիշ ուսանողներ ալ ապահովել եւ կամ մեծ զոհողութիւններ յանձն առնել :

ժողովին վրայ։ Ըստ թէ բազմաթիւ բռնակառքեր կը փոխադրեն զանոնք արուարձաններէն։ Ազգ. Ժողովին ատենապետը, Պ. Էռիօ խոստացաւ միջոցներ ձեռք առնել, խափանելու համար հարտաքին ճնշումը»։ Կէս ժամ վերջը ցուցարարներուն թիւը հասած էր 2000ի, յետոյ 4000ի։ Թերթերը ընդհանուր թիւը կը հաշուեն 15.000։

Պահ մը 3000 ցուցարարներ խզելով ոստիկանական շղթան, յաջողեցան համախմբուիլ Ազգ. Ժողովին այն մուտքին առջեւ որ գետին վրայ կը նայի եւ սկսան երգել «Էնթէրնասիոնալ»ը «Մարսէյյէզ»ը եւ Դիմադրական ճակատին քայլերգը։ Նանթէռի համայնավար քաղաքապետը ճառ մը խօսեցաւ, փառաբանելով իրենց քաղաքականութիւնը։ Ոստիկանական զօրեղ վաշտեր բռնած էին խորհրդարանին շրջակաները։ Մասնաւոր կառքեր եւ անթելով օժտուած ինքնաշարժներ կը հսկէին շէնքին առջեւ, իսկ ուրիշներ դիրք բռնած էին Քոնքորտի կամուրջին վրայ։ Զինուորական կառքեր կը սպասէին Թիւիլրիի պարտէզին մէջ։

Առտուան կանուխէն յանձնարարուած էր ոստիկանութեան պատրաստ ըլլալ զրահապատ կառքերով եւ կազարձակ նիւթերով, բայց պէտք չեղաւ գործածել այս վերջինները։ Ցուցարարները առհասարակ հանդարտ էին եւ ծանր դէպքեր չպատահեցան։ Այս առթիւ շատերը կը յիշէին 1934ի արիւնոտ ցոյցը, երբ քսան հոգի սպաննուեցան եւ շատեր վիրաւորուեցան։

Ազգ. Ժողովին նիստը շարունակուեցաւ գիշերը ուշ ատեն։ Համայնավար ներկայացուցիչը, Ժաք Տիւքլօ, մերժելով կառավարութեան ծրագիրը, կ'առաջարկէր 70 միլիառ ֆրանք գեղչել զինուորական վարկերէն, 45 միլիառ ճարել տուրքի ենթարկելով թրըսթները եւն.։

Երեք Մեծերու ժողովը Փարիզի մէջ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Խ. Միութիւնը պատասխանելով անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութեանց հրաւէրին, կ'ընդունի որ Երեք Մեծերը ժողով գումարեն Փարիզի մէջ, այս ուրբաթ 27 յունիս, քննելու համար ամերիկեան օգնութեան առաջարկը։

Այս որոշումը մեծ գոհունակութիւն պատճառեց Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ։ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին ուրախութեամբ աւետեց զայն Երեսփ. Ժողովին մէջ, միեւնոյն ատեն շեշտելով թէ անհրաժեշտ է աճապարել։ «Պէտք է արդիւնաւոր եւ արագընթաց մեքենայ մը հնարենք, եթէ կ'ուզենք փրկել Եւրոպան»։ Ուրեմն Փարիզի խորհրդաժողովը առաջին քայլերը պիտի առնէ՝ Եւրոպայի վերակազմութեան համար, յառաջիկայ ամիսէն առաջ։

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ խումբ մը մասնագէտներ գիշեր ցերեկ կը գործեն, ձեւակերպելու համար անգլիական տեսակէտները։ Փարիզի խորհրդաժողովին անմիջական նպատակը պիտի ըլլայ նախնական քննութիւն մը կատարել։ Վերջնական ծրագիրը պիտի մշակուի եւ Մ. Նահանգներուն պիտի ներկայացուի աւելի լայն ժողովի մը մէջ, մասնակցութեամբ շատ մը եւրոպական երկիրներու։

Մոսկուայի պատասխանը Փարիզի մէջ Պ. Պիտոյի յանձնուեցաւ խորհրդային դեսպանատան գործակատարին կողմէ։ Նախարարը Ռամպույէ մեկնած ըլլալով, գործակատարը շիտակ հոն գնաց, որպէսզի ժամանակ չանցնի։

Խորհրդային կառավարութիւնը իր պատասխանին մէջ կ'ըսէ թէ «եւրոպական երկիրներու առաջնակարգ պարտականութիւնն է կարելի եղածին չափ փութացնել վերականգնումը իրենց ազգային տնտեսութեան որ խախտեցաւ պատերազմին հետեւանքով։ Բացայայտ է որ այս գործը կրնայ դիւրանալ աջակցութեամբ Մ. Նահանգներուն, որոնց արտադրութեան հնարաւորութիւնները հեռու՝ անկումէ, ընդհակառակն աւելցած են պատերազմի ընթացքին»։

Ծանուցագիրը յիշելով հանդերձ թէ խորհրդային կառավարութիւնը այժմ տեղեկութիւններ չունի ամերիկեան օգնութեան բնոյթի եւ պայմաններու մասին, կը հաւանի մասնակցիլ, խորհրդաժողովի վայր առաջարկելով Փարիզը, Թուական՝ Յունիս 27։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ բարեկարգութեան Նախարարութեան վերջին տեղեկագրին համաձայն, ապրիլ 1էն յունիս 20 սպաննուած են 2651 ըմբոստներ, վիրաւորուած՝ 714 հոգի, գերի բռնուած՝ 2279, անձնատուր եղած՝ 1312։ Նոյն աղբիւրին համաձայն հազար ըմբոստներ գրաւեցին Փանայիցա գիւղը, (Եդեսիա քաղաքէն 16 մղոն հեռու), բայց ետ մղուեցան 24 ժամ վերջը։ Թերթ մը կը գրէ թէ հրոսախումբը Յունաստան մտած էր Եուկոսլաւիայէն։ Քսան ապստամբներ խեղդուեցան, երբ կառավարական օդանաւ մը ընկղմեց իրենց մակոյկը, Եպիրոսի ափերուն վրայ — Վարչապետը, Մաքսիմոս, յայտարարեց թէ նախարարական խոր–

Յարգանքի մեծ ցոյց
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
80ամեակին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. Վարչութեան կողմէ, 29 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Փարիզ Սալ տ'Իէնա, métro Iéna։ Կը նախագահէ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Խօսք պիտի առնեն՝

ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼ,
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ,
ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

(Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչ. կողմէ)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եղբայրներ։ Մուտքը ազատ է

Մայիս 28ը կը տօնուի

ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ կը տօնուի 29 Յունիս, կիրակի օր ժամը 3ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիկոլ-Դուման ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին եւ Ֆ. Կ. Խաչին, պատուոյ նախագահութեամբ Կարտանի քաղաքապետ Պ. Victor Savineի։

Հայ. Աւետ. Եկեղեցին

Իր Միութեան ժողովներուն առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ 23—26 Յունիս Փարիզի մէջ, ներկայութեամբ բոլոր եկեղեցիներու հովիւ եւ պատուիրակներուն, սիրով կը հրաւիրէ ձեզ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎԻ, այս հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին։ Հոգեւոր երգեցողութիւն, հոգեշունչ քարոզներ։ Կը խօսին Հայ եւ հայասէր Զուիցերիացի Վերապատուելիներ, Լիւքսանպուրկի Աւետ. Եկեղեցիին մէջ, 58, րիւ Մատամ, métro St. Sulpice կամ Notre Dame des Champs:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց եղբօր, աներորդւոյն եւ մօրեղբօր՝ ողբացեալ ՊՕՂՈՍ ԱՃԷՄԵԱՆի (Տիգրանակերտցի) մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, կիրակի 29 Յունիս, Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

Թատերական ներկայացում

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Գանեքօ Քաջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին 29 Յունիս կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, Bourg la Reineի Salle Municipaleի մէջ։ Կը ներկայացուի «ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ» կամ «ՊԸՂ ՊՈՒՂԻ»։

Երգախառն թատերգութիւն 4 արար։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն առնել 188 թիւ օթօպիւս եւ իջնել Փլաս Քոնտորսէ եւ կամ Տանֆէրէն Sceauxի գիծը եւ իջնել Պուրկ լա Րէնի կայարանը։

հուրդը պիտի քննէ 700 դատապարտեալներու մահավճիռներուն գործադրութեան յետաձգման խնդիրը։

30 ՀՈԳԻ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ Հալէպի շրջանին մէջ, իբրեւ հետեւանք երկու հակամարտ հոսանքներու ընդհարման, յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ։ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ սպաննուեցաւ շէյխ Հանիֆ, Ժողովրդական Ճակատին առաջնորդը, երբ դուրս կ'ելլէր քաղաքապետարանէն, իր թեկնածութիւնը դնելէ վերջ աղաներուն, քիւրտ ցեղապետներու թեկնածուներուն դէմ։ Կռիւը սաստկացաւ այս սպանութենէն վերջ, բայց կարելի եղաւ վերահաստատել բարեկարգութիւնը։ Կառավարութիւնը զրահապատ կառքեր փութացուցած էր դէպքին վայրը։

ԵՐՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ըլլալով հրդեհ մը ծագեցաւ Լը Հավրի բամպակի մթերանոցին մէջ եւ հարիւր միլիոն ֆրանքի ապրանք փճացաւ։ Տեղական իշխանութիւնը կը կասկածի չարագործութենէ մը, մանաւանդ որ հրդեհին օրը անձրեւ ալ կը տեղար։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը սկսաւ գործադրել համայնավարութեան դէմ ծրագրուած միջոցները։ Պիտի արգիլափակեն ձախակողմեան տարրերը եւ իրենց թերթերն ալ պիտի խափանուին։ Արդէն կարգ մը դատավճիռներ արձակուած են, որոնց ամենաթեթեւը երկու տարի բանտարկութիւն է։ Ձախակողմեան տարրերը բողոքեցին։

Օշականի յոբելեանը

Կը տօնուի ՎԻԷՆԻ մէջ, 27 Յունիս, Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Cercle Catholiqueի սրահին մէջ։ Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ՄԿՐԵԱՆ։ Կը խօսին Պ. Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ եւ ԿԻՒՐԷՂ ԽՐԱՅԵԱՆ։

Խնամուած գեղարուեստական բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ԼԻՈՆ, 28 Յունիս, շաբաթ երեկոյ։

ՏԷՍԻՆ, 29 Յունիս, կիրակի ցերեկէն վերջ։

Երկուքն ալ նախագահութեամբ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին հերթական դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes։ Կը խօսի ընկեր ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս չորեքշաբթի ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Վալլպարէլի «Արամ» խումբին հերթական ժողովը՝ այս չորեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցչական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 5.30ին Café Noailles։ (Սոյն ժողովը յետաձգուած էր հանրակառքերուն գործադուլին պատճառով)։

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի դաշտային հանդէսը յետաձգուած է 13 Յուլիսին, Պ. Նաճարեանի ագարակը։ Մանրամասնութիւնները յայտագրով։

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը ճիշդ 8.30ին, Աճառեան Ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բացակաները նկատի կ'առնուին

Ուշադրութիւն
հասցէի փոփոխութեան

Ֆր. Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղի թատերաբարահանդէսը որ պիտի կատարուէր Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, տեղի պիտի ունենայ Յունիս 29ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30էն 12, Salle Massis, 87 Ave. de Livry, Sevran, Նորակառոյց սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի Սիպիլի «ՀԱՐՍԸ», նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ դաւեշտ մը եւ անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը 50 ֆրանք։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Eglise Pantinէն առնել 147 թիւ օթօպիւս, իջնել terminus եւ կամ Gare du Nordէն երկաթուղի ժամը 12 եւ 14.10, իջնել Սէվրան։

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի դաշտահանդէսը 29 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Պ. Նշան Նաճարեանի ագարակը, որ բաց է առտուան ժամը 10ին։ Խմբերգներ.— Պար, մեներգ, արտասանութիւն, նուագ, խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը Նոր Սերունդի կողմէ։ ՎԻՌԻ ՃԱՇԱՐԱՆԻՆ ՍՊԱՍԱՒՈՐԸ։ Տոմսերը կը ծախուին Նոր Սերունդի անդամներու, նաեւ քաղաքը Պ. Պ. Մերիկեանի եւ Սարգիս Քիւրէճեանի քով։ Place d'Aixէն առնել թիւ 26 հանրակառքը, իջնել Նախկին Օքթրուա, ուր կը սպասեն առաջնորդողներ։

ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՄԱՍԵԲԱՍՏԻՈՅ շինարար միութեան Տէսինի մասնաճիւղը Սեբաստիոյ Օրը պիտի տօնէ բացօթեայ հանդէսով մը, 29 Յունիս կիրակի։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damcame - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-43

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ

Jeudi 26 JUIN 1947 Հինգշաբթի 26 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5069-Նոր շրջան թիւ 678 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶԱՒԷՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

Անշուշտ իրազեկներ եւ կենսագիրներ գործի ձեռնարկած են արդէն, լրիւ պատկերացնելու համար կեանքն ու գործը Կ. Պոլսոյ երբեմնի պատրիարքին ։

Այդ աշխատանքը անհրաժեշտ է մանաւանդ անոր համար որ, Զաւէն արք. պաշտօնավարեց Թուրքիոյ հայութեան ամէնէն եղերական շրջանին — Բարենորոգումներու հարցին արծարծումէն մինչեւ 1915—16ի Հայաջինջ Սարսափները։ Ապա 1918ի զինադադարէն մինչեւ վերջին արտագաղթը (1921 — 22)։

Նիւթեր չեն պակսիր այդ ուսումնասիրութեան համար։ Եւ յետոյ, գաղտնիք չէ որ հանգուցեալ Պատրիարքը տարնէ մը ի վեր սկսած էր գրի առնել իր յուշերը, որոնց մէկ մասին տպագրութեան ձեռնարկուած է Գահիրէի մէջ, ինչպէս կը հաւաստէր, երէկ, Արտաւազդ արք.։

Տեղեկութիւն չունինք թէ մինչեւ ո՛ւր կրցած է հասնիլ։ Շատ ծանր կորուստ մը պիտի ըլլար մեր ժամանակակից պատմութեան համար, եթէ կիսատ մնացած է իր պատրիարքութեան ամէնէն ճակատագրական շրջանին պատմութիւնը ։

Արմաշի վանքին անդրանիկ հունձքը — տասը վարդապետներ — մեծ մասով կը փայլէր իր ամբարած պաշարով եւ գրական – բանասիրական արտադրութիւններով։ Քանի մը վեղարաւորներ միայն անուն չունէին իբրեւ գրող – բրող,— Զաւէն եւ Սմբատ, որոնք յաջորդաբար եղան առաջնորդ Կարնոյ։ (Քիչ մըն ալ՝ Գնէլ վարդապետ)։

Երիտասարդ եւ եռանդուն այս վարդապետները անմիջապէս նետուեցան ասպարէզ, բաց ի մէկէն — Աղան — որ զոհ գնաց մտային հիւանդութեան մը.

Զաւէն վարդապետի գլխաւոր արժանիքն եղաւ վարչական աշխատանքը, առաջն. Թեմերու վրայ, մինչեւ առաջնորդութիւն եւ պատրիարքութիւն։ Դժգոհութիւններ պակաս չէին Կարինէն, Վանէն եւ ուրիշ վայրերէ, բայց ընդհանրապէս գնահատելի կը գտնէին իր վարչական գործունէութիւնը ։

Գալով պատրիարքական պաշտօնավարութեան, մանաւանդ այն շրջանին երբ ամբողջ ժողովուրդ մը կ'անհետանար, կը փոշիանար արմատախիլ, դժուար է վճռական խօսք արտասանել, առանց աչքի առջեւ ունենալու հում նիւթերը։

Արդարութիւնը կը պահանջէ սպասել, տեսնել բոլոր յուշերն ու վաւերագիրները, աւանդութիւններն ու փաստաթուղթերը ։

Զաւէն արք. ոչ Օրմանեան էր, ոչ ալ Իզմիրլեան, որպէսզի կարենար վճռական շարժուձեւ մը փորձել այդ օրհասական օրերուն։

Յաճախ թելադրուած էր — թերեւս իր մտքէն ալ անցած — Պոլսոյ Պատրիարքարանին, եկեղեցիներուն եւ ազգ. բոլոր հաստատութեանց բանալիները յանձնել Բ. Դրան (Պապը Ալի) կամ չէզոք պետութեանց դեսպաններուն, իբրեւ խորհրդանշան — բողոք ։

Բայց, թէ ինք եւ թէ իր շրջապատը վարանած են, շատ աւելի ծանր վտանգներ նախատեսելով ։ Կ'ըսեն թէ օտար բարեկամներ ալ խորհուրդ չեն տուած այդ յուսահատական ձեռնարկը փորձելու ։

Մանաւանդ որ, Իթթիհատին հրէշները նոր պատրուակներ կը փնտռէին, Պոլսոյ հայութիւնն ալ աքսորելու, փոշիացնելու համար։

Օրը օրին տեղեակ էինք իր դիմումներուն, Թալէթ պէյերէն մինչեւ Ահմէտ Րիզաներու, որոնք նոյն յուսահատական պատասխանը տուած էին։

Անճար Պատրիարքը գլուխը քարին կը զարնէր, գոնէ արտասահման հաղորդելու համար ահաւոր Սպանդին տեղեկագիրները։ Ինչ որ ձեռքը հասած էր, զանազան միջոցներով ։

Այդ պարտականութեան մէջ, իրեն համար օրհնութիւն մը եղաւ Պոլսոյ մեր կազմակերպութիւնը, որուն գաղտնի մեքենան անընդհատ կը բանէր, զարմանք պատճառելով նոյնիսկ իրեն։

Այսպէ՛ս էր որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսին յեղապատառ նամակները եւ ականատեսներու վկայութիւններ հասան Պալքաններ եւ անկէ Կովկաս ։

Եւ այդ վկայութեանց վրայ հիմնուած տեղեկագիրներ կարդալէ վերջն էր որ գերման երէցը, Յոհ. Լեփսիուս կ'աղաղակէր, երբ յատկապէս Պոլիս բերել տուած էինք .

— Արտասահմանի մէջ այս ահաւոր դէպքերուն հարիւրէն տասն անգամ չեն գիտեր... Շ.

Ժողո՞վ թէ «Փանայիր»

. Փարիզի Հայոց Կրօն. Ընկերակցութեան կիրակի օրուան ընդհ. ժողովը (22 Յունիս) պատմական պիտի մնայ իր պաշիպօզուքի պոռչտուքներով, սպառնալիքներով եւ թրքավարի լուտանքներով, մանաւանդ որ տեղի ունեցաւ բուն իսկ եկեղեցւոյ մէջ։ Չեմ գիտեր թէ օրուան քարտուղարը որքան հաւատարմութեամբ արձանագրեց անցուդարձը ։

Ժողովը բանալով, ընտրեցին նախագահ մը ու քարտուղար մը։ Յետոյ կարդացին ատենագրութիւնը նախորդ ժողովին։ Օրակարգի երկրորդ եւ երրորդ նիւթերն էին՝ ընթերցում վարչութեան տեղեկագրի եւ հաշուեքննիչ յանձնախումբի տեղեկագրի։ Մէկը խօսք առնելով («Յառաջ»ի քարտուղարը) առարկեց թէ, տեղեկագրին մէջ խօսք չկայ Ներգաղթի մասին, եւ ըսաւ.

— Ամենայն Հայոց՝ Էջմիածնի վեհափառ կաթողիկոսը, կոնդակներով՝ մասնաւորապէս հրահանգած է բոլոր սփիւռքի եկեղեցիներուն որ բարոյապէս եւ նիւթապէս աջակից ու գործակից դառնան Ներգաղթին, պէտք է քահանաները՝ ամենաքիչը ամիսը մէկ անգամ այցելեն ժողովուրդին, Ներգաղթի համար խօսին, փրոպականտ ընեն, տեղեակ պահեն ժողովուրդը։ (Այս պարոնը բոլոր ժողովի ընթացքին այնքան անգամ կոնդակ հոլովեց, որ ներկաներէն շատերը զինքը «կոնդակ» անուանեցին)։

Վարչութեան կողմէ պատասխանուեցաւ՝ թէ կոնդակը ղրկուած է Նուիրակ Արտաւազդ արք. Սուրմէեանի եւ գործադրողն ալ ինքն է, վարչութեան անդամներէն մէկն ալ Ներգաղթի Հանգանակիչ յանձնախումբին նախագահն է։

Օրակարգի չորրորդ խնդիրն էր արեւմտեան Եւրոպայի թեմի կազմակերպութեան հարցը։ Վարչութիւնը այս օրակարգին համար մասնաւոր ծրագիր մը չունէր։ Կաթող. Նուիրակը հրահանգած է կազմակերպել արեւմտեան Եւրոպայի թեմը, Լեհաստանն ալ մէջն ըլլալով։ Հայրենակից մը խօսք առնելով , ըսաւ.

— Թեմականի խնդիրը շատ լուրջ հարց է, միեւնոյն ժամանակ բարդ, այսպէս հարեւանցի կարդալով անցնիլ չըլլար, պէտք է այս ժողովին մէջ ծեծուի, քննուի եւ ըստ այնմ որոշումներ առնուին։ Բարոյական, նիւթական, մշակութային եւ ազգային խնդիրներ կան, պիտանի ալ պիտի քուէարկուի։ Վարչութիւնը այս խնդիրը չոր կերպով դրած է օրակարգի վրայ, ձեռքին տակ տուեալներ ալ չունի որ կարենայ բացատրութիւններ տալ։ Ես կ'առաջարկեմ ուրիշ ժողով մը գումարել քանի մը շաբաթէն ու այս ժողովին շարունակութիւնը նկատել։ Հոն խնդիրը քննենք առարկայօրէն, ապա մեր որոշումը տանք, ընտրենք մեր պատգամաւորները, վարչութիւնն ալ իր կարգին կուտայ պատգամաւոր մը։ Միակ օրինաւոր ձեւը այս է։ Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ առանց օրակարգին ծանօթ ըլլալու՝ այս ժողովը պատասխանատուութիւններ ստանձնէ թեմականի պէս շատ լուրջ խնդրի մը համար։

Աղմուկ.— Ուրիշ ժողով չենք ուզեր ։

Նոյն հայրենակիցը.— Եւ կամ սպասենք սրբազանի վերադարձին, այն ատեն գումարենք բացառիկ ժողով մը, հոն լուսաբանուինք եւ որոշում տանք։ Մենք թեմականի կազմութեան դէմ չենք ։

Նորէն աղմուկ.— Մենք ուրիշ ժողով չենք ուզեր, մենք եկած ենք քուէ տալու, պէտք է այսօր ժողովը վերջանայ ։

Բուն պատկերազարդ մասը՝ յաջորդով։

ԻՐԱԶԵԿ

TOUR DE FRANCE եւ «ՅԱՌԱՋ»

Ութ տարուան ընդհատումէ մը վերջ, Ֆրանսայի եւ միջազգային մարզական ամենակարեւոր եղելութիւնը կը վերսկսի ։

Կը հասկցուի անմիջապէս որ խնդիրը կը վերաբերի Tour de Franceի, աշխարհի ամենամեծ հեծելանիւի մրցումը, որ գրեթէ ամբողջ ամիս մը, 25 Յունիսէն 20 Յուլիս, իր շուրջ կը հաւաքէ 100 մրցորդ եւ 700 մասնագէտ եւ լրագրող, 150 կառքերով ։

«Յառաջ» ալ, մասնաւոր կառքով մը կը մասնակցի մամուլի կարաւանին այս մարզական շարժումին եւ մեր սեփական թղթակիցը օրը օրին պիտի հաղորդէ՝ ձեռք բերուած արդիւնքները։

Հարիւր մրցորդները կը կազմեն վեց խմբակներ՝ Ֆրանսա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա, Զուիցերիա եւ Լիւքսէմպուրկ։ Ֆրանսական բաժինը բնականաբար ամէնէն ուժեղն է, քանի որ 100ի վրայ 60 հոգին կը կազմէ գլխաւորութեամբ Վիէթթոյի եւ Թիէթառի ։

Պելժիական խումբին գլուխն է Սիլվէր Մաէս որ 1930ի յաղթականն է։

Այս մրցումին համար տրամադրուած է չորսուկէս միլիոն Ֆրանք, որ իբր պարգեւ պիտի բաժնուի զանազան յաղթականներու ։

Կարաւանը մեկնեցաւ երէկ առտու, Չորեքշաբթի, Փիէրֆիթէն մեծ խանդավառութեան մէջ։ Իր առաջին հանգրուանն է Լիլ (236 քիլոմեթր) ուրկէ պիտի անցնին Պելժիա, Լիւքսէմպուրկ, Լիոն, Նիս, Մարսէյլ, Մոնփէլիէ, Փօ, Պօռտօ, Սապլը տ'Օլօն, Քան եւ Փարիզ ուր կը հասնին կիրակի 20 Յուլիս, կէսօրէ վերջ, Փառք տը Փրէնս, 4640 քիլոմեթր կտրելէ վերջ։

ԴԱՀԼԻՃԸ ՊԻՏԻ ՀՐԱԺԱՐԻ՞

Ռամատիէ կը քննադատուի իր ընկերներուն կողմէ

Ազգ. ժողովը 22 ժամ անընդհատ նիստ գումարելով, 241ի դէմ 302 ձայնով քուէարկեց կառավարութեան ելմտական ծրագիրը։ 59 երեսփոխաններ ձեռնպահ մնացին։ Քուէարկուած օրէնքին շնորհիւ կառավարութիւնը կը յուսայ 42 միլիառ Ֆրանք ճարել խնայողութեամբ, իսկ 46 միլիառ՝ նոր տուրքերով ։

Արդ, իրազեկներ գիտել կուտան թէ յաղթելով հանդերձ, դահլիճը տկարացած է եւ չի կրնար երկար դիմանալ։ Ուրիշ խօսքով, Պ. Ռամատիէ կա՛մ պիտի հրաժարի եւ կամ փոփոխութիւններ պիտի կատարէ դահլիճին մէջ ։

Նշանակալից է որ շատ մը արմատականներ ձեռնպահ մնացին, մինչդեռ հինգ նախարարներ ունին դահլիճին մէջ, իսկ ութ երեսփոխաններ ալ կառավարութեան ծրագրին դէմ քուէարկեցին ։ Միայն քանի արմատականներ թէր քուէարկած են։ Նոյնպէս պառակտուած էին անկախ-պահպանողականները որոնք երկու նախարարներ ունին դահլիճին մէջ ։

Նոր տուրքերը պիտի գանձուին մասամբ ընթացիկ եկամուտին եւ մասամբ դրամագլուխին վրայ։ Ինչպէս կը հաշուէ մասնագէտ մը, պետութիւնը 9 առ հարիւր աւելի դրամ պիտի գանձէ հարկատուէն քան կը նախատեսուէր սկզբնական ելմտացոյցին մէջ։ Միեւնոյն ատեն, սակայն, քուէարկուած օրէնքին հետեւանքով ապրուստը պիտի սղէ յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին, քանի որ հացին, կաթին եւ երկաթուղիներուն գիները պիտի աւելնան, պետական նպաստները ջնջուած ըլլալով, թէեւ սղութիւնը զգալի պիտի չըլլայ մինչեւ մէկ- երկու ամիս ։

Չորեքշաբթի գիշերուան վիճաբանութեանց ընթացքին, Պ. Տալատիէ բացատրեց թէ ելմտական տեսակէտով այս ամիսը ամէնէն սեւ ախտանշանը կը ներկայացնէ 1938էն ի վեր։ Նախկին վարչապետին կարծիքով, անոնք որ դրամ խնայած են, չեն ուզեր կարճ պայմանաժամով պետական գանձատոմսեր գնել։ Այս պարագան շատ աւելի ծանրակշիռ կը համարուի քան միւս գործադուլները։

Դահլիճին դիրքը կնճռոտած է ուրիշ պատճառով մը,— խորհրդարանին ընկերվարական խմբակցութիւնը ելմտական ծրագրին քուէարկութենէն անմիջապէս վերջը, երէկ իսկ, պահանջեց որ կառավարութիւնը լիովին պարզէ իր տնտեսական [illegible]։ Նախարարական խորհուրդը արդէն քննած էր այս խնդիրը եւ երէկ վարչապետը Ազգ. ժողովին ներկայացաւ, բացատրութիւններ տալու համար։ Ընկերվարականները պիտի առաջարկեն որ բոլոր հոսանքները արտայայտուին առանց վերապահութեան։ Մասնաւորապէս պիտի յուզուին պարենաւորման, գիներու եւ աշխատավարձքի խնդիրները։ Մասնագէտներ գիտել կուտան թէ մինչ ճարտարագործական գիները միայն 8—12 առ հարիւր աւելի են համաշխարհային գիներու միջինէն, Ֆրանսայի հողագործական գիները 50—70 առ հարիւր աւելի են, միսը՝ 100 առ հարիւր եւայլն։ Այնպէս որ Ֆրանսայի մէջ միսը երկու անգամ աւելի սուղ է քան արտասահմանի մէջ ։

ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԻՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ազգ. ժողովէն վերջ, հանրապետութեան խորհուրդն ալ վաւերացուց կառավարութեան ելմտական ծրագիրը, գիշերային նիստ մը գումարելով ։

Ահաւասիկ նոր օրէնքին գլխաւոր տրամադրութիւնները —

Տասը միլիառ Ֆրանք խնայողութիւն ընթացիկ ելմտացոյցին վրայ.— 20 միլիառի շինութիւններ յետաձգուած են 1948ին.— 25 առ հարիւր յաւելում համերաշխութեան (հարստութիւն) տուրքին վրայ, բացի անկարներէն եւ 60 տարեկանէն վեր քաղաքացիներէն.— Բացառիկ տուրքեր գիշերային զբօսարաններու եւ 1946 Յունուար 1էն ի վեր բացուած ճարտարագործական եւ առեւտրական տուներու, Ա. դասակարգի ըմպելարան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՔՈՆԿՐԷՍԸ

(Նիւ Եորքի մեր թղթակիցէն)

Բ.

ԽՄԲ.— Ա. մասը տես «Յառաջ» 19 Յունիս

«Քոնկրէս»ի օրակարգի գլխաւոր հարցերն էին Ներգաղթը, զայն դիւրացնելու համար Միացեալ Նահանգներու մէջ կազմակերպելիք հանգանակութիւնը եւ հայկական հողային պահանջները Թուրքիայէն: Ատոնցմէ զատ «Քոնկրէս»ի օրակարգին վրայ կային երկրորդական խնդիրներ, ինչպէս, օրինակ, Ներգաղթողներէն «արտէլ»ներ կազմակերպելու խնդիրը և խնդիրներ, որոնք գրեթէ կապ չունէին կամ շատ հեռաւոր կապ ունէին «Քոնկրէս»ի հիմնական նպատակներու հետ, ինչպէս «Հայերու նպաստը համաշխարհային քաղաքակրթութեան»:

Դիւանը յայտարարեց, որ Ներգաղթին օժանդակելու համար առաջարկ կայ կազմակերպել կեդրոնական հանգանակիչ մարմին մը եւ անոր միջոցով հինգ միլիոն տոլար հանգանակել ամերիկահայ գաղութէն: Այդ հինգ միլիոն տոլարին մէկ միլիոնը հանգանակել մինչեւ ներկայ 1947 թուականի վերջը, իսկ մնացեալ չորս միլիոնը մինչեւ 1950 թուականը:

Հարց ծագեցաւ, թէ ո՞վ պիտի վարէ այդ հանգանակութիւնը: Ոմանք առաջարկեցին հանգանակութեան գործը յանձնել Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան, որ արդէն պատկառելի գումար մը հանգանակած եւ տրամադրած է Ներգաղթին: Դիտել տրուեցաւ, որ Հ.Բ.Ը.Մ.ը յարաբերութեան մէջ է Հայաստանի խորհրդային կառավարութեան հետ եւ յանձնառութիւն ստանձնած է շարունակել իր օժանդակութիւնը Ներգաղթին:

Ուրիշներ հակառակ արտայայտուեցան հանգանակութեան գործը Հայ Բարեգործականին յանձնելու առաջարկին, դիտել տալով միաժամանակ, թէ «եթէ Հայ Բարեգործականը շահագրգռուած ըլլար այս հարցով, պէտք է որ իր ներկայացուցիչները ուղարկէր այս ժողովին: Մենք կը կազմակերպենք այս գործը այնպէս, ինչպէս որ յարմար կը դատենք»:

Եւ ծայր տուաւ բուռն վէճ մը Հայ Բարեգործականի կողմնակիցներու եւ հակառակորդներու միջեւ: Դիւանը նախազգալով մօտեցող փոթորիկը, որոշեց կարճ կապել հարցը եւ յայտարարեց, որ «մ՛եր հոս, սկզբունքով պիտի որոշենք հանգանակե՞լ հինգ միլիոն տոլար մինչեւ 1950ը, թէ ոչ: Իսկ թէ ո՞վ եւ ինչպէս պիտի հանգանակէ այդ գումարը, այդ խնդիրները կը լուծուին այս ժողովէն դուրս բանակցութիւններով»: Եւ սկզբունքով որոշուեցաւ մինչեւ 1950 հանգանակել հինգ միլիոն տոլար, առոր մէջն ըլլալով այն կէս միլիոն տոլարը, որու հանգանակութիւնը արդէն յայտարարուած է Հայ Բարեգործականին կողմէ:

Խորհրդային Միութեան մէջ գոյութիւն ունին այսպէս կոչուած «արտէլ»ներ: Արտէլը մասնագէտ արհեստաւորներու արդիւնաբերական համագործակցական խմբակ մըն է, որ կառավարութենէն հում նիւթ կը դնէ, այս կամ այն ապրանքը կը շինէ եւ կը ծախէ կառավարութեան:

«Քոնկրէս»ի մէջ կային մարդիկ, որոնք կը հաւատային եւ կամ կ'ուզէին ուրիշներուն հաւատացնել, որ Ամերիկայէն բազմաթիւ հայ մասնագէտ արհեստաւորներ պիտի ներգաղթեն Հայաստան եւ ուստի առաջարկ բերած էին հոս այդպիսի արտէլներ կազմակերպել ու փոխադրել Հայաստան: Ժողովը որոշեց ընթացք տալ այդ առաջարկին:

«Քոնկրէս»ը կազմակերպողները, ըստ երեւոյթին այն համոզումը ունէին որ քաղաքակիրթ աշխարհը անտեղեակ է Հայերու մատուցած ծառայութիւններէն համաշխարհային քաղաքակրթութեան եւ այդ պատճառով է, որ Հայկ. Դատը խաղաղութեան մէկ խորհրդաժողովէն միւս խորհրդաժողովը կը քաշկռտուի եւ իր լուծումը չի ստանար: Առ այդ այս «Քոնկրէս»ը նպատակ դրած էր ծանօթացնել աշխարհը Հայերու քաղաքակրթական դերի հետ, որով կը դիւրանայ Հայկ. Դատի լուծումը: Այս նիւթին շուրջ գրաւոր ճառեր կարդացին Պ. Տ. Պոյաճեան, պատուելի Մ. Գալայճեան եւ Պ. Մանասէ Սեւակ: Առաջին երկուքի անբովանդակ ճառերը պարապ ճոռոմաբանութիւններ էին: Իսկ երրորդը ցաւ յայտնեց, որ հնարաւոր չէ ճշգրիտ կերպով ներկայացնել աշխարհին Հայերու կատարած քաղաքակրթական դերը, քանի որ այդ նիւթի մասին ուսումնասիրուած աղբիւրներ չկան: Ուստի «Քոնկրէս»ը միաձայնութեամբ որոշեց (բոլոր հարցերը այս ժողովի մէջ կ'որոշուէին միաձայնութեամբ) հարիւր հազար տոլար յատկացնել ուսումնասիրելու Հայերու կատարած քաղաքակրթական դերը իրենց բնակած երկիրներու եւ ի մասնաւորի Միացեալ Նահանգներու մէջ եւ հրատարակելու այդ ուսումնասիրութիւնները: Իբրեւ սկզբնաւորութիւն «Քոնկրէս»ը, միշտ միաձայնութեամբ, որոշեց հրատարակել եւ ամերիկեան ժողովուրդին մէջ տարածել Պ. Պ. Տ. Պոյաճեանի, Մ. Գալայճեանի եւ Մանասէ Սեւակի կարդացած ճառերը:

Հայկական հողային պահանջներու հարցին նուիրուած էր Մայիս 3, շաբաթ օրուան նիստը: «Քոնկրէս»ի «հողային յանձնախումբը» իր տեղեկաբեր Տոքթ. Յ. Ծովիկեանի միջոցով ներկայացուց հայկական հողային պահանջներու բանաձեւը սկսեալ Պերլինի խորհրդաժողովէն (1878) մինչեւ Սեւրի դաշնագիրը, որ ըստ բանաձեւի, ստորագրուած է 1920 Օգոստոս 13ին(*): Արդ՝ Սեւրի դաշնագրի եւ նախագահ Ու. Ուիլսընի սահմանագծումի վրայ հիմնուած բանաձեւը կ'առաջարկէր, որ «Քոնկրէս»ը դիմում կատարէ Միացեալ Ազգերուն եւ պահանջէ Ուիլսընի սահմանագծած հայկական հողերու միացումը Խորհրդային Հայաստանին:

Բանաձեւը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ:

Այդ բանաձեւի հիման վրայ կազմուած է «Քոնկրէս»ի դիմումը Միացեալ Ազգերուն անգլիերէն եւ հայերէն լեզուներով:

Միացեալ Ազգերուն ներկայացուելիք հայերէն խնդրագրի տեղեկաբերն էր Մ. քահ. Գալֆայեան, Քալիֆորնիայէն: Իբրեւ բացատրութիւն Գալֆայեան քահանան յայտնեց որ «մենք Հայերս այլեւս աղերսագրերով չէ որ կը դիմենք աշխարհի բախտը տնօրինող ատեանին, այլ պահանջագրով: Ունինք Խորհրդային Հայաստան մը, զոր պիտի զօրացնենք ներգաղթով, որպէսզի, ի հարկին մեր ոյժով տիրանանք մեր իրաւունքներուն»:

Հողային յանձնախումբի տեղեկատուութիւնը լսելէ վերջ, դիւանը արտօնեց, որ ժողովականները հարցումներ ուղղեն եւ թելադրութիւններ ընեն: Ժողովականներու կողմէ եղան բազմաթիւ թելադրութիւններ եւ ճշտումներ, որոնք ամէնն ալ նկատի առնելու յանձն առաւ յանձնախումբի տեղեկաբերը, ինչ որ ցոյց կուտար Միացեալ Ազգերուն ուղղուելիք խնդրագրին հապճեպով կազմուած ըլլալը: Թելադրութիւնները եւ ճշտումները այնքան շատ էին, որ դիւանը ստիպուեցաւ յայտարարել, թէ մնացեալ թելադրութիւնները գրաւոր ներկայացուին հողային յանձնախումբի նկատողութեան, իսկ մինչ այդ սկզբունքով ընդունին ժողովին ներկայացուած խնդրագիրը: Ժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց ներկայացուած գիրը:

Այդ «պատմական վայրկեանը» յաւերժացնելու համար ատենապետը թելադրեց, որ ներկաները վայրկեան մը անշարժ մնան իրենց տեղերը, որպէսզի ժողովի լուսանկարը առնուի: Ներկաները հնազանդեցան ատենապետի թելադրութեան եւ «պատմական» լուսանկարը առնուեցաւ:

«Քոնկրէս»ի նիստերը լրացան:

(Հայրենիք)

Համբոյր՝ պտուղներուն

Բոյր, թոյր, ճաշակ եւ տեսակ եւ ահա արդէն կը մօտենք պտուղներուն: Ո՞վ չի ճանչնար զանոնք եւ չի սիրեր: Կա՞յ մարդկային էակ մը որ սիրաբանութիւն կատարած չըլլայ անոնց հետ: Կա՞ն բերաններ որ համբուրած չըլլան զանոնք:

Թող կիները ջնախանձին եւ չմտածեն թէ պչրանք ու զարդարանք իրենց մենաշնորհը կը կազմեն: Միրգերուն վայելքը անշահախնդիր է եւ անվնաս, ակնապարար եւ առողջարար:

Մեծ քերթող մը (Վ. Իւկօ) ըսած է — Եթէ ջնջենք ծաղիկները, շատ քիչ բան կը մնայ կեանքին մէջ: Աւելի թանկագին են պտուղները, որովհետեւ ատոնք ծնունդն են ծաղիկներուն:

Ճիշդ մէկ տարի առաջ, «Յառաջ»ի մէջ սիրաբանական ժամադրութիւն մը ունեցած էի կեռասներուն հետ, դրուատելով անոնց գեղեցկութիւնը, օգտակարութիւնն ու առատութիւնը: Ի՞նչ պատահեցաւ, այդ օրէն ասդին: Իմ հաշւակիս վրայ աւելցաւ տարի մը եւս, մինչդեռ կեռասը նոյն եռանդով ու խանդով, միեւնոյն հմայքով ու հրայրքով վերադարձաւ, առանց կարեւորութիւն ընծայելու ոչ ժամանակին եւ ոչ ալ մարդերու չարագործութեան:

Բայց, կարծես թէ ան ալ ազդուած է միջավայրին յոռի տրամադրութիւններէն եւ կ'ամբաստանէ զիս. «Կեղծաւոր մարդ, ինծի հանդէպ կատարած տարփանքդ, ոչ այլ ինչ է, այլ սոսկ որկրամոլութիւն»:

Կը բողոքեմ.— «Ոչ, քաւ լիցի, անուշիկ կեռաս, քու մէջդ կ'ողջունեմ բնութեան անմահ գեղեցկութիւնը եւ կնոջական շրթունքներու հրապոյրը»:

Կեռասին հետ զուգընթաց երեւակայութեանս մէջ կը դմայլիմ հոյնի ծառերուն ակնախտիղ եւ հոգեպարար շարքերուն վրայ, որոնք եդեմական շքեղութեամբ կը զարդարեն ծննդավայրիս սէզ լեռներուն անպարագիծ հորիզոնները, գիրկընդխառնուած այլ դիւթական միրգերու ստուերով:

Կեռասէն վերջ շուտով լոյս աշխարհ կը հասնին, ծիրան, դեղձ, սալոր, խնձոր, տանձ, թութ, ալոճ, նուռ, սերկեւիլ եւայլն, եւ վերջապէս՝ խաղողը, սպասելով որ ձմեռնամուտին երեւան գան նարինջն ու կիտրոնը, Միջերկրականեան ափունքին արեւահամ զարդերը:

Հրաշունչ անուններու ճոխ մթերք մը, բնութեան գլուխ գործոցներու հաւաքածոյ մը, միրգերու ծիածան մը: Կեր, արբ եւ ուրախ լեր, քանի [illegible] ...

[illegible] Սրուանձտեանցին Վանայ այգեստաններուն վրայ հիւսուած գովասանքը, եւ մտաբերէ [illegible]: Մի հարցնէք միրգ ու հողին, տնտեսական, քաղաքական ու փիլիսոփայական ապերախտ մարդանքներով: Հունը եւ անհունը իրար կ'ամբողջացնեն:

Աչքէ անցուր Ֆրանսացի եզական գրագէտ, Բրիւա Սավարէնին երկը, որ կ'ըսէ.— «Մարդկութեան համար աւելի օգտակար է նորատեսակ կերակուրի մը պատրաստութիւնը, քան թէ նոր աստղի մը գիւտը»:

Ծաղիկներու, պտուղներու եւայլ բնական երեւոյթներու հմայքէն տողորուած, հայասէր մեծ քերթողը՝ Լամառթին կ'ըսէ. «Այս ամէնքը բաւարար են մահկանացու մարդկութեան համար»:

ԳՐԻՄԻԹԻԼ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 21րդ ընդհ. ժողովը բացուեցաւ երէկ, չորեքշաբթի, Սթրազպուրկի մէջ: Պիտի տեւէ չորս օր:

Զուարճալիք

Քանի մը տարիէ ի վեր արեւելեան գործերու մասնագէտ մը կը փայլի եւրոպական թերթերու մէջ, Զուիցերիայէն մինչեւ Պելճիա եւ Ամերիկա: Անունը՝ Տոքթ. Նէրին Կիւն, որմէ յաճախ թարգմանութիւններ կատարած ենք եւ որ, անունէն դատելով, առ նուազն Աղէրի մը ըլլալու է:

Այս ամենագէտը, որ միշտ կը պտտի, այս անգամ նորէն ձայն կուտայ Անգարայէն, Մարսէյլի Le Soir թերթին միջոցաւ (15-16 Յունիս): Թղթակցութեան խորագիրը՝ «Մոսկուա եւ Ուաշինկթըն կը մարտնչին Թուրքիոյ մէջ տարբեր միջոցներով»:

Յօդուածագիրը կը պատմէ թէ Թուրքիան աշխարհի միակ երկիրն է որ չունի համայնավար կազմակերպութիւն, պաշտօնական թէ գաղտնի: Թուրքիոյ մէջ չկայ նոյնիսկ խմբակցութիւն կամ կուսակցութիւն որ գաղափարական պատճառներով նպաստէ Կարմիր Բանակին յառաջխաղացութեան մը դէպի Նեղուցները»:

Այս պատճառով — միշտ համաձայն յօդուածագրի — Կրեմլին իր յոյսը դրած է հինգերորդ գունդին վրայ, Նեղուցները եւ Կարսն ու Արտահանը գրաւելու համար, հաւանական ընդհարումի մը պարագային: Այդ Ե. գունդը գոյութիւն ունի եղեր, հակառակ բոլոր դժուարութեանց եւ Թուրք համայնավարներու չգոյութեան:

— «Ընդհանրապէս, անոնք որ կը ջատագովեն խորհրդային ռազմագիտութիւնը Թուրքիոյ մէջ, կը պատկանին կարգ մը մասնաւոր դասակարգերու: Նախ Հայերը, որոնք **50.000** հոգի են Թուրքիոյ մէջ կը կազմեն այն տարրը որուն վրայ ամէնէն աւելի յոյս դրած են Մոսկուայի վարիչները: Մոսկուայի հրամաններուն վրայ փորձեր կատարուած են Պոլսոյ եւ սահմանամերձ հայկական շրջանակներու մէջ, անկախութեան շարժում մը վերստեղծելու եւ գաղտնի կազմակերպութիւն մը գլուխ հանելու համար: Բայց մինչեւ հիմա Թրքահայերը ականջ չեն կախեր... Անոնք՝ չեն ուզեր բռնել այնպիսի դիրք մը որ բուռն հակազդեցութիւն մը յառաջ պիտի բերէր իրենց գլխուն, Թուրքերու կողմէ»:

Այսպէս Պոլսոյ Հայերն ալ մասամբ կասկածելի ցուցնելէ վերջ, Տոքթ. Նէրի Կիւն կը պատմէ այլապէս [illegible] առասպել մը, առանց վերապահութեան.

— «Բայց եւ այնպէս, Սովիէտները աւելի յաջողութիւն չունին նաեւ Թուրքիայէն դուրս հաստատուած Հայերու մէջ: Անոնք յաջողած են շահիլ ծառայութիւնը հայկական «Դաշնակ» յեղափոխական կուսակցութեան որ կռուեցաւ Գերմաներու կողքին (? ? ?), Իրանի եւ Ատրպէյճանի համբաւաւոր շրջաններուն մէջ (? ? ? ?): Այդ յեղափոխական կազմակերպութեան վարիչը, զոր. Դրօ, միշտ ողջ է եւ այժմ կը գտնուի Սուրիա, իբրեւ խորհրդական [illegible]: Զօր. Դրօ նշանակելի փորձառութիւն մը ունի Միջին Արեւելքի գործերուն մէջ»:

Ինչպէս կը յիշէ ընթերցողը, այս քնարեր հէքեաթը առաջին անգամ հրատարակուեցաւ ռամկավար Պայքարի մէջ, որ թարգմանած էր ամերիկեան թերթէ մը:

Թղթակցութեան մնացեալ մասին մէջ, յօդուածագիրը կը գրէ թէ սահմանագլուխին վրայ Ռուսերու լաւագոյն զինակիցներն են Քիւրտերը, մոլեռանդ, խոր ատելութեամբ լեցուած Անգարայի կառավարութեան հանդէպ»: Յետոյ կը պատմէ Անգարայի խորհրդային դեսպանատան լրտեսական գործունէութիւնը:

— «Օգտուելով այն իրողութենէն որ Անգա -

բայի մէջ միայն մէկ կին կայ եօթը այրերու վը-րայ, խորհրդային դեսպանատունը կ'օգտագործէ արկածախնդիր գեղուհիները որոնք կը տողուկին դեսպանական մարմնին մէջ: Այս նոր Մաթա Հա-րիները (լրտեսուհի) ծանր հոգեր կը պատճառեն Մահրէմին (Թուրք գաղտնի ոստիկանութեան) : Խորհրդային դեսպանատունը կը գործածէ նաեւ սպիտակ Ռուսեր որոնք Թուրքիա կ'ապրին եւ ո-րոնց թրքագիտութեան շնորհիւ թանկագին տեղե-կութիւններ կը ստացուին: Մոսկուայի արբանեակ պետութեանց դիւանագիտական ներկայացուցիչ-ներն ալ բնականաբար ծառայութիւններ կը մա-տուցանեն (Պուլկարներ, Ռումանացիներ, Հուն-գարներ եւ Եուկոսլաւներ որոնք կրնան ազատօրէն խառնուիլ մայրաքաղաքի Թուրք պաշտօնական ան-ձերու եւ առաջնակարգ տեղեկութիւններ քաղել: Գերմաններու նախկին բարեկամները արդիւնաւոր նեցուկներ դարձած են Մոսկուայի : Օրինակ՝ Խուսրէվ Կէրէտէ, զոր Հիթլէր կ'ուզէր Թուրքիոյ մարզպետ հռչակել կամ Շէրիֆ Արսըք, Անատո-լուի Գործակալութենէն, որ կը գործէր Փէշթայի Կէսթափոյին մէջ եւ որ պատճառ եղաւ քանի մը տասնեակ բարեկամներու աքսորին :

ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ Լիբանանի նոր դահլիճը, որուն վարչապետն է Ռիատ Սոլհ, վըս-տահութիւն շահեցաւ նորընտիր խորհրդարանին մէջ, 48 ձայնով: Երկու երեսփոխաններ ձեռնպահ մնացին: Վարչապետը իր յայտարարութեան մէջ ըսաւ թէ վերջին ընտրութիւնները տեսակ մը հան-րաքուէ եղան նոր իրաւակարգին համար: Յետոյ յայտնեց թէ կառավարութիւնը անյապաղ պիտի ձեռնարկէ Սահմանադրութեան եւ ընտրական օ-րէնքի վերաքննութեան, ջնջելով դաւանութեանց վրայ հիմնուելու սկզբունքը: Յետոյ անգամ մը եւս կրկնեց Լիբանանի ընդդիմութիւնը Մեծն Սու-րիոյ ծրագրին:

★ Յունիս 14ին ռումբ մը նետուեցաւ Լիբա-նանի խորհրդարանին առջեւ, ճիշդ այն ժամուն եւ այն պայմաններուն մէջ ինչպէս երէկ: (Նա-խորդ գիշերն ալ ռումբ մը նետուած էր քաղաքին կեդրոնը, ոստիկանական պահականոցին մօտ, վի-րաւորելով քանի մը հոգի):

★ Հեռագրի մը համաձայն, եօթը թերթեր դադարման դատապարտուած են, երեսփ. ընտրու-թիւններէն ի վեր (Պէյրութ):

★ Սուրիոյ մամուլը որոշեց որեւէ տեղեկու-թիւն չհրատարակել Միաց. Ազգերու քննիչ յանձ-նաժողովի ուխտաւորներու մասին (Պաղեստինի մէջ): Գործադուլ յայտարարուած էր Սուրիոյ բո-լոր քաղաքներուն մէջ, երբ յանձնաժողովը Պա-ղեստին հասաւ:

★ Սուրիական նոր դեսպանը, Խալէտ էլ Ա-զէմ, որ միեւնոյն ատեն Պելժիոյ եւ Զուիցերիոյ դեսպանն է, Փարիզ հասնելով, յայտարարեց թէ իր երկիրը դաշնագրով կապուած չէ որեւէ պետու-թեան հետ, բայց շատ սերտ յարաբերութիւններ կը մշակէ արաբական երկիրներուն հետ: «Յա-ճախ համագերման շարժումը կը բաղդատեն հա-մարաբականին հետ: Մինչդեռ առաջինը յարձակո-ղական է, իսկ արաբական երկիրները որեւէ աշ-խարհակալութեան չեն ձգտիր»:

★ Իրանի Շահը անցեալ շաբթու այցելեց Դե-մոկրատ կուսակցութեան կեդրոնատեղին: Այս առթիւ կազմակերպութեան օրկանը կը գրէ թէ Ի-րանի պատմութեան մէջ առաջին անգամ է որ Շա-հը կ'այցելէ քաղաքական կուսակցութեան մը կեդրոնը: Ասիկա կ'ապացուցանէ Շահին եւ վար-չապետ Ղավամի սերտ գործակցութիւնը եւ վեհա-պետին վստահութիւնը մեր կուսակցութեան հան-դէպ »:

★ Սուրիոյ Երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին յուլիս 7ին: Երեսփոխաններուն թիւը, որ 124 էր, պիտի բարձրանայ 140ի, համաձայն մարտ 26ի մարդահամարին: Այս անգամ ալ ընտ-րութիւնը պիտի կատարուի դաւանութեանց հիման վրայ, բայց պիտի ըլլայ ուղղակի եւ գաղտնի: Ընտրական պայքարը պաշտօնապէս բացուած է Յունիս 7էն ի վեր, բայց կուսակցութեանց գոր-ծունէութիւնը՝ շատ աւելի առաջ: Դամասկոս պիտի ընտրէ 21 երեսփոխան, բայց թեկնածու ներկա-յացած են աւելի քան 200 հոգի: Նոյն պատկերը Հալէպի մէջ :

★ Իրաքի կառավարութիւնը որոշեց չօգտուիլ Հայֆայի նաւահանգիստէն, ներածումներու թէ արտածումներու համար: Այս որոշումը մաս կը կազմէ կարգ մը տնօրինութեանց, սաստկացնելու համար սիոնականութեան դէմ բացուած պայ-քարը:

★ Լիբանանի կառավարութիւնը որոշեց յանձ-նախումբ մը ղրկել Ամերիկա, ցորեն գնելու հա-մար, նկատելով որ Սուրիոյ հունձքը պակաս պի-տի գայ այս տարի եւ արմտիքի տագնապը կրնայ շատ աւելի ծանրանալ :

★ Լիբանանի շարժանկարի ընկերութիւնը ներկայացուց իր առաջին պատկերը, ամբողջովին տեղական արտադրութիւն :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Միշտ գաղտնի զէնքեր

« Եթէ կ'ուզես խաղաղութիւն ունենալ, պա-տերազմի պատրաստուէ», հինաւուրց ասացուած-քըն է որ կը կրկնուի: Մարդ այս եզրակացութեան կը յանգի, կարդալով նորանոր եւ գաղտնի զէնքե-րու մանրամասնութիւնները, որոնց արձագանգը կ'ըլլան անգլիական եւ ամերիկեան թերթերը:

Ամերիկացի բնագէտ մը տեսակցութեան մը ընթացքին հաստատած է թէ կատարելագործած եւ Անգլեւամերիկացիներու կողմէ հնարուած գաղտնի զէնք մը, որուն ազդեցութիւնը շատ աւե-լի ահարկու է քան հիւլէական ռումբը: Յիշեալ գիտնականը խուսափած է անշուշտ մանրամասնու-թիւններ տալէ, միայն ըսած է թէ ան որ եւ է կապ չունի հիւլէական ռումբին հետ: Չէ յայտնած նաեւ թէ ինչ բանի դէմ պիտի գործածուի այդ զէնքը, օրինակ մարդկային էակներո՞ւն, օդանա-ւերո՞ւն կամ նաւերո՞ւն դէմ: Գիտնականին յայ-տարարութեան համաձայն ան արդէն գործած-ուած էր Խաղաղականի մէջ դտնուող Թարավա կղզին Ամերիկացիներուն կողմէ գրաւումէն վերջ եւ աւելցուցած. «Կը յիշէք այդ ատենները մարդ-կային ծանր կորուստներ պատահեցան»:

Կը կարծուի թէ Նոր Զէյլանտայի մէջ աւելի կատարելագործուած այս գաղտնի զէնքը մահուան ճառագայթի մէկ ձեւն է : Այս ենթադրութիւնը անոր համար՝ որ զայն գործադրող գիտնականը կենսաբնագէտ մըն է, որ պատերազմէն առաջ հե-տախուզութիւններ կատարած էր ելեկտրական հոսանքներուն մարդկային մարմնին վրայ գործած ազդեցութիւններու մասին: Նմանապէս յայտնի ե-ղած է որ օտար լրտեսներ կը փնտռեն «ելեկտրա-կան հեռարձակ» կոչուած բան մը, որուն իսկու-թիւնը ցարդ անծանօթ մնացած է: Կը կարծուի թէ աս ալ կապ ունի «մահուան ճառագայթ»ներուն հետ:

Ամերիկեան օդային ուժերու հրամանատար զօր. Ճորճ Քէննի կը կարծէ թէ կարելի պիտի ըլ-լայ իբրեւ զէնք օգտագործել զօրաւոր ձայներ, ո-րոնք պիտի խանգարեն ամբողջ բնակչութեան ջղային դրութիւնը: Ասոր համար կարելի է օդա-նաւին վրայ զետեղել չունի կաղկանձիւնին նմանող զօրաւոր սուլիչներ: Օդանաւը ժամանակ մը սաւ-լելով կը թռչի քաղաքին վերեւ եւ ջղայնութեան կը մատնէ ժողովուրդը: Զօրավարը առաջարկած է նաեւ օգտագործել լոյսի ալիքները իբրեւ զէնք, որոնք նոյն ազդեցութիւնը պիտի գործեն ինչպէս ձայնի ալիքները. «Ասոնք կրնան տարօրինակ ցնորք թուիլ, կրնան ըլլալ հակառակը»:

«Անդրմանիշակագոյն ալիքներուն վերեւ կրնան գտնուիլ ապագայի զէնքերը, որոնք կրնան ըլլալ աւելի քանդիչ քան հիւլէական ռումբը: Ու-րիշ ազգեր կրնան գտնել անոնք: Այս տեսակ հա-ւանականութենէն պաշտպանուելու համար պէտք է որ մենք ալ ժամանակին հետ քալենք»: Զօրավարը խօսած է ամպերը ցրուելու կարելիութիւններու մասին, որոնք արդէն կը կատարուին մասամբ: «Փոխանակ թոյլ տալու որ ամպերը սահին անցնին անջրդի շրջաններէն, պիտի կարենանք զարնելով վար թափել տալ անձրեւը հոն ուր պէտք ունինք:

Հիւլէռումբի գիւտին մէջ կարեւոր դեր մը կատարած է Ֆրանսացի երիտասարդ գիտունը, Ժօ-լիօ Քիւրի: Ամերիկացի գիտնական մը երկու տա-րի առաջ գիրք մը հրատարակած էր որով կը պարզէր հիւլէական ուժին օգտագործումը պա-տերազմական նպատակներու համար: Ամերիկացի գիտունը իր գիրքին մէջ յիշած չըլլալով Ֆրան-սայի կատարած դերը անոր գործածութեան մէջ, պրոֆ. Քիւրի հրապարակաւ իր ցաւը յայտնելէ վերջ այս զանցառութեան առթիւ, կը պարզէ նաեւ այն դերը զոր կատարեց Ֆրանսա ինչպէս եւ ինքը:

1939 Նոյեմբերին պրոֆ. Քիւրի կը հաղորդէ օրուան ռազմանիւթի նախարար Րաուլ Տօթրիին՝ հիւլէական ռումբ շինելու կարելիութիւններու մասին, երբ տակաւին Նախագահ Ռուզվէլթ ուրա-նիումի խորհրդակցական յանձնախումբն իսկ չէր կազմած :

Այդ ատենները Քիւրի յայտնած է թէ ազգա-յին պաշտպանութեան համար հսկայական փորձեր պիտի կատարէ եթէ իրեն տրամադրուի Նորվե-կիոյ մէջ գտնուած աշխարհի ամենամեծ ջրաելեկ-տրական գործարանին թողեալ ծանր ջուրի պա-շարը: Ու կը յաջողին — Գերմաններու Նորվեկիա արշաւելէն առաջ —Ֆրանսափոխադրելարժէքաւոր հեղուկը: Քիւրի ժամանակ չունենար կատարելու իր փորձերը, բայց կը մտածէ փրկել հեղուկը գերմանական գրաւումէն: Նախ կը պահէ Ֆրան-սայի ազգային դրամատան, յետոյ Ռիոմի բանտի նկուղներուն մէջ եւ վերջապէս Պոռտօ, ուրկէ կը փախցուի Անգլիա, Քիւրիի խումբին կողմէ, այն-տեղ կամ Քանատայի մէջ շարունակելու համար իրենց հետազօտութիւնները:

Պրոֆ. Քիւրիի եւ իր ընկերակիցներուն կա-տարած բոլոր այս պատմական գործերը ներկա-յացուած են «Կռիւ ծանր ջուրի համար» շարժա-պատկերին մէջ, որուն դերակատարները բոլորն ալ իրական անձեր են, մէջն ըլլալով պրոֆ. Քիւ–

ուին: Պրոֆէսէօրը, որ շատ համեստ մէկն է եւ կը քաշուի հրապարակային ցոյցերէ, կ'ըսէ թէ իբրեւ դերակատար մասնակցած է այս շարժանկարին, պարզապէս ռարմանելու համար գործուած անար-դարութիւնը հանդէպ Ֆրանսայի եւ փաստերով հաստատելու կատարուած գործը հիւլէական ռումբի պատրաստութեան մասին:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԺԱՄԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԴՊՐՈՑ ՄԸ հաստատուած է, Ֆէլատէլֆիոյ մէջ, Պ. Զաւէն Պարոնեան, Զմչ-կածագցի: Ունի 1200 աշակերտ, Ամերիկայի բո-լոր նահանգներէն, եւ 22 ուսուցիչներ, որոնց մէ-կը Հայ: Աշակերտներուն մեծ մասը նախկին զին-ուորներէ կը բաղկանայ: Դպրոցը վաւերացուած է կառավարութենէն եւ ունի գիշերուան եւ ցերեկ-ուան աշակերտներ՝ մասնաւոր վճարումներով: Ա-մերիկայի մէջ ժամացոյց նորոգող առաջին մեծ դպրոցն է մեր հայրենակիցին այս հաստատու-թիւնը: Իսկ իբրեւ արհեստի դպրոց՝ երկրորդը կուգայ: Ամէն ամիս 40 աշակերտներ շրջանաւարտ կ'ըլլան: Անոնց կը տրուին վկայականներ, որոնց շնորհիւ ընթացաւարտներ դիւրութեամբ գործ կը գտնեն:

Դպրոցին շէնքը Պ. Պարոնեանի սեփականու-թիւնն է եւ բաժնուած դասարաններու:

ԹԷՀՐԱՆԻ ՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ Բարեգործական ըն-կերութեան վերակազմութեան 17րդ տարեդարձին առթիւ, թէյասեղան մը կազմակերպուած է անց-եալ ամիս՝ տեղին Հայ Ակումբին մէջ: Հրաւիր-ուած էն մամուլի, մշակութային եւ ուրիշ միու-թիւններու ներկայացուցիչները: Միութիւնը բա-րերար եւ հանրօգուտ դեր կը կատարէ համայնքին մէջ: Հնարաւորութեան չափով կ'օ նէ հիւանդնե-րուն եւ անկարներուն՝ մանաւանդ ձմրան ամիս-ներուն:Հագուստ եւ կօշիկկը հայթայթէ դպրոցա-կան հարիւրաւոր սաներուն, կը պահէ թոշակա-ւորներ, ձրի նախաճաշ կուտայ բազմաթիւ աշա-կերտներու: Նաեւ Զատկին եւ տօն օրերուն ընթ-րիք կը պատրաստէ մայրաքաղաքի հայ զինուոր-ներուն: Կ'օգնէ չունեւոր գիւղացիներուն, աղէտ-եալներուն եւն.:

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ հանգանա-կիչ յանձնախումբը մինչեւ Մայիս 7 հանգանակած է 168.000 րիալ :

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ մասին տեղի ունեցած է խառն ժողով մը, որու ընթացքին պարզուած է որ անհրաժեշտ գումարը կը պակսի հոգալու համար ճաշարանին ուտելիքն ու պաշտօ-նէութեան թոշակները: Նկատելով որ լիսուն աղ-քատիկ աշակերտներու ճաշարանին համար միայն անհրաժեշտ է օրական երկու միլիոն լէյ, իսկ քսա-նըմէկ պաշտօնեաներու թոշակներուն համար 46 միլիոն լէյ ամսական, խառն ժողովը որոշած է մասնաւոր նամակներով դիմել Պուքրէշի Հայե-րուն, որպէսզի օգնեն:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ «Հայաստանեան Ճակատ» Թեր-թին մէջ (8 Յունիս), յօդուածագիր մը կը դատա-պարտէ կարգ մը ներգաղթած Հայերու յայտնած դժգոհութիւններն ու յուսախաբութիւնները: Այդ-պիսիները, կ'ըսէ, ինքնահաւանութենէ մղուած, առնուազն կ'երազէին մեծ գործարանի մը ընդհա-նուր տնօրէնի պաշտօնը: Ու կ'աւելցնէ.— «Որքա՜ն պիտի փափաքէի որ անոնք գէթ քանի մը օրուան համար կարենային վերադառնալ այստեղ ու վերս-տին տեսնէին իրենց հաւանաբար արդէն մոռցած Պուքրէշեան փառօսամաները, գոնէ գիներու սա-ռսփռեցուցիչ, ըմբոստացուցիչ ոստումները, ու վերսկսելով իրենց կապոյտ թուղթերու (աշխա-տանքի իրաւունք իսկ գրկուած ըլլալու) մղձա-ւանջին կամ օրական 10—12—16 ժամուան սեւ աշ-խատանքին: Ու նաեւ խորհէին թէ այդ աշխա-տանքով պետական տուրքերուն քանի՞ միլիոնը կրնան վճարել, կամ, քանի՞ սիկառ կրնան գնել»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ, 17 Յունիս.— Հայ Մարզական Մի-ութեան Փութպոլի Ա. խումբը, Մարսէյլի հարա-ղատ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբին հետ բարեկամա-կան մրցում մը ունեցաւ Վալանսի մէջ, Փօլիկոնի մարզադաշտին վրայ: Արդիւնքը կարդացիք «Յա-ռաջ»ի մէջ:

Մարսէյլէն նորեկուկներ՝ հեռախօսով, հեռա-գիրով հրահանգներ կուտան, ուրիշ մութ խաղե-րով կ'աշխատին ձախողեցնել մրցումը: Ձախողե-ցան, որովհետեւ մարզիկները եւ վարչութիւնը ի-րենց կոչումին գիտակցութիւնը ունին:

Դիւրին բան չէ հով խածնել: Այս դէպքը պատրուակ, առիթ եղաւ որ քանի մը ճանճեր, պժգալի բզզոցներով սուտն ու կեղծիքը իրար խառնելով մթնոլորտը պղտորեն:

... Եւ այս գնչուները կը յանդգնին իրենց չու-նեցած իմաստութենէն, խելքէն, բաժին հանել Պ. Մ. Սէմէրճեանի նման երիտասարդներու:

Բարեկամներ հարցուցին.— Ինչո՞ւ համար ա-նոնց երկուքը մասնաւորապէս կատղած են:

— Որովհետեւ մէկը մաղձի տոպրակ է, միւ-սը, թոյնի տիկ:— Մահակ

ներու վրայ,— Փութացնել ուղղակի տուրքերու գանձումը.— Նոր տուրքեր՝ համաձայն հարստութեան արտաքին նշաններու (մէկէ աւելի բնակարաններ, շքեղ կառքեր, սպասուհիներ, սպասաւորներ, վարժուհիներ եւն.)։

Այս նոր ծախքերուն դիմաց, իբրեւ փոխարինութիւն — Ընտանեկան նպաստը հաշուել ամսական 7000 ֆրանքի հիմնական թոշակին վրայ։(Սէնի նահանգին մէջ, Օգոստ. 1էն սկսեալ),ջնջել 10 առ. հարիւրի յաւելումը որ կատարուած էր անցեալ փետրուարին.— Ծեր աշխատաւորներու յատկացուած նպաստը 12.000էն բարձրացնել 15.000ի, նախկին 15.000 ֆրանքն ալ 18 հազարի։ Գողակիցին համար յաւելում՝ 5000 ֆրանք։

1946ի եկամուտի տուրքին 3/4ը պէտք է վճարուի մինչեւ Սեպտ. 18, փոխանակ Նոյ. 18ի։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ

Մեծ վաճառատուններու 10.000, դրամատուներու 70.000 պաշտօնեաները դեռ չեն վերսկսած աշխատանքը։ Գործատէրերու հետ կատարուած բանակցութիւնները ձախողած ըլլալով, երկուքն ալ կը սպասեն աշխատանքի նախարարին իրաւարարութեան։

Հիւսիսային շրջանի հանքագործներուն գործադուլը հետզհետէ կը ծաւալի։ Երէկուան թերթերը 45.000 կր հաշուէին բանթողներուն թիւը։

Կօշիկի մեծ հաստատութեան՝ Անտոէի գրեթէ բոլոր մասնաճիւղերուն բանուորները գործադուլ յայտարարեցին։ (5—600 հոգի)։

Սիթրօէնի հաստատութեան մէջ բոլոր աշխատանքները դադրած են։

Դրամատուներու գործադուլը մեծ կորուստներ կը պատճառէ առեւտրական հրապարակին, մանաւանդ որ չէքերը կր դիզուին իրարու վրայ, մնալով անգանձելի։

Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը նոր զեկոյցով մը կր յայտարարէ թէ կ'ուզէ բանակցիլ կառավարութեան հետ, եւ Յուլիսին իսկ վճռել աշխատավարձքի, գիներու եւ տնտեսական քաղաքականութեան խնդիրը։

Վարչական մասնագէտներ եկան Մոսկուայէն

Մօտ 60 խորհրդային մասնագէտներ եւ խորհրդականներ հասան Փարիզ, երկու խոշոր օդանաւերով, իբրեւ յառաջապահներ Պ. Մոլոթովի, որ կը հասնի այսօր, Երեք Մեծերու խորհրդաժողովին առթիւ։

Առ այժմ լաւատեսութիւն կը տիրէ Փարիզի մէջ, քանի որ Մոսկուա հաւանեցաւ մասնակցիլ ամերիկեան օգնութեան մասին կատարուելիք խորհրդակցութեանց։ Մնացեալը պիտի պարզուի խորհրդաժողովի ընթացքին, որ կը բացուի վաղը, ուրբաթ։

Իրազեկներ կր հաւաստեն թէ օրակարգը պիտի բաղկանայ երկու անջատ մասերէ։ Նախ, պիտի քննուին զօր. Մարշըլի առաջարկին քաղաքական, տնտեսական եւ ելմտական մասերը։ Յետոյ, եթէ Պ. Մոլոթով տրամադիր ըլլայ շարունակելու, ժողովը պիտի որոշէ ծրագրին գործադրութեան եղանակները եւ միջոցները։

Ինչպէս յայտնի է, ամերիկեան ծրագիրը կ'ընդգրկէ ամբողջ Եւրոպան։ Փարիզի մէջ կը կարծեն թէ Գերմանիան ընդհանրապէս եւ Ռուրի խնդիրը մասնաւորապէս նեղութիւն պիտի պատճառեն խորհրդաժողովին մէջ։ Քանի որ կարելի չեղաւ չորս շաբաթէն համաձայնիլ Մոսկուայի մէջ, դժուար է հաւատալ որ չորս օրէն համաձայնութիւն գոյանայ Փարիզի մէջ։

Լոնտոնի մէջ բանակցութիւնները կը շարունակուին ամերիկեան մասնաւոր պատուիրակին հետ, միացեալ ծրագիր մը մշակելու եւ Փարիզի խորհրդաժողովին ներկայացնելու համար։

Ամերիկայի մէջ կը վախնան որ եթէ Խ. Միութիւնը ամենամեծ բաժինը պահանջէ ամերիկեան օգնութենէն, իբրեւ ամէնէն աւելի վնասուած երկիրը, Մ. Նահանգներու խորհրդարանը պիտի չվաւերացնէ օգնութեան ծրագիրը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ աշխատաւորական նոր օրէնքին քուէարկութեան առթիւ — օրէնք մը որ մերժուեցաւ նախագահ Թրումընի կողմէ — գործադուլներու հոսանք մը սկսաւ ամբողջ երկրին մէջ, իբրեւ բողոք։ Ածխահանքերու 400.000 բանուորներէն 200 հազարը գործադուլ յայտարարեցին։ Կը վախցուի որ շարժումը հետզհետէ ծաւալի, ջլատելով երկրին տնտեսական կեանքը։ Արհեստակցական Միութիւնները ճակատ կը յարդարեն, պայքարը շահելու համար

ՊԵԼԺԻՈՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱՌԵՑԱՒ երեքշաբթի օր, պայթումի մը հետեւանքով։ Առ նուազն 15 հոգի մեռան բոցերուն մէջ եւ 40 հոգի վիրաւորուեցան։ Չորս կիներ վար նետուեցան շէնքին կատարէն, իրենց հագուստները բռնկած ըլլալով, եւ ջարդուփշուր եղան, ապակիէ տանիքէ մը անցնելէ վերջ։ Քանի մը պաշտօնեաներ յաջողեցան մէկ տանիքէն միւսը ցատկե, ուրիշներ պատերուն կառչած՝ սպասեցին հրշէջներու օգնութեան։ Նիւթական կորուստը շատ ծանր է։ Հրշէջները յաջողեցան փրկել յարակից շէնքերը, որոնց մէկը Պելժիոյ պաշտօնաթերթին խմբագրատունն է, միւսը՝ Պրիւսէլի ոստիկան զօրքին պաշտօնատունը։ Ժամը 17էն հազիւ կարելի եղաւ մարել հրդեհը։

ՋՈՐ. ՏԸ ԿՈԼ ճառ մը պիտի խօսի կիրակի օր, Լիլի մէջ, Ֆրանսայի ընկերային եւ տնտեսական կացութեան մասին։

Յարգանքի մեծ ցոյց Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ 80ամեակին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. Վարչութեան կողմէ, 29 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Փարիզ Սալ տ'Իէնա, métro Iéna: Կը նախագահէ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Խօսք պիտի առնեն՝

ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼ,

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ,

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

(Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչ. կողմէ)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եղբայրներ։ Մուտքը ազատ է

Հայ. Առաք. Եկեղեցին

իր Միութեան ժողովներուն առթիւ, որ տեղի կ'ունենայ 23—26 Յունիս Փարիզի մէջ, ներկայութեամբ բոլոր եկեղեցիներու հովիւ եւ պատուիրակներուն, սիրով կը հրաւիրէ ձեզ ԱՒԵՏԱՐԱՆՋԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԺՈՂՈՎԻ, այս հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին։ Հոգեւոր երգեցողութիւն, հոգեշունչ քարոզներ։ Կը խօսին Հայ եւ հայասէր Զուիցերիացի Վերապատուելիներ, Լիւքսանպուրկի Աւետ. Եկեղեցիին մէջ, 58, բիւ Մատամ, métro St. Sulpice կամ Notre Dame des Champs:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց եղբօր, աներորդւոյն եւ մօրեղբօր՝ ողբացեալ ՊՕՂՈՍ ԱՃԷՄԵԱՆի (Տիգրանակերտցի) մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, կիրակի 29 Յունիս, Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

Թատերական ներկայացում

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Պանեւօ Քաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին 29 Յունիս կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, Bourg la Reineի Salle Municipaleի մէջ։ Կը ներկայացուի «ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ» կամ «ՊԸԼ ՊՈՒՂԻ»։

Երգախառն թատերգութիւն 4 արար։

Հաղորդակցութեան միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն առնել 188 թիւ օթօպիւս եւ իջնել Փլաս Քոնտորսէ եւ կամ Տանֆէրէն Sceauxի գիծը եւ իջնել Պուրկ լա Ռէնի կայարանը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թորոսեան եւ որդին, կը ծանուցանեն թէ իրենց զաւկին եւ եղբօր ծաղկահասակ ՐԱՖՖԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կիրակի 29 Յունիս Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ԺԱՆԹԻՅԻ — Գիւէթրի Կրթ. Յանձնախումբի կողմէ կազմակերպուած է Ամավերջի դպրոցական հանդէս մը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 32 rue Danton, Bicêtre Patronageի սրահը։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին, պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է։

Րաֆֆի Պետրոսեան

Կը նուագէ կիրակի, 29 Յունիս, ժամը 2.30ին Լոնտոնի Ռատիոյի կայանէն (1500 մեթր երկար ալիքներ) Սէն Սանսի քոնձէրթօն, ընկերակցութեամբ B. B. C. կայանի նուագախումբին։

Օշականի յոբելեանը

կը տօնուի ՎԻԷՆԻ մէջ, 27 Յունիս, Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Cercle Catholiqueի սրահին մէջ։ Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ՄԿՐԵԱՆ։ Կը խօսին Պ. Պ. ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ եւ ԿԻՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ։

Ընտրուած գեղարուեստական բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ԼԻՈՆ; 28 Յունիս, շաբաթ երեկոյ:

ՏԷՍԻՆ, 29 Յունիս, կիրակի ցերեկէն վերջ։

Երկուքն ալ նախագահութեամբ Պ. ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆԻ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին հերթական դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantes։ Կը խօսի ընկեր Հր. ԲԱԼՈՒԵԱՆ։ Նիւթը՝ Դ. Վարուժան եւ իր գործը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցչական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 5.30ին Café Noailles։ (Սոյն ժողովը յետաձգուած էր հանրակառքերուն գործադուլին պատճառով)։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի դաշտային հանդէսը յետաձգուած է 13 Յուլիսին, Պ. Նաճարեանի ագարակը։ Մանրամասնութիւնները յայտագրով։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը ճիշդ 8.30ին, Ահարոնեան Ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ պիտի ըլլայ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Բացականները նկատի կ'առնուին

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, 137 rue Paul Bertի գրադարանը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսզ լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 rue de la Défense։ Օրակարգ՝ մանուկներու օդափոխութեան կայան։

Ուշադրութիւն ճաշէի փոփոխութեան

Ֆր. Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղի թատերապարահանդէսը որ պիտի կատարուէր Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, տեղի պիտի ունենայ Յունիս 29ին, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30էն 12, Salle Massis, 87 Ave. de Livry, Sevran, նորակառոյց սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի Սիպիլի «ՀԱՐՍԸ», նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը եւ անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը 50 ֆրանք։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Eglise Pantinէն առնել 147 թիւ օթօպիւս, իջնել terminus եւ կամ Gare du Nordէն երկաթուղի ժամը 12 եւ 14.10, իջնել Սէվրան։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

20 Յուլիսին, կիրակի օր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՄԱՍԵՐԱՍՏԻՈՅ շինարար միութեան Տէսինի մասնաճիւղը Սերաստիոյ Օրը պիտի տօնէ բացօթեայ հանդէսով մը, 29 Յունիս կիրակի։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dumesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6ամ. 500, Եռամ. 300, ֆր., Արտաս. 10. Տոլ.
Vendredi 27 JUIN 1947 Ուրբաթ 27 ՅՈՒՆԻՍ
ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5070-Նոր շրջան թիւ 679 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՍՏՈՒԳՈՒԹԻՒՆ

Ո՛րքան բնորոշ դէպքեր, ախտանշաններ եւ ազդանշաններ, Եւրոպայի պորտին վրայ: Մինչեւ Ամերիկա: Քաղաքական, տնտեսական թէ ընկերային:

Եւ կատարեալ անստուգութիւն:

Չորս Մեծերը նորէն կլոր սեղանի մը շուրջը պիտի հաւաքուին այսօր, Փարիզի մէջ: Օրակարգը՝ ամերիկեան օգնութեան առաջարկը: Առանց կանխորոշ ծրագրի մը:

Պիտի խօսին, իրար պիտի լուսաբանեն, յետոյ պիտի փորձեն եզրակացութեան մը յանգիլ:

Փարիզ եւ Լոնտոն առաջին օրէն ողջունելով Մ. Նահանգներու նախաձեռնութիւնը, պարագ սեպեցին անմիջապէս հրաւիրել Մոսկուան:

Այս վերջինը չմերժեց հրաւէրը, եւ Պ. Մոլոթով Փարիզ կը գտնուի արդէն, բազմանդամ պատուիրակութեան մը հետ:

Խորհրդաժողովին մասնակցելով հանդերձ, Մոսկուա յայտնապէս վերապահ դիրք մը բռնած է, ինչպէս կ'ապացուցանէ կուսակցութեան պաշտօնաթերթին խմբագրականը:

Գաղտնիք չեն այս վերապահութեան պատճառները: Ոչ միայն «Փրավտա»ն, այլեւ աշխարհի բոլոր բոլշեւիկեան թերթերն ու տեսաբանները հրապարակաւ կը հարցնեն թէ ծուղակ մը չէ՞ որ կը լարուի Անգլօ-Սաքսոններու կողմէ, երկուքի բաժնելու համար Եւրոպան: Ուրիշ խօսքով՝ արեւմտեան ճակատ մը յարդարելու արեւելեան Եւրոպայի դէմ:

Այս կասկածամտութիւնը միշտ ալ պիտի տիրապետէ, քանի Մոսկուան իր ճամբով կ'երթայ, միւսներն ալ՝ իրենց ճամբով:

Արդարեւ, ի՞նչպէս վստահին փոխադարձաբար, երբ երկու աշխարհահայեացքներ են որ կ'ընդհարին ուղղակի կամ անուղղակի: Բոլոր ճակատներուն վրայ:

Չինական պարիսպներ չե՞ն որ կը բաժնեն արեւելեան եւ արեւմտեան Եւրոպան:

Երկուքն ալ ժողովրդապետութեան անունով կ'երդնուն: Բայց ի վերջոյ գիտենք թէ մարդիկ ո՛ւր կրնան ազատ շարժիլ ու խօսիլ:

Երեք Զօրերու նոր խորհրդաժողովը պիտի պայծառացնէ՞ թէ աւելի թանձրացնէ մթնոլորտը:

Ամէն բան կախում ունի ամերիկեան օգնութեան ծրագրին բովանդակութենէն եւ մանաւանդ պայմաններէն:

Եթէ Ամերիկացիները վարկեր պիտի տրամադրեն նաեւ Խ. Միութեան եւ անոր հովանաւորած երկիրներուն, բնականաբար երաշխիքներ պիտի պահանջեն: Գոնէ պիտի առաջարկեն «լուսաբանել» Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ, Ալպանիոյ եւ Պուլկարիոյ ներքին անցուդարձը, որ երբեք չի համապատասխաներ արեւմտեան ժողովրդապետութեան սկզբունքներուն:

Եւ Մոսկուան ալ, իր կարգին, անշուշտ նոյն պատմութիւնը պիտի կրկնէ Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մասին:

Ուրիշ խօսքով, նորէն ջուր պիտի ծեծեն:

Այս բոլորէն վերեւ, խոշոր հարցական մը կը կազմէ գերմանական թնճուկը, որ քանի կը ձգձգուի, այնքան կը բարդանայ:

Այդ մասին չկրցան համաձայնութեան մը յանգիլ Մոսկուայի մէջ, լման չորս շաբաթ վիճաբանելէ վերջ, եւ հաւանական չէ որ ելք մը գտնեն երեք-չորս օրէն, Փարիզի մէջ:

Այստեղ ալ երկու հիմնական տեսակէտներ են որ կը ցցուին իրարու դէմ: Եւ նոյն կասկածամտութիւնն ու կանխակալ կարծիքները:

Խ. Միութիւնը եւ իր հետեւորդները այն համոզումն ունին թէ Անգլօ-Սաքսոնները կ'ուզեն վերականգնել Գերմանիան, իբրեւ պատուար մը խորհրդային խուժումին դէմ:

Այս համոզումին մէկ արտայայտութիւնը կը կազմեն Մորիս Թորէզի կարգ մը յայտնութիւնները, իրենց համագումարին մէջ: Բոլշեւիկներու կարծիքով, Անգլօ-Սաքսոնները պատրաստ են նոյնիսկ հաշուեյարդարի ենթարկելու գերմանական հատուցումները, եւ տիրական դիրք մը տալու Գերմանիոյ, Եւրոպայի վերակազմութեան աշխատանքին մէջ:

Այս համատարած անստուգութեան մէջ, Եւրոպայի հորիզոնը հետզհետէ աւելի կը մթագնի բանուորական յարաճուն խլրտումներով, որոնց շարժառիթները միայն տնտեսական չեն:

Շ.

Ժողո՞վ թէ փաճայիր

Բ.

Ժողով չէր տեղի ունեցածը, այլ փողոցային պոռչտուք: Մէկ երկու տասնեակ մարդիկ անընդհատ դուրս կ'ելլէին ու կը մտնէին, ուրիշներ ոտքի վրայ կը ճեմէին: Առանց օրինապէս ձայն առնելու բոլորը միասին կը խօսէին, միշտ կրքոտ: Բժիշկէն մինչեւ ռամիկը, կէսը ոտքի՝ կէսն այնստած: Նախագահը այս խառնիճաղանճ վիճակին կը հանդուրժէր առանց բառ մը արտասանելու:

Յանկարծ «Ճակատ»էն մէկը առարկեց.— Ժամանակը շատ կարճ է, հոկտեմբերին պիտի գումարուի ընդհ. թեմական ժողով, այս ըսենք եւ անցնինք, մանրամասնութեանց յետոյ կը տեղեկանանք: Վարչութեան կողմէ յայտարարուեցաւ, թէեւ Սրբազանը նշանակուած ընտրութիւններ կատարէ:

Ուրիշներ դիտել տուին.

— Քանի որ նշանակուելիք խնդիր ալ կայ, ինչո՞ւ համար օրակարգի վրայ դրուած է, ա՞յս է դեմոկրատիա: Կ'ուզէք այս ժողովին վրա՞յ եւս տեսակ մը պատասխանատուութիւն դնել:

Աղմուկը վերսկսաւ: «Ճակատ»էն մէկը աղաղակեց.— Կարդալ եւ հաւանութիւն տալ, առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու:

Ամբոխը կը պոռար.— Թող, քուէ, բանաձեւ: Այն հայրենակիցը որ խօսք առած էր առաջին անգամ, շատ տրամաբանական բանաձեւ մը (գրաւոր) պատրաստեց, առաջարկելով.— Ժամանակ տուէք որ խօսինք, լուսաբանուինք, քննենք եւ կամ սպասենք կաթ. նուիրակի վերադարձին: Մենք կ'ուզենք թեմականի գումարում, բայց չենք կրնար որոշում տալ առանց օրակարգին ծանօթանալու:

Եւ ահա Բ. բանաձեւ մը, բերանացի (խեղճերը գրաւոր բանաձեւ պատրաստելու անգամ ընդունակ չէն). — Կը քուէարկենք Թեմական ժողովի մը գումարումը, առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու (վերի վերոյ իմաստը այս է), յառաջիկային կ'իմանանք մանրամասնութիւնները: Այդպէս էր հրամայուած «վարդապետն ասաց»: Գոռում գոչումով այս ալ անցաւ:

Կարգը եկաւ ինը դաղարեալ անդամներուն տեղ նորերու ընտրութեան: «Ճակատ»ը ամբողջովին ոտքի է: Մօտ 100 անդամներ ներկայ էին, մօտաւորապէս 60 «ճակատական», 40 չէզոք, երկու Դաշնակցական, մէկը վարչութեան անդամ, միւսը հին անդամ մը: Ընտրութենէն առաջ Պ. Հ. Աղապէկեան խօսք առնելով յայտարարեց.

— Յունիս 8ին ես ալ եկեղեցի եկած էի քուէարկելու համար, քարտուղարուհիին առջեւ հարիւրաւոր նամակներով քուէներու բացը ձգուած ըլլալը մինչեւ ժամը 4, անձնապէս բերուած քուէներուն դարակի մէջ դրուիլը, առանց ստուգիչ յանձնաժողովի, թղթատարին յանձնուած քուէ-թուղթերը եւ եկածները յետ քննութեան՝ անմիջապէս կնքուած քուէտուփերուն մէջ չձգելը, արդեօք ըսի ըսածներու տեղ չե՞ն տար: Ի՞նչ գիտենք որ զեղծումներ չկատարուեցան: Կրնար մէկը քանի մը քուէ վերցնել: Պէտք էր մասնաւոր յանձնախումբ մը ընտրուէր, քննէր ու կնքուած քուէտուփերու մէջ պահէր:

Իրարանցումը վերսկսաւ: Առաջին հաւարը փրցուց բժիշկ մը, — Ուրեմն դուն լուր ունիս որ մէկը քուէ վերցուց կամ դուն գողցար որ այս ընտրութիւններ ապօրինի հռչակուին, դո՛ղ, ա՛ւազակ, դո՛ւրս: (Այս պարոնը՝ Աղապէկեանի հետ անդամ է «Ճակատ»ի Շրջ. Վարչութեան): Խուժանավարներէն մէկը.

— Զգեցէք որ անոր բերանը քիթը կոտրեմ:

— Ուրիշ մը.— Տակաւին կը ձգէք որ խօսի, անոր «տինր իմանա»ը...

Երրորդ մը.— Պէտք է ներողութիւն խնդրէ, ծունկի գալով: (Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ելեկտրականութեան վարժարանէն չրջանը յաջողութեամբ աւարտած են Պ. Աստուր Ջամանթըլեան եւ Պ. Համազասպ Գաբրիէլեան, ստանալով Le diplome d'Ingénieur électricien: Մեր հայրենիքին համար թանկագին արժէքներ են չրջանը լրիւ աւարտած նման ճարտարագէտներ եւ մասնագէտներ:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ կատարուած բռնութեանց եւ ձերբակալութեանց դէմ նոր բողոքագիր մը ուղղեց Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը, այս անգամ աւելի խիստ:

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԱՅՍՕՐ, ՈՒՐԲԱԹ

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀ ԵՆ

Այսօր, Ուրբաթ, կը բացուի Երեք Մեծերու խորհրդաժողովը, քննելու համար ամերիկեան օգնութեան ծրագիրը: Խ. Միութեան եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարները, Պ. Պ. Մոլոթով եւ Պէվին Փարիզ հասան հինգշաբթի օր, եւ ուղղակի գացին իրենց դեսպանատուները: Պէվինի տնտեսական խորհրդականները եւ մասնագէտները իջած են Օթէլ Ժոռժ Ե., իսկ Մոլոթովի հետեւորդները՝ Փլացա Աթէնէ, ինչպէս Չորսերու խորհրդաժողովին ատեն:

Հանրային կարծիքը երկուքի բաժնուած է արդէն, խորհրդաժողովի յաջողութեան մասին: Ֆրանսայի պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կը հաստատեն թէ որեւէ հաւաքական ծրագիր պատրաստուած չէ եւ ժողովը ինքն է որ պիտի մշակէ օրակարգը: Տեսակ մը տեղեկատու ժողով, ուր դիտողներն ալ ներկայ պիտի չըլլան:

Միւս կողմէ, Խ. Միութիւնը եւ բոլշեւիկեան հոսանքները արդէն իսկ վերապահ դիրք մը բռնած են: Դեռ ժողովը չսկսած, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», անստորագիր խմբագրական մը հրատարակեց Դշ. օր, ազդարարելով թէ խորհրդաժողովը ձախողման դատապարտուած է, եթէ պարզապէս պիտի ներկայացնէ Թրումընի վարդապետութիւնը կամ Չըրչիլի ծրագիրը Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու մասին: Խմբագրականը մասնաւորապէս կը յիշեցնէ թէ Խ. Միութիւնը պիտի չշահագրգռուի ամերիկեան օգնութեամբ, եթէ տեսնէ որ, 1. Կը խախտէ իր գերիշխանութիւնը.— 2. Պիտի միջամտէ ներքին գործերու.— 3. Եթէ Ամերիկեան օգնութիւն պիտի ընծայէ այնպէս ինչպէս Յունաստանի եւ Թուրքիոյ:

Պաշտօնաթերթը վերապահ է նաեւ անոր համար որ դեռ յայտնի չեն ամերիկեան ծրագրին պայմանները: Բայց եւ այնպէս չի ժխտեր հարցին կարեւորութիւնը, չեշտելով թէ մեծ պատասխանատուութիւն կ'իյնայ Երեք Մեծերուն վրայ:

Այստեղ ալ Մորիս Թորէզ խստօրէն քննադատեց ամերիկեան ծրագիրը, համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարին առջեւ, որ բաց ուեցաւ Սթրազպուրկի մէջ, Յունիս 25ին: Թորէզ պարզապէս «արեւմտեան թակարդ մը» անուանեց զօր. Մարշըլի ծրագիրը, «որ սահմանուած է երկուքի բաժնելու Եւրոպան»: Խոստովանեցաւ թէ Ֆրանսան պէտք ունի Ամերիկայի օգնութեան, «բայց նախանձախնդիր է իր անկախութեան»: Համայնավար առաջնորդը միեւնոյն ատեն դիտել տուաւ թէ Մարշըլի ծրագիրը կը ձգտի «հաշուեյարդարի ենթարկել գերմանական հատուցումները եւ Գերմանիան դնել միեւնոյն աստիճանին վրայ, Ֆրանսայի եւ հիթլերական նախայարձակման միւս զոհերուն հետ»:

★ Մ. Նահանգներու գանձային նախարարը պատասխանելով կարգ մը հարցումներ, յայտարարեց թէ Մարշըլի ծրագիրը հրաւէր մը չէ որ եւրոպական պետութիւնները նորէն տնտեսական օգնութիւն պահանջեն Մ. Նահանգներէն: Մարշըլ պարզապէս առաջարկեց որ եւրոպական ազգերը հաշուի նստին եւ ճշդեն թէ ի՛նչ կրնան ընել իրենք իրենց վերաշինութեան համար:

★ Զօր. Մարշըլ, արտաքին նախարարը, իր շաբաթական ասուլիսին մէջ յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները հակառակ են որ միջազգ. մասնաւոր մարմին մը հաստատուի, զարկ տալու համար Ռուրի ածխահանքերուն արտադրութեան: «Ռուրը կազմակերպութեան եւ վարչութեան պէտք ունի, եւ ոչ թէ տոլարներու»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՐԱՆԻ ՇԱՀԻՆ ԵՂԲԱՅՐԸ, Համիտ Ազա Փէհլէվի, 15 տարեկան, որ քրոջը հետ կ'ուսանի Նիւ Եորքի մէջ, օդանաւ նստելով Փարիզ եկած է առանց լուր տալու: Հազար տոլար դրամ եւ դիւանագիտական անցագիր ունէր: Առ այժմ դեսպանատուն կը մնայ:

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

ԽՄԲ.— Ինչպէս ուրիշ անգամներ, Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէին այս պաշտօնական զեկոյցն ալ ստացած ենք այլուր հրատարակուելէ վերջ (ստացուած Չորեքշաբթի, ժամը 12.30ին).—

Համաձայն մեզ հասած տեղեկութիւններուն, Ռումանիայէն եւ Պուլկարիայէն ներգաղթի յետաձգման կապակցութեամբ, մեր գաղութին մէջ եւս լուրեր տարածուած են թէ Ֆրանսայէն եւս ներգաղթը կարող է այս տարի յետաձգուիլ:

Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէս լիազօրուած է յայտարարելու, որ համաձայն Սովետ. Միութեան Փարիզի Դեսպանատան քարտուղար, Ներգաղթի Միութենական Լիազօր Ա. Հինայէկեանի յայտարարութեանց, Ֆրանսայէն այս տարուան համար ծրագրուած ներգաղթը տեղի պիտի ունենայ: Նախապատրաստական աշխատանքները աւարտելու վրայ են եւ մօտ ատենէն այս տարուան ներգաղթողները կը ստանան իրենց մեկնումի հաղորդագիրը:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՔՈՆԿՐԷՍԸ

(Նիւ Եորքի մեր թղթակիցէն)

Գ.

Ի՞նչ եւ ի՞նչպէս կը հետապնդէին այս «Համաշխարհային Հայկական Քոնկրէս»ը կազմակերպողները :

Երեւութապէս Միացեալ Ազգերու միջոցով Հայկ. Դատի լուծումը կամ, աւելի ճիշտ պիտի ըլլայ ըսել, ներկայ Խորհրդային Հայաստանի սահմաններու ընդարձակումը կը հետապնդէին «Քոնկրէս»ը կազմակերպողները : Քանի մը անգամներ Խաղաղութեան Վեհաժողովներու մէջ մեծ պետութիւններու խաչաձեւուող շահերուն բախած եւ անլոյծ մնացած Հայկ. Դատի լուծումը այս «Քոնկրէս»ը կազմակերպող «Լրաբեր»ի պարոններուն է մնացած : Ո՞ւր է Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման իրաւական պահանջատէրը՝ Հայաստանի կառավարութիւնը եւ անոր իբր թէ թիկունք կեցած Խորհրդային Միութեան կառավարութիւնը : Կարսը, Արտահանը եւ հայկական նահանգները երկու անգամ Թուրքիոյ դիջողը եղաւ Խորհրդային Ռուսաստանը՝ նախ 1918ին Պրէսթ Լիթովսքի «պոռնիկ» (գործածելու համար նոյնինքն Լենինի որակումը) դաշնագրով եւ ապա, վերջին անգամ, 1921ին Կարսի դաշնագրով :Թրիէսթէէն մինչեւ Քորէա սահմանային եւ քաղաքական խնդիրներ հետապնդող Խորհրդային Միութիւնը ինչո՞ւ թոյլ կուտայ, որ Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման խնդիրը խաղալիկ դառնայ «Լրաբեր»ի շուրջ հաւաքուած խումբ մը մարդոց ձեռք ; կա՞յ արդեօք միամիտ մէկը, որ հաւատայ, թէ «Լրաբեր»ի մարդիկ կը յանդգնէին հայկական հողային պահանջները Միացեալ Ազգերու ներկայացնելու համար «Քոնկրէս» գումարել առանց Մոսկուայի հաւանութեան եւ թելադրութեան : Եւ կա՞յ արդեօք գիտակից Հայ մը, որ չգիտէ, թէ Թուրքիոյ կռնակ կեցած Անգլիան եւ Մ. Նահանգները թոյլ պիտի չտան որ Միացեալ Ազգերու օրակարգի վրայ դրուի Հայկ. Դատը :

Լուռ է Մոսկուան Հայկ. Դատի մասին, իսկ երբ լուռ է Մոսկուան խօսիլ չի յանդգնիր Երեւանը : Հայկական ՍովետականՍոցիալիստական Ռեսպուբլիկայի Գերագոյն Սովետի Նախագահութեան Նախագահ Մացակ Պապեանի եւ Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկայի Մինիստրների Սովետի Տեղակալ Սահակ Կարապետեանի կողմէ «Քոնկրէս»ին յղուած հեռագիրներու մէջ բառ մը իսկ չկայ «Քոնկրէս»ի օրակարգի կարեւորագոյն հարցի՝ Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման մասին :Երկուքին ալ հեռագիրները կը խօսին «տարագիր հայութեան ներգաղթին» օժանդակելու եւ «արտասահմանի հայ յառաջդէմ ոյժերու աւելի սերտ համախմբումի» մասին :

Հայկական հողային պահանջներու մասին յիշատակութիւն կայ միայն Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի հեռագրին մէջ : Բայց ամէն մարդու համար պարզ է, որ Հայոց կաթողիկոսի հեռագրի համար խորհրդային կառավարութիւնը մազի չափ անգամ պատասխանատու չէ : Կաթողիկոսի յայտնածը, թէեւ ամէն Հայու սրտին խօսող, բայց անպատասխանատու փափաք մըն է :

Ռուսկօ-թուրքիան դեռ Խորհրդ. Միութեան անդամ չէ, սակայն Թրիէսթէի հարցը Խորհրդային Միութիւնը ոգի ի բռին պաշտպանեց եւ մեծ մասով չահեցաւ Մեծերու Խորհրդաժողովներու մէջ :

Հայաստան Խորհրդ. Միութեան անդամ է եւ իբր այդպիսին իր զաւակներու արիւնը առատութեամբ թափած է Թամանի թերակղզիէն մինչեւ Խրիմ, եւ Ստալինկրատէն մինչեւ Պերլին : Եւ սակայն հայկական արդար հողային պահանջներու քննութեան տեղը Մեծերու Խորհրդաժողովներու մէջ է, եթէ խորհրդային կառավարութիւնը լուրջ կերպով շահագրգռուած է Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման խնդրով,— եւ ոչ թէ Նիւ Եորքի ողբալի «Քոնկրէս»ը եւ երբեւն Միացեալ Ազգերու ժողովը : Եւ եթէ, վերջ ի վերջոյ, Հայկ. Դատը պիտի երթար Միացեալ Ազգերուն, այդ պիտի ըլլար Հայկ. Դատը լուծելու բոլոր միւս միջոցները սպառելէ յետոյ :

Այս ամէնը շատ լաւ գիտեն ոչ միայն Երեւանի եւ Մոսկուայի մէջ, այլեւ Նիւ Եորքի «Քոնկրէս»ը կազմակերպողները :

Այդ պարագային ինչո՞ւ համար էր այս «Քոնկրէս»ը, ի՞նչ բանի պիտի ծառայէ իր դիմումը Միացեալ Ազգերուն :

Միակ տրամաբանական ենթադրութիւնը որ, իբր պատասխան այս հարցումին կարելի է ընել, հետեւեալն է.—

Եթէ, հակառակ իրենց իսկ ակնկալութեան, Միացեալ Ազգերը լուծեն Հայկ. Դատը, «Քոնկրէս»ը կազմակերպող հայ համայնավարները հայ ազգի փրկիչներու վարկ ձեռք պիտի բերեն :

Իսկ եթէ, ինչպէս որ իրենք կ'ակնկալեն, Միացեալ Ազգերը մերժեն զբաղիլ Հայկ. Դատով, այդ պարագային հայ համայնավարները իրաւունք պիտի ունենան ըսելու՝ «տեսէք, մենք եւ Խորհրդ. Միութիւնը կը փափաքէինք որ Հայկ. Դատը լուծուէր, իսկ Միացեալ Ազգերը, Անգլօ-ամերիկեան պլօքի ազդեցութեան տակ մերժեցին զբաղիլ Հայկ. Դատով» : Եւ ան, որ ամէնէն աւելի պատասխանատու է Հայկ. Դատի ներկայ վիճակի համար՝ Խորհրդային Միութիւնը, կրնայ ինքզինք պատասխանատուութենէ ազատ նկատել : Շատ պարզ հաշիւ է այս :

Եթէ Հայկ. Դատի համար «Քոնկրէս»ի գումարումը անարժէք էր, խորհրդային կառավարութեան եւ Համայնավար կուսակցութեան ինչ ինչ նպատակներուն ծառայելու տեսակէտէն ապարդիւն չէր :

Նախ այդ ժողովին մասնակցողները, ինչպէս ըսած եմ առաջին թղթակցութեանս մէջ, միայն համայնավարները եւ իրենց ուղեկից խորհրդայնասէր Հայերն էին : «Քոնկրէս»ի չյայտարարուած նպատակներէն մէկը եւ թերեւս հիմնական նպատակն էր հայկական գաղութներու եւ մանաւորապէս ամերիկահայ գաղութի մէջ զօրաշարժի ենթարկել հայ համայնավարներու եւ անոնց ուղեկիցներու (fellow traveler) ուժերը : Այդ էր Երեւանէն տրուած հրահանգը,դատելով Մացակ Պապեանի եւ Սահակ Կարապետեանի ողջոյնի հեռագիրներէն : Հայաստանի խորհրդային իշխանութեան եւ Համայնավար կուսակցութեան պատասխանատու ներկայացուցիչները Սփիւռքի բովանդակ հայութեան օժանդակութիւնը չէ որ կ'ակնկալեն Ներգաղթի նման համազգային մեծ ձեռնարկի համար, այլ արտասահմանի հայութեան յառաջդէմ (կարդա՛ համայնավար եւ ուղեկից) ուժերու օժանդակութիւնը : Իսկ Սահակ Կարապետեան մանաւոր շեշտ դրած է «Սփիւռքի հայութեան բոլոր յառաջդէմ ուժերու հետագայ աւելի սերտ համախմբման» վրայ :

«Քոնկրէս»ը այդ համախմբումը կատարեց :

«Քոնկրէս»ի նպատակներէն մէկն էր օգտագործել Հայկ. Դատի շուրջ ստեղծուած հետաքրքրութիւնը եւ քիչ մը դրամ ապահովել «Քոնկրէս»ը կազմակերպող Հայ Համայնավար կուսակցութեան արտասահմանի, մանաւորապէսԱմերիկայի մէջ : Եւ եթէ «Քոնկրէս»ին հետեւած կիրակի օրուան հրապարակային ժողովի մէջ եղած խոստումները իրականանան, շօշափելի գումար մը կը մտնէ կազմակերպիչներու գանձը :

(Հայրենիք)

(Մնացեալը յաջորդով)

«Մօտէոն» բարէօ

Բազմութիւն մը կը խճողուէր ճամբուն մէջտեղը : Կառքերը իրարու ետեւէ կանգ կ'առնէին : Հեռուէն դիտող մը՝ լուրջ արկածի մը տպաւորութիւնը կ'ունենար, մինչդեռ յայտնուեցաւ որ, մեծ բան մը չէր եղածը, գինով մըն էր ինկեր ուշաթափ :

Ցրուեցան բոլորը : Ինքնաշարժներու շչթան քակուեցաւ : Փողոցի երկայնքը դտաւ իր բնականոն լռութիւնն ու շարժումը : Միայն մէկը մնաց սպասող կառքերէն, որ ամէնէն շքեղն էր, որուն ջնարակը կը փայլփլէր առաւօտեան արեւին տակ : Ան կեցած էր հարեւանիս տանը մօտ :

Մէկէն բացուեցան կառքին երկու կողմի դուռները եւ ճպոտ հոտաւէտութեան մը քրտնախառն ու թթու գոլորշին զարնուեցաւ մեր դէմքին : Պչրուհի մը դուրս ելաւ մերկ սրունքներով : Միւս դանէն պարոն մը՝ որ մէկ ոստումով անոր առջեւն անցաւ իր խոնարհ ու սիրալիր սպասարկութիւնը մատուցանելու : Շտկեց, յարդարեց ճմրթկուած անոր մետաքս քղանցքը : Վերարկուն ուսերուն ձգեց փափկօրէն, համբուրելով անոր ծոծրակը : Այս մարդը կը շոյէր կը շողոմէր զայն, որ կը ցուցադրէր գոյնզգոյն ներկերով ծեփուածէգմարմին մը, որուն առջեւ ծնրադիր կը խնկարկէր ան իր սորկացած եսով :

Երկուքը մէկ կտրեցին փողոցին լայնքը : Եւ յառաջացան դիմացի սրճարան ճաշարաններու շարքը :

Ցնծուհին անփութօրէն ինկեր էր անոր թեւին վրայ, զոր կը տանէր անսահման երանութեամբ : Ունէր սպիտակ թիկնոց : Կարճ էր ու նեղ իր կապոյտ տափատը : Կ'երեւային ճերմակ գուլպաները : Եւ փոխան փողկապի նիհար վզին շուրջ ոսկի շղթայ էր անցուցեր մէտայով :

Դրացուհիս անխօս հարցականով ինծի կը դիտէ : Հետաքրքիր է գիտնալու թէ ինչէնի է այս մեծածախս զոյգը : Ահա կառքին երկրորդ դուռը կը բացուի եւ սեւեր հագուած տղեկ մը կ'իջնէ կամացուկ : Մեզի կը նայի մտերիմ աչքերով, իբրեւ թէ ծանօթներ ըլլայինք :

Ու մօտենալով կ'ըսէ, քաղցր հնչականութեամբ :

— Ես ալ Հայ եմ...

Իր ձայնին մէջ յուզում կայ, կը չինէ : Խօսակցուհիս կը գրկէ զինքը : Առաջին վայրկեանէն ան յանդ ն մեզ մեր լեզուով.

Եւ կը սկսի մեր հարցումներու տարափը ...

— Ո՞վ են անոնք, այդ մարդն ու կինը : Ինչո՞ւ ինքը ընկերացեր է անոնց ...

— Մարդը պապաս է... աղջիկն ալ պօն ամին է, կը պատասխանէ տրտմութեամբ :

— Հապա՞ մամադ, ո՞ւր է, կը հարցնենք անմիջապէս ..

— Մեռաւ... հազիւ լսելի ձայնով կ'արտասանէ : Փղձկեր է : Շունչ կ'առ՞է, խեղդելու համար արցունքը : Ու կը շարունակէ :

— Հայրիկը կը նեղէր, կը ծեծէր զինքը... ամէն օր կուլար մայրիկս... վերջը հիւանդ պառկեցաւ... բժիշկը ըսաւ,— սիրտը պայթած էր... այսպէս մեռաւ մամաս ..:

Գլուխը կախած՝ յոեց... : Վայրկեան մը յետոյ աւելցուց.

— Հիմա զիս չեն ուզեր տունին մէջ... գիշերօթիկ կը տանին...

Այս վերջին խօսքերով աւարտեց ու փակեց իր մանուկ կեանքը տրորող մեծ ցաւին պատմութիւնը ...

Բարեկամուհիս տժգուներ էր ու կը դողար : Ծռեցաւ ու գորովանքով իր համբուրէր զայն : Ու բաներ մը կ'ըսէր ականջին, աջողեալ բառեր, զոր չէի լսեր :

Մեծածիծաղ քրքիջ մը ընդհատեց մեր սրտամաթախիծ լռութիւնը : Ձայնին կողմը դարձանք :

Անոնք էին : Լքված թէն պարոնն ու հոմանուհին որ ոգելիցներու ազդեցութեան տակ կը ղօռնուէին.... : Պզտիկը երբ զանոնք տեսաւ, քաշուեցաւ մեզմէ հեռու : Եւ կեցաւ կառքին դրանը կըթնած : Փոխուեր խստացեր էր պապային հաճոյակատար դէմքը : Իր հերաթափ ու աղերսկ գլուխը առջեւը ձգած՝ քօղարկելու համար կշտամբող նայուածքը, կը ճնշէր զաւկին՝ որ յանդգներ էր դուրս ելլել եւ թերեւս զինք ծանօթացնել :

— Ծարաւ էի... բողոքեց տղան, անոր բարկութեան դէմ յանդիման : Դրացուհիս գաւաթ մը ջուր խմցուց անոր, եւ երբ կառքը մտաւ վերջին անգամ, հրաժեշտի համբոյրներ ղրկեց :

Ինքնաշարժը սուլեց ու սուրաց :

«Մօտէոն» բարքեր : Եւ չարն ընդ հուպ, ինչպէս կ'ըսէր ողբացեալ Տարադը :

ԷՆՈՆ

Ցիրուցան Հայեր

ԱՎԻՆԵՕՆ, 20 Յունիս (Յապաղ) .— Բաւական ատենէ ի վեր մտադրած էի Ավինեօնի եւ մօտակայ շրջաններուն մէջ ցրուած Հայերու մասին վիճակագրութիւն մը կատարել, մասնաւորապէս «Յառաջ»ի համար :

Յաջողեցայ, շնորհիւ քանի մը բարեկամներու բարոյական օժանդակութեան :

Սոյն վիճակագրութիւնը կը ներկայացնէ Վոքլիւզ նահանգին կեդրոն՝ Ավինեօնի եւ իր մինչեւ 25 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ գտնուած քաղաքներու եւ գիւղաքաղաքներու մէջ ցրուած Հայերու թիւը : Այս նահանգին ուրիշ քանի մը վայրերուն մէջ ալ կան բաւական թիւով Հայեր — ինչպէս Պոլէն, Օրանժ, Աբթ եւ այլն — սակայն այժմ հնարաւորութիւն չունենալով այդ տեղերուն վիճակագրութիւնները եւս միացնել վերոյիշեալ ինը վայրերուն հետ :

Առաջին՝ նահանգին կեդրոն Ավինեօնին մէջ կան 22 ընտանիք բաղկացած 75 անձերէ : Հոս բանուորներ չկան : Բոլորն ալ առեւտրականներ ու արհեստաւորներ են, դերձակ, տափատ կարող, կօշկակար, պատկերահան եւ, քանի մը հոգի՝ զանազան առուծախ ընողներ : Կայ մէկ հատ սեփականատէր-տուն : Տիկ. Ղազարեան կամաւորաբար հայ երախաներուն հայերէն կը սորվեցնէ շաբաթը մէկ իրիկուն (չերկուշաբթի) հաւաքելով զանոնք : Տղոց թիւն է շուրջ 10-12 :

ՓՕՆԹԷ,— Ավինեօնէն երեք քիլոմեթր եւ գրեթէ կից քաղաքին : 39 ընտանիք՝ 178 անձ : Այստեղ կան 30ի չափ սեփական կալուած ունեցողներ — գետին, տուն եւայլն : Կան նաեւ 15 արհեստաւորներ,— կօշկակար, դերձակ եւ սափրիչ : Բանուորները կ'աշխատին«քառըլաժ»ի գործերուն մէջ, կան բանուորներ եւ բանուորուհիներ որոնք գործ գլուխ կ'աշխատին : Առաջինները կը շահին մինչեւ 60 ֆրանք, վերջինները 40 ժամական : Իսկ մնացեալներուն ժամերը սովորական ժամագիներն են :

Այստեղ կայ դիշերային զասընթացք մը հայ երեխաներուն համար, որոնց թիւն է շուրջ 45 երկէն : Երկու մասերու բաժնուած ու շաբաթական երկուական պահ՝ երկուք ու կէսական ժամերով. Մինչեւ 18 տարեկաններ կան յաճախողներուն մէջ : Դասատուներն են Պ. Ռ. Ժամկոչեան եւ Տիկին Ճիհանեան : Իսկ ընդ. հսկողութիւնը յանձնուած է Պ. Մկրտիչին : Դասատուներուն կ'ըլլան համեստ վճարումներ :Աշակերտներէն ալ կը գանձուին որոշ գումարներ,սակայն ,այս գանձումներով ելեւմուտքը չի հաւասարակշռուիր : Բացը կը գոցէ հովանաւորող մարմինը (Հ.Ա.Ը.Մ.), զանազան ձեռնարկներ կատարելով : Դպրութը համեբաշխ է դպրոցին շուրջ եւ, կը մաղթենք, որ յա-

բառեւ ըլլայ իրենց համերաշխութիւնը յանուն մեր նոր սերունդին փրկութեան։

Մոնֆավէ.— Երկու ընտանիք՝ 15 անձ։ Մէկը առեւտրական, երկրորդը բանուոր։ Ավինեօնէն 7 քիլոմեթր է։

Վէտէն.— Մէկ ընտանիք՝ 3 անձ։ Առեւտրական։ Եօթը քիլոմեթր հեռու է Ավինեօնէն։

Ս. Սաթուռնէն.— 18 ընտանիք՝ 70 անձ։ Բուն գիւղաքաղաքին մէջ կան հինդ ընտանիք, մէկը դերձակ, երեքը կօշկակար։Կոմէլ կոչուած թուղթին գործարանը կը գտնուի մէկ քիլօմեթր դուրս գիւղաքաքէն։ 13 ընտանիքներ կը բնակին այս տեղ, գործարանին տուները եւ, իրենք ալ կ'աշխատին նոյն գործարանը։ Քանի մը երիտասարդներ ու՛ աղջիկներ — մեքենավար, հեռաձայնի պաշտօնեայ — մինչեւ Ավինեօն կ'երթան աշխատելու հեծելանիւներով ու օթօքարով, որ տասը քիլոմեթր հեռաւորութիւն ունի։ Կայ մէկ կալուածատէր։

Լըթօր.— Մէկ ընտանիք՝ երկու անձ։ Կօշկակար։ Ավինեօնէն 15 քիլոմեթր։

Լիլ.— 4 ընտանիք՝ 14 անձ։ Մէկ տափառ կարող, մէկ գրասենեկային աշխատաւոր, մնացեալները բանուորներ են։ Այստեղ կայ մէկ սեփականատէր — տուն — եթէ չեմ սխալիր։ Ավինեօնէն 20 քիլոմեթր է։

Ֆօնթէն տը Վոքլիւզ եւ Քավայեօն.— Այս երկու վայրերը չկրցայ հանդիպիլ անձամբ։ Սակայն ինծի հաւաստեցին թէ՝ առնուազն առաջինին մէջ հինգ եւ երկրորդին մէջ երկու ընտանիքներ կան։ Առաջինները բանուորներ են եւ կ'աշխատին տեղին թուղթի գործարանը։ Քավայեօն գտնուածները արհեստաւոր են — կօշկակար, դերձակ։

Ուրեմն, եթէ այս վերջին երկու վայրերուն՝ եօթը ընտանիքներն ալ հաշուենք չորսական (մնացեալ վայրերունը չորսական անձ կ'իյնայ գրեթէ իւրաքանչիւր ընտանիքի) անձ, այն ատեն կ'ունենանք վերը արձանագրուած ինը քաղաքներուն մէջ 94 ընտանիք կամ 385 անձ։

Իբրեւ կազմակերպութիւն գոյութիւն ունին Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբը եւ Հ. Ա. Ը. Միութեան մասնաճիւղ մը Ավինեօն-Փօնթէի մէջ։

Հայ մամուլի մասին ալ հետաքրքրուեցայ իմանալու թէ քանի՞ թերթ կուգայ այս շրջանները։ Արդիւնքը եղաւ հետեւեալը.— 15 օրինակ «Յառաջ», մէկ օրինակ «Հայրենիք» ամսագիր, մէկ օրինակ «Հայ-Բույժ», 7 օրինակ «Ժակատ»ի Փարիզի օրկանէն եւ 8 օրինակ ալ նոյն խմբակին Մարսէյլի շաբաթաթերթէն։ Զ.

ԱՌԱՆՁԻՆ՝ ՈՒԹԻ ԴԷՄ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 2 Յունիս (Յառաջ).— Մայիս 31ին տեղի ունեցաւ Հայ Կեդրոնի վարչութեան չորս նոր անդամներու եւ հաշուեքննիչի մը ընտրութիւնը։ Քուէարկութեան մասնակցեցան 2832 հոգի։ Ութ հոսանքներ միացած էին Դաշնակցութեան եւ համակիրներուն դէմ,— Համայնավար, Ռամկավար, Բարեգործական, երեք Վերաշինաց Միութիւններ եւ ջոջ պահպանողականներ։ Դաշնակցութեան ցանկը կորսնցուց միայն 153 քուէներու տարբերութեամբ։ Մեր հակառակորդները շահած էին 1477 քուէ, իսկ «Արմենիա»յի ցանկը՝ 1324։ Ճերմակ քուէ տուած էին 31 հոգի։ Բազմաթիւ ոստիկաններ կը խուզարկէին ներս մտնողները։Համայնավարները զինուած եկեր էին։ Վեց զինեալ անձեր ձերբակալուեցան։

Սիրելի Յառաջ, գոնէ իմ աչքերով տեսածներս մի քանի տողով կ'ուզեմ գրել.— Թրքախօս Մարաշցի մը, որ 20 տարիէ ի վեր Պուէնոս Այրէս է, առաջին անգամն է ոտքը եկեղեցի կը դնէ թուրքերէն խօսելով։— Եղբայր, ես ի՞նչ գիտնամ, մեր Յակոբ աղան ըսաւ այս գրուած ցանկը պէտք է նետես տուփը, եթէ ոչ Հայաստան չեն տանիր քեզ»։ Այսպէս միամիտ մարդիկ խաբելով մինչեւ իսկ իրենց օրական վարձքը տալով, բերած էին։ Տեսայ նաեւ ծեր կին մը որուն ձեռքերը կը դողային, խեղճը չէր գիտեր իր ստորագրութիւնը դնել, մատը կոխել տուին։

Ինչպէս յիշած էր «Արմենիա»ն, կը թուի թէ վարչութեան նոր չորս անդամները եւ հաշուեքննիչը ընտրող քուէարկուները նկատի չեն ունեցած Հայ. Եկեղեցւոյ 1935ին մշակած եւ պետութենէ վաւերացուած կանոնագրի 25րդ յօդուածը։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր համակիրներով ցոյց տուաւ առաքինութիւն մը որ պատիւ կը բերէ կրթուած ու գիտակից քաղաքացիներու։

ՎԱՐԴ

ԴԱՏԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԸ դատապարտեց «Նուվօ Թան»ի եւ «Փարի Սուառ»ի վարիչը, Ժոռժ Փըռատ, որ ամբաստանուած է իբրեւ դաւաճան, Ամբաստանեալը ամէն բան կ'ուրանայ, ըսելով թէ միայն տնտեսական գործերով կը զբաղէր, թէ 73 հայրենասէրներ փրկած է եւայլն։

5000 թիւ «Յառաջ»

Ապրիլ 2ին լոյս տեսաւ Փարիզի Դաշնակցական «Յառաջ»ին 5000րդ թիւը։

Ճամբայ եկած շատ համեստ նիւթական միջոցներով, «Յառաջ»ը արդէն կտրած է, արտասահմանեան Հայաստանի լրագրութեան մէջ, ճամբայ մը որուն համար արդարօրէն հպարտ է ո՛չ միայն իր վաստակաւոր խմբագիրը, այլ եւ Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը։

Երկօրեայ իր հրատարակութեան սկզբնական շրջանին, օրաթերթի վերածուած է 1927ի Յունուարին ու անընդհատ հրատարակուած, սովորական ծաւալով, մինչեւ 1940 Յունիս, մինչեւ այն օրը երբ Ֆրանսայի մէջ կը դադրէր ազատ մամուլի հրատարակութիւնը։

Ֆրանսայի ազատագրութենէն քանի մը ամիս վերջը, 1945ի Ապրիլին «Յառաջ»ը վերսկսած է հրատարակուիլ՝ շարունակելու համար միեւնոյն ճամբան, հետեւելու համար միեւնոյն ճրագին։

Փոքր է «Յառաջ»ի ծաւալը — «Ասպարէզ»ի կէսէն ալ պակաս։ Թերթը չունի ո՛չ սեփական տպարան, ո՛չ ալ շօշափելի դրամագլուխ։ Իր խմբագրատունը՝ խարխուլ չէնք մը միայն, մռայլ եւ հնօրեայ, փարիզեան նեղլիկ փողոցի մը անկիւնը կծկուած։

Ի՜նչ փոյթ, սակայն, տեղի կամ միջոցներու անբաւարարութիւնը Դաշնակցական հաւատաւորին համար երբ ան նուիրական աշխատանք ունի կատարելիք։

Ո՜ր Դաշնակցականը ունեցեր է տանելի ու հանգստաւէտ պայմաններ, երբ գործի է լծուեր ծառայութեան իր բաժինը բերելու համար հայրենիքին, կամ ազգին ցիրուցան խլեակներուն։

«Յառաջ»ն ալ, անձնուէր զինուոր Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ հարազատ արտայայտիչը անոր ոգիին, գաղափարներուն եւ բաղձանքներուն, չէր կրնար բացառութիւն կազմել այդ տեսակէտէն։

Ուրեմն ան ալ կը կատարէ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ իրեն վիճակուած հայրենասիրական ու կուսակցական դերը՝ անտրտունջ ու անխոնջ, ամէն տարի աւելի եռանդուն, աւելի խանդավառ ու, մանաւանդ, աւելի տիրական ու երիտասարդ։

«Յառաջ»ը չի ծերանար, ինչպէս չի ծերանար իր ներշնչարանը՝ Դաշնակցութիւնը։

Մեր կուսակցութեան միակ թերթն է ան Ֆրանսայի մէջ որ, 20 տարիէ ի վեր, կը տարածէ, իր մեծաքանչ հայերէնով, Դաշնակցութեան բառն ու շունչը եւ հայեցի դաստիարակութեամբ կը պատուաստէ նորահաս սերունդ մը որուն դիմացը կայ այլասերման ահաւոր վտանգը։

Օղակ մըն է «Յառաջ»ը յամրաբար անհետացող սերունդին եւ նոր երիտասարդութեան միջեւ։

Կամուրջ մը՝ հիներուն ժառանգը նորերուն դիրկը բերող։

«Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեամբ տոգորուած, «Յառաջ»ը անվհատ պաշտպանն է եղած ժողովուրդի քաղաքական պահանջներուն ու քաղաքակրթական արժէքներուն։ Ամէն պատեհ առթիւ անիկա պահանջած է հայութեան պատմական հողերը՝ սահմանէն ներս թէ դուրս, կոթնած անհերքելի փաստերու վրայ, պահանջած է քաղաքացիական ու ժողովրդապետական ազատութիւններ, պաշտպանած է հայ մշակոյթը, հայ գրականութիւնը, Հայոց ոսկեղինիկ լեզուն, հայ արուեստը եւ հայկական բոլոր արժէքները եւ արդարօրէն ընդվզած է ամէն անգամ որ ոտնձգութիւններ կատարուած են անոնց դէմ»։

Այս տողերով կ'արտայայտուի Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն՝ խանդավառութեամբ ողջունելով թերթին 5000 թուեակը։

Մեծ է իր դուրգուրանքը մանաւանդ մեր մշակոյթին ու մեր առհմիկ գրականութեան հանդէպ։

Իր ճոխ հաւաքածոն կրնայ տալ լաւագոյն պատկերներէն մէկը մեր վերջին 20ամեակի պատմութեան։

Լրագիր մը չէ «Յառաջ»ը բառին սահմանափակ ու սովորական իմաստով, այլ տեսակ մը դպրոց կամ համալսարան ուր, 1925էն առդին ծլան ու ծաղկեցան Սփիւռքի հայ գրականութեան երիտասարդ մշակները։

Իր տաք ու կենսատու շունչն էր որ վարակեց, ամբողջ քսան տարի, մեր նոր օրերու տաղանդաւոր գրողներէն շատերը, եւ իր կտուրին տակ էր որ շարք մը նորընծաներ կատարեցին իրենց առաջին գրական փորձերը։

«Յառաջ»ը եղաւ նաեւ «դպրատուն» հայ լրագրութեան համար։ Ու ուղեցոյց խմբագրական շարադրող կամ լուր թարգմանող սկսնակներուն — եւ հիներուն։

Ցանցառնը բնականաբար իրր չէ եթէ տակաւին կարգ մը խմբագիրներ, հակառակորդ հոսանքէն, կը յամառին ամուր կառչած մնալ լրագրութեան հին ու փտած ձեւերուն։

Դաշնակցական է «Յառաջ»ը իր ամբողջ էութեամբ, իր նախասիրութիւններով, իր դիմագծով եւ իր յեղափոխական ոգիով։ Իր ջղուտ ու առնական խմբագրականները կը գնահատուին նաեւ հակադաշնակցական բանիմացներէն։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԻՐԱՆԻ ՈՒՐՄԻԱ քաղաքէն ստացուած նամակները շատ տխուր կը ներկայացնեն այնտեղի Հայերուն եւ Ասորիներուն կեանքը։ Ատրպատականի մէջ տեղի ունեցած կռիւներուն իբրեւ հետեւանք, քանի աւելի հայ եւ ասորի գիւղեր թալանուած եւ այրուած են։ Սպաննուած են հարիւրէ մօտ անձեր։ Տասը հազարի հասնող բնակչութիւնը կատարեալ թշուառութեան մատնուած է։ Այդ թշուառներուն օգնութիւն հասցնելու համար, Ամերիկայի կարգ մը քաղաքներուն մէջ կազմուած են մարմինները նախկին Ուրմիացիներէ, որոնք արդէն հազարաւոր տոլարներ ղրկած են Ուրմիա։ Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Կեդր. վարչութիւնն ալ հինգ հարիւր տոլարի օգնութիւն մը ըրած է։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ Մայիս 11ին տօնուած է Հայկազուն Ա. քհնյ. Ոսկերիչեանի ուսուցչութեան եւ քահանայութեան յոբելեանը, Նախաձեռնութեամբ համանուն վարժարանին խնամակալ մարմնին եւ նախկին սան-սանուհիներուն։ Բոլոր բանախօսները ընդգծած են յոբելեարին արժանիքներն ու իր հիմնած վարժարանին ծառայութիւնները 25 տարիներէ ի վեր։

ԿՈՒՐԻ ԱՒԱԳԻ ՀԱՄԱՐ.— Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ լուրջ անկարգութիւններ պատահած են Փամ Սփրինկսի եկեղեցիին մէջ (Քալիֆօրնիա), ուր գացած էր Աւագ աղօթելու։ Մինչ անշարժ ու անխօս «հրաշագործը» կ'աղօթէր ինքնամփոփ, ամբոխը կը խուժէ եկեղեցիի դրան վրայ, «հպելու համար անոր հագուստներուն»։ Անօրինակ յարձակում մը եւ խառնաշփոթութիւն ծայր կուտան։ Բազմաթիւ մարդիկ կը յաջողին պատուհաններէն ներս մտնել։ Շատ կիներ կը նուաղին, մարդիկ կը խոշտանգուին կամ կը վիրաւորուին ու կը փոխադրուին հիւանդանոց։

ՂԱԼԱԹԻՈՅ Կեդր. Վարժարանին յարակից մասը պիտի միացնեն վարժարանին, ինչպէս առաջ, նոր տարեշրջանին ուսանողներու խճողումին առաջքը առնելու համար։ Ղալաթիոյ միւթեվէլլին՝ Պ. Յ. Տանտրինեան խոստացած է աւելցնել եկեղեցւոյ կողմէ վարժարանին եղած յատկացումը։

ԽԱՍԳԻՒՂԻ Ս. Ստեփաննոս եկեղեցին պատկան իշխանութեանց կողմէ Մատակարարութեան վերադարձուած ըլլալով հանդերձ, հիմնական նորոգութեան կը կարօտի։

ՊՈԼՍՈՅ Ս. ՅԱԿՈԲ անկելանոցին մէջ 30 մահճակալով հիւանդանոց մը պիտի բացուի, երկու բաժիններով, մէկը՝ ներքին հիւանդութեանց, 24 մահճակալով, միւսը փոխանցիկ հիւանդութեանց՝ 6 մահճակալով։

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ կառավարութիւնը որոշած է սքեմ կրելու արտօնութիւն տալ Թուրքիոյ Հայոց Պատ. տեղապահ Գէորգ արք. Ասլանեանի։ Տարազի օրէնքով սքեմ կրելու իրաւունք ունին միմիայն կրօնապետները։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ԼԻՈՆ.— La Vie Lyonnaise շաբաթաթերթը անցեալ շաբթուան թիւը յատկացուցած էր տարեկան ամենամեծ ձիարշաւին (Grand prix)։

Այդ օրը քաղաքը գրեթէ տօնական երեւոյթ մը կ'առնէ։ Իգական սեռը մասնաւորաբար կը փայլի իր արդուզարդով ու նորաձեւութեան զանազան հագուստներով։ Շատ մը Haute couture կոչուած բարձր հաստատութիւններ պաշտօնապէս կը մասնակցին հանդէսին ու օրուան դատաւորներու (jury) ու մանաւանդ թղթակիցներուն ուշադրութիւնը գրաւել կ'ուզեն։

La Vie Lyonnaiseի բացառիկ թիւին վրայ ուրախութեամբ կը տեսնենք Rose et Berte Թէրզեաններու անունը եւ modèleի նկար մը իրենց կարած հագուստէն։ Օր. Թէրզեաններ թէեւ մասնակցած չէին մրցումին, սակայն juryներուն եւ թղթակիցներուն ուշադրութիւնը կը գրաւեն եւ պաշտօնապէս կ'արձանագրուի լաւագոյն մրցանակաւորներու ցանկին մէջ։

Օրիորդները արդէն ճանչցուած են իրենց հաստատութիւնով Ֆրանսական բարձր եւ դժուարահաճ շրջանակին մէջ։ Ահա լաւագոյն վկայական մը նոր յաջողութեանց։— Մ. Տ. Գ.

Իր լեզո՞ւն։ Հայերէն է ամէն բանէ առաջ, տահուն ու «քաղցրահնչիւն» հայերէն, բոլորովին մաքրուած, զտուած վնասակար օտարաբանութիւններէ։ Վճիտ ու անապակ է իր ոճը ինչպէս մեր հայրենի աղբիւրներուն ջուրը։ Նախանձախնդիր մեր բարբառին անաղարտ պահպանումին, ինչպէս բոլոր Դաշնակցական թերթերը, «Յառաջ»ն ալ բուռն պայքար կը մղէ հայերէնը չինարէնի այլափոխելու Երեւանեան արշաւանքին դէմ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան ձայնն է «Յառաջ»ը, «Լոյս քաղաք»ին մէջ եւ կուսակցութեան տեսակէտներուն ջերմեռանդ ու հաւատաւոր պաշտպաններէն մէկը։

Խմբագրութիւնս սրտանց կը շնորհաւորէ իր պաշտօնակիցը՝ ընկ. Շաւարշ Միսաքեան, իր կատարած հայրենասիրական — եւ կուսակցական — ծառայութեան համար ու ջերմօրէն կը մաղթէ երկար կեանք՝ իրեն եւ՝ իր հոգեհատոր «Յառաջ»ին։

(Խմբագրական ԱՍՊԱՐԷԶի, 23 Մայիս)

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Գործադուլները կը ծաւալին

Ազգ. Ժողովին Դշ. օրուան վիճաբանութիւններէն վերջ, վարչապետը յայտարարեց իր պաշտօնակիցներուն թէ վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ յառաջիկայ չորեքշաբթի։ Ուրեմն տեսակ մը զինադուլ՝ ութ օրուան համար։ Թէ կառավարութիւնը եւ թէ Ազգ. Ժողովը ծանրակշիռ ընելիքներ ունին, փոխադարձաբար, բայց ստիպուած են համբերութեան փորձ մը կատարել նկատի առնելով Երեք Մեծերու խորհրդաժողովին գումարումը Փարիզի մէջ։ Միեւնոյն պատճառով Դշ. օրուան յետաձգուեցաւ ձախակողմեան ընկերվարական Կազիէի հարցապնդումը, որ կրնար տապալել դահլիճը։ Յետաձգուեցաւ նաեւ ընկերվարական համագումարը։

Մինչ այս մինչ այն, գործադուլները իրարու կը յաջորդեն, ջլատելով երկրին տնտեսական կեանքը։ Հիւսիսային շրջանի հանքագործներուն գործադուլը սաստկացաւ։ Արդէն իսկ 200.000ի հասած է բանւորներուն թիւը։ Արտադրութեանց նախարարը, Պ. Ռոպէռ Լաքոսթ (ընկերվարական) անարդարանալի կը գտնէ այս գործադուլը, յիշելով ածխահանքներու բանւորներուն ընծայուած առաւելութիւնները։ Սէնթ Էթիէնի ածխահանքերուն մէջ ալ գործադուլ հռչակուեցաւ։

Մետաղագործութեան, ծխախոտի եւ լուցկիի բանւորներն ալ որոշեցին գործադուլ յայտարարել, Յուլիս 1ին, 24 ժամուան համար, իբրեւ առաջին ազդարարութիւն։

Դրամատուներու եւ մեծ վաճառատուններու պաշտօնեաներուն գործադուլը կը շարունակուի տակաւին։ Աշխատանքը չէ վերսկսած նաեւ Սիթրոէնի մէջ (20.000 բանւոր)։ Գաւառի մէջ ալ խլրտումները կը ծաւալին։ Մասնակի գործադուլ ամէն տեղ.— Լիոն, Մարսէյլ եւայլն։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

(ՅԱՌԱՋի անիական թղթակցէն)

Չորեքշաբթի, 25 Յունիս

Ֆրանսայի հեծելանիւով շրջանին առաջին հանգրուանը տեղի ունեցաւ աննախընթաց ոգեւորութեամբ։ Կարաւանի մեկնումին նշանը տրուեցաւ Էթուալի հրապարակէն եւ անցնելով Շան զ'Էլիզէէն, Պուլվարներէն, Լաֆայէթէն, Սէն Տընիէն մինչեւ Փիէրֆիթ, ուրկէ պիտի սկսէր ճշմարիտ արշաւը։

Ամբողջ ճամբու ընթացքին անհամար բազմութիւն մը պատնէշ շինած էր եւ ոստիկանութիւնը հազիւ կրնար կարգը պահպանել։ Աշխատաւորներ, պաշտօնեաներ իրենց գործը լքած՝ հոն էին։ Դըպրոցական տղաք իրենց դաստիարակներուն գլխաւորութեամբ գրաւած էին մայթերու եզերքը՝ ծափահարելու համար մարդանքի այս կուռքերը։

«Յառաջ»ի կառքը կը սուրար առաջին շարքերուն մէջ խառնուած, եւ կը ծափահարուէր հայ դիտողներու կողմէ։

Հրանիւթի խնայողութեան համար վերջին պահուն մեր կառքին մէջ դրին երկու ուրիշ թղթակիցներ, մէկը ամերիկեան United Pressին եւ միւսը Անժէի Courrier de l'Ouestի մէկ խմբագիրը։ Ինչ որ ուշագրաւ էր, Ֆրանսացին՝ եկած էր փոքր պայուսակով մը՝ իր ձեռքի գրի մեքենայով, իսկ Ամերիկացին իր երեք խոշոր պայուսակներով ...

Փիէրֆիթէն, ուր մեկնումի վերջին նշանը տրուեցաւ, հեծելանիւի հարիւր մրցորդները թափ տուին իրենց սրունքներուն, խումբ խումբ, իրենց յատուկ գոյներով հագուած։

Մինչեւ Լիլ գնացքը, 236 քիլոմեթր, կտրեց 6 ժամ 51 վայրկեանէն։ Առաջինը հասաւ Զուիցերիացի մը՝ Քիւպլէր, երկրորդ՝ եւ երրորդ երկու Ֆրանսացի Մաէ եւ Փիօ։ Ա. Պելճիքացին հասաւ 6րդ, իսկ Ա. Իտալացին 7րդ։ Պելճիքացիներէն աւելի լաւը կը սպասէինք, բայց իրենցմէ երկուքը եւս մնացած ըլլալով խումբը անոնց սպասեց։

Ճամբու ընթացքին քանի մը մրցորդներ կարաւանէն փախուստ տուին դէպի առաջ, բայց վերջը խումբը հասաւ անոնց։

Ամէնէն կարեւոր դէպքը եղաւ Ֆրանսական խումբի քափիթէն (մրցորդներու երէցագոյնը՝ 39 տարեկան) Թիէթառի արկածը որու հետեւանքով լքեց արշաւը, ինչ որ տխուր պարագայ մըն է, բայց չի կրնար ազդել Ֆրանսական խումբին կորովին վրայ, քանի որ 1938ին ա նման արկածով մը Փօլ Մայ լքած էր խումբը եւ սակայն դարձեալ Ֆրանսացի մը՝ Ռոժէ Լափէպի շահեցաւ մրցումը։

Լիլի մէջ շատ խանդավառ ընդունելութիւն մը գտանք։

Վաղը, հինգշաբթի, Բ. հանգրուանը Լիլէն Պրիւքսէլ ուր մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են կարաւանը ընդունելու համար։

Ուրեմն՝ ցը՛... ։

ՏՈՐՔ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ նոր գինները՝ 6 ֆրանք, հեռաձայն քաղաքին մէջ՝ 6 ֆրանք, բաժնեգրութիւն՝ 50 առ հարիւր յաւելում եւն.։

Յարգանքի մեծ ցոյց Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ 80ամեակին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. Վարչութեան կողմէ, 29 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Փարիզ Սալ տ'Իէնա, métro Iéna: Կը նախագահէ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

խօսք պիտի առնեն՝

ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼ,
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ,
ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ
ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

(Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչ. կողմէ)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱԹԱՔԵԼԵԱՆ, ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եղբայրներ։ Մուտքը ազատ է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԶԱՒԷՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչական դիւանը կը հրաւիրէ եկեղեցական, բարեսիրական, հանրային բոլոր մարմինները, կազմակերպութիւնները, հայ մամուլը եւ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեհանգստի պաշտօնին որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, Յունիս 29ին, առաւօտեան ժամուն, Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ ՊՈԼՍՈՅ ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԶԱՒԷՆ ԱՐՔ.ի (մեռած Պաղտատ, Յունիս 3ին)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Վ. ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս կիրակի Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցիի տօնախմբութեան առիթով՝ մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի, ինչպէս ամէն տարի, եկեղեցիին հիմնադիր բարերար հանգուցեալ ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆի եւ իր ընտանիքի ննջեցեալներու յիշատակին։ Քառաձայն Ս. Պատարագին կը մասնակցի երգչախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգսեանի։ Մարսէյլի հայ գաղութը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգել բարերարին յիշատակը։— Վարչութիւն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանենթէ իրենց եղբօր,աներորդւոյն եւ մօրեղբօր՝ ողբացեալ ՊՕՂՈՍ ԱՃԷՄԵԱՆի (Տիգրանակերտցի) մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, կիրակի 29 Յունիս, Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Թորոսեան եւ որդին, կը ծանուցանեն թէ իրենց զաւկին եւ եղբօր ծպղկահասակ ՌԱՖՖԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կիրակի 29 Յունիս Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Յառաջիկայ կիրակի Յունիս 29ին յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցին ողբացեալ ՄԻՀՐԴԱՏ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԽԱԽՈՏԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ ազատ է Յուլիս 1էն սկսեալ (Դշ.)։ Կոլուազը՝ 38 ֆր., կուինը՝ 48 եւն։ Արձանագրութիւնները չեն ջնջուած եւ նոր ծխատոմսեր պիտի տրուին։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ սակերը պիտի աւելնան Յուլիս 1էն սկսեալ, ճամբորդներու համար՝ 20 առ հարիւր (Ա. կարգ քիլ. 3.60, Բ. կարգ 2.34, Գ. կարգ 1.80), ապրանքներու համար՝ 28 առ հարիւր։ Շաբաթական բաժնեգրութեանց գիները պիտի չաւելնան, իսկ տարեկան արձակուրդի ժողովրդական տոմսակները պիտի աւելնան Դեկտ. 1էն։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ խռովութեանց առթիւ Եւրոպա ղրկուած քննիչ յանձնախումբը հրատարակեց իր տեղեկագիրը, որ կը բաղկանայ 800 էջերէ։ Յանձնաժողովին մեծամասնութիւնը կը հաստատէ թէ Եուկոսլաւիա, եւ մասամբ Ալպանիա եւ Պուլկարիա կ'օգնեն յոյն ապստամբներուն։ Տեղեկագիրը մեղադրանքներ կը պարունակէ նաեւ յունական կառավարութեան դէմ։

Օշականի յոբելեանը

Կը տօնուի ՎԻԷՆԻ մէջ, 27 Յունիս, Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին, Cercle Catholiqueի սրահին մէջ։ Կը նախագահէ Պ. ՅԱԿՈԲ ՄԿՐԵԱՆ։ Կը խօսին Պ. Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ եւ ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ։

Ընտրուած գեղարուեստական բաժին։ Մուտքը ազատ է։

ԼԻՈՆ, 28 Յունիս, շաբաթ երեկոյ։

ՏԷՍԻՆ, 29 Յունիս, կիրակի ցերեկէն վերջ։

Երկուքն ալ նախագահութեամբ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցչական ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 5.30ին Café Noailles։ (Սոյն ժողովը յետաձգուած էր հանրակառքերուն գործադուլին պատճառով)։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Գիւլխանդանեան» խումբի դաշտային հանդէսը յետաձգուած է 13 Յուլիսին, Պ. Նաճարեանի ագարակը։ Մանրամասնութիւնները յայտագրով։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսէ լէ Մուլինոյի մասնաճիւղին ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 rue de la Défense։ Օրակարգ՝ մանուկներու օդափոխութեան կայան։

ՎԻԷՆ.— Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ Սէն Մարթէնի «Մուրատ» Ակումբին մէջ։ Պիտի կատարուի Նոր վարչութեան ընտրութիւնը։

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին «Մուրատ» Ակումբին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, ընկեր Աքէլեանի բնակարանը։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ).— Հ. Յ. Դ. ընկեր «Կարօ» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ընկեր Գ. Միւճէրէտեանի բնակարանին մէջ։

Ուշադրութիւն
ձայնի փոխարինութեան

Ֆր. Կ. Խաչի Սէվրանի մասնաճիւղի թատերաշարահանդէսը որ պիտի կատարուէր Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, տեղի պիտի ունենայ Յունիս 29ին, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30էն 12, Salle Massis, 87 Ave. de Livry, Sevran, նորակառոյց սրահին մէջ։ Կը ներկայացուի Սիպիլի «ՀԱՐՍԸ», նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ պաւէշտ մը եւ անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը 50 ֆրանք։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Eglise Pantinէն առնել 147 թիւ օթօպիւս, իջնել terminus եւ կամ Gare du Nordէն երկաթուղի ժամը 12 եւ 14.10, իջնել Սէվրան։

ՄՈՒՇՏԱԿԷ
ՆՈՐ ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ

Ռուսական Աստրականէ սեւ եւ մոխրագոյն

Շատ նպաստաւոր գիներով

ԴԻՄԵԼ նամակով եւ «Յառաջ»ի հասցէով, Ա. Յ. սկզբնատառերը նշանակուած պահարանի վրայ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ հայերէն անթերի ձեռագիր մը լաւ Ֆրանսերէնի թարգմանող մը։ Դիմել՝ Nerguizian, 246 rue Paul Bert, Lyon :

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ԼԻՈՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

20 Յուլիսին, կիրակի օր։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՄԱՍԵՐԱՍՏԻՈՅ շինարար միութեան Տէսինի մասնաճիւղը Սեբաստիոյ Օրը պիտի տօնէ բացօթեայ հանդէսով մը, 29 Յունիս կիրակի։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.284

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-76 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տօլ.

Samedi 28 JUIN 1947 Շաբաթ 28 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5071-Նոր շրջան թիւ 680 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՇՏՈՒՄ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերը կը յորդի թուրքեւամերիկեան մեղրալուսնի նկարագրութիւններով:

Ջանազան ընդունելութիւններ, գրոյցներ եւ մեղրածոր յայտարարութիւններ: Կ'ըսես՝ լոյս իջած է Թուրքերուն վրայ: Ինչպէս տարիներ առաջ, երբ գերմանական սաղաւարտները կը շողային Վոսփորի ափերուն վրայ:

Ամերիկեան պատուիրակութիւնները, որոնց գլուխը կը գտնուին զօրավարներ եւ ծովակալներ, կը շարունակեն իրենց քննական պտոյտները, Թուրքիոյ մէկ ծայրէն միւսը:

Անցեալ շաբթու բազմանդամ պատուիրակութիւն մը այցելեց Միջերկրականի ափերը, — Անթալիա, Մերսին, Ատանա, Իսքէնտէրուն (Ալէքսանտրէթ), նորանոր ծրագիրներ յղանալով Թուրքիոյ պաշտպանութեան համար:

Այս պտոյտներուն հետ, ամերիկացի պաշտօնեաը միջանկեալ կը սարքեն ասուլիսներ, լաւատանելու համար Թուրք եւ օտար լրագրողները: Բնականաբար կը խուսափին զինուորական գաղտնիքներէ: Բայց, անուղղակի կը հասկցնեն թէ Թրքական բանակը լայն աջակցութեան կը կարօտի, բոլորովին արդիական դառնալու համար:

Այս տեսակ զրոյցի մը ատեն էր որ զօր. Օլիվըր հասկցուց թէ անբաւական է 100 միլ. տոլարի վարկը եւ յայտարարեց թէ իրեն համար «պատիւ պիտի ըլլար հրամայել Թուրք արդիական զօրաբաժնի մը»:

Երբ զօրավարները այսքան յառաջ կ'երթան, լրագրողները չեն որ կէս ճամբան պիտի մնան:

Յունիս 20ին Եէշիլ Քէօյէն (Սան Սթէֆանօ) կը մեկնէր ամերիկեան այն օդանաւը որ աշխարհի հրջանը կը կատարէ եւ որ կանգ առած էր Պոլսոյ մէջ: Այս առթիւ ալ Թուրքերը սեղան մը սարքած էին, շողշողուն հիւրամեծարութեամբ: Բաժակաճառեր, փոխադարձ մաղթանքներ եւայլն:

Առիթէն օգտուելով, «Ճիւմհուրիյէթ»ի ամբողջավար խմբագիրը խօսակցութիւն մը կ'ունենայ ամերիկացի լրագրապետի մը հետ, որ տէրն է եղեր վաթսուն թերթերու: Պարոնը, Րոյ Հուրթ?, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրեր է Ամերիկայի Հայերու մասին.

— «Երիտասարդութեանս բաներ մը լսած էի «Հայկական Հարց»ի մասին եւ թուրքեւհայ վէճերու մասին կարգ մը գրութիւններ կարդացած: Սակայն տասը տարիէ ի վեր ոչ միայն անոնց, այլ եւ Հայերուն անունն անգամ չարտասանուիր: Կարեւորութիւն մի տաք Հայերուն, մենք մարդու տեղ չենք դներ զանոնք»:

Ցենք գիտեր թէ Ամերիկայի Հայերը մարդու տեղ դրա՞ծ են այս պարոնը: Եթէ իսկապէս արտասանած է այդ խօսքերը, կը նշանակէ թէ այնքան բան գիտէ Թուրքիոյ եւ Հայերու, որքան իր իսկ երկրի մասին:

Արդարեւ, ի՞նչպէս կարելի է այսքան «պէխապէր» ձեւանալ, երբ Թուրք թերթերը իրենք են որ ամէն օր կ'ողբան թէ Հայերը ահագին գետին շահած են Ամերիկայի մէջ, իսկ իրենք շատ ետ մնացած:

Թուրք թերթը ուրիշ յայտարարութիւն մըն ալ կը վերագրէ ամերիկացի լրագրապետին.

— «Մ. Նահանգներուն մէջ լայն ժողովրդականութիւն կը վայելէ Թուրքիան: Մեծ համակրանք ստեղծուած է ձեզի հանդէպ, տրովհետեւ կը դիմադրէք համայնավարներուն: Անշուշտ Ամերիկայի մէջ ալ համայնավարներ կան, բայց ափ մը յետադիմականներէ եւ շահախնդիրներէ կը բաղկանան: Գալով համայնավարներուն կողմէ դրդուած Հայերուն, անոնք չեն կրնար մարդ գտնել որ ականջ կախէ իրենց խօսքերուն»:

Ատենէ մը ի վեր, Թուրք մամուլը կը մօյրեցնէ հանրային կարծիքը, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ միայն համայնավարներն են որ կ'արծարծեն Հայկական Դատը: Ուրեմն ամերիկացի լրագրապետը պարտք սեպեր է մխիթարել իր Թուրք հիւրամեծարը:

Աշխարհի հրջանը լրացուցած ատեն, պարոնը անշուշտ ուրիշ զրոյցներ ալ ունեցաւ, զանազան երկիրներու մէջ եւ իմացաւ թէ արեւելեան օրօրները չեն կրնար փոխել պատմութեան ընթացքը:

Հայկական Հարցը առ նուազն 60 տարուան պատմութիւն ունի, նոյն իսկ Ամերիկայի մէջ, եւ պատահական դիմափոխութիւնները չեն որ թանգարան պիտի նետեն զայն: Շ.

Ժողո՞վ թէ փառայիր

(Գ. եւ վերջին մաս)

Բոլորը ոտքի են, կուզան կ'երթան տաճարին մէջ: Բարեկենդանի տեսարաններ ալ պակաս չեն: Մէկը ետեւի կողմը երկու աթոռներ գրաւած եւ հակառակ դարձուցած, նստեր է, գլուխն ալ մէկ աթոռին կռթնցուցած: Շէնք-շնորհք խմած, քաղաքը ծախած, գլուխը վերցնելու կարողութիւն չունի: Քառորդ ժամը անգամ մը կ'ըսէ.

— Գարտաշըմ, չըմնցա՞ւ, ատենը չեկա՞ւ, ես ... եկեղեցիին ալ, ժողովին ալ, քուէս առէք, ձգեցէք որ երթամ ...

Եթէ հարց մը ձեռամբարձ պիտի քուէարկուէր, գինովին ընկերները երկու ձեռքերն ալ վեր կը բարձրացնէին, գլուխը վար կախուած... Ներկաներէն մէկը համարձակեցաւ դիտել տալ թէ օրինաւոր ձեւ չէ այս, առանց քուէխոյզ յանձնախումբի կրնայ ըլլալ որ զեղծումներ կատարուին, մանաւանդ որ քուէներն ալ երկար ժամանակ դուրսը սեղանի վրայ կամ դարակներու մէջ մնացած են: Նորէն ժխոր, ոտքի վրայ: Եւ նոյնիսկ մէկը յանդգնեցաւ յառաջանալ մինչեւ դասը, Հ. Աղապէկեանը ծեծելու, բայց այս վերջինը արհամարհելով բոլոր սպառնալիքներն ու յիշոցները, կը պնդէր թէ կրնան զեղծումներ գործուիլ: Նախագահը բերանը չէր բանար, կարգ-կանոնը պահելու համար: Ինքն ալ դարձած էր հանդիսատես, աւելի ճիշդ՝ մեղսակից սարքուած դաւերուն:

Իրարանցումը տեւեց մօտաւորապէս կէս ժամ: Վերջապէս այն բժիշկը որ անկարգութեան առաջին ազդանշանը տուած էր, ոտքի կանգնելով ըսաւ.

— Պարոն Աղապէկեանը երկար ժամանակ է որ կը ճանչնամ, շատ պատուաւոր մարդ է, մեր ժողովներու ընթացքին ալ (ծակատ) այսպիսի երեւոյթներ կ'ունենայ ապօրինութեանց առթիւ, շատ թծախնդիր է, կ'ուզէ ուսումէն ինչ չիտակ ու ասոռացի կատարուի:

Նորէն սկսան պոռալ — Քուէ՛... քուէ:

Եւ ժխորին մէջ յանձնախումբ մը ընտրեցին որպէսզի յաջորդ օրը քուէները քննէ: Ցեսոյ գրոհ դէպի քուէտուփը որ դրուած էր նախագահին քով: Քուէները ձգուեցան առանց ստուգման: «Ցառաջդիմականները» խառնիխուռն քուէները ձգեցին գացին, շատ մը չէզոքներ ալ առանց քուէ տալու զզուանքով հեռացան:

Եկեղեցւոյ ընկերակցութեան մէկ ծերուկ անդամը կ'ըսէր.

— Քսանըհինգ տարի մոմ ծախած եմ ժամուն դուռը, ասոնց եւ ոչ մէկուն երեսը չեմ տեսած, ոչ ալ այսքան կոշտ ու կոպիտ բարքեր եկեղեցւոյ մէջ...

Ստոյգ աղբիւրէ կ'իմանամ թէ անդամներու ղրկուած անուանացանկէն(պատ.ընտրութենէն) քանի մը օր առաջ 50 ֆրանքով արձանագրուողներ եղած են եւ քուէ տուած: Նոյն ձեւով գրուած են մօտ 150 անդամուհիներ: Շատերը իրենց անդամ ըլլալէն ալ տեղեկութիւն չունին: Իմ հաշուով 1170 — 1200 քուէարկողներ պիտի ըլլան:

Սիրելի ընթերցող, ես պատմեցի տեսածս եւ լսածս: Քեզի կը մնայ դատել:

ԻՐԱԶԵԿ

ՀԻՆԳ ՀՈԳԻ ՎԱՌԱԾ, ԵՕԹԸ ՎԻՐԱՒՈՐ

Հալէպէն հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հաղորդեն քստմնելի արկածի մը մասին, որուն առաջին լուրը տուած էինք յունիս 17ին.—

— Բովանդակ Լիբանանի եւ Սուրիոյ հայութեան մէջ խոր յուզում պատճառեց մահը՝ հինգ հայ երիտասարդներու, որոնք զոհ դարձան ինքնաշարժի զարհուրելի ակածի մը, Այնճար - Պաալպէք ճամբուն վրայ:

Տարաբախտ հայ երիտասարդները մահացած են փշաքաղիչ պայմաններու տակ, ինքնաշարժի պէնզինի ընդունարանին յանկարծական բոցավառումով: Զոհերուն մէջ կը գտնուին Տքթ. Ռեթէոս Գույումճեան՝ աչխոյժ ու գործունեայ երիտասարդ մը, որ այնքան մեծ զոհողութիւններու եւ դժուարութեանց գնով ստացած էր Համալսարանական եւ մասնագիտական կրթութիւնը: Միւս զոհերն են Յաչէր Ադամեան, Ս. Շէրպէթճեան, Գէորգ Գալուստեան եւ Գառնիկ Ցակոբեան, բոլորն ալ ծանօթ եւ սիրուած բովանդակ ժողովուրդին կողմէ:

Վիրաւորներուն մէջ կը գտնուին Ցակոբ Քէնտիրճեան, Գահրի (Զահլէ), Անդրանիկ Աբրահամեան, Սեդրակ Թաշճեան եւ Մովսէս Մախուլեան, որոնք փոխադրուած են Պէյրութ, հիւանդանոց:

Տարաբախտ զոհերուն յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Այնճարի մէջ: Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, արկածահար ինքնաշարժը տապալած է իր մուտքի դրան վրայ եւ անհնար դարձուցած է զոհերուն փրկութիւնը: Բոցավառ կառքին մէջ մնացած հինգ երիտասարդները ածխացած են սրտաճմլիկ աղաղակներու եւ օգնութեան կանչերու մէջ:

Տարաբախտ զոհերուն յուղարկաւորութեան ներկայ եղած են Այնճարի, Շթորայի, Ռայաքի, Զահլէի եւ Լիբանանի Հայերը, տեղական իշխանութեանց ներկայացուցիչները եւ երկու արաբ երեսփոխաններ: Գերեզմանատան մէջ դամբանականներ խօսած են Կարօ Սասունի, Պատ. Հատիտեան, Ամերիկ. Համալսարանին կողմէ Տքթ. Տ. Պէրպէրեան, «Ազդակ»ի խմբագիր Արամ Սահակեան եւ տարաբախտ զոհերուն ընկերները:

Հիւանդանոց փոխադրուած երեք ծանր վիրաւորներուն վիճակը մտահոգութիւն կը պատճառէ:

Երեք Մեծերու ժողովը բացուեցաւ երէկ

Երէկ, ուրբաթ, իրիկուան ժամը4ին բացուեցաւ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան արտաքին նախարարներուն խորհրդաժողովը, քննելու համար ամերիկեան առաջարկը՝ Եւրոպայի վերաշինութեան եւ վերակազմութեան մասին:

Ժողովը տեղի կ'ունենայ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան այն սրահին մէջ որ յատկացուած էր Անգլիոյ Թագաւորին, 1938ին: Փարիզի քաղաքական շրջանակներուն մէջ այս խորհրդաժողովը կը համարեն ամէնէն կարեւոր միջազգային խորհրդակցութիւնը այն օրէն ի վեր որ Րոզվէլթ, Սթալին եւ Չըրչիլ առաջին անգամ ժողով գումարեցին Թէհրանի մէջ: Այս ժողովն է որ պիտի որոշէ հետեւեալ հիմնական խնդիրը.— Եւրոպան միացեա՞լ պիտի մնայ թէ երկուքի պիտի բաժնուի: Շատ բան կախում ունի Պ. Մոլոթովի բռնելիք դիրքէն:

Բարենշան երեւոյթ մը, այս առթիւ.— Եչ. օրուան թերթերը գրած էին թէ Պ. Մորիս Թորէզ «արեւմտեան ծուղակ մը» կոչած է զօր. Մարշըլի ծրագիրը, իրենց համագումարին մէջ: Համայնավար առաջնորդը անմիջապէս հերքեց այս վերագրումը, հետեւեալ յայտարարութիւնն ուղղելով համագումարին.

— «Իբրեւ պատասխանատու գործիչներ, մենք վարժուած ենք կշռել մեր արտասանած բառերը եւ մեծ խոհեմութեամբ խօսիլ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրներու մասին որոնք կապ ունին մեր երկրի ապագային հետ: Մեր պատասխանատուութեան գիտակցութիւնը մեզի թոյլ չի տար դժուարութիւններ յարուցանել Դաշնակիցներուն միջեւ եւ ընել որեւէ բան որ կրնայ խանգարել անոնց անհրաժեշտ համաձայնութիւնը, եւ ի վերջոյ մեր երկրին վերելքը: Ահա թէ ինչ ըսի երէկ.— Այն ծրագիրը որու մասին կը խօսին այս օրերս, լեցուն է ծանր անպատեհութիւններով: Իր այդ վիճակին մէջ ծրագրին իրական հետեւանքը պիտի ըլլայ հաշուեյարդարի ենթարկել հատուցումները եւ Գերմանիան դնել միեւնոյն աստիճանին վրայ Ֆրանսայի եւ հիթլերական նախայարձակման միւս զոհերուն հետ: Կարգ մը կատաղի յետադիմականներ արդէն իսկ այդ ծրագիրը կը նկատեն պատերազմական գործիք մը Խ. Միութեան դէմ, իբրեւ խայծ մը արեւմտեան խմբակցութեան որ երկուքի պիտի բաժնէ Եւրոպան եւ աշխարհը: Պ. Մոլոթովի Փարիզ գալը, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարներու հրաւէրով, հարուած մը կուտայ անոնց որ կ'ուզեն ձուկ որսալ պղտոր ջուրի մէջ»:

Պ. Թորէզ աւելցուց թէ լրագրողները պատասխանատու չեն այս թիւրիմացութեան համար եւ թէ մեղքը կ'իյնայ իրենց (համայնավար) տեղեկատու դիւանին վրայ որ սխալ ամփոփած է իր յայտարարութիւնը:

Բանգէտներ այս ճշդումէն ալ կը հետեւցնեն թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը Փարիզ եկած չէ յատկապէս ժխտական դիրք բռնելու համար: Եթէ Մոսկուա ի վերջոյ հաւանի մտնել միջազգային տնտեսական գործակցութեան մը մէջ, հաւանական է որ կարեւոր վարկ մը ստանայ Մ. Նահանգներէն: Կը յիշուի թէ պատերազմը նոր վերջացած էր, երբ վեց միլիառ տոլարի վարկ մը խնդրեց, բայց Ամերիկացիները գոհացում չտուին: Այս առաջարկը կրկնուեցաւ 1946ի գարնան, աւելի փոքր գումարով մը, մէկ միլիառ տոլար, բայց նորէն աւկախ մնաց:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԶՕՐԱՎԱՐ մը, Ֆէլլըրս, երկար յօդուածով մը կը պատմէ թէ «Ճափոնի կայսրը որոշած էր անձնատուր ըլլալ 1945 փետրուարին, բայց Խ. Միութիւնը ընդդիմացաւ, ուզելով միջնորդի դեր կատարել պատերազմիկներուն միջեւ»:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՔՈՆԿՐԷՍԸ

(Նիւ Եորքի մեր թղթակիցէն)

(Դ. եւ վերջին մաս)

Այս «Քոնկրէս»ը կը նըէր թօթէլիթէրիըն (համատիրական) երկիրներու ժողովներուն յատուկ կնիքը: Ժողովականները հրաւիրուած չէին ոչ թէ առաջարկներ ընելու, կարծիքներ յայտնելու, հարցեր քննելու, այլ վերէն հրահանգուած բանաձեւերը քուէարկելու եւ քուէարկելու միաձայնութեամբ: Յայտնի է, որ Մուսոլինիի, Հիտլերի եւ Սթալինի իշխանութեան տակ գտնուած երկիրներու մէջ քուէարկութիւնները միշտ միաձայնութեամբ կը կատարուէին ու կը շարունակեն կատարուիլ:

Աւելցնենք նաեւ, որ եթէ նոյնիսկ ժողովականները իրաւունք ունենային ազատ կարծիք յայտնելու եւ հարցեր քննելու, անոնք հազիւ թէ կարողանային օգտուիլ այդ իրաւունքէն: Երեւակայեցէք 700 հոգիէ բաղկացած ժողով մը որ հազիւ հինգ նիստեր ունեցաւ, ամէն մէկ նիստը երկուքուկէսէն երեք ժամ տեւողութեամբ, ի՞նչ հարց կրնար լրջութեամբ քննել այդպիսի ժողով մը: Եւ կարծէք թէ «Քոնկրէս»ի այդ սահմանափակ ժամանակը աւելի եւս կրճատելու համար դիւանը կը հրաւիրէր արտասահմանէն եկածները գեկոյց տալ իրենց ապրած երկրի ընդհանուր վիճակի եւ հայ գաղութի մասին, ամէն մէկ նիստի երգի, եւ նուագող կը հրաւիրէր երգելու եւ նուագելու եւ լուսանկարողներու խումբերու մասին կարգադրութիւններ կ'ընէր: Ամէն 10-15 վայրկեանը անգամ մը դիւանը կը յայտարարէր.—«Սեբաստացի պատգամաւորները կը հրաւիրուին բեմի ձախ կողմի սենեակը, ուր իրենց խմբանկարը պիտի առնուի», «Արաբկիրցի պատգամաւորները կը հրաւիրուին աջ կողմի սենեակը լուսանկարուելու համար», «Խարբերդցիները կը հրաւիրուին սրահի միւս ծայրը երթալ լուսանկարուելու համար», «Այս երեկոյ, նիստէն վերջ, ժամը 8ին Հնչակեան պատգամաւորները ճաշկերոյթի կը հրաւիրուին Հնչակեան ակումբը, Լեքսինքթըն Աւընիւ, թիւ այսինչ», եւն եւն: Ժողովի այս զբաղումները նոյնքան, եթէ ոչ աւելի ժամանակ խլեցին, որքան լուրջ հարցերով զբաղիլը:

Ամերիկայի մէջ Հայաստանի ամէնէն փոքրիկ գիւղի Վերաշինաց Միութիւնը իր ժողովներու մէջ հայ կեանքի եւ պատմութեան մասին աւելի իրազեկութիւն կը յայտնաբերէ եւ օրակարգի խնդիրներուն աւելի լուրջ ու պարկեշտ կը մօտենայ, քան այդ ըրաւ «Համաշխարհային Հայկական Քոնկրէս»ը:

Օրինակնե՞ր կ'ուզէք: Ահա:

Լսած ըլլալով, որ Հայաստանի մէջ արտելներ (արհեստակցական արդիւնաբերական համագործակցականներ) գոյութիւն ունին, դիւանը յայտարարեց, որ առաջարկ եկած է Ամերիկայի մէջ ալ արտելներ կազմել Հայաստան փոխադրելու համար: Ե՞հ, քանի Հայաստանի մէջատանկ բան մը գոյութիւն ունի, հոս ալ կազմենք: Ուրեմն, քուէ: Եւ ձեռքերը վեր բարձրացան: Այդ վայրկեանին բազմանդամ դիւանի անդամներէն մէկը ձայն ուզեց, եւ որովհետեւ ձայն ուզողը արտասահմանէն եկած մէկն էր՝ Գէորգ Պապայեան*), ուստի քուէարկութիւնը կանգ առաւ եւ ձայն տրուեցաւ Պապայեանին: Պ. Գ. Պապայեան, որ «Քոնկրէս»ի սակաւաթիւ բանիմաց ժողովականներէն էր, յայտարարեց, թէ ինքը Հալէպի Ներգաղթի Կոմիտէի անդամ է, Հայաստան գացած ու վերադարձած է եւ բաւական տեղեկութիւն ունի արտելներու մասին: «Դուք առանց հապճեպով որոշում պէտք չէ տաք արտելներ կազմելու մասին: Դուք չէք գիտեր, թէ Հայաստան արտելներու կարիք ունի՞, եւ ի՞նչ տեսակ արտելներու: Ներգաղթի համար Հայաստանէն հոս գալիք պատուիրակները միայն կրնան ըսել ձեզի, թէ ի՞նչ արտելներու պէտք ունի Հայաստան: Կրնայ ըլլալ, որ դուք, ըսենք, ատաղձագործներու արտել մը կը կազմէք, իսկ եկող պատուիրակը կ'ըսէ, թէ հոն ներկարարներու արտելի կարիք կայ: Ուրեմն ձեր տեղը հանգիստ նստեցէք եւ ձեր գործերը տակնուվրայ մի՛ ընէք: Ծախքեր ալ մի՛ ընէք արտելներ կազմակերպելու համար: Շատ շատ կրնաք արձանագրել, թէ ո՛վ փափաք ունի արտելի մէջ մտնելու: Ու այսչափ:

«Հոն, Հալէպի մէջ մենք ալ արտելներ կազմեցինք: Մարդիկ խանութնին ծախեցին, արհեստանոցները գոցեցին, գործերնին հաշուեյարդարի ենթարկեցին՝ մէկ խօսք՝ տուներնին քանդեցին եւ հիմա աւերակներու վրայ նստած են: Միեւնոյն սխալը հոս չկրկնենք»:

Պ. Գ. Պապայեանը, ըստ երեւոյթին, վախ ունէր, որ ամերիկահայ հայաստանասէրները, երբ արտելներ կազմելու մասին «Քոնկրէս»ի որոշումը լսեն, անմիջապէս իրենց businessները տակնուվրայ կ'ընեն եւ Հայաստան կը մեկնին:

«Քոնկրէս»ը որոշեց արտելներու կազմակերպութեան աշխատանքներու ձեռնարկել, առանց սակայն ամերիկահայ հայաստանասէրներու տուները քանդելու:

«Քոնկրէս»ի «հողային յանձնախումբի» կողմէ տաքթըր Յ. Տօլիկեան հանդիսաւոր կերպով կարդաց այն բանաձեւը, որ կը հաստատէր հայ ժողովուրդի հողային պահանջներու միջազգային իրաւական հիմերը, հիմնուած Սեւրի դաշնագրի վրայ: Ու այդ հանդիսաւոր բանաձեւի մէջ գրուած էր, որ Սեւրի դաշնագիրը կնքուած է 1920 թուի ... Օգոստոս 13ին: Եւ 700 ժողովականներու մէջ չգտնուեցաւ մէկը, որ ելլէր եւ ճշտէր Սեւրի դաշնագրի կնքումի թուականը: Մեր կողմէ ալ, թերեւս, չափազանց պահանջկոտութիւն է ակնկալել, որ Սեւրի դաշնագրի կնքման թուականը գիտնան այն մարդիկ, որոնք 25 տարի շարունակ, Թուրքերու հետ ձեռք ձեռքի պայքարեցան Սեւրի դաշնագրին դէմ:

Այս մարդիկ կամ պատմութիւնը չեն գիտեր, կամ երբ գիտեն, անպատկառօրէն կը խեղաթիւրեն իրենց նպատակներուն ծառայեցնելու համար: «Քոնկրէս»ի մէկ նիստի ընթացքին ամբողջ երկու ժամ Սեւրի դաշնագիր բառերը հոլովուեցան, Սեւրի դաշնագրով հիմնաւորուեցաւ Միացեալ Ազգերուն ուղղուած դիմումնագիրը եւ սակայն, 700 հոգու մէջ չգտնուեցաւ պարկեշտ մէկը, ըսելու համար թէ ո՞վ էր, ի՞նչպէս եւ ո՞վ ձեռք բերաւ Սեւրի դաշնագիրը — արդեօք երկինքէ՞ն իյնալ ծառայելու համար այս «Քոնկրէս»ի մութ նպատակներուն:

Հայ ժողովուրդը իր պատմութեան ընթացքին շատ դժնդակ օրեր ապրած է, բայց երբեք տեսած չէ իր կեանքին մէջ հանրային բարոյականի այնպիսի անկում եւ հայ մարդոց նկարագրի այնպիսի այլասերում, որպիսին ցուցադրուեցաւ Նիւ Եորքի «Համաշխարհային Հայկական Քոնկրէս»ի մէջ:

(Հայրենիք)

*) Ջղփոթել Ռումանիայէն եկած եւ եռն տխուր դեր կատարած Յարութիւն Պապոյեանի հետ:

Մեր Ազգային Մեծ Դիւցազնավէպը

Ա.

«Յառաջ»ի Մայիս 9 թիւովը, Լիոնէն՝ Պայլէ ստորագրութեամբ՝ կարճ թղթակցութիւն մը, գծելով նորակալ Ուսուցի. Յորդուրդի ծրագիրը, անոր անդրանիկ ձեռնարկին առիթովը կ'ըսէր.—

«Պատուելի Խայիկեան մեզի ներկայացուց «Սասունցի Դաւիթ»ը եւ հայկական նկարագիրը:

«Յարգելի փրոֆէսէօրը շատ պարզ եւ հասկընալի լեզուով պատմեց աւանդավէպը: Յետոյ անոր մէջ փնտռեց Հայուն նկարագիրը, քաջութիւնը, ըմբոստ ոգին, նկարագրի մաքրութիւնը, ընտանեկան սրբութիւնը, վեհանձնութիւնը, Մ.Մ.:

«Վերջացնելէ առաջ՝ ըսաւ թէ, ցարդ գրուած, մշակուած «Սասունցի Դաւիթ»ները դժբախտաբար անկատար են,— Թումանեան, Զիթունի, Գարեգին Սրուանձտեան, եւն.: Եւ եզրակացուց,— Եթէ օր մը հայ գրող մը կարենայ մեզի լման, պէտք եղածին պէս «Սասունցի Դաւիթ» մը տալ, այն ատեն կրնանք անվարան յայտարարել թէ մենք Հայերս աշխարհի լաւագոյն դիւցազնավէպն ունինք»:

Այս քանի մը տողերուն մէջ ի յայտ եկած շփոթ ըմբռնումը՝ մեր Ժողովրդական Դիւցազնավէպի մասին, հարկ կը դնեն իմ վրայ՝ քանի մը բացատրութիւններ տալու այս էջերուն մէջ:

Շփոթ ըմբռնումը՝ միայն Փրօֆ. Խայիկեանի քով չէ որ երեւան կուգայ,— ենթադրելով թէ թղթակից Պայլէ՝ հարազատ թարգմանն է եղած Պատուելիին:

Նախ մեր Ժողովրդական Վէպին շուրջ խօսող ու գրողները, պէտք է կարենան որոշել երկու բան: Առաջին, Գաւառաբարբառներով գրի առնուած փոփոխակներուն՝ առանձին հում ատաղձը: Երկրորդ, այդ փոփոխակներէն համադրուած եւ վերակազմուած աշխարհաբար պատմուածքը:

Առաջինները՝ անմատչելի են հանրութեան, թէ՛ որովհետեւ գաւառաբարբառով են, եւ թէ՛ որովհետեւ տպուած են մասնագիտական Հանդէսներու մէջ:

Գաւառաբարբառներով ծանօթ են մինչեւ հիմա, տպուած եւ անտիպ, վաթսունեակ մը փոփոխակ, երեսուն-երեսունըհինգ տարբեր գաւառաբարբառներով, որոնց մէջ մեծագոյն թիւը՝ Մոկաց բարբառին յատուկ:

Երբ մէկը, Փրօֆ. Խայիկեանի պէս, կը դնէ միեւնոյն գծի վրայ՝ Թումանեան եւ Սրուանձտեան ու Զիթունի, կը ցուցնէ որ անգէտ է անոնց կատարած գործին: Գարեգին եպիսկոպոս Սրուանձտեան, ինչպէս իրմէ յետոյ Մնկ. Աբեղեան, Բդրտ. Խալաթեանց, Սարգիս Հայկունի, Գարեգին Սրկագ. Յովսէփեան, դեռ ուրիշներ եւ Զիթունին, Անգիր գիւղացիներու բերնէն գրի առած են գաւառաբարբառով պատմուածքներ:

Բայց Մնկ. Աբեղեան, Բդրտ. Խալաթեանց, Ստփն. Կանայեան եւ Զիթունի, կատարած են նաեւ ուսումնասիրութիւններ՝ մեր Ժողովրդական Դիւցազնավէպին շուրջ:

Այս երկու ձեւերէն յետոյ՝ կան դեռ եւս երրորդ ու չորրորդ ձեւեր.— Մշակուած ու Համադրուած:

Մշակուած ձեւով՝ տուած են մեր Վէպը՝ Յովհ. Թումանեան (40 էջնոց գրքոյկ մը՝ միայն Սասունցի Դաւիթի կռիւի մասը), Աւ. Իսահակեան (միայն Պզտիկ Մհերի մասէն փոքրիկ հատուած մը), եւ Կ. Սիտալ (Դաւիթի ու Խանդութի սիրոյ մասը):

Համադրուած ձեւի մէջ՝ մեր Վէպը խմբագրուած է 1936—39 Երեւանի մէջ, Սասունցի Դաւիթի Հազարամեակին առիթով, որմէ թարգմանուած է Սովետական տասնեակ մը լեզուներու:

Համընթացաբար եւ առաջինէն բոլորովին անկախ, համադրուած ու խմբագրուած է Զիթունիի Սասունականը, որ ամբողջութեամբ թարգմանուած է Ֆրանսերէնի եւ շուտով պիտի անցնի մամուլի տակ:

Սակայն, կայ էական կէտ մը, որ պէտք չէ մոռցուի մեր Դիւցազնավէպն ըմբռնելու ընթերցասէր հանրութենէն: Այն որ՝ մեր Վէպը բաղկացած է ոչ թէ Սասունցի Դաւիթէ մը, կամ՝ չորս ճիւղէ,— ինչպէս է Երեւանի Համախառն Տէքստը (ընագիր), այլ՝ եօթը ճիւղերէ: Այսինքն, յաջորդական անշփոթելի կարգով, 1. Սանասար եւ Բաղդասար, 2. Առիւծ Մհեր, 3. Դաւիթ Մհեր, 4. Թլոր Դաւիթ (կոչուած՝ Սասունցի Դաւիթ), 5. Պզտիկ Մհեր, 6. Պարոն Տէր Ներսէս (եւ Աբլաղ ու Իշխան, նաեւ Որբիկ Պարման), 7. Համզա Պահլուան (եւ Դերնիկ):

Այս եօթը ճիւղերովը համադրուած — ամբողջացած միակ գործը կը հանդիսանայ «ՍԱՍՈՒՆԱԿԱՆ»ը:

Եթէ Փրօֆ. Խայիկեան՝ ատկէ աւելի ամբողջական Հայ Դիւցազնավէպի մը կը սպասէ, զուր է: Զի գիւղացի պատմիչները, թէեւ երեսուն երեսունըհինգ,— ճշդած ու երգած են եօթը ճիւղ; վերոյիշեալ շարքովը:

Իսկ եթէ ան կարդացած չէ իմ Սասունականը, այլ կ'ակնարկէ աշխարհաբարով 1910ին իմ տպած Սասմանց Տունին, հոս ալ կը սխալի: Զի այս վերջինս՝ Սասունցիներու փոփոխակն է միայն:

Մինչդեռ իր բաղձացած լիակատար ամբողջութիւնը՝ վերականգնուած է, ինչպէս ըսի, սահուն գրական լեզուով; Սասունականի մէջ, 1100 էջերու վրայ:

Փրօֆ. Խայիկեան եթէ ուշադիր կարդայ Սասունականով կոթողացած Եօթը ճիւղերում լման պատմուածքը, այն ատեն կրնայ,— իր բառերովը — «անվարան յայտարարել թէ մենք Հայերս՝ աշխարհի լաւագոյն Դիւցազնավէպն ունինք»:

ՋԻԹՈՒՆԻ

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

«Երբեմն էի չուղյա...»

Օր մը, Պոլսոյ Թոգատլեան ճոխազարդ հիւրանոցին մէջ, այցելութիւն տուի Լոնտոնի հինգ ու կէս անձնոց գաղութին հոգեւոր հովիւին: Մի սիրուն եւ կրթուած վարդապետ: Հայր Աբէլ:

Այն ատեն, Եւրոպան մե՜ծ հմայք ունէր մեզի համար: Լոնտոնի պէս հսկայ քաղաքի մը ժամուն կրօնապետը, անշուշտ, կաթողիկոսի պէս բան մըն էր մեր աչքին: Լաւ տպաւորութիւնով մեկնեցայ իր քովէն, ձգելով իրեն մօտ քանի մը կտոր միամտութիւն ...

Տարիներ սահեցան այդ օրէն ի վեր: Օր մըն ալ, Փարիզի մէջ հրապարակ ելաւ հայր Աբէլը՝ «գերապատիւ»ը «պարոն»ի փոխակերպուած: Իր երկրորդ տիտղոսովը, ես անձամբ չեմ տեսած զինք: Ըսին որ ան է: Նախկին «գերապատիւը»:

Ոչինչ: Ախր կեանքում մարդիկ կարող են փոխել իրենց արհեստն ու ասպարէզը: Դա մի շատ բնական բան ի: Ինչպէս բնական է, ոմանց համար ճակատ, զգեստ կամ գաղափար փոխելը: Ազատութիւնը ամէն բանէ վեր:

Ներկայիս, հայր Աբէլ, նոր աւետարան կը քարոզէ: Նոր շարական կ'երգէ նոյնքան հաւատքով որքան կ'ընէր երբ Նազովրեցիին կ'աշակերտէր: Սա էլ շատ բնական չէ՞: Ըսելիք ոչինչ ունիմ:

Ես իր հին քարոզները չեմ լսած, քանի որ Լոնտոնի իր հօտին չեմ պատկանած: Հիմա, իր նոր քարոզները ժամերով կը քաղեմ, շաբաթը քանի մը անգամ:

Իր նուագարանը մէկ լար ունի եւ մէկ հատիկ երգ,— Դաշնակցութեան հաշուեյարդարը:

— Ախր տղերք, մեղք է ձեր ուժին: Եկէք վազ անցէք այդ կուսակցութիւնից: Ես շատ լաւ եմ ճանաչում ձեզ բոլորիդ: Միասին հաց ու պանիր ենք ծամել: Ջեզանից շատեր հրաժարեցան այդ կուսակցութիւնից՝ երբ վախճանեցան, ուրիշներ՝ երբ անելիք չգտան, ստորագրեցին ներման թղթի տակ իրենց հրաժարականը: Ես ձեր բարիքին համար եմ ասում այս խօսք-խորաթան...

Իսկապէս: Գերապատիւ պարոն Աբէլը, շատ բարեկիրթ եւ սրտցաւ է իր տողերուն մէջ: Գալիլիացիին աւետարանական ոճը կը ցոլայ իր ոճէն: Ան, աւելի մեղմ է քան Տարսոնցի Սողոսը:

Եթէ ես, Դաշնակցութեան տեղը ըլլայի, հաշ-

ունկնդրութի կ'ենթարկէի կուսակցութիւնը եւ Հայաստանասիրութեան կ'աշակերտէի: Ձեր սորվե՞լիքը: Քանի մը բառ, մի քանի ոճ եւ քանի մը հայ տառերու տեղափոխութիւն է: Եթէ հիմա «յառաջդիմական» էք, պիտի կոչուէք «հառաջդիմական»: Այս կերպով, ձեր բոլոր գործերը խաղաղութեան ճամբան պիտի բռնեն...

Բայց, հայր Աբէ՛լ, կարելի չէ այս մարդոց խօսք հասկցնել: Քանի գլխուն զարնես, այնքան կ'ամրանան՝ զամի պէս: Թող տուր նրանց օձիքը: Այնքա՞ն պաշար ունես որ կրնաս էջերով ուսումնասիրութիւններ գրել, օրինակ Շնորհալիին վրայ:

Տե՛ս, ինչպէս չուարեցուցած են քեզ, որ անցած օր, այդ մեծ հայրապետին գրած մէկ երգը, որ տարիներով երգած էք, «Սաղոմսերգու»ին վերագրած էիք.«Երբեմն էի լոյս և այժմ իմ խաւար եւ ստուեր մահու...» Եւ կը՝ թելադրէիք երգել ձեր հակառակորդներուն: Այդ երգը, կարծեմ, «Աշխարհ ամենայն» ոգրի մաս կը կազմէ եւ Շնորհալիին գրչէն ցայտած է, ինչպէս «Առաւօտ լոյս» սոյն: Եւ ըստ մեր եկեղեցական սովորութեան, դասէ դաս կ'երգուի: Արդ, եթէ ձեզ թելադրեն ձեր դիմացինները, որ յաջորդ տունն ալ դուք երգէք,—

« Երկինք եւ երկիր երկայց ողբացէք եղկելի զանձն իմ: Ընտրեցի զչարն, ընկալեալ կամաւ զհոյլս մեղաց»...

Թող տուէք որ ամէն ոք իր ճամբով երթայ, զի «ամէն ճամբայ Հռոմ կը տանի», իսկ Հայաստան երբեք վախ չունի իր կարծեցեալ «թշնամիներ»էն:

Գիտեմ, կր սիրէք պայքարիլ: Գաղափարի մարդ էք: Ժամանակին, կարծեմ, Բենիկ վարդապետին հետ, «բռնակալ» եկեղեցւոյ դէմ, «Ազատ Եկեղեցի»ով ճակատեցաք Խ. Հայաստանի մէջ, բայց հակառակ ձեր փափաքին, կրկին հին եկեղեցւոյ պատկանող Կաթողիկոսը նստեցուցին Լուսաւորչի գահին վրայ՝ այսօրուան ձեր «հառաջդիմական»ընկերները, որոնք այժմ գաղութներու ժամերուն մէջ, «վասն պայծառութեան եկեղեցւոյ» ոնաի երկարելու տենդով վարակուած են:

Գիտեմ: Եթէ ասկէ քանի մը տարիներ առաջ, Հայաստանէն դուրս եկաք, պարզապէս այստեղի «անառակ որդի»ները կարգի բերելու համար էր: Բայց կրնայ ըլլալ որ, օր մը, հայրը դրկարաց ընդունի իր «կորուսեալ որդիք»ը, Դաշնակցականները եւ անոնք ձենէ առաջ մեկնին Հայաստան, ձեզ անպայտօն ձգելով գաղութին մէջ...

Է՞հ, «Խորհուրդ մարդկան, կամք ...»:

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԻՆՉ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ

Վերջին ժապաւէնները

Կը թուի թէ այն միջակութիւնը որ կը տիրէր ֆրանսական ժապաւէններու մէջ, այժմ աւելի միջազգային կերպարանք ստացած է

Ամերիկեան քարոզչութիւնը որ ահագին աղմուկ հանած էր Pour qui sonne le Glasին համար, անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ թէ նպատակը միայն առեւտրական է: Միօրինակ են իրենց միջոցները. աւ գոյներով (ոչ իրական): Երկու — երեք արուեստագէտներ եւ կեղծ sentimentalité մը, որ իհարկէ որոշ հասարակութեան մը մօտ միայն յաջողութիւն կը գտնէ:

Նոյն ժապաւէնը ամերիկեան այս գրեթէ աւանդական ձգտումին նոր ապացոյցն է,— երկար եւ արուեստակեալ պատկերներ, հայրենասիրութիւն մը որ չահագործուած է ամերիկացի բեմադրիչին կողմէ եւ նոյնիսկ գնահատելի խաղարկութիւն:

Այս դիտողութիւնը սակայն կը վերաբերի միայն Տիկին Ayrid Bugmannի որ մինչեւ հիմա մեզի ուրիշ յոյսեր տուած էր:Նախ չատ տեսնուեցաւ եւ իր բնական արժանիքները, ժպիտը, արտայայտիչ նայուածքը արդէն եղան իր «ficelle»ները, յետոյ մանաւորապէս այս ժապաւէնին մէջ անտանելի, միօրինակ խաղարկութիւն մը:

Պատմութիւնը ծանօթ է, պզտիկ դրուագ մը սպանիական պատերազմէն, անշուշտ սիրային տկար տեսարաններով, եւ վախճան մը վեպական հերոսութեան պատկերով մը: Այս է ներկայիս այնչափ աղմուկ հանող ժապաւէնը:

★ Ահա ուրիշ մը, «Որ աշխարհը խնդացուց»: «To be or not to be» հանրածանօթ Lubitchի ամէնէն յաջող ժապաւէններէն մէկը: Ամէն բան զոհած է կատակերգութեան եւ սակայն ծիծաղելիէն կրցած է փրկել այդ զաւեշտական կողմը: Ընդունուեցաւ արդէն որ ամենալաւ Lubitchներէն մէկն է, եւ որ կրցած է ձուլել բոլոր անկատար կողմերը: Լեհաստանի գրաւման շրջանը ներկայացնել եւ այդ դժբախտ օրերուն զաւեշտական կողմերը տալ, դիւրին չէ:

★ Պրիւսէլի փառատօնը հարկաւ իր արժէքին համաձայն պիտի գնահատէ ֆրանսական ժապաւէնը «Le silence est d'Or», ժապաւէնը կատարեալ ըլլալու համար ամէն երաշխիք ունի, սցենարը գրուած է René Clairէ եւ խաղացողներն են M. Chevalier եւ F. Périer: Ասոնք կը բաւեն, որ ժապաւէնը միջակէն վեր բարձրանայ: Արդէն իր պարզ ամբողջութենէն կ'երեւայ որ տաղանդաւոր բեմադրիչի մը ձեռքէն ելած է:Ժապաւէնը չարժանկարի ծնունդէն կը սկսի, գրեթէ ամէն տեսարան չահեկան, պատմութիւնը բնական է եւ տոանց յաւակնութեան, ինչ որ արժանիք մը կը կազմէ:Խօսակցութիւնները հաւատարիմ ամենանուրբ ֆրանսական սրամտութեան: Կարելի է ամբողջ ժապաւէնը յատկանշել ըսելով թէ ֆրանսական է եւ հաւատարիմ պատկերը ֆրանսական մոգին — թերեւս չատերը յուսախաբ եղան սակայն: Այդ յուսախաբութեան մէկ պատճառն ալ այն է որ ծանուցումը գործին համապատասխան չէ:

★ Սեպտեմբերին տեղի պիտի ունենայ հաւանաբար չատ մը դժուարութեանց, Քանի փառատօնը, որ աւելի լաւ կրնայ տալ միջազգային filmին վիճակը: Այս տարի հասարակութիւնը ինքն է որ պիտի ըլլայ juryն:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՏԷՍԻՆ, 23 Յունիս (Յատուկ) — Շաբաթ երեկոյ մեր «Նոր Սերունդ»ի տղաքը անակնկալ խնջոյք մը սարքեր էին, թէ պատուելու համար Հ. Մ.Ը.Մ.ի Մարսիլիոյ մարզիկները եւ թէ ցոյց տալու հասարակութեան իրենց յառաջդիմութիւնը, աշխուժութիւնն ու գործելու ընդունակութիւնը: Թէեւ քիչ մը հապճեպով եղած էր, որու պատճառաւ կը խորհիմ չատեր կը բացակայէին, այսուհանդերձ դարձեալ ակնկալուած յաջողութիւնը ունեցաւ:

Հանդէսը բացուեցաւ « Նոր Սերունդ»ի տղոց «Յառաջ Նահատակ» խմբերգով որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս: Մասնաճիւղի կողմէ խօսեցաւ ընկ. Արլէն Փափազեան, պարզելով Միութեան առաջադրութիւնները:

Ապա խօսքը փոխանցեց Նոր Սերունդի Միջին Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչ ընկ. Արամ Թաթուլեանի որ մանրամասնօրէն բացատրեց Նոր Սերունդին դերը այս օտար ափերուն վրայ եւ կոչ ուղղեց բոլոր երիտասարդներուն անվարան բոլորուիլ այս երիտ. Միութեան չուրջը:

Խօսք առաւ նաեւ Մարսէյլ (Սէն Լու) հիւրերէն Գ. Ելքովանեան, որ պատկերալից լեզուով պարզեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութիւնը: Ապա թելադրեց մեր երիտասարդ ընկերներուն արժանի ըլլալ Դաշնակցութեան, մնալ մաքուր Հայ մինչեւ որ հնչէ աւետաբեր վայրկեանը եւ իրագործուի Դաշնակցութեան իտէալը:Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ «Նոր Սերունդի» ղեկավար ընկեր Թ. Հերոյեան որ իրեն յատուկ խիզախ արտայայտութիւններով ոգեւորեց ներկաները:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Մ. եւ Վ. Խորէնեան, փոքրիկն Արամ Գրիգորեան, Ա. Լուսարարեան: Ժողովուրդին խնդրանքին վրայ մեներգեց Տիկ. Մ. Կարապետեան, Տէսինի սոխակը: Մէջ ընդ մէջ եղան եւրոպական պարեր, խմբերգ Կ. Խաչի անդամուհիներու կողմէ, ինչպէս նաեւ մեներգ Սէն Լուի (Մարսէյլ) Նոր Սերունդի անդամներու կողմէ: Նոր Սերունդի տղաքը եւս սրահը թնդացուցին յեղափոխական երգերով:

Ափսէ մը թերթանուշ եւ չիչ մը չամփանեա աճուրդի դրուելով գոյացաւ 13 հազար Ֆրանք: Կ'արժէ յիշել Գ. Ելքովանեանը որ միանուագ 1350 ֆրանք նուիրեց եւ դարձեալ առատաձեռնմասնակցեցաւ աճուրդին իր սեղանակիցներով: Աճուրդը չահեցաւ Գ. Այնաւորի սեղանը: Թերթանուշը բաժնուեցաւ բոլորին:

Առտուան երեքը անցած էր եւ ժողովուրդը դժկամակութեամբ կը հեռանար սրահէն: Ապրին մեր տղաքը որ մեզ ապրեցուցին հայկական երեկոյ մը ու ներշնչեցին այն հաւատքը թէ անվհատ պիտի գործեն ջահակիրները, մինչեւ որ «բացուին դռներն յուսոյ եւ մեր երկրէն փախ տայ ձմեռ...»

★ Յաջորդ օրը Հ.Մ.Ը.Մ.ը կազմակերպած էր միջմասնաճիւղային գնդախաղի մրցում մը: Մարսէյլի խումբն էր որ այս անգամ կը ճակատէր Լիոն—Տէսինի խումբին դէմ իր սեփական դաշտին վրայ: Մանրամասնութեանց մէջ չեմ ուզեր մտնել, խորհելով որ մարզական բաժնի ձեր թղթակիցը իր պարտականութիւնը պիտի կատարէ: Միայն պէտք է չեշտել որ չնորհիւ մեր Հ.Մ.Ը.Մ.ի Տէսինը դարձեալ ունեցաւ իր ոգեւորութեան բացառիկ օրերէն մին:Շրջաններէն համախմբուած էին բազմաթիւ հայրենակիցներ: Մրցումը չահողը եղաւ դարձեալ Մարսիլիոյ խումբը որ երկար մաքառումներէ ետք, վերջին րոպէին նչանակեց իր առաջին եւ վերջին նչանակէտը, տիրանալով Գ. Մնացականեանի կողմէ նուիրուած բաժակին:

Գ. Գ.

ՁՈՐ. ԱՅԳԸՆՀԱՌԻԸՐ հրաժարեցաւ Մ. Նահանգներու ընդհ. սպայակոյտի նախագահութենէն եւ պիտի ստանձնէ Քոլըմպիա համալսարանին նախագահութիւնը:

ՄԱՅԻՍ 28

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆ — Յունիս 15ին Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ տօնուեցաւ Մայիս 28ը, Պուռ լա Ռէնի քաղաքապետարանի սրահին մէջ: Կը նախագահէր ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան: Հանդէսը բացուեցաւ Նոր Սերունդի երգչախումբի կողմէ, «Մեր Հայրենիք»ով: Նախագահը իբրեւ մասնակցող մայիսեան կռիւներուն լայն տեղեկութիւններ տուաւ մեր ազատագրական պայքարի զանազան փուլերու մասին: Օրուան առաջին բանախօսն էր ընկեր Հրանտ Բալուեան որ գեղեցկօրէն վերլուծեց մեծ տօնին նչանակութիւնը: Մէջ ընդ մէջ երգեցին եւ արտասանեցին ընկերներ, Արփս եւ Եղիա Մուլինոյեն: Նոր Սերունդէն Ներսէս Մխճեան եւ Օր. Օհաննէսեան, առաջինը՝ Սիամանթոյէն, իսկ երկրորդը Ահարոնեանէն (Մասիսը):

Երգեց նաեւ մեր չնորհալի Օր. Հռիփսիմէ Քնեազեանը, որու «Արի մանան, արի»ն անմրցելի էր: Երկրորդ բանախօսն էր ընկեր Ժիրայր Փալամուտեան, Եգիպտոսի ուսանողներէն, որու ներկայութիւնը Փարիզի մէջ բախտ մըն է Նոր սերունդականներու դաստիարակութեան տեսակէտէն: Ընկերը խօսեցաւ Հռոմի մէջ տեսած համաշխարհային մէկ քարտէսի մասին ուր Սեւ Ծովու, Կասպից եւ Միջերկրականի մէջտեղ փռուած ամբողջ հողամասը կը կրէ «Արմէնիա» անունը: Թուրքիոյ անունն անգամ չի յիշուիր այնտեղ, եւայլն: Գ. Գարեգին Թառի վրայ նուագեց «Կռունկը»: Նոր Սերունդի երգչախումբը երգեց «Ննջիր մանկիկ» եւ «Գլուխս դրել եմ քարին», արժանանալով ջերմ ծափերու:

«Արծիւ»ը բաւական ճոխ պիւֆէ մը սարքած էր, որ ամբողջութեամբ սպառեցաւ: Գ. Գարեգին իր Թառով մինչեւ վերջ ընկերակցեցաւ հայկական պէսպիսի պարերուն: Խնջոյքը մեծ խանդավառութեամբ տեւեց մինչեւ կէս գիշեր: Գ. Գարեգին կրկնապէս չնորհաւորելի է անոր համար որ ոչ միայն իրեն սահմանուած վարձքը ամբողջութեամբ տրամադրեց Կապոյտ Խաչին, այլ եւ յատուկ հանգանակութիւն կատարեց այս բարենպատակ կազմակերպութեան համար:

Հանդիսականները վայելեցին նաեւ անմահն Շահմուրատեանի երգերը սկաւառակի վրայ:

Շնորհակալութիւն բոլոր անոնց որ սատարեցին հանդէսին յաջողութեան: — Արծուիկ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Հայնիի Հայր. Միութեան տարեկան դաշտագնացութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի, Յունիս 22ին՝ Շավիլի անտառին մէջ:

Միութիւնը, որ տարիներու երկար կեանք մը ունի, կը հաշուէ քսաստուն անդամ: Եղած է միշտ առատաձեռն, ու օգնած չատ մը չքաւոր հայրենակիցներու: Փափաքելի պիտի ըլլար, որ այս թիւին վրայ, ուրիշներ ալ աւելնային: Որքան չատ, այնքան աւելի օգտակար պիտի կրնանք ըլլալ մեր հայրենակիցներուն:

Այս հաւաքոյթին մէջ, հայրենակից Տէր Աւետիսեան, երկու խօսքով պարզեց Միութեան անցեալը: Տուաւ քանի մը պատկերներ: Եւ կոչ ըրաւ որ, դեռ ուրիշ հայրենակիցներ ալ գան ու միանան Միութեան: Բոլոր ներկայ անդամները լիուլի կատարեցին իրենց պարտականութիւնը: Ըրին առատ նուէրներ: Հայրենակից Շմաւոնեան խղճմտօրէն կատարեց իր սեղանապետի պաշտօնը: Հայրենակից Յակոբեան Միութեան նուիրեց Հայնիի նչանաւոր մէկ լերան՝ (Տպուրիկ) իւղանկարը, որ աճուրդի դրուելով գոյացաւ քսան հազար ֆրանք: Շահողը, Պ. Էքինճեան Սարգիս, նուիրեց երկու հազար ֆրանք Միութեան:

Հանդէսը անցաւ չատ ուրախ: Ի մէջ այլոց երգեցին ազգային երգեր եւ պարեցին տեղւոյն նչանաւոր «Կէօվէնտ» պարը:

Իրիկունը ուշ ատեն բոլորն ալ մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ մը, եւ փափաք յայտնեցին, որ ատեն ատեն տրուին նման հանդէսներ, օգտակար ըլլալու համար Միութեան: — Նշան Ազոեան

«ՓԱՌԻ ՍՈՒԱՌ»ի տնօրէնը, Ժոռժ Փրատ, որ միեւնոյն ատեն Փարիզի քաղաքապետական խորհուրդին անդամ էր դրաւման շրջանին, դատապարտուեցաւ եօթը տարի թիապարտութեան եւ գոյքերու գրաւման: Ամբաստանեալը վաթսուն պաշտպան վկաներ բերած էր, որոնք պատմեցին թէ օգտակար եղած է իրենց.— «Եթէ ան չըլլար, գնդակահարուած էի»— «Փրատի միջամտութեան չնորհիւ էր որ ետ առնուեցաւ մահավճիռս». — «Փրատ փրկեց զաւկիս կեանքը» եւն.: 1944 Յունուարէն վերջ ամբաստանեալը Դիմադրական ճակատին միացած է: Նոյն օրը ութ տարի թիապարտութեան դատապարտուեցաւ դատական ոստիկանութեան տեսուչը, Էնըքէն:

ԻՏԱԼԻՈՅ Աշխատանքի Դաշնակցութեան հրամանով գործադուլ հռչակեցին 6 միլիոն բանուորներ, իբրեւ բողոք Սիկիլիոյ դէպքերուն դէմ: Գործադուլը տեւեց կէս ժամ:

Ֆրանսայի ներքին հոգերը

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱ՞Ն

Վերջին լուրերը որոշ լաւատեսութիւն կը ներշնչեն: Մեծ վաճառատուններու եւ «Փոփ-Իմփէք» հաստատութեանց գործադուլը վերջացած է: Հանքագործներու պահանջներու մասին ալ համաձայնութիւն գոյացաւ արտադրութեանց նախարարին հետ եւ կը սպասուի կառավարութեան վերջնական որոշման: Յոյս կայ որ դրամատուններու գործադուլն ալ վերջանայ այսօր, շաբաթ: Այս գործադուլին առթիւ Ազգ. Ժողովը մօրաթօրիոմ յայտարարեց Յունիս 19էն սկսեալ:

Հակառակ այս լաւատես տեղեկութեանց, կացութիւնը պայծառ չէ տակաւին: Կառավարութիւնը պաշարուած է բազմաթիւ եւ բազմազան հոգերով: Ածուխի տագնապը ծանրացաւ ոչ միայն Ֆրանսայի, այլեւ Ամերիկայի հանքագործներու գործադուլին հետեւանքով: Ֆրանսան երբեք ինքնաբաւ չէ եղած հանքածուխի տեսակէտով եւ պատերազմէն առաջ մինչեւ 20 միլիոն թոն ածուխ կը ներածէր: Միւս կողմէ, դրամական տագնապը ծանրապէս կը կշռէ կառավարութեան վրայ, Պանք տը Ֆրանսի շաբաթական տեղեկագրին համաձայն, Յունիս 19ին վերջացող շաբթուն թղթադրամի շրջաբերութիւնը աւելցած է 12 միլիառ 516 միլիոն ֆրանք, որով ընդհ. գումարը կ'ըլլայ 799.810.000.000: Ուրիշ խօսքով, մարդ գլուխ 20 հազար ֆրանք թղթադրամ: Պետութիւնը մինչեւ հիմա Պանք տը Ֆրանսէն փոխ առած է 90.500.000.000 ֆրանք (188 միլիոն սթերլին):

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

(ՅԱՌԱՋի մնայուն թղթակցէն)

Պրիւքսէլ, Հինգշաբթի

Պելճիքա՝: Մեծ խանդավառութիւն եւ սակայն միանգամայն յուսախաբութիւն:

Աննկարագրելի բազմութիւն սահմանէն մինչեւ մայրաքաղաք: Պելճիքացիները կը յուսային իրենց հողին վրայ իբր յաղթական ընդունիլ իրենց զաւակները: Բայց բախտը չժպտեցաւ: Ֆրանսացի յայտնի ախոյեան Վիէթթօ առաջին հանդիսացաւ եւ խլեց դեղին շապիկը, թէեւ պելճ Իմփանիս մէկուկէս վայրկեանի տարբերութեամբ երկրորդ հանդիսացաւ իր ընկերոջը Տըփըրտօմի հետ:

Լիլէն Պրիւքսէլ 182 քիլոմեթրը կտրուած է 5 ժամ 6 վայրկեանէն:

Արկածները եւ սարսափելի արեւը կոտորած կատարեցին մրցորդներու շարքերուն մէջ: Բազմաթիւ հեծելանիւներ պայթեցան, անկումներ ու վիրաւորներ, մէկ երկուքը ծանրապէս:

Այս պատճառով ինչպէս նաեւ կարաւանէն մէկ ժամ ետ մնացած ըլլալու յանցանքով 17 մրցորդ կը դադրին մասնակցելէ եւ վար, փոխանակ 100ի 83 հոգի միայն ճամբայ պիտի ելլեն:

Լիլ - Պրիւքսէլ ամենակարճ հանգրուանին վրայ երբ այսքան մրցորդներ ի կան, վաղը Պրիւք-Լիւքսանպուրկ ամենամեծ հանգրուանին վրայ (միաչունչ 314 քիլոմեթր) դժոխային կրակի մը տակ տեսնենք քանի հոգի պիտի մնան:— Տօրf

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՍՏԻԿ ՏԱՔԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ Փարիզի եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Եչ. օր 36 աստիճան էր Փարիզի մէջ, 38 Պոռտօ, 27 Մարսէյլ, 26 Նիս, 36 Լիոն եւն. (շուքի մէջ):

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Կազմակերպութեան Բ. տարեդարձը տօնուեցաւ յունիս 26ին: Այս առթիւ ճառեր խօսեցան հինգ Մեծերուն ներկայացուցիչները — Նախագահ Թրումըն, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Չինաստանի վարչապետները եւ Խ. Միութեան պատուիրակը: Բոլորն ալ ազդարարեցին թէ տակաւին շատ դժուարութիւններ կան իրենց ճամբուն վրայ:

ԻԲՐԵՒ ԼՐՏԵՍ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ ֆրանսացի ականաւոր օդաչուն, Տիէօտոնէ Քոսթ, որ հերոսացած էր 1930ին, Փարիզ Նիւ Եորք թռչելով: Առջի օր լուսաբանութեան մը համար հրաւիրուած էր քաղաքական ոստիկանութեան կողմէ եւ հարցաքննութենէն վերջ առաջնորդուեցաւ Շէրշ-Միտիի բանտը, ձեռնակապերով, թէեւ կ'ուրանար բոլոր մեղադրանքները: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ 1940 օգոստոսին Քոսթ Գերմանիոյ օդանաւային հրամանատարութեան ծախուած է չատ մը գաղտնիքներ: 1941ին գացած է Հիւս. Ափրիկէ, ռազմագիտական տեղեկութիւններ ղրկելով ի հաշիւ Գերմաններու: Նոյն պաշտօնով աչած է նաեւ Ամերիկա, բայց չէ կրցած մեծ գործ մը կատարել, որովհետեւ Ամերիկացիները կասկածելով բանտարկած են քանի մը ամիս: Գերման սպաներ յայտարարած են թէ Քոսթ ամէնէն պահանջկոտ գործակալն էր եւ շատ սուղի նստած է իրենց:

ՓՈՂՈՑԻՆ ՄԷՋ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Քլամամոււ, ծերակուտական, Պոպինյի նախկին քաղաքապետը, որ համայնավար կուսակցութեան անդամ էր մինչեւ 1939 Օգոստոս եւ հրաժարեցաւ, երբ Գերմանիա եւ Խ. Միութիւնը գործակցութեան դաշինք մը կնքեցին: Ամբաստանութիւն թէ բռնի աշխատանքի ղրկած է բազմաթիւ երիտասարդներ:

Յարգանքի մեծ ցոյց Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ 80ամեակին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. Վարչութեան կողմէ, 29 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Փարիզ Սալ տ'Իէնա, métro Iéna: Կը նախագահէ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Խօսք պիտի առնեն՝

ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼ,

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ,

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

(Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչ. կողմէ)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եղբայրներ, Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ, Օր. ՔՆԱՐԻԿ ՕՀԱՆԵԱՆ (արտասանութիւն), Պ. Յ. ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ (ուղերձ): Մուտքը ազատ է

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԶԱՒԷՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՀԱՄԱՐ

Փարիզի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչական դիւանը կը հրաւիրէ եկեղեցական, բարեսիրական, հանրային բոլոր մարմինները, կազմակերպութիւնները, հայ մամուլը եւ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ հոգեհանգստի պաշտօնին որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, Յունիս 29ին, սովորական ժամուն, Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ ՊՈԼՍՈՅ ՆԱԽԿԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԶԱՒԷՆ ԱՐՔ.ի (մեռած Պաղտատ, Յունիս 3ին):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Վ. ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այս կիրակի Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր եկեղեցիի տօնախմբութեան առիթով՝ մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի, ինչպէս ամէն տարի, եկեղեցիին հիմնադիր բարերար հանգուցեալ ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ եւ իր ընտանիքի ննջեցեալներու յիշատակին: Քառաձայն Ս. Պատարագին կը մասնակցի երգչախումբը իր ամբողջական կազմով, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգսեանի: Մարսէյլի հայ գաղութը կը հրաւիրուի իր ներկայութեամբ յարգել բարերարին յիշատակը:— Վարչութիւն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց եղբօր, աներորդւոյն եւ մօրեղբօր՝ ողբացեալ ՊՕՂՈՍ ԱՃԷՄԵԱՆԻ (Տիգրանակերտցի) մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, կիրակի 29 Յունիս, Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Յառաջիկայ կիրակի Յունիս 29ին յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Ժան Կուժոնի Հայոց եկեղեցին ողբացեալ ՄԻՀՐԴԱՏ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ մահուան առաջին տարելիցին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ իր ամուսնոյն՝ ողբացեալ ընկեր ԱՐՇԱԿ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ մահուան տարելիցին առթիւ 500 ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Վեթ. Ֆոնտին, 500 ֆրանք ալ Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան: Ստանալ Յառաջէն:

ՎԷՆՍԷՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշդ 3ին հաւաքոյթ մը տեղի պիտի ունենայ Վէնսէն, rue du Midiի սրճարանը, նոր անդամներու ընտրութեամբ վերակազմելու եւ զօրացնելու համար Վէնսէնի, Մօնթրէօյի, Ֆօնթընէյի եւ Սէն Մանտէի շրջանի ներգաղթի հանգանակութեան յանձնախումբը:

Սոյն հայրենասիրական ձեռնարկին յաջողութեան ցանկացող եւ այդ շրջանին մէջ բնակող բոլոր ազգայիններ սիրով կը հրաւիրուին այս կարեւոր հաւաքոյթին: —(Դիւան Ներգաղթ. Հանգ. Կ. Յանձն.ի):

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ կը նուագէ կիրակի, 29 Յունիս, ժամը 2.30ին Լոնտոնի Ռատիոյի կայանէն 342 մեթր, Սէն Սանսի քոնձէրթօն, ընկերակցութեամբ B.B.C. կայանի նուագախումբին:

Օշականի յոբելեանը

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ, վաղը՝ կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, ժողովրդային սրահին մէջ: Կը նախագահէ Պ. ԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ: Կը խօսին Պ. ԱՂԵՔՍ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ եւ Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ: Կ'երգէ Օր. ԾՈՎ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ:

Հայ երաժշտութեան երեկոյ

Ուրբաթ, 4 Յուլիս, ժամը 21ին, Salle d'Iénaի մէջ, 10 Ave. d'Iéna: Կազմակերպութեամբ՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը մասնակցին՝ Պ. Պ. ԱՐԹՕ ՊԵՆՈՆ դաշնակ, ՆԱՀԱՊԵՏ ԱԼԱԼԸՄՃԵԱՆ թաւջութակ, ՍՈՒՐԱՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ երգ, JANINE CAVARD դաշնակ, FRANCIS CAUMEL սրինգ:

Կը նուագուին գործերը Խաչատրեանի, Սպենդիարեանի, Տիգրանեանի, Կոմիտասի, Բաբխուդարեանի, Պարթեւեանի եւն.:

Տոմսերու համար դիմել Հրանդ Սամուէլի, Բամպուքճեանի, 9 rue Jouy Rouve, Սապօնճեանի, 39 Rue de Trévise, Պարթեւեանի 14 rue Petit. Bot. 99-22:

Մուտք՝ 50, 100 եւ 150 ֆրանք:

Ուշադրութիւն հասցէի փոփոխութեան

Ֆր. Կ. Խաչի Սեվրանի մասնաճիւղի թատերապարահանդէսը որ պիտի կատարուէր Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, տեղի պիտի ունենայ Յունիս 29ին, կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30էն 12, Salle Massis, 87 Ave. de Livry, Sevran, նորակառոյց սրահին մէջ: Կը ներկայացուի Սիպիլի «ՀԱՐՍԸ», նաեւ խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը եւ անակնկալներ, ճոխ պիւֆէ: Մուտքը 50 ֆրանք:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Eglise Pantinէն առնել 147 թիւ օթօպիւս, իջնել terminus եւ կամ Gare du Nordէն երկաթուղի ժամը 12 եւ 14.10, իջնել Սեվրան:

Թատերական ներկայացում

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՀԱՍՑԷԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Պանեէօ Բաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի մասնաճիւղին 29 Յունիս կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին, Bourg la Reineի Salle Municipaleի մէջ: Կը ներկայացուի «ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ» կամ «ՊԸԼ ՊՈՒՂԻ»:

Երգախառն թատերգութիւն 4 արար:

Հաղորդակցութեան միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն՝ առնել 188 թիւ օթօպիւս եւ իջնել Փլաս Քոնտորսէ եւ կամ Տանֆէրէն Sceauxի գիծը եւ իջնել Պուրկ լա Ռէնի կայարանը:

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պ. Պէրճար Վահէ փաստաբան կ'ուզէ Պուրկ լա Րէնի մեթրոյին մօտ իր տունը որ ունի 6 սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, կառատուն, բոլոր յարմարութիւններով, փոխանակել Փարիզի կեդրոնը յարկաբաժինի մը հետ, 3 կամ 4 սենեակներով: Դիմել ժամը 10—18, 19 rue Georges, Lafenestre Bourg la Reine. Հեռաձայն Robinson 07-34:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ հայերէն անտիպ ձեռագիր մը լաւ ֆրանսերէնի թարգմանող մը: Դիմել՝ Nerguizian, 246 rue Paul Bert, Lyon:

Ուշադրութիւն կօշկակարներուն

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223, r. Tolbiac, Paris (13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8—12 եւ 14—18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro: Tolbiac, Place d'Italie, Clacière:

Garage Gamiss

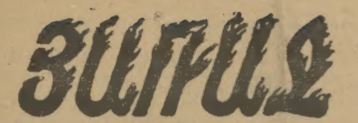
ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

60 Ave. Aristide - Briand (Bagneux), Tél. Alé. 20-55

Մեքենական եւ ելեկտրական ամէն նորոգութիւն: Նորագոյն գործիքներով օժտուած աշխատանոց: Երաշխաւորուած աշխատանք: Génèrequeով մեքենական գործիքներու քննութիւն:

Դիմեցէք մեզ վստահութեամբ, գոհ պիտի մնաք եւ դառնաք հաւատարիմ յաճախորդներ հաստատութեանս: ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԻՒՆ

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

— Fondé en 1925 —
R. C. Seine 376.284

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme – PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 29 JUIN 194[illegible] Կիրակի 29 ՅՈՒՆԻՍ

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5072-Նոր շրջան թիւ 681 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՐԴԻ ԱՐԱՐԱՏԻ ԵՒ ԱՐԱՔՍԻ

Ապահովաբար պիտի չուզենայինք Ա. Ահարոնեանը այնպէս ինչպէս որ էր, եթէ ծնած չըլլար Արաքսի ափերուն վրայ, վեհափառ Արարատի շուքին տակ։

Արդարեւ, ո՜րքան խոր է եւ դետին եւ լերան կախարդական ազդեցութիւնը, իր գլխաւոր ստեղծագործութեանց մէջ։

Երկուքն ալ աղբիւր՝ հզօր ներշնչումներու։ Միեւնոյն ատեն դարաւոր խորհուրդ, որ կ'արկոծէ ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագիրը։

Արաքս, մա՛յր Արաքս, քո զաւակն եմ ես

Ցանկարծ կսկիծ մը կը տորէ բանաստեղծին սիրտը — «Ա՜հ, ի՞նչ տանջանք է մի նկուն ցեղի զաւակը լինել ...»։

Բայց նորէն դետն է որ կը պայծառացնէ հոգին, շունչ կուտայ, ո՛ւժ կուտայ.

Հզօր է իմ ցեղը կատաղութեանց դէմ,
Ինչպէս կուռ ժայռը փոթորիկների տակ։

Նոյն սարսուռները, աւելի խոր ու ըմբոստ՝ Արարատ – Մասիսի դիմաց.

... Վա՛ր քաշիր վերից հին Աստուածն անզօր,
Աստուածը Հայի,
Եւ փակիր նրան քո անդունդներում,
Ու հազար տարի, ու հազար տարի։

... Արտաւազդը տո՛ւր մեզ զէնք ու զրահով,
Ու թող աշխարհի հիմքերը դղրդան
Նրա փրկարար յաղթ հարուածներից.
Ա՜հ, մենք այնպէս կարօտ ենք ոյժին,
Մասիս, ջա՛ն Մասիս։

Հայաստանի աշխարհագրութեան հետ զուգընթաց, հայ ժողովուրդին անասելի տառապանքն է որ գոյն եւ շեշտ կուտայ իր գեղարուեստական գրականութեան, ինչպէս՝ հրապարակագրութեան կամ ճարտասանութեան։

Տարիներ անցած, սերունդներ փոխուած են իր առաջին գրական - յեղափոխական արտադրութիւններէն ի վեր (1898)։

Եւ սակայն, մինչեւ այսօր ալ, կարելի չէ առանց յուզումի կարդալ «Պուտ մը կաթ»երն ու «Փշուր մը հաց»երը, «Ցաւ»երն ու «Արիւնոտ թթխմոր»ները։

Այդ օրերէն ասդին, ամբողջ աշխարհ մը բացուեցաւ Ահարոնեանի գրչով։ Հորիզոն մը՝ աւելի լայն ու համամարդկային։ Եւ գրելու արուեստ մը՝ որ միշտ կը ձգտէր դէպի կատարելութիւն։

Քաղաքական գործունէութեան տաղտուկները արգելք չեղան, որպէսզի աւելի ուժգնօրէն կառչէր գրչին։ Մանաւանդ երբ վարդավառ յոյսերը փշրուեցան Լոզանի լպրծուն ափերուն վրայ։

Ճակատագրուա՞ծ էր որ, իր քաղաքական գործունէութեան հետ, գրականն ալ, նոյնիսկ ֆիզիքականը յանկարծ ընդհատուէր, չարաշուք օր մը (1934 Փետր. 11)...

Ցարակից նկարը կը ներկայացնէ տարաբախտ գրագէտին հիւանդութեան այն շրջանը, ուր, թէեւ համր եւ կիսովին անդամալոյծ, դեռ կրնար շարժիլ։ Երբ կրնար մանր գալ սենեակին մէկ պատէն միւսը, գաւազանով։

Եւ այն միւս նկարն ալ, երրորդ էջին վրայ, դարձեալ կը ցուցնէ «նպաստաւոր» շրջան մը, ուր կարելի էր հիւանդը կառքին մէջ դնել եւ եկեղեցի տանիլ (1936)։

Իսկ այսօ՞ր... Անձամբ տեսնողները միայն կրնան պատմել թէ ի՛նչ կը ներկայացնէ Արաքսի ու Արարատի բազմատաղանդ, վաստակաւոր այլ անբախտ զաւակը։

Անդամալոյծ՝ երկու թեւերով։ Անկողին գամուած՝ կռնակի վրայ։ Նստելու կարողութենէն իսկ զրկուած։ Բերանը — ոսկեբերա՛ն — բոլորովին կարկամած, հազիւ քանի մը վանկեր արտասանելու կարող։ Աչքերը տմոյն։ Պատրաստ՝ փղձկելու, հեծկլտալու պահէ պահ ...

Եւ սակայն, մարմնացեալ հաւատք, ինչպէս յաճախ առիթ ունեցած ենք փորձելու։ Ականջը սրած բարի լուրի մը, քանի որ լեզուն կը դաւաճանէ, իր միտքը արտայայտելու համար։

Նոյն մռայլ պատկերը չե՞ն պարզեր իր այնքան պաշտած Արաքսն ու Արարատն ալ, սպասելով Մեծ Օրուան — վերջնական ազատագրութեան, որ կ'ուշանայ, կ'ուշանա՜յ։

Շ.

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
որուն ծննդեան 80ամեակը կը տօնուի այսօր, կիրակի, (մանրամասնութիւնները տեսնել Դ. էջ)։
Հիւանդութեան առաջին շրջանը

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Կէս դարէն աւելի է որ իր անունը սերունդներ է խանդավառեր եւ մեր գրական ու ազատագրական պատմութիւնը զարդարեր այնքան գեղեցիկ եւ անմոռանալի էջերով։

Աւելի քան կէս դար է որ իր ձայնը կ'արձագանգէ ամէնէն անշուք խրճիթէն ներս, դողդղացնելով երիտասարդ շրթունքները վրէժով ու մամիկներուն աղօթքի մրմունջներով։

Առ նուազն յիսուն տարի ետ պէտք է երթալ, տեսնելու համար շողշողուն կերպարանքը «Ղարիպ»ին որ իր հմայիչ խօսքով գիտէր գրաւել բազմութիւններ։

Դեռ քսանեւօթը տարի առաջ, Սեվրի պալատին հիւրերը զարմանքով իրենց գլուխները կը դարձնէին, այս անժառանգ ժողովուրդին տարադիր զաւկին աչքերը ու հոգին կարդալ կը փորձէին կարծես, ստորագրելէ առաջ այն սեղանին վրայ որուն կը փորձէր կրթնիլ հայրենազուրկ ժողովուրդ մը ամբողջ։

Ու այժմ պատմութեան են անցած այս բոլորը, ինչպէս ուրիշ բաներ։

Ինքն է որ իր պղտորած աչքերով կը նայի այդ անցեալին, դառն ժպիտով մը, կարծես ըսել ուզէր իր գոյութեամբն իսկ.

— Ես եմ ահա այս հին ժողովուրդին հի՜ն հի՜ն Դատը։ Կառչեր եմ կեանքին, կառչեր եմ որպէս կենդանի բողոք մը բոլոր անոնց դէմ որ պատռեցին ստորագրուած մուրհակը։ Եթէ այսօր անկողին գամուած եմ անդամալոյծ, ձեռքերս անշարժ եւ էութիւնս դողդոջուն, ոչինչ, ես այդ վաւերագիրը յանձնած եմ ոչ միայն իմ ժողովուրդիս, այլեւ Արարատի շուքին տակ ծուարած իմ երկրիս։

ՍՕՍԻ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Կրօն. Ընկերակցութեան քուէխոյզ մարմինը կատարելով քուէտուփին բացումը, հաստատած է որ 1138 ընտրողներու վրայ մասնակցած են 679 հոգի։ Վարչութեան պաշտօնէ դադրած 9 անդամներու տեղ ընտրուած են «ժողովրդական» կոչուած ցանկին թեկնածուները, որոնց մէջ կան քանի մը հին անդամներ եւս։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ համար զինուորական մասնագէտներ կը հաւաքուին Գերմանիոյ մէջ, Ամերիկացիներուն կողմէ, ինչպէս կը հաղորդէ «Իւմանիթէ»։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԷՄ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԱԿՆԱՐԿԻՆ

Ամերիկացիները կ'արդիացնեն թրքական բանակը

Ինչպէս կը հաղորդէինք երէկուան խմբագրականնով, ամերիկացի լրագրապետ մը, Րոյ Հօուըրտ, որ Պոլիս հասած էր աշխարհի շրջանը կատարող օդանաւով, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է Հայերու եւ Հայկ. Հարցի մասին, իբրեւ պատասխան «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրին հարցումներուն.

— «Երիտասարդութեանս բաներ մը լսած էի «Հայկական Հարց»ի մասին, սակայն տասը տարիէ ի վեր ոչ միայն անոնց, այլեւ Հայերուն անունն անգամ չարտասանուիր։ Կարեւորութիւն մի՛ տաք Հայերուն, մենք մարդու տեղ չենք դներ զանոնք»։

Մոսկուայի անթենը ուրբաթ օր սուր ալիքներ արձակեց այս յայտարարութեան եւ ուրիշ ամերիկեան լրագրողի մը խօսքերուն դէմ (երկուքն ալ ներկայացուցիչներն են գաւառական թերթերու ընկերակցութեան մը)։ Անթէնին խօսնակը անգլերէն զեկուցումով մը ամերիկացի այցելուները նմանցուց աշխարհահռչակ երգիծաբանին՝ Մարք Թուէյնի հերոսներուն։ Եւ յիշելով Հայերու մասին եղած ամարդի ակնարկը, յայտարարեց.

— «Ամերիկացի լրագրողը անպատկառ նախադասութեամբ մը, խօսելով յանուն ամերիկեան ժողովրդապետութեան, կը չքմեղացնէ Թուրքիոյ դարաւոր հալածանքը հայ ժողովուրդին դէմ, կ'արդարացնէ միլիոնաւոր Հայերու ջարդը, ահարկու, ծրագրեալ բնաջնջումը ամբողջ ազգի մը»։

Մեղադրելով ամերիկացի ուրիշ լրագրողի մը՝ Նիքօլսընի յայտարարութիւնը թէ «խաղաղութեան պայքարին մէջ Թուրքիա Մ. Նահանգներուն կողմը բռնած էր», Մոսկուայի նոյն խօսնակը յայտարարեց.

— «Պ. Նիքօլսըն պարզամիտ կը ձեւանայ, անգէտ՝ պատմական հիմնական իրողութեանց։ Փաստը այն է որ Թուրքիա ոչ միայն ձեռնպահ մնաց երբ ուրիշ ժողովուրդներ կը կռուէին խաղաղութեան համար, այլեւ օգնեց Գերմանիոյ։ Գալով Թուրքիոյ եւ Մ. Նահանգներուն ներկայ յարաբերութեանց, արար-աշխարհ գիտէ որ անոնք ոեւէ կապ չունին խաղաղութեան ամրապնդումին հետ, ամէնէն թեթեւ բացատրութիւնը գործածելով»։

ԿԱՐՍ-ԱՐՏԱՀԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱ՞Ծ

Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն Յունիս 27 թուականով — Կառավարութիւնը քանի մը օրէն համաձայնութիւն մը պիտի ստորագրէ Թուրքիոյ հետ, թրքական բանակին արդիացման մասին, 100 միլիոն տոլար ծախքով (25 միլիոն սթերլին)։ Դիւանագիտական աղբիւրներու համաձայն, բանակցութիւնները դանդաղ ընթացած են, որովհետեւ Թուրք պաշտօնատարները կ'ուզէին ապահովութիւն ստանալ թէ Մ. Նահանգները տեսակ մը աշխարհակալութիւն չեն փորձեր, օգնութեան այս ծրագրով։

Աշխարհակալութեան այս վերագրումը հարց մըն է որուն վրայ շատ կը ծանրանան Ռուսերը, որոնց համաձայն Ամերիկա կ'ուզէ պայքարիլ համայնավարութեան ծաւալման դէմ, օգնելով Թուրքիոյ եւ Յունաստանի։

Անցեալ տարի Ռուսերը քարոզչական ճնշում կը բանեցնէին Թուրքիոյ վրայ, պահանջելով միասին հսկել Նեղուցներուն մէջ եւ Խ. Միութեան ձգել Կարսի եւ Արտահանի թրքական նահանգները։ Ուաշինկթընի մէջ խորապէս նշանակալից կը գտնեն որ այդ ճնշումը իր սրութիւնը կորսնցուցած է այժմ։ Ամերիկացի պաշտօնատարներու համոզումով, ստիպողական չեն Ռուսիոյ առաջադրութիւնները Միջին Ասիոյ մէջ եւ Կրեմլին զոհ պիտի ըլլայ որոշ տարիներ սպասելով ի խնդիր իրական գործունէութեան, Թուրքիան խորհրդային շրջանակին մէջ ձգելու համար։

Այս հեռանկարին առջեւ ամերիկացի պաշտօնատարները կ'ըսեն թէ իրենց քաղաքականութիւնն է թեթեւցնել այն բեռը որ կը ծանրանայ Թուրքիոյ տնտեսութեան վրայ, իբրեւ հետեւանք զինեալ ուժ մը պահելու, որ կարենայ դիմագրաւել որեւէ արտաքին ճնշումի, մօտաւոր ապագայի մը մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԾԱՆՕԹ ՕԴԱՉՈՒՆ, Քոսթ, 48 ժամ հարցաքննուելէ վերջ խոստովանեցաւ իր դաւաճանութիւնը եւ Ֆրէնի բանտը փոխադրուեցաւ։

ՀՈԳԻՆ ՎԱՌԱԾ ԲԱՆՈՒՈՐ ՄԸ, Արխաթիտ Թէլիէ, 21 տարեկան, որ Գերմանիա աքսորուած էր եղբօրը հետ (մեռած), որուն հայրը ձերբակալուած էր Գերմաններուն կողմէ, իսկ մայրը վիշտէն մեռած, ինք ալ հիւծախտաւոր, կրակ բացաւ Օրլէանի դատարանին մէջ, իր մատնիչին՝ 22 տարեկան Լաքոթի վրայ, դատավարութեան ընթացքին։ «Անպատճառ պիտի սպաննեմ», կ'աղաղակէր։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻ՛Ն ԽՕՍՔԸ

ԽՄԲ. — 1934 Փետր. 11ին, Համազգայինի Մարսէյլի մասնաճիւղը հանդէս մը սարքած էր Պրէպան Մարսէյէի սրահին մէջ, իբրեւ բանախօս հրաւիրելով Ա. Ահարոնեանը: Տարաբախտ գրագէտին վերջին ճառն եղաւ այդ: Իսկապէս կտակ մը: Կ'ամփոփենք հիմնական մասերը.—

... Օրեր ենք ապրում, օրեր անօրինակ, չարաչար եւ անյոյս, երբ իւրաքանչիւր Հայ անհատ ապրելութիւն եւ կիրք է ամբարած իր հոգու խորքը: Այդ բոլորի խօսելու համար մէկ նիւթ կայ եւ այդ հայ Մշակոյթն է, որի մասին որոշեցի խօսել ես ձեզ: Այդ նիւթը ընդհանրական է բոլորի համար, — վէճ, կիրք, ճիգ չի ընդունում: Գեղեցկութիւն է հնուց, դարերէ մնացած, ցեղային գեղեցկութիւն եւ ճշմարտութիւն ցեղային: Ցանուն նրա, բոլոր միւս ազգերի պէս, մենք էլ մեզ պիտի զգանք միաձոյլ, դիմագրաւենք բոլոր տեսակի պատահարները, որովհետեւ մեր ժողովուրդը առանց մշակոյթի ոչինչ է եւ մահուան դատապարտուած:

Հայ Մշակո՛յթը, ցեղային գեղեցկութեամբ օժտուած եւ ինքնայատուկ դրոշմով, որ պէտք է տեւականացնենք:

Դիտո՞ւմ էք աշխարհը, ազգեր նորաստեղծ թէ հին, բոլորը իրարու են սեղմւել, իւրաքանչիւրը իր տունն ու տեղն է չտկում, թիկունք է որոնում:

Դո՛ւ, Հայոց ժողովուրդ, քո օջախի, քո կտուրի մասին մտածելու փոխարէն, կիրք ես փնտռում, ատելութիւն ես սերմանում:

Հայ ժողովուրդը մի առած ունի — Աստուած սարը տեսել է՝ ձիւնը դրել: Ճշմարիտ է այդ առածը ամբողջ աշխարհի համար, բացի մեզանից: Մեզ համար չէ դա: Մեր լեռների վրայ ձիւնն աւելի ծանր էր, քան մեր լեռների տարողութիւնը: Մեր երկրի ձիւնը չէր միայն մեր վայ թափւողը, այլ ամբողջ աշխարհի ձիւնը: Մեր ձիւնը չատ ծանր եղաւ, մեր ժողովրդի ցաւը ծանր եղաւ, մեր մէջքը խորտակեց եւ երկրէ երկիր ընկանք: Ժամանակ է որ խորհինք, իրար հասկանանք:

Այս բոլորի դէմ խաղաղութիւն փնտռիր, ժողովո՛ւրդ Հայոց, ներքին խաղաղութիւն, այն քեզ պէտք է քո հողի եւ ջրի չափ:

Այս փոքրիկ նախաբանից յետոյ, ես կ'անցնեմ իմ բուն նիւթին:

Ի՞նչ է մշակոյթը կաղթաշխարհի համար եւ ի՞նչ է մշակոյթը հայրենիքի համար: Մշակոյթը անսահման մէկ բան է կապւած մի երկրի արեւին, հողին, ջրին, օդին, ցեղին եւ մարդկութեան: Առանց հողի մշակոյթ չկայ:

Գաղթային մշակոյթը ջրի քամք է: Ով որ գիւղացի է ինձ պէս, նա լաւ գիտէ, թէ ի՞նչ է քամքը: Գիւղացին, իր արտը ջրելուց յետոյ կտրում է ջուրը, որպէսզի ուրիշի արտն էլ ջրուի: Ձէ՞ որ կարգով է: Կտրուած ջուրը, սակայն, դեռ հոսում է դէպի արտ եւ տեսնողը կարող է կարծել, թէ ջուրը դեռ կտրուած չէ: Բայց իրականի մէջ մնացորդ ջուրն է այդ, քամքը, որ ուժ չունի, հոսանք չունի իր եւեւը:

Եւ այդպէս է մշակոյթը հայկական գաղութների համար, նա քամք է: Մշակոյթը հողից է ծնւում, հողն է կերպարանք, բնութիւն եւ դրոշմ տալիս նրան: Մշակոյթը ժողովրդին տալիս է լեզու, գեղեցկութիւն, ճշմարտութիւն: Դարերի ընթացքին մեր ժողովուրդը երկնեց եւ լոյս աշխարհ բերեց անմահչելի գեղեցկութիւններ, սրբազան եւ տխուր արժէքներ: Իր ուրախութեան եւ վշտի երգերով, սահմռկեցուցիչ եւ անասելի փոթորիկների միջից բերեց եւ մինչեւ այստեղ հասցրեց մեր մշակոյթը: Բայց մենք ցան ու ցրիւ եղած, ո՞ր երկրի մէջ պիտի դնենք այդ աւանդը, հայ մշակոյթը: Բալկանների՞ մէջ, թէ Սուրիա կամ Ամերիկա: Ո՛չ, միայն ու միայն հայրենիքի մէջ:

Մեր ազգային մշակոյթը խորապէս կապւած է արեւի հետ, որ իր ճառագայթներով մեր ժողովրդի հոգու խորքն է մտել: Արեւը մեր հոգու եւ լեզուի մէջ է ներմուծւում:

Հայաստանի երիտասարդ բանաստեղծներից մէկը (Եղիշէ Չարենց) յանկարծակի մի բռնկումով մի սքանչելի բան է ասել, — «Ես իմ անուշ Հայաստանի արեւահամ բառն եմ սիրում»...

Դարերի իմաստութիւնը, խորքն ու տարողութիւնն է ամփոփւած այդ բառերի մէջ: Արեւահամ ... Ասացէ՛ք, խնդրեմ, կա՞յ ճիշտ այդ բառի թարգմանութիւնը եղող մի բառ ուրիշ ազգերի լեզուների մէջ: Ո՛չ: Արեւահամ բառը ուրիշ լեզուով իմաստ չունի, սակայն հայերէնով ունի:

Մեր մշակոյթին մէջ արեւը տարբեր է: Մեր բառերն արեւահամ են մեր ժողովրդի բերնում, արեւը հոտ էլ ունի: Երբ հայ տանտիկինը հագուստներ է փռում չորացնելու, ասում է՝ արեւի հոտ ունի:

Ու մեր բնութի՛ւնը... Հսկայ լեռներ, մթին ձորեր, աննման դաշտեր, ջինջ ու վճիտ ջրեր: Մեր լեռների ոգիներից լոյս, գեղեցկութիւն, զարհուրանք ու ապշանք է թափւում մարդկանց հոգիների մէջ: Հայոց աշխարհի լեռնախմբերը ինքնին օրրան են բանաստեղծութեան:

Իսկ մեր դաշտե՛րը... Ա՜հ, Արարատեան Դաշտ, օրհնաբեր ու արգասաբեր, ուր անծայրածիր տարածութեան վրայ հողն ու հարիզանը նորանում են: Հարիւր կիլոմետր երկայնք եւ վաթսուն կիլոմետր լայնք, որի վրայ քարի կտոր իսկ չես կարող գտնել: Մեր ժողովուրդն ասում է, — Արարատեան Դաշտի մէկ ծայրը հաւկիթ դիր, եւ միւս ծայրից կը տեսնես:

Մեր աշխարհի գետերը, բաշերը ցցած առիւծների պէս, կատաղութիւն են, պայքար են ու մեր մշակոյթի ոգին:

Եւ գիշերը մեր... Ի՜նչ մռունչ, ի՜նչ գալարում ալիքների, եւ ի՜նչ փոթորիկ...

Մեր մշակոյթը կչիռն է նաեւ մեր կամքի ու թափի, մեր ուժի եւ ճիգի:

Ահա այսպէս է կազմաւորել մեր ցեղի նկարագիրը: Այս է մեր մշակոյթը... այսպէս է կազմակերպւել մեր ցեղի հոգին, բնութիւնը:

Կրկնում եմ Պարիզի մէջ ասածներս Հայ Մշակոյթի օրուան առթիւ: Ֆրանսացիները մշակոյթի տօն չունեն, վասնզի իրենց ամենօրեայ կեանքը մշակոյթի տօն է: Բայց մենք գաղութների մէջ ենք, հող չկայ մեր ոտքի տակ: Մենք գաղութների մէջ պարտաւոր ենք պահել այն բոլոր արժէքները, որոնք մշակոյթ անւան տակ հասել են մեզ: Մշակոյթը արժէք ունի գաղութների մէջ եւ զարհուրելի է առանց նրան: Ի՞նչ ասել է գաղութ... Ի՞նչ ենք հասկանում սուրիահայ գաղութ, ամերիկահայ, կամ ֆրանսահայ գաղութ ասելով:

Այն ինչ որ ունինք արտասահմանի մէջ որպէս բազմութիւն չատ մեծ է գաղութ լինելու համար, իսկ չատ փոքր է ազգ լինելու համար: Մենք չենք գաղթել դրամ դիզելու, քաղաքական նուաճումներ անելու, ինչպէս ուրիշ ազգեր:

Ի՜նչ ճակատագիր է այս... ի՛նչ այլանդակ դասաւորում... ի՛նչ անբնական երեւոյթ: Ո՞ւր է տեսնուած որ մի ժողովրդի կէսը իր երկրի մէջ ապրի, իսկ կէսն էլ տարագիր ցուպը ձեռքը, երկրէ երկիր ման գայ:

Ժողովուրդ Հայոց, գիտակցիր, որ սպասման վիճակ է այս: Հաւատա՛, որ պիտի վերադառնաս քո պապերի, արիւնանց քաջերի երկիրը: Եկել ենք այստեղ չմնալու համար: Եկել ենք վերադառնալու համար: Մենք գաղութների մէջ պիտի դառնանք ամրապնդման եւ զօրացման մէկ մէկ ազդակներ մեր հայրենիքի համար, որ կայ Արարատեան Աշխարհի մէջ: Գիտցի՛ր, հայժողովուրդ, որ արժէք ես դու եւ խօսք ունիս ասելու այս նամարդ աշխարհին:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Ծանօթ.— Տասը վայրկեան եւս շարունակելէ վերջ, Ահարոնեան յանկարծ կակազեց.—

«Հայ ժո...ղո...ղո...»

Ու միանգամ ընդ միշտ լռեց:

Երեւանի թատերական թանգարանը

Ա.

ԽՄԲ. — Սովետ. Հայաստան ամսագրի 1947 փետր.— Մարտի թիւէն, Արեւմտահայ աշխարհաբարի վերածուած.—

Երեւանի թանգարաններէն ամէնէն հինը ունի հազիւ քառորդ դարու պատմութիւն: Այդ թանգարանները ծնունդ առած են սովետական կարգերու օրով: Պետականութենէ զուրկ հայ ժողովուրդը առաջ հնարաւորութիւն չէ ունեցած յատուկ թանգարաններու մէջ հաւաքելու եւ պահելու հայ ժողովուրդի անցեալի յուշարձանները:

Սովետական իշխանութեան հաստատումէն վերջ իրարու ետեւէ հիմնուեցան Պատմական, Կերպարուեստի, Գրական եւ այլ թանգարաններ: Ատոնց ամէնէն երիտասարդը Թատերական թանգարանն է, հիմնուած 12 տարի առաջ: Հակառակ այդ կարճ ժամանակամիջոցին, սովետական կառավարութեան ամենայայտ հոգատարութեան եւ օժանդակութեան շնորհիւ, թանգարանը դարձած է հայ թատրոնի հին եւ նոր շրջանի պատմութեան պահպաման միակ յաւագոյն օճախը:

Անցեալին մէջ, երբ պետական հոգատարութիւն չէ եղած հայ թատրոնի եւ անոր գործիչներու նկատմամբ, հայ դերասանները ամէնէն չատ յուզած է այն միտքը թէ մահէն յետոյ մոռացութեան պիտի մատնուի անոնց արուեստը, հռչակը: Հանճարեղ դերասան Պետրոս Ադամեան իր նամակներուն մէջ, նոյնիսկ բանաստեղծութիւններուն մէջ յաճախ կ'արտայայտէր այն միտքը թէ գրողը իր մահէն յետոյ կը ձգէ տպագիր գործեր, որոնք անմոռաց կը պահեն զայն երկար դարեր, նկարիչը, քանդակագործը կը ձգեն իրենց վրձինի կամ բրիչի արտադրանքը, որոնք յաճախ երկար ու ձիգ դարերու մէջէն անցնելով, ապագայ սերունդներուն կը պատմեն անոր հեղինակին մասին. այդպէս չէ թատերական արուեստը, ինչքան ալ դերասանը մեծ է ու հանճարեղ, անոր հմայքը կը թուլնայ այն րոպէէն, երբ ան կ'իջնէ բեմէն, իսկ սատիճանաբար կը մոռցուի մահէն վերջ:

Եւ արդարեւ, նոյնիսկ Ադամեանի նման դերասան մը, մահէն յետոյ կը մոռցուի: Անոր յիշատակը քանի մը տասնամեակ չարունակեց վառ մընալ զայն ծափահարելու բախտն ունեցող որոշ մարդոց յիշողութեան մէջ:

Սովետական իշխանութիւնը պետականութիւն տալով հայժողովուրդին, նիւթական իրական պայմաններ եւ հնարաւորութիւններ ստեղծեց անցեալի արժէքները հաւաքելու եւ մէկ կեդրոնի մէջ պահպանելու համար: Եւ եթէ Ադամեանը այսօր ողջ ըլլար, կը տեսնէր թէ ինչպիսի մեծ հոգատարութեամբ շրջապատուած է անոր յիշատակը Սովետական Հայաստանի մէջ, ուր առանձին աշխատութիւններ լոյս կը տեսնեն անոր կեանքի եւ բեմական գործունէութեան մասին, սովետահայ դերասանները սիրով կ'ուսումնասիրեն անոր արուեստը, իսկ Թատերական թանգարանին մէջ պահուած են անոր փառքի վաւերաթուղթերը հանդիսացող նամակները, նկարները, բանաստեղծութիւնները եւ այն բոլորը, ինչ որ կը յիշեցնէ Ադամեանը:

Վերջին տասնամեակի ընթացքին վիթխարի հարստութիւն հաւաքուած է Երեւանի Թատերական Թանգարանին մէջ: Ձեռք բերուած են բազմաթիւ դերասաններու դիւանաթուղթերը, լուսանկարները, անոնց պատկանող դիրքերը, ինչպէս նաեւ տպագրուած եւ անտիպ բազմաթիւ թատերգութիւններ, քանդակներ:

Այս հարստութեան զգալի մասը ստացուած է անհատական նուիրատուութիւններու միջոցով:

Բազմաթիւ թատերասէրներ, հայ թատրոնի աչքի ընկնող դէմքերու ժառանգներ, տեսնելով թէ պետական ինչպիսի հոգատար վերաբերմունք ու խնամք գոյութիւն ունի թանգարանին մէջ պահպանուած դիւանաթուղթերու մասին, մեծ սիրով թանգարանին կը յանձնեն իրենց ձեռքի տակ գտնուած այն բոլոր նիւթերը որոնք այս կամ այն չափով առնչութիւն ունին թատրոնի պատմութեան հետ: Իսկ երբեմն ամբողջական դիւանաթուղթեր կը նուիրուին թանգարանին: Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից անդամ Նիկոլա Մայսուրեանը սիրով թանգարանին յանձնած է իր մօր՝ դերասանուհի Օլգա Մայսուրեանի հարուստ դիւանաթուղթերը:

Անջնջելի տպաւորութիւն կը թողու թանգարանի ցուցադրական բաժինը: Այս բաժնին մէջ մասնաւոր խնամքով կը պահուին 700 ուրուագծեր, տարբեր բեմադրութիւններու վերաբերեալ: Իւրաքանչիւր դերասանի համար կը պահուի յատուկ թղթապանակ, ուր զետեղուած են դերասանին նկարները տարբեր դերերու մէջ կամ դերասանական խումբերու հետ: Այդպիսի նկարներու թիւը կը հասնի 6000ի: Կը պահուին հին եւ նոր թատրոնի քանի մը հազար ազդեր եւ ծրագիրներ:

Այս բոլորը դիտողի առաջ ամբողջ թատերական աշխարհ մը կը բանան: Այցելուն կը տեսնէ հայ թատրոնի անցած ամբողջ ուղին, կը ծանօթանայ թէ ինչպէս ըմբռնուած, մեկնուած են այս կամ այն դերը տարբեր դերասաններու կամ վարիչներու կողմէ:

Թատրոնի ցուցադրական մասը կը զարդարեն կարգ մը ականաւոր նկարիչներու եւ քանդակագործներու ստեղծագործութիւնները: Ցուցադրուած են Հայկական ՍՍՌ ժողովրդական նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի բազմաթիւ գործերը, որոնք կը պատկերեն դերասանուհի Ցասմիկը, Հ. Ներսէսեանը, Օ. Գուլազեանը, Գ. Ջանիբէկեանը, Ս. Գարագաշը, Ռ. Վարդանեանը, Ա. Գուլակեանը, Ա. Բուրջալեանը եւ ուրիշներ:

Ցուցադրուած են նկարիչներ Ստեփան Աղաջանեանի, Փ. Թէրլէմէզեանի, Գ. Շարբաբջեանի, Միանսարեանի եւ ուրիշների իւղաներկ գործերը, ինչպէս նաեւ մօտ 20 քանդակ, որոնց հեղինակներն են հանրապետութեան աչքի զարնող քանդակագործները: Ուշագրաւ են յատկապէս Պետրոս Ադամեանի, Ցասմիկի, Արուս Ոսկանեանի, Վ. Փափազեանի, Վ. Վաղարշեանի քանդակները (գործ՝ Արա Սարգսեանի), Սիրանոյշի, Գ. Ջմշկեանի քանդակները (գործ՝ Սուրէն Ստեփանեանի): Մասնաւոր խնամքով կը պահուին Պետրոս Ադամեանի գանգէ կիսանդրին, որ պատրաստուած է 60 տարի առաջ քանդակագործ Ֆոնդրովսկիի կողմէ:

Գ. ՄԱՆԱՍԵԱՆ

ԽԻՍՏ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐ ՄԸ ուղղելով Ռումանիոյ, անգլիական կառավարութիւնը դիտել կու տայ թէ «քաղաքական հակառակորդներուն խափր ձերբակալութիւնը վերջին ամիսներու ընթացքին՝ կը յիշեցնէ գերմանական կէսթափոյին մեթոտները»: Նոյն աղբիւրին համաձայն, կալանաւորներուն մէջ կան ծերունիներ, ուսանողներ, քահանաներ, ուսուցիչներ եւ ամէն դասակարգի անմեղ քաղաքացիներ:

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Խնդութիւն

Հանդն է բացւել, ձիւնը հալւել արծաթ, դը–ւարթ կը հոսի,

Սիրտն է բացւել, խինդով լցւել, անուշ երգով կը խօսի,

Լեռներն հպարտ մեր սէգ, անպարտ հերոս–ների պէս կանգնած,

Հայոց փառքի, անմահ երգի յաւերժութիւնը բռնած…

Հանդն է՝ բացւել ու կանաչել, արտոյտներն են ճռւողում,

Օդը պայծառ փնդում է վառ, եւ արեւն է ջինջ շողում,

Հողն է շնչում ու մեղ կանչում, դարուն է ջա՛ն, խնդութիւն,

Գարուն է զառ, դիւցազնափառ, կեանքի գա–րուն, ցնծութիւն…

Ահա տեսէք, եղբայրներ սէգ, հանդն է հեռ–ւում սեւանում,

Մեր սուրբ հողի աշխատողի կուռ ձեռքերն են վար անում.

Ծիլերը ձիգ, տես, գեղեցիկ գանգուրներն են կորթ հողի,

Բերքի աղբիւր, խնդութեան հուր՝ բոց սրտե–րին յաղթողի…

Դեկն է բռնել նա անարգել — հերոս մարդը դիւցազուն,

Նա, որ սրով, ռումբ ու հրով մահին տւեց թշնամուն.

Կինը զւարթ, դէմքով փր վարդ, սէր է առեւ չշնչում,

Հանքերն անուշ, հանդերն անուշ երգում են ու մեզ կանչում…

Գարուն է վառ, հրապայծառ, բնութիւնն է ողջ զարթնել,

Այգիներր եւ ծառերը բողբոջ տւել ու ծաղկել,

Լեռներն հպարտ մեր սէգ, անպարտ հերոս–ների պէս կանգնած,

Հայոց փառքի, անմահ երգի յաւերժութիւնը բռնած…

ԲԱԲԿԷՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՊՈՒՏՄ…

Պատնէշին վրայ…

Իրարանցում սրահին մէջ.

Գրկարարձ, պարաէզ կը հանեն զինք, շունչ, օդ տալու համար։

— Բժիշկ կանչեցէ՛ք…

Ու բեմէն — սպանէչէն կը վերցնեն հայ տա–ռապանքի Նարեկացին՝ Ահարոնեանը.

Կաղնին տապալած է…

— «Մի փրանսացի սղայ»…

«Հայ ժո…ղո…ղո…»

Զգիտցանք թէ ինչ էր ըսած։ Իրեն հետ լռեց եւ օտար սղան։

Ծափերու տարափով ներս մտաւ սրահէն եւ ուսերու վրայ վերցուցին զինք բեմէն՝ վիրաւոր հերոսի պէս որ կ'իյնայ զէնքը ձեռքին.

Ցէտայի՞։ Ինչո՞ւ չէ։ Երկուքն ալ հայ տա–ռապանքի եւ անիրաւութեան դէմ ծառացող։ Մին զէնքով եւ միւսը գրչով ու խօսքով կրակ տեղա–ցին ամարդի թշնամիին վրայ։ Մին ձիոյքի վրայ աչտանակուած, միւսը բեմին կոթողուած «վրէժ» գոռալով…

Լալկա՞ն է Ահարոնեանի գրականութիւնը. Տաք – կոնակներու փիլիսոփայութիւն.

Արցունքը։ Ազնուական եւ մեծ սրտերէն կը ժայթքէ՝ տառապանքի հրդեհին վրայ։

Մուրացիկի եւ կեղծաւորի զէնք է լալկանու–թիւնը, երբ անչափելի ցաւէն ու տառապանքէն կուզայ ան…

Ահարոնեանի արցունքը ազնուական է եւ վրէժ հրդեհող։ Սերունդներ բռնկեցան անով։ Հայ բառն ու ոճը շանթ ու մրրիկ դարձան անոր գրչին տակ եւ լեզուին վրայ։

Եւ այսօր լռա՞ծ է ան։ Միթէ լռեցի՞ն Խորե–նացին ու Եղիշէն։ Շնորհալին — ողբ Եդեսիոյ — եւ Նարեկացին։ Ու Առաքել Դաւրիժեցին… Հա–պա Րաֆֆի՞ն, որուն պատգամները սերունդներ ոտքի հանեցին ու բաղուկներ զինեցին…Եւ Խրիմ–եանը—Հայրդոյժ Վանդոյժ, որ ըմբոստութեան չե–փորը հնչեցուց։ Վանի հերոսամարտը կը տօնենք այսօր տակաւին, որ բերդաւորեց հայ պատիւը։

Մահը՞։ Քանի մը թիզ մորթի եւ խուրձ մը ոսկորի կորո՞ւստ։ Այն ատեն մարդն ու անասունը կրնան չարքի կենալ հաւասարապէս։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
Փրատոյի (Մարսէյլ) եկեղեցւոյ բակին մէջ
(քաշուած 1936ին)

Հայրենիքը սկսած է կոթողել իր անմահ զա–ւակներուն արձանները։ Այսօր Աբովեան, Րաֆֆի, Կոմիտաս։ Վաղը, երբ կիրքի եւ ատելութեան սեւ վարագոյրը հալի, Արարատի խրոխտ կուրծքիառ–ջեւ պիտի կոթողեն մեր բոլոր անմահներու անդրիները։

Ահարոնեան պողոտայի՛ն հրապարակը, բաշե–րը տուած Մասիսի մրիկներուն դէմ, պիտի կանգ–նի եւ Ահարոնեանի արձանը.

Զէ՞ք լսեր արդէն արձանագործին մուրճի ձայնը…

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Երբ ժողովուրդը կ'անճետուէր…

ԽՄԲ. — Այս պատմութիւնը քաղուած է հանգուցեալ Զաւէն պատրիարքի յուշերէն։ Տեսակցութիւնը տեղի կ'ունենայ 1915ին, Թուրքիոյ դատական եւ դաւանութեանց նախարարին հետ, երբ արդէն սկսած էր հայաջինջ ծրագրին գործադրութիւնը.—

Պատրիարք.— Քանի մը շաբաթ առաջ Ձեզդի–մած էի աքսորեալներու մասին եւ խնդրած էի որ անմեղները արձակուին։

Նախարար.— Արդէն անոնց մէկ մասը վերա–դարձաւ.

Պատրիարք.— Այո՛, քանի մը հոգի դարձած են, բայց անոնք սխալմամբ ղրկուած ըլլալով ետ ե–կած են։ Մեր առաջնորդներու մէկ մասը բանտե–րու մէջ կը հեծեն, միւսներէն բնաւ լուր չկայ, քահանաները բանտերու եւ աքսորավայրերու մէջ կը տառապին, եկեղեցիները աւերուած կամ փակ–ուած են, իսկ ժողովուրդը դէպի անապատները կը քշուի։

Նախ. — Առաջնորդներու բանտարկութենէն տեղեկութիւն չունիմ։

Պատ.— Ես գիտեմ որ Կեսարիոյ, Պրուսայի, Տրապիզոնի, Տիգրանակերտի առաջնորդները բան–տարկուած են, իսկ միւսներէն լուր չունիմ.տուած հեռագիրներուս պատասխանը չեմ ստանար։ Անի–կա ճշմարտութիւն է. արդ, երբ առաջնորդ, քա–հանայ եւ ժողովուրդ չունիմ, ի՞նչ բանի հարկաւոր պետ եմ։ Հոգեւորական մը առանց ժողովուրդի չըլլար, ինչպէս հովիւ մը՝ առանց ոչխարի, կամ իմամ մը՝ առանց ճէմաաթի. բնական է որ գամ Ձեզ հարցնելու թէ ո՞ւր է իմ ժողովուրդը, որ կարենամ հովուել։ Երբ անիկա տեղահան կ'ըլլայ եւ անապատները կը քշուի, ես ի՞նչպէս կրնամ պետ ըլլալ։

Նախ.— Կը քշուի մի՛ ըսէք. թէեւ ոչ պաշտօ–նապէս, այլ բարեկամաբար կը հաւաստեմ Ձեզ որ կառավարութիւնը ամէն կարգադրութիւն ըրած է եւ կ'ընէ անոնց հանգստութեան համար։

Պատ. — Հանգստութիւն կ'ըսէք, բայց եթէ դուք ի տեղեկութենէ կ'ըսէք ու գիտէք ղրկուած վայրերը, ես անձամբ գտնուած եմ հոն, Մուսուլ ծնած, Պաղտատ մեծցած եւ այդ տեղերու մեծ մասը անձամբ պտտած եմ. Այդ անապատներու մէջ գտնուած թափառական ցեղերը հաստատապէս բնակեցնելու համար կառավարութիւնը ո՛րչափ գումարներ յատկացուցած է առաջ։Տիգրանակերտ եղած ատենս «Մէճլիսի իտարէ»ով կը վարէինք այդ գործերը, քանի՛ յանձնաժողովներ ղրկեցինք եւ պաշտօնեաներ նշանակեցինք, եւ սակայն կարե–լի չեղաւ յաջողութիւն ձեռք բերել։ Հողը աղէկ է, բայց ոչ օդը. յետոյ, տարին անգամ մը Անա–զա եւ Շամմար արաբ ցեղախումբերը այդ տեղէն կ'անցնին եւ մարախի պէս կը սրբեն ամէն բան։ Արդ, այդ ցեղերուն դէմ այն տեղերու ցեղերը երբ չեն կրնար դիմադրել, հա՞յն է որ պիտի կրնայ։

Նախ.— Տէրութիւնը հիմա ամէն ժամանակէ աւելի զօրաւոր է եւ ապահովութեան կը հսկէ։ Իսկ Հայերուն համար հող պիտի յատկացնէ, տուն պիտի շինէ, ամէն դիւրութիւն պիտի տայ. մի՛ մոռնաք որ տէրութեան ամսական ծախքը այժմ մէկ միլիոն ոսկի է այս գործին համար։

Պատ.— Մինչեւ իսկ եթէ տէրութիւնը 5—6 միլիոն ոսկի տրամադրէ անոնց համար, ո՞ր մէկ պէտքին պիտի բաւէ, քանի որ իրենց տունէն բո–լորովին մերկ կ'ելլեն, անասունները եւ ուտելիքը գին. իշխանութիւնը կը գրաւէ, միւս գոյքերը փո–խադրելու միջոցներ չկան եւ ինչ որ կրնան տա–նիլ՝ ճամբան կողոպուտի կուտան։

Նախ.— Ճամբան կ'երթան ապահով, կառա–վարութիւնը հարկ եղած հրահանգները տուած է։

Պատ.— Խաղաղութեան ժամանակ Տիարպէ–քիրէն Մուսուլ գացող «քէլէք»ները տարին քանի մը անգամ կը կողոպտուին ճամբուն վրայ գտ–նուած քիւրտ աշիրէթներէն։ Անոնք ինչո՞վ պիտի ապրին երբ հոն հասնին, քանի որ տեղւոյն Արաբ–ները իրենք զիրենք ապրեցնելու հաց չունին,բայց արդէն մեծագոյն մասը ճամբաները կը մեռնի,հոն չհասած։ Մեզի լուրեր կը հասնին թէ՝ Պաղտա–տէն Հալէպ ճամբուն երկայնքը, ինչպէս նաեւ ու–րիշ տեղեր՝ ճամբաները դիակներով լեցուն են։

Նախ.— Չափազանցութիւն են անոնք։

Պատ. — Իմ գիտցածներս չափազանցութիւն չեն, այլ ստոյգ տեղեկութիւններ, եւ անոնք շատ բնական են, քանի որ Սամսունէն մինչեւ Մուսուլ, Տէր Զօր, Հալէպ եւն՝ հետիոտն կը քալեն. իմա–ցանք որ նոյնիսկ օրօրանի, եւ մինչեւ իսկ 2—3 տարեկան տղաները ճամբան կը ձգեն։ Ահաւասիկ Սուլթանիէ բերուածներուն մէջ 500 մահեր պա–տահած են ցարդ, 3—4 ամսուան մէջ։

Նախ.— Աղէկ միտքս եկաւ. ասկէ առաջ թագ–րիր մը տուած էիք Սուլթանիէ գտնուողներուն միւռոն եւ այլն ղրկելու համար։ Գոնիայի կուսա–կալին հարցուցինք, պատասխանեց թէ՝ անոնք ա–մէն բան ունին, բնաւ բանի մը պէտք չկայ։

Պատ.— Զարմանալի բան. իրենք ինծի գրած են թէ՝ գիրք եւ միւռոն չունին. եթէ նոյնիսկ ի–րենց մկրտութիւնները յետաձգուէին, իրենց մե–ռելները թաղելու գիրք չունին. տեսնուա՞ծ է եր–բեք «քիթապսըզ իմամ»։ Արդ, երբ մեզի նոյնիսկ մարդ մը ղրկելով անոնց պէտքերը հոգալու եւ զանոնք մխիթարելու արտօնութիւն չի տրուիր, ալ մենք ինչո՞ւ ենք։ Այս բոլոր խստութիւնները կը յայտնեն թէ՝ կառավարութիւնը վստահութիւն չունի մեր ազգին վրայ եւ կ'ուզէ մեր ամբողջ ցե–ղը բնաջինջ ընել։

Նախ.— Ո՛չ, չեմ ընդունիր, պետութիւն մը յիմար ըլլալու է իր երկրին տարրերէն մէկը բնա–ջինջ ընելու համար եւ մեր պետութիւնը կարծեմ այնպէս տխմար չէ։

Պատ.— Կ'ընդունիմ Ձեր ըսածները, բայց ի–րողութիւնները տարբեր բան կ'ըսեն. երբ ցեղ մը ամբողջովին իր տեղէն կը հանուի եւ կը քշուի թափառելու այնպիսի տեղեր, ուր իրեն ապրիլան–կարելի է, կը նշանակէ թէ անիկա մահուան դա–տապարտուած է։ Ձեզմէ յատկապէս այս բանը կը խնդրեմ, քանի որ ժողովուրդմեծէն մինչեւ պը–տիկը անմխտահելի են յանձն կառավարութեան, ա–գատ արձակեցէ՛ք զայն՝ որպէսզի երկրէն դուրս ելլէ։

Նախ.— Կառավարութիւնը իր հպատակներէն զրկուիլ չուզեր, երբ մանաւանդ օգտակար են ա–նոնք։

Պատ.— Հրաման հանեցէք, որպէսզի Հայերը ժողվեմ եւ մեկնիմ այս երկրէն։

Նախ.— Այս խօսքերը Ձեզ չեմ վայլեցներ եւ ոչ ալ ինծի։ Ես, իբրեւ դաւանութեանց նախարար, իրաւունք չունիմ այդպիսի խօսքի մը պատասխա–նելու եւ ոչ ալ դուք իբրեւ Պատրիարք կրնաք ը–սել, ժողովուրդը առնել եւ երթալ։ Կառավարու–թիւնը եթէ այս տեսակ որոշում մը տայ իսկ, կր–նայ իր ժողովուրդին ուղղակի հաղորդել եւ Ձեր միջամտութեան պէտք չի տեսներ։

Պատ.— Հայրենիքի համար մենք արիւն կը թափենք, բայց մեր կիներն ու տղաքը անապատ–ները կը քշուին։ Մէկ միլիոնի չափ ժողովուրդ մահուան դատապարտուի եւ դուք, իբրեւ Արդա–րութեան նախարար, անիկա ի՞նչպէս արդարու–թեան համաձայն կը գտնէք։

Նախ. — Զէինք կրնար այրերէ զրկել բնտա–նիքները, ամէնքը մէկ այլուր կը փոխադրենք.

Պատ.— Արդէն այրերուն մեծամասնութիւնը զէնքի տակ է եւ հիմա ընտանիքները առանց անոնց անապատները կը թափառին, ուր բնական է մահ կը սպառնայ անոնց.

Նախ.— Այդպէս չէ, այրեր կան անոնց մէջ.

Պատ.— Իմ խնդրանքս ձեզմէ այս է, քանի որ այսօր ոչ պաշտօնեայ մնաց ինծի եւ ոչ ժողովուրդ, գէթ ալ պաշտօնական բրէք կամ Պատերազմական Ատեան յանձնեցէք, որովհետեւ այլեւս պաշտօն վարելը ամօթ կը համարիմ ինծի.առանցժողովուր–դի Պատրիարք մըն եմ, այսինքն՝ միայն Պատ–րիարքարանի Պատրիարք.

Երեք Մեծերու դռնփակ ժողովը

Երեք Մեծերը իրենց առաջին ժողովը գումարեցին բացարձակապէս գաղտնի, դռնփակ։ Ուրիշ անգամ ալ գաղտնի նիստեր կը գումարուէին, բայց կարելի կ'ըլլար տեղեկութիւններ ստանալ կողմնակի աղբիւրներէ։ Այս անգամ միակ լուրը որ տրուեցաւ, այն էր թէ պաշտօնական տեղեկութիւն պիտի չհաղորդուի մինչեւ որոշ ատեն մը։ Թերթերը կը գրեն թէ պատուիրակութիւնները ժողովատեղի գացին եւ դուրս ելան նոյն մռայլ ձեւակերպութեամբ, մինչ կրակ կը տեղար արտաքին գործերու պաշտօնատան վրայ, իբրեւ հետեւանք սաստիկ տաքին։ Թղթակիցները ինչ որ փորձեցին, չկրցան որեւէ լուր ստանալ։ Երբ մօտեցան Պեվինի եւ հարցումներ ուղղեցին, պատասխանեց գրեթէ պոռալով.— «Ոչ մէկ բառ»։ Ցետոյ, իբրեւ թէ չքմեղացնելու համար իր չորուցամաք արտայայտութիւնը, ըսաւ ժպտադին.

— Օդը թեթեւապէս աւելի տաք է Փարիզի քան Լոնտոնի մէջ, ահա ինչ որ կրնամ ըսել։

Ուրեմն թերթերը կը գոհանան ենթադրութիւններով։ Այսպէս, կ'ըսեն թէ ամէն լիազօրութիւն տրուած է Պ. Պիտոյի, համաձայնութեան մը յանգելու համար, թէ Պ. Պեվին վճռած է անճապարել, բանակցութիւնները գաղտնի պահելով, մինչեւ որ համաձայնութիւն գոյանայ, թէ Ռուսերը այս ժողովին եկած են լայն պատրաստութեամբ։ Իրենց պատուիրակութիւնը կը բաղկանայ 91 անդամներէ, գլուխն ըլլալով Պ. Պ. Մոլոթով եւ Պոկոմոլով։ Անցեալ ամառ 50—60 կը հաշուէին խորհրդային պատուիրակութեան անդամները, երբ Զորսերու խորհրդաժողովը գումարուեցաւ Փարիզի մէջ։ Խորհրդականներուն, տնտեսական մասնագէտներուն, արտաքին նախարարութեան բազմաթիւ ճիւղերու ներկայացուցիչներուն հետ, եկած է նաեւ Պերլինի խորհրդային քաղաքական վարչութեան պետը, ինչ որ կը նշանակէ թէ գերմանական խնդիրն ալ պիտի արծարծուի Փարիզի ժողովին մէջ։

Բանուորական խլրտումները կը սաստկանան

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ՝ ՈՒԹ ԺԱՄ

Մինչ կը յուսացուէր թէ մինչեւ շաբաթ պիտի վերջանան բոլոր գործադուլները, կացութիւնը աւելի ծանրացաւ 24 ժամուան մէջ։ Այն պատճառով որ ուրբաթ օր նախարարները հարկադրուեցան ժողով գումարել առտուան ժամը 9էն 13 Էլիզէի պալատին մէջ, ուր որոշուեցաւ անփոփոխ պահել ընդհ. սպայակոյտը, ժամը 18էն 20.15 եւ 22էն մինչեւ շաբաթ առտու ժամը 2 վարչապետարանին մէջ։ Այս վերջին երկու ժողովները յատկացուած էին բանուորական խլրտումներուն։ Ազգ. Ժողովին նիստը Գշ. օրուան ձգուած է, որպէսզի համայնավար համագումարը վերջանայ եւ Թորէզի ընկերները կարենան մասնակցիլ։

Թերթերը կը գրեն թէ տակաւին համաձայնութիւն գոյացած չէ աշխատավարձերու եւ գիներու մասին։ Հանքագործներու գործադուլը փոխանակ դադրելու, աւելի ծաւալեցաւ, լրջօրէն սպառնալով երկրին ճարտարարուեստութեան։ Բանակցութիւնները կը շարունակուին տակաւին։ Դրամատուներու գործադուլի կոմիտէն որոշեց դադրեցնել որեւէ վճարում, նոյնիսկ աշխատաւորներու օրավարձը։ Այս առթիւ եղբայրական կոչ մը ուղղուեցաւ թղթատարական եւ գանձային պաշտօնեաներուն, որպէսզի առ այժմ չմասնակցին որեւէ սեղանաւորական գործողութեան։ Կոմիտէն ամբողջովին ելմտական նախարարին վրայ կը ձգէ հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը։ Եթէ նորէն գոհացում չտրուի, անմիջապէս ուրիշ միջոցներ ալ ձեռք պիտի առնուին, շարունակելով գործադուլը։ Ի հարկին պիտի գրաւեն դրամատուները։

Սիթրոէնի գործադուլն ալ կը շարունակուի։ Միայն մեծ վաճառատուններն են որ վերաբացուեցան, մեծամասնութիւնը որոշած ըլլալով դադրեցնել գործադուլը։

Փոխ վարչապետ Փիէռ Թէյ'ժէն յայտարարեց թէ աշխատավարձքի ընդհ. յաւելում կը պահանջուի։ Եթէ 10 առ հարիւր յաւելում կատարուի, 60 միլիառ ֆրանքի թղթադրամ շրջաբերութեան պիտի հանուի։

Գաւառի մէջ ալ իրարու կը յաջորդեն մասնակի գործադուլները։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ ցկեանս թիապարտութեան դատապարտուեցան երկու համայնավար գործիչներ, երեք հոգի՝ 15, ութ հոգի չորս տարուան, իսկ 11 ամբաստանեալներ անպարտ արձակուեցան։

ՏԱՔԸ 37.6ի հասաւ ուրբաթ օր Փարիզի մէջ, ինչ որ տեսնուած չէր 1876 Յունիս 21էն ի վեր։ (Ուրիշներ կ'ըսեն՝ 1900էն ի վեր)։

ՃԱՐՊԱՆԻՒԹԵՐՈՒ բաժնեչափը 600 կրամէն 700ի պիտի բարձրանայ Յուլիս 1էն սկսեալ։

Ցարգանքի մեծ ցոյց
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
80 ամեակին առթիւ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Կեդր. Վարչութեան կողմէ, 29 Յունիս, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Փարիզ Սալ տ'Իէնա, métro Iéna: Կը նախագահէ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Խօսք պիտի առնեն՝

ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼ,
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ,
ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆ
ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

(Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. Վարչ. կողմէ)

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն Օր. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ, ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ եղբայրներ, Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ, Օր. ՔՆԱՐԻԿ ՕՀԱՆԵԱՆ, ՏԻԿ. ՎԱՍԷՕՐ (Օսմանճեան) (արտասանութիւն), Պ. Յ. ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ (ուղերձ)։

Մուտքը ազատ է

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՇՐՋԱՆԸ ՀԵԾԵԼԱՆԻՒՈՎ

(ՅԱՌԱՋի սեփական թղթակցէն)

Լիւքսանպուրկ, Ուրբաթ

Ֆրանսայի շրջանին ամենամեծ հանգրուանը, Պրիւքսէլ – Լիւքսանպուրկ, տեղի ունեցաւ շատ դժնդակ պայմաններու տակ, թէ սարսափելի տաքին եւ թէ ճամբու դժուարութիւններուն պատճառով։

Առտուն որոշ ժամանակէն երեք քառորդ ժամ վերջ մեկնեցանք, եւ ժամանեցինք երկուքուկէս ժամ ուշ, որովհետեւ մրցորդները այնքան կը տառապէին տաքէն ու յոգնութենէն որ յաճախ կը կենային իրենց ծարաւը յագեցնելու համար։

Այսպէս, 314 քիլոմեթրի ճամբան կտրուեցաւ 11 ժամէն, եւ Իտալացի Րոնքոնի շահեցաւ առաջնութիւնը, թէեւ դեղին շապիկը կը պահէ Վիէթթօ, քանի որ ամէն հանգրուանի դասաւորումէն զատ, ընդհանուր դասաւորում մըն ալ կայ, եւ անոր մէջ առաջնութիւնը պահողն է որ կը պահէ այդ նախանձելի շապիկը։ Վիէթթօ այսօր թէեւ հինգերորդ հասաւ, բայց ընդհ. դասաւորման մէջ 1 վայրկեան 22 բոպէ առաւելութիւն ունենալով, պահեց դեղին շապիկը։

Այսօրուան մրցումին մէջ իտալական խումբն էր որ զօրեղ դուրս եկաւ, մինչ երէկուանին մէջ պելժիականն էր։

Կարաւանէն այսօր 14 հոգի ալ ինկած ըլլալով, վաղը մեկնողներուն թիւը պիտի ըլլայ 73։

Տեսնենք քանի՞ հոգի պիտի մնան մինչեւ Փարիզ։ — ՏՈՐՔ

ԹԱՏՐՈՆ

Սէօլէօզի Վերաշ. Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին ՆՈՐ ՍԷՕԼԷՕԶ թատերախումբը մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ ԹԱԼԷԱԹԻ ԱՆԿՈՒՄԸ, հայկական ողբերգութենէն առնուած յուզիչ դրամը, 6 յուլիս Կիրակի իրիկուն, ժամը ճիշդ 8.30ին Իսի լէ Մուլինոյի քաղաքապետարանի սրահին մէջ Salle des Fêtes, 35 Ave. Verdun, մեթրոյէն մէկ վայրկեան քալելով։ Կիչէն տոմսակ չի ծախուիր։ Նախապէս ձեր տոմսակները ապահովելու համար դիմեցէք, Իսիի բոլոր հայ սրճարաններուն եւ միութեան անդամներուն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՇԱՎԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին կողմէ, 6 Յուլիս կիրակի օրը, ճոխ պիւֆէ, հաճելի ժամանց։

Ճամ. կառ. Մոնբառնասէն, օթօպ. թիւ 271 Pont de Sèvresէն, իջնել Puits sans Vin:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐՈՒԻՆ Պ. Պ. Աշոտ Տէր Կարապետեան եւ Գ. Ծիծեռնակ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ Ապրիլ 16էն

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ գումարները։

ՊՈՄՈՆ՝ Հազ. 1500, Միւ. 1000, Վ. Տ. Վ. հազար, Խաչ. 2000, Յ. Վար. հազար, Նիկ. հազար, Յ. Տ. Վ. հազար, Ֆիկին Շահ. 1150, Յ. Տոլ. հազար, Զաթ. հազար, Ծէօք. հազար, Զաթ. 1300 ֆրանք, Ս. ԺԵՐՈՄ՝ Ճան. 1800, Պ. ՔՈԼՈՄՊ՝ Օհան. հազար, ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Յակ. 500, ՓԱՐԻԶ (13)՝ Աչճ. հազար, (9)՝ Քէչէճեան հազար, ՆՈՒԱԶԻ՝ Անդ. 500, ՌԸՆԱԺ՝ Խաչ. հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Աւետ. հազար, ՄԱՐՕՔ՝ Պօղ. հազար, ՎԻԼՈՐՊԱՆ՝ Պօղ. 500 ֆրանք։ (Շար.)

Հայ երաժշտութեան երեկոյ

Ուրբաթ, 4 Յուլիս, ժամը 21ին, Salle d'Iénaի մէջ, 10 Ave. d'Iéna: Կազմակերպութեամբ՝

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Կը մասնակցին՝ Պ. Պ. ԱՐԹՕ ՊԷՆՈՆ դաշնակ, ՆԱՀԱՊԵՏ ԱԼԱԼԸՄՃԵԱՆ թաւջութակ, ՍՈՒՐԱՍ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ երգ, JANINE CAVARD դաշնակ, FRANCIS CAUMEL սրինգ։

Կը նուագուին գործերը Խաչատրեանի, Սպենդիարեանի, Տիգրանեանի, Կոմիտասի, Բարխուդարեանի, Պարթեւեանի եւն.։

Տոմսերու համար դիմել Հրանդ Սամուէլի, Բամպուքճեանի, 9 rue Jouy Rouve, Սապոնճեանի, 39 Rue de Trévise, Պարթեւեանի 14 rue Petit. Bot. 99-22:

Մուտք՝ 50, 100 եւ 150 ֆրանք։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ....

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրկանին,

ՀԱՅԱՍՏԱՆի Դ. թիւը (Յունիս)

Ութ էջ, հայերէն եւ ֆրանսերէն, ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, մեծ մասով նուիրուած Ա. Ահարոնեանի ծննդեան 80ամեակին։ (Տարաբախտ գրագէտին նկարով)։

Վարչական հասցէ — H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ, կէս օրուան համար, տափատ շինող երիտասարդ մը։ Գրել «Յառաջ»ին, Պ. սկզբնատառով։

Le Gérant: A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e
Travail executé par des ouvriers syndiqués